Sven Wimnell 28 december 2020:
Några artiklar efter 22 december 2020 och utredningar om skolor. Debattartiklar 8 - 28 december. Utrikes DN-artiklar 14-22 och inrikes 20-22 december 2020,

http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzy4.pdf

Sven Wimnell 28 december 2020:
Några artiklar efter 22 december 2020 och utredningar om skolor. Debattartiklar 8 - 28 december. Utrikes DN-artiklar 14-22 och inrikes 20-22 december 2020, http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzy4.pdf

Innehåll:

Sida

Kapitel 1: Några artiklar efter 22 december och utredningar om skolor.

6 **Några artiklar efter 22 december**

7 Första regeln är i sista stund Johnson:
8 Vi har tagit tillbaka kontrollen över vårt öde
10 Pia Gripenberg: 28 länder och 500 miljoner invånare vinner på avtalet
11 Katrine Marçal: Därför blev förhandlingarna ett 4,5 år långt maraton
13 Skottland: Löften har brutits
14 Frihandelsavtalet kan rädda tusentals jobb i Sverige
15 Därför bryter politikerna löftet om miljön
18 Moderaterna kritiserar sen ersättning till riskgrupper
20 Så är en julafton på covid-intensiven
21 Avskaffa regionerna – låt staten ta över ansvaret för vården
22 Forskningschefen: Vaccinet kan snabbt anpassas för nya virusmutationer
25 Brittisk mutation kan redan finnas i svenska virusprover
27 Gun-Britt, 91, var först att vaccineras
29 Amina Manzoor: Rimligt att börja vaccinera de som löper störst risk
30 Stefan Löfven: Håll ut – faran är inte över
32 Sänk trösklarna för idéburna aktörer att driva skolor

35 **Utredningar om skolor. Innehållet i läroplanerna.**

36 **Innehållet i:** Sven Wimnell 5 oktober 2019:
Om Skolverkets förslag till nya kurs-och ämnesplaner för grundskolor och gymnasier. Och om aktuell politik och om forskning och undervisning.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzzl.pdf

Sidorna 48- 74 i http://wimnell.com/omr36-39zzzzzl.pdf
40 SUN, Svensk utbildningsnomenklatur
48 Om utbildning i skolan. (Sid 75 i zzz)
49 Religion och levnadskunskap.
59 Kursplan - Samhällskunskap, Grundskolan.
53 Hushållsverksamheter.

Sidorna 105- 151 i http://wimnell.com/omr36-39zzzzzl.pdf
68 Hem- och konsumentkunskap . Gällande
Från Skolverket, 26 november 2019
69 Hem- och konsumentkunskap.Skolverkets förslag 25 sept 2019
74 Religionskunskap. Skolverkets förslag 25 september 2019
79 Samhällskunskap. Skolverkets förslag 25 september 2019
Ämnena geografi och historia kan ses som en del av ämnet samhällskunskap och bör byggas upp enligt det som nämnts om ämnet samhällskunskap.
90 Geografi. Skolverkets förslag 25 september 2019
95 Historia. Skolverkets förslag 25 september 2019

101 Idrott och hälsa.. Skolverkets förslag 25 september 2019
106 Bild. Skolverkets förslag 25 september 2019
110 Slöjd. Skolverkets förslag 25 september 2019
114 De nämnda ämnena och de övriga skolämnena får skolverket försöka anpassa till det som behandlas i projektet om samhällsplaneringens problem - hur man ska kunna förbättra världen. Övriga ämnen: se sidorna 325- 398.

115 **Sidorna 325-398 i http://wimnell.com/omr36-39zzzzzl.pdf** Skolverkets förslag 25 september 2019. Grundskolans ämnen matematik, fysik, kemi, biologi, teknik och språk

190 **Kapitel 2: DN debattartiklar 8 - 28 december 2020**

247 **Kapitel 3 Utrikes och inrikes DN-artiklar 14 - 22 december 2020**

248 Sven Wimnells hemsida med projekt: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ?

248 Mänskligheten har förändrats mycket sedan tidernas begynnelse.
249 Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter.
252 Utvecklingens krafter.
253 Systemet för mänskliga verksamheter.
256 Den fundamentala påverkanskedjan
257 Det är huvudsakligen människornas verksamheter som styr utvecklingen i världen.
260 Mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik
261 Folkmängd 2017 i världen
269 Kapitlet om Världen från Big Bang till början på mars 2020
270 Klimatet och FNs mål för framtiden
274 Om SIDA
279 Sven Wimnells hemsida med projekt: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ?
279 En balansakt mellan kungen och penningpåsen
282 Ateism är inte en livsåskådning.

285 **Utrikes DN-artiklar om USA 14-22 december 2020.**

303 **Utrikes DN-artiklar 14-22 december 2020, utom USA**

436 **Inrikes DN-artiklar 20 -22 december 2020**

437 Riksdagen och politiska partier

462 Statsrådsberedningen och statsministern

471 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

486 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

506 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

513 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

600 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

659 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

676 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

681 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.

697 Myndigheter - 716

Kapitel 1: Några artiklar efter 22 december och utredningar om skolor.

Några artiklar efter 22 december

DN 24 december 2020

"Första regeln är i sista stund

Boris Johnson vägrade i det längsta. Att ställa in britternas jul var nämligen omänskligt, ända tills han i lördags ställde in julen. Detta är egentligen inte ägnat att förvåna. Om premiärministern har någon metod i galenskapen, som det hette på Hamlets tid, så är det att besluten fattas i sista minuten. Antingen tror han att det faktiskt gynnar honom. Eller också är han oförmögen till annat än att skjuta upp till en gyllene morgondag. Coronakrisen eller brexit, sak samma.

I pandemins början satsade han på flockimmunitet, innan han plötsligt ändrade sig inför varningar om massdöd. Därefter stängdes och öppnades samhället med jämna mellanrum, till synes alltid i panik. De tvära kasten har medverkat till Storbritanniens höga siffror för antalet avlidna och att ekonomin har rasat värre än andra länders.

Johnson inledde också sin karriär som brexitfantast med att bestämma sig kort före folkomröstningen. Som premiärminister drog han förhandlingarna om utträdesavtalet i långbänk, innan han fem i tolv kapitulerade för EU:s mest centrala krav.

Den 31 januari lämnade Storbritannien EU, och Johnson lovade att i ett nafs ordna ett frihandelsavtal innan övergångsperioden löper ut på nyårsafton. En vecka före deadline fortsätter samtalen mot ovisst mål. Spridningen av den nya coronavarianten har gett en föraning om det långtradarkaos som väntar om ingen uppgörelse nås, men besluten tycks som vanligt dröja.

Nationens intressen har Johnson alltid likställt med sin egen politiska välgång. Kanske är det därför hans kravkatalog till EU har präglats av så oförenliga ståndpunkter. Men genom att han väntat till ödesstunden har alternativen blivit få. Nu är det hög tid att bestämma sig för att stoppa färden innan den ekonomiska stupkanten passeras.

Men britterna kan säkert utgå ifrån att Johnson handlar sina julklappar strax före stängningsdags.

Gunnar Jonsson
gunnar.jonsson@dn.se "

DN 25 december 2020

" Johnson: Vi har tagit tillbaka kontrollen över vårt öde

Nästan ett år efter brexit har Storbritannien och EU enats om ett frihandelsavtal, som innehåller varken tullar eller importkvoter. Premiärminister Boris Johnson säger att diskussionerna varit h-äftiga, men att det är ett bra avtal för hela Europa. – Vi har tagit tillbaka kontrollen över våra lagar och vårt öde, säger han.

Storbritannien lämnade formellt EU den 31 januari i år. Därefter har landet stannat kvar i unionens regelverk under en övergångsperiod som löper ut vid årsskiftet. Under tiden har parterna förhandlat om ett frihandelsavtal.

Förhandlingarna har varit långa och svåra. De tre knäckfrågorna – likvärdiga konkurrensvillkor, hur framtida handelsdispyter mellan parterna ska avgöras samt tillträde till britternas fiskevatten – har satt käppar i hjulen.

Men på torsdagseftermiddagen kom beskedet att uppgörelsen var i hamn. Avtalet är värt 660 miljarder pund (cirka 7,4 biljoner svenska kronor) om året. Det finns dock en klausul som gör det möjligt att införa tullar om någon av parterna anser att den andre ägnar sig åt prisdumpning.

Den brittiska regeringen säger i ett uttalande att Storbritannien har tagit tillbaka kontrollen över sina pengar, gränser, lagar, handel och fiskevatten. Regeringen menar att Storbritannien kommer att åtnjuta totalt politiskt och ekonomiskt oberoende den 1 januari.

”Vi har skrivit under det första frihandelsavtalet, baserat på noll tullar och kvoter, som någonsin har åstadkommits med EU.”

Enligt britterna kommer Europadomstolen inte att spela någon roll i framtida eventuella handelsdispyter. Det är slut med fri rörlighet, och ett poängbaserat system för invandring ska införas.

Premiärminister Boris Johnson säger att avtalet kommer att gynna jobb och välstånd. Han menar också att landet har tagit tillbaka kontrollen över sina lagar och sitt eget öde.

– Även om diskussionerna med våra europeiska partners ibland har varit häftiga anser jag att det är ett bra avtal för hela Europa.

I fiskefrågan fick båda parterna ge med sig på vissa punkter. Britterna ville ha full kontroll över sina fiskevatten omedelbart, medan EU ville ha en övergångsperiod på 14 år – det slutade med fem och ett halvt år.
– Vi kommer att kunna fånga och äta oerhörda mängder fisk, säger premiärministern.

EU-kommissionens ordförande Ursula von der Leyen menar att det har varit en krokig väg, men att de nu nått en rättvis och balanserad uppgörelse.

Samtidigt betonar hon att Storbritannien och EU är starkare tillsammans, parterna kommer att fortsätta samarbeta på alla områden, som klimat, energi, säkerhet och transporter.

– I dag känner jag lättnad. Att skiljas är en sådan ljuv sorg. Det är dags att lämna brexit bakom oss.

Europeiska rådets ordförande Charles Michel betonar dock att brexitprocessen kommer att fortsätta.

”Det har varit utmanande förhandlingar men processen är inte över. Nu är det Europeiska rådet och EU-parlamentet som ska analysera avtalet innan de ger grönt ljus”, säger han i ett pressmeddelande enligt TT. Brittiska parlamentet ska rösta om avtalet den 30 december.

Överenskommelsen utgör enligt statsminister Stefan Löfven (S) en viktig grund för den fortsatta relationen med Storbritannien.

”Med ett avtal står vi betydligt bättre rustade, även om det naturligtvis ändå kommer att märkas att Storbritannien lämnar EU. Nu finns ramarna för ett framtida nära samarbete mellan Storbritannien och Sverige och EU.”

EU-minister Hans Dahlgren (S) säger att det är mycket viktigt för Sverige att handeln är reglerad och att vi kan fortsätta handla utan tullar och kvoter. Samtidigt betonar han att det är ett brett avtal som reglerar en rad saker som energi, fiske, vägtransporter, flygtrafik, framtida polissamarbete och resor till Storbritannien.

Dahlgren säger att han ska titta noga på avtalet de kommande dagarna, men att det verkar vara en bra uppgörelse. Han medger dock att det kommer att bli krångligare för svenska företag.

– Det är riktigt att det kommer att krävas mer administration för de som handlar med Storbritannien. Många tycker att det hade varit allra bäst om Storbritannien hade varit kvar i EU.

Enligt Hans Dahlgren kommer det inte att bli något EU-toppmöte, i stället kommer EU-länderna meddela skriftligt om de ställer sig bakom avtalet.

– Jag tror att det ska göras senast den 28 december.

Kan du redan nu säga att Sverige kommer att ställa sig bakom avtalet?
– Allt talar för att det här kommer att godkännas både av brittiska parlamentet och av rådet.

Marit Sundberg
marit.sundberg@dn.se "

DN 25 dember 20220

"Pia Gripenberg: 28 länder och 500 miljoner invånare vinner på avtalet

EU:s 27 medlemsländer lyckades hålla ihop genom hela brexit-processen.Mycket tack vare sin chefsförhandlare Michel Barnier som höll regeringar, Europaparlamentet och de nationella parlamenten välinformerade.

Men spänningen är inte över. Uppgörelsen med britterna måste godkännas av samtliga medlemmar, även Frankrike.

Här är tre frågor och svar om avtalet.

Vad avgjorde att det till slut blev en uppgörelse?

I den politiskt mycket känsliga frågan runt fisket gav till slut Storbritannien med sig och lättade ytterligare på sitt krav om att enbart brittiska båtar ska få fiska i brittiska vatten.

Tidigare i veckan presenterade såväl EU som Storbritannien varsitt kompromissförslag, som förkastades av motparten.

Det brittiska förslaget var inriktat på kustnära fiske och gick framför allt Frankrike och Nederländerna till mötes. Irland, Danmark och Sverige, som fiskar mer i djupare vatten, var missnöjda. Britterna lyckades inte slå in en kil mellan länderna.

Mest imponerande från EU-håll är att de 19 länder som inte delar fiskevatten med Storbritannien hållit sig solidariska med denna kustgrupp. Fiske är trots allt en marginell ekonomisk fråga inom unionen. Just sammanhållning mellan medlemsstaterna är närmast unik i EU-historien. De många andra tvister som finns mellan de 27 har helt lagts åt sidan i brexitförhandlingarna. Där har chefsförhandlaren Michel Barnier och hans team, bland annat svenska Paulina Dejmek-Hack, spelat en avgörande roll. De har löpande hållit kontakt med medlemsstaterna, med Europaparlamentet och med de nationella parlamenten.

– Barnier har lyckats med konststycket att få alla länder att känna sig viktiga. Malta och Litauen är lika sedda som Frankrike, sade en EU-diplomat till mig under förhandlingarna om utträdesavtalet förra året. Denna enighet har till slut sjunkit in hos Storbritannien, som förstod att man måste göra de största eftergifterna.

Vem vinner mest?

Alla vinner på avtalet. 28 länder och drygt 500 miljoner invånare. Ett avtalslöst tillstånd som avslutade detta märkliga år 2020 hade varit hemskt: Fler arbetslösa, risk för att den viktiga bilindustrin kraftigt trappar ned verksamheten i Storbritannien, varor som inte kommer fram i tid på grund av att långtradarchaufförer saknar rätt dokument, höjda priser på alla produkter som Storbritannien exporterar till EU, och så vidare.

Men befolkningen i fiskesamhällena lär vara missnöjd. På brittisk sida för att fiskenäringen fortsatt måste dela med sig av sina kvoter. På EU-sidan för att fisket inte kan fortsätta som tidigare. Men EU:s fiskare vet också att ett avtalslöst tillstånd hade inneburit att de inte alls fått tillgång till brittiska vatten. De båtar som hade försökt riskerade att

konfronteras med brittiska flottan, som Boris Johnson lovat mobilisera för att värna vattnen.

Brittiska fiskebåtar får nu ökade kvoter jämfört med tidigare. I tangentens riktning ligger också att dessa kvoter gradvis kommer att öka de kommande årtiondena.

Vad händer nu?

Avtalet ska behandlas i brittiska parlamentet samt godkännas av EU:s 27 medlemsländer. I två av dem, Finland och Nederländerna, ska parlamentet få chans att debattera uppgörelsen. I Sverige ska EU-nämnden informeras. Dessutom ska jurister på myndigheter som tullverk och luftfartsverk hinna gå igenom texterna så att inga misstag har gjorts när det gäller hänvisning till olika paragrafer och så vidare.

Avtalet måste vara vattentätt om det i framtiden uppstår tvister mellan parterna och det leder till domstolsförhandlingar. Dessa genomgångar kommer att ta flera dygn. Det finns också en liten risk att ett medlemsland inte är nöjt med utfallet. Frankrike har drivit den hårdaste linjen under förhandlingarna och säger landet nej faller hela överenskommelsen. Då kan man sammanfatta läget i ett ord: kaos.
Men, Michel Barnier har tidigare bland annat varit jordbruks- och fiskeminister i en franska regering. Det talar för att han under förhandlingarna borde ha haft klart för sig var Frankrikes smärtgräns går.

Pia Gripenberg "

DN 25 december 2020

" Katrine Marçal: Därför blev förhandlingarna ett 4,5 år långt maraton

Fyra och ett halvt år har gått sedan midsommaraftons morgon 2016 – då det stod klart att britterna röstat ja till att lämna EU. DN:s Katrine Marçal påminner om de mest dramatiska ögonblicken sedan dess.

LONDON. Sedan Storbritannien på midsommarafton 2016 bestämde sig för att skiljas från EU har mycket hänt i världen. Donald Trump har både vunnit ett presidentval och förlorat ett presidentval. Prins Harry har lyckats träffa Meghan Markle, gifta sig med Meghan Markle, få barn med Meghan Markle och lämna det brittiska kungahuset tillsammans med Meghan Markle.

För att ta några exempel.

Men brexitförhandlingen har bara fortsatt.

Här är de fem viktigaste skälen till att det har tagit sådan tid.

1 Brittisk oklarhet om vad brexit egentligen var
När 52 procent av den brittiska väljarkåren röstade för att lämna EU var det inte på något sätt tydligt vad detta mandat innebar. Menade väljarna att de ville lämna bara EU, eller även EU:s gemensamma marknad och dess tullunion? Allt detta fanns kvar för den politiska ledningen att reda ut, vilket tog tid. Dessutom var Storbritannien ett internt splittrat land. I England och Wales hade en majoritet av

väljarna röstat för brexit, men inte i Skottland och på Nordirland. Allt detta gjorde att Storbritannien ägnade i princip de första tre åren av förhandlingen till att främst förhandla med sig självt.

2 Theresa May saknade majoritet för brexit i parlamentet
Det var Storbritanniens premiärminister David Cameron som kallade till folkomröstning om brexit. Han kampanjade dock själv mot att landet skulle lämna EU och när hans sida förlorade folkomröstningen valde han att avgå. I stället blev Theresa May premiärminister. Hennes stora problem var att hon inte hade någon egentlig majoritet för brexit i det brittiska underhuset. Trots att folket hade röstat för att lämna EU var en huvuddel av parlamentarikerna emot. Theresa May bestämde sig för att kalla till val våren 2017. Hon ville helt enkelt skaffa sig en bredare majoritet och därmed göra brexitförhandlingen enklare. I stället hände det rakt motsatta. På grund av en klantigt skött kampanj förlorade May den lilla majoritet hon hade, hon valde att sitta kvar som premiärminister men blev beroende av det protestantiska nordirländska högerpartiet DUP i stället.

Det var egentligen inte förrän Boris John son blev premiärminister och sedan vann valet i december 2019 som det uppkom en majoritet för brexit i parlamentet. Därefter gick processen snabbare eftersom det fanns mer enighet på den brittiska sidan.

3 Handelsavtal tar tid
Fram till den 31 januari i år ägnade brexitförhandlingen sig nästan enbart åt att diskutera Storbritanniens utträdesvillkor. Den svårare delen av förhandlingen, den som handlar om hur Storbritanniens framtida relation till EU ska bli, den har tryckts ihop under bara de senaste elva månaderna.

Det var alltid en chansning om det över huvud taget skulle gå att förhandla fram ett handelsavtal under så kort tid. I vanliga fall brukar den här typen av förhandlingar ta flera år. 2020 har dessutom varit ett år där det minst sagt har hänt annat också i världen.

4 Nordirland
Den fråga som har orsakat mest huvudvärk är Nordirland. Med brexit blir gränsen mellan Nordirland och Irland en yttre EU-gräns och varor kommer att behöva kontrolleras på något sätt. Detta är ohyggligt politiskt känsligt på grund av Nordirlands våldsamma historia, det blev fred i regionen först 1998. För att addera till problemen bygger fredsavtalet från 1998 på att både Irland och Storbritannien är EU-medlemmar. När Storbritannien nu inte längre är det uppkommer många känsliga situationer. Allt detta har tagit enorm tid och energi att försöka lösa under förhandlingen.

5 Den brexit som britterna hade blivit lovade existerar inte
Grundproblemet i förhandlingen har varit de enorma förväntningar på EU-utträdet som fanns i Storbritannien. Väljarna fick under brexitkampanjen 2016 höra att de både kunde återta den nationella kontrollen över sin invandringspolitik och fortsätta vara medlemmar i EU:s gemensamma marknad. Under förhandlingen blev det snart tydligt att detta inte skulle gå: Det fanns ingen anledning för resten av EU att låta britterna plocka alla russinen ur kakan på detta sätt. Många varnade för detta redan 2016, men då lyssnade man inte på dem.

Katrine Marçal
katrine.marcal@dn.se "

DN 25 december 2020

"Skottland: ”Löften har brutits”

Reaktionerna på brexitavtalet strömmar in från världens ledare. De ser positivt på att en överenskommelse till sist kunde nås, men Skottlands försteminister Nicola Sturgeon betonar att EU-utträdet har skett mot dess vilja.

”Det finns inget avtal som kommer att kompensera för vad brexit tar ifrån oss”, skriver hon på Twitter.

Frankrikes president Emmanuel Macron tackar EU:s chefsförhandlare Michel Barnier för hans uthållighet och engagemang för att försvara ”européernas intressen”.

”Tack vare er och von der Leyen har den europeiska solidariteten visat sin styrka”, skriver han.

Tysklands förbundskansler Angela Merkel menar att uppgörelsen har ”historisk betydelse” och uppger att hon noga ska studera avtalet, men att hon inte kommer att behöva starta från noll eftersom medlems-staterna har uppdaterats allt eftersom.

”Vi kommer därför snart att befinna oss i en position där vi kan bedöma om Tyskland kan stödja resultatet”, säger hon enligt The Guardian.

Norges statsminister Erna Solberg gratulerar EU och Storbritannien till avtalet.

”Ett ordnat brittiskt utträde från EU och den inre marknaden är viktig för alla EES-parter, inklusive Norge”, skriver hon och syftar på det europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Storbritanniens före detta premiärminister David Cameron skriver på Twitter att det är bra att sluta ett svårt år med lite positiva nyheter.

”Ett handelsavtal är mycket välkommet – och ett avgörande steg för att bygga en ny relation till EU som vän, granne och partner”, skriver han.

Skottlands försteminister Nicola Sturgeon skriver i ett långt uttalande att Skottland inte röstade för brexit, och att dess ståndpunkt är tydligare än någonsin. Samtidigt hävdar hon att löften om fisket har brutits och att man har struntat i deras åsikter.

”Ett avtal är bättre än inget avtal. Men, bara för att, i elfte timmen, den brittiska regeringen har beslutat att överge idén på ett icke-avtal-resultat, bör det inte distrahera från det faktum att de har valt en hård brexit och tagit ifrån så många fördelar med ett EU-medlemskap”, säger hon enligt The Guardian.

Marit Sundberg
marit.sundberg@dn.se "

DN 25 december 2020

"Frihandelsavtalet kan rädda tusentals jobb i Sverige"

Frihandelsavtalet mellan Storbritannien och EU räddar sannolikt tusentals svenska jobb, då landet är en av Sveriges viktigaste handels-partners. Men det kommer inte bli lika lätt i framtiden för svenskar att arbeta i Storbritannien.

Kommerskollegium har uppskattat att nästan 80 000 jobb i Sverige är direkt och indirekt beroende av svenska företags handel med Storbritannien. Därför är ett frihandelsavtal av sådan vikt för Sverige.

– Absolut – det betyder inga kvoter eller tullar på varor mellan länderna, säger Emma Sävenborg, brexitsamordnare på Kommers-kollegium.

– Det är en av de stora vinsterna med avtalet, tillägger hon.

Hade det inte blivit ett avtal hade en mängd varor belagts med tullar – andra hade fått kvoter tilldelade vilket begränsat handeln. Det hade i sin tur troligen lett till att handeln minskat i omfattning och därmed riskerat tusentals jobb.

– Det hade betytt sämre tillträde till den brittiska marknaden och sämre konkurrensläge, säger Sävenborg.

– En del företag hade valt att inte exportera till Storbritannien då det inte varit lönsamt för dem, säger Sävenborg.

Hon påpekar också att bara det faktum att det finns ett avtal säkrar möjligheten att hålla Storbritannien kvar i olika tekniska regelverk – att parterna kan utgå från internationell standard. Det är också av stor vikt för att det ska finnas konkurrens på lika villkor för företag inom EU.

När det gäller fisket förekommer det dock kvoter – men exakt vilka var oklart på julaftonskvällen då Emma Sävenborg inte sett det avtalet ännu.

För svenskar som åker till Storbritannien på semester eller för kortare vistelser upp till 90 dagar, blir det ingen skillnad, med möjligt undantag att de får ställa sig i en annan kö vid passkontrollen. Det blir till exempel inget krav på visum.

Däremot kan svenskar inte räkna med att få arbeta i Storbritannien. Landet har ett nytt system för sin invandring och det kommer troligen att utesluta vissa typer av jobb.

Det var också oklart på julaftonen vilka möjligheter svenska företag har att skicka personal till Storbritannien för vissa arbetsuppgifter.

Dan Lucas
dan.lucas@dn.se "

KLIMATET. DN 25 december 2020

"Därför bryter politikerna löftet om miljön

För två decennier sedan lovade riksdagen att nästa generation inte skulle behöva ärva den tidens miljöproblem. Det löftet är brutet. Sverige missar 15 av 16 miljömål som skulle vara uppnådda 2020. – Vi putsar lite på ytan, säger statsvetaren Katarina Eckerberg, -expert på miljöpolitik.

Det var den 28 april 1999 som talmannen slog klubban i bordet. Riksdagen hade antagit regeringens förslag om målen för Sveriges miljöarbete. Det fanns något högtidligt, nästan ödesmättat över formuleringarna. Inom en generation, senast år 2020, skulle de stora miljöproblemen vara lösta.

En av de politiska arkitekterna bakom detta var Anna Lindh (S), miljöminister i Göran Perssons regering. Att tala om dagens tjugoåringar som en förlorad generation är kanske att ta i, men de får i alla fall inte ärva den värld som hoppfulla riksdagsledamöter skådade i framtiden den där aprildagen år 1999.

Miljömålen var 15 till antalet och blev sedermera 16. Nu står det klart att bara ett av dem har uppnåtts inom utsatt tid. Det handlar om ”Skyddande ozonskikt”. Målet ”Säker strålmiljö” är inte så långt borta. För övriga 14 står det otvetydigt ”nej” i Naturvårdsverkets senaste utvärdering.

”Därmed når vi inte heller generationsmålet till år 2020”, konstateras det i rapporten.

Johanna Sandahl är Naturskyddsföreningens ordförande.

– Det är förstås väldigt sorgligt att vi inte kommit längre. Det som beskrivs i miljömålen går inte att komma runt, det måste ske för vår egen skull, för framtida generationer, för djur och natur och för Sverige som föregångsland, säger hon.

Två områden är enligt Naturvårdsverket särskilt bekymmersamma och måste prioriteras. Det är klimatförändringarna och utarmningen av den biologiska mångfalden. Här är vi inte bara långt från målet, utvecklingen är dessutom negativ, enligt myndighetens bedömning från 2019. Politiska beslut och andra åtgärder under det senaste året ändrar inte bilden, enligt Björn Pettersson, handläggare på miljömålsenheten.

– Det har inte skett några avgörande språng så slutsatsen är fortfarande i högsta grad aktuell, säger han.

För klimatet efterlyser Naturvårdsverket både ”nya och skärpta nationella styrmedel” vid sidan om det internationella samarbetet. Om den biologiska mångfalden skriver myndigheten att ”många arter och naturtyper riskerar att försvinna och ekosystem att utarmas”. Det behövs större hänsyn ”när resurser nyttjas, liksom ökat skydd och bättre skötsel av naturmiljöer”.

Statsvetaren Katarina Eckerberg är professor vid Umeå universitet med miljöpolitik som specialitet. Hon sitter också i regeringens expertorgan Klimatpolitiska rådet. Miljöfrågorna är enligt henne så kallade ”wicked problems”, som genom sin komplexitet är väsentligt svårare att få grepp om än de flesta problem som vårt politiska och ekonomiska system är riggat för att hantera. Det krävs samverkan mellan en myriad av aktörer: staten, regioner, kommuner, företag, organisationer, var och en av oss som medborgare och konsumenter.

Svårigheten handlar också om målkonflikter där det finns ett högt politiskt pris att betala för den som gör vägvalet.

– Vi har andra samhällsmål som ofta går stick i stäv med miljömålen och blir överordnade. Vi ska ha ständig ekonomisk tillväxt, få mer i plånboken, konsumera mer. Men det går inte att göra på samma sätt som nu om vi ska nå målen. Den insikten har aldrig riktigt sjunkit in.

– Det är elefanten i rummet. Ingen törs säga sanningen, vi försöker putsa lite på ytan, säger Katarina Eckerberg.

Hon menar att att relationen mellan ekonomisk politik och miljöpolitik måste omprövas i grunden om samhället ska nå hela vägen till miljömålen. Miljöministern borde sitta på finansdepartementet där den verkliga makten finns, föreslår Katarina Eckerberg.

DN har talat med tre tidigare miljöministrar om varför målen inte uppnåddes. Åsa Romson var Sveriges klimat- och miljöminister 2014 till 2016. I dag är den tidigare MP-politikern forskare vid IVL Svenska miljöinstitutet. Hon är inne på samma spår som Katarina Eckerberg.

– Har vi målsättningen att vi ska bygga vårt välstånd på en hållbar förvaltning av vår planet, då är miljöpolitiken förutsättningen för ekonomisk utveckling, inte tvärtom, säger Åsa Romson.

Hon anser att generationsmålet har haft betydelse som en vision men att det byggde på orealistiska förhoppningar.

– Det var lite naivt att uttala att man skulle lösa de här stora frågorna på en generation. Det var ganska uppenbart att det inte skulle gå, så där fanns ett trovärdighetsproblem från början. Det betyder inte att målen inte blev viktiga och fick en styrande effekt. Kanske var det viktigt att uttrycka sig på det sättet för att visa vart vi ville gå, säger Åsa Romson.

Då var ozonhål och försurning de mest uppmärksammade miljöproblemen. Det fanns kunskaper om klimatförändringarna bland forskare men insikten hade ännu inte slagit igenom i politiken.

Överhuvudtaget var det få i slutet av 1900-talet som förstått omfattningen av människans påverkan på naturen, enligt Åsa Romson.

En annan politiker som har haft ansvar för arbetet med miljömålen är centerpartisten Andreas Carlgren, miljöminister 2006 till 2011 i regeringen Reinfeldt.

– Det är bara att konstatera: ingen regering har varit beredd att satsa det som skulle krävas, säger han.

Han pekar på flera brister. En är att svenska regeringar inte har varit tillräckligt bra på att styra myndigheterna mot målen. Det andra är att den politiska uppslutningen över partigränserna har varit för svag. På den senare punkten har det blivit bättre på senare år, mest tydligt i klimatpolitiken, enligt Andreas Carlgren som numera har lämnat politiken.

Han tycker att Greta Thunberg har en stor poäng med sin uppmaning om att lyssna på vetenskapen. Men även om man gör det återstår den svåraste frågan, menar Andreas Carlgren.

– Hur når vi dit? Det är kanske det som är elefanten i rummet, att det krävs en omställning som genomsyrar hela samhället. Det handlar inte om enstaka åtgärder och skatter utan är mycket mer omfattande. Allt detta är jobbigt och svårt.

Andreas Carlgrens efterträdare och partikamrat Lena Ek ser det hela från ett annat håll. Målen fungerar inte och måste göras om, anser hon.

– Miljömålen bygger på beslut från FN:s miljökonferens 1992. Det är 40-50 år gammal kunskap som är grunden men världen och forskningen har gått vidare. Mikroplaster i haven finns inte med till exempel och klimatfrågan var inte alls lika stor då som den är nu, säger Lena Ek som numera är ordförande för Södra Skogsägarna.

Hon menar att miljömålen till och med kan motverka sitt syfte.

– Det saknas ett helikopterperspektiv. Vi måste lära oss att lösa motsättningen mellan klimat och biologisk mångfald och det möjliggör inte det här systemet. Det är ett antal stuprör bredvid varandra.

Fakta. Miljömålen

Miljömålen beslutades av riksdagen 1999 och tog sikte på år 2020. Generationsmålet säger att vi till nästa generation ska lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta.

Miljökvalitetsmålen är 16 stycken. De beskrive
r det tillstånd som måste uppnås på de olika områdena för att samhället ska vara hållbart.

Etappmålen är milstolpar på vägen mot generationsmålet och miljökvalitetsmålen.

Miljömålsberedningen inrättades 2010 för att skapa politisk samling. Där är alla riksdagspartier representerade. Uppgiften är att lämna förslag om hur målen ska uppnås.

Vart fjärde år gör Naturvårdsverket en fördjupad utvärdering av målen. Den senaste kom 2019 och visade att målen inte kommer att uppnås till 2020.

Sverige har också anammat FN:s globala hållbarhetsmål som tar sikte på år 2030. Där finns miljömålen fortfarande med som en del tillsammans med sociala och ekonomiska mål.

"Wicked problems"

Wicked problems, på svenska elaka problem men kan också kallas resistenta eller lömska problem. Det är ett begrepp inom samhällsvetenskaperna som syftar på sådana problem som är motståndskraftiga mot lösningar eftersom de innehåller starkt komplexa samband. De kräver ofta etiska/normativa ställningstaganden där åsikterna går djupt isär. Källa: Katarina Eckerberg, professor i statsvetenskap

Hans Rosén
hans.rosen@dn.se "

" Miljömålen beslutades av riksdagen 1999 och tog sikte på år 2020. Generationsmålet säger att vi till nästa generation ska lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta.

Miljökvalitetsmålen är 16 stycken. De beskriver det tillstånd som måste uppnås på de olika områdena för att samhället ska vara hållbart. Etappmålen är milstolpar på vägen mot generationsmålet och miljökvalitetsmålen.

Miljömålsberedningen inrättades 2010 för att skapa politisk samling. Där är alla riksdagspartier representerade. Uppgiften är att lämna förslag om hur målen ska uppnås

Vart fjärde år gör Naturvårdsverket en fördjupad utvärdering av målen. Den senaste kom 2019 och visade att målen inte kommer att uppnås till 2020.

Sverige har också anammat FN:s globala hållbarhetsmål som tar sikte på år 2030. Där finns miljömålen fortfarande med som en del tillsammans med sociala och ekonomiska mål.

Wicked problems
Wicked problems, på svenska elaka problem men kan också kallas resistenta eller lömska problem. Det är ett begrepp inom samhällsvetenskaperna som syftar på sådana problem som är motståndskraftiga mot lösningar eftersom de innehåller starkt komplexa samband. De kräver ofta etiska/normativa ställningstaganden där åsikterna går djupt isär. Källa: Katarina Eckerberg, professor i statsvetenskap "

DN 25 december 2020

"Moderaterna kritiserar sen ersättning till riskgrupper

Personer i riskgrupp som inte kan gå till jobbet på grund av pandemin kommer att få sin ersättning förlängd. Men stödet från staten dröjer. – Det är ekonomisk misshandel av de här människorna, säger Maria Malmer Stenergard (M).

I måndags meddelade regeringen att den ska förlänga ersättningen till personer i riskgrupper. Det innebär att den som inte kan gå till jobbet på grund av att man löper stor risk att drabbas hårt vid sjukdomsfall i covid-19 – och inte kan arbeta hemifrån – ska kunna ansöka om ersättning för förlorad inkomst.

Regeringen skriver att den avser att fatta beslut i början av februari nästa år, vilket får hård kritik från Moderaterna.

– De som ingår i riskgrupp kan bli utan någon ersättning under två månader. När regeringen agerade senfärdigt under hösten blev vi oroliga och därför agerade vi i god tid riksdagen och uppmanade i början av december att det inte blir ett glapp igen. Ändå blir det så, säger Maria Malmer Stenergard.

Från den 24 augusti har personer i riskgrupper kunnat ansöka om ersättningen. Först var det för 90 dagar. Eftersom pandemin under hösten har fortlöpt förlängdes perioden till 180 dagar. Men beskedet dröjde och det blev ett glapp mellan utbetalningen till riskgrupperna. Nu förväntas det hända återigen för de knappt 1 900 personerna som beviljats ersättning av Försäkringskassan.

– Jag ser det som ekonomisk misshandel av de här människorna. Inte nog med att de måste leva med ständig rädsla för att bli smittade – de ska på grund av att regeringen är helt oförmögen att fatta beslut även leva med en oro för sin ekonomi.

– Regeringen borde haft med det här i sin höstbudget. Men på det här området, precis som på andra områden, har de inte över huvud taget tagit höjd för en andra våg, fortsätter hon.

DN har försökt nå socialförsäkringsminister Ardalan Shekarabi – som väljer att svara med skriftlig kommentar via sin pressekretare Björn Fridén.

”En förlängning av den förordning som reglerar ersättningen för riskgrupper innebär en betydande budgetpåverkan. Riksdagen behöver därför först godkänna en höjning av sjukpenninganslaget för detta ändamål. Eftersom riksdagen först behöver godkänna förlängningen kommer ett glapp att uppstå”, svarar ministern och fortsätter:

”Det kommer ges möjlighet till retroaktiv ersättning. Regeringen avser att fatta beslut om förlängning av ersättningarna så snart riksdagen har godkänt förslaget. Det glapp som uppstår är beklagligt, men regeringen hanterar detta så skyndsamt som möjligt.”

Ersättning är som mest 804 kronor per dag före skatt och går med nuvarande bestämmelser att söka retroaktivt från 1 juli till och med 31 december 2020.

Bland andra cancersjuka och personer med hjärtproblematik har rätt till ersättning. Dock innefattas inte personer som enbart är 70 år eller äldre.

Sebastian Orre
sebastian.orre@dn.se "

"Fakta. Regler för ersättning

Det här gäller för att få ersättning:

Har arbete men en sjukdom som gör att du riskerar att bli allvarligt sjuk vid insjuknande i covid-19.

Saknar möjlighet att arbeta hemifrån. Det krävs även att arbetsgivaren inte heller kan erbjuda andra arbetsuppgifter inom ramen för anställningen, eller att det i övrigt inte går att anpassa arbetssituationen på arbetsplatsen så att smittspridning kan undvikas.

Kan visa upp ett läkarintyg som styrker att du tillhör en riskgrupp för covid-19.

Källa: Försäkringskassan "

DN 25 december 2020

"Så är en julafton på covid-intensiven

En patient som ligger i respirator gestikulerar, vill ha ett block. Penna. Sjuksköterskan Louise Jensen hämtar. Med möda skriver patienten: ”Kommer jag att överleva?” Louise Jensen tar hans hand och svarar. ”Självklart.”

KUNGÄLV. Det är julafton på Kungälvs sjukhus intensivvårds-avdelning. Sjuksköterskan Emma Jansson har en gul skylt med bokstäverna PPA på blusen. Det innebär att hon är plats- och patientansvarig. Tillsammans med sitt morgonteam har hon arbetat sedan 06.45. Men julafton eller pandemi spelar ingen roll. För henne och kollegorna är det en vanlig dag på arbetet.

– Vi gillar inte ordet hjältar. Det här är vårt arbete, som vi utför varje dag. Jag tycker att den här pandemin har speglat samhället ganska mycket. Det är väldigt mycket jaget och inte laget. Vi har valt det här yrket för att vi vill hjälpa människor.

Den vanliga iva-avdelningen, som på Kungälvs sjukhus kallas för ”torget”, är fullbelagd. Fyra patienter. Slangar, pipande apparater och personal som på mjuka skor ständigt är i rörelse. Det krävs mycket arbete att vårda svårt sjuka patienter.

Intensivvårdsavdelningen för covidsjuka är också fullbelagd, men salen intill står tom, utrustad med respiratorer och vad som krävs för att snabbt utöka verksamheten. Det finns beredskap för att mer än dubblera antalet patienter. Personalen ser tecknen i samhället och förbereder sig mentalt för att antalet patienter återigen ska öka.

Undersköterskan Marita Karling känner sig innerligen trött på coronan, på all den energi den tar, all personal som går åt, alla resurser. I somras låg det ständigt inne tio patienter och hon vill absolut inte att det ska börja igen. Att arbeta på julafton ser hon inte som en belastning.

– Det bästa med jobbet är jobbet. Det är varierande, viktigt och roligt. Man får så mycket ansvar som undersköterska på iva. Märkligt dock att vi blir så uppskattade nu, för det som man jobbat med i fyrtio år. Vadå hjältar? Man gör sitt jobb och vill göra det så bra som möjligt.

Paul Hansen
paul.hansen@dn.se
"

SJUKVÅRDEN. DN 25 december 2020

”Avskaffa regionerna – låt staten ta över ansvaret för vården”

Ansvarskommittén föreslog 2007 att länen skulle omvandlas till sex eller nio betydligt större regioner. Ett syfte var att varje region skulle bedriva avancerad sjukvård inom de flesta områden och att varje region skulle ha ett stort universitet. Av förlaget bidde knappt en tumme.

Det finns två alternativ till en framtida lösning. Antingen skrotas dagens 21 regioner helt eller fråntas sjukvårdsansvaret. I båda fallen skulle det krävas en ny statlig utredning för att föreslå vilka som i fortsättningen ska ha ansvaret för regionernas uppdrag: sjukvård, tandvård, trafik och regional utveckling.

Staten borde ta över sjukvården. Det skulle innebära att en sjukvårdsminister får det totala ansvaret i stället för att som nu enbart stifta lagar. Vad som ska hända med regionernas övriga ansvar får den förslagna utredningen definiera.

Över tid har hälso- och sjukvårdsutgifternas andel av brutto-nationalprodukten ökat från 5,5 procent 1970 till 11 procent 2018. Närmare 90 procent av regionernas budget omfattar sjukvården.

När pandemin slog till i våras var beredskapen i regioner och kommuner bristfällig. Personalen inom vård och omsorg var i princip skyddslösa i brist på munskydd, visir och annan nödvändig utrustning.

Hälso- och sjukvårdslagens mål är en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen. Vården ska ges med respekt för alla människors lika värde och för den enskildas värdighet. Den som har det största behovet av vård ska ges företräde.

Det är ett omöjligt mål att nå med nuvarande organisation och omfattande byråkrati. Regionernas över 1 600 fullmäktigeledamöter och 44 000 administratörer kombinerat med en svag ekonomi bidrar gemensamt till dagens situation.

Regionerna är inte underfinansierade. Mycket pengar förslösas och det finns ingen hejd på vad regionerna kan stoppa in i budgeten och vad upphandlingar kan resultera i. Nya Karolinska i Solna är det mest skrämmande exemplet.

I Hamburg byggdes två nya sjukhus i Nya Karolinskas storlek – det ena privatägt och det andra ägt av Hamburg stad – för två miljarder kronor styck. Vad slutnotan för Nya Karolinska blir vet nog ingen. Siffran 60 miljarder kronor har nämnts.

När jag var informationschef i Läkarförbundet i början av 70-talet var Karolinska, Akademiska och Sahlgrenska sjukhusen statliga och alla tre riktigt bra universitetssjukhus. När landstingen, som nu bytt namn till regioner i hela landet, sedermera tog över kan ingen med fog säga att de blivit bättre.

DN driver på sin ledarsida ett avskaffande av regionerna. Tidningens slutkläm i en av ledarna ger syn för sägen i en svår tid. ”Rikskansler Axel Oxenstierna må ha bestämt på 1600-talet att Sverige skulle se ut så här. Men antagligen hade han aldrig hört talas om coronavirus.”

Avskaffa regionerna!
Sten Lindholm, Lund

”Mycket i äldreomsorgen fungerar väl”

DN 25 december 2020

Äldreomsorg. I dessa dagar har det blivit en sanning att svensk äldrevård är dålig. I verkligheten är det nog snarast tvärtom. Omhändertagandet av äldre är gott i Sverige.

Vi har en väl utbyggd hemtjänst och hemsjukvård. Äldreboenden är i allmänhet välfungerande med god omvårdnad och medicinsk tillsyn. De som bor på äldreboenden har ofta en komplex sjukdomsbild där många därtill är drabbade av demens. Det är en patientgrupp som många gånger inte far väl på ett akutsjukhus, med risk för tilltagande orostillstånd – ny miljö, ny personal och nya lokaler.

Det finns saker att förbättra, men det innebär inte att äldrevården är dålig. Förbättringspunkter är bland annat: fler undersköterskor med fast anställning, fastare reglering mellan kommun och region avseende läkarinsatser inkluderande kommunikation mellan sjuksköterska och läkare samt tillgång till journaler för bägge parter.

Det tål också att fundera på om privatiseringen av läkarinsatser och boendena är så lyckade. Fler aktörer försvårar ofta samarbetsformerna mellan vårdaktörer. Det är många som arbetar inom äldrevården som gör utomordentliga insatser med personligt engagemang, vilket bidrar till en god svensk äldrevård.

Johan Alsén, före detta distriktsläkare "

CORONAPANDEMIN. DN 24 december 2020

"Forskningschefen: Vaccinet kan snabbt anpassas för nya virusmutationer

Pfizers vaccin kan på kort tid anpassas till nya former och mutationer av viruset, något som varit omöjligt med traditionella vaccin. – Det går att förfina vaccinet på några veckor, säger Mikael Dolsten, läkemedelsbolagets globala forskningschef.

I en intervju med DN berättar läkaren från Halmstad om hur vaccinet togs fram.

Han vet precis när han insåg att det kunde vara en pandemi. I början av mars hade Mikael Dolsten bjudits in till Vita huset, tillsammans med representanter från myndigheter och andra bolag.

Dagen före mötet med presidenten förberedde han sig, och såg då att smittan hade nått länder på tre kontinenter: Kina, Italien, USA.
– Jag ringde vår vaccinansvariga och sa att vi, i stället för att diskutera om vi gått från en epidemi till en pandemi, måste sluta vara konservativa och i stället satsa allt nu.

Om inte annat kunde de lära sig något.

Mikael Dolsten är född i Halmstad, gick läkarutbildningen i Lund och har arbetat inom läkemedelsindustrin i 30 år, under lång tid på hög nivå.

Nu bidrog atmosfären i maktens Washington till känslan av allvar. Han bad sin medarbetare att omedelbart kontakta Biontech, ett tyskt bolag Pfizer tidigare jobbat med, och återkomma inom en timme.

Efter mötet i Vita huset åkte han hem till Scarsdale, en förort en trekvart från Manhattan. Samma kväll förankrade han sina tankar hos Pfizers vd Albert Bourla: i stället för att lägga krut på en antiviral behandling borde Pfizer satsa på ett vaccin med den nya mrna-tekniken.

Från Bourla fick Mikael Dolsten höra något han aldrig hört från en direktör: ”låt inte pengar hindra er”.

Samtidigt som högsta växeln lades i låg Dolstens hustru på sjukhus i New York, svårt sjuk i covid-19.

Några månader senare, den 8 november, satt han och tre andra i ledningsgruppen i ett konferensrum, i väntan på en rapport om hur effektivt det nya vaccinet var. Han flög upp ur stolen när siffran kom: 90 procent. ”Oh my God, it’s unbelievable.”

– Det var som att bröstkorgen skulle sprängas av glädje. Både för mänskligheten, jag hade ju själv sett lidandet på nära håll, och för oss som arbetat dygnet runt.

Effektiviteten skulle visa sig vara ännu högre, upp mot 95 procent. Vaccinet har godkänts för akut bruk i Storbritannien och Kanada, följt av USA – och i måndags i EU. 50 miljoner doser produceras i år, minst 1,3 miljarder nästa år.

Eftersom mrna-tekniken är helt syntetisk och består i en utvald gensekvens, inte levande virus, kan det justeras på detaljnivå om viruset muterar.

– Det går att göra på några veckor, kanske en månad. Om det skulle visa sig att till exempel den smittsamma sort man fått i Storbritannien uppfattas av kroppen som ett nytt virus kan man på kort tid förfina vaccinet, säger Mikael Dolsten.

Med traditionell teknik skulle en sådan förändring ta många månader eller år.

Pfizers vaccin måste förvaras i frysar i -70 grader och även om Mikael Dolsten menar att de flesta länder klarar distributionen, arbetar man på ett alternativ. Vaccin i form av ett frystorkat pulver kan finnas i slutet av 2021, och skulle lämpa sig exempelvis i delar av Afrika, där ultrakalla frysar saknas utanför de stora städerna.

Krisens vidd fick alla att gå in i ett intensivt arbete, där Pfizer och Biontech stod i ständig kontakt med varandra, med andra bolag och med tillståndsprövande myndigheter. I stället för att ta ett steg i taget, arbetade man på alla spår parallellt för att påskynda hela processen. Vad kan man ta med sig in i framtida projekt?

– Väldigt mycket, tror jag. Det går att utveckla vaccin och läkemedel mot livshotande sjukdomar på ett mer samarbetsorienterat sätt. Genom att inte heller vänta på federala garantier för sina kliniska studier ökade Pfizer visserligen risken – bolaget investerade två miljarder dollar, med osäker utgång – men vann tid.

– Vi sparade in en månad. Och tänk dig: bara i USA dör 3 500 människor varje dag. På 30 dagar är det över 100 000.

Nu handlar det om att få ut vaccinet och övertyga människor om att nyttan med att det överstiger risken. Skepsisen mot vaccin är utbredd på flera håll, inte minst i USA.

– Stort deltagande krävs för att nå flockimmunitet. Varje land behöver ge information på ett sätt som är anpassat efter dess kultur. Jag tror att man bör kombinera ren information med en känsla av att det också är något av en plikt: att man faktiskt är skyldig att ta det! För andra människors skull.

Han jämför med att köra onykter, då man inte bara riskerar sitt eget liv utan också andras. Han tror också att grupper som åtnjuter förtroende, från idrottsföreningar till religiösa församlingar, kan öka tilliten till vaccinet men ett visst ansvar ligger på oss alla.

Att röster från olika håll kommer samman är viktigt, särskilt i ett läge då vi ständigt överraskas av viruset.

– Vi måste vara öppna. Inte lyssna bara till ett fåtal experter eller politiker, säger Mikael Dolsten, med tydlig känga till Sverige.

Han varnar för bekräftelsejäv eller konfirmationsbias, där man är särskilt lyhörd för information som stöder den egna uppfattningen.

– Det gäller oss alla, mig också. Jag har haft förmånen att träna partiskhet för Nobelpristagaren Daniel Kahneman. Det har fått mig att uppskatta breda infallsvinklar. Det skulle vara bra också för Sverige, både medicinskt och politiskt.

Han tycker sig se att det börjar ske, och berömmer kungen för att ha gett sig in i debatten.

– Genom en öppen dialog kommer man långt, och jag är optimistisk för Sverige nu.

Redan som student kom Mikael Dolsten i kontakt med forskning och industri, och såg tidigt läkemedelsutveckling som ett sätt att kunna hjälpa miljontals människor, i stället för några hundra eller kanske tusen som en klinisk läkare gör.

Under sina många år inom industrin har han ofta ingått i samarbeten med universitet och lärosäten.

Hur skapar man en kreativ miljö, där innovationer kan växa fram?

– Man måste ha ögonen öppna för genombrottsforskning, inte bara för sådant som förbättrar existerande kunskap. Man ska också se till att arbeta nära såväl universitet som små, nystartade bolag, så att man skapar ett slags dynamiskt ekosystem där rollerna kompletterar varandra. Och man behöver hitta de unika talangerna, de med passion och kunskap.

Från företagens sida krävs villighet att ta risker och överseende med misslyckanden. Bara den som vågar misslyckas törs försöka med det svåraste.

Efter många år i USA återknyter Mikael Dolsten i vår till sitt gamla lärosäte i Lund, som gästprofessor i farmakologi. För honom är det som ett sätt att återgälda vad han fått.

Vad hoppas du mer av 2021?

– Överst på min önskelista står förstås att pandemin ska få ett slut, och att människor inte ska leva i fruktan. Att de ska få tillbaka ett umgänge, kan möta. Det skapar ohälsa att vara instängd. Jag hoppas att vi gör nya medicinska framsteg och lär oss arbeta på ett nytt sätt – för att hedra alla de som lidit.

Hans fru mår bra nu, och har äntligen börjat arbeta efter en lång konvalescens. För sin egen del hoppas han på lite fritid.

– Jag har levt dygnet runt med den här sjukdomen, både privat och professionellt. Det blev ett år med blandade känslor. Fasan, men också glädjen. Jag tror att det är viktigt att minnas båda.

Sanna Torén Björling"

"FAKTA. MIKAEL DOLSTEN
Gör: Global forskningschef på Pfizer sedan 2010.
Född: I Halmstad 1958.
Bor: I Scarsdale, New York.
Familj: Gift, tre barn.
Karriär: Läkarexamen från Lunds universitet, doktorsavhandling i cancerimmunologi. Arbetat på Pharmacia 1988–1997 och Astra Zeneca 1997–2003. Varit global forskningschef för tyska Boehringer Ingelheim 2003 och forskningschef för amerikanska Wyeth 2008. Har som representant för Pfizer varit rådgivare åt Barack Obama och i vice president Joe Bidens initiativ Cancer Moonshot.

Vaccinerad: ”Nej, vi har inte gjort vaccinet tillgängligt för våra anställda än. Vi har inte velat gå före i kön. Men det är klart att jag hoppas få möjlighet att vaccinera mig. Det skulle kännas tryggt.”"

CORONAPANDEMIN. DN 24 december 2020

"Brittisk mutation kan redan finnas i svenska virusprover

I Sverige pågår jakten på den nya virusvarianten från Storbritannien. På Folkhälsomyndighetens laboratorium analyseras just nu virusprover som indikerat att de skulle kunna innehålla den smittsamma mutationen. – Det kan vara den brittiska -varianten men det kan också vara andra mutationer, säger enhetschefen Mia Brytting.

Sverige har infört inreseförbud från Storbritannien och Danmark efter att en ny variant av coronaviruset sprids. Den nya mutationen beskrivs som ännu mer smittsam, och ska enligt brittiska siffror utgöra majoriteten av alla nya fall i landet.

Än så länge har inget fall av den brittiska varianten upptäckts i Sverige. På Folkhälsomyndigheten och i landets regioner pågår jakten. Region Skånes smittskyddsläkare säger till DN att regionerna samlar upp virusstammar från sina lokala laboratorier och skickar dem till Folkhälsomyndigheten där de analyseras och ”typas”.

– Vi är just nu på gång att skicka upp stammar från olika pågående utbrott bland skånska patienter för att se om vi har fått in någon ny virusstam, säger smittskyddsläkaren Eva Melander.

Folkhälsomyndigheten uppger att de har en löpande övervakning av nya prov. Vissa av de virustester som redan används ute i regionerna i dag kan visa på förändringar i coronaviruset som skulle kunna vara den mycket smittsamma brittiska varianten.

– De ger oss en signal att något är på gång, något är konstigt. Det kan vara antingen att det är den engelska varianten, men det kan också vara andra mutationer, säger Mia Brytting som är enhetschef för myndighetens virus- och vaccinövervakning.

Har ni fått några sådana träffar?

– Ja, vi har några prover som skickats till oss med de indikationerna och nu ska vi analysera dessa för att se om det är den engelska varianten, eller andra mutationer som orsakat den.

Folkhälsomyndigheten arbetar på flera sätt med att försöka upptäcka en eventuell spridning av den brittiska varianten.

Myndigheten samlar in fler prover än tidigare från regionernas laboratorier och kontrollerar även positiva provsvar som tagits av personer som varit i Storbritannien från november och framåt.

– Det har gått ut information till alla smittskyddsläkare och till alla labben. Men även den mediala uppmärksamheten gör att alla de läkare som har de här fallen med säkerhet kommer ställa frågan ”har du varit i England?”, säger Mia Brytting.

Hon kan inte svara på hur många prover som analyseras just nu på jakt efter den brittiska mutationen men säger att det kan ta allt ifrån ett dygn till flera dygn att få svar, beroende på vilken teknik som används och hur många prover som analyseras.

– Vi försöker i princip analysera 40 prover per dygn. Vi skulle kunna sekvensera fler men det skulle innebära att vi måste lägga ned annan diagnostik och det kan vi inte eftersom det då skulle påverka diagnostiken av andra sjukdomar som också är allvarliga.

Mikael Delin
mikael.delin@dn.se "

"BAKGRUND. DEN NYA VIRUSVARIANTEN
Den nya varianten av viruset sars-cov2 upptäcktes i september och verkar ha uppkommit någonstans i Storbritannien. I början av - november bar mindre än en tredjedel av de smittade i London på den och de senaste veckorna har den stått för mer än 60 procent av fallen där.

Det muterade viruset antas vara upp till 70 procent mer smittsamt än den tidigare dominerande varianten. Det är ännu oklart huruvida det är mer eller mindre dödligt – men preliminärt bekräftat att de hittills godkända vaccinen skyddar även mot den nya varianten. "

CORONAPANDEMIN.28 december

" Gun-Britt, 91, var först att vaccineras

91-åriga Gun-Britt Johnsson i Mjölby blev på söndagsmorgonen första svensk att få Pfizer och Biontechs vaccin mot covid-19.– Det känns bra, så att man slipper bli sjuk, sade hon efter att ha fått sprutan.

Under söndagen påbörjades vaccineringen mot covid-19 i Sverige. Gun-Britt Johnsson, 91, bor på Bokens vårdboende i östgötska Mjölby. Vid 08-tiden på morgonen blev hon först i landet med att få Pfizers och Biontechs vaccin.

– Det var en överraskning. Men det är bra. De kom in i rummet och frågade om jag ville ta sprutan, sade Gun-Britt Johnsson efter att ha fått vaccinet i boendets samlingssal.

På lördagen fick Bokens vårdboende reda på att man skulle bli först ut i landet att vaccinera.

– Det känns helt fantastiskt! Under dagen kommer alla boende som velat ta vaccinet att få det. Det är ett stort hopp för oss alla att förhoppningsvis gå mot en ljusare framtid och få en fungerande vardag, sade verksamhetschefen Azra Redzepovic, som berättade att 69 av 72 boende har velat ta vaccinet.

Ann-Louise Broberg var den sjuksköterska som utförde vaccineringen.

– Det kunde jag inte drömma om, att jag skulle få utföra sticket med Gun-Britt som den första i Sverige. Det kändes lite pirrigt, sade hon.

Det var på lördagsmorgonen som den första leveransen av vaccinet från Pfizer och Biontech kom till Sverige. De 9 750 doserna anlände med lastbil från fabriken i Belgien, och räcker till cirka 4 900 personer. Försändelsen fördelades till landets 21 regioner, varav flera började - vaccinera på söndagen.

I Stockholm blev Stig Selin, 76, på det särskilda boendet Attendo Sabbatsbergsbyn först ut att stickas i armen.

– Det känns bra, mycket bra. Det gjorde inte ont, sade han efteråt och klappade sig om armen.

– Det kommer att bli bättre nu. Man får vara ute mer. Jag har längtat efter att vara lite här och där.

Stig Selin sade att han aldrig tvekade om att vaccinera sig och inte heller oroar sig för eventuella biverkningar. Han uppmanar de som är osäkra att ändå ta vaccinet.

– Gå och vaccinera er. Tveka inte!

Under dagen fick omkring hälften av de 106 boende sprutan, enligt Sabbatsbergsbyns verksamhetschef Petra Lindhe.

– Det känns jättebra så klart. Vi är många i världen som väntat på det här. Det är någon form av ljus i tunneln, sade hon.

Har det funnits någon oro för vaccinet hos de boende?

– Nej, det skulle jag inte säga. Alla vi vaccinerar i dag har tveklöst sagt ja.

Under söndagsmorgonen blev också 99-åriga Rosa Johansson på Högsbohemmet en av de första i Göteborg som fick den första dosen vaccin mot covid-19.

– Det känns otroligt skönt att vi äntligen är här, nästan som ett historiskt ögonblick, sade Babbs Edberg, tillträdande chef för den nya äldreomsorgsförvaltningen i Göteborg.

Det särskilda boendet var ett av fyra som Göteborgs stad i samverkan med Västra Götalandsregionen valt ut för att inleda den första vaccineringsfasen. Under söndagen fick omkring 400 personer den första av två doser av Pfizer och Biontechs vaccin.

– Vi är otroligt glada över att få påbörja vaccineringen och förhoppningsvis får vi fler doser de allra närmaste dagarna så att vi kan börja ge vaccin runt om i regionen. Exakt när de kommer vet vi inte, det kan bli redan i kväll eller i morgon, men det har tidigare sagts att leverans nummer två ska bestå av omkring 6 000 doser, sade Ann Söderström, hälso- och sjukvårdsdirektör i regionen.

I den första vaccinleveransen fick Region Stockholm, Västra Götalandsregionen och Region Skåne 425 doser vardera medan övriga 18 regioner får 200 doser var.

Efter helgen väntas leveranser på omkring 80 000 doser varje vecka till Sverige, men exakt vilken dag nästa leverans sker är fortfarande okänt.

Först ut att vaccineras är äldre på särskilda boenden eller med hemtjänst, och personal som arbetar med dessa inom sjukvård och omsorg. Även vuxna som bor med någon som får hemtjänst prioriteras.

Totalt ingår omkring 600 000 personer i de främst prioriterade grupperna, som enligt regeringen ska vara färdigvaccinerade till april. Hela befolkningen över 18 år, samt yngre i riskgrupper, väntas ha fått vaccinet under första halvåret 2021.

Lars Näslund

lars.naslund@dn.se

Fredrik Samuelson

fredrik.samuelson@dn.se

Gustav Olsson

gustav.olsson@dn.se "

"FAKTA. MRNA-VACCIN

Det vaccin som tagits fram av Pfizer och Biontech, men även av Moderna, använder en molekyl som kallas mRNA, där m står för -messenger, alltså budbärare. Det kallas därför också för budbärar-RNA. I konventionella vaccin introduceras delar av viruset för kroppens immunförsvar, så att immunförsvaret lär sig att känna igen och bekämpa viruset om det skulle påträffa det igen.

Med mRNA-tekniken introduceras i stället molekylen mRNA, som innehåller instruktioner för hur kroppen kan producera de proteiner som man vill att immunförsvaret ska reagera på. Metoden bör göra det betydligt snabbare och billigare att producera vaccinet, men den har ännu inte provats i större skala.

Källa: University of Cambridge, Karolinska institutet

CORONAPANDEMIN. 28 december

"Amina Manzoor: Rimligt att börja vaccinera de som löper störst risk

Det var en stor dag när människor i Sverige äntligen kunde börja vaccineras mot covid-19. Vi har under året sett hur stor skada smittspridning på äldreboenden kan göra och det är därför viktigt att börja vaccinera de som har störst risk för att bli svårt sjuka och dö i covid-19.

KOMMENTAR. DN:S MEDICINREPORTER Mindre än en vecka efter att EU godkände det första vaccinet började EU-länderna att vaccinera mot covid-19. På söndagen blev 91-åriga Gun-Britt Johnsson i Mjölby den första svensken att vaccineras. Under dagen vaccinerades fler på äldreboenden runt om i Sverige.

Det är begränsat med vaccindoser i början och alla länder tvingas därför prioritera vilka som ska få vaccinet först. Länderna har lite olika strategier, vissa börjar till exempel med sjukvårdspersonal. I Sverige går de första doserna bland annat till personer på äldreboenden. Det är rimligt, det är dessa människor som har störst risk för att bli svårt sjuka av covid-19.

Under hela året har vi sett hur stor skada viruset kan göra om det kommer in på äldreboenden. Sverige är inte unikt i detta avseende, utan vi har sett en hög andel dödsfall på äldreboenden i Belgien, Kanada, Tyskland, Spanien och Storbritannien för att bara nämna några. Vaccinet har i de kliniska studierna visat sig ha ett mycket högt skydd, 95 procent. Rätt använt kan vaccinet snabbt rädda liv.

Det är en otrolig forskningsframgång. För ett år sedan hade vi inte hört talas om det nya coronaviruset, sars-cov2, eller sjukdomen covid-19. Nu finns det redan ett godkänt mycket effektivt vaccin i EU och fler är på väg. Detta hade aldrig varit möjligt om inte forskare, läkemedelsbolag, regeringar och andra organisationer arbetat hårt, satsat mycket pengar och samarbetat på ett sätt som aldrig tidigare skådats.

Vi har nu ett mycket viktigt verktyg i kampen mot covid-19. Men det är inte över än och det gäller att inte slappna av med de andra -åtgärderna.

Omkring 600 000 människor ingår i den grupp som först ska erbjudas vaccin i Sverige. Vi kommer att få 80 000 doser vaccin per vecka i början. Det kommer alltså att dröja många veckor innan alla som vill vaccinera sig kan få göra det.

Det är dessutom en logistisk utmaning att vaccinera människor. Vaccinet måste förvaras i minus 70 grader och kräver två doser med tre veckors mellanrum. Andra vaccin som är på väg mot godkännande har andra vaccinationsscheman och behöver förvaras på andra sätt.

Många människor kommer med glädje att vaccinera sig när de erbjuds det, men det finns också människor som är tveksamma. De som har frågor bör få svar på dem utan att anklagas för att vara vaccin-motståndare.

Många frågor har vi redan svar på, men det finns också saker vi ännu inte vet om vaccinerna och som vi kommer att få svar på allt eftersom. EU:s läkemedelsmyndighet granskade alla tillgängliga data inför godkännandet av det första vaccinet och kom fram till att nyttan med vaccinet är större än eventuella risker för biverkningar.

Vi måste också komma ihåg att risken för att dö i covid-19 ökar med åldern, och är särskilt hög för människor över 70 år.

När det är min tur kommer jag också att vaccinera mig.

Jag ser fram emot den dagen. Men vi måste börja med de som har störst risk för att bli svårt sjuka och avlida. Jag är glad att Sverige har valt att prioritera Gun-Britt i Mjölby, Rosa i Göteborg, Stig i Stockholm, Börje i Bollnäs och andra på äldreboenden runt om i landet. Vaccineringarna kommer att rädda liv.

Amina Manzoor

amina.manzoor@dn.se

"Stefan Löfven: Håll ut – faran är inte över

Efter att de första covid-19-vaccinationerna i Sverige genomförts på Bokens vårdboende i Mjölby tackade statsminister Stefan Löfven alla inblandade.

– Nu har ni visat vägen här, sade statsministern.

På söndagsmorgonen blev Gun-Britt Johnsson i Mjölby den första svensken att vaccineras mot coronaviruset. Efteråt riktade statsminister Stefan Löfven (S) ett tack både till Gun-Britt och personalen på Bokens vårdboende, där hon bor.

– Gun-Britt, Ann-Louise och Azra – nu har ni visat vägen här, sade statsministern, som deltog på videolänk från Stockholm.

– Vi vill verkligen tacka er för vad ni har gjort.

Under söndagen inledde flera regioner vaccinationen mot viruset och statsministern blickade därför framåt mot ljusare tider.

– I dag är det en historisk dag under annars ett mörkt år. I dag är det en ljusare dag. Coronaviruset har prövat vårt samhälle. För ett år sedan visste vi knappt om att covid-19 fanns och nu påbörjas vaccineringen. Det är ett bra betyg för vetenskapen och mänskligheten. Vaccineringen kommer successivt att skalas upp, sade Stefan Löfven.

Tidigare på morgonen betonade dock statsministern att pandemin inte är över bara för att ett första vaccin nu rullas ut i landet.

– Vaccinet är som sagt ett ljus i mörkret. Men det innebär inte att faran är över. Vi måste fortsätta följa myndigheternas rekommendationer,

såsom att hålla avstånd, tvätta händerna. Vi ska hålla i och hålla ut – lite till, sade Stefan Löfven i ett uttalande.

Socialminister Lena Hallengren (S) uppmanade också de som nu vaccinerar sig att fortsätta vara försiktiga och följa Folkhälsomyndighetens allmänna råd.

– Vi vet inte hur länge man kan antas vara immun. Men det finns gott hopp. Man ska ändå vara försiktig även om man är vaccinerad och möter någon som inte är vaccinerad, sade Lena Hallengren.

En utmaning för regionerna under vaccinationen är logistiken. Pfizers vaccin ska ges i två doser och behöver förvaras vid en temperatur på omkring 70 minusgrader. Efter hand kommer även fler vaccin från andra företag.

Lena Hallengren menar att regionerna är redo för utmaningen.

– Regionerna är väl förberedda på att vaccinera. Jag känner mig väldigt hoppfull om att man hanterar situationen väl. Behöver man stöd finns Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen, sade hon.

Uppfattningen delas av Stefan Löfven.

– Man har planerat så långt man kan planera, sade statsministern.

På frågan om när han själv ska ta vaccinet svarade Stefan Löfven:

– När vår tur i kön har kommit, då tar vi vaccinet.

Under helgen började även flera andra länder i Europa att vaccinera mot viruset. I Ungern fick de första invånarna Pfizers och Biontechs spruta redan under lördagen, då vaccinet levererades till EU:s 27 medlemsländer. I övriga EU inleddes vaccinationerna på söndagen, precis som i Sverige.

I ett videouttalande kallade EU-kommissionens ordförande Ursula von der Leyen vaccinationen för ”en europeisk framgångssaga”.

”Nu vänder vi blad efter ett svårt år”, sade hon. ”Vaccinering är den hållbara vägen ut ur pandemin.”

Gustav Olsson

gustav.olsson@dn.se"

"FAKTA. FEM VACCINAVTAL

Sverige har gått med i ett EU-gemensamt avtal om vaccin med fem olika vaccintillverkare: Astra Zeneca, Janssen Pharmaceutica (Johnson & Johnson), Pfizer/Biontech, Moderna och Curevac.

Källa: Regeringskansliet, Folkhälsomyndigheten. 28 decemberSkolan 28 december

SKOLAN. DN 24 december 2020

”Sänk trösklarna för idéburna aktörer att driva skolor”

Snart trettio år efter att friskolereformen genomfördes finns fortfarande djupa motsättningar i skolvärlden. Det verkliga problemet är vinst-utdelningar som driver på segregering och ökande kvalitetsskillnader mellan skolorna. Gör det lättare för idéburna utförare att starta skolor och fasa ut vinstutdelningen, skriver Åsa Fahlén och Sverker Sörlin.

DN. DEBATT 201224

"Ännu en våg av ifrågasättanden och kritik av den marknadsstyrda svenska skolan har följt på Likvärdighetsutredningens (SOU 2020:28) förslag om att friskolornas köer ska avskaffas och deras ersättning justeras ned. Inte minst lärarprofessionen är aktiv i debatten och pekar på hur även lärarna drabbas av segregeringen och pressen att leverera höga betyg åt föräldrarna och stabil avkastning åt ägarna. De vinstutdelande skolföretagen bekämpar samtidigt varje inskränkning som hotar deras trygga, konjunkturoberoende affärsmodell.

Ännu trettio år efter kommunaliseringen och friskolereformen finns dessa djupa och bestående motsättningar i den svenska skolvärlden. De vinstutdelande skolornas legitimitet är nu ifrågasatt inom alla politiska läger och grunden för kritiken mot skolföretagen har bara stärkts med tiden. Både Skolkommissionen 2017 och den nya Likvärdighetsutredningen redovisar mycket problematiska effekter av den marknadsstyrda skolan. Även kommunernas legitimitet som huvudmän är ifrågasatt av många som önskar ett förstatligande, bland annat Lärarnas riksförbund.

Sverige kan inte fortsätta ha det på det här sättet. Skolan är en av samhällets största och viktigaste institutioner och i längden är det ohållbart att inte hantera så djupgående legitimitetsproblem.

De nu föreslagna förändringarna är bara det senaste steget i en långvarig strävan att begränsa de negativa effekterna av marknadsskolan, som för övrigt aldrig har haft något starkt stöd i opinionen. Det var heller inte så friskolereformen var tänkt. När den genomfördes betonades mångfald och pedagogisk förnyelse. Propositionen 1991/92:95 ”Om valfrihet och fristående skolor” föregicks i övrigt inte av någon utredning eller forskning. OECD varnade redan då för vilka konsekvenser det kunde få för skolans likvärdighet. Inget sades om att stora koncerner skulle kunna bildas och göra vinster. Det talades betryggande om friskolor som ett ”komplement” i liten skala till de kommunala.

Efter trettio års skolmarknad vet vi mer. Aktiebolagen dominerade snart och genomgick efterhand en storskalig koncentration. I dag köps och säljs hundratals skolor mellan ägarkonstellationer som i flera fall finns i utlandet. De socioekonomiskt mest gynnade grupperna är kraftigt överrepresenterade i de tre största koncernernas skolor. De vinstdrivande har i genomsnitt 15–25 procent fler elever per lärare än kommunala skolor. De har större andel obehöriga lärare (cirka 30 procent) än de kommunala (cirka 15 procent), deras löner är lägre.

Forskning har gång på gång visat att bolagsskolorna varit drivande i betygsinflationen. Svenska skolor går numera i konkurs, som vid JB-

koncernens sammanbrott 2013 då dussintals skolor fick stänga eller i hast byta ägare.

Den kloka vägen ut ur de skadliga förhållanden som nu råder tror vi på många sätt går att återfinna i de ursprungliga intentionerna. Det fanns en sund kärna i att vilja öka mångfalden i skolan. Ett aktivt skolval kan också öka engagemanget hos både föräldrar och skola. Det är förstås inte heller ett problem att en skola drivs så att ett mindre överskott uppstår så länge detta återinvesteras i verksamheten.

Det verkliga problemet är möjligheten till vinstutdelning som i sin tur är den drivande kraften bakom segregeringen och de dramatiskt ökande kvalitetsskillnaderna mellan skolor.

Vinstintresset hos internationellt riskkapital och andra investerare blir till sist avgörande för vilka elever skolor skaffar sig och vilka städer och stadsdelar friskolorna etablerar sig i. De har i alldeles för hög grad blivit skolor för de redan gynnade. Människor inser det och när de ser ett helt lands skolsystem undergrävas av en ordning som låter detta ske utan spärrar känner de sorg, vanmakt och även oro för de konsekvenser det får för samhällets sammanhållning och kunskapsnivå.

Alternativet till bevarad mångfald utan vinstutdelning finns redan – i form av idéburna aktörer. Utredningen Idéburen välfärd (SOU 2019:56) som kom i december 2019 och tyvärr hamnat i skymundan under coronakrisens 2020 har med utomordentlig tydlighet visat hur det kan göras möjligt för de idéburna aktörerna att expandera inom välfärdssektorn, där de flesta utbildningsformer ingår, inklusive vuxenutbildning.

Av utredningen framgår att stiftelser, föreningar, studieförbund, folkhögskolor, kooperativ och andra aktörer redan driver skolor med stor framgång, fast än så länge i ganska blygsam skala. Mindre än 5 procent av Sveriges elever går i idéburna skolor. Dessa skiljer sig positivt från de kommersiella aktörerna. Framför allt arbetar de med tydligare pedagogiska visioner och de drivs i flera fall av starka sociala ambitioner, till exempel genom att vända sig till grupper med särskilda behov och intressen.

Utredningen har en lång rad förslag om hur upphandlingar och valfrihetssystem ska kunna anpassas så att trösklarna sänks för idéburna utförare, som ofta är små och saknar tillgång till kapital. Man föreslår också att överskott bör tillåtas, med kravet att detta återinvesteras för kvalitet och förnyelse. Utredningens förslag bör genomföras. Men för att bli verkningsfulla bör de kompletteras med att vinstutdelning från offentligt finansierad skolverksamhet fasas ut.

På det sättet skulle Sverige komma i linje med förhållandena i andra länder i Europa, exempelvis Danmark där en sjättedel av eleverna går i privata, offentligt finansierade skolor utan vinstutdelning.

För skolbolagen skulle förändringar av detta slag skapa incitament att på ett ordnat sätt söka sig bort från marknaden. Situationen skulle påminna om den framtid som väntar olje- och kolbolagen. De sitter på så kallade stranded assets, tillgångar som om några år inte längre kommer att kunna ge någon vinstutdelning. Det blir då upp till dem själva att välja hur snabbt de vill lämna sina positioner. Vissa skolor skulle säkert vara intressanta att ta över för idéburna aktörer. Ett stort antal skulle förmodligen övergå i offentlig regi. Åter andra skulle drivas vidare som bolag av dem som är intresserade nog av själva

utbildningsuppdraget för att vilja verka under stramare kommersiella villkor.

Det skulle också öppna dörren för att idérika lärare slår sig samman för att utveckla en skola i kooperativets eller stiftelsens form. Entreprenörer och kreativa skolförnyare behöver inte vinstutdelande företag för att vilja vara med och utveckla ett samhälle. Sverige behöver heller inte ha den enda skola i världen som medger spekulationer och handel med elevers betyg och prestationer.

Det finns en väg bort från det eviga grälet om skolan. Kunskap och bildning behöver uppvärderas i vårt samhälle. Ett klokt sätt att göra det är att låta de krafter driva kunskapen framåt som har den – och som brinner för att utveckla den.

RELATERADE ARTIKLAR

Åsa Fahlén, ordförande i Lärarnas riksförbund
Sverker Sörlin, professor, historiker och ordförande i studieförbundet Folkuniversitetet "

"De medverkar båda i LR:s debattskrift ”Likvärdig"

Utredningar om skolor.
Innehållet i läroplanerna.

Innehållet i: Sven Wimnell 5 oktober 2019:
Om Skolverkets förslag till nya kurs-och ämnesplaner för grundskolor och gymnasier. Och om aktuell politik och om forskning och undervisning.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzzl.pdf

Innehåll:

Sida

5 **DN: Faktakunskaper betonas i förslaget till nya kursplaner**

8 **Skolverket: Så arbetar vi med att revidera kurs- och ämnesplanerna**

16 **Sven Wimnells hemsida: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ?**

16 Det är ett elände i världen och det har det alltid varit.

18 Mänskligheten har förändrats mycket sedan tidernas begynnelse.

19 Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter.
22 Utvecklingens krafter.
23 Systemet för mänskliga verksamheter.

26 Det är huvudsakligen människornas verksamheter som styr utvecklingen i världen.
28 Det är 129 verksamhetsområden som vardera innehållller hundratals eller tusentals mindre verksamhetsområden.

28 Innehåll; i Sven Wimnell 20 mars 2018 del 1 av 3: Samhällsplaneringens problem. Områden 1-5 samt 1-9 med myndigheter och professorer, yrken och utbildningar m m. http://wimnell.com/omr40zl.pdf. del 2=40zm.pdf. del 3=40zn.pdf

34 Innehåll i : Sven Wimnell 1 maj 2019: Människornas verksamheter och grunderna för planering av framtiden för världen och Sverige. http://wimnell.com/omr40zp.pdf

48 SUN, Svensk utbildningsnomenklatur
56 Om utbildning i skolan. (Sid 75 i zzz)
57 Religion och levnadskunskap.
58 Kursplan - Samhällskunskap, Grundskolan.
61 Hushållsverksamheter.
75 Hushållsekonomi. Lön, skatter, utgifter i hushåll. Överskott, underskott

105 **Skolverkets förslag. Och kommentarer**
105 Hem- och konsumentkunskap . Gällande Från Skolverket, 26 november 2019
106 Hem- och konsumentkunskap.Skolverkets förslag 25 sept 2019
111 Religionskunskap. Skolverkets förslag 25 september 2019
116 Samhällskunskap. Skolverkets förslag 25 september 2019
126 Ämnena geografi och historia kan ses som en del av ämnet samhällskunskap och bör byggas upp enligt det som nämnts om ämnet samhällskunskap.

127 Geografi. Skolverkets förslag 25 september 2019
132 Historia. Skolverkets förslag 25 september 2019
138 Idrott och hälsa.. Skolverkets förslag 25 september 2019
143 Bild. Skolverkets förslag 25 september 2019
147 Slöjd. Skolverkets förslag 25 september 2019

151 De nämnda ämnena och de övriga skolämnena får skolverket försöka anpassa till det som behandlas i projektet om samhällsplaneringens problem - hur man ska kunna förbättra världen. Övriga ämnen: se sidorna 325- 398.

152 **Utredningar av betydelse för skolämnena**
153 Innehållsförteckningar till utredningar från och med 21 december 2018 till 20 september 2019.
197 Länkar till utredningar från och med 30 januari 2010

207 DN: Regeringen agerar för att stoppa orättvisa betyg
209 DN: Ledare: Skolan ska lära oss fakta – inte att prata strunt

211 **Aktuell politik**
212 Nya riksdagen och nya regeringen 2019/2020 (10 sept. 2019)

212 H.M. Konungens tal vid riksmötets öppnande, tisdagen den 10 september 2019
213 Regeringsförklaring avgiven av statsminister Stefan Löfven

224 Budgetpropositionen för 2020: Reformer för ett starkare samhälle
227 Budgetpropositionen för 2020 Prop. 2019/20:1
225 Budgeten för 2020 på fem minuter

232 **Kommentarer till budgeten:**
233 Museer. myndigheter, skolor m m ska ha tydlig information om framtidsproblemen
238 Alla statsråd bör samarbeta i planeringar för världens och Sveriges framtid
239 Utbildning i grundskolor, gymnasier, högskolor och universitet samt forskning behöver förbättras.
240 Utveckling av de inre verkligheterna
242 Religion och levnadskunskap
242 Inkomstskatterna
247 Barnfamiljer med bostadsbidrag
248 Bostadsbidrag för barnlösa i åldrar över 29 år upp till pensionsåldrar
250 Bostadtillägg för pensionärer
255 Befolkningsstorlek per kommun, 2015
255 Bostadspolitik

256 Peter Wolodarski: Trump och Åkesson tål inte Greta Thunberg. Begripligt
258 Martin Gelin: Trump har tappat befälet över nyhetsutvecklingen
261 DN: S-kommuner slår larm om problem med integrationen

265 **Om några institutioner för forskning och utbildning**
266 DN: Inför ett enprocentsmål för statens forskningsanslag

268 Kungl. vetenskapsakademien
270 Om Vetenskapsrådet
271 Ämnesrådet för humaniora och samhällsvetenskap
273 Ämnesrådet för medicin och hälsa
275 Ämnesrådet för naturvetenskap och teknikvetenskap
277 Rådet för forskningens infrastrukturer
280 Kommittén för klinisk behandlingsforskning
283 Kommittén för kliniska studier
286 Kommittén för konstnärlig forskning
288 Kommittén för utvecklingsforskning
290 Utbildningsvetenskapliga kommittén
292 Universitetskanslersämbetet
301 Skolverket

302 **Något om den historiska bakgrunden till det föregående. Från NE.se**
303 Arkeologins internationella historia
304 Utvecklingshistoria, människan
305 Bildkonsten i historiskt perspektiv
307 reformationen
308 protestantism
309 Svenska kyrkan
311 folkskola
312 skolförordning
312 grundskola
316 gymnasieskola
317 läroplan
319 läroämne
319 arbetslivsorientering
320 universitet
321 högskola
322 vetenskap
323 forskning
324 världsbild

325 **Skolverkets förslag 25 september 2019. Grundskolans ämnen matematik, fysik, kemi, biologi, teknik och språk**

399 **En skolhistoria av Sven Wimnell. Om skolorna i Strängnäs . En uppdatering 2001 av en historia 1992. Kompletterad med nyheter 2010-2011.**
(http://wimnell.com/omr7957b.pdf)

446 **Forskning.se Hemsidor för 56 st forskningsinstitutioner**

524 **Från Sven Wimnell 20 mars 2018 del 1. Delar om område 7957 Undervisning o d och område 90 Tidningar, tidskrifter och jurnalistik. http://wimnell.com/omr40zl.pdf**

550 **Regeringen 1 oktober 2019 och oppositionspartiernas budgetmotioner**
551 Ny regering. Politikområden för politiken 1 oktober 2019..
553 Moderaternas budget 2020
561 KD:s budgetmotion 2020
567 Vänsterpartiet. Budgetmotion för 2020
579 Sverigedemokraternas höstbudget för 2020
584 Ras för Liberalerna – men grönblå fortfarande störst. I kommunalval i Sthlm

587 **Något om situationen 4 oktober 2019**
587 Ledare: Ingen har krävt att slippa bli bildad
589 Tidningen är i dag full av åsikter från journalister som övergett sin roll
591 Utan antikens historia i läroplanen riskeras Sveriges konkurrenskraft
593 Fler lektionstimmar måste läggas på historieundervisning
594 Skolverket backar om antikens historia
595 Maria Schottenius: Bra att Skolverket backar om antiken – men ge eleverna ännu fler historietimmar

597 **Några ord på slutet**

Sidorna 48 - 74 i http://wimnell.com/omr36-39zzzzzl.pdf

40 SUN, Svensk utbildningsnomenklatur
48 Om utbildning i skolan. (Sid 75 i zzz)
49 Religion och levnadskunskap.
59 Kursplan - Samhällskunskap, Grundskolan.
53 Hushållsverksamheter.

SUN, Svensk utbildningsnomenklatur

Svensk utbildningsnomenklatur, SUN, är en standard för klassificering av enskilda utbildningar, samtidigt som den utgör ett system för aggregering av utbildningar till större grupper. SUN används i såväl centrala register för officiell statistik, t.ex. i SCB:s register över befolkningens utbildning, som vid specialundersökningar. Standarden används även av företag och organisationer för registrering av personalens utbildning i personaladministrativa informationssystem.

Revidering av SUN
SUN genomgick under 1998-1999 en välbehövlig revidering. Huvudmålet för revideringen var att åstadkomma en anpassning till ISCED 97 (International Standard Classification of Education). Detta av två skäl; dels hade ISCED 97 anpassats till de senaste årtiondenas utveckling inom utbildningsområdet, dels skulle en anpassning av SUN komma att underlätta användningen av den nationella statistiken i internationella sammanhang. Ett annat mål med revideringen var att få ett mer hanterligt och överblickbart system för klassificering av svensk utbildning från 50-talet och framåt. Den nya versionen av SUN – SUN 2000 – gäller som nationell standard för utbildningsklassificering fr.o.m. juli år 2000.

Skriv ut
En av filerna är en kortversion av SUN 2000 där du får en beskrivning av standardens uppbyggnad samt en översikt över både nivå- och inriktningskoderna.

MIS SUN 2000 (pdf)
Tilläggsblad SUN 2000 (pdf)
MIS SUN 2000 kortversion (pdf)
Klartexter till SUN2000 i Excel-format (xls)

SUN 2000

Standardens uppbyggnad

SUN 2000 är uppbyggd av 2 moduler; en nivåmodul och en inriktningsmodul. Båda är hierarkiskt uppbyggda vilket möjliggör en flexibel användning på så sätt att samtliga positioner inte behöver användas. Den tredje siffran i nivåmodulen kan t.ex. utelämnas om de båda första siffrorna ger för ändamålet tillräcklig information om utbildningens nivå. Likaså kan den fjärde 'siffran' i inriktningsmodulen utelämnas om de tre första ger tillräcklig information om utbildningens inriktning.

Nivåmodulen

Den första siffran anger grovt utbildningens nivå och motsvarar nivå (level) i ISCED 97.
6 Forskarutbildning
5 Eftergymnasial utbildning två år eller längre
4 Eftergymnasial utbildning kortare än två år
3 Gymnasial utbildning
2 Förgymnasial utbildning 9 (10) år
1 Förgymnasial utbildning kortare än 9 år
(0 Förskoleutbildning)

Den andra siffran anger utbildningens teoretiska längd i antal år.
Med teoretisk längd avses den längd som en utbildning normalt anses ha vid heltidsstudier, dvs. en högskoleutbildning som normalt kräver tre års studier (120 poäng) får siffran 3 i andra positionen. (Undantag: Nivå 0-2 där utbildningens längd inte anges.)

Med hjälp av första och andra siffran kan lämpliga redovisningsgrupper skapas, t.ex.
samma som nivåindelningen i 'gamla' SUN (se bilaga 1). Dock finns möjligheten att vidbehov redovisa andra indelningar, och dessutom ger denna konstruktion goda möjligheter till klassificering av utbildningens längd (duration) enligt ISCED 97.

Den tredje siffran beskriver typ av utbildning. Den skiljer i första hand på yrkesinriktade utbildningar och mer generella utbildningar samt på utbildningar avslutade med avgångsbetyg/examen och utbildningar avslutade utan avgångsbetyg/examen1. Se vidare sid. 8-9.Från SCB 18 maj 2017

Inriktningsmodulen

De två första siffrorna i inriktningsmodulen anger huvudinriktning och motsvarar inriktning (fields of education) i ISCED 97.

Den första siffran anger utbildningens innehåll på den grövsta nivån.
0 Allmän utbildning
1 Pedagogik och lärarutbildning
2 Humaniora och konst
3 Samhällsvetenskap, juridik, handel, administration
4 Naturvetenskap, matematik och data
5 Teknik och tillverkning
6 Lant- och skogsbruk samt djursjukvård
7 Hälso- och sjukvård samt social omsorg
8 Tjänster
9 Okänd

Används de två första siffrorna erhålls följande indelning:
01 Bred, generell utbildning
08 Läs- och skrivinlärning för vuxna
09 Personlig utveckling
14 Pedagogik och lärarutbildning
21 Konst och media
22 Humaniora
31 Samhälls- och beteendevetenskap
32 Journalistik och information
34 Företagsekonomi, handel och administration
38 Juridik och rättsvetenskap
42 Biologi och miljövetenskap
44 Fysik, kemi och geovetenskap
46 Matematik och övrig naturvetenskap
48 Data
52 Teknik och teknisk industri
54 Material och tillverkning
58 Samhällsbyggnad och byggnadsteknik
62 Lantbruk, trädgård, skog och fiske
64 Djursjukvård
72 Hälso- och sjukvård
76 Socialt arbete och omsorg
81 Personliga tjänster
84 Transporttjänster85 Miljövård och miljöskydd
86 Säkerhetstjänster
99 Okänd

Den tredje siffran i inriktningskoden anger ämnesinriktning och är densamma som den indelning i 'Fields of Education and Training' som UNESCO, EUROSTAT och OECD arbetat fram som komplement till ISCED 97 och som redovisas i bilaga 2. Se vidare sid. 10-19.

Den fjärde siffran (eller snarare bokstaven) i inriktningskoden kan användas om ytterligare behov av specificering föreligger. Man kommer då ned på en mer detaljerad ämnesindelning samt kan också i några fall urskilja vissa yrkesinriktade utbildningar på ett mer direkt sätt (sjuksköterskeutbildning, läkarutbildning, ingenjörsutbildning etc.). Se vidare sid. 10-19.....

Användningsområde

Svensk utbildningsnomenklatur, SUN, klassificerar enskilda utbildningar samtidigt som den ger ett system för aggregering av likartade utbildningar till större grupper.

Primärt är det alltså utbildningarna som sådana som klassificeras enligt SUN.

SUN används dock i hög utsträckning för att klassificera enskilda individers utbildningsbakgrund – ofta är det individens 'högsta' utbildning som man vill klassificera efter nivå och inriktning. I princip gäller då att en utbildning skall vara fullföljd och 'godkänd' för att individen skall 'erhålla' den SUN-kod som respektive utbildning motsvarar.

SUN 2000 kan med fördel användas även vid klassificering av studerande, examinerade etc. vid sammanställningar och statistik av olika slag.

SUN 2000 kan i princip användas vid klassificering av all utbildning, dvs. såväl skolmässig utbildning som arbetsmarknadsutbildning, personalutbildning, folkbildning mm. För att nivåmodulen skall vara tillämplig skall dock en utbildning ha en omfattning av minst en termins heltidsstudier eller motsvarande. Däremot kan inriktningsmodulen användas även vid klassificering av kortare kurser, t.ex. vid klassificering av personalutbildning. För denna modul finns ingen nedre tidsgräns som begränsar användandet.

Finare indelning

SUN 2000 ligger på en detaljeringsnivå som ansetts lämplig i en nationell standard för klassificering av utbildning med krav på att kunna klassificera såväl äldre som framtida utbildningar – standarden måste 'hålla' för reformeringar och förändringar iutbildningssystemet under en längre tidsperiod.

Om behov av ytterligare detaljeringsnivå föreligger inom vissa branscher, företag etc. kan lokala utvidgningar av koden skapas.

Några rekommendationer till befintliga, mer detaljerade klassifikationer inom specifika områden kan dock ges. Ett exempel på en sådan indelning är 'Nationell förteckning över forskningsämnen'. Denna indelning som har arbetats fram av SCB:s program för forskning och informationsteknik (ES/FOI) i samarbete med forskningsvärlden kan vara användbar i vissa forskningsintensiva verksamheter där behov av en mer detaljerad klassificering av den forskarutbildade personalen kan förekomma.

Den indelning av läkare i specialiteter som Socialstyrelsen ansvarar för (f.n. 62 st.) kan också rekommenderas vid behov av en mer detaljerad indelning av läkarutbildade än den som SUN 2000 ger.

Grundskolan och gymnasiet. Från http://wimnell.com/omr36-39zzzza.pdf

Kursplaner **Grundskola**
Här ordnade enligt klassifikationssystemet för verksamheter :

108	Samhällskunskap
2	Religionskunskap
51	Matematik
53	Fysik
54	Kemi
57	Biologi
62	Teknik
64	Hem- och konsumentkunskap
74	Slöjd
75-77	Bild
78	Musik
796/799	Idrott och hälsa
802	Engelska
803	Modersmål
803	Svenska
803	Svenska som andraspråk
803	Teckenspråk för hörande
804+	Moderna språk
91	Geografi
93-99	Historia

Gymnasiegemensamma ämnen
Engelska
Historia
Idrott och hälsa
Matematik
Naturkunskap
Religionskunskap
Samhällskunskap
Svenska/svenska som andraspråk

Gymnasiet. Programstruktur och examensmål

Start
Läroplaner ämnen & kurser
Gymnasieutbildning
Gymnasieskola
Programstruktur och examensmål
Barn- och fritidsprogrammet
Bygg- och anläggningsprogrammet
Ekonomiprogrammet
El- och energiprogrammet
Estetiska programmet
Flygteknikutbildningen
Fordons- och transportprogrammet
Handels- och administrationsprogarmmet
Hantverksprogrammet
Hotell- och turismprogrammet
Humanistiska programmet
Industritekniska programmet
Marinteknikutbildningen
Naturbruksprogrammet
Naturvetenskaps-programmet
Restaurang- och livsmedelsprogrammet
Samhällsvetenskaps-programmet
Samiska näringar
Sjöfartsutbildningen
Teknikprogrammet
Tågteknikutbildningen
VVS- och fastighetsprogrammet
Vård- och omsorgsprogrammet

Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011

Läroplanen innehåller i fyra huvudavsnitt: Skolans värdegrund och uppgifter, Övergripande mål och riktlinjer, Examensmål för alla nationella program samt Gymnasiegemensamma ämnen.
Ladda ner som PDF (2116 KB)

4.7 SAMHÄLLSKUNSKAP. Gymnasiet.

Ämnet samhällskunskap är till sin karaktär tvärvetenskapligt. Det har sin bas inom statsvetenskap, sociologi och nationalekonomi, men även andra samhällsvetenskapliga och humanistiska discipliner ingår. Med hjälp av begrepp, teorier, modeller och metoder från alla dessa discipliner kan komplexa samhällsfrågor förstås och förklaras. Ämnet har även ett historiskt perspektiv.

Ämnets syfte
Undervisningen i ämnet samhällskunskap ska syfta till att eleverna breddar, fördjupar och utvecklar kunskaper om människors livsvillkor med utgångspunkt i olika samhällsfrågor. Politiska, sociala och ekonomiska band sammanlänkar i dag människor i olika samhällen över hela världen. I undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om frågor som berör makt, demokrati, jämställdhet och de mänskliga rättigheterna inklusive barns och ungdomars rättigheter i enlighet med konventionen om barnets rättigheter. Eleverna ska också ges möjlighet att utveckla förståelse för frågor om arbetsliv, resurser och hållbar utveckling.

Eleverna ska ges möjlighet att utveckla ett vetenskapligt förhållningssätt till samhällsfrågor och en förståelse av det vetenskapliga arbetet med samhällsfrågor. Dessutom ska undervisningen bidra till att skapa förutsättningar för ett aktivt deltagande i samhällslivet. Ett komplext samhälle med stort informationsflöde och snabb förändringstakt kräver ett kritiskt förhållningssätt och eleverna ska därför ges möjlighet att utveckla ett sådant. Det omfattar förmåga att söka, strukturera och värdera information från olika källor och medier samt förmåga att dra slutsatser utifrån informationen.

I undervisningen ska eleverna ges möjlighet att arbeta med olika metoder för att samla in och bearbeta information. Genom undervis-

ningen ska eleverna även ges möjlighet att uttrycka kunskaper och uppfattningar såväl muntligt som skriftligt samt med hjälp av modern informationsteknik.

Undervisningen i ämnet samhällskunskap ska ge eleverna förutsättningar att utveckla följande:

1. Kunskaper om demokrati och de mänskliga rättigheterna såväl de individuella som de kollektiva rättigheterna, samhällsfrågor, samhällsförhållanden samt olika samhällens organisation och funktion från lokal till global nivå utifrån olika tolkningar och perspektiv.
2. Kunskaper om historiska förutsättningars betydelse samt om hur olika ideologiska, politiska, ekonomiska, sociala och miljömässiga förhållanden påverkar och påverkas av individer, grupper och samhällsstrukturer.
3. Förmåga att analysera samhällsfrågor och identifiera orsaker och konsekvenser med hjälp av samhällsvetenskapliga begrepp, teorier, modeller och metoder.
4. Förmåga att söka, kritiskt granska och tolka information från olika källor samt värdera källornas relevans och trovärdighet.
5. Förmåga att uttrycka sina kunskaper i samhällskunskap i olika presentationsformer.

Kurser i ämnet

- Samhällskunskap 1a1, 50 poäng, som bygger på de kunskaper grundskolan ger eller motsvarande. Betyg i kursen kan inte ingå i elevens examen tillsammans med betyg i kursen samhällskunskap 1b.
- Samhällskunskap 1a2, 50 poäng, som bygger på kursen samhällskunskap 1a1. Betyg i kursen kan inte ingå i elevens examen tillsammans med betyg i kursen samhällskunskap 1b.
- Samhällskunskap 1b, 100 poäng, som bygger på de kunskaper grundskolan ger eller motsvarande. Betyg i kursen kan inte ingå i elevens examen tillsammans med betyg i kursen samhällskunskap 1a1 eller kursen samhällskunskap 1a2.
- Samhällskunskap 2, 100 poäng, som bygger på kursen samhällskunskap 1a2 eller kursen samhällskunskap 1b.
- Samhällskunskap 3, 100 poäng, som bygger på kursen samhällskunskap 2.
- Internationell ekonomi, 100 poäng, som bygger på kursen samhällskunskap 1a2 eller kursen samhällskunskap 1b.
- Internationella relationer, 100 poäng, som bygger på kursen samhällskunskap 1a2 eller kursen samhällskunskap 1b.

I denna publikation har enbart de kurser som är gymnasiegemensamma tagits med.

Samhällskunskap 1a1, 50 poäng. Gymnasiegemensam kurs på alla yrkesprogram.

Kursen samhällskunskap 1a1 omfattar punkterna 1–5 under rubriken Ämnets syfte.

Centralt innehåll

Undervisningen i kursen ska behandla följande centrala innehåll:

- Demokrati och politiska system på lokal och nationell nivå samt inom EU. Internationella och nordiska samarbeten. Medborgarnas möjligheter att påverka politiska beslut på de olika nivåerna. Maktfördelning och påverkansmöjligheter i olika system och på olika nivåer utifrån olika demokratimodeller och den digitala teknikens möjligheter. Mediers innehåll och nyhetsvärdering i samband med frågor om demokrati och politik.
- De mänskliga rättigheterna, vilka de är, hur de förhåller sig till stat och individ och hur man kan utkräva sina individuella och kollektiva mänskliga rättigheter.
- Folkrätten i väpnade konflikter. Den internationella humanitära rätten och skyddet för civila i väpnade konflikter.
- Arbetsmarknad, arbetsrätt och arbetsmiljö. Arbetsmarknadens parter, deras olika roller och betydelse för samhällsutvecklingen. Arbetsmarknadens sätt att fungera, anställningsvillkor.
- Gruppers och individers identitet, relationer och sociala livsvillkor med utgångspunkt i att människor grupperas utifrån kategorier som skapar både gemenskap och utanförskap.
- Privatekonomi. Hushållets inkomster, utgifter, tillgångar och skulder. Konsumenträtt samt konsumtion i förhållande till behov och resurser. Hur privatekonomin påverkas av samhällsekonomiska förändringar.
- Metoder för att kritiskt bearbeta information, till exempel källkritik.
- Presentation i olika former och med olika tekniker med betoning på det skriftliga och muntliga, till exempel debatter och debattartiklar.

Kunskapskrav .....

Samhällskunskap 1b, 100 poäng. Gymnasiegemensam kurs på alla högskoleförberedande program.

Kursen samhällskunskap 1b omfattar punkterna 1–5 under rubriken Ämnets syfte. I kursen behandlas grundläggande kunskaper i ämnet.

Centralt innehåll

Undervisningen i kursen ska behandla följande centrala innehåll:

- Demokrati och politiska system på lokal och nationell nivå samt inom EU. Internationella och nordiska samarbeten. Medborgarnas möjligheter att påverka politiska beslut på de olika nivåerna. Maktfördelning och påverkansmöjligheter i olika system och på olika nivåer utifrån grundläggande demokratimodeller och den digitala teknikens möjligheter. Politiska ideologier och deras koppling till samhällsbyggande och välfärdsteorier.
- De mänskliga rättigheterna, vilka de är, hur de förhåller sig till stat och individ och hur man kan utkräva sina individuella och kollektiva mänskliga rättigheter.
- Folkrätten i väpnade konflikter. Den internationella humanitära rätten och skyddet för civila i väpnade konflikter.
- Arbetsmarknad, arbetsrätt och arbetsmiljö. Arbetsmarknadens parter, deras olika roller och betydelse för samhällsutvecklingen. Arbetsmarknadens sätt att fungera, anställningsvillkor.

• Gruppers och individers identitet, relationer och sociala livsvillkor med utgångspunkt i att människor grupperas utifrån kategorier som skapar både gemenskap och utanförskap.

• Samhällsekonomi, till exempel ekonomiska strukturer och flöden i Sverige och internationellt. Försörjning, tillväxt och företagande, resursanvändning och resursfördelning utifrån olika förutsättningar.

• Privatekonomi. Hushållets inkomster, utgifter, tillgångar och skulder. Konsumenträtt samt konsumtion i förhållande till behov och resurser. Hur privatekonomin påverkas av samhällsekonomiska förändringar.

• Massmediers och informationsteknikens roll i samhället. Deras möjligheter att påverka människor och samhällsutvecklingen samt de möjligheter de ger människor att påverka. Mediers innehåll och nyhetsvärdering.

• Samhällsvetenskapliga begrepp, teorier, modeller och metoder i samband med undersökningar av samhällsfrågor och samhällsförhållanden. Exempel på metoder för att samla in information är intervju, enkät och observation. Exempel på metoder för att bearbeta information är statistiska metoder, samhällsvetenskaplig textanalys, argumentationsanalys och källkritik.

• Presentation i olika former och med olika tekniker med betoning på det skriftliga och muntliga, till exempel debatter, debattartiklar och rapporter.

Kunskapskrav ....

<u>Samhällskunskap 2, 100 poäng Gymnasiegemensam kurs på EK.</u>

Kursen samhällskunskap 2 omfattar punkterna 1–5 under rubriken Ämnets syfte, med särskild betoning på punkterna 2 och 3. I kursen behandlas fördjupade kunskaper i ämnet.

Centralt innehåll

Undervisningen i kursen ska behandla följande centrala innehåll:

• Nationalekonomiska teoriers framväxt och genomslagskraft utifrån historiska villkor och motsättningar, till exempel merkantilism, ekonomisk liberalism, marxism, keynesianism och monetarism. Frågor om tillväxt, makt, inflytande, ett hållbart samhälle, miljö och resursfördelning i relation till de ekonomiska teorierna.

• Det nutida samhällets politiska utveckling utifrån historiska ideologiska villkor, till exempel mänskliga rättigheter, nationalism, kolonialism och jämställdhet, i relation till maktfördelning och ekonomiska villkor. Frågor om aktörens handlingsfrihet kontra strukturella villkor.

• Tematisk fördjupning i samhällsfrågor.

• Tillämpning av samhällsvetenskapliga begrepp, teorier, modeller och metoder i arbetet med komplexa samhällsfrågor.

• Källkritisk granskning, tolkning och värdering av information från olika medier och källor i arbetet med komplexa samhällsfrågor. Källhänvisning enligt vanliga system.

• Muntlig och skriftlig presentation i olika former och med olika tekniker som är vanliga inom området, till exempel debatter, debattartiklar, rapporter och essäer.

Kunskapskrav ....

Om utbildning i skolan. (Sid 75 i zzz)

Vilka möjligheter har svenska folket att förstå partiers beskrivningar av sin politik?

Man får då återgå till det svenska utbildningsväsendet. Det finns inga andra krav om att svenskarna ska följa med utvecklingen än att man ska gå igenom grundskolan. Om man har lärt sig det som står i grundskolans läroplaner är man redo att rösta - så får man uppfatta det. Äldre personer som gått i äldre skolor med äldre läroplaner får rösta, men kan naturligtvis inte tillräckligt för att göra det.

Före skolåldern finns inga krav om utbildning, man räknar med att föräldrarna uppfostrar barnen. För dagis och förskola finns vissa krav. Krav om barn finns i FNs deklaration om mänskliga rättigheter och i Barnkonventionen.

Regeringen ska utreda om barnkonventionen bör bli svensk lag. Regeringen vill ta reda på hur tillämpningen av lagar och andra föreskrifter överensstämmer med barnkonventionen och tillsätter därför en utredare, Anita Wickström. Den särskilda utredaren ska även analysera för- och nackdelar med att inkorporera barnkonventionen, det vill säga om den ska gälla som svensk lag. - Barnets rättigheter behöver stärkas i vårt land. Även om vi tycker att vi gör mycket rätt enligt barnkonventionen så finns det anledning att förstärka barnets rättigheter på flera områden, säger Maria Larsson.

Grundskolan regleras med läroplanerna. I den läser alla om religion, men något ämne om filosofi och psykologi finns inte, ämnen som gäller tänkandets och kunskapens historia och ämnen som gäller hur människor fungerar psykologsikt sett. Grundskolan ska vara allmänbildande och innehålla allt man behöver, men gör det inte.

Före andra världskriget gick cirka 5 % av årskullarna på gymnasiet som då var allmänbildande, men inte hade filosofi och psykologi som obligatoriskt. Uppskattningsvis kanske 20 % av dem på gymnasiet läste detta, dvs cirka 1% av årskullen läste filosofi.

Nu är gymnasiet huvudsakligen till för yrkesutbildning, men kanske fortfarande 1% av årskullarna läser filosofi och psykologi.

På högskolor och universitet läses de ämnena bara då det behövs i yrkena. Om man räknar med att 1% läser det kommer man till att 99 % av dem på universitet och högskolor blir fackidioter.

I de 22 politikområdena finns anledning att kommentera hur grundskolan tillgodoser kunskapsbehoven i områdena.

Som tur är följer många svenskar, trots dålig skolgång, med i det som händer och sker.

Klart är att grundskolans ämnen Samhällskunskap, Religionskunskap och Hemkunskap behöver förbättras med hänsyn till vad man behöver. Likaså Samhällskunskap och religionskunskap på gymnasiet. Där skulle det också vara bra med ett ämne Hemkunskap, men om det inte finns plats för det borde Samhällskunskapen kunna ökas på med viktiga hemkunskapsproblem.

Högervridningen, våldet och allt annat elände gör att man måste förbättra undervisningen i skolan. Religionskunskapen bör ändras till Religion och levnadskunskap, Samhällskunskapen behöver bli mycket bättre och Hemkunskapen behöver utökas. Med rätta förbättringar blir barnen lyckligare som barn och sedan som vuxna och demokratin förbättras.

Religion och levnadskunskap. (sid 84 i zzz)

Tanken med att bygga ut religionsämnet är att religionsämnet är litet och skulle tåla en komplettering. Litet är kanske ämnet i Sverige, men det är stort i världen, stort i Mellanöstern, Nordafrika och andra länder med Islam, stort i USA med bl a högerextrema religiösa fundamentalister som hotar ruinera USA, stort i Sydamerika och stort i de flesta länder utom Norden och kommunistiska länder som Ryssland och Kina. I Sverige förekommer religiösa problem bland invandrare. I Ryssland har religion trätt fram efter Sovjetunionens fall. Påvedömet är kvar.

Religioner har i Sverige på senare tid blivit mer problematiska än tidigare. Religioner behöver en motvikt bestående av filosofi och psykologi o d som föreslås som komplettering i ämnet Religionskunskap i grundskolan. Även på gymnasiet behövs samma kompletteringar.

Gymnasiegemensamma ämnen: Engelska, Historia, Idrott och hälsa, Matematik, Naturkunskap, Religionskunskap, Samhällskunskap, Svenska/svenska som andraspråk.

Förr fanns högre allmänna läroverk. Cirka 5 % av årgångarna barn gick där och resten i folkskolan. På gymnasiet kunde finnas en lektor som var präst och hade hand om religionsundervisningen (kristendom var ämnet då). Han skötte också undervisningen i filosofi, som bestod av tre ämnen: filosofi, logik och psykologi.

Filsofiämnet var inte obligatoriskt, i en klass på reallinjen med 25 elever kunde det vara bara två som läste filosofi. Filosofiämnet är fortfarande inte obligatoriskt på gymnasiet och hela efterkrigstiden har en stor del av dem som gått där och efteråt på högskolor och universitet inte fått någon utbildning i filosofi och psykologi. Många av dem har blivit chefer och män i staten - utan utbilding i filosofi och psykologi, men väl i religion. Det är inte bra. Det gamla filosofiämnet är nu uppdelat på filosofi och psykologi.

De första gymnasierna kom till i början på 1600-talet och hade då uppgiften att förbereda för prästutbildning och utbildning av tjänstemän i staten. Religion hade en stark ställning. Den allmänna folkskolan kom till 1842 och sköttes till en början i stor utsträckning av präster och andra kyrkans män. Barn skulle bli religiösa med kristlig tro. Gymnasierna utvecklades vartefter med nya ämnen, reallinjer tillkom, och flickor fick börja gå på gymnasierna på 1920-talet. Biskoparna var högsta chefer för läroverken. Med tiden togs biskoparnas ledarskap bort.

Folkskolan växte vartefter och de nuvarande grundskolorna och gymnasierna kom till i slutet på 1900-talet. Statskyrkan har avskaffats och och kristendomskunskapen har ändrats till religionskunskap. Man får nu inte undervisa i religion så att barnen blir religiösa utan bara om religion.

Man bör komma ihåg att religioner med gudars styrningar tillkom under forntiden och att deras betydelse har minskat och nu mer och mer ersätts av demokrati där människorna är ansvariga för styrning och utveckling. Religionerna är visserligen ännu av stor betydelse, men de är i dagens situation ändå av marginell betydelse.

Att i Sverige ha ett obligatoriskt ämne som bara handlar om religion är att tillmäta religionerna för stor betydelse. Viktigare är värdsliga problem och kunskaperna om dem förtjänar större uppmärksamhet. Att komplettera religionsämnet med mer aktuella saker är lämpligt. Det gör att ämnets beteckning Religionskunskap inte passar utan bör ersättas av något mer rättvisande.

Man kan inte bara ändra till “Livsåskådning”, “Filosofi” eller “Psykologi”, det blir för snävt och missvisande.

Ämnet Samhällskunskap har sina lärare utbildade på Statsvetenskapliga institutioner, Det som behöver tillkomma ligger närmare religionerna och därför kan det vara bra att lägga det tillkommande tillsammans med religion, i ett ämne Religion och levnadskunskap.

Om religionsämnet ombildas till ett ämne med filosofi och psykologi kommer det ämnet att innehålla många universitetsämnen. Av ämnena kan man anse att religionen var först och om man lägger ämnena i en kronologisk och logisk ordning kan man börja med religion:

Religion och levnadskunskap. (Barnen lär också föräldrarna)

1. Religionskunskap.
2. Filosofihistoria.
3. Idé-och lärdomshistoria.
4. Vetenskapshistoria
5. Utbildnings- och skolhistoria.
6. Skolverkets läroplan för grundskolan.
7. Arkiv-och bibliotekskunskap.
8. Individernas kunskaper och erfarenheter.
9. Framtidsplanering. För Sverige och världen för kroppsliga och psykiska förhållanden och fysiska och sociala miljöer, med samhällsbeskrivning, sambandsforskning och demokratins krav.
10. Estetik och värderingar.
11. Livsåskådningar och världsåskådningar. Världsbilder.
12. Psykologi. Biologisk psykologi. Kognition. Utvecklingspsykologi.
13. Socialpsykologi.
14. Sociologi och informationskunskap.
15. Logik och vetenskapsteori.
16. Etik och moral.
17. Konsten att inte ha tråkigt. (Tillägg 18 feb 2014)
    Ämnet bör utformas i flera alternativ passade till utbildningsnivåerna. Enklare för lägre klasser och mer utvecklade för högre.

Kursplan - Samhällskunskap, Grundskolan.

36-39zs.pdf Även zzz.pdf sidan 414

"Människor har alltid varit beroende av att samarbeta när de skapar och utvecklar samhällen. I dag står människor i olika delar av världen inför både möjligheter och problem kopplade till globalisering, interkulturella relationer och hållbar samhällsutveckling. Kunskaper om samhället ger oss verktyg så att vi kan orientera oss och ta ansvar för vårt handlande i en komplex värld.

Ämnets syfte
Undervisningen i ämnet samhällskunskap ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper om hur individen och samhället påverkar varandra. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla en helhetssyn på samhällsfrågor och samhällsstrukturer. I en sådan helhetssyn är sociala, ekonomiska, miljömässiga, rättsliga, mediala och politiska aspekter centrala.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att se samhällsfrågor ur olika perspektiv. På så sätt ska eleverna utveckla förståelse för sina egna och andra människors levnadsvillkor, betydelsen av jämställdhet, hur olika intressen och åsikter uppstår och kommer till uttryck och hur olika aktörer försöker påverka samhällsutvecklingen.

Undervisningen ska ge eleverna verktyg att hantera information i vardagsliv och studier och kunskaper om hur man söker och värderar information från olika källor. Genom undervisningen ska eleverna också ges förutsättningar att utveckla kunskaper om hur man kritiskt granskar samhällsfrågor och samhällsstrukturer. Eleverna ska vidare ges möjlighet att utveckla kunskaper om samhällsvetenskapliga begrepp och modeller.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar förtrogenhet med de mänskliga rättigheterna och med demokratiska processer och

arbetssätt. Den ska också bidra till att eleverna tillägnar sig kunskaper om, och förmågan att reflektera över, värden och principer som utmärker ett demokratiskt samhälle.

Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utifrån personliga erfarenheter och aktuella händelser uttrycka och pröva sina ställningstaganden i möten med andra uppfattningar. Därigenom ska eleverna stimuleras att engagera sig och delta i ett öppet meningsutbyte om samhällsfrågor.

Genom undervisningen i ämnet samhällskunskap ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att
* reflektera över hur individer och samhällen formas, förändras och samverkar,
* analysera och kritiskt granska lokala, nationella och globala samhällsfrågor ur olika perspektiv,
* analysera samhällsstrukturer med hjälp av samhällsvetenskapliga begrepp och modeller,
* uttrycka och värdera olika ståndpunkter i till exempel aktuella samhällsfrågor och argumentera utifrån fakta, värderingar och olika perspektiv,
* söka information om samhället från medier, internet och andra källor och värdera deras relevans och trovärdighet,
* reflektera över mänskliga rättigheter samt demokratiska värden, principer, arbetssätt och beslutsprocesser. “

Samhällsinformationens principiella problem.

Se http://wimnell.com/omr36-39zze.pdf (med början på sida 72)
En diskussionspromemoria 1977 från NSI, Nämnden för samhällsinformation. Promemorian handlar om myndigheternas/den offentliga sektorns information, som bara är en del av all information.

Tillägg i mars 2016 om undervisningen i Religion och levnadskunskap och Samhällskunskap. (Från zzzl)

För de svenska barnen är det viktigt att de får kunskaper för de fyra roller de har , A1, A2, B1 och B2.

A.Huvudroll: allmän levnadsroll lekmannaroll-fritidsroll.
A1: att i största allmänhet leva med kropp och psyke i de fysiska och sociala miljöerna med de möjligheter och innanför de ramar som ges av de politiska styrningarna.
A2: att påverka de politiska styrningarna som direkt eller indirekt styr individernas levnadsförhållanden, som beror av de fyra ovan nämnda faktorerna.

B. Biroll: förvärvslivsroll-expertroll-yrkesroll.
B1: att hitta lämplig plats i de gemensamma förvärvslivssystemen och göra arbetet med hänsyn till egna egoistiska krav.
B2: att sköta arbetsuppgifterna i förvärvsarbetet med hänsyn till vad de övriga samhällsmedlemmarna kan begära att få uträttat i den gemensamma arbetsfördelningen.

22 politikområden för politiken 26 maj 2016
Partiledaren/statsministern Stefan Löfven.
Allmänt om regeringens politik
Utrikespolitik.
Europapolitik.
Politik för juridik.
Försvar.
Miljö.
Transporter.
Bostadsproduktion.

Landsbygdspolitik.
Politik för internationellt utvecklingssamarbete och klimat.
Sjuk- och hälsovård o d.
Hushållet. Mat, boende, konsumtion, hushållsekonomi o d
Barn- och äldreomsorg. Välfärd. Socialtjänst
Utbildning. Forskning.
Information, konst, kultur o d.
Jobb.
Näringar.
Handel.
Migration.
Polisen. Brott. Kriminalvård**.**
Politik för statens finanser och statens stöd till regioner och kommuner o d.

För invandrare är det särskilt viktigt att de får kunskaper som utgår från svenska förhållanden och också innehåller kunskaper om världen utanför Sverige, så att invandrarna får kunskaper som passar till deras speciella förutsättningar.

Utbildningen i samhällskunskap bör utgå från systemet för mänskliga verksamheter, som är en fullständig samhällsbeskrivning.

Det är särskilt viktigt för invandrare att de får en bra samhällsbeskrivning som utgår från svenska förhållanden och också innehåller beskrivningar om samhällen utanför Sverige, så att invandrarna får kunskaper som passar till deras speciella förutsättningar.

Förbättringar av undervisingen i de två ämnena är av stor betydelse för kultur och demokrati. Demokrati- och kulturministern har anledning att övertyga utbildningsministrarna om vikten av förbättringar.

Från http://wimnell.com/omr36-39zzzzzg.pdf

Hushållsverksamheter.

Från sidorna 59-64 i 40zo

Hushållsverksamheter. Vad man har och vad man gör i bostäderna.

Politikområdet för hushållens verksamheter är det viktigaste för välfärden, politikområdet som i regeringen tyvärr inte har någon minister.

SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.

SW . 641 Matlagning. 642 Måltider, matservering.

SW . 643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.

SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d. Tele. Vedeldning, vattenkraft, kärnkaft, solkraft, vindkraft, vågkraft, kolkraft, oljekraft, gaskraft.

SW . 645 Användning av inventarier o d.

SW . 646 Personlig hygien o d, klädvård (utom tvätt o d) m m Här kan ingå umgänge och verksamheter i hemmet, o d.

SW . 647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster o utgifter mm.

SW . 648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.

SW . 649 Personvård: barn, hemsjukvård.

641- 642 Det börjar med maten.

Till det kan räknas allt man stoppar i sig, bl a godis, sprit, tobak, droger. Man ska akta sig för farliga bakterier o d , inte äta för mycket. Äta mediciner o d. Vara vaccinerad. Anpassa sig efter sjukdomar o d. Inte äta malda elefantbetar så att djuren utrotas. Man ska röra på sig och hålla kroppen i form. Få lämplig mängd solljus.

Svenskarnas 10 miljarder måltider per år äts av alla åldrar med olika behov efter ålder och hälsotillstånd och hemma eller på arbetsplatser . skolor, på restauranger, på semestrar och resor på olika orter o s v.

Måltiderna ska vara näringsriktiga och ge avkoppling, gärna ihop med andra. Man kan laga maten själv eller äta det andra gjort.

Livsmedelsverket, folkälsomyndigheten och socialstyrelsen har mycket att säga om detta.

Enligt ett TV-program om åldrandets hemligheter i kunskapskanalen den 4 mars 2018 kl 15.30 beror människornas livslängd i världen enligt omfattande forskningar till 25% på gener och till 75% på miljön, dvs vad vi äter, hur vi bor och arbeter, dvs levnadssätt.

Socialministern är numera också idrottsminister. Skolämnet Idrott bör ge en bra utbildning om människokroppens problem.

(September 2013: idrotten ligger hos kulturministern)

643. När det gäller bostaden har boverket krav om hur de bör vara.

I genomsnitt bor det cirka 2 personer per bostad.

Antal hushåll	2013
Med 1 person	37,7 % av alla hushåll
2 personer	31,3 %
3	12,4 %
4	12,3 %
5	4,3 %
6	1,2 %
7+	0,8 %

Antal rum som krävs för att inte anses trångbodd

Enboende		2 rum
2 personer		3
Ensamförälder och Samboende med	1 barn	3
	2 barn	4
	3 barn	5
	4 barn	6

Finns samboende i hushållet.redueras rumskravet med ett rum.

Man bör observera att många utöver permanentbostaden har fritidshus o d. Många är trångbodda. Det finns hemlösa och många bor i olika slags provisorier eller vårdhem o d. Statistiken över bostadsbrist är dålig. Det sägs att det behöver byggas 700 000 bostäder.

Det som byggs bör uppfylla boverkets krav, man ska inte i panik bygga sämre. Dåliga bostäder finns det tillräckligt av.

Utöver själva bostaden med rum och kök o d behöver hushållen förvaringsutrymmen, bl a garage och uppställningsplatser för hushållens bilar. Samt lekplatser för barnen o d.

644. Till bostaden hör teknisk utrustning för vatten och avlopp , energi m m.

Det finns uppgifter om sådant hos boverket.
Alla hushåll berörs av all energislag, bl a drivmedel till hushållens bilar. Energimyndigheten ger uppgifter om energi.
Med uppgörelsen om kärnkraften har det blivit mer klart om energiproblemen.

För bostädernas skötsel underhåll kan behövas hantverkare,
i områdena för mänskliga verksamheter:
690 Allmänt.
691 Byggnadsmaterial (tillverkas vanligen i 66-68).
692 Byggnadsdelar.
693 Murning, betonggjutning o d.
694 Byggnadsträarbeten.
695 Olika slags byggnader och anläggningar.
696 Inbyggnad o reparation av el- och sanitetsutrustning o d.
697 Inbyggnad o reparation av värme- o ventilationsutrustning o d.
698 Måleri-, glasmästeri- och inredningsarbeten o d.
699 Isolerande och skyddande byggnadskonstruktioner.

SKL har bestämmelser om sopor o d.

645 Hushållen har mycket utrustning av olika slag.

Möbler, belysningar, kylutrustningar radio, TV, mobiltelefoner, läsplattor, datorer, gräsklippare, cyklar, motorcyklar, bilar, köksapparater, hobbyutrustning, leksaker, symaskiner o s v, som behöver köpas och skötas.

Konsumentverket kan ha upplysningar om det.

646 Utveckling av de inre verkligheterna

Individens inre verklighet är det som finns i huvudet.
Individen vet nog inte själv allt hon har i huvudet, än mindre vet man vad andra har i huvudet. Det finns statistik om individernas utbildning i skolor o d och om kunnande och erfarenheter, men det säger inte mycket om vad kunskaper, åsikter o s v de har. Det finns forskningar med intervjuer där man försöker lista ut de inre verkligheterna, och det finns mycket spekulationer om det. Men på det hela taget är de inre verkligheterna mest okända för världen utanför. Man frågar och diskuterar för att få reda på kunskaper och åsikter. När man anställer folk görs intervjuer för att få veta om vad folk kan och tycker.
Inför valen görs det opininionsundersökningar om väljarnas tycken .
Så är läget.

Hushållsverksamheterna 641-645 och 647-649 handlar huvudsakligen om de materiella, yttre verkligheterna. Men en viktig resurs i hushållen är hushållsmedlemmarnas inre verkligheter, som är grunden för välfärden. Det vill säga att man uppfattar sig som en samhällsmedborgare som är minst lika mycket värd som alla andra.

På fritiden i hemmet bör man ha möjlighet att göra det man vill inom ramen för allmän moral så att man trivs. Man bör ha sociala kontakter och andra verksamheter så att de inre verkligheterna utvecklas , bl a med lämpliga kunskaper och värderingar om de ständigt pågående förändringarna i världen, och så att möjligheterna att anpassa sig och påverka andra utvecklas på lämpligt sätt.

Här handlar det om personlig hygien, kläder och hur vi umgås i hemmet med familj, släkt och vänner. Vi ser på TV, läser tidningar och böcker, skriver, har hund, katt, hobby med hantverk m m.
Vad gör arbetslösa och sjuka hemma hela dagarna?

Behöver de hjälp med att göra något nyttigt med tiden? Vad gör de

som på grund av sjukdom eller arbetslöhet o d inte har något arbete att gå till ? Och kriminella o d ?

Livsmedel o d , boende, vatten-och avloppsförjning, energitillgång, tillgång till prylar och pengar som ingår i områdena 641-649 är materiella resurser som måste kompletteras med välfungerande inre verkligheter som kan behandlas i område 646.

Människorna påverkar och påverkas genom verksamheter i fyra olika roller i livet:

A.Huvudroll: allmän levnadsroll lekmannaroll-fritidsroll.

A1: att i största allmänhet leva med kropp och psyke i de fysiska och sociala miljöerna med de möjligheter och innanför de ramar som ges av de politiska styrningarna.

A2: att påverka de politiska styrningarna som direkt eller indirekt styr individernas levnadsförhållanden, som beror av de fyra ovan nämnda faktorerna.

B. Biroll: förvärvslivsroll-expertroll-yrkesroll.

B1: att hitta lämplig plats i de gemensamma förvärvslivssystemen och göra arbetet med hänsyn till egna egoistiska krav.

B2: att sköta arbetsuppgifterna i förvärvsarbetet med hänsyn till vad de övriga samhällsmedlemmarna kan begära att få uträttat i den gemensamma arbetsfördelningen.

Välfärden beror av dessa fyra områden. Individernas inre verklig -heter kan få det grundläggande utformat i förskolan, grundskolan och gymnasiet, men måste sedan under livet få kompletteringar i sina vardagliga verksamheter i hushållen.

Det räcker inte med att man har bostad, telefonledningar, telefoner. TV-abonemang, datorer, soffor, tidningar och skrivbord etcetera, det behövs också kunskaper för att kunna utnyttja det materiella, diskutera det med anhöriga och bekanta.

Som serviceområden till hushållen kan ses skolornas verksamheter.

Klart är att grundskolans ämnen Samhällskunskap, Religionskunskap och Hemkunskap behöver förbättras med hänsyn till vad man behöver. Likaså Samhällskunskap och religionskunskap på gymnasiet. Där skulle det också vara bra med ett ämne Hemkunskap, men om det inte finns plats för det borde Samhällskunskapen kunna ökas på med viktiga hemkunskapsproblem.

Högervridningen, våldet och allt annat elände gör att man måste förbättra undervisningen i skolan. Religionskunskapen bör ändras till Religion och levnadskunskap, Samhällskunskapen behöver bli mycket bättre och Hemkunskapen behöver utökas. Med rätta förbättringar blir barnen lyckligare som barn och sedan som vuxna och demokratin förbättras.

För de svenska barnen är det viktigt att de får kunskaper för de fyra roller de har , A1, A2, B1 och B2.

Utbildningen i samhällskunskap bör utgå från systemet för mänskliga verksamheter, som är en fullständig samhällsbeskrivning.

Förbättringar av undervisingen i de två ämnena är av stor betydelse för kultur och demokrati. Demokrati- och kulturministern har anledning att övertyga utbildningsministrarna om vikten av förbättringar.

Det är särskilt viktigt för invandrare att de får en bra samhällsbeskrivning som utgår från svenska förhållanden och också innehåller beskrivningar om samhällen utanför Sverige, så att invandrarna får kunskaper som passar till deras speciella förutsättningar.

Slutsats:
Grundskolor och gymnasier måste ge barnen kunskaper om sig själva och sina beteenden och världens problem så att de kan leva väl ihop med andra och med demokratin kan förbättra levnadsförhållandena för sig själva och alla andra.

Religioner ger gammalmodiga bilder av världen och om hur man bör bete sig, som inte fungerar idag. Religionsämnet bör utvidgas till att omfatta levnadskunskap om hur man kan utveckla sig själv och om hur man bör samverka med andra.

Ämnet om samhällskunskap måste göras mer fullständigt i både grundskolor och gymnasieskolor. Kunskaper i hemkunskap bör förbättras i grundskolorna och förmedlas också i gymnasierna.

Det här gäller de svenska barnen och också de nyanlända, invandrarna, för vilket det är särskilt viktigt att läroplanerna ger en bra modern utbildning i de nämnda ämnena, som passar till deras speciella förutsättningar.

Utbildningen ska direkt hjälpa de enskilda individerna och hjälpa dem att på politisk väg förbättra välfärden för alla.

De utbildningar som nu nämnts för skolorna är utbildningar som bör ske hela tiden genom verksamheterna i hemmet.

Om religionsämnet ombildas till ett ämne med filosofi och psykologi kommer det ämnet att innehålla många universitetsämnen. Av ämnena kan man anse att religionen var först och om man lägger ämnena i en kronologisk och logisk ordning kan man börja med religion:

Religion och levnadskunskap. (Barnen lär också föräldrarna)

1. Religionskunskap.
2. Filosofihistoria.
3. Idé-och lärdomshistoria.
4. Vetenskapshistoria
5. Utbildnings- och skolhistoria.
6. Skolverkets läroplan för grundskolan.
7. Arkiv-och bibliotekskunskap.
8. Individernas kunskaper och erfarenheter.
9. Framtidsplanering. För Sverige och världen för kroppsliga och psykiska förhållanden och fysiska och sociala miljöer, med samhällsbeskrivning, sambandsforskning och demokratins krav.
10. Estetik och värderingar.
11. Livsåskådningar och världsåskådningar. Världsbilder.
12. Psykologi. Biologisk psykologi. Kognition. Utvecklingspsykologi.
13. Socialpsykologi.
14. Sociologi och informationskunskap.
15. Logik och vetenskapsteori.
16. Etik och moral.
17. Konsten att inte ha tråkigt. (Tillägg 18 feb 2014)
    Ämnet bör utformas i flera alternativ passade till utbildningsnivåerna. Enklare för lägre klasser och mer utvecklade för högre.

647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster och utgifter, Kapital.

Behandlas i nästa kapitel.

648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.

Det finns cirka 5 miljoner hushåll i Sverige. Om de använder en timme om dagen för städning o d blir det för varje dag 5 miljoner timmar och för alla under ett år cirka 2 miljarder timmar.

649 Personvård: barn, hemsjukvård o d .

Socialtjänsten har hand om personer som har det särdeles besvärligt men i området 64 gäller det hushåll som vill och kan klara sig själva. Somliga kan få assistans vissa timmar genom socialtjänsten men får klara sig för övrigt själva.

Det här handlar om att sköta barn, uppfostra och leka med dem. uppfostra tonåringar och om rörelsehindrade, sjuka och äldre o d som vill klara sig själva men behöver stöd av anhöriga och vänner eller enklare hemtjänst.

"Regeringen. Mål för social omsorg
Det finns särskilda mål för de tre delområden som ingår i social omsorg: individ- och familjeomsorg, personer med funktionsnedsättning samt äldreomsorg.

Omsorg om äldre människor

Äldre ska kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag, kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende, bemötas med respekt samt ha tillgång till god vård och omsorg.

Kvaliteten i äldreomsorgen ska vara hög. Äldre och anhöriga ska kunna lita på att vården och omsorgen är bra och att det finns tillräckligt med anställda med lämplig utbildning och erfarenhet.

Individ- och familjeomsorg
Målet är att stärka förmågan och möjligheten till social delaktighet för människor i ekonomiskt och socialt utsatta situationer och att stärka skyddet för utsatta barn.

Socialtjänsten ska främja var och ens ekonomiska och sociala trygghet och hjälpa till med att skapa jämlika levnadsvillkor. På så sätt görs det möjligt för människor att aktivt delta i samhällsgemenskapen.

Delaktighet, självbestämmande och rättssäkerhet är grunden för en väl fungerande socialtjänst. Insatser inom socialtjänsten ska grundas på kunskap och ha god kvalitet. De ska även utformas utifrån den enskildes behov och förutsättningar. Kontinuitet och möjligheten att få välja hur omsorgen och stödet ska utformas och av vem man tar emot insatserna är en viktig del i detta.

Personer med funktionsnedsättning
Målen för området Personer med funktionsnedsättning är en samhällsgemenskap med mångfald som grund, att samhället utformas så att människor med funktionsnedsättning i alla åldrar blir fullt delaktiga i samhällslivet och jämlikhet i levnadsvillkor för flickor och pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning.

Hinder för människors delaktighet i samhället ska rivas. Det är en fråga om jämlikhet och rättvisa. Kvinnor, män, flickor och pojkar med funktionsnedsättning ska ha möjlighet att verka i vardagen på lika villkor vad gäller delaktighet och tillgänglighet.

Publicerad 25 september 2014 · Uppdaterad 26 mars 2015"

Mat och dryck, medicin och droger, matservering.

”Patientsäkerheten hotas när allt fler läkemedel restnoteras”

DN SÖNDAG 19 MAJ 2019

"DN. DEBATT 20190519
Antalet restnoterade läkemedel har ökat sedan apotekets monopol upphörde 2009. Tiotusentals svenskar kan inte längre hämta ut förskriven medicin, med risk för allvarliga hälsoeffekter som följd. Kraven på läkemedelsföretagen bör skärpas för att säkerställa att läkemedel finns tillgängliga, skriver överläkarna Jan Calissendorff och Mikael Lehtihet.

De har det blivit allt vanligare med restnoterade läkemedel. Det betyder att läkemedel som förskrivits på recept inte finns tillgängliga, oftast utan att patienter eller förskrivande läkare får information om och när läkemedlet ifråga åter finns att hämta.

För närvarande finns 366 olika preparat på Läkemedelsverkets sida för restnoteringar. Här finns bland annat olika antibiotika, blodtrycks-läkemedel, antidepressiva, och en rad olika smärtlindrande preparat, och även läkemedel vid allvarliga ovanliga diagnoser. Detta innebär att tiotusentals människor i Sverige inte längre kan hämta ut förskriven medicin, med risk för allvarliga hälsoeffekter som följd.

Apoteken är sedan 2009 inte längre ett monopol. Restnoteringar har ökat i och med att läkemedelsdistribution via apoteken kommersialiserats. Om det finns ett samband är oklart. Någon enstaka gång kommer information om att en anläggning för läkemedelstillverkning brunnit, att ett läkemedel är tillfälligt slut, eller

att tillverkningsprocessen måste ändras. Men oftast är det helt oklart vad som föranlett restnotering.

Vid restnotering kan alternativa läkemedel finnas. En patient kan då förskrivas sömnmedel i dubbel dos, eller magsårsbehandling ske via tre olika recept, då standardförskrivningen som innefattar tre läkemedel på ett recept är restnoterat. Ibland kan det finnas en förpackning kvar på ett annat apotek. Vi känner till en patient som besökt 20 apotek i Stockholm för att hitta en kvarvarande förpackning (även om denna information ska finnas på Fass.se). En annan patient reste till Uppsala för att besöka apoteken där i sin jakt på läkemedel. En tredje åkte från Stockholm till Hudiksvall där apoteket uppgivit att det efterfrågade läkemedlet fanns.

Situationen kan lösas om det finns läkemedel godkända utomlands, och om de kan erhållas via en licensansökan till Läkemedelsverket. En licensansökan till Läkemedelsverket medför ökad administration och ökad kostnad då dessa läkemedel inte är prisförhandlade. Väntetider på att licensen ska godkännas, och att läkemedel ibland ska importeras fördröjer ytterligare aktiv läkemedelsbehandling.

Vi ser patienter med ökad ämnesomsättning, giftstruma, som enbart kan tolerera ett restnoterat läkemedel. Patienterna kan ha symtom som hjärtklappning, svettningar, viktnedgång och allvarliga hjärtrytmrubbningar. Ett godkännande kan dröja med risk för utveckling av livshotande symtom. Underkänd licensansökan meddelas inte alltid förskrivaren, vilket ytterligare kan fördröja aktiv behandling. Andra patienter som behöver läkemedel inför vissa operationer kan inte planeras för kirurgisk åtgärd innan läkemedel har kunnat rekvireras.

För ett år sedan blev det vanligaste läkemedlet till män med testosteronbrist restnoterat. Det innebar många kontakter för att få recept på alternativt läkemedel och information om hur detta skulle administreras. Allt detta leder till ohälsa och otrygghet. Risken att läkemedel hamstras eller att patienterna köper läkemedel på nätet ökar också. Det sistnämnda innebär också ökad risk för att läkemedlen inte innehåller det som marknadsförs eller är kontaminerade med otillåtna substanser, virus eller bakterier.

Ett annat alternativ är att förskriva läkemedel ex tempore, vilket innebär att en begäran skickas till ett företag att skräddarsy ett läkemedel. Även detta innebär extra administration, otrygghet, väntetider och inte minst höga kostnader.

Restnoteringar har nu eskalerat till en patientsäkerhetsfråga nationellt. Vad gör berörda myndigheter för att lösa denna situation? Vilken politisk vilja finns för att optimera säker läkemedelsförsäljning och distribution?

Ett företag som får ett läkemedel godkänt i Sverige har också ett krav på att det ska finnas tillgängligt. Vårt intryck är att när det anges restnotering faller detta krav bort. Läkemedelsföretagen har ansvar att meddela restnoteringar till Läkemedelsverket, men till oss vårdgivare, och för att patienterna får sina läkemedel har de inget ansvar när de meddelat sina restnoteringar.

Detta är en förtroendefråga, våra patienter ska kunna lita på att läkemedel fungerar bra och är säkra, och att de kan levereras i rimlig tid. Tyvärr är inte Läkemedelsindustriföreningen (LIF) ett partsorgan för läkemedelsföretagen i denna fråga, då de företräder

läkemedelsföretagen som driver forskning. Varje enskilt företag har i stället ansvar.

Apotekens tillsynsmyndighet, Läkemedelsverket, agerar inte tillräckligt kraftfullt. Socialstyrelsen och Sveriges kommuner och landsting (SKL) är stumma, liksom ansvarig minister med ansvar för dessa frågor.

Läkemedelsverket anger på sin hemsida (riktat till läkare): ”*När du förskriver ett läkemedel kan det vara bra att först kontrollera att det läkemedel du väljer att förskriva inte är restnoterat via Läkemedelsverkets lista över restnoteringar”*. Läkemedelsverket anger vidare: *”Har du ytterligare frågor eller vill ha mer information om de restnoterade läkemedlen kan du vända dig till ansvarigt företag”*. Vi försöker med dessa kontaktvägar, vilket inte är lätt att hinna med, och som inte underlättas av att Läkemedelsverkets restnoteringslista inte är uppdaterad.

Om nuvarande regler är för veka behöver lagstiftningen skärpas och krav ställas av berörd myndighet.

Om tillsynsmyndigheter, i första hand Läkemedelsverket, inte uppmärksammat detta bör deras uppdrag förtydligas.
Om ansvarsfrågan är oklar mellan Läkemedelsverket, SKL och Socialstyrelsen för att bevaka och åstadkomma förbättringar, måste ansvaret förtydligas.

Om Läkemedelsverket behöver resurstillskott för att lösa detta måste statsmakten anslå dessa.

Kraftfulla åtgärder där ansvarsfördelning klarläggs mellan företag och myndighet är nödvändig för att säkerställa att läkemedelsbehandling kan ske utan onödig fördröjning. Annars ökar risker för bestående hälsopåverkan och reducerad livskvalitet.

När apotekets monopol upphörde 2009 försvann även den lagstadgade skyldighet som det statliga apoteket hade haft, att ansvara för landets läkemedelsförsörjning. Det statliga apoteket hade i uppdrag att för totalförsvarets räkning ha resurser för att kunna “stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar i samhället”. Nu har vi frekventa restnoteringar men utan lagstadgad skyldighet. Det var nog inte det som var meningen med reformen. Socialdepartementet bör nu inleda arbetet med att se över gällande lagstiftning, initiera förbättringar på Läkemedelsverket och skärpa kraven på läkemedelsföretagen för att säkerställa att läkemedel finns tillgängliga.

Jan Calissendorff, överläkare, kliniken för endokrinologi, Karolinska universitetssjukhuset
Mikael Lehtihet, överläkare, medicinkliniken, endokrinsektionen, S:t Görans sjukhus

Artikelförfattarna är ledamöter av Läkemedelskommitténs expertkommitté för endokrinologi och diabetes i Stockholm "

" Vår vindlande vegetariska världshistoria

DN SÖNDAG 28 APRIL 2019

Vegetarisk mat tar allt större plats. Och den köttdominerade dieten är inte så historiskt välförankrad som många tror – vegetarisk kost har förekommit i tusentals år. Jens Linder utmanar sin egen köttnorm och ser en samtid där en stor förändring är i vardande.

Kött, sås och potatis. Det var mat det, när jag växte upp. Som ett slags kosthållets treenighet ingick det i folkhemsparadigmet. Men mycket har hänt sedan dess. Och jag tror att vår tid kommer att bli ihågkommen som en viktig vändpunkt i köttätandets historia.

Jag kan känna det tydligt – i tidsandan och i mig själv. Jag är, som somliga vet, en långkoksvän som med otaliga recept i DN och kokböcker propagerat för husmanskost och äldre matlagningstraditioner. Och för mig, både som matlagare och som ätare, var köttet länge centralt. Men lite i sänder har det förändrats. Jag och många med mig har förstås påverkats av fakta om hur problematisk köttproduktionen är, när det gäller både djurhållning och miljö. Men jag har också alltmer fått upp ögonen för läckra vegetariska rätter.

Mina matresor till Sydkorea har varit ett uppvaknande i den här förändringsprocessen. På restaurangerna där dukas det vanligtvis upp en massa smårätter som man kan nappa åt sig av. Och där blir det uppenbart att variationen i färg, form, doft och smak är så mycket större bland grönsakerna än bland de animaliska råvarorna. Och jag och mina medresenärer tenderar att äta en allt större del av våra måltider från de vegetariska assietterna.

Även andra kök som ligger mig varmt om hjärtat, det vietnamesiska och det östafrikanska (från Etiopien och Eritrea), innehåller kött – men ofta bara som ett mindre inslag än i till exempel den klassiska franska restaurangmaten eller den amerikanska steakhousetraditionen. Jag tror att många, i alla fall i västvärlden, genomgår en liknande utveckling just nu. Man är väl inte sämre än att man kan ändra sig, särskilt om det sker i små steg. Och som tur är kan också många traditionella långkok göras med mycket mindre andel kött.

Just nu står det och väger. I vissa delar av världen – till exempel i Sverige, Storbritannien och Tyskland – minskar köttätandet. Ja, siffror talar för att 70 procent av jordens befolkning minskar sitt intag av det animaliska, men lite i taget. Samtidigt visar annan statistik att köttätandet ökar i Asien, Latinamerika och Afrika. Det är en global klassfråga. I områden där en ny medelklass växer fram, där äter man mer animaliskt. I väst har de rika blivit alltmer skeptiska till kött, av både hälso- och miljöskäl.

Trenden är osäker, men många experter spår ändå en början på en global minskning. Det finns skäl att hoppas att det stämmer, eftersom köttproduktionen står för ungefär en fjärdedel av människans negativa påverkan på jordens klimat. En överväldigande majoritet av experter på mat och miljö anser att förändringen är nödvändig.

Ett tecken i tiden är att den hårda motsättningen i Sverige och i västvärlden mellan å ena sidan karnivorer och å andra sidan veganer och vegetarianer tycks uppluckras. Militanta veganer har blivit

marginaliserade. De är till exempel inte längre av särskilt intresse för säkerhetspolisen, som förr om åren.

Som en vegansk matkollega sa till mig: ”Det börjar bli vanligare att folk ursäktar sig för att de äter kött än att de ifrågasätter oss som avstår.” Det finns i dag en stor mittgrupp som provar köttfria måndagar, blir flexitarianer eller bara minskar köttslukandet på sitt eget vis. Så, i alla fall i väst tycks kostspektrumet ha breddats. I kokböcker och andra matmedier presenteras också veganska och vegetariska tankar och rätter med en större självsäkerhet och glädje – och vegomaten har fått en helt annan variation och aptitlighet. Till detta kommer ett ökat utbud av vegoprodukter i butikerna. Något stort är i vardande.

Men vad är det som avgör vad vi äter? Är det materiella villkor, sociala koder eller personliga preferenser? Mathistoriker tonar ned det individuella, eftersom historien visar hur påverkade människor är av mer övergripande mekanismer. Inte heller handlar det bara om ekonomi och mättnad. Det finns många exempel på hur folk svultit ihjäl i stället för att bryta mot normen för vad som är mat. Så åt inte landsbygdsbefolkningen i Sverige svamp förr i tiden, inte buddister i Östasien kött, inte sibiriska folk räv – hur svåra tider det än blev.

Många har känslan av att det man äter nu har ätits i alla tider, och ser sin barndom som en guldålder då den riktiga, äkta maten stod på bordet. Vi har svårt att se bortom vår kulturella sfär. I debatter sägs ofta att folk vet vad som är bra mat, egentligen. Men historien säger något annat. Den visar att matvanor kan ändras radikalt på kort tid, om förändringar sker i utbud (som när England överöstes av importvaror under 1800-talet), om socioekonomiska villkor ändras (som när väst började älska burkmat samtidigt som fler människor skulle börja jobba utanför hemmet) eller när ideologin förespråkar nya ideal (som i vår tid, med ett starkt fokus på hälsa och kropp).

När man kollar in dagens utbud av dieter kan man bli både glad och full i skratt: veganska och vegetariska koster kombineras med keto (lchf), Atkins, lågkalori, high-protein, ekologi, raw food, lågbudget, yoga, mindfulness, bodybuilding, mexikanskt, franskt och cykling. För att inte tala om sexig vego, ångest över vego, och vego för hundar.

Det skulle vara lätt att raljera om sekterism och om hur privilegierade och bortskämda människor använder dieter som identitetsskapande utsmyckning. Och visst ligger det något i det. Men bakom detta som kan uppfattas som ytligt trams döljer sig en viktig och fundamental rörelse: den tröga, grunda, köttiga normen är stadd i upplösning. Under många epoker har föreställningen om en kulinarisk normalitet varit en återkommande tankefigur: att det skulle finnas ett ätande som bygger på sunt förnuft som funnits alla tider – en naturlig kost. I modern tid har denna ofta innefattat en hög köttkonsumtion.

Men så klart finns det ingen naturgiven mathållning. En snabb titt i historieboken visar att ända sedan hedenhös har folks kosthåll ändrats, hit och dit – ibland lite, ibland drastiskt. Biologiskt är vi rustade att kunna vara allätare, men människan har överlevt på allt från att mestadels äta märg och fett till en kost dominerad av frukt och bär. Det finns inget av naturen givet, ingen guldålder att komponera menyn efter.

Sanningen är också att även om köttkonsumtion har dominerat människans historia, så har det hela tiden funnit folk som avstått från kött av olika anledningar, materiella, religiösa och hälsomässiga. Och än viktigare, i många kulturer har andelen kött i kosten varit liten.

Under antiken vimlade det av vegetarianer. Redan prästfolk i Egypten för en sisådär 3 000 år sedan tros ha avstått från kött. Och Pythagoras, som levde på 500-talet f Kr, förespråkade bannlysning av åtminstone vissa sorters kött. Efterföljare omtolkade dock denna berömda filosofs och matematikers tro på själavandring för alla levande varelser, och drog slutsatsen att man inte borde döda djur, för att sedan skapa en rörelse kring detta antagande. Ända in på 1800-talet kallades vegetarianer för övrigt för pythagoréer.

I Platons ”Staten” menade Sokrates att köttätandet hindrar människans lycka av tre skäl: att köttet gör oss sjukare; att vi blir olyckliga av att slakta djur, eftersom de är levande varelser som vi kan känna igen oss i; att alltför mycket tamboskap leder till att staten behöver odla upp allt större landområden, och till slut starta krig med grannländer för att erövra och kunna odla upp mer mark. Se där tre aktuella motiv till avhållsamhet från kött: hälsa, djuromsorg och ekologi.

Trots bilden av romarna som orgiastiska frossare (en tolkning formad av skildringar som Petronius ”Satyricon” där det serveras fåglar formade av griskött och allehanda överdåd) var en genomsnittlig medborgares kosthåll inte särskilt köttrikt. Man föredrog att behålla djuren för deras ull och mjölk och för att använda dem som dragdjur. Rom blev så till slut besegrat av köttglupska barbarer från norr, vilket på längre sikt ledde till avskogning för att kunna öka andelen boskap.

Dagens dietindelning mellan djur och växter har dock inte alltid varit densamma. Från 600-talet fram till 1800-talets mitt var medborgarna i Japan mestadels vegetarianer. Men var det fest och högtid högg man in på skaldjur och fisk. Drivkraften var buddismens kretsloppstänkande som av någon anledning inte omfattade varelser som lever i havet. I Korea hade man en likartad buddistisk period, präglad av relativ jämlikhet mellan könen, fria medborgare, pacifism, tolerans – och vegetarianism, men med inslag av sjömat. En diet som numera kallas pescetarianism.

Vilka är egentligen orsakerna till total eller delvis försakelse av mat från djur? Människor brukar uppge många olika skäl: äckel, djuretik, omsorg om naturen, hälsan. Och nu, liksom i historien har individuella val baserats på dessa ståndpunkter. Regler och praxis har uppkommit och överlevt för att de har fungerat och hållit befolkningen vid liv på en viss landyta.

Sådana normer har ofta haft religiös form, men det är vanligen lätt att urskilja materialistiska orsaker. Så kan östasiatisk vegobuddism verka sympatisk i sin hänsyn och egalitarism, men den var också ekologiskt och ekonomiskt klok och stabil.

Kristendomen – med sitt heliga kött – var redan tidigt uttalat karnivor. Möjligen hade Adam och Eva en tidig kosthållning av gröna blad och frukt, men rätt snart fick de större urval: ”Allt som lever och rör sig skall vara er föda; allt detta ger jag er så som jag gav er de gröna örterna.”

Och kristenheten har ofta vänt sig mot vegetariska tendenser, även om det funnits frikyrkor och munkordnar som levt i asketism, bland annat fria från kött och fisk. När Europa kristnades minskade därför vegetarianismen rejält.

Från och med renässansen och framåt dyker det dock upp fler och fler lärda som stöder den pythagoreiska dieten. Leonardo da Vinci (1452–1519) var en. Den engelska författaren Thomas Tryon (1634–1703) en annan.

Somliga historiker menar att imperialismen och kolonialismen drevs på av en hänsynslös aptit, framför allt på kött. Ett illustrativt exempel är utrotningen av dronten på Mauritius, där holländska kolonisatörer bokstavligen åt upp en hel art på bara hundra år. I större skala trängde boskapsuppfödningen undan stora delar av den amerikanska dubbelkontinentens ursprungsbefolkning mer effektivt än ren vapenmakt.

Lite tillspetsat kan man säga att köttet har varit de hänsynslösa erövrarnas kost. De så kallade ”rostbiffarna” från de brittiska öarna, fransmännen med sin höna om helgen och de fläskälskade tyskarna lade under sig länder med mycket köttfattigare, ibland rent vegetariskt kosthåll – som Indien, Kina och Amerika, för själva att kunna äta godare, rikare kryddat och billigare kött.

Och det är vid höjdpunkten av imperialismen, på 1800-talet, som en grön motrörelse verkligen sätter fart. Flera av de romantiska poeterna, bland andra Percy Bysshe Shelley (1792–1822), förkastar köttätandet. Och dessa idéer sprider sig genom alla klasser. Exakt vem som myntade ordet vegetarianism är oklart, men det skedde i England och i mitten av 1800-talet.

Denna vegetabiliska utveckling berättas ofta som historien om några idealistiska individer som fick med sig allt fler anhängare. Och på ett plan är det sant, men viktigare är att ökad befolkning, större vinstuttag för de nyare kapitalisterna och nya vräkiga vanor hos överklassen – framför allt i Storbritannien – ledde till en fruktansvärd misär. Under större delen av 1800-talet åt en majoritet av invånarna bedrövligt; stora mängder kolhydrater och ytterst lite fisk eller kött.

Oftast fick mannen i arbetarfamiljer vid 1800- talets mitt den största andelen av protein och fett, för att han skulle orka arbeta sina 50-60-70 timmar i veckan. För det mesta fick barnen merparten av de bitar som blev över, och många mödrar halvsvalt sig genom dagen. Militären klagade på att det var svårt att få rekryter som var fysiskt rustade för militärlivet (och detta var ett viktigt skäl till sociala förbättringar mot slutet av århundradet). Liberala och socialistiska debattörer, men även delar av kyrkan, kritiserade sakernas tillstånd allt skarpare.

Många förfasade sig över den enorma rikedomen hos ett fåtal, när dricksvattnet ofta var förorenat och tiggarklassen ökade i världens rikaste land.

Politiker, forskare, författare och folk i allmänhet sökte förklaringar och lösningar. Somliga förespråkade att man skulle minska befolkningen. Stort genomslag hade Thomas Malthus (1766–1834) idéer om begränsning eller minskning av befolkningstalet för att förhindra misär. Hans idéer togs senare upp av nymalthusianismen i slutet av 1800-talet, som förespråkade aborter och preventivmedel. Andra – prokapitalistiska – tänkare och debattörer trodde på framtida jordbrukstekniska lösningar. Nymornade socialister och kommunister förutspådde revolution, med Marx och Engels som sina viktigaste tänkare.

Ytterligare andra propagerade för en mer jämställd ekonomisk standard, vilket inkluderade kosten, som skulle vara helt eller delvis köttfri, eftersom man då kunde föda flera människor. Ja, redan på 1810-talet hävdade den radikale skriftställaren Richard Phillips att brittiska bönder skulle kunna föda fyrtiosju miljoner vegetarianer med råge, men endast tolv miljoner köttätare. Vid samma tid skrev Shelley att en köttätare skulle ”förstöra sin konstitution genom att sluka ett tunnland under en måltid”.

Den sociala problematiken var god mylla för vegetarianismen och sedan 1800-talet har rörelsen långsiktigt ökat enormt. Kända vegetarianer på vägen är Lev Tolstoj, George Bernard Shaw, Mahatma Gandhi och Adolf Hitler (i alla fall mot slutet av sitt liv).
Att gå ännu längre, och utesluta ägg och mjölk och i vissa fall hud och päls av djur, är en hållning som kom till sent i historien. Det var idealisten Donald Watson som myntade termen 1944, och startade världens första veganförening.

En del argument för vegetarianism och veganism har sina brister. Det sedvanliga påpekandet att det krävs mångdubbelt mer resurser för att producera ett kilo kött jämfört med någon grönsak är korrekt. Men lite är det som att jämföra en bil med en cykel. Näringsmässigt är köttet en dröm, med sin mångfald av näringsämnen jämfört med flertalet grönsaker. Att det kan vara onyttigt på andra vis, vill jag inte ifrågasätta.

Ska man läsa på i ämnet finns ett övermått av titlar. På senare år har författaren Jonathan Safran Foer varit ett av vegorörelsens affischnamn, med böcker som till exempel ”Äta djur” (2009), som tyvärr har uppenbara brister i en slarvig växling mellan analys, kritik och personliga vittnesmål. Bättre då att läsa ”Vegetarianism: A history”, av Colin Spencer (2016) som ger ett begripligt men komplext historiskt perspektiv.

Uttalat partisk och hejdlöst psykologiserande är Janet Barkas i ”The vegetable passion: A history of the vegetarian state of mind” (1975 och 2013), som ändå är läsvärd och medryckande. Den kan man balansera med ”Vegomyten” av Lierre Keith (2010), en intressant partsinlaga från en omvänd vegan, som brister i en del argument men ändå nyanserar många frågor och målar upp en vettig värld med köttkonsumtion.

Många ofruktsamma diskussioner mellan omnivorer och vegetarianer har rört sig på det individuella och moralistiska planet. Är det nyttigt eller onyttigt med kött? Mår man bättre av en vegetarisk diet? Eller så har debatten rört sig på teologiska och pseudovetenskapliga domäner. Vad är det meningen att vi ska äta? Vad är naturlig kost för människorna?

Glåpord och förklenande omdömen har kommit från båda sidor: vegetarianer har ingen färg på kinderna, köttätarna är grisskära av högt blodtryck. Anhängare av grönfoder är friska och högtstående, medan ”rostbiffarna” är letargiska och tjocka. Klyschorna har varit många, men rätt billiga. Men som sagt, jag upplever att samtalen blivit mer nyanserade på senare tid, mer inriktade på nya idéer, nya veganska produkter till exempel. Själv har jag börjat fundera på hur rätter jag ska laga och förmedla kan bli mindre köttiga, eller helt köttfria. Miso kan ersätta köttbuljong, aubergine kan bli till vegetariskt dillkött.

Nuets miljöförändringar, med avskogning, klimatförändringar och naturkatastrofer, verkar ha knuffat detta samtal mot mer sans och skapat ett djupare sociologiskt och globalt perspektiv. Det är en lyckosam utveckling. Återstår att finna fler lösningar. En ekologisk köttproduktion med gräsätande välmående djur, kombinerat med en större andel vegetabilier i världens kost är en realistisk men svårgenomförbar lösning. För att uppnå något sådant krävs debatter och samtal, men även genomgripande globala politiska beslut.

Jens Linder
mat@dn.se

"Förrätt: Smördegsinbakade svartrötter och vegetarisk rödvinssås.Huvudrätt: Slanggryta. Efterrätt: Bärpudding. "

Sidorna 105-151 i **http://wimnell.com/omr36-39zzzzzl.pdf**

Hem- och konsumentkunskap . Gällande Från Skolverket, 26 november 2019

Innehåll

- 1. Kursplan - Hem- och konsumentkunskap
- 2. Ämnets syfte
- 3. Centralt innehåll
- 4. Kunskapskrav Lyssna
  Kursplanen i hem- och konsumentkunskap (pdf) Lyssna
  Kursplanen i hem- och konsumentkunskap (word)
- Relaterat kommentarmaterial

Kursplan - Hem- och konsumentkunskap

Livet i hem och familj har en central betydelse för människan. Våra vanor i hemmet påverkar såväl individens och familjens välbefinnande som samhället och naturen. Kunskaper om konsumentfrågor och arbetet i hemmet ger människor viktiga verktyg för att skapa en fungerande vardag och kunna göra medvetna val som konsumenter med hänsyn till hälsa, ekonomi och miljö.

Ämnets syfte

Undervisningen i ämnet hem- och konsumentkunskap ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper om och intresse för arbete, ekonomi och konsumtion i hemmet. I en process där tanke, sinnesupplevelse och handling samverkar ska eleverna ges möjlighet att utveckla ett kunnande som rör mat och måltider. Undervisningen ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin initiativförmåga och kreativitet vid matlagning, skapande av måltider och andra uppgifter i hemmet. Genom undervisningen ska eleverna få möjlighet att utveckla medvetenhet om vilka konsekvenser valen i hushållet får för hälsa, välbefinnande och gemensamma resurser. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om konsumtionens villkor, om sparande, krediter och lån. På så sätt ska eleverna ges förutsättningar att göra välgrundade val när det gäller privatekonomi och kunna hantera olika problem och situationer som en ung konsument kan ställas inför.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om, och ges möjligheter att reflektera över, jämställdhet och arbetsfördelning i hemmet. Undervisningen ska även ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om kulturella variationer och traditioner i olika hushåll.

Genom undervisningen i ämnet hem- och konsumentkunskap ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- planera och tillaga mat och måltider för olika situationer och sammanhang,
- hantera och lösa praktiska situationer i hemmet, och
- **värdera val och handlingar i hemmet och som konsument samt utifrån perspektivet hållbar utveckling.**

Centralt innehåll

I årskurs 1-6

I årskurs 7-9

Kunskapskrav

Kunskapskrav för slutet av årskurs 6

Kunskapskrav för slutet av årskurs 9

Hem- och konsumentkunskap
Skolverkets förslag 25 september 2019

Hem- och konsumentkunskap
Livet i hem och familj har en central betydelse för människan. Våra vanor i hemmet påverkar såväl individens och familjens välbefinnande som samhället och naturen. Kunskaper om konsumentfrågor och arbetet i hemmet ger människor viktiga verktyg för att skapa en fungerande vardag och kunna göra medvetna val som konsumenter med hänsyn till hälsa, ekonomi och miljö.

Syfte
Undervisningen i ämnet hem- och konsumentkunskap ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper om och intresse för arbete, ekonomi och konsumtionsval i hemmet. I en process där tanke, sinnesupplevelse och handling samverkar ska eleverna ges möjlighet att utveckla ett kunnande som rör mat och måltider. Undervisningen ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin initiativförmåga och kreativitet vid matlagning, skapande av måltider och andra uppgifter i hemmet.

Genom undervisningen ska eleverna få möjlighet att utveckla medvetenhet om vilka konsekvenser valen i hushållet får för hälsa, välbefinnande och gemensamma resurser. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om konsumtionens villkor, om sparande, krediter och lån. På så sätt ska eleverna ges förutsättningar att göra välgrundade val när det gäller privatekonomi och kunna hantera olika problem och situationer som en ung konsument kan ställas inför.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om och ges möjligheter att reflektera över normer, jämställdhet och arbetsfördelning i hemmet. Undervisningen ska även ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om kulturella variationer och traditioner i olika hushåll.

Undervisningen i ämnet hem- och konsumentkunskap ska ge eleverna förutsättningar att utveckla

- förmåga att planera och tillaga mat och måltider för olika behov och sammanhang samt utföra annat praktiskt arbete i hemmet
- kunskaper om ekonomi och konsumtion i hemmet
- förmåga att värdera val och handlingar i hemmet utifrån hur de påverkar hälsa, ekonomi och miljö. (Här ny formulering)

Centralt innehåll
I årskurs 1–6
Mat och matlagning
- Matlagning för olika sammanhang.
- Olika metoder för matlagning samt planering och organisering av arbetet.
- Begrepp för mat och matlagning samt enkla instruktioner och recept.
- Hushålla med och ta tillvara på livsmedel och andra förbrukningsvaror i hemmet.
- Samtal om egna upplevelser av smak, doft, konsistens och textur i samband med matlagning.
- Redskap och teknisk utrustning som kan användas vid matlagning och hur dessa används på ett funktionellt och säkert sätt.
- Hygien och säkerhet i samband med hantering, tillagning och förvaring av livsmedel.
-

- **Sparande och konsumtion**

- Ungas privatekonomi. Relationen mellan sparande och konsumtion. Olika sätt för att betala och spara.
- Skillnaden mellan saklig konsumentinformation och annan påverkan på konsumtionsval, till exempel reklam och påhittade produktomdömen.
- Jämförelser av några vanliga varor utifrån jämförpris.

- **Levnadsvanor**

- Vikten av att äta varierat och balanserat för att må bra. Hur måltider kan fördelas över en dag.
- Måltidens betydelse för gemenskap. Olika mattraditioner.
- Några olika certifieringar och märkningar av livsmedel och andra varor och deras betydelse.
- Val och användning av varor som används i hemmet och hur de påverkar miljö och hälsa.
- Återvinning i hemmet och i närområdet och hur den fungerar.
- Städning och rengöring samt olika rutiner och metoder för detta.

I årskurs 7–9

Mat och matlagning

- Matlagning för olika behov och sammanhang.
- Val av livsmedel och metoder vid matlagning, samt planering och organisering av arbetet.
- Skapande av egna måltider, till exempel utifrån säsong och rester.
- Begrepp för matlagning samt instruktioner och recept.
- Hushållning och tillvaratagande av livsmedel och andra förbrukningsvaror i hemmet.
- Samtal om egna upplevelser av smak, doft, konsistens och textur i samband med matlagning.
- Redskap och teknisk utrustning som kan användas vid matlagning och hur dessa används på ett funktionellt och säkert sätt.
- Hygien och säkerhet i samband med hantering, tillagning och förvaring av livsmedel.
-

Sparande och konsumtion

- Ungas privatekonomi. Konsumtion och ekonomisk planering, till exempel att göra en budget.
- Konsekvenser av att handla på kredit, teckna abonnemang samt låna och spara pengar.

- Skillnaden mellan saklig konsumentinformation och annan påverkan på konsumtionsval, till exempel reklam och påhittade produktomdömen.
- Konsumenters rättigheter och skyldigheter.
- Ställningstaganden vid val av produkter och tjänster utifrån jämförelser av olika aspekter:
jämförpris, kvalitet och miljö- och hälsoaspekter.

Levnadsvanor

- Sammansättning av varierade och balanserade måltider och anpassning till individuella behov.
- Måltidens betydelse för gemenskap. Olika mattraditioner och trender samt deras betydelse.
- Produktion, transport och återvinning av olika varor och livsmedel samt hur detta kretslopp påverkar miljön på olika sätt.
- Städning och rengöring samt olika rutiner och metoder för detta.
- Organisering och uppdelning av arbetsuppgifter i hemmet ur ett jämställdhetsperspektiv.
- Aktuella samhällsfrågor som rör privatekonomi, mat och hälsa.

KUNSKAPSKRAV I ÄMNET HEM- OCH KONSUMENTKUNSKAP

Kunskapskrav för betyget E i slutet av årskurs 6
Eleven tillagar enkla måltider och genomför andra praktiska uppgifter i hemmet med viss anpassning till ändamålet med aktiviteten.
Eleven ger exempel på olika sätt att spara och betala och beskriver på ett enkelt sätt vad som kan påverka konsumtionsval.
Eleven värderar på ett enkelt sätt val och handlingar i hemmet utifrån hur de påverkar hälsa, ekonomi och miljö.

Kunskapskrav för betyget D i slutet av årskurs 6
Betyget D innebär att kunskapskraven för betyget E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Kunskapskrav för betyget C i slutet av årskurs 6
Eleven tillagar enkla måltider och genomför andra praktiska uppgifter i hemmet med relativt god anpassning till ändamålet med aktiviteten.
Eleven ger exempel på olika sätt att spara och betala och beskriver på ett relativt utförligt sätt vad som kan påverka konsumtionsval.
Eleven värderar på ett relativt utvecklat sätt val och handlingar i hemmet utifrån hur de påverkar hälsa, ekonomi och miljö.

Kunskapskrav för betyget B i slutet av årskurs 6
Betyget B innebär att kunskapskraven för betyget C och till övervägande del för A är uppfyllda.

Kunskapskrav för betyget A i slutet av årskurs 6
Eleven tillagar enkla måltider och genomför andra praktiska uppgifter i hemmet med god anpassning till ändamålet med aktiviteten.
Eleven ger exempel på olika sätt att spara och betala och beskriver på ett utförligt sätt vad som kan påverka konsumtionsval.
Eleven värderar på ett utvecklat sätt val och handlingar i hemmet utifrån hur de påverkar hälsa, ekonomi och miljö.

Kunskapskrav för betyget E i slutet av årskurs 9
Eleven tillagar måltider och genomför andra praktiska uppgifter i hemmet med viss anpassning till ändamålet med aktiviteten.
Eleven beskriver på ett enkelt sätt faktorer och personliga beslut som kan påverka privatekonomi och konsumtionsval.
Eleven värderar på ett enkelt sätt val och handlingar i hemmet utifrån hur de påverkar hälsa, ekonomi och miljö.

Kunskapskrav för betyget D i slutet av årskurs 9
Betyget D innebär att kunskapskraven för betyget E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Kunskapskrav för betyget C i slutet av årskurs 9
Eleven tillagar måltider och genomför andra praktiska uppgifter i hemmet med relativt god anpassning till ändamålet med aktiviteten.
Eleven beskriver på ett relativt utförligt sätt faktorer och personliga beslut som kan påverka privatekonomi och konsumtionsval.
Eleven värderar på ett relativt utvecklat sätt val och handlingar i hemmet utifrån hur de påverkar hälsa, ekonomi och miljö.

Kunskapskrav för betyget B i slutet av årskurs 9
Betyget B innebär att kunskapskraven för betyget C och till övervägande del för A är uppfyllda.

Kunskapskrav för betyget A i slutet av årskurs 9
Eleven tillagar måltider och genomför andra praktiska uppgifter i hemmet med god anpassning till ändamålet med aktiviteten.
Eleven beskriver på ett utförligt sätt faktorer och personliga beslut som kan påverka privatekonomi och konsumtionsval.
Eleven värderar på ett utvecklat sätt val och handlingar i hemmet utifrån hur de påverkar hälsa, ekonomi och miljö.
Förslag den 25 september 2019

Kommentarer.

Det är nästan inte ändrat. Ämnet behöver kompletteras i hög grad så att det motsvarar det som antytts i föregående beskrivningar om hushållsverksamheter. Det är Skolverkets uppgift att göra de kompletteringarna.

I korthet:

641- 642 Det börjar med maten.

Till det kan räknas allt man stoppar i sig, bl a godis, sprit, tobak, droger. Man ska akta sig för farliga bakterier o d , inte äta för mycket. Äta mediciner o d. Vara vaccinerad. Anpassa sig efter sjukdomar o d. Inte äta malda elefantbetar så att djuren utrotas. Man ska röra på sig och hålla kroppen i form. Få lämplig mängd solljus.

643. När det gäller bostaden har boverket krav om hur de bör vara

644. Till bostaden hör teknisk utrustning för vatten och avlopp , energi m m.

645 Hushållen har mycket utrustning av olika slag.

Möbler, belysningar, kylutrustningar radio, TV, mobiltelefoner, läsplattor, datorer, gräsklippare, cyklar, motorcyklar, bilar, köksapparater, hobbyutrustning, leksaker, symaskiner o s v, som behöver köpas och skötas. Konsumentverket kan ha upplysningar om det.

646 Här handlar det om personlig hygien, kläder och hur vi umgås i hemmet med familj, släkt och vänner. Vi ser på TV, läser tidningar och böcker, skriver, har hund, katt, hobby med hantverk m m. Leker. Vad gör arbetslösa och sjuka hemma hela dagarna? Vad gör de som på grund av sjukdom eller arbetslöhet o d inte har något arbete att gå till ? Och kriminella o d ?

På fritiden i hemmet bör man ha möjlighet att göra det man vill inom ramen för allmän moral så att man trivs. Man bör ha sociala kontakter och andra verksamheter så att de inre verkligheterna utvecklas , bl a med lämpliga kunskaper och värderingar om de ständigt pågående förändringarna i världen, och så att möjligheterna att anpassa sig och påverka andra utvecklas på lämpligt sätt.

647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster och utgifter, Kapital.

648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter

Det finns cirka 5 miljoner hushåll i Sverige. Om de använder en timme om dagen för städning o d blir det för varje dag 5 miljoner timmar och för alla under ett år cirka 2 miljarder timmar.

649 Personvård: barn, hemsjukvård o d .

Socialtjänsten har hand om personer som har det särdeles besvärligt men i området 64 gäller det hushåll som vill och kan klara sig själva. Somliga kan få assistans vissa timmar genom socialtjänsten men får klara sig för övrigt själva.
Det här handlar om att sköta barn, uppfostra och leka med dem. uppfostra tonåringar och om rörelsehindrade, sjuka och äldre o d som vill klara sig själva men behöver stöd av anhöriga och vänner eller enklare hemtjänst.

Kunskaper om hälsa, som nu ingår i ämnet Idrott och hälsa bör till en del införas i Hemkunskapen och där placeras ihop med problemen med maten.

I Hemkunskapen bör poängteras behovet av rörelse : "Eleverna ska genom undervisningen ges förutsättningar att utveckla goda levnadsvanor i syfte att kunna påverka sin hälsa genom livet. "

"Rörelse och hälsofrämjande levnadsvanor är grundläggande för människors välbefinnande. Positiva upplevelser av idrott, fysiska aktiviteter och friluftsliv under uppväxtåren har stor betydelse för om vi blir fysiskt aktiva genom livet. Med färdigheter i och kunskaper om rörelse och hälsofrämjande levnadsvanor får människor redskap för att kunna påverka och ta ansvar för sin hälsa. "

I Hemkunskapen bör man kunna införa teoretiska och medicinska skäl för rörelse tillsammans med behoven av lämplig mat och mathållning, medicin och frihet från alkohol, tobak och knark.

De praktiska hälsofräjande rörelserna i idrott o d bör kunna införads i ämnet för idrott.

Religionskunskap
Skolverkets förslag 25 september 2019

Människor har i alla tider och alla samhällen försökt att förstå och förklara sina levnadsvillkor och de sociala sammanhang som de ingår i. Religioner och andra livsåskådningar är därför centrala inslag i den mänskliga kulturen. I dagens samhälle, som är präglat av mångfald, är kunskaper om religioner och andra livsåskådningar viktiga för att skapa ömsesidig förståelse mellan människor.

Syfte
Undervisningen i ämnet religionskunskap ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper om religion och livsåskådning i det svenska samhället och i olika delar av världen. Genom undervisningen ska eleverna få förståelse för hur människor inom olika religiösa traditioner lever med och uttrycker sin religion på olika sätt. Eleverna ska också ges möjlighet att reflektera över vad religion och livsåskådning kan betyda för människors identitet och hur egna utgångspunkter påverkar förståelsen av religion och livsåskådning.

Undervisningen ska allsidigt belysa vilken roll religion kan spela i samhället och hur samhällsförhållanden påverkar utvecklingen av religioner och andra livsåskådningar. Genom undervisningen ska eleverna få kunskaper om hur kristna traditioner har påverkat det svenska samhället och hur kristendomens roll i samhällslivet har förändrats över tid.

Undervisningen ska stimulera eleverna att reflektera över olika livsfrågor och etiska förhållningssätt samt ge eleverna verktyg för att kunna analysera och ta ställning i etiska och moraliska frågor. På så sätt ska undervisningen bidra till elevernas möjligheter att utveckla en personlig livshållning och beredskap att handla ansvarsfullt i förhållande till sig själva och sin omgivning.

Undervisningen i ämnet religionskunskap ska ge eleverna förutsättningar att utveckla
- kunskaper om religioner och andra livsåskådningar samt olika tolkningar och varierande praktiker inom dessa
- förmåga att kritiskt granska frågor som rör relationen mellan religion och samhälle
- förmåga att resonera om etik, moraliska frågor och livsfrågor utifrån olika perspektiv.

Centralt innehåll
Undervisningen i de samhällsorienterande ämnena ska behandla följande centrala innehåll

I årskurs 1–3
Att leva tillsammans
- Migration inom ett land och mellan länder. Vad detta kan ha för orsaker och få för konsekvenser.
- Skildringar av människors levnadsvillkor förr i tiden, till exempel i barnlitteratur, sånger och filmer. Minnen berättade av människor som lever nu.
- Samtal om och reflektion över moraliska frågor och livsfrågor med betydelse för eleven, till exempel familjebildning, kamratskap, könsroller och döden.
- Samtal om och reflektion över normer och regler i elevens livsmiljö, till exempel i skolan, i digitala miljöer och i sportsammanhang.
- Trafikregler och hur man beter sig i trafiken på ett säkert sätt.

- **Att leva i närområdet**
- Några utmärkande drag i närområdets natur- och kulturlandskap.
- Hemortens historia och vad närområdets platser, byggnader och vardagliga föremål kan berätta om livet där under olika tider.
- Kristendomens roll i skolan och på hemorten förr i tiden.
- Centrala samhällsfunktioner, till exempel sjukvård, räddningstjänst och skola.
- Yrken och verksamheter i närområdet.

Att leva i världen
- Miljöfrågor utifrån elevens vardag, till exempel frågor om trafik, energi och livsmedel.
- Rumsliga förutsättningar i natur och miljö för befolkning och bebyggelse, till exempelmark, vatten och klimat.
- Namn och läge på världsdelarna och världshaven samt på länder och platser som är betydelsefulla för eleven.
- Människans uppkomst, vandringar, samlande och jakt samt förändrade levnadsvillkor i samband med övergången till jordbruk.
- Norden befolkas. Människors levnadsvillkor under nordisk stenålder, bronsålder och järnålder.
- Berättelser i antik och nordisk mytologi samt i äldre samisk religion.
- Några högtider, symboler och berättelser inom kristendom, islam och judendom och deras innebörder.
- Grundläggande mänskliga rättigheter och alla människors lika värde samt barnets rättigheter i enlighet med konventionen om barnets rättigheter (barnkonventionen).
- Grundläggande demokratiska principer. Vad åsikts- och yttrandefrihet samtmajoritetsprincipen kan innebära i skolan och i samhället.
- Pengars användning och värde. Olika exempel på betalningsformer och vad någravanliga varor och tjänster kan kosta.
- Aktuella samhällsfrågor i olika medier.

Att undersöka verkligheten
- Metoder för att söka information, till exempel textläsning, intervjuer och observationer. Samtal om olika källors användbarhet och tillförlitlighet.
- Jordgloben, analoga och digitala kartor samt storleksrelationer och väderstreck.
- Mentala kartor, till exempel över närområdet, skolvägar eller andra platser som ärbetydelsefulla för eleven.
- Tidslinjer och tidsbegreppen dåtid, nutid och framtid.

Undervisningen i religionskunskap ska behandla följande centrala innehåll

I årskurs 4–6
Religioner och andra livsåskådningar
- Religionens betydelse i människors liv och människors olika sätt att uttrycka sin religiositet.
- Ritualer och religiöst motiverade levnadsregler samt heliga platser och rum i kristendom, islam och judendom.
- Exempel på berättelser och centrala tankegångar med koppling till ritualer, levnadsregler och heliga platser inom kristendom, islam och judendom.
- Några huvuddrag inom hinduism och buddhism.
- Likheter och skillnader mellan och inom några religioner.
- Begreppen religion och livsåskådning.

Religion och samhälle
- Hur religioner framställs och representeras på olika sätt i media och i andra sammanhang och hur det kan påverka människors bilder av sig själva och andra.
- Kristendomens betydelse för värderingar och kultur i det svenska samhället förr och nu.

- Människors religiösa och livsåskådningsmässiga tillhörigheter i Sverige idag samt hur detta har förändrats över tid.

Etik och livsfrågor
- Samtal om och reflektion över vardagliga moraliska frågor utifrån elevernas egna argument och olika religiösa tolkningar. Sådana frågor kan till exempel handla om ansvar, utanförskap, kränkningar, jämställdhet och sexualitet.
- Samtal om och reflektion över livsfrågor utifrån elevernas egna tankar och olika religiösa tolkningar. Sådana frågor kan till exempel handla om vad som är viktigt i livet och olika föreställningar om vad som händer efter döden.

I årskurs 7–9
Religioner och andra livsåskådningar
- Vad religion och livsåskådning kan betyda för människors behov av mening, gemenskap, identitet och förståelse av omvärlden.
- Centrala tankegångar inom kristendom, islam, judendom, hinduism och buddhism. Likheter och skillnader mellan religioner.
- Varierande tolkningar och praktiker samt huvudinriktningar inom några religioner.
- Tolkning av och samtal om religiös och livsåskådningsmässig symbolik och mening, till exempel i urkunder, konst och ritualer.
- Religionernas uppkomst, spridning och geografiska utbredning i dag.
Förslag den 25 september 2019

- Orientering om sekulära livsåskådningar och livshållningar, till exempel humanism och ateism.

Religion och samhälle
- Kritisk granskning av hur religion och religiositet framställs och representeras på olika sätt i media och i andra sammanhang och hur det kan påverka individer och samhället i stort.
- Från enhetskyrka till religiös mångfald och sekularisering i det svenska samhället. Religionens betydelse i samhället i Sverige jämfört med några andra delar av världen.
- Konflikter och samförstånd mellan olika religiösa och olika sekulära synsätt, till exempel i frågor om religionsfrihet, sexualitet och synen på kvinnors och mäns roller.

Etik och livsfrågor
- Grundprinciper inom några etiska modeller, till exempel konsekvensetik och pliktetik.
- Analys av och reflektion över etiska frågor utifrån elevernas egna argument och tolkningar inom religioner och andra livsåskådningar samt utifrån etiska modeller. Sådana frågor kan till exempel handla om frihet, rättvisa och solidaritet.
- Samtal om och reflektion över livsfrågor utifrån elevernas egna tankar samt utifrån tolkningar inom religioner och andra livsåskådningar. Sådana frågor kan till exempel handla om identitet, kärlek, sexualitet och meningen med livet.

KUNSKAPSKRAV I ÄMNET RELIGIONSKUNSKAP

Kunskapskrav för godtagbara kunskaper i slutet av årskurs 3
Eleven visar grundläggande kunskaper om geografiska och historiska förhållanden, samhällsförhållanden och religiösa traditioner. Eleven beskriver likheter och skillnader samt orsaker och konsekvenser i sammanhang som är relevanta för ämnena. Eleven samtalar om

människors livsfrågor och levnadsvillkor samt om miljöfrågor och andra samhällsfrågor ur olika perspektiv.
Eleven beskriver sina kunskaper med stöd av begrepp, metoder och verktyg från de samhällsorienterande ämnena.

Kunskapskrav för betyget E i slutet av årskurs 6
Eleven visar grundläggande kunskaper om religioner. Eleven för enkla resonemang om likheter och skillnader mellan och inom några religioner samt om vad religion kan betyda för människor.
Eleven visar grundläggande kunskaper om frågor som rör relationen mellan religion och samhälle.
Eleven för enkla resonemang om moraliska frågor och livsfrågor utifrån olika perspektiv.

Kunskapskrav för betyget D i slutet av årskurs 6
Betyget D innebär att kunskapskraven för betyget E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Kunskapskrav för betyget C i slutet av årskurs 6
Eleven visar goda kunskaper om religioner. Eleven för utvecklade resonemang om likheter och skillnader mellan och inom några religioner samt om vad religion kan betyda för människor. Eleven visar goda kunskaper om frågor som rör relationen mellan religion och samhälle. Eleven för utvecklade resonemang om moraliska frågor och livsfrågor utifrån olika perspektiv.

Kunskapskrav för betyget B i slutet av årskurs 6
Betyget B innebär att kunskapskraven för betyget C och till övervägande del för A är uppfyllda.

Kunskapskrav för betyget A i slutet av årskurs 6
Eleven visar mycket goda kunskaper om religioner. Eleven för välutvecklade resonemang om likheter och skillnader mellan och inom några religioner samt om vad religion kan betyda för människor.
Eleven visar mycket goda kunskaper om frågor som rör relationen mellan religion och samhälle. Eleven för välutvecklade resonemang om moraliska frågor och livsfrågor utifrån olika perspektiv.

Kunskapskrav för betyget E i slutet av årskurs 9
Eleven visar grundläggande kunskaper om religioner och andra livsåskådningar. Eleven för enkla resonemang om likheter och skillnader i centrala tankegångar och religiösa praktiker inom och mellan olika religioner samt om vad religion och livsåskådning kan betyda för människor.
Eleven för enkla resonemang om frågor som rör relationen mellan religion och samhälle utifrån ett kritiskt förhållningssätt.
Eleven för enkla resonemang om etik, moraliska frågor och livsfrågor utifrån olika perspektiv.

Kunskapskrav för betyget D i slutet av årskurs 9
Betyget D innebär att kunskapskraven för betyget E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Kunskapskrav för betyget C i slutet av årskurs 9
Eleven visar goda kunskaper om religioner och andra livsåskådningar. Eleven för utvecklade resonemang om likheter och skillnader i centrala tankegångar och religiösa praktiker inom och mellan olika religioner samt om vad religion och livsåskådning kan betyda för människor.
Eleven för utvecklade resonemang om frågor som rör relationen mellan religion och samhälle utifrån ett kritiskt förhållningssätt.

Eleven för utvecklade resonemang om etik, moraliska frågor och livsfrågor utifrån olika perspektiv.

Kunskapskrav för betyget B i slutet av årskurs 9
Betyget B innebär att kunskapskraven för betyget C och till övervägande del för A är uppfyllda.
Förslag den 25 september 2019

Kunskapskrav för betyget A i slutet av årskurs 9
Eleven visar mycket goda kunskaper om religioner och andra livsåskådningar. Eleven för välutvecklade resonemang om likheter och skillnader i centrala tankegångar och religiösa praktiker inom och mellan olika religioner samt om vad religion och livsåskådning kan betyda för människor.
Eleven för välutvecklade resonemang om frågor som rör relationen mellan religion och samhälle utifrån ett kritiskt förhållningssätt.
Eleven för välutvecklade resonemang om etik, moraliska frågor och livsfrågor utifrån olika perspektiv.

Kommentarer

Religionskunskapen bör ändras till

Religion och levnadskunskap. Även på gymnasiet

1. Religionskunskap. (Den nuvarande reduceras)
2. Filosofihistoria.
3. Idé-och lärdomshistoria.
4. Vetenskapshistoria
5. Utbildnings- och skolhistoria.
6. Skolverkets läroplan för grundskolan.
7. Arkiv-och bibliotekskunskap.
8. Individernas kunskaper och erfarenheter.
9. Framtidsplanering. För Sverige och världen för kroppsliga och psykiska förhållanden och fysiska och sociala miljöer, med samhällsbeskrivning, sambandsforskning och demokratins krav.
10. Estetik och värderingar.
11. Livsåskådningar och världsåskådningar. Världsbilder.
12. Psykologi. Biologisk psykologi. Kognition. Utvecklingspsykologi.
13. Socialpsykologi.
14. Sociologi och informationskunskap.
15. Logik och vetenskapsteori.
16. Etik och moral.
17. Konsten att inte ha tråkigt. (Tillägg 18 feb 2014)
    Ämnet bör utformas i flera alternativ passade till utbildnings-nivåerna. Enklare för lägre klasser och mer utvecklade för högre.
    (Barnen lär också föräldrarna)

Samhällskunskap
Skolverkets förslag 25 september 2019

Människor har alltid varit beroende av att samarbeta när de skapar och utvecklar samhällen. I dag står människor i olika delar av världen inför både möjligheter och problem kopplade till globalisering, hållbar utveckling, interkulturella relationer och digitalisering. Kunskaper om samhället ger oss verktyg så att vi kan orientera oss och ta ansvar för vårt handlande i en komplex värld.

Syfte
Undervisningen i ämnet samhällskunskap ska syfta till att eleverna utvecklar förtrogenhet med demokrati och mänskliga rättigheter. Den ska bidra till att eleverna tillägnar sig kunskaper om värden och principer som utmärker ett demokratiskt samhälle samt om demokratiska processer och arbetssätt. På så sätt ska undervisningen ge eleverna förståelse för vad det innebär att vara en aktiv och ansvarstagande medborgare.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för hur individen och samhället påverkar varandra. Därför ska eleverna ges förutsättningar att utveckla kunskaper om sociala, ekonomiska, politiska, rättsliga och mediala förhållanden och strukturer i samhället. Vidare ska undervisningen ge eleverna förutsättningar att utveckla förståelse för sina egna och andras levnadsvillkor och hur de kan påverkas av faktorer som kön och socioekonomisk bakgrund.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att analysera samhällsfrågor ur olika perspektiv och möjlighet att utveckla förståelse för hur olika intressen och åsikter uppstår och kommer till uttryck. Eleverna ska också ges verktyg att kritiskt granska hur olika aktörer försöker påverka samhällsutvecklingen genom information, ståndpunkter och argument i olika källor. Genom undervisningen ska eleverna vidare ges möjlighet att uttrycka och pröva sina ställningstaganden i möten med andra uppfattningar. Därigenom ska eleverna stimuleras att engagera sig och delta i ett öppet meningsutbyte om samhällsfrågor.

Undervisningen i ämnet samhällskunskap ska ge eleverna förutsättningar att utveckla
- kunskaper om demokratiska värden och beslutsprocesser samt om mänskliga rättigheter
- kunskaper om sociala, ekonomiska, politiska, rättsliga och mediala förhållanden och strukturer i samhället
- förmåga att analysera samhällsfrågor ur olika perspektiv och kritiskt granska hur de framställs i olika källor.

Centralt innehåll
Undervisningen i de samhällsorienterande ämnena ska behandla följande centrala innehåll

I årskurs 1–3
Att leva tillsammans
- Migration inom ett land och mellan länder. Vad detta kan ha för orsaker och få för konsekvenser.
- Skildringar av människors levnadsvillkor förr i tiden, till exempel i barnlitteratur, sånger och filmer. Minnen berättade av människor som lever nu.
- Samtal om och reflektion över moraliska frågor och livsfrågor med betydelse för eleven, till exempel familjebildning, kamratskap, könsroller och döden.
- Samtal om och reflektion över normer och regler i elevens livsmiljö, till exempel i skolan, i digitala miljöer och i sportsammanhang.
- Trafikregler och hur man beter sig i trafiken på ett säkert sätt.

- **Att leva i närområdet**
- Några utmärkande drag i närområdets natur- och kulturlandskap.

- Hemortens historia och vad närområdets platser, byggnader och vardagliga föremål kan berätta om livet där under olika tider.
- Kristendomens roll i skolan och på hemorten förr i tiden.
- Centrala samhällsfunktioner, till exempel sjukvård, räddningstjänst och skola.
- Yrken och verksamheter i närområdet.

Att leva i världen
- Miljöfrågor utifrån elevens vardag, till exempel frågor om trafik, energi och livsmedel.
- Rumsliga förutsättningar i natur och miljö för befolkning och bebyggelse, till exempel mark, vatten och klimat.
- Namn och läge på världsdelarna och världshaven samt på länder och platser som är betydelsefulla för eleven.
- Människans uppkomst, vandringar, samlande och jakt samt förändrade levnadsvillkor i samband med övergången till jordbruk.
- Norden befolkas. Människors levnadsvillkor under nordisk stenålder, bronsålder och järnålder.
- Berättelser i antik och nordisk mytologi samt i äldre samisk religion.
- Några högtider, symboler och berättelser inom kristendom, islam och judendom och deras innebörder.
- Grundläggande mänskliga rättigheter och alla människors lika värde samt barnets rättigheter i enlighet med konventionen om barnets rättigheter (barnkonventionen).
- Grundläggande demokratiska principer. Vad åsikts- och yttrandefrihet samt majoritetsprincipen kan innebära i skolan och i samhället.
- Pengars användning och värde. Olika exempel på betalningsformer och vad några vanliga varor och tjänster kan kosta.
- Aktuella samhällsfrågor i olika medier.

- Att undersöka verkligheten
- Metoder för att söka information, till exempel textläsning, intervjuer och observationer. Samtal om olika källors användbarhet och tillförlitlighet.
- Jordgloben, analoga och digitala kartor samt storleksrelationer och väderstreck.
- Mentala kartor, till exempel över närområdet, skolvägar eller andra platser som är betydelsefulla för eleven.
- Tidslinjer och tidsbegreppen dåtid, nutid och framtid.

Undervisningen i samhällskunskap ska behandla följande centrala innehåll

I årskurs 4–6
Individer och gemenskaper
- Sociala roller och normer i olika sammanhang, till exempel inom familjen och i vänskapsrelationer. Könsroller, jämställdhet och sexualitet.
- Sociala skyddsnät för barn i olika livssituationer, i skolan och i samhället.

- Samhällsresurser och fördelning
- Privatekonomi och relationen mellan arbete, inkomst och konsumtion.
- Det offentligas ekonomi. Vad skatter är och vad kommuner, regioner och stat använder skattemedel till.
- Exempel på skilda ekonomiska och sociala villkor för barn, i Sverige och i olika delar av världen.

Beslutsfattande och politiska idéer
- Vad demokrati är och hur demokratiska beslut fattas. Hur individer och grupper kan påverka beslut, genom att rösta i allmänna val och till exempel genom elevråd i skolan eller genom att skapa opinion i sociala medier.
- Politiska val och partier i Sverige. Riksdagen och regeringen och deras olika uppdrag. Skiljelinjer i några aktuella politiska frågor.

Rättigheter och rättsskipning
- Samhällets behov av lagstiftning, några olika lagar och påföljder samt kriminalitet och möjliga konsekvenser för individ och samhälle.

- De mänskliga rättigheterna och deras betydelse, inklusive barnets rättigheter i enlighet med barnkonventionen.
Diskrimineringsgrunderna i svensk lag.
- De nationella minoriteterna judar, romer, urfolket samerna, sverigefinnar och tornedalingar. Hur deras rättigheter kan kopplas till kultur, språk, religion och historia.

Information och kommunikation
- Mediernas roll som informationsspridare, opinionsbildare och granskare av samhällets makthavare samt som underhållare.
- Hur digitala och andra medier kan användas ansvarsfullt utifrån sociala, etiska och rättsliga aspekter.

Granskning av samhällsfrågor
- Aktuella samhällsfrågor och olika perspektiv på dessa.
- Hur budskap, avsändare och syfte kan urskiljas och granskas med ett källkritisktförhållningssätt i såväl digitala medier som i andra typer av källor som rör samhällsfrågor.

I årskurs 7–9
Individer och gemenskaper
- Människors identiteter, ekonomiska resurser och möjligheter i samhället och hur dessa kan påverkas av socioekonomisk bakgrund, kön, ålder och etnicitet. Begreppen jämlikhet och jämställdhet.
- Svenska välfärdsstrukturer och hur de fungerar, till exempel sjukvårdssystemet och arbetslöshetsförsäkringen.
- Immigration till, samt integration och segregation i Sverige idag.

- **Samhällsresurser och fördelning**
- Hur hushållens, företagens, bankernas och det offentligas ekonomi hänger samman. Orsaker till förändringar i samhällsekonomin och vilka effekter de kan få.
- Länders och regioners beroende av varandra i en globaliserad ekonomi. Skilda förutsättningar för olika länder och regioner.
- Orsaker till och konsekvenser av en ojämlik fördelning av inkomster och förmögenheter mellan människor i Sverige och i olika delar av världen.

Beslutsfattande och politiska idéer
- Vad begreppen demokrati och diktatur, monarki och republik samt parlamentarism och presidentstyre innebär. Exempel på hur dessa olika stats- och styrelseskick kan fungera.
- Politiska ideologier och skiljelinjer mellan politiska partier i Sverige.
- Sveriges politiska system med Europeiska unionen, riksdag, regering, regioner och
kommuner. Sveriges grundlagar.
- Var olika beslut fattas och exempel på hur de påverkar individer, grupper och samhället i
stort. Individers och gruppers möjligheter att påverka den demokratiska processen.
- FN:s syfte, huvuduppgifter och verksamhet idag.

Rättigheter och rättsskipning
- Brott mot mänskliga rättigheter i olika delar av världen och internationellt arbete för att främja mänskliga rättigheter.
Förslag den 25 september 2019

- Friheter, rättigheter och skyldigheter i demokratiska samhällen. Dilemman som hänger samman med demokratiska rättigheter och skyldigheter, till exempel gränsen mellan yttrandefrihet och kränkningar i sociala medier.
- Rättssystemet i Sverige och principer för rättssäkerhet. Möjliga orsaker till och konsekvenser av olika typer av kriminalitet, till exempel korruption, våldsbrott, sexualbrott samt hedersrelaterat våld och förtryck. Kriminalvårdens uppgifter och samhällets stöd till brottsoffer.

Information och kommunikation

- Hur media produceras, distribueras och konsumeras samt vilka möjligheter och svårigheter det kan innebära för mediernas roll i ett demokratiskt samhälle.
- Nyhetsvärdering och hur den kan påverka människors bilder av omvärlden. Hur individer och grupper framställs i media, till exempel utifrån kön och etnicitet, och hur detta kan påverka normbildning och värderingar.

Granskning av samhällsfrågor
- Lokala, nationella och globala samhällsfrågor och olika perspektiv på dessa.
- Kritisk granskning av information, ståndpunkter och argument som rör samhällsfrågor i såväl digitala medier som i andra typer av källor.

KUNSKAPSKRAV I ÄMNET SAMHÄLLSKUNSKAP

Kunskapskrav för godtagbara kunskaper i slutet av årskurs 3
Eleven visar grundläggande kunskaper om geografiska och historiska förhållanden, samhällsförhållanden och religiösa traditioner. Eleven beskriver likheter och skillnader samt orsaker och konsekvenser i sammanhang som är relevanta för ämnena. Eleven samtalar om människors livsfrågor och levnadsvillkor samt om miljöfrågor och andra samhällsfrågor ur olika perspektiv.
Eleven visar sina kunskaper med stöd av begrepp, metoder och verktyg från de samhällsorienterande ämnena.

Kunskapskrav för betyget E i slutet av årskurs 6
Eleven visar grundläggande kunskaper om demokrati och mänskliga rättigheter.
Eleven visar grundläggande kunskaper om förhållanden och strukturer i samhället. Eleven beskriver enkla samband inom olika samhällsstrukturer. Eleven ger exempel på hur människor kan påverka och påverkas av förhållanden och strukturer i samhället.
Eleven för enkla resonemang om samhällsfrågor utifrån kunskaper om förhållanden och strukturer i samhället. Eleven granskar information och åsikter som rör samhällsfrågor i olika källor med enkla källkritiska argument.

Kunskapskrav för betyget D i slutet av årskurs 6
Betyget D innebär att kunskapskraven för betyget E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Kunskapskrav för betyget C i slutet av årskurs 6
Eleven visar goda kunskaper om demokrati och mänskliga rättigheter.
Eleven visar goda kunskaper om förhållanden och strukturer i samhället. Eleven beskriver förhållandevis komplexa samband inom olika samhällsstrukturer. Eleven för utvecklade resonemang om hur människor kan påverka och påverkas av förhållanden och strukturer i samhället.
Eleven för utvecklade resonemang om samhällsfrågor utifrån kunskaper om förhållanden och strukturer i samhället. Eleven granskar information och åsikter som rör samhällsfrågor i olika källor med relativt välgrundade källkritiska argument.

Kunskapskrav för betyget B i slutet av årskurs 6
Betyget B innebär att kunskapskraven för betyget C och till övervägande del för A är uppfyllda.

Kunskapskrav för betyget A i slutet av årskurs 6
Eleven visar mycket goda kunskaper om demokrati och mänskliga rättigheter.
Eleven visar mycket goda kunskaper om förhållanden och strukturer i samhället. Eleven beskriver komplexa samband inom olika samhällsstrukturer. Eleven för välutvecklade resonemang om hur människor kan påverka och påverkas av förhållanden och strukturer i samhället.
Eleven för välutvecklade resonemang om samhällsfrågor utifrån kunskaper om förhållanden och strukturer i samhället. Eleven granskar

information och åsikter som rör samhällsfrågor i olika källor med välgrundade källkritiska argument.

Kunskapskrav för betyget E i slutet av årskurs 9
Eleven visar grundläggande kunskaper om demokratiska värden och beslutsprocesser samt om mänskliga rättigheter. Eleven för enkla resonemang om olika frågor med koppling till demokratins möjligheter och utmaningar.
Eleven visar grundläggande kunskaper om förhållanden och strukturer i samhället. Eleven beskriver enkla samband inom och mellan olika samhällsstrukturer. Eleven ger exempel på hur individer och grupper kan påverka och påverkas av förhållanden och strukturer i samhället.
Eleven för enkla resonemang om samhällsfrågor utifrån kunskaper om förhållanden och strukturer i samhället. Eleven granskar information och åsikter som rör samhällsfrågor i olika källor med enkla källkritiska argument.

Kunskapskrav för betyget D i slutet av årskurs 9
Betyget D innebär att kunskapskraven för betyget E och till övervägande del för C är uppfyllda.
Förslag den 25 september 2019

Kunskapskrav för betyget C i slutet av årskurs 9
Eleven visar goda kunskaper om demokratiska värden och beslutsprocesser samt om mänskliga rättigheter. Eleven för utvecklade resonemang om olika frågor med koppling till demokratins möjligheter och utmaningar.
Eleven visar goda kunskaper om förhållanden och strukturer i samhället. Eleven beskriver förhållandevis komplexa samband inom och mellan olika samhällsstrukturer. Eleven för utvecklade resonemang om hur individer och grupper kan påverka och påverkas av förhållanden och strukturer i samhället.
Eleven för utvecklade resonemang om samhällsfrågor utifrån kunskaper om förhållanden och strukturer i samhället. Eleven granskar information och åsikter som rör samhällsfrågor i olika källor med relativt välgrundade källkritiska argument.

Kunskapskrav för betyget B i slutet av årskurs 9
Betyget B innebär att kunskapskraven för betyget C och till övervägande del för A är uppfyllda.

Kunskapskrav för betyget A i slutet av årskurs 9
Eleven visar mycket goda kunskaper om demokratiska värden och beslutsprocesser samt om mänskliga rättigheter. Eleven för välutvecklade resonemang om olika frågor med koppling till demokratins möjligheter och utmaningar.
Eleven visar mycket goda kunskaper om förhållanden och strukturer i samhället. Eleven beskriver komplexa samband inom och mellan olika samhällsstrukturer. Eleven för välutvecklade resonemang om hur individer och grupper kan påverka och påverkas av förhållanden och strukturer i samhället.
Eleven för välutvecklade resonemang om samhällsfrågor utifrån kunskaper om förhållanden och strukturer i samhället. Eleven granskar information och åsikter som rör samhällsfrågor i olika källor med välgrundade källkritiska argument.

Kommentarer

Ämnet bör bygga på en helhetssyn enligt systemet för mänskliga verksamheter som redovisas i det föregående och i det följande.

Det är huvudsakligen människornas verksamheter som styr utvecklingen i världen.

Kunskaps- och värderingsverksamheter:

Samlade kunskaper och övergripande värderingar
Samhällenas arkiv, bibliotek och gällande kunskaper och värderingar. Bl a Mänskliga Rättigheter.Kunskapsforskning. Överblickande samhällskunskap. Lärdomshistoria.

Individernas inre verkligheter.
Tankar om hur det var, är, kan bli och bör bli. Framtidsvisioner. Individens känslor, värderingar o d. Estetik. Ideologi, uppfattningar om samband o d. Psykiska mekanismer. Psykologi od. Individens logik. Vetenskapsteori od. Individens moral och tankar om moral.

Religiösa verksamheter od.

Politiska vetenskaper.
Statistik. Demografi. Statvetenskap. Nationalekonomi. Internationell ekonomi. Lagar och förordningar, traktat, juridik

De demokratiska församlingarnas verksamheter.
Riksdag. Kommun- och landstingsfullmäktige. Regering. Mellanfolkliga centrala organ, FN, EU od.

Politiska krav och politiska planeringar. Poltiska partier o d om indidviernas kroppsliga förhållanden, utbildning o d, fysiska miljöer och ekonomiska verksamheter, sociala miljöer o d.

Sambandsforskningsverksamheter.
Samband och samordning mellan olika verksamheter

Naturforsknings- och matematikverksamheter.
Naturkunskap. Matematik. Astronomi, rymdforkning. Fysik. Kemi. Geologi. meteorologi, hydrologi o d. Arkeologi o d. Biologi, ekologi, naturgeografi, utvecklingslära, ärftlighet. Botanik, Zoologi.

Teknologiska/ ekonomiska verksamheter:

Allmänt om Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.

Hälso- och sjukvårdsverksamheter, räddning o d. Veterinär.

Ingenjörsverksamheter, konstruktion o d.

Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.

Hushållsverksamheter.
Mat, boende. El-, gas- värme-, vatten-, avloppsförsörjning o d. Sophantering. Användning av inventarier od. Personlig hygien och verksamheter i hemmet. Hushållsekonomi, inkomster och utgifter o d. Städning od. Personvård: barnuppfostran, hjälp till gamla och sjuka i hemmet.

Kontorsarbete o d. Datoranvändning.

Opolitisk offentlig civil förvaltning.

Militära verksamheter. Fredsarbete.

Handelsverksamheter.

Telekommuniationsverksamheter.

Förlagsverksamheter o d.

Transportverksamheter. Resebyrå. Lagringsverksamheter o d.

Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.

Allmän företegsekonomi. Arbetsförmedling. Arbetsmarknad.

Marknadsförings- och reklamverksamheter o d.

Tillverkning av varor.

Tillverkning / byggande av byggnader och anläggningar.

Kulturella verksamheter:

Allmänt om fysiska och sociala miljöer och konst och kultur

Övergripande formgivning av fysiska miljöer.
Klimatproblem. Jordens geologi. Växt- och djurvärd. Världsplaner. Riksplaner. Länsplaner. Stadsplaner. Vägar, ledningar. Kvartersplaner. Kulturvård.

Formgivning av byggnader och anläggningar. Arkitektur.

Formgivning av föremål och ljud.
Skulptur. Museer. Konsutställningar. Konsthantverk. Bruksföremål. Konstmåleri. Grafisk konst. Teckenkonst. Fotografi. Musik

Sociologi. Seder och bruk.

Film, radio, TV, offentliga fester m m. Teater. Opera. Konserter. Revyer. konstdans, Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. lek. Spel. Lotteri. Tips etc.

Socialvård.

Äldre sociala miljöer.

Vissa sociala miljöer. Bl a brott och kriminalvård m m

Undervisning o d. Forskning.

Sociala verksamheter i boendet.

Verksamheter i allmänna grupper od.

Sport. Idrott od.

Språkvetenskap.
Litteraturvetenskap.
Skönlitteratur.

Tidningar o d.

Allmän geografi. Lokalhistoria. Reseskildringar.

Biografiska verksamheter.

Historieskrivande verksamheter, allmän historia.
Allmänt om allmän historia. Världs- och forntidshistpria. Medeltidens och nya tidens historia i allmänhet och i Europa. Medeltidens och nya tidens historia i Asien. Medeltidens och nya tidens historia i Afrika. Medeltidens och nya tidens historia i Nord- och Mellanamerika Medeltidens och nya tidens historia i Sydamerika. Medeltidens och nya tidens historia i Oceanien. Poler. Rymden..

Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter.

Människornas levnadsvillkor beror av fyra föränderbara faktorer :

Individens kroppsliga förhållanden, dvs individens kroppsliga status och personliga hjälpmedel för de kroppsliga behoven.
Individens psykiska förhållanden, dvs individens olika psykiska tillstånd och aktiviteter, individens inre verklighet.
Individens fysiska miljö - fysiska samhälle. De fysiska miljöerna gäller det fysiska i omgivningarna. De fysiska miljöerna kan gälla:
* De fysiska miljöerna som estetiska objekt med kulturella värden och funktioner.
* De fysiska miljöerna som materiella objekt med ekonomiska värden och teknologiska funktioner.
Individens sociala miljö - sociala samhälle, dvs människornas psykiska samspel, de sociala miljöerna.

Förändringsprocesserna i världen hålls i de mest väsentliga avseendena igång av människornas verksamheter :

Individernas viljor.
Kollektiva viljor. (Politik).
Handlingar för kroppen (ekonomiska- teknologiska handlingar).
Handlingar för psyket (informationshandlingar- kulturella handlingar).
Verksamheterna påverkar varandra i en påverkanskedja utan slut.

Människorna påverkar och påverkas genom verksamheter i fyra olika roller i livet:

A.Huvudroll: allmän levnadsroll lekmannaroll-fritidsroll.
A1: att i största allmänhet leva med kropp och psyke i de fysiska och sociala miljöerna med de möjligheter och innanför de ramar som ges av de politiska styrningarna.
A2: att påverka de politiska styrningarna som direkt eller indirekt styr individernas levnadsförhållanden, som beror av de fyra ovan nämnda faktorerna.
B. Biroll: förvärvslivsroll-expertroll-yrkesroll.
B1: att hitta lämplig plats i de gemensamma förvärvslivssystemen och göra arbetet med hänsyn till egna egoistiska krav.
B2: att sköta arbetsuppgifterna i förvärvsarbetet med hänsyn till vad de övriga samhällsmedlemmarna kan begära att få uträttat i den gemensamma arbetsfördelningen.

Individer och samhällen planerar framtiden.
Planeringar går ut på att finna vad man bör vilja och innehåller fyra planeringsmoment som kan redovisas på många olika sätt alltefter omständigheterna i varje planeringsfall :

Hur var det ?	Kunskaper och erfarenheter från det förgångna.
Hur är det ?	Riktiga kunskaper om rådande förhållanden.
Hur kan det bli ?	Vilka alternativ är möjliga i framtiden ?
Hur bör det bli ?	Vilket eller vilka alternativ bör man välja ?

Dessa frågor bör ställas ifråga om alla mänskliga verksamheter. Man bör utforma svaren på frågorna om hur det bör bli med hänsyn till effekterna, sedda i jämlikhetsperspektiv, på individernas levnadsvillkor, som ges av

psykiska och
kroppsliga förhållanden och av deras
fysiska och sociala miljöer.

Vill man förbättra världen - göra världen till en bättre plats - måste man arbeta på alla de fyra områdena om psykiska och kroppsliga förhållanden och fysiska och sociala miljöer. De fyra områdena påverkar varandra och direkt eller indirekt slutmålet: tillfredsställelse för individen.

Ska man gemensamt kunna åstadkomma en bättre framtid i världen måste man ha gemensamma framtidsvisioner, det kräver gemensamma viljor och gemensamma planeringar. I en demokrati är alla medansvariga för utvecklingen och får försöka bilda sig uppfattningar och ta ställning och försöka påverka verksamheterna inklusive samverkansverksamheterna i lämplig riktning. I en demokrati är det viktigt att alla medborgare är så väl informerade att de kan delta i styrningarna mot framtiden. Det ställer stora krav på informationssystemen.

Resonemangen leder till att man bör göra allt som är möjligt för att till alla genom utbildning och information sprida ut kunskaper om världsförbättringsproblemen, dvs kunskaper om hur det var och är, kan bli och bör bli. För att ha något att sprida ut måste man hålla igång forskningar, utredningar och planeringar. För att hålla ihop allt detta måste man hålla igång även kontinuerliga planeringar om forskning, utredning, utbildning, information och planeringar.

Planeringar bör finnas dels för en mängd ämnesområden-verksamhetsområden, dels för geografiska områden av olika storlekar. För alla planeringar bör finnas flera framtida tidshorisonter. Både tillstånd och framför allt processer bör planeras. Man bör alltså ha planeringar för tillstånd i rummet vid olika tidpunkter och planeringar för processer som fördelar i rummet och förändrar med tiden.

Man bör noga skilja mellan planeringar och beslut. Planeringar är beslutsunderlag. När alla fått alla informationer i planeringsprocesserna ska allas åsikter slussas igenom i hierarkierna till dem som fått makt att besluta, och det är också informationsprocesser som ingår i samhällsplaneringens problem.

Till problemen hör också informationsprocesserna från beslut till det slutliga verkställandet. Samhällsplaneringsprocesserna bildar ett jättelikt informationssystem som rymmer alla informationsflöden. I själva verket är det så att de förekommande informationsprocesserna bildar eller utgör de förekommande planerings- och beslutsprocesserna.

Samhällsplaneringsprocessernas och beslutsprocessernas problem kan ses som en mängd informationsproblem med ca 7 miljarder personers, dvs världsbefolkningens, inre informationsproblem i psykiska processer och ett yttre informationsproblem med informationsutbyten mellan alla dessa personer. Samhällsplanering innebär bl a konstruktion av förslag till framtider, då det konstruktiva arbetet utförs i de psykiska processerna med hjälp av kunskapsmaterial som tillkommer genom både inre och yttre informationsflöden.

Förändringsprocesserna hålls igång av informationsflöden i och mellan människorna, och därför övergår förändringsproblemen och samhällsplaneringens problem i ett stort problem om produktion och spridning av kunskaper och värderingar, som leder till handlingar som förändrar världen.

Vill man förbättra världen bör man i första hand förbättra individernas inre verkligheter och viljor och förbättra de politiska-demokratiska styrningsprocesserna. Det kan man göra genom åtgärder på planerings-, forsknings-, utrednings-, utbildnings- och informationsområdena.

Arbetet om samhällsplaneringens problem vänder sig till dem som har makten över förändrings- och fördelningsprocesserna på olika nivåer och i synnerhet på de politiska nivåerna. Eftersom Sverige är en demokrati har i princip folket makten. Arbetet vänder sig därför till folket, men då den s k representativa demokratin tillämpas har de förtroendevalda politikerna makten och arbetet vänder sig därför främst till dem.

Men det vänder sig också i hög grad till alla som på ledande sätt på opolitiska nivåer medverkar vid förändring av individernas kroppsliga och psykiska förhållanden och deras fysiska och sociala miljöer, och de finns inom alla delar av systemet. Arbetet vänder sig i hög grad till alla som sysslar med utbildning och information.

I rollen A1 behöver man information så att man klarar det dagliga livet. I den rollen kan man ställas inför problem var man ska köpa varor bäst, hur man lagar bra mat, hur man kan resa bäst, hur man gör för att bota krämpor, vart man vänder sig när man blir sjuk, hur man knypplar, vad aktierna står i, vad de ger på bio och teater, vem som vann fotbollsmatcherna etc etc. I den rollen vet man vad man vill efterfråga och det kan då vara bra med en söktjänst där man bara skriver in t ex ”fotbollsmatcher” eller ”magont”. I ett väl utvecklat nät ska man då få ”träffar” som beskriver det man är ute efter.

I rollen B1 gäller det att hitta ett bra jobb man trivs med och man får betalt för så mycket man vill ha. I den rollen måste man välja utbildning om man inte har någon man tycker räcker och då får man söka på utbildningar och lediga jobb.

I rollen B2 gäller det att göra jobbet bra, dvs man måste göra det på bästa sätt och på rätt tid. Vill man använda Internet för den här rollen får man söka på det yrke man valt och se om man kan få några tips om hur man bör göra. Arbetsgivarna bör tala om hur arbetet ska skötas och anställda och specialister och forskare kan komma med förslag till förbättring av arbetsrutinerna.

Rollen A2 är den verkligt svåra rollen : Att påverka de politiska styrningarna som direkt eller indirekt styr individernas kroppsliga och psykiska förhållanden och fysiska och sociala miljöer. Klassifikationssystemet som redovisas här är uppbyggt i första hand med hänsyn till rollen A2, men tillfredsställer automatiskt informationsbehoven i de andra rollerna eftersom man i rollen A2 behöver veta bland annat allt som man behöver veta i de andra rollerna. Det som man ytterligare behöver veta i rollen A2 är hur alla verksamheter påverkar varandra och behöver veta vad man ska sträva mot, dvs veta vilka verksamheter som behövs och hur de bör vara fördelade.

Information för rollen A2 kan man inte få genom att söka på ett enda ord utan man måste orientera sig i hela informationsutbudet. För att inte drunkna i all information måste man ha hjälp att få ordning på frågorna, och den hjälpen får man med det uppgjorda klassifikationssystemet för verksamheter.

Ämnena geografi och historia kan ses som en del av ämnet samhällskunskap och bör byggas upp enligt det som nämnts om ämnet samhällskunskap.

Geografi.
Skolverkets förslag 25 september 2019

Jordytan består av en mosaik av livsmiljöer som är unika, föränderliga och sårbara. Geografi ger oss kunskap om dessa varierande miljöer och bidrar till förståelse av människors levnadsvillkor samt om samspelet mellan människa, samhälle och natur. Kunskaper i geografi ger ökade möjligheter att förstå vår omvärld och beredskap att främja hållbar utveckling.

Syfte
Undervisningen i ämnet geografi ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper om naturgivna processer och människans verksamheter i olika delar av världen, och hur dessa påverkar landskap och livsmiljöer. Undervisningen ska vidga och fördjupa elevernas kunskaper om geografiska förhållanden och mönster på olika platser och i olika regioner. Genom undervisningen ska eleverna ges förutsättningar att växla mellan olika rumsliga perspektiv; lokala, regionala och globala, liksom mellan olika tidsperspektiv.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om miljö- och utvecklingsfrågor kopplade till klimatförändringar, människans tillgång till och användning av naturresurser, samt befolkningsfrågor och levnadsförhållanden i olika delar av världen. Därigenom ska eleverna ges förutsättningar att analysera och reflektera över olika lösningar på vår tids och framtidens globala utmaningar utifrån ekologiska, sociala och ekonomiska perspektiv på hållbar utveckling.

Undervisningen ska ge eleverna kunskaper om kartan och kännedom om namn, lägen och storleksrelationer. Undervisningen ska även ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper i att ställa geografiska frågor, analysera och dra slutsatser om natur- och kulturlandskap och om människors levnadsvillkor med hjälp av olika geografiska källor, metoder, verktyg och begrepp.

Undervisningen i ämnet geografi ska ge eleverna förutsättningar att utveckla
- kunskaper om geografiska förhållanden och mönster samt om hur naturens processer och människors verksamheter formar och förändrar landskap och livsmiljöer i olika delar av världen
- kunskaper om miljö- och utvecklingsfrågor utifrån ekologiska, sociala och ekonomiska perspektiv på hållbar utveckling
- förmåga att ställa geografiska frågor samt beskriva och analysera omvärlden med hjälp av geografins metoder och verktyg.

Centralt innehåll
Undervisningen i de samhällsorienterande ämnena ska behandla följande centrala innehåll

I årskurs 1–3

Att leva tillsammans
- Migration inom ett land och mellan länder. Vad detta kan ha för orsaker och få för konsekvenser.
- Skildringar av människors levnadsvillkor förr i tiden, till exempel i barnlitteratur, sånger och filmer. Minnen berättade av människor som lever nu.

- Samtal om och reflektion över moraliska frågor och livsfrågor med betydelse för eleven, till exempel familjebildning, kamratskap, könsroller och döden.
- Samtal om och reflektion över normer och regler i elevens livsmiljö, till exempel i skolan, i digitala miljöer och i sportsammanhang.
- Trafikregler och hur man beter sig i trafiken på ett säkert sätt.

- **Att leva i närområdet**

- Några utmärkande drag i närområdets natur- och kulturlandskap.
- Hemortens historia och vad närområdets platser, byggnader och vardagliga föremål kan
berätta om livet där under olika tider.
- Kristendomens roll i skolan och på hemorten förr i tiden.
- Centrala samhällsfunktioner, till exempel sjukvård, räddningstjänst och skola.
- Yrken och verksamheter i närområdet.

Att leva i världen

- Miljöfrågor utifrån elevens vardag, till exempel frågor om trafik, energi och livsmedel.
- Rumsliga förutsättningar i natur och miljö för befolkning och bebyggelse, till exempel
mark, vatten och klimat.
- Namn och läge på världsdelarna och världshaven samt på länder och platser som är betydelsefulla för eleven.
- Människans uppkomst, vandringar, samlande och jakt samt förändrade levnadsvillkor i samband med övergången till jordbruk.
- Norden befolkas. Människors levnadsvillkor under nordisk stenålder, bronsålder och järnålder.
- Berättelser i antik och nordisk mytologi samt i äldre samisk religion.
- Några högtider, symboler och berättelser inom kristendom, islam och judendom och deras innebörder.
- Grundläggande mänskliga rättigheter och alla människors lika värde samt barnets rättigheter i enlighet med konventionen om barnets rättigheter (barnkonventionen).
- Grundläggande demokratiska principer. Vad åsikts- och yttrandefrihet samt majoritetsprincipen kan innebära i skolan och i samhället.
- Pengars användning och värde. Olika exempel på betalningsformer och vad några vanliga varor och tjänster kan kosta.
- Aktuella samhällsfrågor i olika medier.

- **Att undersöka verkligheten**

- Metoder för att söka information, till exempel textläsning, intervjuer och observationer. Samtal om olika källors användbarhet och tillförlitlighet.
- Jordgloben, analoga och digitala kartor samt storleksrelationer och väderstreck.
- Mentala kartor, till exempel över närområdet, skolvägar eller andra platser som är
betydelsefulla för eleven.
- Tidslinjer och tidsbegreppen dåtid, nutid och framtid.

Undervisningen i geografi ska behandla följande centrala innehåll

I årskurs 4–6

Geografiska förhållanden, mönster och processer

- Jordens endogena och exogena processer, inklusive plattektonik och erosion, samt hur de formar och förändrar landskapet.
- Jordens naturresurser, till exempel vatten, odlingsmark, skogar och mineraler. Var på jorden olika naturresurser finns och hur människors

användning av resurserna påverkar landskapet och människans livsmiljöer.
- Klimat- och vegetationszoner samt på vilka sätt klimatet påverkar människans livsmiljöer.
- Utmärkande drag för några natur- och kulturlandskap i Sverige, Europa och världen.
- Namn och läge på geografiska objekt, till exempel städer, vatten och bergskedjor, i Sverige, Europa och världen.

Hållbar utveckling
- Hur val och prioriteringar på individ- och samhällsnivå kan påverka miljön och främja hållbar utveckling.
- Några grundläggande orsaker till och konsekvenser av fattigdom och ohälsa, till exempel bristande tillgång till utbildning, hälsovård och vatten. Arbete för att förbättra människors levnadsvillkor, till exempel genom Förenta Nationerna (FN).

Geografins metoder och verktyg
- Digitala och analoga kartor och deras uppbyggnad med gradnät, färger, symboler och skala. Topografiska och tematiska kartor.
- Fältstudier för att undersöka natur- och kulturlandskap, till exempel hur marken används i närmiljön.
- Beskrivningar och enkla analyser av platser och regioner med hjälp av kartor och andra geografiska källor, metoder, verktyg och begrepp.
Förslag den 25 september 2019

I årskurs 7–9

Geografiska förhållanden, mönster och processer
- Sårbara platser och naturgivna risker, till exempel översvämningar, torka, bränder och jordbävningar. Hur människans verksamheter påverkar sårbarhet och hur risker kan förebyggas.
- Globala produktions- och konsumtionsmönster samt flöden av varor och tjänster.
- Orsaker till och konsekvenser av demografiska mönster och förändringar;
befolkningsfördelning, befolkningsutveckling, migrationsmönster och urbanisering.
- Namn och läge på platser och regioner som är relevanta för studierna av geografiska förhållanden, mönster, processer och hållbarhetsfrågor.

Hållbar utveckling
- Klimatförändringar, olika förklaringar till dessa och konsekvenser för människa, samhälle och natur i olika delar av världen.
- Människors tillgång till och användning av förnybara och icke-förnybara naturresurser och hur det påverkar människans livsmiljöer. Intressekonflikter kring jordens naturresurser.
- Samband mellan ekonomiskt och socialt välstånd och faktorer som demografi, utbildning och naturresurser.
- Lokalt och globalt arbete för att främja hållbar utveckling.

- **Geografins metoder och verktyg**
- Digitala och analoga kartors uppbyggnad samt olika kartprojektioner och deras fördelar och nackdelar. Geografiska informationssystem (GIS) och exempel på hur de används i samhället.
- Beskrivningar och analyser av platser och regioner med hjälp av kartor, enkla former av GIS, fältstudier och andra geografiska källor, metoder, verktyg och begrepp.

KUNSKAPSKRAV I ÄMNET GEOGRAFI

Kunskapskrav för godtagbara kunskaper i slutet av årskurs 3
Eleven visar grundläggande kunskaper om geografiska och historiska förhållanden, samhällsförhållanden och religiösa traditioner. Eleven beskriver likheter och skillnader samt orsaker och konsekvenser i sammanhang som är relevanta för ämnena. Eleven samtalar om människors livsfrågor och levnadsvillkor samt om miljöfrågor och andra samhällsfrågor ur olika perspektiv.
Eleven visar sina kunskaper med stöd av begrepp, metoder och verktyg från de samhällsorienterande ämnena.
Förslag den 25 september 2019

Kunskapskrav för betyget E i slutet av årskurs 6
Eleven visar grundläggande kunskaper om geografiska förhållanden, mönster och processer. Eleven ger exempel på hur naturens processer och människors verksamheter formar och förändrar landskap och livsmiljöer i olika delar av världen. Eleven visar även grundläggande kunskaper om namn och lägen på platser och regioner i Sverige, Europa och världen.
Eleven visar grundläggande kunskaper om miljö- och utvecklingsfrågor. Eleven för också enkla resonemang om åtgärder i frågor som rör hållbar utveckling.
Eleven använder geografins metoder och verktyg på ett i huvudsak fungerande sätt för att ställa geografiska frågor samt beskriva och förklara förhållanden på olika platser och i olika regioner.

Kunskapskrav för betyget D i slutet av årskurs 6
Betyget D innebär att kunskapskraven för betyget E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Kunskapskrav för betyget C i slutet av årskurs 6
Eleven visar goda kunskaper om geografiska förhållanden, mönster och processer. Eleven för utvecklade resonemang om hur naturens processer och människors verksamheter formar och förändrar landskap och livsmiljöer i olika delar av världen. Eleven visar även goda kunskaper om namn och lägen på platser och regioner i Sverige, Europa och världen.
Eleven visar goda kunskaper om miljö- och utvecklingsfrågor. Eleven för också utvecklade resonemang om åtgärder i frågor som rör hållbar utveckling.
Eleven använder geografins metoder och verktyg på ett relativt väl fungerande sätt för att ställa geografiska frågor samt beskriva och förklara förhållanden på olika platser och i olika regioner.

Kunskapskrav för betyget B i slutet av årskurs 6
Betyget B innebär att kunskapskraven för betyget C och till övervägande del för A är uppfyllda.

Kunskapskrav för betyget A i slutet av årskurs 6
Eleven visar mycket goda kunskaper om geografiska förhållanden, mönster och processer. Eleven för välutvecklade resonemang om hur naturens processer och människors verksamheter formar och förändrar landskap och livsmiljöer i olika delar av världen. Eleven visar även mycket goda kunskaper om namn och lägen på platser och regioner i Sverige, Europa och världen.
Eleven visar mycket goda kunskaper om miljö- och utvecklingsfrågor. Eleven för också välutvecklade resonemang om åtgärder i frågor som rör hållbar utveckling.
Eleven använder geografins metoder och verktyg på ett väl fungerande sätt för att ställa geografiska frågor samt beskriva och förklara förhållanden på olika platser och i olika regioner.

Kunskapskrav för betyget E i slutet av årskurs 9
Eleven visar grundläggande kunskaper om geografiska förhållanden, mönster och processer. Eleven ger exempel på orsaker till geografiska mönster och processer samt deras konsekvenser för människa, samhälle och natur. Eleven visar även grundläggande kunskaper om namn och lägen på relevanta platser och regioner i olika delar av världen.
Eleven visar grundläggande kunskaper om miljö- och utvecklingsfrågor. Eleven för också enkla resonemang om åtgärder för att främja hållbar utveckling utifrån ekologiska, sociala och ekonomiska perspektiv.
Eleven använder geografins metoder och verktyg på ett i huvudsak fungerande sätt för att ställa geografiska frågor samt beskriva och analysera förhållanden på olika platser och i olika regioner.

Kunskapskrav för betyget D i slutet av årskurs 9
Betyget D innebär att kunskapskraven för betyget E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Kunskapskrav för betyget C i slutet av årskurs 9
Eleven visar goda kunskaper om geografiska förhållanden, mönster och processer. Eleven för utvecklade resonemang om orsaker till geografiska mönster och processer samt om deras konsekvenser för människa, samhälle och natur. Eleven visar även goda kunskaper om namn och lägen på relevanta platser och regioner i olika delar av världen.
Eleven visar goda kunskaper om miljö- och utvecklingsfrågor. Eleven för också utvecklade resonemang om åtgärder för att främja hållbar utveckling utifrån ekologiska, sociala och ekonomiska perspektiv.
Eleven använder geografins metoder och verktyg på ett relativt väl fungerande sätt för att ställa geografiska frågor samt beskriva och analysera förhållanden på olika platser och i olika regioner.

Kunskapskrav för betyget B i slutet av årskurs 9
Betyget B innebär att kunskapskraven för betyget C och till övervägande del för A är uppfyllda.

Kunskapskrav för betyget A i slutet av årskurs 9
Eleven visar mycket goda kunskaper om geografiska förhållanden, mönster och processer. Eleven för välutvecklade resonemang om orsaker till geografiska mönster och processer samt om deras konsekvenser för människa, samhälle och natur. Eleven visar även mycket goda kunskaper om namn och lägen på relevanta platser och regioner i olika delar av världen.
Eleven visar mycket goda kunskaper om miljö- och utvecklingsfrågor. Eleven för också välutvecklade resonemang om åtgärder för att främja hållbar utveckling utifrån ekologiska, sociala och ekonomiska perspektiv.
Eleven använder geografins metoder och verktyg på ett väl fungerande sätt för att ställa geografiska frågor samt beskriva och analysera förhållanden på olika platser och i olika regioner.

Historia.
Skolverkets förslag 25 september 2019

Människans förståelse av det förflutna är inflätad i hennes föreställningar om samtiden och perspektiv på framtiden. På så sätt påverkar det förflutna både våra liv i dag och våra val inför framtiden. Kvinnor och män har i alla tider skapat historiska berättelser för att tolka verkligheten och påverka sin omgivning. Ett historiskt perspektiv ger oss redskap att förstå och förändra vår egen tid.

Syfte
Undervisningen i ämnet historia ska syfta till att eleverna utvecklar sitt historiemedvetande och sin historiska bildning. Det blir möjligt genom att eleverna i undervisningen får utveckla kunskaper om historiska förhållanden och historiska begrepp, får insikter i hur historia skapas genom tolkningar av källor samt utvecklar förståelse för hur historia kan brukas i olika sammanhang. På så sätt får eleverna förståelse för hur det förflutna har format nutiden och därmed präglar våra förväntningar på framtiden.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att tillägna sig en historisk referensram och en kronologisk överblick över hur kvinnor och män genom tiderna har skapat och förändrat samhällen och kulturer. Därigenom ska eleverna få förståelse för olika kulturella sammanhang och levnadssätt genom historien och för historiska skeenden som har påverkat nutiden. Undervisningen ska vidare bidra till att eleverna får förståelse för att varje tids människor måste bedömas utifrån sin samtids villkor och värderingar. Genom att ge perspektiv på långa historiska linjer med relevans för samtiden, såsom levnadsvillkor, migration och makt, ska undervisningen ge eleverna en fördjupad förståelse för hur historisk utveckling präglas av både kontinuitet och förändring.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om hur vi kan veta något om det förflutna genom historiskt källmaterial. Eleverna ska också ges förutsättningar att utveckla förmågan att ställa frågor till och värdera källor som ligger till grund för historiska kunskaper. Arbetet med källor ska även ge eleverna förutsättningar att leva sig in i det förflutna.

Undervisningen ska vidare bidra till att eleverna utvecklar förståelse för hur historia används i samhället och i vardagslivet. Därigenom ska eleverna få olika perspektiv på hur bruket av historiska berättelser och referenser kan påverka människors identiteter, värderingar och föreställningar.

Undervisningen i ämnet historia ska ge eleverna förutsättningar att utveckla
- kunskaper om händelser, aktörer och förändringsprocesser under olika tidsperioder samt
om historiska begrepp och långa historiska linjer
- förmåga att ställa frågor till historiska källor samt att tolka, kritiskt granska och värdera
dessa
- förmåga att reflektera över hur historia kan brukas i olika sammanhang och för olikasyften.

Centralt innehåll

Undervisningen i de samhällsorienterande ämnena ska behandla följande centrala innehåll

I årskurs 1–3

Att leva tillsammans
- Migration inom ett land och mellan länder. Vad detta kan ha för orsaker och få för konsekvenser.
- Skildringar av människors levnadsvillkor förr i tiden, till exempel i barnlitteratur, sånger och filmer. Minnen berättade av människor som lever nu.
- Samtal om och reflektion över moraliska frågor och livsfrågor med betydelse för eleven, till exempel familjebildning, kamratskap, könsroller och döden.
- Samtal om och reflektion över normer och regler i elevens livsmiljö, till exempel i skolan, i digitala miljöer och i sportsammanhang.
- Trafikregler och hur man beter sig i trafiken på ett säkert sätt.

- **Att leva i närområdet**
- Några utmärkande drag i närområdets natur- och kulturlandskap.
- Hemortens historia och vad närområdets platser, byggnader och vardagliga föremål kan berätta om livet där under olika tider.
- Kristendomens roll i skolan och på hemorten förr i tiden.
- Centrala samhällsfunktioner, till exempel sjukvård, räddningstjänst och skola.
- Yrken och verksamheter i närområdet.

Att leva i världen
- Miljöfrågor utifrån elevens vardag, till exempel frågor om trafik, energi och livsmedel.
- Rumsliga förutsättningar i natur och miljö för befolkning och bebyggelse, till exempel
mark, vatten och klimat.
- Namn och läge på världsdelarna och världshaven samt på länder och platser som är
betydelsefulla för eleven.
- Människans uppkomst, vandringar, samlande och jakt samt förändrade levnadsvillkor i
samband med övergången till jordbruk.
- Norden befolkas. Människors levnadsvillkor under nordisk stenålder, bronsålder och järnålder.
- Berättelser i antik och nordisk mytologi samt i äldre samisk religion.
- Några högtider, symboler och berättelser inom kristendom, islam och judendom och deras innebörder.
- Grundläggande mänskliga rättigheter och alla människors lika värde samt barnets rättigheter i enlighet med konventionen om barnets rättigheter (barnkonventionen).
- Grundläggande demokratiska principer. Vad åsikts- och yttrandefrihet samt majoritetsprincipen kan innebära i skolan och i samhället.
- Pengars användning och värde. Olika exempel på betalningsformer och vad några vanliga varor och tjänster kan kosta.
- Aktuella samhällsfrågor i olika medier.

- **Att undersöka verkligheten**
- Metoder för att söka information, till exempel textläsning, intervjuer och observationer. Samtal om olika källors användbarhet och tillförlitlighet.

- Jordgloben, analoga och digitala kartor samt storleksrelationer och väderstreck.
- Mentala kartor, till exempel över närområdet, skolvägar eller andra platser som är
betydelsefulla för eleven.
- Tidslinjer och tidsbegreppen dåtid, nutid och framtid.

Undervisningen i historia ska behandla följande centrala innehåll
I årskurs 4–6

Kulturmöten och statsbildning i Norden, cirka 800–1500
- Nordens kulturmöten med andra delar av världen genom vikingars resor och medeltidens handelssystem.
- Statsbildning och kristendomens etablerande i Norden samt konsekvenser av dessa förändringar.
- Likheter och skillnader i levnadsvillkor för barn, kvinnor och män under tidsperioden.
- Vad historiska källor är, till exempel arkeologiska fynd, texter, muntliga berättelser och
digitala avtryck, och hur de kan användas för att ge kunskaper om det förflutna.
- Historiebruk kopplat till tidsperioden, till exempel hur vikingar framställs i populärkulturen.

Maktförhållanden och levnadsvillkor i Norden, cirka 1500–1800
- Kampen om den politiska makten i Norden. Reformationen och framväxten av en stark kungamakt i Sverige. Uppror och motstånd mot kungamakten.
- Det svenska Östersjöväldet. Orsaker till dess uppkomst och upplösning samt konsekvenser för människor runt Östersjön.
- Likheter och skillnader i levnadsvillkor mellan olika grupper i ståndssamhället.
- Vad historiska källor från tidsperioden, till exempel brev, dagböcker och kartor, kan berätta om det förflutna.
- Historiebruk kopplat till tidsperioden, till exempel i gatunamn, minnesmärken och reklam.

Folkökning, ändrade maktförhållanden och emigration, cirka 1800–1900
- Nya maktförhållanden i Sverige och mellan länder i Norden.
- Jordbrukets omvandling och den stora folkökningen samt översiktligt om den tidiga
industrialiseringen i Sverige. Olika konsekvenser av detta för barns, kvinnors och mäns
levnadsvillkor.
- Olika orsaker till och konsekvenser av emigrationen från Sverige.
- Vad historiska källor från tidsperioden, till exempel kyrkböcker, fotografier och domstolsprotokoll, kan berätta om det förflutna.
- Historiebruk kopplat till tidsperioden, till exempel hur historiska händelser och aktörer framställs i böcker och på museer.

I årskurs 7–9
Kolonisation, industrialisering och idéströmningar, cirka 1500–1900
- Några upptäcktsresor samt europeisk kolonisation och slavhandel. Konsekvenser av detta för människor och kulturer samt för det ökade globala handelsutbytet mellan Europa, Asien, Afrika och Amerika.
- Industrialiseringen i Europa och Sverige. Olika orsaker till industrialiseringen och konsekvenser av denna för människor och miljö.

- Revolutioner och framväxten av nya idéer, samhällsklasser och politiska ideologier.
- Tolkning av historiska källor från tidsperioden och granskning utifrån källkritiska kriterier.
Värdering av källornas relevans utifrån historiska frågor.
- Analys av historiebruk kopplat till tidsperioden, till exempel hur olika aktörer använder historia för att skapa eller stärka nationella identiteter.

Imperialism och världskrig, cirka 1850–1950
- Europeisk nationalism, imperialism och framväxten av olika former av demokrati och diktatur.
- De båda världskrigen, deras orsaker och konsekvenser. Förtryck, folkfördrivningar och folkmord. Förintelsen och Gulag. Människors motstånd mot förtryck.
- Tolkning av historiska källor från tidsperioden och granskning utifrån källkritiska kriterier. Värdering av källornas relevans utifrån historiska frågor.
- Analys av historiebruk kopplat till tidsperioden, till exempel hur olika aktörer använder historia för att skapa opinion eller legitimera makt.

Demokratisering och ökad globalisering, cirka 1900 till nutid
- Demokratisering i Sverige. Folkrörelser, till exempel kvinnorörelsen, samt bildandet av politiska partier och kampen för allmän rösträtt för kvinnor och män. Kontinuitet och förändring i synen på kön, jämställdhet och sexualitet.
- Framväxten av det svenska välfärdssamhället.
- Kalla krigets konflikter samt nya maktförhållanden och utmaningar i världen efter det kalla krigets slut.
- Kontinuitet och förändring samt möjliga framtidsscenarier med utgångspunkt i långa historiska linjer kring levnadsvillkor, migration och makt.
- Tolkning av historiska källor från tidsperioden och granskning utifrån källkritiska kriterier. Värdering av källornas relevans utifrån historiska frågor.
- Analys av historiebruk kopplat till tidsperioden, till exempel hur individer och grupper använder historia för att kritisera samtida fenomen och påverka våra föreställningar om framtiden.
-

KUNSKAPSKRAV I ÄMNET HISTORIA

Kunskapskrav för godtagbara kunskaper i slutet av årskurs 3
Eleven visar grundläggande kunskaper om geografiska och historiska förhållanden, samhällsförhållanden och religiösa traditioner. Eleven beskriver likheter och skillnader samt orsaker och konsekvenser i sammanhang som är relevanta för ämnena. Eleven samtalar om människors livsfrågor och levnadsvillkor samt om miljöfrågor och andra samhällsfrågor ur olika perspektiv.
Eleven visar sina kunskaper med stöd av begrepp, metoder och verktyg från de samhällsorienterande ämnena.

Kunskapskrav för betyget E i slutet av årskurs 6
Eleven visar grundläggande kunskaper om händelser, aktörer och förändringsprocesser under olika tidsperioder samt om historiska begrepp. Eleven ger exempel på orsaker till och konsekvenser av samhällsförändringar och människors handlingar i förfluten tid. Eleven för också enkla resonemang om likheter och skillnader i människors levnadsvillkor under olika tidsperioder.

Eleven ställer frågor till historiska källor, beskriver vad som kan vara en historisk källa och ger något exempel på vad källorna kan berätta om det förflutna.
Eleven ger exempel på hur historia kan brukas i något sammanhang.

Kunskapskrav för betyget D i slutet av årskurs 6
Betyget D innebär att kunskapskraven för betyget E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Kunskapskrav för betyget C i slutet av årskurs 6
Eleven visar goda kunskaper om händelser, aktörer och förändringsprocesser under olika tidsperioder samt om historiska begrepp. Eleven för utvecklade resonemang om orsaker till och konsekvenser av samhällsförändringar och människors handlingar i förfluten tid. Eleven för också utvecklade resonemang om likheter och skillnader i människors levnadsvillkor under olika tidsperioder.
Eleven ställer frågor till historiska källor, beskriver vad som kan vara en historisk källa och ger några exempel på vad källorna kan berätta om det förflutna.
Eleven ger exempel på hur historia kan brukas i olika sammanhang.

Kunskapskrav för betyget B i slutet av årskurs 6
Betyget B innebär att kunskapskraven för betyget C och till övervägande del för A är uppfyllda.

Kunskapskrav för betyget A i slutet av årskurs 6
Eleven visar mycket goda kunskaper om händelser, aktörer och förändringsprocesser under olika tidsperioder samt om historiska begrepp. Eleven för välutvecklade resonemang om orsaker till och konsekvenser av samhällsförändringar och människors handlingar i förfluten tid. Eleven för också välutvecklade resonemang om likheter och skillnader i människors levnadsvillkor under olika tidsperioder.
Eleven ställer frågor till historiska källor, beskriver vad som kan vara en historisk källa och ger några välgrundade exempel på vad källorna kan berätta om det förflutna.
Eleven ger exempel på hur och i vilket syfte historia kan brukas i olika sammanhang.

Kunskapskrav för betyget E i slutet av årskurs 9
Eleven visar grundläggande kunskaper om händelser, aktörer och förändringsprocesser under olika tidsperioder samt om historiska begrepp. Till detta hör att eleven visar kunskaper om särskilt centrala historiska skeenden, däribland Förintelsen. Eleven ger exempel på orsaker till och konsekvenser av samhällsförändringar och människors levnadsvillkor och handlingar i förfluten tid. Eleven för enkla resonemang om kontinuitet och förändring utifrån några långa historiska linjer.
Eleven ställer frågor till historiska källor och för enkla resonemang om vad källorna kan berätta om det förflutna samt om källornas relevans och trovärdighet.
Eleven för enkla resonemang om hur historia kan brukas i olika sammanhang och för olika syften.

Kunskapskrav för betyget D i slutet av årskurs 9
Betyget D innebär att kunskapskraven för betyget E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Kunskapskrav för betyget C i slutet av årskurs 9
Eleven visar goda kunskaper om händelser, aktörer och förändringsprocesser under olika tidsperioder samt om historiska begrepp. Till detta hör att eleven visar kunskaper om särskilt centrala

historiska skeenden, däribland Förintelsen. Eleven för utvecklade resonemang om orsaker till och konsekvenser av samhällsförändringar och människors levnadsvillkor och handlingar i förfluten tid. Eleven för också utvecklade resonemang om kontinuitet och förändring utifrån några långa historiska linjer.
Eleven ställer frågor till historiska källor och för utvecklade resonemang om vad källorna kan berätta om det förflutna samt om källornas relevans och trovärdighet.
Eleven för utvecklade resonemang om hur historia kan brukas i olika sammanhang och för olika syften.

Kunskapskrav för betyget B i slutet av årskurs 9
Betyget B innebär att kunskapskraven för betyget C och till övervägande del för A är uppfyllda.

Kunskapskrav för betyget A i slutet av årskurs 9
Eleven visar mycket goda kunskaper om händelser, aktörer och förändringsprocesser under olika tidsperioder samt om historiska begrepp. Till detta hör att eleven visar kunskaper om särskilt centrala historiska skeenden, däribland Förintelsen. Eleven för välutvecklade resonemang om orsaker till och konsekvenser av samhällsförändringar och människors levnadsvillkor och handlingar i förfluten tid. Eleven för också välutvecklade resonemang om kontinuitet och förändring utifrån några långa historiska linjer.
Eleven ställer frågor till historiska källor och för välutvecklade resonemang om vad källorna kan berätta om det förflutna samt om källornas relevans och trovärdighet.
Eleven för välutvecklade resonemang om hur historia kan brukas i olika sammanhang och för olika syften.
Förslag den 25 september 2019

Idrott och hälsa.
Skolverkets förslag 25 september 2019

Rörelse och hälsofrämjande levnadsvanor är grundläggande för människors välbefinnande. Positiva upplevelser av idrott, fysiska aktiviteter och friluftsliv under uppväxtåren har stor betydelse för om vi blir fysiskt aktiva genom livet. Med färdigheter i och kunskaper om rörelse och hälsofrämjande levnadsvanor får människor redskap för att kunna påverka och ta ansvar för sin hälsa.

Syfte
Undervisningen i ämnet idrott och hälsa ska syfta till att eleverna utvecklar allsidiga rörelseförmågor och intresse för att vara fysiskt aktiva och vistas i naturen. Eleverna ska genom undervisningen ges förutsättningar att utveckla goda levnadsvanor i syfte att kunna påverka sin hälsa genom livet.

Undervisningen ska vara utformad så att alla elever kontinuerligt kan delta i undervisningens aktiviteter och andra fysiska aktiviteter i skolan. Den ska också bidra till att eleverna utvecklar en god kroppsuppfattning och tilltro till sin egen fysiska förmåga. I undervisningen ska eleverna få möta olika slags aktiviteter i varierande miljöer och sammanhang samt få möjlighet att utveckla sin samarbetsförmåga och respekt för andra.

Eleverna ska genom undervisningen utveckla förmåga att vistas utomhus och i naturen under olika årstider samt utveckla förståelse för värdet av ett aktivt friluftsliv.

Eleverna ska i undervisningen ges möjlighet att utveckla kunskaper om vad som påverkar den fysiska förmågan samt hur rörelse och fysiska aktiviteter förhåller sig till fysisk, psykisk och social hälsa. Eleverna ska i undervisningen ges möjlighet att planera och genomföra olika aktiviteter samt utveckla kunskaper om ämnesspecifika begrepp för att reflektera över sitt deltagande i aktiviteterna och för att kunna ta ställning i frågor som handlar om idrott, hälsa och friluftsliv.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om säkerhet och förmåga att hantera risker i samband med aktiviteter och hur man agerar i nödsituationer.

Undervisningen i ämnet idrott och hälsa ska ge eleverna förutsättningar att utveckla
- förmåga att röra sig allsidigt i olika fysiska sammanhang
- förmåga att genomföra och anpassa friluftsliv och utevistelser efter olika förhållanden och miljöer
- förmåga att planera, genomföra och värdera aktiviteter utifrån hur de påverkar fysisk förmåga och hälsa
- förmåga att agera säkert och förebygga risker i samband med rörelse, friluftsliv och utevistelser samt simma och hantera nödsituationer på land och i vatten.

Centralt innehåll

I årskurs 1–3

Rörelse
- Grovmotoriska grundformer, till exempel springa, hoppa och klättra. Deras sammansatta former.

- Lekar och andra enkla rörelseaktiviteter, inomhus och utomhus, samt deras regler.
- Takt och rytm i enkla danser och rörelser till musik.
- Lekar i vatten och vattenvaneövningar. Att balansera, flyta och simma i mag- och ryggläge.

Friluftsliv och utevistelse
- Att orientera sig i närmiljön och enkla kartors uppbyggnad. Begrepp som beskriver rumsuppfattning.
- Utforskande av möjligheter till och genomförande av aktiviteter i natur- och utemiljö.
- Allemansrättens grunder.

Hälsa och levnadsvanor
- Säkerhet och hänsynstagande i samband med aktiviteter såväl inomhus som utomhus.
- Samtal om egna upplevelser av olika aktiviteter.

I årskurs 4–6

Rörelse
- Sammansatta, grovmotoriska grundformer i kombination med olika redskap.
- Lekar, spel, idrotter och andra rörelseaktiviteter, inomhus och utomhus.
- Takt och rytm i danser och i rörelser till musik.
- Grundläggande träningslära, till exempel konditionsträning, styrketräning och rörlighetsträning.
- Simning i mag- och ryggläge.

Friluftsliv och utevistelse
- Att orientera i den närliggande natur- och utemiljön med hjälp av kartor, såväl med som utan digitala verktyg. Kartors uppbyggnad och symboler.
- Utforskande av möjligheter till och genomförande av aktiviteter i skiftande natur- och utemiljöer under olika årstider.
- Rättigheter och skyldigheter i naturen enligt allemansrätten och dess tillämpning i praktiken.
- Badvett och säkerhet vid vatten under olika årstider. Hantering av nödsituationer vid vatten med hjälpredskap.

Hälsa och levnadsvanor
- Säkerhet och hänsynstagande i samband med aktiviteter såväl inomhus som utomhus.
- Förebyggande av skador, till exempel genom uppvärmning.
- Samtal om egna upplevelser av deltagande i olika aktiviteter samt hur dessa aktiviteter
påverkar den fysiska förmågan och hälsan.
- De förutsättningar till aktiviteter som finns i närmiljön.
- Första hjälpen.
-

I årskurs 7–9

Rörelse
- Komplexa rörelser i lekar, spel och idrotter och andra rörelseaktiviteter, inomhus och utomhus.
- Traditionella och moderna danser samt skapande av rörelse- och träningsprogram till musik.
- Träningslära, till exempel styrketräning, konditionsträning och rörlighetsträning utifrån olika
ändamål och individuella behov.

- Digitala verktyg och andra verktyg för att planera, genomföra och värdera rörelseaktiviteter.
- Olika simsätt i mag- och ryggläge.

Friluftsliv och utevistelse
- Att orientera i okända miljöer med hjälp av kartor och andra hjälpmedel såväl med som utan digitala verktyg.
- Planering och genomförande av friluftsaktiviteter i skilda miljöer under olika årstider.
- Rättigheter och skyldigheter i naturen enligt allemansrätten och dess tillämpning i praktiken.
- Kulturella traditioner i samband med friluftsliv och utevistelse.
- Badvett och säkerhet vid vatten under olika årstider. Hantering av nödsituationer i och vid vatten med hjälpredskap, enligt principen för förlängda armen.

Hälsa och levnadsvanor
- Säkerhet och hänsynstagande i samband med aktiviteter såväl inomhus som utomhus.
- Förebyggande av skador genom allsidig träning, anpassning av belastning och tekniker för rörelseutföranden.
- Planering och genomförande av aktiviteter utifrån hur de påverkar olika aspekter av fysisk förmåga och fysisk, psykisk och social hälsa.
- Samtal om egna upplevelser av deltagande i olika aktiviteter samt hur dessa aktiviteter påverkar olika aspekter av fysisk förmåga och fysisk, psykisk och social hälsa.
- Normer kring aktiviteter. Hur normer påverkar individers deltagande, till exempel normer kring kön och olika rörelseaktiviteter.
- Kroppsideal inom olika rörelsekulturer och i samhället i övrigt, till exempel i olika medier.
- Dopning och lagar och andra bestämmelser som reglerar förbud mot dopning.
- Första hjälpen och hjärt- och lungräddning.

KUNSKAPSKRAV I ÄMNET IDROTT OCH HÄLSA

Kunskapskrav för betyget E i slutet av årskurs 6
Eleven deltar i aktiviteter som innefattar sammansatta motoriska grundformer i olika fysiska sammanhang och anpassar sina rörelser till viss del till syftet med aktiviteterna.
Eleven genomför aktiviteter i natur- och utemiljö med viss anpassning till olika förhållanden och skyldigheter.
Eleven värderar på ett enkelt sätt hur aktiviteterna påverkar den egna fysiska förmågan och hälsan.
Eleven förebygger på ett i huvudsak fungerande sätt risker i samband med olika aktiviteter. Eleven hanterar nödsituationer på land och vid vatten samt simmar 200 meter i en följd varav 50 meter i ryggläge.

Kunskapskrav för betyget D i slutet av årskurs 6
Betyget D innebär att kunskapskraven för betyget E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Kunskapskrav för betyget C i slutet av årskurs 6
Eleven deltar i aktiviteter som innefattar sammansatta motoriska grundformer i olika fysiska sammanhang och anpassar sina rörelser relativt väl till syftet med aktiviteterna.
Eleven genomför aktiviteter i natur- och utemiljö med relativt god anpassning till olika förhållanden och skyldigheter.
Förslag den 25 september 2019

Eleven värderar på ett relativt utvecklat sätt hur aktiviteterna påverkar den egna fysiska förmågan och hälsan.
Eleven förebygger på ett fungerande sätt risker i samband med olika aktiviteter. Eleven hanterar nödsituationer på land och vid vatten samt simmar 200 meter i en följd varav 50 meter i ryggläge.

Kunskapskrav för betyget B i slutet av årskurs 6
Betyget B innebär att kunskapskraven för betyget C och till övervägande del för A är uppfyllda.

Kunskapskrav för betyget A i slutet av årskurs 6
Eleven deltar i aktiviteter som innefattar sammansatta motoriska grundformer i olika fysiska sammanhang och anpassar sina rörelser väl till syftet med aktiviteterna.
Eleven genomför aktiviteter i natur- och utemiljö med god anpassning till olika förhållanden och skyldigheter.
Eleven värderar på ett utvecklat sätt hur aktiviteterna påverkar den egna fysiska förmågan och hälsan.
Eleven förebygger på ett väl fungerande sätt risker i samband med olika aktiviteter. Eleven hanterar nödsituationer på land och vid vatten samt simmar 200 meter i en följd varav 50 meter i ryggläge.

Kunskapskrav för betyget E i slutet av årskurs 9
Eleven deltar i aktiviteter som innefattar komplexa rörelser i olika fysiska sammanhang och anpassar sina rörelser till viss del till syftet med aktiviteterna.
Eleven genomför under skilda årstider friluftsaktiviteter med viss anpassning till olika förhållanden, miljöer och skyldigheter.
Eleven planerar aktiviteter på ett i huvudsak fungerande sätt utifrån hur de påverkar olika aspekter av fysisk förmåga och hälsa. Eleven värderar på ett enkelt sätt hur aktiviteter påverkar olika aspekter av den egna fysiska förmågan och hälsan.
Eleven förebygger på ett i huvudsak fungerande sätt risker i samband med olika aktiviteter. Eleven hanterar nödsituationer på land och vid vatten samt simmar 200 meter i en följd varav 50 meter i ryggläge.

Kunskapskrav för betyget D i slutet av årskurs 9
Betyget D innebär att kunskapskraven för betyget E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Kunskapskrav för betyget C i slutet av årskurs 9
Eleven deltar i aktiviteter som innefattar komplexa rörelser i olika fysiska sammanhang och anpassar sina rörelser relativt väl till syftet med aktiviteterna.
Eleven genomför under skilda årstider friluftsaktiviteter med relativt god anpassning till olika förhållanden, miljöer och skyldigheter.
Eleven planerar aktiviteter på ett fungerande sätt utifrån hur de påverkar olika aspekter av fysisk förmåga och hälsa. Eleven värderar på ett relativt utvecklat sätt hur aktiviteter påverkar olika aspekter av den egna fysiska förmågan och hälsan.
Eleven förebygger på ett fungerande sätt risker i samband med olika aktiviteter. Eleven hanterar nödsituationer på land och vid vatten samt simmar 200 meter i en följd varav 50 meter i ryggläge.

Kunskapskrav för betyget B i slutet av årskurs 9
Betyget B innebär att kunskapskraven för betyget C och till övervägande del för A är uppfyllda.

Kunskapskrav för betyget A i slutet av årskurs 9
Eleven deltar i aktiviteter som innefattar komplexa rörelser i olika

fysiska sammanhang och anpassar sina rörelser väl till syftet med aktiviteterna.
Eleven genomför under skilda årstider friluftsaktiviteter med god anpassning till olika förhållanden, miljöer och skyldigheter.
Eleven planerar aktiviteter på ett väl fungerande sätt utifrån hur de påverkar olika aspekter av fysisk förmåga och hälsa. Eleven värderar på ett utvecklat sätt hur aktiviteter påverkar olika aspekter av den egna fysiska förmågan och hälsan.
Eleven förebygger på ett väl fungerande sätt risker i samband med olika aktiviteter. Eleven hanterar nödsituationer på land och vid vatten samt simmar 200 meter i en följd varav 50 meter i ryggläge.

Kommentarer.

Kunskaper om hälsa bör till en del införas i Hemkunskapen och där placeras ihop med problemen med maten. Där bör poängteras behovet av rörelse : "Eleverna ska genom undervisningen ges förutsättningar att utveckla goda levnadsvanor i syfte att kunna påverka sin hälsa genom livet. "

"Rörelse och hälsofrämjande levnadsvanor är grundläggande för människors välbefinnande. Positiva upplevelser av idrott, fysiska aktiviteter och friluftsliv under uppväxtåren har stor betydelse för om vi blir fysiskt aktiva genom livet. Med färdigheter i och kunskaper om rörelse och hälsofrämjande levnadsvanor får människor redskap för att kunna påverka och ta ansvar för sin hälsa. "

I Hemkunskapen bör man kunna införa teoretiska och medicinska skäl för rörelse tillsammans med behoven av lämplig mat och mathållning, medicin och frihet från alkohol, tobak och knark. Där bör man kunna hänvisa till ämnet Idrott och hälsa.

De praktiska hälsofräjande rörelserna i idrott o d bör kunna införaas i ämnet för idrott.

Bild.
Skolverkets förslag 25 september 2019

Bilder har stor betydelse för människors sätt att tänka, lära och uppleva sig själva och omvärlden. Vi omges ständigt av bilder som informerar, övertalar, underhåller och ger oss estetiska och känslomässiga upplevelser. Kunskaper om bilder och bildkommunikation är betydelsefulla för att kunna uttrycka egna åsikter och delta aktivt i samhällslivet. Genom att arbeta med olika typer av bilder kan människor utveckla sin kreativitet och bildskapande förmåga.

Syfte
Undervisningen i ämnet bild ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper om hur bilder skapas och tolkas. **Genom undervisningen ska eleverna få erfarenheter av visuell kultur i form av film, fotografi, design, konst, arkitektur och miljöer.**

I undervisningen ska eleverna ges möjligheter att utveckla kunskaper om hur man framställer och presenterar egna bilder med olika metoder, material och uttrycksformer. Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar sin kreativitet och sitt intresse för att skapa och kommunicera visuellt. Den ska också uppmuntra eleverna att ta egna initiativ och att arbeta på ett undersökande och problemlösande sätt.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för hur bildbudskap utformas i olika medier. Undervisningen ska också ge eleverna möjligheter att diskutera och kritiskt granska olika bildbudskap och bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om bilder i olika kulturer, både i nutid och historiskt. Genom undervisningen ska eleverna även ges möjlighet att använda sina kunskaper om olika typer av bilder i det egna bildskapandet.

Undervisningen i ämnet bild ska ge eleverna förutsättningar att utveckla
- förmåga att kommunicera med bilder för att uttrycka budskap
- förmåga att skapa bilder med olika tekniker, verktyg och material
- förmåga att undersöka, gestalta och presentera olika områden och teman med bilder
- förmåga att analysera samtida och historiska bilders innehåll, uttryck och funktioner.

Centralt innehåll

I årskurs 1–3

Bildframställning
- Framställning av berättande bilder, till exempel illustrationer till berättelser.
- Återanvändning av bilder, till exempel i kollage.
- Fotografering och överföring av bilder med hjälp av digitala verktyg.
- Etik och värderingar vid framställning och användning av bilder i olika sammanhang.

Tekniker, verktyg och material
- Olika element som bygger upp form, yta samt för- och bakgrund i en bild.
- Några verktyg och material för teckning, måleri, modellering och konstruktioner samt för fotografering och annat digitalt arbete med bilder.

Bildanalys
- Samtal om bilder ur elevernas visuella kulturer som gestaltar normer och stereotyper.
- Vad samtida och historiska bilder berättar samt hur de är utformade och fungerar i olika sammanhang.

I årskurs 4–6

Bildframställning
- Framställning av berättande och informativa bilder, till exempel illustrationer.
- Återanvändning och bearbetning av bilder, till exempel i bildmontage.
- Fotografi, film och annat digitalt bildskapande samt redigering av fotografi och rörlig bild.
- Presentationer av eget bildskapande.
- Rättigheter och skyldigheter, etik och värderingar vid användning av bilder i olika sammanhang.

Tekniker, verktyg och material
- Olika element som bygger upp och skapar rumslighet i två- och tredimensionella bilder, till exempel linjer och färg och hur kombinationer av dessa kan användas i bildskapande arbete.
- Verktyg och material för teckning, måleri, trycktekniker, tredimensionellt arbete, fotografi, rörlig bild och digital bildbehandling.
-

Bildanalys
- Bilder som gestaltar identitet, grupptillhörighet och normer ur elevernas visuella kulturer.
- Mediebilders innehåll, uttryck och funktioner, till exempel reklam- och nyhetsbilder. Hur dessa bilder påverkar och förmedlar budskap.
- Konst- och dokumentärbilder samt arkitektur från olika tider och kulturer.
- Samtal om bilders innehåll, uttryck och funktioner.
-

I årskurs 7–9

Bildframställning
- Framställning av berättande, informativa och samhällsorienterande bilder om frågor som är angelägna för eleverna.
- Multimodalt skapande genom kombinationer av bilder, ljud, objekt och text, till exempel installationer och performance.
- Digitalt skapande och bearbetning av fotografier, rörlig bild och andra typer av bilder.
- Presentationer av eget bildskapande med anpassning till syfte och sammanhang.
- Visuell gestaltning av olika teman och områden.
- Rättigheter och skyldigheter, etik och värderingar när det gäller användning och spridning av bilder samt yttrandefrihet och integritet i medier och övriga sammanhang.

Tekniker, verktyg och material
- Bildkomposition och olika element som bygger upp bilder och deras betydelsebärande egenskaper för att skapa olika uttryck.
- Verktyg och material för två- och tredimensionellt arbete, till exempel teckning, måleri, skulpturtekniker och digitalt bildarbete. Hur dessa verktyg och material kan användas för bestämda syften.

Bildanalys
- Bilder som behandlar identitet och maktrelationer, till exempel

- sexualitet, etnicitet och kön. Hur dessa bilder gestaltas och konstrueras.

- Mediebilders utformning och påverkan och hur de kan tolkas och kritiskt granskas, till exempel bilder från elevernas visuella kulturer.
- Samtida konst- och dokumentärbilder samt konst och arkitektur från olika tider och kulturer. Hur bilderna och verken är utformade och vilka budskap de förmedlar.
- Ord och begrepp för att kunna läsa, skriva och samtala om bilders innehåll, uttryck och funktioner, med koppling till egna erfarenheter och företeelser i elevernas visuella kulturer.

KUNSKAPSKRAV I ÄMNET BILD

Kunskapskrav för betyget E i slutet av årskurs 6
Eleven framställer olika typer av bilder med delvis genomarbetade uttrycksformer.
I bildarbetet använder eleven olika tekniker, verktyg och material på ett till viss del fungerande sätt. Eleven driver i viss utsträckning arbetet framåt och beskriver på ett enkelt sätt hur arbetsprocessen har påverkat bildarbetet.
Eleven beskriver bilders innehåll och funktion på ett enkelt sätt.

Kunskapskrav för betyget D i slutet av årskurs 6
Betyget D innebär att kunskapskraven för betyget E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Kunskapskrav för betyget C i slutet av årskurs 6
Eleven framställer olika typer av bilder med relativt väl genomarbetade
uttrycksformer.
I bildarbetet använder eleven olika tekniker, verktyg och material på ett relativt väl fungerande sätt. Eleven driver i relativt stor utsträckning arbetet framåt och beskriver på ett utvecklat sätt hur arbetsprocessen har påverkat bildarbetet.
Eleven beskriver bilders innehåll och funktion på ett utvecklat sätt.

Kunskapskrav för betyget B i slutet av årskurs 6
Betyget B innebär att kunskapskraven för betyget C och till övervägande del för A är uppfyllda.

Kunskapskrav för betyget A i slutet av årskurs 6
Eleven framställer olika typer av bilder med väl genomarbetade uttrycksformer.
I bildarbetet använder eleven olika tekniker, verktyg och material på ett väl fungerande sätt. Eleven driver i stor utsträckning arbetet framåt och beskriver på ett välutvecklat sätt hur arbetsprocessen har påverkat bildarbetet.
Eleven beskriver bilders innehåll och funktion på ett välutvecklat sätt.

Kunskapskrav för betyget E i slutet av årskurs 9
Eleven framställer olika typer av bilder med delvis genomarbetade uttrycksformer anpassade till syfte och sammanhang så att budskapet framgår.
I bildarbetet använder eleven olika tekniker, verktyg och material på ett till viss del fungerande sätt och prövar då hur dessa kan kombineras för att skapa olika uttryck. Eleven driver i viss utsträckning arbetet framåt och för enkla resonemang om hur arbetsprocessen har påverkat kvaliteten i bildarbetet.
Eleven undersöker och gestaltar olika områden och teman med bilder på ett till viss del fungerande sätt. Dessutom presenterar eleven bilder med viss anpassning till syfte och sammanhang.

Eleven för enkla resonemang om innehåll, uttryck och funktioner i egna och andras bilder.

Kunskapskrav för betyget D i slutet av årskurs 9
Betyget D innebär att kunskapskraven för betyget E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Kunskapskrav för betyget C i slutet av årskurs 9
Eleven framställer olika typer av bilder med relativt väl genomarbetade
uttrycksformer anpassade till syfte och sammanhang så att budskapet framgår.
I bildarbetet använder eleven olika tekniker, verktyg och material på ett relativt väl fungerande sätt och prövar och omprövar då hur dessa kan kombineras för att skapa olika uttryck. Eleven driver i relativt stor utsträckning arbetet framåt och för utvecklade resonemang om hur arbetsprocessen har påverkat kvaliteten i bildarbetet.
Eleven undersöker och gestaltar olika områden och teman med bilder på ett relativt väl fungerande sätt. Dessutom presenterar eleven bilder med relativt god anpassning till syfte och sammanhang.
Eleven för utvecklade resonemang om innehåll, uttryck och funktioner i egna och andras bilder.

Kunskapskrav för betyget B i slutet av årskurs 9
Betyget B innebär att kunskapskraven för betyget C och till övervägande del för A är uppfyllda.

Kunskapskrav för betyget A i slutet av årskurs 9
Eleven framställer olika typer av bilder med väl genomarbetade uttrycksformer
anpassade till syfte och sammanhang så att budskapet framgår.
I bildarbetet använder eleven olika tekniker, verktyg och material på ett väl fungerande sätt och prövar och omprövar systematiskt hur dessa kan kombineras för att skapa olika uttryck. Eleven driver i stor utsträckning arbetet framåt och för välutvecklade resonemang om hur arbetsprocessen har påverkat kvaliteten i bildarbetet.
Eleven undersöker och gestaltar olika områden och teman med bilder på ett väl fungerande sätt. Dessutom presenterar eleven bilder med god anpassning till syfte och sammanhang.
Eleven för välutvecklade resonemang om innehåll, uttryck och funktioner i egna och andras bilder.

Kommentarer.

"Genom undervisningen ska eleverna få erfarenheter av visuell kultur i form av film, fotografi, design, konst, arkitektur och miljöer."

Stor vikt bör läggas vid att eleverna får lära sig om bilder och ritningar som används vid illustration av fysiska miljöer, ritningar till hus och anläggningar och stadsplaner och landsbygdsplaner o d.

Slöjd.
Skolverkets förslag 25 september 2019

Att tillverka föremål och bearbeta material med hjälp av verktyg är ett sätt för människan att tänka och uttrycka sig. Slöjdande är en form av skapande som innebär att söka konkreta lösningar inom hantverkstradition och design. Slöjd innebär manuellt och intellektuellt arbete i förening vilket utvecklar kreativiteten och handlingsberedskapen samt stärker tilltron till den egna förmågan att hantera olika praktiska problem i vardagen. Detta är betydelsefullt för både individens och samhällets utveckling.

Syfte
Undervisningen i ämnet slöjd ska syfta till att eleverna utvecklar förmågan att formge och framställa föremål genom att arbeta med olika material och hantverkstekniker. Eleverna ska i arbetet ges möjligheter att utveckla sin skicklighet i en process där tanke, sinnesupplevelse och handling samverkar. Genom undervisningen ska eleverna även ges förutsättningar att arbeta med färg, form och funktion för att skapa estetiska uttryck.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla idéer samt överväga olika lösningar och tillvägagångssätt i slöjdarbetet. På så sätt ska undervisningen utmana eleverna att undersöka och experimentera med olika material, hantverkstekniker och estetiska uttryck, samt ta sig an uppgifter på ett kreativt sätt. I undervisningen ska eleverna även få möta såväl äldre tiders hantverksföremål och slöjdtraditioner som nutida design för att inspireras i det egna skapandet. Vidare ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar förmåga att använda slöjdspecifika begrepp som beskriver arbetsprocesser, material, verktyg och hantverkstekniker.
I undervisningen ska eleverna g es möjligheter att reflektera över arbetsprocesser och resultat för att fördjupa sitt lärande. På så sätt kan eleverna utveckla medvetenhet om vad som kännetecknar kvalitet i utförande och resultat. Eleverna ska också ges förutsättningar att utveckla förmåga att välja och hantera material för att främja hållbar utveckling. Därigenom kan undervisningen bidra till att eleverna utvecklar ett miljömedvetet förhållningssätt. Eleverna ska även ges möjligheter att utveckla kunskaper om arbetsmiljö- och säkerhetsfrågor i samband med slöjdarbete.

Undervisningen i ämnet slöjd ska ge eleverna förutsättningar att utveckla
- förmåga att formge och framställa föremål i olika material med hjälp av lämpliga verktyg och hantverkstekniker
- förmåga att utveckla idéer samt välja och motivera tillvägagångssätt i slöjdarbetet utifrån syftet med arbetet
- förmåga att reflektera över arbetsprocesser och resultat utifrån kvalitet, estetiska uttryckoch hållbar utveckling.

Centralt innehåll

I årskurs 1–3

Slöjdens material, verktyg och hantverkstekniker
- Metall, textil och trä. Materialens egenskaper och användningsområden.
- Verktyg och redskap, hur de benämns och hur de används på ett säkert och ändamålsenligt sätt.

- Några enkla former av hantverkstekniker samt begrepp som används i samband med
dessa.
- Enkla skisser och arbetsbeskrivningar, hur de kan förstås och följas.

Slöjdens arbetsprocesser
- Slöjdarbetets olika delar: idéutveckling, överväganden, framställning och reflektion över arbetsprocessen.
- Undersökande av olika materials egenskaper.

- **Slöjdens estetiska uttryck och betydelse för hållbar utveckling**
- Bilder och föremål som inspirationskällor för det egna skapandet.
- Några slöjdmaterials ursprung och miljöpåverkan, till exempel ull och olika träslag.
- Resurshushållning vid användning av material i slöjdarbetet.

I årskurs 4–6

Slöjdens material, verktyg och hantverkstekniker
- Metall, textil, trä och andra material. Materialens egenskaper och användningsområden.
- Verktyg, redskap och maskiner, hur de benämns och hur de används på ett säkert och ändamålsenligt sätt.
- Enkla former av hantverkstekniker samt begrepp som används i samband med dessa.
- Skisser, mönster och arbetsbeskrivningar, hur de kan förstås och följas.

Slöjdens arbetsprocesser
- Slöjdarbetets olika delar: idéutveckling, överväganden, framställning och reflektion över arbetsprocessen. Hur delarna i arbetsprocessen samverkar till en helhet.
- Undersökande av olika materials egenskaper och användbarhet i det egna slöjdarbetet.

- **Slöjdens estetiska uttryck och betydelse för hållbar utveckling**
- Hantverk och slöjdtraditioner från olika kulturer som inspirationskällor för det egna skapandet.
- Hur färg, form och material bidrar till olika estetiska uttryck hos slöjdföremål.
- Slöjdmaterials ursprung, framställning och miljöpåverkan, till exempel bomullstyg, läder och tenn.
- Resurshushållning genom återbruk av material.

- **I årskurs 7–9**

Slöjdens material, verktyg och hantverkstekniker
- Metall, textil, trä och andra material. Materialens kombinationsmöjligheter med varandra.
- Verktyg, redskap och maskiner, hur de benämns och hur de används på ett säkert och
ändamålsenligt sätt.
- Utvecklade former av hantverkstekniker samt begrepp som används i samband med
dessa.
- Två- och tredimensionella skisser och modeller, skapade såväl med som utan digitala
verktyg.

Slöjdens arbetsprocesser
- Slöjdarbetets olika delar: idéutveckling, överväganden, framställning samt reflektion över arbetsprocessen och resultatet. Hur delarna i arbetsprocessen samverkar och påverkar resultatet.

- Undersökande av olika material och hantverkstekniker utifrån deras kombinations- och konstruktionsmöjligheter.

Slöjdens estetiska uttryck och betydelse för hållbar utveckling
- Design, mode, konsthantverk och hemslöjd från olika kulturer och tider som inspirationskällor för det egna skapandet.
- Hur färg, form och material kan kombineras för att skapa personliga uttryck i egna slöjdföremål.
- Jämförelser mellan olika slöjdmaterial utifrån deras kvalitet och påverkan på miljön, till exempel natur- och konstmaterial, förnybara och icke förnybara material.
- Resurshushållning genom återbruk, reparation samt vård av material och föremål.
-

KUNSKAPSKRAV I ÄMNET SLÖJD

Kunskapskrav för betyget E i slutet av årskurs 6
Eleven formger och framställer på ett delvis genomarbetat sätt enkla slöjdföremål i olika material och med enkla hantverkstekniker. I slöjdarbetet använder eleven verktyg på ett säkert och i huvudsak fungerande sätt.
Utifrån syftet med slöjdarbetet och någon idé väljer eleven ett i huvudsak fungerande tillvägagångssätt.
Eleven beskriver på ett enkelt sätt arbetsprocessen och hur den har påverkat slöjdföremålets kvalitet.

Kunskapskrav för betyget D i slutet av årskurs 6
Betyget D innebär att kunskapskraven för betyget E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Kunskapskrav för betyget C i slutet av årskurs 6
Eleven formger och framställer på ett genomarbetat sätt enkla slöjdföremål i olika material och med enkla hantverkstekniker. I slöjdarbetet använder eleven verktyg på ett säkert och ändamålsenligt sätt.
Utifrån syftet med slöjdarbetet och någon idé väljer eleven ett fungerande tillvägagångssätt. Eleven beskriver på ett utvecklat sätt arbetsprocessen och hur den har påverkat slöjdföremålets kvalitet.

Kunskapskrav för betyget B i slutet av årskurs 6
Betyget B innebär att kunskapskraven för betyget C och till övervägande del för A är uppfyllda.

Kunskapskrav för betyget A i slutet av årskurs 6
Eleven formger och framställer på ett väl genomarbetat sätt enkla slöjdföremål i olika material och med enkla hantverkstekniker. I slöjdarbetet använder eleven verktyg på ett säkert och ändamålsenligt och effektivt sätt.
Utifrån syftet med slöjdarbetet och någon idé väljer eleven ett väl fungerande tillvägagångssätt. Eleven beskriver på ett välutvecklat sätt arbetsprocessen och hur den har påverkat slöjdföremålets kvalitet.

Kunskapskrav för betyget E i slutet av årskurs 9
Eleven formger och framställer på ett delvis genomarbetat sätt slöjdföremål och prövar då hur material och hantverkstekniker kan kombineras med hänsyn till föremålens form och funktion. I slöjdarbetet använder eleven verktyg på ett säkert och i huvudsak fungerande sätt.

Eleven utvecklar i viss utsträckning idéer med hjälp av inspirationskällor. Utifrån syftet med slöjdarbetet väljer eleven ett i huvudsak fungerande tillvägagångssätt och ger enkla motiveringar till sina val.
Eleven för enkla resonemang om arbetsprocessen och resultatet samt hur det genomförda arbetet har påverkat kvaliteten, det estetiska uttrycket och hållbar utveckling.

Kunskapskrav för betyget D i slutet av årskurs 9
Betyget D innebär att kunskapskraven för betyget E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Kunskapskrav för betyget C i slutet av årskurs 9
Eleven formger och framställer på ett genomarbetat sätt slöjdföremål och prövar och omprövar då hur material och hantverkstekniker kan kombineras med hänsyn till föremålens form och funktion. I slöjdarbetet använder eleven verktyg på ett säkert och ändamålsenligt sätt.
Eleven utvecklar i relativt stor utsträckning idéer med hjälp av inspirationskällor. Utifrån syftet med slöjdarbetet väljer eleven ett fungerande tillvägagångssätt och ger utvecklade motiveringar till sina val.
Eleven för utvecklade resonemang om arbetsprocessen och resultatet samt hur det genomförda arbetet har påverkat kvaliteten, det estetiska uttrycket och hållbar utveckling.

Kunskapskrav för betyget B i slutet av årskurs 9
Betyget B innebär att kunskapskraven för betyget C och till övervägande del för A är uppfyllda.

Kunskapskrav för betyget A i slutet av årskurs 9
Eleven formger och framställer på ett väl genomarbetat sätt slöjdföremål och prövar och omprövar då systematiskt hur material och hantverkstekniker kan kombineras med hänsyn till föremålens form och funktion. I slöjdarbetet använder eleven verktyg på ett säkert och ändamålsenligt sätt med precision.
Eleven utvecklar i stor utsträckning idéer med hjälp av inspirationskällor. Utifrån syftet med slöjdarbetet väljer eleven ett väl fungerande tillvägagångssätt och ger välutvecklade motiveringar till sina val.
Eleven för välutvecklade resonemang om arbetsprocessen och resultatet samt hur det genomförda arbetet har påverkat kvaliteten, det estetiska uttrycket och hållbar utveckling.

Kommentarer.

Det kan vara lämpligt att lära eleverna om alla slags yrkesverksamheter och vad som krävs ifråga om teori och praktik i de olika yrkena, som hjälp för yrkesval.

De nämnda ämnena och de övriga skolämnena får skolverket försöka anpassa till det som behandlas i projektet om Samhällsplaneringens problem - hur man ska kunna förbättra världen.

I det följande finns förteckningar över de senaste utredningarna.

Sidorna 325-398 i http://wimnell.com/omr36-39zzzzzl.pdf

Skolverkets förslag 25 september 2019. Grundskolans ämnen matematik, fysik, kemi, biologi, teknik och språk

sida
325 Matematik
330 Fysik
333 Kemi
336 Biologi
339 Teknik
342 Svenska
353 Modersmål
377 Samiska
383 Moderna språk
388 Engelska
391 Judiska studier
393 Teckenspråk för hörande
396 Musik

Matematik

Matematiken har en flertusenårig historia med bidrag från många kulturer. Den utvecklas såväl ur praktiska behov som ur människans nyfikenhet och lust att utforska matematiken som sådan. Matematisk verksamhet är till sin art en kreativ, reflekterande och problemlösande aktivitet som är nära kopplad till den samhälleliga, sociala, naturvetenskapliga, tekniska och digitala utvecklingen. Kunskaper i matematik ger människor förutsättningar att fatta välgrundade beslut i vardagslivets många valsituationer och ökar möjligheterna att delta i samhällets beslutsprocesser.

Syfte
Undervisningen i ämnet matematik ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper om matematik och matematikens användning i vardagen och inom olika ämnesområden. Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar intresse för matematik och tilltro till sin förmåga att använda matematik i olika sammanhang. Den ska också ge eleverna möjlighet att uppleva estetiska värden i möten med matematiska mönster, former och samband.

Genom undervisningen ska eleverna ges förutsättningar att utveckla förtrogenhet med grundläggande matematiska begrepp och metoder och deras användbarhet. Vidare ska eleverna genom undervisningen ges möjligheter att utveckla kunskaper i att använda digitala verktyg för att kunna undersöka problemställningar och matematiska begrepp, göra beräkningar samt för att presentera och tolka data.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar kunskaper för att kunna formulera och lösa problem samt reflektera över och värdera

valda strategier, modeller och resultat. Eleverna ska även ges förutsättningar att utveckla kunskaper för att kunna tolka vardagliga och matematiska situationer samt beskriva och formulera dessa med hjälp av matematikens uttrycksformer.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar förmågan att argumentera logiskt och föra matematiska resonemang. Eleverna ska genom undervisningen också ges möjlighet att utveckla en förtrogenhet med matematikens uttrycksformer och hur dessa kan användas för att kommunicera om matematik i vardagliga och matematiska sammanhang.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om historiska sammanhang där viktiga begrepp och metoder i matematiken har utvecklats. Genom undervisningen ska eleverna även ges möjligheter att reflektera över matematikens betydelse, användning och begränsning i vardagslivet, i andra skolämnen och under historiska skeenden och därigenom kunna se matematikens sammanhang och relevans.

Undervisningen i ämnet matematik ska ge eleverna förutsättningar att utveckla
- förmåga att använda matematiska begrepp och samband mellan begrepp
- förmåga att välja och använda lämpliga matematiska metoder för att göra beräkningar och lösa rutinuppgifter
- förmåga att lösa problem med hjälp av matematik och värdera valda strategier
- förmåga att föra och följa matematiska resonemang förmåga att använda matematikens uttrycksformer för att samtala om och redogöra för frågeställningar, beräkningar och slutsatser.

Centralt innehåll

I årskurs 1–3

Taluppfattning och aritmetik
- Naturliga tal samt hur talen kan delas upp och användas för att ange antal och ordning.
- Positionssystemet och hur det kan användas för att beskriva naturliga tal.
- Symboler för tal och symbolernas utveckling i några olika kulturer genom historien.
- Enkla tal i bråkform som del av helhet och del av antal samt hur delarna kan benämnas och uttryckas som enkla bråk. Hur enkla bråk förhåller sig till naturliga tal.
- Hur naturliga tal och enkla tal i bråkform kan användas i vardagliga situationer.
- De fyra räknesätten, deras samband och användning i olika situationer.
- Metoder för beräkningar med naturliga tal, vid huvudräkning, överslagsräkning och skriftlig beräkning. Användning av digitala verktyg vid beräkningar.
- Rimlighetsbedömning vid enkla uppskattningar och beräkningar.

Algebra
- Matematiska likheter och likhetstecknets betydelse.
- Obekanta tal och hur de kan betecknas med en symbol.
- Enkla mönster i talföljder och enkla geometriska mönster samt hur de kan konstrueras och beskrivas.
- Entydiga stegvisa instruktioner och hur de kan konstrueras, beskrivas och följas som grund för programmering. Symbolers användning vid stegvisa instruktioner.

Geometri
- Vanliga lägesord för att beskriva föremåls och objekts läge i rummet.
- Grundläggande geometriska tvådimensionella objekt samt klot, koner, cylindrar och rätblock. Grundläggande egenskaper och inbördes relationer hos dessa objekt.
Konstruktion av geometriska objekt.
- Jämförelser och uppskattningar av matematiska storheter. Mätning av längd, massa, volym och tid med vanliga nutida och äldre måttenheter.
- Skala vid enkel förminskning och förstoring.
- Symmetri i vardagen och hur symmetri kan konstrueras.
Sannolikhet och statistik
- Slumpmässiga händelser i konkreta situationer.
- Enkla tabeller och diagram och hur de kan användas för att sortera data. Enkla tabelleroch diagram för att beskriva resultat från enkla undersökningar, såväl med som utan digitala verktyg.
Samband och förändring
- Proportionella samband, däribland dubbelt och hälften.
Problemlösning
- Strategier för matematisk problemlösning i enkla situationer.
- Formulering av matematiska frågeställningar utifrån enkla vardagliga situationer.

I år**skurs 4–6**

Taluppfattning och aritmetik
- Rationella tal samt hur de kan delas upp och användas.
- Positionssystemet och hur det kan användas för att beskriva hela tal och tal idecimalform.
- Talsystem och hur de använts i några olika kulturer genom historien.
- Tal i procentform och deras samband med tal i bråk- och decimalform.
- Hur tal i bråk- och decimalform kan användas i vardagliga situationer.
- De fyra räknesätten och regler för deras användning vid beräkningar med naturliga tal.
- Metoder för beräkningar med naturliga tal och enkla tal i bråk- och decimalform vid
överslagsräkning, huvudräkning och skriftlig beräkning. Användning av digitala verktyg vid beräkningar.
- Rimlighetsbedömning vid uppskattningar och beräkningar.
Algebra
- Matematiska likheter och hur de kan användas för att teckna enkla ekvationer.
- Variabler och deras användning i enkla algebraiska uttryck och ekvationer.
- Metoder, däribland algebraiska, för att lösa enkla ekvationer.
- Mönster i talföljder och geometriska mönster samt hur de kan konstrueras, beskrivas och uttryckas.
- Programmering i visuella programmeringsmiljöer. Hur algoritmer kan skapas och användas vid programmering.
Geometri
- Grundläggande geometriska två- och tredimensionella objekt samt deras egenskaper och inbördes relationer. Konstruktion av geometriska objekt, såväl med som utan digitala verktyg.
- Jämförelse, uppskattning och mätning av längd, area, volym, massa, tid och vinkel med standardiserade måttenheter. Mätning med nutida och äldre metoder.
- Metoder för hur omkrets och area hos olika tvådimensionella geometriska figurer kan bestämmas och uppskattas.
- Skala vid förminskning och förstoring samt dess användning i vardagliga situationer.
- Symmetri i planet och hur symmetri kan konstrueras.

Sannolikhet och statistik
- Slumpmässiga händelser, chans och risk grundat på observationer, simuleringar och statistiskt material från vardagliga situationer. Jämförelse av sannolikhet vid olika slumpmässiga försök.
- Enkel kombinatorik i konkreta situationer.
- Tabeller och diagram för att tolka data. Tabeller och diagram för att beskriva resultat från undersökningar, såväl med som utan digitala verktyg.
- Lägesmåtten medelvärde, typvärde och median samt hur de kan användas i statistiska undersökningar.
Samband och förändring
- Proportionella samband samt hur de kan uttryckas i bråk-, decimal- och procentform.
- Grafer för att uttrycka proportionella samband vid enkla undersökningar.
- Koordinatsystem och gradering av koordinataxlar.
Problemlösning
- Strategier för matematisk problemlösning i vardagliga situationer.
- Formulering av matematiska frågeställningar utifrån vardagliga situationer.

I årskurs 7–9

Taluppfattning och aritmetik
- Reella tal och deras användning i matematiska situationer.
- Talsystemets utveckling från naturliga tal till reella tal.
- Tal i potensform. Grundpotensform för att uttrycka små och stora tal samt användning av prefix.
- Grundläggande räkneregler och deras användning vid beräkningar med tal i bråk-, decimal- och potensform.
- Metoder för beräkningar med tal i bråk- och decimalform vid överslagsräkning, huvudräkning och skriftlig beräkning. Användning av digitala verktyg vid beräkningar.
- Rimlighetsbedömning vid uppskattningar och beräkningar.
Algebra
- Matematiska likheter samt hur likhetstecknet kan användas för att teckna ekvationer och funktioner.
- Variablers användning i algebraiska uttryck, formler och ekvationer.
- Algebraiska metoder för att lösa linjära ekvationer och enkla andragradsekvationer.
- Mönster i talföljder och geometriska mönster samt hur de kan konstrueras, beskrivas och uttryckas generellt.
- Programmering i visuell och textbaserad programmeringsmiljö. Hur algoritmer kan skapas, testas och förbättras vid programmering.
Geometri
- Geometriska objekt samt deras egenskaper och inbördes relationer. Konstruktion av geometriska objekt, såväl med som utan digitala verktyg.
- Metoder för beräkning av area, omkrets och volym hos geometriska objekt, samt enhetsbyten i samband med detta.
- Geometriska satser och formler samt argumentation för deras giltighet.
- Skala vid förminskning och förstoring av två- och tredimensionella objekt.
- Likformighet och kongruens.
Sannolikhet och statistik
- Likformig sannolikhet och metoder för att beräkna sannolikhet i vardagliga situationer. Bedömningar av risker och chanser utifrån datorsimuleringar och statistiskt material.
- Kombinatoriska principer och hur de kan användas i vardagliga och matematiska situationer.

- Tabeller, diagram och grafer för att tolka och använda data. Tabeller diagram och grafer för att beskriva resultat av egna och andras undersökningar, såväl med som utan digitala verktyg.
- Lägesmått och spridningsmått samt hur de kan användas för bedömning av resultat vid statistiska undersökningar.

Samband och förändring

- Proportionella samband för att uttrycka skala, likformighet och härledda enheter, till exempel km/h och kr/kg.
- Procent och förändringsfaktor för att uttrycka förändring samt beräkningar med procent i vardagliga situationer.
- Funktioner och räta linjens ekvation. Hur funktioner kan användas för att undersöka förändring, förändringstakt och samband, så väl med som utan digitala verktyg.

Problemlösning

- Strategier för matematisk problemlösning i vardagliga situationer och inom olika ämnesområden samt värdering av valda strategier och metoder.
- Formulering av matematiska frågeställningar utifrån vardagliga situationer och olika ämnesområden.
- Enkla matematiska modeller och hur de kan användas i olika situationer.

KUNSKAPSKRAV I ÄMNET MATEMATIK

Matematik (pdf, 709 kB)
https://www.skolverket.se/download/
18.472714ce16b70ab98271367/1569251325059/Matematik_GR.pdf

Fysik

Naturvetenskapen har sitt ursprung i människans nyfikenhet och behov av att veta mer om sig själv och sin omvärld. Kunskaper i fysik har stor betydelse för samhällsutvecklingen inom så skilda områden som energiförsörjning, medicinsk behandling och meteorologi. Med kunskaper om energi och materia får människor redskap för att kunna bidra till hållbar utveckling.

Undervisningen i ämnet fysik ska syfta till att eleverna utvecklar nyfikenhet på och intresse för att veta mer om omvärlden. Eleverna ska därför ges möjligheter att ställa frågor om fysikaliska företeelser utifrån egna upplevelser och aktuella händelser. Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om begrepp och förklaringsmodeller för att därmed själva kunna beskriva och förklara fysikaliska samband i naturen och samhället. Eleverna kan på så sätt ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att skilja mellan naturvetenskapliga och andra sätt att beskriva och förklara omvärlden.

Genom undervisningen ska eleverna ges möjligheter att använda kunskaper i fysik för att formulera egna och granska andras argument. Därigenom ska eleverna utveckla sin förmåga att kommunicera samt hantera praktiska och etiska valsituationer i frågor som rör energi, teknik och miljö. Eleverna ska även ges förutsättningar att söka svar på ämnesspecifika frågor med hjälp av olika typer av källor. På så sätt ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar ett kritiskt tänkande och tilltro till sin förmåga att hantera frågor som rör naturvetenskap och har betydelse för dem själva och samhället.

Undervisningen ska även ge eleverna förutsättningar att söka svar på frågor om fysikaliska fenomen med hjälp av egna systematiska undersökningar. På så sätt ska eleverna ges möjligheter att utveckla förståelse för att påståenden kan prövas och att kunskaper i fysik växer fram med hjälp av naturvetenskapliga arbetsmetoder. I det praktiska arbetet ska eleverna även ges möjligheter att utveckla färdigheter i att hantera material, utrustning och digitala verktyg.

Undervisningen i ämnet fysik ska ge eleverna förutsättningar att utveckla
- kunskaper om fysikens begrepp och förklaringsmodeller för att beskriva och förklara samband i naturen och samhället
- förmåga att använda fysik för att granska information, kommunicera och ta ställning i frågor som rör energi, teknik och miljö
- förmåga att genomföra systematiska undersökningar i fysik.

Centralt innehåll

Undervisningen i de naturorienterande ämnena ska behandla följande centrala innehåll

I årskurs 1–3

Året runt i naturen
- Årstidsväxlingar i naturen. Några djurs och växters livscykler och anpassningar till olika livsmiljöer och årstider.
- Djur, växter och svampar i närmiljön, hur de kan grupperas samt namn på några vanligt förekommande arter.
- Enkla näringskedjor som beskriver samband mellan organismer i ekosystem. Kropp och hälsa

- Några av människans kroppsdelar och organ, deras namn och översiktliga funktion.
- Människans upplevelser av ljus, ljud, värme, smak och doft med hjälp av olika sinnen.
- Betydelsen av kost, sömn, hygien, motion och sociala relationer för att må bra.

Kraft och rörelse
- Tyngdkraft, tyngdpunkt, jämvikt, balans och friktion som kan upplevas och observeras vid lek och rörelse.
- Solen, jorden och månen samt deras rörelser i förhållande till varandra. Material och ämnen
- Hur material kan sorteras efter några egenskaper, till exempel utseende, om de är magnetiska och om de flyter eller sjunker i vatten. Hur materialen kan återvinnas.
- Några blandningar och hur de kan delas upp i sina olika beståndsdelar, till exempel genom avdunstning och filtrering.
- Vattnets olika former: fast, flytande och gas. Avdunstning, kokning, kondensering, smältning och stelning.

Systematiska undersökningar
- Enkla fältstudier, observationer och experiment. Utförande och dokumentation av undersökningarna med ord, bilder och digitala verktyg.
- Några berättelser om hur naturvetenskaplig kunskap vuxit fram.

Undervisningen i fysik ska behandla följande centrala innehåll

I årskurs 4–6

Fysiken i naturen och samhället
- Hur dag, natt, årstider och år kan förklaras utifrån rörelser hos solsystemets himlakroppar.
- Vanliga väderfenomen och deras orsaker, till exempel hur vindar och nederbörd uppstår.
- Energiformer samt olika typer av energikällor och deras påverkan på miljön.
- Energiflöden mellan föremål som har olika temperatur. Hur man kan påverka energiflödet med hjälp av olika värmeledande och isolerande material.
- Hur ljus och ljud breder ut sig och kan reflekteras.
- Elektriska kretsar med batterier, hur de kan kopplas och hur de kan användas i vardaglig elektrisk utrustning.
- Krafter och rörelser som kan observeras och mätas i vardagssituationer, till exempel tyngdkraft, luftmotstånd och friktion.
- Några instrument samt hur de används för att mäta fysikaliska storheter, till exempel temperatur och kraft.

Systematiska undersökningar och granskning av information
- Observationer och experiment med såväl analoga som digitala verktyg. Planering och utförande för att undersöka frågor, värdering av resultat samt dokumentation med ord, bilder och tabeller.
- Några upptäckter inom fysikområdet och deras betydelse för människans levnadsvillkor och syn på naturen.
- Kritisk granskning och användning av information som rör fysik, till exempel artiklar i tidningar och digitala medier.

I årskurs 7–9

Fysiken i naturen och samhället
- Universums uppkomst, uppbyggnad och utveckling samt förutsättningar för att finna planeter och liv i andra solsystem.
- Partikelmodell av materiens egenskaper samt fasövergångar, tryck, volym, densitet och temperatur.

- Fysikaliska förklaringsmodeller av jordens strålningsbalans, växthuseffekten och klimatförändringar.
- Energins flöde och oförstörbarhet samt olika energislags kvalitet. Olika typer av energikällor samt deras för- och nackdelar för samhället och miljön.
- Partikel- och elektromagnetisk strålning, deras användningsområden och risker.
- Hur ljus breder ut sig, reflekteras och bryts.
- Hur ljud uppstår, breder ut sig och kan registreras på olika sätt.
- Sambandet mellan elektricitet och magnetism samt mellan ström och spänning i elektriska kretsar. Hur kretsarna kan användas i elektrisk utrustning.
- Krafter, rörelser och rörelseförändringar.
- Några instrument för att mäta fysikaliska storheter, till exempel kraft och ström.

Användning av mätvärden i enkla beräkningar, till exempel beräkningar av densitet och hastighet.

Systematiska undersökningar och granskning av information
- Observationer och experiment med såväl analoga som digitala verktyg. Formulering av undersökningsbara frågor, planering och utförande för att undersöka frågorna, värdering av resultat samt dokumentation med bilder, tabeller, diagram och rapporter.
- Sambandet mellan undersökningar av fysikaliska fenomen och utvecklingen av begrepp och förklaringsmodeller. De fysikaliska förklaringsmodellernas historiska framväxt, användbarhet, begränsningar och föränderlighet.
- Informationssökning, kritisk granskning och användning av information som rör fysik, till exempel artiklar i tidningar och digitala medier. Argumentation och ställningstaganden i aktuella frågor som rör energi, teknik och miljö.
-

KUNSKAPSKRAV I ÄMNET FYSIK

Fysik (pdf, 667 kB)
https://www.skolverket.se/download/18.472714ce16b70ab98271361/1569251324776/Fysik_GR.pdf

Kemi

Naturvetenskapen har sitt ursprung i människans nyfikenhet och behov av att veta mer om sig själv och sin omvärld. Kunskaper i kemi har stor betydelse för samhällsutvecklingen inom så skilda områden som hälsa, materialutveckling, miljöteknik och resurshushållning. Med kunskaper om materiens uppbyggnad och oförstörbarhet får människor redskap för att kunna bidra till hållbar utveckling.

Syfte

Undervisningen i ämnet kemi ska syfta till att eleverna utvecklar nyfikenhet på och intresse för att veta mer om omvärlden. Eleverna ska därför ges möjligheter att ställa frågor om kemiska processer och materiens egenskaper och uppbyggnad utifrån egna upplevelser och aktuella händelser. Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om begrepp och förklaringsmodeller för att därmed själva kunna beskriva och förklara kemiska samband i naturen, i samhället och i människokroppen. Eleverna kan på så sätt ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att skilja mellan naturvetenskapliga och andra sätt att beskriva och förklara omvärlden.

Genom undervisningen ska eleverna ges möjligheter att använda kunskaper i kemi för att formulera egna och granska andras argument. Därigenom ska eleverna utveckla sin förmåga att kommunicera samt hantera praktiska och etiska valsituationer i frågor som rör miljö och hälsa. Eleverna ska även ges förutsättningar att söka svar på ämnesspecifika frågor med hjälp av olika typer av källor. På så sätt ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar ett kritiskt tänkande och tilltro till sin förmåga att hantera frågor som rör naturvetenskap och har betydelse för dem själva och samhället.

Undervisningen ska även ge eleverna förutsättningar att söka svar på frågor om kemiska processer och materien med hjälp av egna systematiska undersökningar. På så sätt ska eleverna ges möjligheter att utveckla förståelse för att påståenden kan prövas och att kunskaper i kemi växer fram med hjälp av naturvetenskapliga arbetsmetoder. I det praktiska arbetet ska eleverna även ges möjligheter att utveckla färdigheter i att hantera material, utrustning och digitala verktyg. Undervisningen i ämnet kemi ska ge eleverna förutsättningar att utveckla

- kunskaper om kemins begrepp och förklaringsmodeller för att beskriva och förklara samband i naturen, i samhället och i människokroppen
- förmåga att använda kemi för att granska information, kommunicera och ta ställning i frågor som rör miljö och hälsa
- förmåga att genomföra systematiska undersökningar i kemi.

Centralt innehåll

Undervisningen i de naturorienterande ämnena ska behandla följande centrala innehåll

I årskurs 1–3

Året runt i naturen

- Årstidsväxlingar i naturen. Några djurs och växters livscykler och anpassningar till olika livsmiljöer och årstider.
- Djur, växter och svampar i närmiljön, hur de kan grupperas samt namn på några vanligt förekommande arter.
- Enkla näringskedjor som beskriver samband mellan organismer i ekosystem. Kropp och hälsa

- Några av människans kroppsdelar och organ, deras namn och översiktliga funktion.
- Människans upplevelser av ljus, ljud, värme, smak och doft med hjälp av olika sinnen.
- Betydelsen av kost, sömn, hygien, motion och sociala relationer för att må bra.

Kraft och rörelse
- Tyngdkraft, tyngdpunkt, jämvikt, balans och friktion som kan upplevas och observeras vid lek och rörelse.
- Solen, jorden och månen samt deras rörelser i förhållande till varandra. Material och ämnen
- Hur material kan sorteras efter några egenskaper, till exempel utseende, om de är magnetiska och om de flyter eller sjunker i vatten. Hur materialen kan återvinnas.
- Några blandningar och hur de kan delas upp i sina olika beståndsdelar, till exempel genom avdunstning och filtrering.
- Vattnets olika former: fast, flytande och gas. Avdunstning, kokning, kondensering, smältning och stelning.

Systematiska undersökningar
- Enkla fältstudier, observationer och experiment. Utförande och dokumentation av undersökningarna med ord, bilder och digitala verktyg.
- Några berättelser om hur naturvetenskaplig kunskap vuxit fram.

Undervisningen i kemi ska behandla följande centrala innehåll

I årskurs 4–6

Kemin i naturen, i samhället och i människokroppen
- Materiens uppbyggnad visualiserad med hjälp av enkla partikelmodeller.
- Indelning av ämnen och material utifrån några egenskaper, till exempel löslighet, surhetsgrad och ledningsförmåga.
- Vattnets egenskaper och kretslopp.
- Luftens egenskaper och sammansättning.
- Förbränning som exempel på kemiska reaktioner i naturen, i samhället och i människokroppen.
- Fossila och förnybara bränslen och deras påverkan på klimatet.
- Matens innehåll och näringsämnenas betydelse för hälsan. Metoder för att förlänga matens hållbarhet.
- Vanliga kemikalier i hemmet, deras användning och påverkan på miljön och människan.
- Råvarors förädling till produkter, till exempel papper och plast. Hur produkterna kan återanvändas eller återvinnas.

Systematiska undersökningar och granskning av information
- Observationer och experiment med såväl analoga som digitala verktyg. Planering och utförande för att undersöka frågor, värdering av resultat samt dokumentation med ord, bilder och tabeller.
- Några upptäckter inom kemiområdet och deras betydelse för människans levnadsvillkor och syn på naturen.
- Kritisk granskning och användning av information som rör kemi, till exempel artiklar i tidningar och digitala medier.

I årskurs 7–9

Kemin i naturen, i samhället och i människokroppen
- Materiens uppbyggnad, kretslopp och oförstörbarhet. Grundämnen, molekyl- och jonföreningar samt hur ämnen omvandlas genom kemiska reaktioner.
- Separations- och analysmetoder, till exempel papperskromatografi, pH-mätning och identifikation av ämnen.

- Vatten som lösningsmedel och transportör av ämnen, till exempel i mark, växter och människokroppen.
- Några kemiska processer i mark, luft och vatten samt deras koppling till frågor om miljö och hälsa, till exempel växthuseffekten, vattenrening och spridning av miljögifter.
- Kolatomens egenskaper och kretslopp i naturen, i samhället och i människokroppen.
- Kolhydrater, proteiner och fetter samt deras funktioner och reaktioner i människokroppen.
- Utveckling av produkter och material, till exempel läkemedel, funktionskläder och nanoteknik.
- Några produkters livscykel och påverkan på miljön.

Systematiska undersökningar och granskning av information
- Observationer och experiment med såväl analoga som digitala verktyg. Formulering av undersökningsbara frågor, planering och utförande för att undersöka frågorna, värdering av resultat samt dokumentation med bilder, tabeller, diagram och rapporter.
- Sambandet mellan kemiska undersökningar och utvecklingen av begrepp och förklaringsmodeller. De kemiska förklaringsmodellernas historiska framväxt, användbarhet, begränsningar och föränderlighet.
- Informationssökning, kritisk granskning och användning av information som rör kemi, till exempel artiklar i tidningar och digitala medier. Argumentation och ställningstaganden i aktuella frågor som rör miljö och hälsa.

KUNSKAPSKRAV I ÄMNET KEMI

Kemi (pdf, 672 kB)
https://www.skolverket.se/download/18.472714ce16b70ab98271366/1569251325021/Kemi_GR.pdf

Biologi

Naturvetenskapen har sitt ursprung i människans nyfikenhet och behov av att veta mer om sig själv och sin omvärld. Kunskaper i biologi har stor betydelse för samhällsutvecklingen inom så skilda områden som naturbruk, miljö och hälsa. Med kunskaper om naturen och människan får människor redskap för att påverka sitt eget välbefinnande, men också för att kunna bidra till hållbar utveckling.

Syfte

Undervisningen i ämnet biologi ska syfta till att eleverna utvecklar nyfikenhet på och intresse för att veta mer om sig själva och omvärlden. Eleverna ska därför ges möjligheter att ställa frågor om naturen och människan utifrån egna upplevelser och aktuella händelser. Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om begrepp och förklaringsmodeller för att därmed själva kunna beskriva och förklara biologiska samband i naturen såväl som i människokroppen. Eleverna ges på så sätt förutsättningar att utveckla sin förmåga att skilja mellan naturvetenskapliga och andra sätt att beskriva och förklara omvärlden.

Genom undervisningen ska eleverna ges möjligheter att använda kunskaper i biologi för att formulera egna och granska andras argument. Därigenom ska eleverna utveckla sin förmåga att kommunicera samt hantera praktiska och etiska valsituationer i frågor som rör miljö och hälsa. Eleverna ska även ges förutsättningar att söka svar på ämnesspecifika frågor med hjälp av olika typer av källor. På så sätt ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar ett kritiskt tänkande och tilltro till sin förmåga att hantera frågor som rör naturvetenskap och har betydelse för dem själva och samhället.

Undervisningen ska även ge eleverna förutsättningar att söka svar på frågor om naturen och människan med hjälp av egna systematiska undersökningar. På så sätt ska eleverna ges möjligheter att utveckla förståelse för att påståenden kan prövas och att kunskaper i biologi växer fram med hjälp av naturvetenskapliga arbetsmetoder. I det praktiska arbetet ska eleverna även ges möjligheter att utveckla färdigheter i att hantera material, utrustning och digitala verktyg. Undervisningen i ämnet biologi ska ge eleverna förutsättningar att utveckla

- kunskaper om biologins begrepp och förklaringsmodeller för att beskriva och förklara samband i naturen och människokroppen
- förmåga att använda biologi för att granska information, kommunicera och ta ställning i frågor som rör miljö och hälsa
- förmåga att genomföra systematiska undersökningar i biologi.

Centralt innehåll

Undervisningen i de naturorienterande ämnena ska behandla följande centrala innehåll

I årskurs 1–3

Året runt i naturen

- Årstidsväxlingar i naturen. Några djurs och växters livscykler och anpassningar till olika livsmiljöer och årstider.
- Djur, växter och svampar i närmiljön, hur de kan grupperas samt namn på några vanligt förekommande arter.
- Enkla näringskedjor som beskriver samband mellan organismer i ekosystem. Kropp och hälsa
- Några av människans kroppsdelar och organ, deras namn och översiktliga funktion.

- Människans upplevelser av ljus, ljud, värme, smak och doft med hjälp av olika sinnen.
- Betydelsen av kost, sömn, hygien, motion och sociala relationer för att må bra.

Kraft och rörelse
- Tyngdkraft, tyngdpunkt, jämvikt, balans och friktion som kan upplevas och observeras vid lek och rörelse.
- Solen, jorden och månen samt deras rörelser i förhållande till varandra. Material och ämnen
- Hur material kan sorteras efter några egenskaper, till exempel utseende, om de är magnetiska och om de flyter eller sjunker i vatten. Hur materialen kan återvinnas.
- Några blandningar och hur de kan delas upp i sina olika beståndsdelar, till exempel genom avdunstning och filtrering.
- Vattnets olika former: fast, flytande och gas. Avdunstning, kokning, kondensering, smältning och stelning.

Systematiska undersökningar
- Enkla fältstudier, observationer och experiment. Utförande och dokumentation av undersökningarna med ord, bilder och digitala verktyg.
- Några berättelser om hur naturvetenskaplig kunskap vuxit fram.

Undervisningen i biologi ska behandla följande centrala innehåll

I årskurs 4–6

Natur och miljö
- Vad liv är och hur livets utveckling kan förklaras med evolutionsteorin. Biologisk mångfald och organismers anpassningar till miljön.
- Näringskedjor och kretslopp i närmiljön. Djurs, växters och svampars samspel med varandra och några miljöfaktorer. Fotosyntes, cellandning och nedbrytning.
- Hur djur, växter och svampar kan identifieras och grupperas på ett systematiskt sätt.
- Människans beroende av och påverkan på naturen med koppling till naturbruk, hållbar utveckling och ekosystemtjänster. Naturen som resurs och vårt ansvar när vi nyttjar den.

Kropp och hälsa
- Människans organsystem. Några organs namn, utseende, placering, funktion och samverkan.
- Några vanliga sjukdomar och hur de kan förebyggas och behandlas. Orientering om hur hälsan påverkas av levnadsförhållanden, kost, sömn, hygien, motion och beroendeframkallande medel.
- Människans pubertet, reproduktion, sexualitet och identitet samt frågor om relationer, kärlek och ansvar.

Systematiska undersökningar och granskning av information
- Fältstudier och experiment med såväl analoga som digitala verktyg. Planering och utförande för att undersöka frågor, värdering av resultat samt dokumentation med ord, bilder och tabeller.
- Några upptäckter inom biologiområdet och deras betydelse för människans levnadsvillkor och syn på naturen.
- Kritisk granskning och användning av information som rör biologi, till exempel artiklar i tidningar och digitala medier.

I årskurs 7–9

Natur och miljö
- Livets uppkomst, utveckling och mångfald samt evolutionens mekanismer. Arvsmassans egenskaper och förhållandet mellan arv och miljö.

- Några gentekniska metoder samt möjligheter, risker och etiska frågor kopplade till genteknik.
- Lokala och globala ekosystem. Sambanden mellan populationer och tillgängliga resurser. Fotosyntes, cellandning, materiens kretslopp och energins flöden.
- Människans påverkan på naturen lokalt och globalt samt hur man på individ- och samhällsnivå kan främja hållbar utveckling. Betydelsen av biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

Kropp och hälsa
- Kroppens celler samt några organ och organsystem och deras uppbyggnad, funktion och samverkan.
- Virus, bakterier, infektioner, smittspridning och antibiotikaresistens. Hur infektionssjukdomar kan förebyggas och behandlas.
- Hur hälsan påverkas av levnadsförhållanden, kost, sömn, motion, stress och beroendeframkallande medel samt hur hälsoproblem kan begränsas på individ- och samhällsnivå.
- Människans reproduktion, sexualitet och identitet samt frågor om relationer, kärlek, frivillighet och ansvar. Preventivmedel och sexuellt överförbara sjukdomar.

Systematiska undersökningar och granskning av information
- Fältstudier och experiment med såväl analoga som digitala verktyg. Formulering av undersökningsbara frågor, planering och utförande för att undersöka frågorna, värdering av resultat samt dokumentation med bilder, tabeller, diagram och rapporter.
- Sambandet mellan biologiska undersökningar och utvecklingen av begrepp och förklaringsmodeller. De biologiska förklaringsmodellernas historiska framväxt, användbarhet, begränsningar och föränderlighet.
- Informationssökning, kritisk granskning och användning av information som rör biologi, till exempel artiklar i tidningar och digitala medier. Argumentation och ställningstaganden i aktuella frågor som rör miljö och hälsa.

KUNSKAPSKRAV I ÄMNET BIOLOGI

Biologi (pdf, 669 kB)
https://www.skolverket.se/download/18.472714ce16b70ab9827135f/1569251324612/Biologi_GR.pdf

Teknik

Tekniska lösningar har i alla tider varit betydelsefulla för människan och för samhällens utveckling. Drivkrafterna bakom teknikutvecklingen har ofta varit en strävan att uppfylla behov eller lösa problem som uppstått. Kunskaper om den teknik som omger oss och hur den formas och förändras kan bidra till utveckling av nya kreativa lösningar och ett ansvarsfullt sätt att förhålla sig till teknik. Sådana kunskaper är betydelsefulla i vår tid då det ställs höga krav på tekniskt kunnande i vardags- och arbetslivet, samtidigt som många av dagens samhällsfrågor har inslag av teknik.

Syfte
Undervisningen i ämnet teknik ska syfta till att eleverna utvecklar intresse för och kunskaper om tekniken som omger oss. Eleverna ska ges möjligheter att utveckla förståelse för att teknik påverkar och har betydelse för människan, samhället och miljön. På så sätt kan eleverna utveckla en teknisk medvetenhet och förmåga att relatera tekniska lösningar och den egna användningen av teknik till frågor som rör hållbar utveckling. Undervisningen ska ge eleverna möjligheter att reflektera över teknikens historiska utveckling. Därmed får de bättre förutsättningar att förstå dagens komplicerade tekniska företeelser och hur tekniken har påverkat och påverkar samhällsutvecklingen.

I undervisningen ska eleverna ges möjligheter att utveckla kunskaper om hur tekniska lösningar används och fungerar. Genom att tekniska lösningar görs synliga och begripliga i undervisningen ges eleverna förutsättningar att använda ämnets begrepp samt orientera sig och agera i en teknikintensiv värld.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att genomföra teknikutvecklings- och konstruktionsarbeten. När eleverna praktiskt får arbeta fram egna tekniska idéer och lösningar på problem bidrar det till att eleverna utvecklar förmåga att ta sig an tekniska utmaningar på ett medvetet och innovativt sätt. De ges därmed även möjligheter att utveckla kunskaper om teknikens olika arbetsmetoder och uttrycksformer.

Undervisningen i ämnet teknik ska ge eleverna förutsättningar att utveckla
- förmåga att reflektera över olika val av tekniska lösningar, deras konsekvenser för individ,
samhälle och miljö samt hur tekniken har förändrats över tid
- kunskaper om tekniska lösningar och hur ingående delar samverkar för att uppnå ändamålsenlighet och funktion
- förmåga att genomföra teknikutvecklings- och konstruktionsarbeten.

Centralt innehåll

I årskurs 1–3

Teknik, människa, samhälle och miljö
- Några föremål och något tekniskt system i elevernas vardag, hur de är anpassade efter människans behov samt hur de har förändrats över tid.
- Säkerhet vid elevernas användning av teknik, till exempel elektricitet och olika tjänster via internet.
Tekniska lösningar
- Hur några föremål i elevernas vardag används och fungerar. Enkla mekanismer i till exempel verktyg och husgeråd av olika slag.

- Vad datorer används till och delar för inmatning, utmatning och lagring av information. Föremål i elevernas vardag som styrs med hjälp av programmering, till exempel hushållsmaskiner och smarta telefoner.
- Material för eget konstruktionsarbete. Materialens egenskaper och hur material kan sammanfogas.

Arbetsmetoder för utveckling av tekniska lösningar
- Undersökande av hur några föremål i elevernas vardag är utformade och hur deras funktion kan förbättras.
- Egna konstruktioner där man tillämpar enkla mekanismer.
- Styrning av föremål med programmering.
- Presentationer av tekniska lösningar: skisser, bilder samt enkla fysiska och digitala modeller.

I årskurs 4–**6**

Teknik, människa, samhälle och miljö
- Några tekniska system och hur de påverkar människa och miljö, till exempel vatten- och avloppssystem och system för återvinning. Hur systemen förändrats över tid och några orsaker till detta.
- Möjligheter, risker och säkerhet vid teknikanvändning i vardagen, till exempel vid användning av elektricitet och vid överföring av information i digitala miljöer.
- Konsekvenser av teknikval: olika tekniska lösningars för- och nackdelar för människa och miljö.

Tekniska lösningar
- Hur några komponenter i vanliga tekniska system samverkar, till exempel i en cykel och i system för återvinning.
- Föremål som innehåller rörliga delar och hur de rörliga delarna är sammanfogade med hjälp av olika mekanismer för att överföra och förstärka krafter.
- Några av datorns delar och deras funktioner, till exempel processor och arbetsminne. Hur datorer styrs av program och kan kopplas samman i nätverk.
- Tekniska lösningar som utnyttjar elkomponenter och enkel elektronik för att åstadkomma ljud, ljus eller rörelse, till exempel larm och belysning.
- Hur hållfasta och stabila konstruktioner är uppbyggda, till exempel skal, armering och fackverk.
- Vanliga material och deras egenskaper samt användning i hållfasta och stabila konstruktioner.

Arbetsmetoder för utveckling av tekniska lösningar
- Teknikutvecklingsarbetets olika faser: identifiering av behov, undersökning, förslag till lösningar, konstruktion och utprövning.
- Egna konstruktioner där man tillämpar mekanismer, elektriska kopplingar samt hållfasta och stabila strukturer.
- Styrning av egna konstruktioner eller andra föremål med programmering.
- Presentationer av tekniska lösningar: skisser med vyer och måttangivelser samt fysiska
och digitala modeller.

I årskurs 7–9

Teknik, människa, samhälle och miljö
- Internet och några andra globala tekniska system samt deras fördelar, risker och begränsningar.
- Möjligheter, risker och säkerhet vid teknikanvändning i samhället, till exempel lagring och skydd av data.

- Konsekvenser av teknikval utifrån ekologiska, ekonomiska och sociala aspekter av hållbar utveckling, till exempel vid utveckling och användning av biobränslen.
- Hur tekniken möjliggjort vetenskapliga upptäckter och hur vetenskapen har möjliggjort tekniska innovationer.
- Hur föreställningar om teknik påverkar kvinnors och mäns användning av tekniska lösningar samt yrkesval.

Tekniska lösningar

- Hur komponenter och delsystem samverkar inom tekniska system, till exempel informations- och kommunikationsteknik och transportsystem.
- Tekniska lösningar för styrning och reglering, till exempel pneumatik, hydraulik och elektronik. Hur tekniska lösningar som utnyttjar elektronik kan programmeras.
- Tekniska lösningar för hållfasta och stabila konstruktioner samt betydelsen av
materialens egenskaper, till exempel drag- och tryckhållfasthet, hårdhet och elasticitet.
- Bearbetning av råvara till färdig produkt och hantering av avfall i någon industriell process, till exempel vid tillverkning av livsmedel och förpackningar.

Arbetsmetoder för utveckling av tekniska lösningar

- Teknikutvecklingsarbetets olika faser: identifiering av behov, undersökning, förslag till lösningar, konstruktion och utprövning. Hur faserna i arbetsprocessen samverkar i det egna arbetet och i teknikutvecklingsarbeten i samhället, till exempel inom arkitektur och kollektivtrafik.
- Hur digitala verktyg kan användas i teknikutvecklingsarbete, till exempel för att göra ritningar och simuleringar.
- Egna konstruktioner där man tillämpar styrning eller reglering med hjälp av programmering.

- Presentationer av tekniska lösningar: skisser, ritningar, fysiska och digitala modeller samt rapporter som beskriver teknikutvecklings- och konstruktionsarbeten

KUNSKAPSKRAV I ÄMNET TEKNIK

Teknik (pdf, 669 kB)
https://www.skolverket.se/download/
18.472714ce16b70ab98271375/1569251326080/Teknik_GR.pdf

Svenska

Språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära. Genom språket utvecklar människor sin identitet, uttrycker känslor och tankar och förstår hur andra känner och tänker. Att ha ett rikt och varierat språk är betydelsefullt för att kunna förstå och verka i ett samhälle där kulturer, livsåskådningar, generationer och språk möts.

Syfte
Undervisningen i ämnet svenska ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i och om svenska språket. Genom undervisningen ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sitt tal- och skriftspråk så att de får tilltro till sin språkförmåga och kan uttrycka sig i olika sammanhang och för skilda syften. Det innebär att eleverna genom undervisningen ska ges möjlighet att utveckla språket för att tänka, kommunicera och lära.

Undervisningen ska stimulera elevernas intresse för att läsa och skriva. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om hur man formulerar egna åsikter och tankar i olika slags texter och genom skilda medier. Undervisningen ska även syfta till att eleverna utvecklar förmåga att skapa och bearbeta texter, enskilt och tillsammans med andra. Eleverna ska ges möjligheter att kommunicera i digitala miljöer med interaktiva och föränderliga texter. Eleverna ska även stimuleras till att uttrycka sig genom olika estetiska uttrycksformer. Vidare ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om hur man söker och kritiskt värderar information från olika källor.

I undervisningen ska eleverna möta samt få utveckla kunskaper om skönlitteratur från olika tider och skilda delar av världen. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om olika former av sakprosa. I mötet med olika typer av texter, scenkonst och annat estetiskt berättande ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sitt språk, den egna identiteten och sin förståelse för omvärlden.

Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla sina kunskaper om svenska språket, dess normer, uppbyggnad, historia och utveckling samt om hur språkbruk varierar beroende på sociala sammanhang och medier. På så sätt ska

undervisningen bidra till att stärka elevernas medvetenhet om och tilltro till den egna språkliga och kommunikativa förmågan. Undervisningen ska också bidra till att eleverna får förståelse för att sättet man kommunicerar på kan få konsekvenser för en själv och för andra människor. Därigenom ska eleverna ges förutsättningar att ta ansvar för det egna språkbruket i olika sammanhang och medier. Undervisningen ska även bidra till att eleverna får möta och bekanta sig med såväl de nordiska grannspråken som de nationella minoritetsspråken.

Undervisningen i ämnet svenska ska ge eleverna förutsättningar att utveckla
- förmåga att formulera sig och kommunicera i tal och skrift, urskilja språkliga strukturer och följa språkliga normer
- förmåga att anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang
- förmåga att läsa och analysera skönlitteratur och andra texter för olika

syften
- förmåga att söka information från olika källor och värdera dessa
- kunskaper om språk och språkbruk i Sverige och Norden

Centralt innehåll

I årskurs 1–3

Läsa och skriva
- Gemensam och enskild läsning. Sambandet mellan ljud och bokstav. Strategier för att avkoda, förstå och tolka ord, begrepp och texter.
- Att återge delar av innehållet i olika texter samt resonera om budskap i texterna och jämföra med egna erfarenheter.
- Gemensamt och enskilt skrivande. Strategier för att skriva ord, meningar och olika typer av texter med anpassning till deras uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord och bild samspelar, såväl med som utan digitala verktyg.
- Grundläggande textbearbetning.
- Handstil och att skriva med digitala verktyg.
- Språkliga strukturer och normer. Grundläggande skrivregler, med gemener och versaler, de vanligaste skiljetecknen samt stavning av vanligt förekommande ord i elevnära texter.
- Alfabetet och alfabetisk ordning. Tala, lyssna och samtala
- Strukturerade samtal. Att berätta om vardagliga händelser och uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Att lyssna, ställa frågor och ge kommentarer.
- Aktivt lyssnande och återberättande av viktiga delar av innehållet.
- Att ge och ta muntliga instruktioner.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande om vardagsnära ämnen.

Föremål, bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel som kan stödja presentationer.
Texter
- Skönlitteratur för barn från olika tider och skilda delar av världen. Sånger, muntligt berättande, bilderböcker, kapitelböcker, lyrik, dramatik, sagor och myter. Texter som belyser människors upplevelser och erfarenheter, till exempel sorg, rättvisa, kärlek och relationer.
- Berättande texters budskap, uppbyggnad och innehåll. Hur en berättande text kan organiseras med inledning, händelseförlopp och avslutning, samt personbeskrivningar.
- Sakprosatexter för barn. Beskrivande, förklarande och instruerande texter och hur deras innehåll kan organiseras.
- Texter som kombinerar ord och bild samt texter i digitala miljöer för barn. Språkbruk
- Språkliga strategier för att minnas och lära, till exempel tankekartor.
- Ord och begrepp för att på ett varierat sätt uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.
- Hur ord och yttranden uppfattas av omgivningen beroende på kroppsspråk, tonfall och ords nyanser. Språkbruk samt möjligheter och risker vid egen kommunikation i digitala medier.

- Skillnader mellan tal- och skriftspråk. Informationssökning och källkritik
- Informationssökning i böcker, tidskrifter och på webbplatser för barn samt via sökmotorer på internet.
- Hur texters avsändare påverkar innehållet.

- I årskurs 4–6
-
Läsa och skriva

- Gemensam och enskild läsning. Strategier för att förstå och tolka ord, begrepp och texter från olika medier. Att urskilja texters budskap, både det direkt uttalade och sådant som är indirekt uttryckt.
- Sammanfattning av texter.
- Resonemang om texter med koppling till sammanhang inom och utanför texten samt till den egna läsupplevelsen.
- Gemensamt och enskilt skrivande. Strategier för att skriva olika typer av texter med anpassning till deras uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar, såväl med som utan digitala verktyg.
- Bearbetning av egna och gemensamma texter till innehåll och form. Att ge och ta emot respons på texter.
- Handstil och att skriva med digitala verktyg.
- Språkliga strukturer och normer. Meningsbyggnad, med huvudsatser, bisatser och skiljetecken. Textbindning med hjälp av sambandsord. Stavning, ords böjningsformer och ordklasser.
- Användande av ordböcker och digitala verktyg för stavning och ordförståelse. Tala, lyssna och samtala
- Olika former av samtal. Att lyssna aktivt, ställa frågor, uttrycka tankar och känslor samt resonera och argumentera i olika samtalssituationer och i samband med demokratiska beslutsprocesser.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande för olika mottagare, om ämnen hämtade från vardag och skola. Disposition med inledning, innehåll och avslutning. Stödord, bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel för att planera och genomföra en muntlig presentation. Hur gester och kroppsspråk kan påverka en presentation.

Texter

- Skönlitteratur för barn och unga från olika tider, från Sverige, Norden och övriga världen. Texter i olika genrer som belyser människors villkor och identitets- och livsfrågor, till exempel meningen med livet, makt, könsmönster och relationer.
- Berättande texters budskap, språkliga drag och uppbyggnad. Parallellhandling och tillbakablickar, miljö- och personbeskrivningar samt dialoger.
- Några skönlitterärt betydelsefulla barn- och ungdomsboksförfattare och deras verk.
- Sakprosatexter för barn och unga. Beskrivande, förklarande, instruerande och argumenterande texter. Texternas innehåll, uppbyggnad och typiska språkliga drag.
- Texter som kombinerar ord, bild och ljud samt texter i digitala miljöer. Texternas innehåll, uppbyggnad och typiska språkliga drag.
- Elevnära texter på danska och norska, till exempel film, enkla webbtexter och sånger.

Språkbruk

- Språkliga strategier för att minnas och lära, till exempel tankekartor och stödord.
- Ord och begrepp för att på ett varierat sätt uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning.
- Formellt och informellt språk. Skillnader i språkanvändning beroende på mottagare, syfte och sammanhang. Ansvarsfullt agerande vid kommunikation i digitala och andra medier.
- Språkbruk i Sverige och Norden. Några svenska dialekter. Några vanligt förekommande danska och norska ord och uttryck samt exempel på skillnader och likheter mellan de nordiska grannspråken. De nationella minoritetsspråken och deras ställning i samhället.

Informationssökning och källkritik

- Informationssökning i några olika medier och källor, till exempel i uppslagsböcker, genom intervjuer och via sökmotorer på internet.
- Hur man jämför källor och prövar deras tillförlitlighet med ett källkritiskt förhållningssätt.

I årskurs 7–9

Läsa och skriva
- Gemensam och enskild läsning. Strategier för att förstå, tolka och analysera texter från olika medier. Att urskilja texters budskap, tema och motiv samt deras syfte, avsändare och sammanhang. Att urskilja innehåll som kan vara explicit eller implicit uttryckt i texten.
- Sammanfattning av texter.
- Analys av texter med koppling till upphovsperson, tid, orsakssamband och andra texter samt utifrån egna erfarenheter, olika livsfrågor och omvärldsfrågor.
- Skrivande av olika typer av texter med anpassning till deras uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar, såväl med som utan digitala verktyg.
- Disposition och redigering av texter med hjälp av digitala verktyg. Bearbetning av egna och gemensamma texter till innehåll och form. Att ge och ta emot respons på texter.
- Språkliga strukturer och normer. Stavning, meningsbyggnad, styckeindelning och olika typer av textbindning. Ordklasser och satsdelar.
- Användande av språkliga handböcker och digitala verktyg för ordförståelse, språkriktighet och variation.

Tala, lyssna och samtala
- Olika former av samtal. Att delta aktivt genom att uttrycka känslor, tankar och kunskaper, lyssna, ställa frågor och föra resonemang, samt formulera och bemöta argument.
- Att leda ett samtal och sammanfatta huvuddragen i vad som sagts.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande för olika mottagare, om ämnen hämtade från skola och samhällsliv. Anpassning av språk, innehåll och disposition till syfte, mottagare och sammanhang. Olika typer av talmanus samt analoga och digitala hjälpmedel för att planera och genomföra muntliga presentationer.

Texter
- Skönlitteratur för ungdomar och vuxna från olika tider, från Sverige, Norden och övriga världen. Texter som belyser människors villkor och identitets- och livsfrågor, till exempel utanförskap, jämlikhet, sexualitet och relationer.
- Språkliga drag, uppbyggnad och berättarperspektiv i berättande och poetiska texter. Bildspråk, gestaltningar, parallellhandling, tillbakablickar, miljö- och personbeskrivningar samt dialoger.
- Skönlitteraturens huvudgenrer samt några undergenrer och hur de stilistiskt och innehållsligt skiljer sig ifrån varandra.
- Några skönlitterärt betydelsefulla författare och deras verk samt de historiska och kulturella sammanhang som verken har tillkommit i.
- Sakprosatexter för ungdomar och vuxna. Beskrivande, förklarande, utredande, instruerande och argumenterande texter. Texternas syfte, innehåll, uppbyggnad och språkliga drag. Kombinationer av olika texttyper, till exempel informerande texter med inslag av argumentation.
- Texter i digitala miljöer med länkar och andra interaktiva funktioner samt andra texter som kombinerar ord, bild och ljud. Språkliga och dramaturgiska komponenter samt hur uttrycken kan samspela med varandra, till exempel i filmiskt berättande, teaterföreställningar och webbtexter.
- Elevnära texter på danska och norska, till exempel film, webbtexter och sångtexter.

Språkbruk
- Språkliga strategier för att minnas och lära genom att identifiera nyckelord, föra anteckningar och göra sammanfattningar.
- Ord och begrepp för att på ett varierat sätt uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning.
- Skillnader i språkanvändning beroende på syfte, mottagare och sammanhang. Språkets betydelse för att utöva inflytande.
- Språkbruk, yttrandefrihet och integritet i digitala och andra medier.

- Språkbruk i Sverige och Norden. Några svenska dialekter och sociolekter.
Några exempel på språkbruk och språkförändring genom tiderna, till exempel vilka språk som påverkat svenskan historiskt och i nutid.
Några exempel på skillnader och likheter mellan de nordiska språken.
Informationssökning och källkritik
- Informationssökning på bibliotek och på internet, i böcker och massmedier samt genom intervjuer.
- Hur man refererar, citerar och gör källhänvisningar, även vid användning av digitala medier.
- Hur man sovrar i en stor informationsmängd och prövar källors tillförlitlighet med ett källkritiskt förhållningssätt.

KUNSKAPSKRAV I ÄMNET SVENSKA

Svenska (pdf, 762 kB)
https://www.skolverket.se/download/18.472714ce16b70ab98271372/1569251325902/Svenska_GR.pdf

Svenska som andraspråk

Språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära. Genom språket utvecklar människor sin identitet, uttrycker känslor och tankar och förstår hur andra känner och tänker. Att ha ett rikt och varierat språk är betydelsefullt för att kunna förstå och verka i ett samhälle där kulturer, livsåskådningar, generationer och språk möts.

Syfte
Undervisningen i ämnet svenska som andraspråk ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i och om svenska språket. Genom undervisningen ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sitt svenska tal- och skriftspråk så att de får tilltro till sin språkförmåga och kan och vågar uttrycka sig i olika sammanhang och för skilda syften. Det innebär att eleverna genom undervisningen ska ges möjlighet att utveckla språket för att tänka, kommunicera och lära.

Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla olika strategier för hur man lär sig språk samt strategier för att stödja den egna kommunikationen. Undervisningen ska ge eleverna rika möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka komplexa tankar utifrån sin kunskapsnivå och sina språkliga resurser, utan att ställa för tidiga krav på språklig korrekthet.

Undervisningen ska stimulera elevernas intresse för att läsa och skriva på svenska. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om hur man formulerar egna åsikter och tankar i olika slags texter och genom skilda medier. Undervisningen ska även syfta till att eleverna utvecklar förmåga att skapa och bearbeta texter, enskilt och tillsammans med andra. Eleverna ska ges möjligheter att kommunicera i digitala miljöer med interaktiva och föränderliga texter. Eleverna ska även stimuleras till att uttrycka sig genom olika estetiska uttrycksformer. Vidare ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om hur man söker och kritiskt värderar information från olika källor.

I undervisningen ska eleverna möta samt få utveckla kunskaper om skönlitteratur från olika tider och skilda delar av världen. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om olika former av sakprosa. I mötet med olika typer av texter, scenkonst och annat estetiskt berättande ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sitt svenska språk, den egna identiteten och sin förståelse för omvärlden.

Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla sina kunskaper om svenska språket, dess normer, uppbyggnad, uttal, ord och begrepp samt om hur språkbruk varierar beroende på sociala sammanhang och medier. På så sätt ska undervisningen bidra till att stärka elevernas medvetenhet om och tilltro till den egna språkliga och kommunikativa förmågan. Undervisningen ska också bidra till att eleverna får förståelse för att sättet man kommunicerar på kan få konsekvenser för en själv och för andra människor. Därigenom ska eleverna ges förutsättningar att ta ansvar för det egna språkbruket i olika sammanhang och medier.

Undervisningen ska utgå ifrån att eleverna använder fler än ett språk i sin vardag.
Undervisningen i ämnet svenska som andraspråk ska ge eleverna förutsättningar att utveckla

- förmåga att formulera sig och kommunicera i tal och skrift, urskilja språkliga strukturer och följa språkliga normer
- förmåga att anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang
- förmåga att läsa och analysera skönlitteratur och andra texter för olika syften
- förmåga att söka information från olika källor och värdera dessa.

- **Centralt innehåll**

I årskurs 1–3

Läsa och skriva
- Gemensam och enskild läsning. Läsrelaterade aktiviteter och strategier för att förstå, avkoda och tolka ord, begrepp och texter. Läsning för att utveckla ordförrådet och komplexiteten i språket.
- Läsriktning och sambandet mellan ljud och bokstav i jämförelse med andra språk eleven kan.
- Att återge delar av innehållet i olika texter samt resonera om budskap i texterna och jämföra med egna erfarenheter.
- Gemensamt och enskilt skrivande. Strategier för att skriva ord, meningar och olika typer av texter med anpassning till deras uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord och bild samspelar, såväl med som utan digitala verktyg.
- Grundläggande textbearbetning.
- Handstil och att skriva med digitala verktyg.
- Språkliga strukturer och normer. Ords böjningsformer och meningsbyggnad med sambandsord, i jämförelse med andra språk eleven kan. Grundläggande skrivregler, med gemener och versaler, de vanligaste skiljetecknen samt stavning av vanligt förekommande ord i elevnära och för eleven kända texter.
- Alfabetet och alfabetisk ordning. Tala, lyssna och samtala
- Strategier för att lyssna, förstå och muntligt göra sig förstådd i situationer när det egna svenska språket inte räcker till, exempelvis att be om förtydliganden, omformulera och använda olika språk som resurs.
- Strukturerade samtal. Att berätta om vardagliga händelser och uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Att lyssna, ställa frågor och ge kommentarer. Fraser och uttryck samt ords värdeladdning.
- Aktivt lyssnande och återberättande av viktiga delar av innehållet.
- Att ge och ta muntliga instruktioner.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande om vardagsnära ämnen.
Föremål, bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel som kan stödja presentationer.
- Uttal, betoning och satsmelodi samt uttalets betydelse för att göra sig förstådd. Svenska språkets uttal i jämförelse med andra språk eleven kan.
Texter
- Skönlitteratur för barn från olika tider och skilda delar av världen. Sånger, muntligt berättande, bilderböcker, kapitelböcker, lyrik, dramatik, sagor och myter. Texter som belyser människors upplevelser och erfarenheter, till exempel sorg, rättvisa, kärlek och relationer.
- Berättande texters budskap, uppbyggnad och innehåll. Hur en berättande text kan organiseras med inledning, händelseförlopp och avslutning samt utbyggnad med enkla miljö- och personbeskrivningar. Texternas ord och uttryck.
- Sakprosatexter för barn. Beskrivande, förklarande och instruerande texter och hur deras innehåll kan organiseras.
- Muntliga texter, till exempel radioprogram för barn och inlästa texter.
- Texter som kombinerar ord och bild samt texter i digitala miljöer för barn.

Språkbruk
- Språkliga strategier för att minnas och lära, till exempel tankekartor.
- Ord och begrepp för att på ett varierat sätt uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.
- Hur ord och yttranden uppfattas av omgivningen beroende på tonfall, kroppsspråk och ords nyanser. Språkbruk samt möjligheter och risker vid egen kommunikation i digitala medier.
- Ord och begrepp för att benämna elevnära händelser och ting i elevens vardag. Vardagliga ords betydelseomfång och kategorisering i jämförelse med andra språk eleven kan, till exempel att flera ord på ett språk motsvaras av ett ord på ett annat språk.
- Skillnader mellan tal- och skriftspråk. Informationssökning och källkritik
- Informationssökning i böcker, tidskrifter och på webbplatser för barn samt via sökmotorer på internet.
- Hur texters avsändare påverkar innehållet.

I **årskurs 4–6**

Läsa och skriva
- Gemensam och enskild läsning. Läsrelaterade aktiviteter och strategier för att förstå, avkoda och tolka ord, begrepp och texter från olika medier. Att urskilja texters budskap, både det direkt uttalade och sådant som är indirekt uttryckt. Läsning för att utveckla ordförrådet och komplexiteten i språket.
- Sammanfattning av texter.
- Resonemang om texter med koppling till sammanhang inom och utanför texten samt till den egna läsupplevelsen.
- Gemensamt och enskilt skrivande. Strategier för att skriva olika typer av texter med anpassning till deras uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar, såväl med som utan digitala verktyg.
- Bearbetning av egna och gemensamma texter till innehåll och form. Att ge och ta emot respons på texter.
- Handstil och att skriva med digitala verktyg.
- Språkliga strukturer och normer. Ords böjningsformer, meningsbyggnad med huvudsatser och bisatser samt svenska språkets ordföljd i jämförelse med andra språk eleven kan. Textbindning med hjälp av sambandsord. Stavning, skiljetecken och ordklasser.
- Användande av svenska och flerspråkiga ordböcker samt digitala verktyg för ordförståelse och stavning.

Tala, lyssna och samtala
- Strategier för att förstå och göra sig förstådd när det egna svenska språket inte räcker till, exempelvis att be om förtydliganden, omformulera, förklara och använda olika språk som resurs.
- Utmärkande drag i talspråket som kan försvåra förståelsen, till exempel reduktioner, assimileringar och talhastighet.
- Olika former av strukturerade samtal, till exempel dialoger och intervjuer.
- Att lyssna aktivt, ställa frågor, uttrycka tankar och känslor samt resonera och argumentera i olika samtalssituationer och i samband med demokratiska beslutsprocesser. Användande av sambandsord för att jämföra, motivera och exemplifiera.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande för olika mottagare, om ämnen hämtade från vardag och skola. Disposition med inledning, innehåll och avslutning. Stödord, bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel för att planera och genomföra en muntlig presentation. Hur gester och kroppsspråk kan påverka en presentation.
- Uttal, satsmelodi och sambandet mellan betoning och betydelse. Svenska språkets uttal i jämförelse med andra språk eleven kan.

Texter
- Skönlitteratur för barn och unga från olika tider, från Sverige och övriga världen. Texter i olika genrer som belyser människors villkor och identitets- och livsfrågor, till exempel meningen med livet, makt, könsmönster och relationer.
- Berättande texters budskap, språkliga drag och uppbyggnad. Parallellhandling och tillbakablickar, miljö- och personbeskrivningar samt dialoger. Texternas ord och uttryck.
- Några skönlitterärt betydelsefulla barn- och ungdomsboksförfattare och deras verk.
- Sakprosatexter för barn och unga. Beskrivande, förklarande, instruerande och argumenterande texter. Texternas innehåll, uppbyggnad, typiska språkliga drag samt deras ord och begrepp.
- Muntliga texter, till exempel radioprogram för barn och ungdomar samt inlästa texter.
- Texter som kombinerar ord, bild och ljud samt texter i digitala miljöer. Texternas innehåll, uppbyggnad och typiska språkliga drag.

Språkbruk
- Språkliga strategier för att minnas och lära, till exempel tankekartor och stödord.
- Ord och begrepp för att på ett varierat sätt uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning.
- Ord och begrepp inom både vardags- och skolspråk. Flertydiga ord, ords inbördes relationer, ords klassificering i över- och underordning samt ords betydelseomfång i jämförelse med andra språk eleven kan.
- Formellt och informellt språk. Skillnader i språkanvändning beroende på mottagare, syfte och sammanhang. Ansvarsfullt agerande vid kommunikation i digitala och andra medier.

Informationssökning och källkritik
- Informationssökning i några olika medier och källor, till exempel i uppslagsböcker, genom intervjuer och via sökmotorer på internet.
- Hur man jämför källor och prövar deras tillförlitlighet med ett källkritiskt förhållningssätt.

I **årskurs 7–9**

Läsa och skriva
- Gemensam och enskild läsning. Läsrelaterade aktiviteter och strategier för att förstå, tolka och analysera texter från olika medier samt för att utveckla ordförrådet och komplexiteten i språket. Att urskilja texters budskap, tema och motiv samt deras syfte, avsändare och sammanhang. Att urskilja innehåll som kan vara explicit eller implicit uttryckt i texten.
- Sammanfattning av texter.
- Analys av texter med koppling till upphovsperson, tid, orsakssamband och andra texter samt utifrån egna erfarenheter och referensramar, olika livsfrågor och omvärldsfrågor.
- Gemensamt och enskilt skrivande. Strategier för att skriva olika typer av texter med anpassning till deras uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar, såväl med som utan digitala verktyg.
- Disposition och redigering av texter med hjälp av digitala verktyg. Bearbetning av egna och gemensamma texter till innehåll och form. Att ge och ta emot respons på texter.
- Språkliga strukturer och normer. Meningsbyggnad och ordföljd på svenska i jämförelse med andra språk eleven kan samt hur orsaks-, konsekvens-och villkorssamband kan formuleras genom olika typer av bisatser. Styckeindelning och textbindning med sambandsmarkörer, referensbindning och tematisk bindning. Skiljetecken, ordklasser, kongruens, tempus, genus och satsdelar samt stavning.
- Användande av svenska och flerspråkiga ordböcker och digitala verktyg för ordförståelse, variation och stavning.

Tala, lyssna och samtala
- Strategier för att förstå och göra sig förstådd när det egna svenska språket inte räcker till, exempelvis omformuleringar, förklaringar, synonymer, att be om förtydliganden och upprepningar samt använda olika språk som resurs.
- Olika former av samtal. Att delta aktivt genom att uttrycka känslor, tankar och kunskaper, lyssna, ställa frågor och föra resonemang, samt formulera och bemöta argument. Användande av sambandsord för att jämföra, motivera, exemplifiera och problematisera.
- Att leda ett samtal och sammanfatta huvuddragen i vad som sagts.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande för olika mottagare, om ämnen hämtade från skola och samhällsliv. Anpassning av språk, innehåll och disposition till syfte, mottagare och sammanhang. Olika typer av talmanus samt analoga och digitala hjälpmedel för att planera och genomföra muntliga presentationer.
- Svenska språkets prosodi och uttalets betydelse för att göra sig förstådd. Olika varieteter av talad svenska, till exempel dialekter och sociolekter.
Texter
- Skönlitteratur för ungdomar och vuxna från olika tider, från Sverige och övriga världen. Texter som belyser människors villkor och identitets- och livsfrågor, till exempel utanförskap, jämlikhet, sexualitet och relationer.
- Språkliga drag, uppbyggnad och berättarperspektiv i berättande och poetiska texter. Bildspråk, gestaltningar, parallellhandling, tillbakablickar, miljö- och personbeskrivningar samt dialoger.
- Några skönlitterära genrer och hur de stilistiskt och innehållsligt skiljer sig ifrån varandra.
- Några skönlitterärt betydelsefulla författare och deras verk samt de historiska och kulturella sammanhang som verken har tillkommit i.
- Sakprosatexter för ungdomar och vuxna. Beskrivande, förklarande, utredande, instruerande och argumenterande texter. Texternas syfte, innehåll, uppbyggnad och språkliga drag samt deras ord och uttryck. Kombinationer av olika texttyper, till exempel informerande texter med inslag av argumentation.
- Muntliga texter, till exempel radioprogram för unga och vuxna samt inlästa texter.
- Texter i digitala miljöer med länkar och andra interaktiva funktioner samt andra texter som kombinerar ord, bild och ljud. Språkliga och dramaturgiska komponenter samt hur uttrycken kan samspela med varandra, till exempel i filmiskt berättande, teaterföreställningar och webbtexter.
Språkbruk
- Språkliga strategier för att minnas och lära genom att identifiera nyckelord, föra anteckningar och göra sammanfattningar samt använda grafiska modeller.
- Ord och begrepp för att på ett varierat sätt uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning.
- Ord och begrepp inom både vardags- och skolspråk. Flertydiga ord, ords klassificering i över- och underordning samt ords betydelseomfång i jämförelse med andra språk eleven kan.
- Ordbildning, till exempel sammansatta ord samt avledningar med suffix och prefix. Bildspråk, nominaliseringar, fasta fraser och idiomatiska uttryck i jämförelse med andra språk eleven kan.
- Skillnader i språkanvändning beroende på syfte, mottagare och sammanhang. Språkets betydelse för att utöva inflytande.
- Språkbruk, yttrandefrihet och integritet i digitala och andra medier.
Informationssökning och källkritik
- Informationssökning på bibliotek och på internet, i böcker och massmedier samt genom intervjuer.

- Hur man refererar, citerar och gör källhänvisningar, även vid användning av digitala medier.
- Hur man sovrar i en stor informationsmängd och prövar källors tillförlitlighet med ett källkritiskt förhållningssätt.

KUNSKAPSKRAV I ÄMNET SVENSKA SOM ANDRASPRÅK

Svenska som andraspråk (pdf, 767 kB)
https://www.skolverket.se/download/
18.472714ce16b70ab98271373/1569251325961/
Svenska_som_andraspråk_GR.pdf

Modersmål utom nationella minoritetsspråk

Språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära. Genom språket utvecklar människor sin identitet, uttrycker känslor och tankar och förstår hur andra känner och tänker. Att ha ett rikt och varierat språk är betydelsefullt för att kunna förstå och verka i ett samhälle där kulturer, livsåskådningar, generationer och språk möts. Att ha tillgång till sitt modersmål underlättar också språkutveckling och lärande inom olika områden.

Syfte
Undervisningen i ämnet modersmål ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i och om modersmålet. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla sitt tal- och skriftspråk så att de får tilltro till sin språkförmåga och kan uttrycka sig i olika sammanhang och för skilda syften. Undervisningen ska bidra till att eleverna erövrar kunskaper om modersmålets uppbyggnad och blir medvetna om modersmålets betydelse för det egna lärandet i olika skolämnen.

Undervisningen ska stimulera elevernas intresse för att samtala, läsa och skriva på modersmålet. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att möta och få kunskaper om skönlitteratur, annat estetiskt berättande och olika former av sakprosa på modersmålet. Därigenom ska eleverna ges möjlighet att utveckla sitt språk, sin identitet och förståelse för omvärlden. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om hur man formulerar egna åsikter och tankar i olika slags texter. De ska även stimuleras till att uttrycka sig genom andra estetiska uttrycksformer.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla sin kulturella identitet och sin flerspråkighet. Genom undervisningen ska eleverna därför ges möjligheter att utveckla sina kunskaper om kulturer och områden där modersmålet talas. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar ett jämförande förhållningssätt till kulturer och språk.

Undervisningen i ämnet modersmål ska ge eleverna förutsättningar att utveckla
- förmåga att formulera sig och kommunicera i tal och skrift, urskilja språkliga strukturer och följa språkliga normer
- förmåga att anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang
- förmåga att läsa och analysera skönlitteratur och andra texter för olika syften
- förmåga att använda sitt modersmål som ett medel för sin språkutveckling och sitt lärande
- kunskaper om traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor i områden där modersmålet talas i jämförelse med förhållanden i Sverige.

Centralt innehåll

I årskurs 1–3

Läsa och skriva
- Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier samt för att anpassa läsningen efter textens form och innehåll.
- Strategier för skrivande av olika typer av texter om ämnen som är välbekanta för eleven.
- Läsriktning och skrivteckens form och ljud i jämförelse med svenska.

- Ordföljd och interpunktion samt stavningsregler för vanligt förekommande ord i elevnära texter. Jämförelser med svenskans ordföljd, interpunktion och stavningsregler.
Tala, lyssna och samtala
- Samtal om vardagliga företeelser och händelser.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning till olika mottagare.
Bilder och andra hjälpmedel som kan stödja presentationen.
- Uttal, betoning och satsmelodi och uttalets betydelse för att göra sig förstådd.
- Modersmålets uttal i jämförelse med svenskans.
Texter
- Berättande texter och poetiska texter för barn i form av bilderböcker, kapitelböcker, dikter, sagor och sägner från områden där modersmålet talas.
- Beskrivande och förklarande texter för barn med anknytning till traditioner och företeelser i områden där modersmålet talas.
- Muntliga traditioner ur modersmålets tradition, till exempel rim, ramsor och gåtor. Språkbruk
- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.
- Ord och begrepp med anknytning till traditioner och företeelser i områden där modersmålet talas.
Kultur och samhälle
- Traditioner och högtider som eleven möter i olika sammanhang.
- Lekar och musik från områden där modersmålet talas.

I årskurs 4–6

Läsa och skriva
- Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier, både det direkt uttalade och sådant som är indirekt uttryckt.
- Strategier för skrivande av olika typer av texter med anpassning till deras uppbyggnad och språkliga drag.
- Modersmålets grundläggande struktur i jämförelse med svenskans.
- Ordböcker och andra hjälpmedel för stavning och ordförståelse.
Tala, lyssna och samtala
- Samtal om egna och andras upplevelser samt om vardagliga företeelser och händelser.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning till olika mottagare.
Stödord, bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel för att planera och genomföra en muntlig presentation.
- Uttal, betoning och satsmelodi samt uttalets betydelse för att göra sig förstådd.
- Modersmålets uttal i jämförelse med svenskans.
Texter
- Berättande texter och poetiska texter för barn och unga i form av skönlitteratur, sagor och sägner från områden där modersmålet talas.
- Beskrivande, förklarande och instruerande texter för barn och unga med anknytning till traditioner och företeelser i områden där modersmålet talas.
- Texters innehåll, typiska språkliga drag samt deras ord och begrepp.
Språkbruk
- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning.
- Synonymer, motsatsord och andra relationer mellan ord. Kultur och samhälle
- Seder, bruk och traditioner i områden där modersmålet talas i jämförelse med svenska seder, bruk och traditioner.
- Elevnära företeelser i områden där modersmålet talas i jämförelse med elevnära företeelser i Sverige.

I år**skurs 7–9**

Läsa och skriva
- Lässtrategier för att förstå, tolka och analysera olika typer av texter från olika medier. Att urskilja texters syfte, avsändare och sammanhang. Att urskilja innehåll som kan vara explicit eller implicit uttryckt i texten.
- Strategier för skrivande av olika typer av texter med anpassning till deras uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar, inklusive digitala verktyg.
- Modersmålets grundläggande struktur i jämförelse med svenskan. Ordbildning och meningsbyggnad på modersmålet i jämförelse med svenskan.
- Hjälpmedel för informationssökning och ordförståelse.

Tala, lyssna och samtala
- Samtal och diskussioner om ämnen som är välbekanta för eleven samt om tankar, känslor, åsikter och aktuella händelser.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning av språk, innehåll och disposition efter syfte och mottagare.
- Uttal, betoning och satsmelodi i jämförelse med svenskans samt olika talade variationer av modersmålet.

Texter
- Skönlitteratur för ungdomar från olika tider och områden där modersmålet talas.
- Språkliga drag, ord och begrepp i skönlitteratur för ungdomar.
- Beskrivande, förklarande, instruerande och argumenterande texter, till exempel tidningsartiklar och arbetsbeskrivningar. Texternas syfte, innehåll och typiska språkliga drag.
- Texter som kombinerar ord, ljud och bild och deras språkliga och dramaturgiska komponenter, till exempel i tv-serier, teaterföreställningar och webbtexter.

Språkbruk
- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning. Bildspråk och idiomatiska uttryck.
- Översättning av och jämförelser mellan ord, begrepp, fraser och texter på modersmålet och på svenska.
- Skillnader i språkanvändning beroende på syfte, mottagare och sammanhang. Språkets betydelse för att utöva inflytande.

Kultur och samhälle
- Kulturella uttrycksformer från områden där modersmålet talas, till exempel bildkonst, musik och arkitektur.
- Aktuella samhällsfrågor i områden där modersmålet talas, i jämförelse med liknande frågor i Sverige.

KUNSKAPSKRAV I ÄMNET MODERSMÅL UTOM NATIONELLA MINORITETSSPRÅK

Modersmål (pdf, 682 kB)
https://www.skolverket.se/download/18.472714ce16b70ab9827136d/1569251325605/Modersmål_utom_nationella_minoritetsspråk_GR.pdf

Modersmål - finska som nationellt minoritetsspråk

Språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära. Genom språket utvecklar människor sin identitet, uttrycker känslor och tankar och förstår hur andra känner och tänker. Att ha ett rikt och varierat språk är betydelsefullt för att kunna förstå och verka i ett samhälle där kulturer, livsåskådningar, generationer och språk möts.

Sverigefinnar är en nationell minoritet med flerhundraåriga anor i Sverige. Deras språk – finska – är ett officiellt nationellt minoritetsspråk. De nationella minoritetsspråkens ställning i Sverige är i stort behov av att stärkas. För att säkra språkens framtid i landet är det nödvändigt att fler utvecklar språkkunskaper. Språken är viktiga kulturbärare som uttrycker gemensamma erfarenheter, värden och kunskaper som förenar de nationella minoriteterna i Sverige med människor som talar samma språk i andra delar av världen. Att ha kunskaper i språket och om minoritetens kultur kan ge nya perspektiv på den egna identiteten och stärker möjligheterna till deltagande i samhällslivet i Sverige och andra länder.

Syfte
Undervisningen i ämnet modersmål - finska som nationellt minoritetsspråk ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i och om språket samt kunskaper om minoritetens kultur. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla sin flerspråkighet, sin förståelse av omvärlden och sin identitet.

Undervisningen ska stimulera elevernas intresse för att samtala, läsa och skriva på det nationella minoritetsspråket. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att möta och utveckla kunskaper om texter på språket i olika genrer. Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla en allsidig kommunikativ förmåga, språklig säkerhet i tal och skrift samt tilltro till sin förmåga att uttrycka sig i olika sammanhang och för skilda syften. Det innebär att eleverna genom undervisningen ska ges möjlighet att utveckla kunskaper om hur man formulerar sig och samspelar med andra i tal och skrift, liksom en medvetenhet om hur språkbruket varierar beroende på situation och sociala sammanhang.

Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om den nationella minoritetens historia, kulturella uttryck och traditioner. Eleverna ska genom undervisningen även ges förutsättningar att utveckla kunskaper om den nationella minoritetens musik, litteratur och andra estetiska uttrycksformer. Vidare ska eleverna ges förutsättningar att utveckla kunskaper om det nationella minoritetsspråkets ursprung, utveckling och nutida status.

Undervisningen i ämnet modersmål - finska som nationellt minoritetsspråk ska ge eleverna förutsättningar att utveckla
- förmåga att formulera sig och kommunicera i tal och skrift, urskilja språkliga strukturer och följa språkliga normer
- förmåga att anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang
- förståelse av finska i tal och skrift
- kunskaper om sociala, historiska och kulturella företeelser i miljöer där språket används
- kunskaper om språkets ursprung, utveckling och nutida status.

Centralt innehåll

I årskurs 1–3, inom ramen för finska som förstaspråk

Läsa och skriva
- Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier samt för att anpassa läsningen efter textens form och innehåll.
- Strategier för skrivande av olika typer av texter om ämnen som är välbekanta för eleven.
- Stavningsregler för vanligt förekommande ord i elevnära texter.
- Alfabetet på finska och sambandet mellan ljud och bokstav.

Tala, lyssna och samtala
- Samtal om vardagliga företeelser och händelser.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning till olika mottagare.

Bilder och andra hjälpmedel som kan stödja presentationen.

Texter
- Berättande texter och poetiska texter för barn i form av bilderböcker, kapitelböcker, dikter, sagor och sånger.
- Faktatexter för barn.
- Texter med anknytning till sverigefinska och finska traditioner och kulturella uttrycksformer.

Språkbruk
- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.
- Ord och begrepp med anknytning till sverigefinsk och finsk kultur.

Sverigefinsk kultur
- Sverigefinnarnas liv i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv, till exempel traditioner och högtider.
- Sverigefinnarnas kulturarv i olika former, till exempel lekar, musik och andra estetiska uttryck.

I årskurs 4–6, inom ramen för finska som förstaspråk

Läsa och skriva
- Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier samt för att urskilja texters budskap, både det direkt uttalade och sådant som är indirekt uttryckt.
- Strategier för skrivande av berättande texter och faktatexter med anpassning till deras uppbyggnad och språkliga drag.
- Finskans grundläggande struktur med stavningsregler, böjningsmönster och meningsbyggnad.

- Ordböcker och andra hjälpmedel för stavning och ordförståelse. Tala, lyssna och samtala
- Samtal om egna och andras upplevelser samt om vardagliga företeelser och händelser.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning till olika mottagare.

Stödord, bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel för att planera och genomföra en muntlig presentation.

Texter
- Berättande texter och poetiska texter samt faktatexter för barn och unga från områden där finska används.
- Texter med anknytning till sverigefinska och finska traditioner och kulturella uttrycksformer.

Språkbruk
- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning.
- Ord och begrepp med anknytning till sverigefinsk och finsk kultur.
- Likheter och skillnader mellan talad och skriven finska.

Sverigefinsk kultur
- Sverigefinnarnas liv i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv, till exempel den finskspråkiga befolkningens historia i Sverige.

- Sverigefinnarnas kulturliv i olika konstformer, till exempel musik, film och skönlitteratur.
- Några samhällsfrågor som berör sverigefinnar i dag.

I årskurs 7–9, inom ramen för finska som förstaspråk

Läsa och skriva
- Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier.
- Strategier för skrivande av olika typer av texter med anpassning till deras uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar, inklusive digitala verktyg.
- Finskans struktur med ordbildning, böjningsmönster, ordklasser och satsdelar.
- Hjälpmedel för informationssökning och ordförståelse.

Tala, lyssna och samtala
- Samtal och diskussioner om ämnen som är välbekanta för eleven samt om tankar, känslor, åsikter och aktuella händelser.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning av språk, innehåll och disposition efter syfte och mottagare.
- Olika varieteter av talad finska.
- Texter
- Skönlitteratur för ungdomar.
- Beskrivande, förklarande, instruerande och argumenterande texter, till exempel tidningsartiklar och arbetsbeskrivningar. Texternas syfte, innehåll och typiska språkliga drag.
- Berättande texter och poetiska texter med anknytning till sverigefinska och finska traditioner och kulturella uttrycksformer.

Språkbruk
- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning. Bildspråk och idiomatiska uttryck.
- Ord och begrepp med anknytning till sverigefinsk och finsk kultur.
- Skillnader i språkanvändning beroende på syfte, mottagare och sammanhang. Språkets betydelse för att utöva inflytande.
- Likheter och skillnader mellan olika varieteter av finska. Sverigefinskan i relation till finskan i Finland.

Sverigefinsk kultur
- Finskans ursprung, utveckling och framtid i Sverige. Den sverigefinska kulturens villkor i relation till majoritetssamhället under olika tider. Organisationer som arbetar för att främja finska och den sverigefinska kulturen.
- Traditionell och modern sverigefinsk och finsk musik samt andra estetiska uttryck.
- Några sverigefinska och finska författare och deras verk.
- Några aktuella samhällsfrågor som berör sverigefinnar, även i jämförelse med liknande frågor hos andra nationella minoriteter i Sverige.

I årskurs 1–3, inom ramen för finska som andraspråk

Läsa och skriva
- Lässtrategier för att förstå och tolka ord och fraser i enkla texter.
- Strategier för skrivande av enkla presentationer, beskrivningar och meddelanden.
- Alfabetet på finska och sambandet mellan ljud och bokstav.

Tala, lyssna och samtala
- Samtal om ämnesområden som är välbekanta för eleven, till exempel intressen, personer och platser.
- Strategier för att uppfatta betydelsebärande ord och dra slutsatser om innehållet i talad finska, till exempel med hjälp av förförståelse.
- Språkliga företeelser som uttal och intonation i det språk eleverna möter.

Texter
- Berättande texter och poetiska texter för barn i form av bilderböcker, dikter, sagor och sånger.
- Enkla instruerande och beskrivande texter.
- Enkla texter med anknytning till sverigefinska och finska traditioner och kulturella uttrycksformer.
Språkbruk
- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.
- Ord och begrepp med anknytning till sverigefinsk och finsk kultur.
Sverigefinsk kultur
- Sverigefinnarnas liv i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv, till exempel traditioner och högtider.
- Sverigefinnarnas kulturarv i olika former, till exempel lekar, musik och andra estetiska uttryck.

I årskurs 7–9, inom ramen för finska som andraspråk

Läsa och skriva
- Lässtrategier för att förstå och tolka enkla texter från olika medier.
- Strategier för skrivande av enkla berättande texter, beskrivningar och instruktioner.
- Språkliga företeelser som stavningsregler och grammatiska strukturer, i det språk eleverna möter.
- Olika sätt att orientera sig i anvisade skriftliga källor av olika slag för att hitta enkel information och använda den i egen produktion och interaktion. Tala, lyssna och samtala
- Samtal om ämnesområden som är välbekanta för eleven, till exempel vardagliga situationer, händelser och aktiviteter.
- Strategier för att uppfatta betydelsebärande ord och sammanhang i talad finska, till exempel med hjälp av förförståelse.
- Strategier för att lösa språkliga problem i samtal, till exempel gester, frågor och omformuleringar.
- Olika sätt att orientera sig i anvisade muntliga källor av olika slag för att hitta enkel information och använda den i egen produktion och interaktion.
Texter
- Berättande texter och poetiska texter för barn i form av bilderböcker, dikter, sagor och sånger.
- Enkla instruerande och beskrivande texter.

- Enkla texter med anknytning till sverigefinska och finska traditioner och kulturella uttrycksformer.
Språkbruk
- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.
- Ord och begrepp med anknytning till sverigefinsk och finsk kultur.
- Hur ord och fasta språkliga uttryck, till exempel artighetsfraser och tilltalsord, används i texter och talat språk i olika situationer.
Sverigefinsk kultur
- Sverigefinnarnas liv i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv, till exempel den finskspråkiga befolkningens historia i Sverige.
- Sverigefinnarnas kulturliv i olika konstformer, till exempel musik, film och skönlitteratur.
- Några samhällsfrågor som berör sverigefinnar i dag.

I årskurs 7–9, inom ramen för finska som andraspråk

Läsa och skriva
- Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier.
- Berättelser och beskrivningar i form av sammanhängande text.
- Språkliga företeelser som stavning, grammatiska strukturer och fasta språkliga uttryck, i det språk eleverna möter.

- Sökning av enkel information i ett avgränsat urval av skriftliga källor av olika slag för användning i egen produktion och interaktion.

Tala, lyssna och samtala

- Samtal och diskussioner om ämnesområden som är välbekanta för eleven, till exempel olika slags händelseförlopp samt egna och andras erfarenheter.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning till olika mottagare.
- Strategier för att uppfatta betydelsebärande ord och sammanhang i talad finska, till exempel med hjälp av förförståelse.
- Strategier för att delta i och bidra till samtal, till exempel frågor samt bekräftande fraser och uttryck.
- Sökning av enkel information i ett avgränsat urval av muntliga källor av olika slag för användning i egen produktion och interaktion.

Texter

- Berättelser och annan fiktion för ungdomar. Sånger och dikter.
- Instruerande och beskrivande texter. Texternas syfte, innehåll och några av deras typiska språkliga drag.
- Texter med anknytning till sverigefinska och finska traditioner samt kulturellauttrycksformer.

Språkbruk

- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning.
- Ord och begrepp med anknytning till sverigefinsk och finsk kultur.
- Hur olika formuleringar används för att inleda och avsluta samtal samt olika typer av muntliga och skriftliga framställningar.
- Likheter och skillnader mellan talad och skriven finska.

Sverigefinsk kultur

- Finskans ursprung, utveckling och framtid i Sverige. Den sverigefinska kulturens villkor i relation till majoritetssamhället under olika tider. Organisationer som arbetar för att främja finska och den sverigefinska kulturen.
- Traditionell och modern sverigefinsk och finsk musik samt andra estetiska uttryck.
- Några sverigefinska och finska författare och vilka verk de är kända för.
- Några aktuella samhällsfrågor som berör sverigefinnar, även i jämförelse med liknande frågor hos andra nationella minoriteter i Sverige.

KUNSKAPSKRAV I ÄMNET MODERSMÅL - FINSKA SOM NATIONELLT MINORITETSSPRÅK

Modersmål, finska (pdf, 776 kB)
https://www.skolverket.se/download/18.472714ce16b70ab98271369/1569251325417/Modersmål_finska_som_nationellt_minoritetsspråk_GR.pdf

Modersmål - jiddisch som nationellt minoritetsspråk

Språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära. Genom språket utvecklar människor sin identitet, uttrycker känslor och tankar och förstår hur andra känner och tänker. Att ha ett rikt och varierat språk är betydelsefullt för att kunna förstå och verka i ett samhälle där kulturer, livsåskådningar, generationer och språk möts.

Judar är en nationell minoritet med flerhundraåriga anor i Sverige. Deras språk – jiddisch – är ett officiellt nationellt minoritetsspråk. De nationella minoritetsspråkens ställning i Sverige är i stort behov av att stärkas. För att säkra språkens framtid i landet är det nödvändigt att fler utvecklar språkkunskaper. Språken är viktiga kulturbärare som uttrycker gemensamma erfarenheter, värden och kunskaper som förenar de nationella minoriteterna i Sverige med människor som talar samma språk i andra delar av världen. Att ha kunskaper i språket och om minoritetens kultur kan ge nya perspektiv på den egna identiteten och stärker möjligheterna till deltagande i samhällslivet i Sverige och andra länder.

Syfte
Undervisningen i ämnet modersmål - jiddisch som nationellt minoritetsspråk ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i och om språket samt kunskaper om minoritetens kultur. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla sin flerspråkighet, sin förståelse av omvärlden och sin identitet.

Undervisningen ska stimulera elevernas intresse för att samtala, läsa och skriva på det nationella minoritetsspråket. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att möta och utveckla kunskaper om texter på språket i olika genrer. Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla en allsidig kommunikativ förmåga, språklig säkerhet i tal och skrift samt tilltro till sin förmåga att uttrycka sig i olika sammanhang och för skilda syften. Det innebär att eleverna genom undervisningen ska ges möjlighet att utveckla kunskaper om hur man formulerar sig och samspelar med andra i tal och skrift, liksom en medvetenhet om hur språkbruket varierar beroende på situation och sociala sammanhang.

Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om den nationella minoritetens historia, kulturella uttryck och traditioner. Eleverna ska genom undervisningen även ges förutsättningar att utveckla kunskaper om den nationella minoritetens musik, litteratur och andra estetiska uttrycksformer. Vidare ska eleverna ges förutsättningar att utveckla kunskaper om det nationella minoritetsspråkets ursprung, utveckling och nutida status.

Undervisningen i ämnet modersmål - jiddisch som nationellt minoritetsspråk ska ge eleverna förutsättningar att utveckla
- förmåga att formulera sig och kommunicera i tal och skrift, urskilja språkliga strukturer och följa språkliga normer
- förmåga att anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang
- förståelse av jiddisch i tal och skrift
- kunskaper om sociala, historiska och kulturella företeelser i miljöer där språket används
- kunskaper om språkets ursprung, utveckling och nutida status.
-

Centralt innehåll

I årskurs 1–3, inom ramen för jiddisch som förstaspråk

Läsa och skriva
- Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier samt för att anpassa läsningen efter textens form och innehåll.
- Strategier för skrivande av olika typer av texter, för hand och på dator, om ämnen som är välbekanta för eleven.
- Alfabetet i tryckstil och sambandet mellan ljud och bokstav. Tala, lyssna och samtala
- Samtal om vardagliga företeelser och händelser.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning till olika mottagare.
- Bilder och andra hjälpmedel som kan stödja presentationen.

Texter
- Berättande texter och poetiska texter för barn i form av bilderböcker, kapitelböcker, rim och ramsor, sagor och sånger.
- Faktatexter för barn.
- Texter med anknytning till judiska traditioner och kulturella uttrycksformer.

Språkbruk
- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.
- Ord och begrepp med anknytning till judiska helger och traditioner.

Jiddischkultur
- Sång och andra estetiska uttrycksformer i jiddischkulturen.
- Mattraditioner med anknytning till jiddischkulturen.

I årskurs 4–6, inom ramen för jiddisch som förstaspråk

Läsa och skriva
- Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier samt för att urskilja texters budskap, både det direkt uttalade och sådant som är indirekt uttryckt.
- Strategier för skrivande av berättande texter och faktatexter med anpassning till deras uppbyggnad och språkliga drag.
- Jiddischens grundläggande struktur med böjningsmönster och meningsbyggnad.
- Ordböcker och andra hjälpmedel för stavning och ordförståelse.
- Alfabetet i skrivstil.

Tala, lyssna och samtala
- Samtal om egna och andras upplevelser samt om vardagliga företeelser och händelser.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning till olika mottagare.
- Stödord, bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel för att planera och genomföra en muntlig presentation.

Texter
- Berättande texter och poetiska texter samt faktatexter för barn och unga från områden där jiddisch används.
- Texter med anknytning till judiska traditioner och företeelser i jiddischkulturen. Språkbruk
- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning.
- Ord och begrepp som är specifika för judiska miljöer och traditioner. Idiomatiska uttryck och ordspråk.
- Likheter och skillnader mellan talad och skriven jiddisch.

Jiddischkultur
- Sång och andra estetiska uttrycksformer i jiddischkulturen.

- Levnadssätt historiskt i jiddischspråkiga samhällen samt den judiska befolkningens historia i Sverige.
- Några samhällsfrågor som berör judar i dag.

I årskurs 7–9, inom ramen för jiddisch som förstaspråk

Läsa och skriva
- Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier.
- Strategier för skrivande av olika typer av texter med anpassning till deras uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar, inklusive digitala verktyg.
- Jiddischens struktur med ordbildning, böjningsmönster, ordklasser och satsdelar.
- Hjälpmedel för informationssökning och ordförståelse.

Tala, lyssna och samtala
- Samtal och diskussioner om ämnen som är välbekanta för eleven samt om tankar, känslor, åsikter och aktuella händelser.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning av språk, innehåll och disposition efter syfte och mottagare.
- Olika varieteter av talad jiddisch.

Texter
- Skönlitteratur för ungdomar.
- Beskrivande, förklarande, instruerande och argumenterande texter, till exempel tidningsartiklar och arbetsbeskrivningar. Texternas syfte, innehåll och typiska språkliga drag.
- Berättande texter och poetiska texter med anknytning till jiddischkulturen.

Språkbruk
- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning. Idiomatiska uttryck och ordspråk.
- Ord och begrepp med anknytning till jiddischkulturen.
- Skillnader i språkanvändning beroende på syfte, mottagare och sammanhang. Språkets betydelse för att utöva inflytande.

Jiddischkultur
- Jiddischens ursprung och utveckling genom kontakter med olika språk och majoritetssamhällen, samt jiddischens framtid i Sverige och andra delar av världen. Organisationer som arbetar för att främja jiddisch och jiddischkulturen.
- Några jiddischförfattare och deras verk.
- Sociala, politiska och kulturella strömningar i jiddischvärlden från slutet av 1800-talet, till exempel Bund, sång och teater i jiddischvärlden och jiddischlitteraturens guldålder.
- Förintelsens konsekvenser för jiddisch och jiddischkulturen.
- Några aktuella samhällsfrågor som berör judar, även i jämförelse med liknande frågor hos andra nationella minoriteter i Sverige.

I årskurs 1–3, inom ramen för jiddisch som andraspråk

Läsa och skriva
- Lässtrategier för att förstå och tolka ord och fraser i enkla texter.
- Strategier för skrivande av enkla presentationer, beskrivningar och meddelanden.
- Skrivtecknens form i tryckstil och förhållandet mellan ljud och bokstav.

Tala, lyssna och samtala
- Samtal om ämnesområden som är välbekanta för eleven, till exempel intressen, personer och platser.
- Strategier for att uppfatta betydelsebärande ord och dra slutsatser om innehållet i talad jiddisch, till exempel med hjälp av förförståelse.
- Språkliga företeelser som uttal och intonation i det språk eleverna möter. Texter

- Berättande texter och poetiska texter för barn i form av bilderböcker, dikter, sagor och jiddischsånger.
- Enkla instruerande och beskrivande texter.
- Enkla texter med anknytning till jiddischkulturen.

Språkbruk
- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.
- Ord och begrepp med anknytning till judiska helger och traditioner.

Jiddischkultur
- Sång och andra estetiska uttrycksformer i jiddischkulturen.
- Mattraditioner med anknytning till jiddischkulturen.

I årskurs 4–6, inom ramen för jiddisch som andraspråk

Läsa och skriva
- Lässtrategier för att förstå och tolka enkla texter från olika medier.
- Strategier för skrivande av enkla berättande texter, beskrivningar och instruktioner.
- Språkliga företeelser som grammatiska strukturer, i det språk eleverna möter.
- Olika sätt att orientera sig i anvisade skriftliga källor av olika slag för att hitta enkel information och använda den i egen produktion och interaktion.
- Skrivande av texter, för hand och på dator, om ämnen som är välbekanta för eleverna.
- Alfabetet i tryckstil.

Tala, lyssna och samtala
- Samtal om ämnesområden som är välbekanta för eleven, till exempel vardagliga situationer, händelser och aktiviteter.
- Strategier för att uppfatta betydelsebärande ord och sammanhang i talad jiddisch, till exempel med hjälp av förförståelse.
- Strategier för att lösa språkliga problem i samtal, till exempel gester, frågor och omformuleringar.
- Olika sätt att orientera sig i anvisade muntliga källor av olika slag för att hitta enkel information och använda den i egen produktion och interaktion.

Texter
- Berättande texter och poetiska texter för barn i form av bilderböcker, dikter, sagor, ordspråk och jiddischsånger.
- Enkla instruerande och beskrivande texter.
- Enkla texter med anknytning till jiddischkulturen.

Språkbruk
- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.
- Ord och begrepp som är specifika för judiska miljöer och traditioner.

Idiomatiska uttryck och ordspråk.
- Hur ord och fasta språkliga uttryck, till exempel artighetsfraser och tilltalsord, används i texter och talat språk i olika situationer.

Jiddischkultur
- Sång och andra estetiska uttrycksformer i jiddischkulturen.
- Levnadssätt historiskt i jiddischspråkiga samhällen samt den judiska befolkningens historia i Sverige.
- Några samhällsfrågor som berör judar i dag.

I årskurs 7–9, inom ramen för jiddisch som andraspråk

Läsa och skriva
- Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier.
- Berättelser och beskrivningar i form av sammanhängande text.
- Språkliga företeelser som grammatiska strukturer och fasta språkliga uttryck, i det språk eleverna möter.
- Sökning av enkel information i ett avgränsat urval av skriftliga källor av olika slag för

användning i egen produktion och interaktion.
- Identifiering av bokstäver i skrivstil.
Tala, lyssna och samtala
- Samtal och diskussioner om ämnesområden som är välbekanta för eleven, till exempel olika slags händelseförlopp samt egna och andras erfarenheter.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning till olika mottagare.
- Strategier för att uppfatta betydelsebärande ord och sammanhang i talad jiddisch, till exempel med hjälp av förförståelse.
- Strategier för att delta i och bidra till samtal, till exempel frågor samt bekräftande fraser och uttryck.
- Sökning av enkel information i ett avgränsat urval av muntliga källor av olika slag för användning i egen produktion och interaktion.
Texter
- Berättelser och annan fiktion för ungdomar. Sånger, dikter och ordspråk.
- Instruerande och beskrivande texter. Texternas syfte, innehåll och några av deras språkliga drag.
- Texter med anknytning till jiddischkulturen.
Språkbruk
- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning. Idiomatiska uttryck och ordspråk.
- Ord och begrepp med anknytning till jiddischkulturen.
- Hur olika formuleringar används för att inleda och avsluta samtal samt olika typer av muntliga och skriftliga framställningar.
- Likheter och skillnader mellan talad och skriven jiddisch.
Jiddischkultur
- Jiddischens ursprung och utveckling genom kontakter med olika språk och majoritetssamhällen samt jiddischens framtid i Sverige och andra delar av världen. Organisationer som arbetar för att främja jiddisch och jiddischkulturen.
- Några jiddischförfattare och vilka verk de är kända för.
- Sociala, politiska och kulturella strömningar i jiddischvärlden från slutet av 1800-talet, till exempel Bund, sång och teater i jiddischvärlden och jiddischlitteraturens guldålder.
- Förintelsens konsekvenser för jiddisch och jiddischkulturen.
- Några aktuella samhällsfrågor som berör judar, även i jämförelse med liknande frågor hos andra nationella minoriteter i Sverige.

KUNSKAPSKRAV I ÄMNET MODERSMÅL - JIDDISCH SOM NATIONELLT MINORITETSSPRÅK

Modersmål, jiddisch (pdf, 779 kB)
https://www.skolverket.se/download/18.472714ce16b70ab9827136a/1569251325462/Modersmål_jiddisch_som_nationellt_minoritetsspråk_GR.pdf

Modersmål - meänkieli som nationellt minoritetsspråk

Språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära. Genom språket utvecklar människor sin identitet, uttrycker känslor och tankar och förstår hur andra känner och tänker. Att ha ett rikt och varierat språk är betydelsefullt för att kunna förstå och verka i ett samhälle där kulturer, livsåskådningar, generationer och språk möts.

Tornedalingar är en nationell minoritet med flerhundraåriga anor i Sverige. Deras språk – meänkieli – är ett officiellt nationellt minoritetsspråk. De nationella minoritetsspråkens ställning i Sverige är i stort behov av att stärkas. För att säkra språkens framtid i landet är det nödvändigt att fler utvecklar språkkunskaper. Språken är viktiga kulturbärare som uttrycker gemensamma erfarenheter, värden och kunskaper som förenar de nationella minoriteterna i Sverige med människor som talar samma språk i andra delar av världen. Att ha kunskaper i språket och om minoritetens kultur kan ge nya perspektiv på den egna identiteten och stärker möjligheterna till deltagande i samhällslivet i Sverige och andra länder.

Syfte
Undervisningen i ämnet modersmål - meänkieli som nationellt minoritetsspråk ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i och om språket samt kunskaper om minoritetens kultur. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla sin flerspråkighet, sin förståelse av omvärlden och sin identitet.

Undervisningen ska stimulera elevernas intresse for att samtala, läsa och skriva på det nationella minoritetsspråket. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att möta och utveckla kunskaper om texter på språket i olika genrer. Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla en allsidig kommunikativ förmåga, språklig säkerhet i tal och skrift samt tilltro till sin förmåga att uttrycka sig i olika sammanhang och för skilda syften. Det innebär att eleverna genom undervisningen ska ges möjlighet att utveckla kunskaper om hur man formulerar sig och samspelar med andra i tal och skrift, liksom en medvetenhet om hur språkbruket varierar beroende på situation och sociala sammanhang.

Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om den nationella minoritetens historia, kulturella uttryck och traditioner. Eleverna ska genom undervisningen även ges förutsättningar att utveckla kunskaper om den nationella minoritetens musik, litteratur och andra estetiska uttrycksformer. Vidare ska eleverna ges förutsättningar att utveckla kunskaper om det nationella minoritetsspråkets ursprung, utveckling och nutida status.

Undervisningen i ämnet modersmål - meänkieli som nationellt minoritetsspråk ska ge eleverna förutsättningar att utveckla
- förmåga att formulera sig och kommunicera i tal och skrift, urskilja språkliga strukturer och följa språkliga normer
- förmåga att anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang
- förståelse av meänkieli i tal och skrift
- kunskaper om sociala, historiska och kulturella företeelser i miljöer där språket används
- kunskaper om språkets ursprung, utveckling och nutida status.

Centralt innehåll

I årskurs 1–3, inom ramen för meänkieli som förstaspråk

Läsa och skriva
- Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier samt för att anpassa läsningen efter textens form och innehåll.
- Strategier för skrivande av olika typer av texter om ämnen som är välbekanta för eleven.
- Stavningsregler för vanligt förekommande ord i elevnära texter.
- Alfabetet på meänkieli och sambandet mellan ljud och bokstav.

Tala, lyssna och samtala
- Samtal om vardagliga företeelser och händelser.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning till olika mottagare.

Bilder och andra hjälpmedel som kan stödja presentationen.

Texter
- Berättande texter och poetiska texter för barn i form av bilderböcker, kapitelböcker, dikter, sagor och sånger.
- Faktatexter för barn.
- Texter med anknytning till tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur.

Språkbruk
- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.
- Ord och begrepp med anknytning till tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur.

Tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur
- Tornedalingarnas och andra meänkielitalandes liv i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv, till exempel traditioner och högtider.
- Tornedalingars och andra meänkielitalandes kulturarv i olika former, till exempel lekar, musik och andra estetiska uttryck.

I årskurs 4–6, inom ramen för meänkieli som förstaspråk

Läsa och skriva
- Lässtrategier for att förstå och tolka texter från olika medier samt för att urskilja texters budskap, både det direkt uttalade och sådant som är indirekt uttryckt.
- Strategier för skrivande av berättande texter och faktatexter med anpassning till deras uppbyggnad och språkliga drag.
- Meänkielis grundläggande struktur med stavningsregler, böjningsmönster och meningsbyggnad.
- Ordböcker och andra hjälpmedel för stavning och ordförståelse.

Tala, lyssna och samtala
- Samtal om egna och andras upplevelser samt om vardagliga företeelser och händelser.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning till olika mottagare.

Stödord, bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel för att planera och genomföra en muntlig presentation.

Texter
- Berättande texter och poetiska texter samt faktatexter för barn och unga från områden där meänkieli används.
- Texter med anknytning till tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur. Språkbruk
- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning.
- Ord och begrepp med anknytning till tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur.
- Likheter och skillnader mellan talad och skriven meänkieli.

Tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur
- Tornedalingars och andra meänkielitalandes liv i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv. Personer och händelser som har påverkat tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur och historia.
- Tornedalingars och andra meänkielitalandes kulturarv i olika former, till exempel matkultur, hantverk och andra estetiska uttryck.
- Några samhällsfrågor som berör tornedalingar och andra meänkielitalande i dag.

- **I årskurs 7–9, inom ramen för meänkieli som förstaspråk**

Läsa och skriva
- Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier.
- Strategier för skrivande av olika typer av texter med anpassning till deras uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar, inklusive digitala verktyg.
- Meänkielis struktur med ordbildning, böjningsmönster, ordklasser och satsdelar.
- Hjälpmedel för informationssökning och ordförståelse.
Tala, lyssna och samtala
- Samtal och diskussioner om ämnen som är välbekanta för eleven, samt om tankar, känslor, åsikter och aktuella händelser.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning av språk, innehåll och disposition efter syfte och mottagare.
- Olika varieteter av talad meänkieli.
Texter
- Skönlitteratur för ungdomar.
- Beskrivande, förklarande, instruerande och argumenterande texter, till exempel tidningsartiklar och arbetsbeskrivningar. Texternas syfte, innehåll och typiska språkliga drag.
- Berättande och poetiska texter med anknytning till tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur.
Språkbruk
- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning. Bildspråk och idiomatiska uttryck.
- Ord och begrepp med anknytning till tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur.
- Skillnader i språkanvändning beroende på syfte, mottagare och sammanhang. Språkets betydelse för att utöva inflytande.
- Likheter och skillnader mellan olika varieteter av meänkieli.
Tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur
- Tornedalingarnas och andra meänkielitalandes liv i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv. Traditionella och nutida näringar, till exempel jord- och skogsbruk och turism.
- Meänkielins ursprung, utveckling och framtid i Sverige. Den tornedalska kulturens och andra meänkielitalandes kulturs villkor i relation till majoritetssamhället under olika tider. Organisationer som arbetar för att främja meänkieli och tornedalsk och andra meänkielitalandes kultur.
- Traditionell och modern tornedalsk och andra meänkielitalandes musik samt andra estetiska uttryck.
- Några tornedalska och andra meänkielitalande författare och deras verk.
- Några aktuella samhällsfrågor som berör tornedalingar och andra meänkielitalande, även i jämförelse med liknande frågor hos andra nationella minoriteter i Sverige.

I årskurs 1–3, inom ramen för meänkieli som andraspråk

Läsa och skriva
- Lässtrategier för att förstå och tolka ord och fraser i enkla texter.
- Strategier för skrivande av enkla presentationer, beskrivningar och meddelanden.
- Alfabetet på meänkieli och sambandet mellan ljud och bokstav.

Tala, lyssna och samtala
- Samtal om ämnesområden som är välbekanta för eleven, till exempel intressen, personer och platser.
- Strategier för att uppfatta betydelsebärande ord och dra slutsatser om innehållet i talad meänkieli, till exempel med hjälp av förförståelse.
- Språkliga företeelser som uttal och intonation i det språk eleverna möter.

Texter
- Berättande texter och poetiska texter för barn i form av bilderböcker, dikter, sagor och sånger.
- Enkla instruerande och beskrivande texter.
- Enkla texter med anknytning till tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur.

Språkbruk
- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.
- Ord och begrepp med anknytning till tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur.

Tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur
- Tornedalingarnas och andra meänkielitalandes liv i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv, till exempel traditioner och högtider.
- Tornedalingars och andra meänkielitalandes kulturarv i olika former, till exempel lekar, musik och andra estetiska uttryck.

I årskurs 4–6, inom ramen för meänkieli som andraspråk

Läsa och skriva
- Lässtrategier för att förstå och tolka enkla texter från olika medier.
- Strategier för skrivande av enkla berättande texter, beskrivningar och instruktioner.
- Språkliga företeelser som stavningsregler och grammatiska strukturer, i det språk eleverna möter.
- Olika sätt att orientera sig i anvisade skriftliga källor av olika slag för att hitta enkel information och använda den i egen produktion och interaktion.

Tala, lyssna och samtala
- Samtal om ämnesområden som är välbekanta för eleven, till exempel vardagliga situationer, händelser och aktiviteter.
- Strategier för att uppfatta betydelsebärande ord och sammanhang i talad meänkieli, till exempel med hjälp av förförståelse.
- Strategier för att lösa språkliga problem i samtal, till exempel gester, frågor och omformuleringar.
- Olika sätt att orientera sig i anvisade muntliga källor av olika slag för att hitta enkel information och använda den i egen produktion och interaktion.

Texter
- Berättande texter och poetiska texter för barn i form av bilderböcker, dikter, sagor och sånger.
- Enkla instruerande och beskrivande texter.
- Enkla texter med anknytning till tornedalsk och andra meänkielitalandes kultur.

Språkbruk
- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.
- Ord och begrepp med anknytning till tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur.

- Hur ord och fasta språkliga uttryck, till exempel artighetsfraser och tilltalsord, används i texter och talat språk i olika situationer.

Tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur

- Tornedalingarnas och andra meänkielitalandes liv i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv. Personer och händelser som har påverkat tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur och historia.
- Tornedalingars och andra meänkielitalandes kulturarv i olika former, till exempel matkultur, hantverk och andra estetiska uttryck.
- Några samhällsfrågor som berör tornedalingar och andra meänkielitalande i dag.

- **I årskurs 7–9, inom ramen för meänkieli som andraspråk**

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier.
- Berättelser och beskrivningar i form av sammanhängande text.
- Språkliga företeelser som stavning, grammatiska strukturer och fasta språkliga uttryck, i det språk eleverna möter.
- Sökning av enkel information i ett avgränsat urval av skriftliga källor av olika slag för användning i egen produktion och interaktion.

Tala, lyssna och samtala

- Samtal och diskussioner om ämnesområden som är välbekanta för eleven, till exempel olika slags händelseförlopp samt egna och andras erfarenheter.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning till olika mottagare.
- Strategier för att uppfatta betydelsebärande ord och sammanhang i talad meänkieli, till exempel med hjälp av förförståelse.
- Strategier för att delta i och bidra till samtal, till exempel frågor samt bekräftande fraser och uttryck.
- Sökning av enkel information i ett avgränsat urval av muntliga källor av olika slag för användning i egen produktion och interaktion.

Texter

- Berättelser och annan fiktion för ungdomar. Sånger och dikter.
- Instruerande och beskrivande texter. Texternas syfte, innehåll och några av deras typiska språkliga drag.
- Texter med anknytning till tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur.

Språkbruk

- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning.
- Ord och begrepp med anknytning till tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur.
- Hur olika formuleringar används för att inleda och avsluta ett samtal samt olika typer av muntliga och skriftliga framställningar.
- Likheter och skillnader mellan talad och skriven meänkieli.

Tornedalingars och andra meänkielitalandes kultur

- Tornedalingarnas och andra meänkielitalandes liv i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv. Traditionella och nutida näringar, till exempel jord- och skogsbruk och turism.
- Meänkielins ursprung, utveckling och framtid i Sverige. Den tornedalska kulturens och andra meänkielitalandes kulturs villkor i relation till majoritetssamhället under olika tider.
- Organisationer som arbetar för att främja meänkieli och tornedalsk och andra meänkielitalandes kultur.
- Traditionell och modern tornedalsk och andra meänkielitalandes musik samt andra estetiska uttryck.
- Några tornedalska och andra meänkielitalande författare och vilka verk de är kända för.

- Några aktuella samhällsfrågor som berör tornedalingar och andra meänkielitalande, även i jämförelse med liknande frågor hos andra nationella minoriteter i Sverige.

KUNSKAPSKRAV I ÄMNET MODERSMÅL - MEÄNKIELI SOM NATIONELLT MINORITETSSPRÅK

Modersmål, meänkieli (pdf, 778 kB)
https://www.skolverket.se/download/18.472714ce16b70ab9827136b/1569251325511/Modersmål_meänkieli_som_nationellt_minoritetsspråk_GR.pdf

Modersmål - romani chib som nationellt minoritetsspråk

Språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära. Genom språket utvecklar människor sin identitet, uttrycker känslor och tankar och förstår hur andra känner och tänker. Att ha ett rikt och varierat språk är betydelsefullt för att kunna förstå och verka i ett samhälle där kulturer, livsåskådningar, generationer och språk möts.

Romer är en nationell minoritet med flerhundraåriga anor i Sverige. Deras språk – romani chib – är ett officiellt nationellt minoritetsspråk. De nationella minoritetsspråkens ställning i Sverige är i stort behov av att stärkas. För att säkra språkens framtid i landet är det nödvändigt att fler utvecklar språkkunskaper. Språken är viktiga kulturbärare som uttrycker gemensamma erfarenheter, värden och kunskaper som förenar de nationella minoriteterna i Sverige med människor som talar samma språk i andra delar av världen. Att ha kunskaper i språket och om minoritetens kultur kan ge nya perspektiv på den egna identiteten och stärker möjligheterna till deltagande i samhällslivet i Sverige och andra länder.

Syfte

Undervisningen i ämnet modersmål - romani chib som nationellt minoritetsspråk ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i och om språket samt kunskaper om minoritetens kultur. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla sin flerspråkighet, sin förståelse av omvärlden och sin identitet.

Undervisningen ska stimulera elevernas intresse för att samtala, läsa och skriva på det nationella minoritetsspråket. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att möta och utveckla kunskaper om texter på språket i olika genrer. Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla en allsidig kommunikativ förmåga, språklig säkerhet i tal och skrift samt tilltro till sin förmåga att uttrycka sig i olika sammanhang och för skilda syften. Det innebär att eleverna genom undervisningen ska ges möjlighet att utveckla kunskaper om hur man formulerar sig och samspelar med andra i tal och skrift, liksom en medvetenhet om hur språkbruket varierar beroende på situation och sociala sammanhang.

Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om den nationella minoritetens historia, kulturella uttryck och traditioner. Eleverna ska genom undervisningen även ges förutsättningar att utveckla kunskaper om den nationella minoritetens musik, litteratur och andra estetiska uttrycksformer. Vidare ska eleverna ges förutsättningar att utveckla kunskaper om det nationella minoritetsspråkets ursprung, utveckling och nutida status.

Undervisningen i ämnet modersmål - romani chib som nationellt minoritetsspråk ska ge eleverna förutsättningar att utveckla
- förmåga att formulera sig och kommunicera i tal och skrift, urskilja språkliga strukturer och följa språkliga normer
- förmåga att anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang
- förståelse av romani chib i tal och skrift
- kunskaper om sociala, historiska och kulturella företeelser i miljöer där språket används
- kunskaper om språkets ursprung, utveckling och nutida status.

Centralt innehåll

I årskurs 1–3, inom ramen för romani chib som förstaspråk

Läsa och skriva
- Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier samt för att anpassa läsningen efter textens form och innehåll.
- Strategier för skrivande av olika typer av texter om ämnen som är välbekanta för eleven.
- Stavningsregler för vanligt förekommande ord i elevnära texter.
- Alfabetet på romani chib och sambandet mellan ljud och bokstav.

Tala, lyssna och samtala
- Samtal om vardagliga företeelser och händelser.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning till olika mottagare.
- Bilder och andra hjälpmedel som kan stödja presentationen.

Texter
- Berättande texter och poetiska texter för barn i form av bilderböcker, kapitelböcker, dikter, sagor och sånger.
- Faktatexter för barn.
- Texter med anknytning till romska traditioner och kulturella uttrycksformer.

Språkbruk
- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.
- Ord och begrepp med anknytning till romsk kultur.

Romsk kultur
- Romers liv i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv, till exempel traditioner och högtider inom olika romska grupper.
- Romskt kulturarv i olika former, till exempel hantverkstraditioner, lekar, musik och andra estetiska uttryck.
- Språkområden där elevernas varieteter av romani chib talas.

I årskurs 4–6, inom ramen för romani chib som förstaspråk

Läsa och skriva
- Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier samt för att urskilja texters budskap, både det direkt uttalade och sådant som är indirekt uttryckt.
- Strategier för skrivande av berättande texter och faktatexter med anpassning till deras uppbyggnad och språkliga drag.
- Romani chibs grundläggande struktur med stavningsregler, böjningsmönster och meningsbyggnad.
- Ordböcker och andra hjälpmedel för stavning och ordförståelse.

Tala, lyssna och samtala
- Samtal om egna och andras upplevelser samt om vardagliga företeelser och händelser.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning till olika mottagare.

Stödord, bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel för att planera och genomföra en muntlig presentation.

Texter
- Berättande texter och poetiska texter samt faktatexter för barn och unga från områden där romani chib används.
- Texter som anknyter till romska traditioner och kulturella uttrycksformer.

Språkbruk
- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning.
- Ord och begrepp med anknytning till romsk kultur.
- Likheter och skillnader mellan talad och skriven romani chib.

Romsk kultur
- Romers levnadsvillkor i dag och genom historien i Sverige och andra delar av världen.

- Romskt kulturarv i olika former, till exempel traditionell och modern romsk matkultur, musik och dans.
- Några samhällsfrågor som berör romer i dag.
-

I årskurs 7–9, inom ramen för romani chib som förstaspråk

Läsa och skriva
- Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier.
- Strategier för skrivande av olika typer av texter med anpassning till deras uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord, ljud och bild samspelar, inklusive digitala verktyg.
- Romani chibs struktur med ordbildning, böjningsmönster, ordklasser och satsdelar.
- Hjälpmedel för informationssökning och ordförståelse.

Tala, lyssna och samtala
- Samtal och diskussioner om ämnen som är välbekanta för eleven samt om tankar, känslor, åsikter och aktuella händelser.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning av språk, innehåll och disposition efter syfte och mottagare.
- Olika varieteter av talad romani chib.

Texter
- Skönlitteratur för ungdomar.
- Beskrivande, förklarande, instruerande och argumenterande texter, till exempel tidningsartiklar och arbetsbeskrivningar. Texternas syfte, innehåll och typiska språkliga drag.
- Berättande texter och poetiska texter med anknytning till romska traditioner ochföreteelser.

Språkbruk
- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning. Bildspråk och idiomatiska uttryck.
- Ord och begrepp med anknytning till romsk kultur.
- Skillnader i språkanvändning beroende på syfte, mottagare och sammanhang. Språkets betydelse för att utöva inflytande.
- Likheter och skillnader mellan olika varieteter av romani chib.

Romsk kultur
- Romani chibs ursprung, utveckling och framtid. Den romska kulturens villkor i relation till olika majoritetssamhällen under olika tider. Organisationer som arbetar för att främja romani chib och den romska kulturen.
- Romskt kulturarv i olika former, till exempel musik och andra estetiska uttryck.
- Några romska författare och deras verk.
- Några aktuella samhällsfrågor som berör romer, även i jämförelse med liknande frågor hos andra nationella minoriteter i Sverige.

I årskurs 1–3, inom ramen för romani chib som andraspråk

Läsa och skriva
- Lässtrategier för att förstå och tolka ord och fraser i enkla texter.
- Strategier för skrivande av enkla presentationer, beskrivningar och meddelanden.
- Alfabetet på romani chib och sambandet mellan ljud och bokstav.

Tala, lyssna och samtala
- Samtal om ämnesområden som är välbekanta för eleven, till exempel intressen, personer och platser.
- Strategier för att uppfatta betydelsebärande ord och dra slutsatser om innehållet i talad romani chib, till exempel med hjälp av förförståelse.
- Språkliga företeelser som uttal och intonation i det språk eleverna möter. Texter
- Berättande texter och poetiska texter för barn i form av bilderböcker, dikter, sagor och sånger.

- Enkla instruerande och beskrivande texter.
- Enkla texter med anknytning till romska traditioner och kulturella uttrycksformer.

Språkbruk
- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.
- Ord och begrepp med anknytning till romsk kultur.

Romsk kultur
- Romers liv i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv, till exempel traditioner och högtider inom olika romska grupper.
- Romskt kulturarv i olika former, till exempel hantverkstraditioner, lekar, musik och andra estetiska uttryck.
- Språkområden där elevernas varieteter av romani chib talas.

- I årskurs 4–6, inom ramen för romani chib som andraspråk

Läsa och skriva
- Lässtrategier för att förstå och tolka enkla texter från olika medier.
- Strategier för skrivande av enkla berättande texter, beskrivningar och instruktioner.
- Språkliga företeelser som stavningsregler och grammatiska strukturer, i det språk eleverna möter.
- Olika sätt att orientera sig i anvisade skriftliga källor av olika slag för att hitta enkel information och använda den i egen produktion och interaktion.

Tala, lyssna och samtala
- Samtal om ämnesområden som är välbekanta för eleven, till exempel vardagliga situationer, händelser och aktiviteter.
- Strategier för att uppfatta betydelsebärande ord och sammanhang i talad romani chib, till exempel med hjälp av förförståelse.
- Strategier för att lösa språkliga problem i samtal, till exempel gester, frågor och omformuleringar.
- Olika sätt att orientera sig i anvisade muntliga källor av olika slag för att hitta enkel information och använda den i egen produktion och interaktion.

Texter
- Berättande texter och poetiska texter för barn i form av bilderböcker, dikter, sagor och sånger.
- Enkla instruerande och beskrivande texter.
- Enkla texter med anknytning till romska traditioner och kulturella uttrycksformer.

Språkbruk
- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.
- Ord och begrepp med anknytning till romsk kultur.
- Hur ord och fasta språkliga uttryck, till exempel artighetsfraser och tilltalsord, används i texter och talat språk i olika situationer.

Romsk kultur
- Romers levnadsvillkor i dag och genom historien i Sverige och andra delar av världen.
- Romskt kulturarv i olika former, till exempel traditionell och modern romsk matkultur, musik och dans.
- Några samhällsfrågor som berör romer i dag.

I årskurs 7–9, inom ramen för romani chib som andraspråk

Läsa och skriva
- Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier.
- Berättelser och beskrivningar i form av sammanhängande text.
- Språkliga företeelser som stavning, grammatiska strukturer och fasta språkliga uttryck, i det språk eleverna möter.
- Sökning av enkel information i ett avgränsat urval av skriftliga källor av olika slag för användning i egen produktion och interaktion.

Tala, lyssna och samtala

- Samtal och diskussioner om ämnesområden som är välbekanta för eleven, till exempel olika slags händelseförlopp samt egna och andras erfarenheter.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning till olika mottagare.
- Strategier för att uppfatta betydelsebärande ord och sammanhang i talad romani chib, till exempel med hjälp av förförståelse.
- Strategier för att delta i och bidra till samtal, till exempel frågor samt bekräftande fraser och uttryck.
- Sökning av enkel information i ett avgränsat urval av muntliga källor av olika slag för användning i egen produktion och interaktion.

Texter
- Berättelser och annan fiktion för ungdomar. Sånger och dikter.
- Instruerande och beskrivande texter. Texternas syfte, innehåll och några av deras typiska språkliga drag.
- Texter med anknytning till romska traditioner och kulturella uttrycksformer.

Språkbruk
- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning.
- Ord och begrepp med anknytning till romsk kultur.
- Hur olika formuleringar används för att inleda och avsluta samtal samt olika typer av muntliga och skriftliga framställningar.
- Likheter och skillnader mellan talad och skriven romani chib.

Romsk kultur
- Romani chibs ursprung, utveckling och framtid. Den romska kulturens villkor i relation till olika majoritetssamhällen under olika tider. Organisationer som arbetar för att främja romani chib och den romska kulturen.
- Romskt kulturarv i olika former, till exempel musik och andra estetiska uttrycksformer.
- Några romska författare och vilka verk de är kända för.
- Några aktuella samhällsfrågor som berör romer, även i jämförelse med liknande frågor hos andra nationella minoriteter i Sverige.

KUNSKAPSKRAV I ÄMNET MODERSMÅL - ROMANI CHIB SOM NATIONELLT MINORITETSSPRÅK

Modersmål, romani (pdf, 776 kB)
https://www.skolverket.se/download/18.472714ce16b70ab9827136c/1569251325559/Modersmål_romani_chib_som_nationellt_minoritetsspråk_GR.pdf

Samiska

Språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära. Genom språket utvecklar människor sin identitet, uttrycker känslor och tankar och förstår hur andra känner och tänker. Att ha ett rikt och varierat språk är betydelsefullt för att kunna förstå och verka i ett samhälle där kulturer, livsåskådningar, generationer och språk möts.

Samerna är ett urfolk och samiskan är officiellt språk i Sverige, Norge och Finland. Det samiska språket är en viktig kulturbärare som uttrycker gemensamma erfarenheter, värden och kunskaper och förenar samerna tvärs över gränserna i Sápmi/ Sábme/ Sámieniädname/ Saepmie/ Sameland. Kunskaper i samiska och kunskaper om den samiska kulturen stärker den egna identiteten och möjliggör deltagande i både det samiska och det svenska samhället.

Syfte
Undervisningen i ämnet samiska ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i och om det samiska språket samt kunskaper om den samiska kulturen. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla sitt tal- och skriftspråk, sin flerspråkighet, sin förståelse av omvärlden och sin identitet.

Undervisningen ska stimulera elevernas intresse för att samtala, läsa och skriva på samiska. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att möta och utveckla kunskaper om samiska texter i olika genrer. I undervisningen ska eleverna möta samt få kunskaper om skönlitteratur samt ges förutsättningar att utveckla kunskaper om bilder, filmer och musik med anknytning till samiska traditioner och uttrycksformer. Undervisningen ska även bidra till att eleverna får möta och bekanta sig med nord-, lule-, pite-, ume- och sydsamiska i talad form.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla en språklig säkerhet i tal och skrift och tilltro till sin förmåga att uttrycka sig i olika sammanhang och för skilda syften. Det innebär att eleverna genom undervisningen ska ges möjlighet att utveckla kunskaper om hur man formulerar egna åsikter och tankar i tal och skrift, liksom en medvetenhet om hur språkbruket varierar beroende på sociala sammanhang och medier. Eleverna ska också ges möjligheter att utveckla kunskaper för att kunna göra jämförelser mellan samiskan och andra språk.

Genom undervisningen i ämnet ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om samiska språket, dess normer, uppbyggnad, historia och utveckling. På så sätt ska undervisningen bidra till att stärka elevernas medvetenhet om och tilltro till den egna språkliga och kommunikativa förmågan. Eleverna ska genom undervisningen även ges möjlighet att utveckla sin kulturella identitet. Undervisningen ska därför bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om samisk historia, samiska näringar och traditioner samt om samiska samhällsstrukturer.

Undervisningen i ämnet samiska ska ge eleverna förutsättningar att utveckla
- förmåga att formulera sig och kommunicera i tal och skrift, urskilja språkliga strukturer
och följa språkliga normer
- förmåga att anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang

- förmåga att läsa och analysera skönlitteratur och andra texter för olika syften
- kunskaper om sociala, historiska och kulturella företeelser i det samiska samhället.

Centralt innehåll

I årskurs 1–3, inom ramen för samiska som förstaspråk

Läsa och skriva
- Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier samt för att anpassa läsningen efter textens form och innehåll.
- Strategier för skrivande av olika typer av texter om ämnen som är välbekanta för eleven.
- Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar.
- Stavningsregler för vanligt förekommande ord i elevnära texter.
- Samiska alfabetet och sambandet mellan ljud och bokstav.

Tala, lyssna och samtala
- Samtal om vardagliga företeelser och händelser.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning till olika mottagare.
- Bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel som kan stödja presentationen.
- Muntlig berättarkonst.

Texter
- Berättande texter och poetiska texter för barn i form av bilderböcker, kapitelböcker, sagor och sägner.
- Berättande texter och poetiska texter för barn från olika tider i form av rim, ramsor, ordspråk och jojk.
- Faktatexter för barn.
- Texter med anknytning till samiska traditioner, företeelser och kulturella uttrycksformer.
- Hur texternas innehåll kan organiseras.

Språkbruk
- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.
- Ord och begrepp som är specifika för samiska miljöer.
- Likheter och skillnader mellan talad och skriven samiska.

Samisk kultur
- Samers olika levnadssätt i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv. Samiskt förhållningssätt till naturen, årstidernas växling och traditionellt nyttjande av mark och vatten.
- Samiskt kulturarv i olika former, till exempel lekar, musik, slöjd och andra estetiska uttryck.
- Miljöer där elevens egen varietet talas.

I årskurs 4–6, inom ramen för samiska som förstaspråk

Läsa och skriva
- Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier samt för att urskilja texters budskap, både det direkt uttalade och sådant som är indirekt uttryckt.
- Strategier för skrivande av berättande texter och faktatexter med anpassning till deras uppbyggnad och språkliga drag.
- Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar, inklusive digitala verktyg.
- Samiskans struktur med meningsbyggnad, stavningsregler, böjningsmönster och ordklasser.
- Ordböcker och andra hjälpmedel för stavning och ordförståelse.

Tala, lyssna och samtala
- Samtal om egna och andras upplevelser, vardagliga företeelser och händelser.

- Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning till olika mottagare.
Stödord, bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel för att planera och genomföra en muntlig presentation.
- Muntlig berättarkonst.
Texter
- Berättande texter och poetiska texter för barn och unga i form av skönlitteratur, sagor och sägner.
- Berättande texter och poetiska texter som belyser samers villkor, traditioner och samiska kulturella uttrycksformer.
- Faktatexter för barn och unga.
- Instruerande texter, till exempel spelinstruktioner och arbetsbeskrivningar.
- Hur texternas innehåll organiseras.
Språkbruk
- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning.
- Ord och begrepp som är specifika för samiska miljöer.
- Likheter och skillnader mellan talad och skriven samiska.
Samisk kultur
- Samers olika levnadssätt i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv. Samiskt förhållningssätt till naturen, årstidernas växling och traditionellt nyttjande av mark och vatten.
- Samiskt kulturarv i olika former, till exempel musik, slöjd och koltar från området där elevernas språkvarieteter talas.
- Nord-, lule-, pite-, ume- och sydsamiska språkområden i Sápmi/ Sábme/ Sámieniädname/Saepmie/Sameland.

I årskurs 7–9, inom ramen för samiska som förstaspråk

Läsa och skriva
- Lässtrategier för att tolka och analysera olika typer av texter från olika medier. Att urskilja texters syfte, avsändare och sammanhang. Att urskilja innehåll som kan vara explicit eller implicit uttryckt i texten.
- Strategier för skrivande av olika typer av texter med anpassning till deras uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar, inklusive digitala verktyg.
- Samiskans struktur med ordbildning, böjningsmönster, ordklasser och satsdelar.
- Hjälpmedel för informationssökning och ordförståelse.
Tala, lyssna och samtala
- Samtal och diskussioner om ämnen som är välbekanta för eleven samt om tankar, känslor, åsikter och aktuella händelser.
- Olika former för muntligt återberättande, beskrivande och reflekterande.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning av språk, innehåll och disposition efter syfte och mottagare.
- Muntlig berättarkonst.
- Talad nord-, lule-, pite-, ume- och sydsamiska.
Texter
- Skönlitteratur för ungdomar från olika tider.
- Språkliga drag, ord och begrepp i skönlitteratur för ungdomar.
- Berättande texter och poetiska texter med anknytning till samiska traditioner och företeelser.
- Beskrivande, förklarande, instruerande och argumenterande texter, till exempel tidningsartiklar och arbetsbeskrivningar. Texternas syfte, innehåll och typiska språkliga drag.
Språkbruk

- Ord och begrepp för samiska traditioner, näringar och samhällsstrukturer samt samiskt kulturarv.
- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning. Bildspråk och idiomatiska uttryck.
- Skillnader i språkanvändning beroende på syfte, mottagare och sammanhang. Språkets betydelse för att utöva inflytande.
- Likheter och skillnader mellan talad och skriven samiska. Samisk kultur
- Samers olika levnadssätt i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv. Historiska levnadssätt och levnadssätt i dag.
- Traditionella näringar och samiska institutioner och organisationer. Sametinget, dess verksamhet och funktion.
- Några samiska författare och deras verk.
- Traditionell och modern jojk och annan samisk musik.
- Samiskans utveckling och framtid.
- Några aktuella samiska samhällsfrågor, även i jämförelse med motsvarande företeelser hos något annat urfolk.

I årskurs 1–3, inom ramen för samiska som andraspråk

Läsa och skriva
- Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier.
- Strategier för skrivande av olika slags enkla texter med bildstöd.
- Stavningsregler för vanligt förekommande ord i elevnära texter.
- Samiska alfabetet och sambandet mellan ljud och bokstav.

Tala, lyssna och samtala
- Samtal om ämnesområden som är välbekanta för eleven, till exempel intressen, personer och platser.
- Frågor och svar, hälsningsfraser och presentationer av sig själv.
- Uttal, stavelser och satsmelodi.
- Muntlig berättarkonst.

Texter
- Berättande texter och poetiska texter för barn i form av bilderböcker, kapitelböcker, sagor och sägner.
- Berättande texter och poetiska texter för barn från olika tider i form av rim, ramsor, ordspråk och jojk.
- Faktatexter för barn.
- Texter med anknytning till samiska traditioner, företeelser och kulturella uttrycksformer.

Språkbruk
- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.
- Ord och begrepp som är specifika för samiska miljöer.

Samisk kultur
- Samers olika levnadssätt i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv. Samiskt förhållningssätt till naturen, årstidernas växling och traditionellt nyttjande av mark och vatten.
- Samiskt kulturarv i olika former, till exempel lekar, musik, slöjd och andra estetiska uttryck.
- Miljöer där elevens egen varietet talas.

I årskurs 4–6, inom ramen för samiska som andraspråk

Läsa och skriva
- Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier samt för att anpassa läsningen efter textens form och innehåll.
- Strategier för skrivande av berättande texter och faktatexter.
- Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar, inklusive digitala verktyg.
- Samiskans struktur med meningsbyggnad, stavningsregler, böjningsmönster och ordklasser.
- Ordböcker och andra hjälpmedel för stavning och ordförståelse.

Tala, lyssna och samtala
- Samtal om ämnen som är välbekanta för eleven, till exempel vardagliga situationer, händelser och aktiviteter.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning till olika mottagare. Stödord, bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel för att planera och genomföra en muntlig presentation.
- Uttal, stavelser och satsmelodi.
- Muntlig berättarkonst.

Texter
- Berättande texter och poetiska texter för barn och unga i form av skönlitteratur, sagor och sägner.
- Berättande texter och poetiska texter som belyser samers villkor, traditioner och samiska kulturella uttrycksformer.
- Faktatexter för barn och unga.
- Instruerande texter, till exempel spelinstruktioner och arbetsbeskrivningar.

Språkbruk
- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning.
- Ord och begrepp som är specifika för samiska miljöer. Samisk kultur
- Samers olika levnadssätt i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv. Samiskt förhållningssätt till naturen, årstidernas växling och traditionellt nyttjande av mark och vatten.
- Samiskt kulturarv i olika former, till exempel musik, slöjd och koltar från området där elevernas språkvarieteter talas.
- Nord-, lule-, pite-, ume- och sydsamiska språkområden i Sápmi/ Sábme/ Sámieniädname/Saepmie/Sameland.

I årskurs 7–9, inom ramen för samiska som andraspråk

Läsa och skriva
- Lässtrategier för att förstå och tolka olika typer av texter från olika medier. Att urskilja texters syfte, avsändare och sammanhang. Att urskilja innehåll som kan vara explicit eller implicit uttryckt i texten.
- Strategier för skrivande av olika typer av texter med anpassning till deras uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar, inklusive digitala verktyg.
- Samiskans struktur med ordbildning, böjningsmönster, ordklasser och satsdelar.
- Hjälpmedel för informationssökning och ordförståelse.

Tala, lyssna och samtala
- Samtal och diskussioner om ämnen som är välbekanta för eleven samt om tankar, känslor, åsikter och aktuella händelser.
- Olika former för muntligt återberättande, beskrivande och reflekterande.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning av språk, innehåll och disposition efter syfte och mottagare.
- Muntlig berättarkonst.
- Talad nord-, lule-, pite-, ume- och sydsamiska.

Texter
- Skönlitteratur för ungdomar från olika tider.
- Språkliga drag, ord och begrepp i skönlitteratur för ungdomar.
- Berättande texter och poetiska texter med anknytning till samiska traditioner och företeelser.
- Beskrivande, förklarande, instruerande och argumenterande texter, till exempel tidningsartiklar och arbetsbeskrivningar. Texternas syfte, innehåll och typiska språkliga drag.

Språkbruk
- Ord och begrepp som är specifika för samiska miljöer.

- Ord och begrepp för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning.
- Likheter och skillnader mellan talad och skriven samiska.

Samisk kultur

- Samers olika levnadssätt i dag med utgångspunkt i historia och kulturarv. Historiska levnadssätt och levnadssätt i dag.
- Traditionella näringar och samiska institutioner och organisationer. Sametinget, dess verksamhet och funktion.
- Några samiska författare och deras verk.

- Traditionell och modern jojk och annan samisk musik.
- Samiskans utveckling och framtid.
- Några aktuella samiska samhällsfrågor, även i jämförelse med motsvarande företeelser hos något annat urfolk.

KUNSKAPSKRAV I ÄMNET SAMISKA

Samiska (pdf, 760 kB)
https://www.skolverket.se/download/18.472714ce16b70ab98271376/1569251325792/Samiska_SA.pdf

Moderna språk

Språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära. Att ha kunskaper i flera språk kan ge nya perspektiv på omvärlden, ökade möjligheter till kontakter och större förståelse för olika sätt att leva. Kunskaper i flera språk ökar också individens möjligheter att ingå i olika sociala och kulturella sammanhang och att delta i internationellt studie- och arbetsliv.

Syfte
Undervisningen i ämnet moderna språk ska syfta till att eleverna utvecklar sin flerspråkighet och tillägnar sig kunskaper i målspråket och kunskaper om områden och sammanhang där språket används samt tilltro till sin förmåga att använda språket i olika situationer och för skilda syften.

Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla en allsidig kommunikativ förmåga. Denna förmåga innebär att förstå talat och skrivet språk, att kunna formulera sig och samspela med andra i tal och skrift och att kunna anpassa sitt språk till olika situationer, syften och mottagare. I den kommunikativa förmågan ingår även språklig säkerhet och att kunna använda olika strategier för att underlätta kommunikationen när språkkunskaperna inte räcker till.

I mötet med talat språk och texter ska eleverna ges möjlighet att utveckla förmågan att sätta innehållet i relation till egna erfarenheter, livsvillkor och intressen. Undervisningen ska även ge eleverna möjligheter att utveckla kunskaper om och förståelse för olika livsvillkor samt sociala och kulturella företeelser i områden och i sammanhang där språket används.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar kunskaper i att söka, värdera, välja och tillägna sig innehållet i talat språk och texter från olika källor. De ska också ges förutsättningar att kunna använda olika hjälpmedel för lärande, förståelse, skapande och kommunikation. Undervisningen ska stimulera elevernas intresse för språk och kulturer och förmedla nyttan av språkkunskaper.

Undervisningen i ämnet moderna språk ska ge eleverna förutsättningar att utveckla
- förståelse av målspråket i tal och skrift
- förmåga att formulera sig och kommunicera på målspråket i tal och skrift
- förmåga att anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang
- förståelse av kulturella och sociala förhållanden i olika sammanhang och områden där språket används.

Centralt innehåll

I årskurs 4–9, inom ramen för elevens val

Kommunikationens innehåll
- Ämnesområden som är välbekanta för eleverna.
- Vardagliga situationer, intressen, personer och platser.
- Åsikter och känslor.
- Vardagsliv och levnadssätt i olika sammanhang och områden där språket används.

Lyssna och läsa – reception
- Tydligt talat språk och enkla texter som är instruerande, beskrivande och kontaktskapande via olika medier, även i kombination med illustrationer.

- Dialoger och samtal.
- Berättelser och annan fiktion, även i talad eller dramatiserad form, samt sånger.
- Muntliga och skriftliga meddelanden samt information, till exempel på skyltar och i reklam.
- Strategier för att uppfatta betydelsebärande ord och dra slutsatser om innehållet, till exempel med hjälp av förförståelse och bilder.
- Olika sätt att orientera sig i anvisade muntliga och skriftliga källor av olika slag för att hitta enkel information och använda den i egen produktion och interaktion.
- Uttal, grammatiska strukturer och stavning, i det språk eleverna möter.
- Hur ord, fasta språkliga uttryck och vardagsfraser används i texter och talat språk i olika situationer.

Tala, skriva och samtala – produktion och interaktion
- Samtal och skrivande för kontakt och kommunikation.
- Presentationer, instruktioner, meddelanden, berättelser och beskrivningar i tal och skrift.
- Strategier för att underlätta samtal, till exempel omformuleringar, gester och frågor.
- Uttal, ord, artighetsfraser och andra fasta språkliga uttryck samt grammatiska strukturer och stavning i elevernas egen produktion och interaktion.
- Bearbetning av egna muntliga och skriftliga framställningar för att förtydliga kommunikationen.

I årskurs 4–6, inom ramen för språkval

Kommunikationens innehåll
- Ämnesområden som är välbekanta för eleverna.
- Vardagliga situationer, intressen, personer och platser.
- Vardagsliv och levnadssätt i olika sammanhang och områden där språket används.

Lyssna och läsa – reception
- Tydligt talat språk och enkla texter som är instruerande, beskrivande och kontaktskapande via olika medier, även i kombination med illustrationer.
- Enkla dialoger och samtal.
- Sånger och ramsor.
- Enkla meddelanden och enkel information.
- Strategier för att uppfatta betydelsebärande ord i tal, till exempel genom att gissa och dra slutsatser med hjälp av sammanhanget.
- Sökning av mycket enkel, tydlig information i anvisade källor av olika slag, för att hitta till exempel klockslag, platser, priser eller namn.
- Språkliga företeelser i det språk eleverna möter, med betoning på uttal samt sambandet mellan skrift och uttal.
- Hur ord och vardagsfraser används i olika situationer.

Tala, skriva och samtala – produktion och interaktion
- Enkla presentationer, meddelanden, beskrivningar och dialoger i tal och skrift.
- Strategier för att underlätta samtal, till exempel gester och frågor.
- Språkliga företeelser för att förtydliga kommunikationen med betoning på uttal.

I årskurs 7–9, inom ramen för språkval
Kommunikationens innehåll
- Ämnesområden som är välbekanta för eleverna.
- Vardagliga situationer, intressen, personer, platser, aktiviteter och händelser.
- Åsikter, känslor och erfarenheter.
- Vardagsliv, levnadssätt och sociala relationer i olika sammanhang och områden där

språket används, även i jämförelse med egna erfarenheter och kunskaper. Målspråkets utbredning i världen.
Lyssna och läsa – reception
- Tydligt talat språk och enkla texter som är instruerande, beskrivande och kontaktskapande via olika medier.
- Dialoger, samtal och intervjuer.
- Berättelser och annan fiktion, även i talad eller dramatiserad form.
- Sånger och dikter.
- Muntliga och skriftliga meddelanden samt information, till exempel reklam, tidtabeller och notiser.
- Strategier för att uppfatta betydelsebärande ord och sammanhang samt för att anpassa lyssnande och läsning till framställningens form och innehåll.
- Sökning av enkel information i ett avgränsat urval av muntliga och skriftliga källor av olika slag för användning i egen produktion och interaktion.
- Uttal, ord och fasta språkliga uttryck samt grammatiska strukturer och stavning, i det språk eleverna möter.
- Hur olika formuleringar används för att inleda och avsluta olika typer av framställningar och samtal.

Tala, skriva och samtala – produktion och interaktion
- Samtal och skrivande för kontakt och kommunikation.
- Presentationer, instruktioner, meddelanden, berättelser och beskrivningar i sammanhängande tal och skrift.
- Strategier, till exempel omformuleringar, frågor och stödjande fraser, för att bidra till och underlätta samtal och skriftlig interaktion, även digital.
- Uttal, ord, artighetsfraser, tilltalsord och andra fasta språkliga uttryck samt grammatiska strukturer och stavning i elevernas egen produktion och interaktion.
- Bearbetning av egna muntliga och skriftliga framställningar för att förtydliga och anpassa kommunikationen efter syfte och sammanhang.

I årskurs 4–9, inom ramen för elevens val, kinesiska

Kommunikationens innehåll
- Ämnesområden som är välbekanta för eleverna.
- Vardagliga situationer, intressen, personer och platser.
- Vardagsliv och levnadssätt i olika sammanhang och områden där kinesiska används.
Lyssna – reception
- Tydligt talat språk som är instruerande, beskrivande och kontaktskapande via olika medier, även i kombination med illustrationer.
- Dialoger och samtal.
- Sånger och ramsor.
- Enkla meddelanden samt information.
- Strategier för att uppfatta fonem, tonem och betydelsebärande ord samt för att dra slutsatser om innehållet.
- Språkliga företeelser i det språk eleverna möter, med betoning på uttal och grundläggande satsstrukturer.
- Hur ord och vardagsfraser används i olika situationer.
- Pinyin som stöd för förståelse av det talade språk eleverna möter.
Tala och samtala – produktion och interaktion
- Enkla samtal för kontakt och kommunikation.
- Enkla presentationer, instruktioner, meddelanden och beskrivningar.
- Strategier för att underlätta samtal, till exempel gester och frågor.
- Språkliga företeelser, med betoning på uttal, intonation och grundläggande satsstrukturer samt fasta språkliga uttryck, till exempel artighetsfraser, i elevernas egen produktion och interaktion.
- Bearbetning av egna framställningar för att förtydliga informationen.

- Pinyin som ett medel för att utveckla elevernas talade språk, även uttal och ordförråd.

Läsa – reception (förenklade kinesiska tecken)

- Enkla texter som är beskrivande och kontaktskapande, även i kombination med illustrationer.
- Enkla meddelanden och skrivna dialoger.
- Olika hjälpmedel för läsning, till exempel pinyin, syntetiskt tal och elektroniska ordböcker.
- De förenklade tecknens ursprung, användning och uppbyggnad i de texter eleverna möter, även principer för streckordning och analys av teckendelar.

Skriva – produktion och interaktion (förenklade kinesiska tecken)

- Enkla texter, till exempel presentationer, meddelanden och skrivna dialoger.
- Hur vanligt förekommande tecken som är relevanta för kommunikationens innehåll skrivs för hand, även streckordning.
- Pinyin och andra hjälpmedel, även digitala, som stöd för den skriftliga produktionen och interaktionen.

I årskurs 4–6, inom ramen för språkval, kinesiska

Kommunikationens innehåll

- Ämnesområden som är välbekanta för eleverna.
- Vardagliga situationer, intressen, personer och platser.
- Vardagsliv och levnadssätt i olika sammanhang och områden där kinesiska används.

Lyssna – reception

- Tydligt talat språk som är instruerande, beskrivande och kontaktskapande via olika medier, även i kombination med illustrationer.
- Enkla dialoger och samtal.
- Sånger och ramsor.
- Enkla meddelanden och enkel information.
- Strategier för att uppfatta betydelsebärande ord till exempel genom att gissa och dra slutsatser med hjälp av sammanhanget.
- Språkliga företeelser i det språk eleverna möter, med betoning på uttal och intonation.
- Hur ord och vardagsfraser används i olika situationer.
- Pinyin som stöd för förståelse av det talade språk eleverna möter.

Tala och samtala – produktion och interaktion

- Korta, enkla presentationer, meddelanden, beskrivningar och dialoger.
- Strategier för att underlätta samtal, till exempel gester.
- Språkliga företeelser för att förtydliga kommunikationen med betoning på uttal och intonation.
- Pinyin som ett medel för att utveckla elevernas talade språk, även uttal och ordförråd.

Läsa – reception (förenklade kinesiska tecken)

- Enkla texter som är beskrivande, även i kombination med illustrationer.
- Enkla meddelanden och skrivna dialoger.
- Olika hjälpmedel för läsning, till exempel pinyin, syntetiskt tal och elektroniska ordböcker.
- De förenklade tecknens uppbyggnad i de texter eleverna möter.

Skriva – produktion och interaktion (förenklade kinesiska tecken)

- Korta, enkla texter, till exempel meddelanden.
- Hur några vanligt förekommande tecken som är relevanta för kommunikationens innehåll skrivs för hand, även streckordning.
- Pinyin och andra hjälpmedel, även digitala, som stöd för den skriftliga produktionen och interaktionen.

I årskurs 7–9, inom ramen för språkval, kinesiska

Kommunikationens innehåll
- Ämnesområden som är välbekanta för eleverna.
- Vardagliga situationer, intressen, personer och platser.
- Åsikter och känslor.
- Vardagsliv, levnadssätt och sociala relationer i olika sammanhang och områden där kinesiska används, även i jämförelse med egna erfarenheter och kunskaper. Kinesiskans utbredning i världen.

Lyssna – reception
- Tydligt talat språk som är instruerande, beskrivande och kontaktskapande via olika medier, även i kombination med illustrationer.
- Dialoger och samtal.
- Berättelser och annan fiktion, även i dramatiserad form, samt sånger.
- Meddelanden och information.
- Strategier för att uppfatta betydelsebärande ord och dra slutsatser om innehållet, till exempel med hjälp av förförståelse.
- Olika sätt att orientera sig i anvisade muntliga källor av olika slag för att hitta enkel information och använda den i egen produktion och interaktion.
- Uttal, intonation och grammatiska strukturer, i det språk eleverna möter.
- Hur ord, fasta språkliga uttryck och vardagsfraser används i olika situationer.
- Pinyin som stöd för förståelse av det talade språk eleverna möter.

Tala och samtala – produktion och interaktion
- Samtal för kontakt och kommunikation.
- Presentationer, instruktioner, meddelanden och beskrivningar i sammanhängande tal.
- Strategier för att underlätta samtal, till exempel omformuleringar, gester och frågor.
- Språkliga företeelser med betoning på uttal och intonation samt ord, artighetsfraser och andra fasta språkliga uttryck, i elevernas egen produktion och interaktion.
- Bearbetning av egna muntliga framställningar för att förtydliga kommunikationen.
- Pinyin som ett medel för att utveckla elevernas talade språk, även uttal och ordförråd.

Läsa – reception (förenklade kinesiska tecken)
- Enkla texter som är instruerande, beskrivande, berättande och kontaktskapande, även i kombination med illustrationer.
- Meddelanden och information, till exempel på skyltar.
- Strategier för att använda hjälpmedel för läsning, till exempel pinyin, syntetiskt tal och elektroniska ordböcker.
- Sökning av mycket enkel, tydlig information i anvisade skriftliga källor, för att hitta till exempel klockslag, platser, priser eller namn.
- De förenklade tecknens ursprung, användning och uppbyggnad i de texter eleverna möter, även principer för streckordning och analys av teckendelar.

Skriva – produktion och interaktion (förenklade kinesiska tecken)
- Presentationer, meddelanden, beskrivningar och skrivna dialoger.
- Hur vanligt förekommande tecken som är relevanta för kommunikationens innehåll skrivs för hand, även streckordning.
- Pinyin och andra hjälpmedel, även digitala, som stöd för den skriftliga produktionen och interaktionen.

KUNSKAPSKRAV I ÄMNET MODERNA SPRÅK

Moderna språk (pdf, 906 kB)
https://www.skolverket.se/download/
18.472714ce16b70ab98271368/1569251325293/
Moderna_språk_GR.pdf

Engelska

Språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära. Att ha kunskaper i flera språk kan ge nya perspektiv på omvärlden, ökade möjligheter till kontakter och större förståelse för olika sätt att leva. Engelska språket omger oss i vardagen och används inom så skilda områden som politik, utbildning och ekonomi. Kunskaper i engelska ökar därför individens möjligheter att ingå i olika sociala och kulturella sammanhang och att delta i internationellt studie- och arbetsliv.

Syfte
Undervisningen i ämnet engelska ska syfta till att eleverna utvecklar sin flerspråkighet och tillägnar sig kunskaper i engelska språket och kunskaper om områden och sammanhang där engelska används samt tilltro till sin förmåga att använda språket i olika situationer och för skilda syften.

Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla en allsidig kommunikativ förmåga. Denna förmåga innebär att förstå talat och skrivet språk, att kunna formulera sig och samspela med andra i tal och skrift och att kunna anpassa sitt språk till olika situationer, syften och mottagare. I den kommunikativa förmågan ingår även språklig säkerhet och att kunna använda olika strategier för att underlätta kommunikationen och lösa problem när språkkunskaperna inte räcker till.

I mötet med talat språk och texter ska eleverna ges möjlighet att utveckla förmågan att sätta innehållet i relation till egna erfarenheter, livsvillkor och intressen. Undervisningen ska även ge eleverna möjligheter att utveckla kunskaper om och förståelse för olika livsvillkor samt sociala och kulturella företeelser i områden och i sammanhang där språket används.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar kunskaper i att söka, värdera, välja och tillägna sig innehållet i talat språk och texter från olika källor. De ska också ges förutsättningar att kunna använda olika hjälpmedel för lärande, förståelse, skapande och kommunikation. Undervisningen ska stimulera elevernas intresse för språk och kulturer och förmedla nyttan av språkkunskaper.

Undervisningen i ämnet engelska ska ge eleverna förutsättningar att utveckla
- förståelse av engelska i tal och skrift
- förmåga att formulera sig och kommunicera på engelska i tal och skrift
- förmåga att anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang
- förståelse av kulturella och sociala förhållanden i olika sammanhang och områden där engelska används.

Centralt innehåll

I årskurs 1–3

Kommunikationens innehåll
- Ämnesområden som är välbekanta för eleverna.
- Vardagliga situationer, intressen, personer och platser.
- Vardagsliv och levnadssätt i olika sammanhang och områden där engelska används.

Lyssna och läsa – reception

- Tydligt talad engelska och enkla texter som är instruerande, beskrivande och kontaktskapande via olika medier, även i kombination med illustrationer.
- Enkla dialoger och samtal.
- Filmer och dramatiserade berättelser för barn.
- Sånger, ramsor, dikter och sagor.
- Ord och fraser i närmiljön, till exempel på skyltar, i reklam och andra enkla texter.

Tala, skriva och samtala – produktion och interaktion
- Enkla presentationer, meddelanden, beskrivningar och dialoger i tal och skrift.
- Enkla samtal.
- Sånger, ramsor och dramatiseringar.

I årskurs 4–6

Kommunikationens innehåll
- Ämnesområden som är välbekanta för eleverna.
- Vardagliga situationer, intressen, personer, platser, aktiviteter och händelser.
- Åsikter, känslor och erfarenheter.
- Vardagsliv, levnadssätt och sociala relationer i olika sammanhang och områden där
engelska används, även i jämförelse med egna erfarenheter och kunskaper.
- Engelskans utbredning i världen.

Lyssna och läsa – reception
- Tydligt talad engelska och enkla texter som är instruerande, beskrivande och kontaktskapande via olika medier.
- Dialoger, samtal och intervjuer.
- Berättelser och annan fiktion för barn och unga, även i talad eller dramatiserad form.
- Sånger, dikter och sagor.
- Muntliga och skriftliga meddelanden samt information, till exempel reklam, tidtabeller och notiser.
- Strategier för att uppfatta betydelsebärande ord och sammanhang samt för att anpassa lyssnande och läsning till framställningens form och innehåll.
- Sökning av enkel information i ett avgränsat urval av muntliga och skriftliga källor av olika slag för användning i egen produktion och interaktion.
- Uttal, ord och fasta språkliga uttryck samt grammatiska strukturer och stavning, i det språk eleverna möter.
- Hur olika formuleringar används för att inleda och avsluta olika typer av framställningar och samtal.

Tala, skriva och samtala – produktion och interaktion
- Samtal och skrivande för kontakt och kommunikation.
- Presentationer, instruktioner, meddelanden, berättelser och beskrivningar i sammanhängande tal och skrift.
- Strategier, till exempel omformuleringar, frågor och stödjande fraser för att bidra till och underlätta samtal och skriftlig interaktion, även digital.
- Uttal, ord, artighetsfraser, tilltalsord och andra fasta språkliga uttryck samt grammatiska
strukturer och stavning i elevernas egen produktion och interaktion.
- Bearbetning av egna muntliga och skriftliga framställningar för att förtydliga och anpassa kommunikationen efter syfte och sammanhang.

I årskurs 7–9

Kommunikationens innehåll
- Aktuella och bekanta ämnesområden.
- Vardagliga situationer, intressen, aktiviteter och händelseförlopp.
- Åsikter, känslor, erfarenheter och framtidsplaner samt relationer och etiska frågor.
- Levnadsvillkor, traditioner, sociala relationer och kulturella företeelser i olika sammanhang och områden där engelska används, även i jämförelse med egna erfarenheter och kunskaper.

Lyssna och läsa – reception
- Talad engelska, även med viss regional och social färgning, och texter, via olika medier.
- Talad engelska och texter som är instruerande, informerande, beskrivande, berättande, diskuterande, argumenterande och kontaktskapande – varje slag för sig eller i olika kombinationer. Till exempel samtal, intervjuer, nyheter, reportage och tidningsartiklar.
- Skönlitteratur och annan fiktion, även i talad och filmatiserad form.
- Sånger och dikter.
- Strategier för att uppfatta detaljer och förstå sammanhang samt för att anpassa lyssnande och läsning till framställningens form, innehåll och syfte.
- Sökning och värdering av innehåll i muntliga och skriftliga källor av olika slag, utifrån olika syften.
- Uttal, grammatiska strukturer och satsbyggnad, ord med olika stilvärden och fasta språkliga uttryck samt stavning, i det språk eleverna möter.
- Hur sammanbindande ord och andra uttryck används för att skapa struktur och språkligt sammanhängande helheter.

Tala, skriva och samtala – produktion och interaktion
- Samtal, diskussion och skrivande där eleverna berättar, beskriver, instruerar och motiverar sina åsikter.
- Strategier för att bidra till och underlätta samtal och skriftlig interaktion, även digital, till exempel genom att ge bekräftelse, ställa följdfrågor, lyssna aktivt, formulera om, förklara, bidra med nya infallsvinklar och avsluta på ett artigt sätt.
- Uttal, ord och fasta språkliga uttryck, grammatiska strukturer och satsbyggnad samt stavning i elevernas egen produktion och interaktion.
- Bearbetning av egna muntliga och skriftliga framställningar för att förtydliga, variera, precisera och anpassa kommunikationen efter syfte, mottagare och sammanhang.

KUNSKAPSKRAV I ÄMNET ENGELSKA

Engelska (pdf, 746 kB)
https://www.skolverket.se/download/18.472714ce16b70ab98271360/1569251324694/Engelska_GR.pdf

Judiska studier

Det judiska folket har genom historien levt integrerat såväl som segregerat, i kulturell blomstring såväl som under förtryck. Judiska studier bidrar till kunskaper om judisk religion, kultur och tradition och till förståelse för hur dessa har utvecklats i möten med olika samhällen och bidragit till tänkande och samhällsliv i Europa och andra delar av världen. Judiska studier bidrar även till att stärka den judiska minoritetens möjligheter att bevara och utveckla sin identitet som en del i det svenska samhället. Den judiska gruppen har status som nationell minoritet enligt Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter.

Syfte

Undervisningen i ämnet judiska studier ska syfta till att ge eleverna kunskaper om judiska religiösa traditioner och sekulära förhållningssätt. Genom undervisningen ska eleverna få kunskaper om judendomens historia och centrala skrifter samt den tradition av texttolkning, diskussion och ifrågasättande som har gett upphov till en mångfald av tolkningar och praktiker.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om judisk historia och därmed stärka deras möjligheter att tolka samtiden och få perspektiv på framtiden. Genom undervisningen ska eleverna ges förutsättningar att utveckla en referensram som innefattar kunskaper om centrala historiska förhållanden, aktörer och förändringsprocesser. Undervisningen ska behandla utvecklingslinjer vad gäller judars levnadsvillkor, migration och relationer till olika majoritetssamhällen. Vidare ska undervisningen ge eleverna möjligheter att utveckla kunskaper om hur myter och historia har använts och används för olika syften.

Undervisningen ska ge eleverna möjligheter att reflektera över judiska kulturer och identiteter och vad de kan innebära för människors sätt att tänka och leva. Vidare ska undervisningen belysa judars möjligheter att bevara och vidareutveckla sin minoritets kultur, traditioner, språk och religion i Sverige.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att analysera relevanta samhällsfrågor och kritiskt granska dem med hjälp av historiska och nutida källor.

Undervisningen i ämnet judiska studier ska ge eleverna förutsättningar att utveckla
- kunskaper om tolkningar och praktiker inom judiska religiösa traditioner och sekulära förhållningssätt
- kunskaper om det judiska folkets historia
- förmåga att reflektera över hur kulturer och identiteter har utvecklats och utvecklas inom judiska gemenskaper och genom judars möten med olika samhällen
- förmåga att analysera samhällsfrågor som rör judisk kultur, historia och religion och kritiskt granska hur dessa samhällsfrågor framställs i olika källor.

Centralt innehåll

I årskurs 7–9

Religion och tänkande

- Centrala religiösa skrifter och olika traditioner för texttolkning. Historiska sammanhang där dessa har tillkommit.
- Centrala tankegångar inom judendom. Gudsuppfattning, människosyn och olika sätt att se på förhållandet mellan Gud och judar som individer och folk.
- Religiösa levnadsregler, högtider och övergångsriter samt traditioner och riter i judiska hem. Religiösa handlingars koppling till tankegångar och urkunder.
- Olika etiska förhållningssätt inom judendomen, till exempel kring frågor om mänskliga rättigheter, socialt ansvar och jämställdhet mellan könen.
- Utmärkande drag för judendomens stora inriktningar reformjudendom, konservativ och ortodox judendom samt nya religiösa strömningar.
- Den judiska upplysningen haskala, politisk sionism och andra sekulärariktningar i judiskt tänkande.

Judisk historia
- Några berättelser och skrifter om judisk historia fram till det andra templets förstörelse.
- Samhällsutveckling och levnadsvillkor, till exempel judiska statsbildningar och förhållanden under icke-judiskt styre.
- Judars erfarenheter av migration under diasporan efter år 70. Levnadsvillkor och relationer till olika majoritetssamhällen genom historien. Ökad religionsfrihet och medborgerliga rättigheter för europeiska judar i samband med emancipationen under 1800-talet.
- Judars migration till och levnadsvillkor i Sverige under olika tider. Svensk-judiska erfarenheter av segregation, integration och assimilation. Vad ställningen som nationell minoritet innebär.
- Olika former av och uttryck för antisemitism genom historien och i nutiden.
- Svensk-judiska reaktioner på nazismen och Förintelsen samt reaktioner i det svenska samhället på Nazitysklands förtryck av judar och andra grupper.
- Staten Israels tillkomst och samhällsutveckling, till exempel med avseende på politik, ekonomi, befolkningsfrågor och internationella relationer.
- Exempel på hur myter och judisk historia brukas för olika intressen i syfte att skapa och stärka identiteter samt i antisemitisk retorik.

Judiska kulturer och identiteter
- Kulturella och estetiska uttryck i judiska miljöer under olika tider och på olika platser, till exempel inom musik, litteratur och film.
- Vad det kan innebära att ha en judisk identitet utifrån olika kulturella, religiösa och etniska perspektiv. Hur det kan vara att leva med flera identiteter.
- Olika sätt att leva med och hantera minnen av Förintelsen. Hur Förintelsen påverkar familjer, judiskt tänkande och identitetsskapande i dag.
- Judiskt liv och judiska miljöer i Sverige, till exempel kulturliv, församlingar och föreningar.
- Vad Israel kan betyda för judisk identitet och samhörighet. Begrepp och källor
- Centrala ord och begrepp som behövs för att kunna läsa, skriva och samtala om judisk religion, historia och kultur.
- Aktuella samhällsfrågor som rör judisk kultur, historia och religion i medier och andra källor utifrån ett kritiskt förhållningssätt.
- Vad historiskt källmaterial, till exempel ögonvittnesskildringar och officiella dokument, kan berätta om olika judiska erfarenheter genom historien.

KUNSKAPSKRAV I ÄMNET JUDISKA STUDIER

Judiska studier (pdf, 701 kB)
https://www.skolverket.se/download/18.472714ce16b70ab9827137f/1569251324981/Judiska_studier_JU.pdf

Teckenspråk för hörande

Språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära. Att ha kunskaper i flera språk kan ge nya perspektiv på omvärlden, ökade möjligheter till kontakter och större förståelse för olika sätt att leva. Kunskaper i flera språk ger också större möjligheter att ingå i skilda sociala och kulturella sammanhang. Kunskaper i teckenspråk är en förutsättning för att på ett naturligt sätt kunna verka bland döva och andra teckenspråkiga.

Syfte
Undervisningen i ämnet teckenspråk för hörande ska syfta till att eleverna utvecklar sin flerspråkighet och tillägnar sig kunskaper i svenskt teckenspråk och kunskaper om de sammanhang där teckenspråket används samt tilltro till sin förmåga att använda språket i olika situationer och för skilda syften.

Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla en allsidig kommunikativ förmåga. Denna förmåga innebär att förstå teckenspråk i både möten med människor och teckenspråkiga texter, att kunna formulera sig och samspela med andra på teckenspråk och att kunna anpassa sitt språk till olika situationer, syften och mottagare. I den kommunikativa förmågan ingår även språklig säkerhet och att kunna använda olika strategier för att underlätta kommunikationen när språkkunskaperna inte räcker till.

I mötet med teckenspråk ska eleverna ges möjlighet att utveckla förmågan att sätta innehållet i relation till egna erfarenheter, livsvillkor och intressen. Undervisningen ska även ge eleverna möjligheter att utveckla kunskaper om och förståelse för livsvillkor samt kulturella och sociala företeelser i det teckenspråkiga samhället och andra sammanhang där teckenspråk används.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar kunskaper i att söka, värdera, välja och tillägna sig innehållet i teckenspråk från olika källor. De ska också ges förutsättningar att kunna använda olika hjälpmedel för lärande, förståelse, skapande och kommunikation. Undervisningen ska stimulera elevernas nyfikenhet på språk och kulturer och förmedla nyttan av språkkunskaper.

Undervisningen i ämnet teckenspråk för hörande ska ge eleverna förutsättningar att utveckla
- förståelse av det svenska teckenspråket
- förmåga att formulera sig och kommunicera på teckenspråk,
- förmåga att anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang
- förståelse av kulturella och sociala förhållanden bland döva och andra teckenspråkiga i olika sammanhang och situationer, nationellt och internationellt.

Centralt innehåll

I årskurs 4–9, inom ramen för elevens val

Kommunikationens innehåll
- Ämnesområden som är välbekanta för eleverna.
- Vardagliga situationer, intressen, personer och platser.
- Åsikter och känslor.
- Vardagsliv och levnadssätt i olika sammanhang där teckenspråk används.

Avläsa – reception

- Tydligt teckenspråk och enkla teckenspråkiga texter som är instruerande, beskrivande och kontaktskapande via olika medier, även i kombination med illustrationer.
- Dialoger och samtal.
- Berättelser och annan fiktion på teckenspråk, även i dramatiserad form.
- Meddelanden och information på teckenspråk, till exempel vägbeskrivningar.
- Strategier för att uppfatta betydelsebärande enheter och dra slutsatser om innehållet, till exempel med hjälp av förförståelse och bilder.
- Olika sätt att orientera sig i anvisade teckenspråkiga källor av olika slag för att hitta enkel information och använda den i egen produktion och interaktion.
- Grundläggande principer för teckenspråks gestuella-visuella struktur.
- Tecken, munrörelser och icke-manuella markörer i det språk eleverna möter.
- Hur ord bokstaveras och används i teckenspråk i olika situationer.

Teckna och samtala – produktion och interaktion
- Samtal för kontakt och kommunikation.
- Presentationer, instruktioner, meddelanden, berättelser och beskrivningar.
- Strategier för att underlätta samtal, till exempel omformuleringar, frågor och visualisering.
- Bokstavering, tecken och icke-manuella markörer för tydlig kommunikation.
- Bearbetning av egna framställningar för att förtydliga kommunikationen.
-

I årskurs 4–6, inom ramen för språkval

Kommunikationens innehåll
- Ämnesområden som är välbekanta för eleverna.
- Vardagliga situationer, intressen, personer och platser.
- Vardagsliv och levnadssätt i olika sammanhang där språket används.

Avläsa – reception
- Tydligt teckenspråk och enkla teckenspråkiga texter som är instruerande, beskrivande och kontaktskapande via olika medier, även i kombination med illustrationer.
- Enkla dialoger och samtal.
- Enkla meddelanden och enkel information.
- Strategier för att uppfatta betydelsebärande enheter, till exempel genom att gissa och dra slutsatser med hjälp av sammanhanget.
- Sökning av mycket enkel, tydlig information i anvisade teckenspråkiga källor av olika slag, för att identifiera till exempel siffror, platser eller namn.
- Språkliga företeelser i det språk eleverna möter, med betoning på icke-manuella markörer samt spatiala och simultana särdrag.
- Hur tecken och vardagsfraser används i olika situationer. Teckna och samtala – produktion och interaktion
- Enkla presentationer, meddelanden, beskrivningar och dialoger.
- Strategier för att underlätta samtal, till exempel gester och frågor.
- Språkliga företeelser för att förtydliga kommunikationen med betoning på tecken ochbokstavering.

I årskurs 7–9, inom ramen för språkval

Kommunikationens innehåll
- Ämnesområden som är välbekanta för eleverna.
- Vardagliga situationer, intressen, personer, platser, aktiviteter och händelser.
- Åsikter, känslor och erfarenheter.

- Vardagsliv, levnadssätt och sociala relationer i olika sammanhang där teckenspråk används, även i jämförelse med egna erfarenheter och kunskaper.

Avläsa – reception

- Tydligt teckenspråk och enkla, teckenspråkiga texter som är instruerande, beskrivande och kontaktskapande via olika medier.
- Dialoger, samtal och intervjuer.
- Berättelser och annan fiktion på teckenspråk, även i dramatiserad form.
- Meddelanden och information på teckenspråk.
- Strategier för att uppfatta betydelsebärande enheter och förstå sammanhang samt för att anpassa avläsningen till framställningens form och innehåll.
- Sökning av enkel information i ett avgränsat urval av teckenspråkiga källor av olika slag för användning i egen produktion och interaktion.
- Tecken, bokstavering, satsbyggnad, munrörelser och icke-manuella markörer i det språk eleverna möter.
- Hur olika markörer används för att inleda och avsluta olika typer av samtal och teckenspråkiga texter.

Teckna och samtala – produktion och interaktion

- Samtal för kontakt och kommunikation.
- Presentationer, instruktioner, meddelanden, berättelser och beskrivningar på sammanhängande teckenspråk.
- Strategier, till exempel omformuleringar och frågor för att bidra till och underlätta samtaloch digital interaktion.
- Tecken, bokstavering, munrörelser, icke-manuella markörer och satsbyggnad i elevernas egen produktion och interaktion.
- Bearbetning av egna framställningar för att förtydliga och anpassa kommunikationen efter syfte och sammanhang.

KUNSKAPSKRAV I ÄMNET TECKENSPRÅK FÖR HÖRANDE

Teckenspråk för hörande (pdf, 718 kB)https://www.skolverket.se/download/18.472714ce16b70ab98271374/1569251326047/Teckenspråk_för_hörande_GR.pdf

Musik

Musik finns i alla kulturer och berör människor såväl kroppsligt som tanke- och känslomässigt. Musik som estetisk uttrycksform används i en mängd sammanhang, har olika funktioner och betyder olika saker för var och en av oss. Den är också en viktig del i människors sociala gemenskap och har betydelse för individens identitetsutveckling. I vår tid förenas musik från skilda kulturer och epoker med andra konstformer i nya uttryck. Kunskaper i och om musik ökar möjligheterna att delta i samhällets kulturliv.

Syfte

Undervisningen i ämnet musik ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper som gör det möjligt att delta i musikaliska sammanhang, både genom att själva musicera och genom att lyssna till musik. Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att tillägna sig musik som meningsbärande uttrycksform och kommunikationsmedel. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper i att använda röst, musikinstrument, digitala verktyg samt musikaliska begrepp och symboler i olika musikaliska former och sammanhang.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla en musikalisk lyhördhet som gör det möjligt att i eget musicerande och i samarbete med andra skapa, bearbeta och framföra musik i olika former. Undervisningen ska ge eleverna både möjlighet att utveckla en tilltro till sin förmåga att sjunga och spela och ett intresse för att utveckla sin musikaliska kreativitet.

Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla förmågan att uppleva och reflektera över musik. Elevernas erfarenheter av musik ska utmanas och fördjupas i mötet med andras musikaliska erfarenheter. Därigenom ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar sina kunskaper om och förståelse för olika musikkulturer, såväl den egna som andras.

Undervisningen i ämnet musik ska ge eleverna förutsättningar att utveckla:
- förmåga att sjunga och spela i olika musikaliska former och genrer
- förmåga att skapa musik samt uttrycka och kommunicera tankar och idéer i musikalisk form
- förmåga att uppleva och reflektera över musikens innehåll, funktion och betydelse i olika sociala, kulturella och historiska sammanhang.

Centralt innehåll

I årskurs 1–3

Musicerande och musikskapande
- Sång och spel i olika former, unison sång, kanon och växelsång samt ensemblespel.
- Imitation och improvisation med röst, rörelse och instrument.
- Komposition med utgångspunkt i till exempel, bild, text, rörelse eller musikexempel.
- Gestaltning av sånger och berättelser med ljud, rytmer och rörelser.

Musikens verktyg
- Röstvård och hörselvård vid sång, spel och lyssnande.
- Rösten, hur den kan användas för musikaliskt uttryck genom variation av till exempel klang, rytm och dynamik.
- Slagverk, stränginstrument, tangentinstrument och digitala verktyg för musicerande och musikskapande.
- Musikaliska byggstenar för musicerande och musikskapande: puls, rytm, klang, tonhöjd, dynamik och tempo.

- Musiksymboler, grafisk notation och grundläggande notkännedom.
Musikens sammanhang och funktioner
- Associationer så som tankar, känslor och bilder som uppkommer genom musikupplevelser.
- Olika musikinstrument. Hur de låter, vad de heter och hur de ser ut.
- Musik som knyter an till elevens vardagliga sammanhang och musikaliska traditioner vid olika högtider.

I årskurs 4–6

Musicerande och musikskapande
- Sång, melodispel och ackompanjemang i olika genrer, unisont och i stämmor.
- Imitation och improvisation med röst, rörelse och instrument med utgångspunkt i musikaliska byggstenar.
- Komposition med utgångspunkt i musikaliska byggstenar.
- Gestaltning av idéer genom att musicera eller att kombinera musik med andra uttrycksformer.
Musikens verktyg
- Röstvård och hörselvård vid musikaliska aktiviteter i olika miljöer.
- Rösten, hur den kan varieras och användas musikaliskt i olika vokala uttryck, till exempel sång, jojk och rap.
- Ackordinstrument och melodiinstrument, bas och slagverk samt digitala verktyg för musicerande och musikskapande.
- Musikaliska byggstenar för musicerande och musikskapande: puls, rytm, taktarter, klang, tonhöjd, dynamik, tempo, fraser, perioder, musikalisk form och ackord.
- Musiksymboler, grafisk notation, ackordbeteckningar och grundläggande notkännedom.
Musikens sammanhang och funktioner
- Musikens påverkan på och betydelse för människa och samhälle. Hur musik kan uppfattas och användas i vardagliga och högtidliga sammanhang till exempel för att förstärka och påverka sinnesstämningar eller fysiska upplevelser.
- Musik tillsammans med bild, text och dans. Hur olika uttrycksformer kan samspela.
- Musikinstrument. Deras funktioner i olika ensemble- och orkestertyper.
- Musikaliska karaktärsdrag: konstmusik, folkmusik och populärmusik från olika kulturer.

I årskurs 7–9

Musicerande och musikskapande
- Sång, melodispel och ackompanjemang med genretypiska musikaliska uttryck, unisont och i stämmor.
- Rytmisk och melodisk improvisation med röst, rörelse och instrument med utgångspunkt i musikaliska byggstenar.
- Komposition i olika genrer, till exempel visor, ljudkompositioner och låtar.
- Gestaltning och kommunikation av musikaliska idéer i kombination med andra uttrycksformer.
Musikens verktyg
- Röstvård och hörselvård. Orsaker till att tal, sång, musiklyssnade och musicerande kan orsaka skador.
- Rösten, hur den kan varieras och användas för vokala uttryck inom olika genrer och ensembletyper.
- Ackord- och melodiinstrument, bas och slagverk samt digitala verktyg för musicerande och musikskapande.
- Musikaliska byggstenar för musicerande och musikskapande: puls, rytm, taktarter, klang, tonhöjd, dynamik, tempo, fraser, motiv,

perioder, musikalisk form, ackord, ackompanjemangsmodeller och basgångar.
- Musiksymboler, grafisk notation, ackordbeteckningar och grundläggande notkännedom. Musikens sammanhang och funktioner
- Musikens påverkan på och betydelse för människa och samhälle. Musikens funktion för att uttrycka identitet, normer och grupptillhörighet i olika kulturer och sociala sammanhang.
- Hur musik används som meningsskapande uttrycksform i olika medier, till exempel i film och spel.
- Rättigheter och skyldigheter vid bruk av musik i olika sammanhang.
- Musikinstrument: Deras funktioner och uttryck i olika genrer och sammanhang.
- Musikaliska karaktärsdrag: konstmusik, folkmusik och populärmusik från olika tidsperioder. Framväxten av olika genrer samt några centrala tonsättare, låtskrivare och musikaliska verk.

KUNSKAPSKRAV I ÄMNET MUSIK

Musik (pdf, 679 kB)
https://www.skolverket.se/download/18.472714ce16b70ab9827136e/1569251325645/Musik_GR.pdf

Kapitel 2: DN debattartiklar 8 - 28 december 2020

”Rika svenskar måste minska utsläppen med 90 procent”

" Den halva av svenska befolkningen som har lägst inkomster släppte i snitt ut 4 ton kol-dioxid per person och år. Den rikaste procen-ten släppte ut 43 ton per person. Det visar vår nya rapport. Nu behöver mål och styrmedel införas som säkerställer att de som släpper ut mest också minskar sina utsläpp mest, skriver Mira Alestig och Robert Höglund, Oxfam Sverige.

DN. DEBATT 201208

Den globala klimatojämlikheten är extrem. Den rikaste procenten släpper ut mer än dubbelt så mycket kol-dioxid som den fattigaste hälften av jordens befolk-ning. Men utsläppen är ojämnt fördelade även i Sverige.

Rapporten ”Svensk klimatojämlikhet” som vi på Oxfam släpper i dag tisdag visar att de 10 procenten med högst inkomst i Sverige släpper ut fyra gånger mer per person än de 50 procenten med lägst inkomst, och 24 gånger mer per person än de som befinner sig i den fattigaste hälften av jordens befolkning. Nu krävs kraftfull politisk handling för att få ner de svenska konsumtionsutsläppen.

Tillsammans med Stockholm environment institute har vi undersökt koldioxidutsläpp kopplade till inkomst i 117 länder mellan 1990 och 2015. Rapporten visar att majoriteten av Sveriges befolkning minskat sina utsläpp. Däremot förblev de totala utsläppen för de rikaste 10 procenten i stort sett oförändrade, medan utsläppen från den rikaste procenten ökade (även om per capita-utsläppen minskade något).

Den halva av befolkningen med lägst inkomster släppte i snitt ut 4 ton koldioxid (andra växthusgaser ej inkluderade) per person och år, medan de rikaste 10 procenten släppte ut 17 ton. Den rikaste procenten hade utsläpp på hela 43 ton per person. Det är 430 gånger högre utsläpp än en person som lever i extrem fattigdom i exempelvis Moçambique, ett land som drabbas hårt av klimatkrisen.

För att vara i linje med målet med 1,5 graders uppvärmning behöver koldioxidutsläppen minska till cirka 2,1 ton per capita år 2030. Detta innebär att utsläppen för den rikaste procenten i Sverige måste minska med 95 procent på mindre än tio år. Utsläppen för de rikaste 10 procenten behöver minska med cirka 87 procent. Minskningstakten per capita för denna grupp behöver vara cirka 20 gånger snabbare än mellan 1990 och 2015.

Utsläppen är starkt kopplade till inkomst. Ju mer pengar en person spenderar, desto mer släpper den i nästan alla fall ut. Men det finns även skillnader i vad olika inkomstgrupper lägger sina pengar på. Den största skillnaden är att höginkomsttagare reser mer, både med bil och flyg. Svenska höginkomsttagare genomför dubbelt så många bilresor per vecka som de med låg inkomst. De med högst inkomst gör också 2,1 flygresor per år medan de med lägst inkomst enbart gör 0,5 flygresor i snitt. Flygresor och bilåkande står för så mycket som hälften av utsläppen för Sveriges rikaste 10 procent.

Det är också de rikaste som har störst möjlighet att minska utsläppen. Den som spenderar större delen av sin inkomst på mat, hyra och det allra nödvändigaste har inte i närheten av lika stora möjligheter att minska sina utsläpp som den som flyger flera gånger om året, äger flera bilar och köper kläder och prylar för tiotusentals kronor.

En utsläppsminskning för de rikaste skulle också göra stor skillnad. Skulle den rikaste femtedelen av svenskarna minska sina utsläpp till samma medelnivå som de övriga 80 procenten skulle också de totala svenska konsumtionsutsläppen minska med cirka 20 procent. Den

svenska klimatomställningen behöver ta hänsyn till de ojämlika utsläppsnivåerna och införa styrmedel som gör att de som släpper ut mest också får betala mest för den klimatskada man orsakar.

Ett exempel på ett styrmedel som tar hänsyn till rättviseaspekten är avgift och utdelning: En extra avgift på särskilt utsläppsintensiva varor och tjänster skulle kunna införas där intäkterna sedan delas ut lika till befolkningen. Exempelvis en avgift vid köp av bensin och diesel, flygresor och särskilt utsläppsintensiva varor såsom tunga personbilar. De med höga utsläpp betalar då mer i avgifter än de får tillbaka, men de som har låga utsläpp får mer pengar i plånboken. En sådan åtgärd kan både minska utsläppen då det ger ekonomiska incitament till att släppa ut mindre, och öka klimaträttvisan då det är de med höga utsläpp som får betala mest. I Kanada har en variant av detta införts.

Vi kan också minska konsumtionsutsläppen genom att införa styrmedel som exempelvis sänkt moms på klimatvänliga tjänster, stöd till delningsekonomi, införa klimatkrav i upphandlingar och i nybyggnation inklusive utsläpp från byggfasen. Att införa förbud för nyförsäljning av bensin- och dieselbilar samt ett stop för försäljning av fossila bränslen kan vara andra tänkbara åtgärder.

Även om åtgärder som framför allt minskar de rikastes utsläpp införs så kvarstår faktumet att ingen av inkomstgrupperna i Sverige ligger på en hållbar utsläppsnivå. De allra flesta svenska medborgare har använt och använder mycket mer än sin rättvisa andel koldioxid. De två grupperna som drabbas värst av orättvisan är de som är minst ansvariga för klimatkrisen – fattigare och marginaliserade människor som kämpar för att klara av klimatförändringarnas effekter, samt kommande generationer.

De totala svenska konsumtionsutsläppen behöver minska kraftigt. Glädjande nog har den parlamentariska miljömålsberedningen i riksdagen fått ett uppdrag om att ta fram en strategi för hållbar konsumtion och ska bereda frågan om mål för konsumtionsutsläppen. Målet bör utformas så att Sverige agerar för att minska konsumtionsbaserade klimatutsläpp till så nära noll som möjligt, men också ta hänsyn till att utsläppen är ojämlikt fördelade. Måluppfyllelsen kommer att underlättas betydligt om våra största handelspartners uppfyller de mål om nära nollutsläpp som finns till 2050. Ett övergripande långsiktigt svenskt mål för konsumtionsutsläppen bör kompletteras med etappmål för olika konsumtionsområden, så att effekten av styrmedel kan följas upp tätare och mer exakt.

Sverige och andra länder med historiskt höga utsläpp har också ett ansvar att betala för att motverka uppvärmningens effekter. Det är av största vikt att låginkomstländer får tillgång till klimatfinansiering för att kunna bygga upp sina ekonomier på ett hållbart sätt och för att få stöd att hantera klimatkrisens effekter.

Även om Sverige ger relativt stora summor i klimatbistånd är det inte utöver det ordinarie biståndet. Sverige bör åta sig att ge klimatfinansiering i tillägg till biståndsramen på 1 procent av brutto-nationalinkomsten. Betalning för den klimatskada vi ställt till bör inte ske på bekostnad av viktigt bistånd för att uppnå de globala målen och demokratisk utveckling.

Klimatojämlikheten existerar både globalt och i Sverige. Vår konsumtion är ohållbar och ojämlik och kan inte fortsätta som den ser ut i dag. Mål och styrmedel som säkerställer att både de totala utsläppsnivåerna går ner till hållbara nivåer och att de som släpper ut mest också gör mest behöver nu införas.

Mira Alestig, researcher Oxfam Sverige och författare till rapporten ”Svensk klimatojämlikhet”

Robert Höglund, kommunikationschef Oxfam Sverige "

”Statens sena beslut har bromsat kampen mot viruset”

När staten har agerat snabbt och resolut under coronakrisen – och i samverkan med SKR, regionerna och kommunerna – så har det gett resultat. Men sena eller uteblivna beslut, liksom långdragna processer, har däremot skapat svårigheter i stället för möjligheter, skriver Sveriges kommuner och regioners tre ordförande.

DN. DEBATT 201209

Vi lär medan vi bekämpar covid-19. Pandemin är fortfarande en ny och utmanande situation för oss alla. Det är därför viktigare att tillsammans dra lärdomar än att försöka två sina händer genom att peka finger mot andra. En nations ledarskap behöver bygga på att samla och kraftsamla, inte på att splittra. Alla vi som har ansvar, behöver ta vår del av ansvaret och vara tydliga i det.

Varje dygn kämpar 1,2 miljoner anställda i välfärden med att vårda sjuka, bekämpa smittspridning och hantera konsekvenserna av pandemin. Även om vi lärde oss mycket under våren, så är utmaningen fortfarande stor. Brister eller misstag, oavsett om de görs av enskilda individer eller är av strukturell karaktär, ska rättas till. Kommuner och regioner tar kritik på allvar.

Regioner och kommuner har ansvaret för välfärden lokalt och regionalt, varje dag oavsett om en kris pågår eller ej. Vi har också att hantera konsekvenserna av den strategi som beslutats nationellt. Staten måste tydliggöra spelreglerna. Just nu tycks det bli fel hur regioner och kommuner än gör. Sätter vi in åtgärder för att minska smittspridning så kritiseras det och avvaktar vi statens agerande, så får vi kritik för det.

Pandemin tas av vissa som intäkt för att ansvaret för vissa kärnverksamheter bör ligga hos staten. Normalt sett har vi en rätt sansad diskussion om den svenska styrmodellen med flernivåstyre, men pandemin har skruvat upp tonläget. Mot en robust, och genom finans- och flyktingkriser beprövad modell, står enkla lösningar om att staten ska kliva in och styra mer. Som vi ser det, bör staten använda sitt mandat till det som är dess monopol: att skapa stabila planeringsförutsättningar och undanröja försvårande hinder. Tidigare erfarenheter visar att resultaten inte blir så goda om myndigheter som i vanliga fall inte arbetar med en fråga, kommer in för att lösa en fråga under kris. Att upprätthålla ansvarsprincipen – en av krishanteringens grundprinciper – är central.

Ett aktuellt exempel är vaccinationen mot covid-19. Regeringen har gett besked om 300 miljoner kronor i ett startbidrag till regionerna, vilket är bra. Nu behöver vi snabba besked om legala, praktiska och bredare finansiella förutsättningar. De diskussioner om en överenskommelse som nu pågår mellan regeringen och SKR har goda förutsättningar för att snart vara i hamn. Det krävs för att vi i Sverige ska säkra vaccinering med start efter årsskiftet och ger regionerna möjlighet att klara sitt åtagande.

Staten styr över för medborgarna viktiga verksamheter. Är det Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan eller Polisen som ska stå modell för hur välfärdstjänster ska utformas och ledas regionalt och lokalt? Det tycks som att förespråkarna av mer centralisering ser förebilder i hur dessa statliga verksamheter klarar närvaron och servicen lokalt.

Det är varken sakligt eller professionellt att, med coronakrisen som grund, göra stora omorganiseringar, särskilt inte när de som säger sig förespråka detta inte kan visa på några realistisk alternativ.

Samverkan och tillit mellan region, kommun och stat är en nyckel till framgång. Tilliten brister tyvärr i dag, men det får inte drabba medborgarna. Det är lätt att i en krissituation falla för frestelsen att leta syndabockar, men från stormens mitt blir analysen ofta fel. Därmed inte sagt att allt är perfekt. Men lösningen är inte att gå från lokal demokrati till centralism, från att medborgarna har insyn och närhet till sina politiker. Sveriges 40 000 förtroendevalda regionalt och lokalt är valda för att medborgarna känner tillit, och de har tagit ansvar.

Nu gäller det att vi utvärderar nogsamt, drar lärdomar av krisen och hittar träffsäkra lösningar på gemensamma utmaningar. Coronakommissionen kommer inom kort med sitt första betänkande med äldreomsorgen i fokus, och vi ser fram emot en saklig och framåtsyftande diskussion utifrån detta.

Möjligheten att agera snabbt och resolut är viktigt i en samhällskris. Den regionala och lokala nivån tog tidigt under våren egna beslut för att minska smittspridningen, och upplevde i vissa fall ett bristande stöd från regeringen och dess myndigheter. När staten har agerat snabbt och resolut och dessutom i tät dialog och samverkan med SKR, regionerna och kommunerna, så har det gett resultat. Snabba beslut om ekonomiskt stöd och viktiga insatser för att stödja branscher som drabbats hårt av pandemins samhällseffekter. Sena eller uteblivna beslut liksom långdragna processer har däremot skapat svårigheter i stället för möjligheter:

1 Tidigt under pandemin ville de först och hårdaste drabbade kommunerna ha nationella besöksförbud i äldreomsorgen. De gick före trots bristande lagstöd, tills regeringen införde besöksförbudet ett par veckor senare. Nu efterfrågar kommunerna återigen möjlighet att införa besöksförbud för att minska smittspridningen och öka tryggheten. Trots att regeringen gav Folkhälsomyndigheten befogenhet att besluta om lokala besöksförbud i mitten av november, finns ännu inte några kriterier eller beslut om långsiktiga besöksförbud.

2 Under hösten ökade smittspridningen och följsamheten till de allmänna rekommendationerna var inte tillräcklig. Folkhälsomyndigheten öppnade för att införa lokala allmänna råd i samråd med regionerna. Men regionerna fick vänta hos myndigheten för att få lov att inför de lokala allmänna råden, fast smittan spreds och behoven av att minska folksamlingar, minska restaurang- och gymbesök var skriande. Folkhälsomyndigheten ville offentliggöra några regioner i taget, så många fick vänta på sin tur.

3 Socialstyrelsen fick regeringens uppdrag att stödja regioner och kommuner i jakten på skyddsutrustning, som det rådde global brist på i mars. Regionerna fick stöd, medan Socialstyrelsens stöd till kommuner dröjde en månad. Samtidigt kritiserade Folkhälsomyndigheten utbildningsnivån och andra strukturella problem i äldreomsorgen, som var omöjliga att göra något åt mitt under krisen. Stödet från myndigheten riktade sig dock nästan enbart till vården.

4 Testningen under våren var kantad av frågetecken och regering och myndigheter ställde höga krav på regionerna, men dröjde med att reda ut syftet med testningen, vilka som skulle testas, ansvarsfördelningen mellan regionerna och myndigheter samt hur finansieringen skulle fungera. SKR och regeringens överenskommelse i början på juni rätade ut dessa frågetecken och testningen sköt fart.

Pandemin har satt ljuset både på vad som fungerar och vad som inte fungerar i vårt land i kristid. Smittskyddslagen har begränsningar och har inte kunnat användas för att lösa problem. En pandemilag skulle behövas, inte minst för att regeringen inte ska hamna i sena beslut och

en otydlig roll. Samarbetet mellan samhällets olika nivåer kan också förbättras, förenklas och förtydligas.

För en sak kan vi med säkerhet veta: vi kommer att möta nya kriser. Oavsett vilken kris, kommer den att kräva både samarbete och tydliga roller och ansvar. Det är samverkan där var part tar sitt ansvar och kraftsamlar som är nyckeln till goda resultat. Där är Sveriges kommuner och regioner redo att ta vår del av ansvaret, hjälpas åt och kroka arm – lokalt, regionalt och nationellt.

Anders Knape (M), ordförande Sveriges kommuner och regioner (SKR)

Carola Gunnarsson (C), 1:e vice ordförande SKR

Anders Henriksson (S), 2:e vice ordförande SKR

”Nytt center ska stärka Sveriges cybersäkerhet”

Samhällets direkta och indirekta kostnader för cyberangrepp beräknas i dag till miljardbe-lopp. Detta är en realitet och något Sverige måste förhålla sig till och motverka. Därför är det glädjande att regeringen i dag, torsdag, fattar beslut om inrättande av ett nationellt center för cybersäkerhet, skriver cheferna för MSB, Säpo, Must och FRA.

DN. DEBATT 201210

Sverige är ett av världens mest digitaliserade länder. Vi är även en världsledande nation på flera områden kring innovation och utveckling av nya digitala lösningar. Detta är i många avseenden fantastiskt och något vi ska vara stolta över. Samtidigt är Sverige i dag helt beroende av kontinuerligt fungerande informa-tions- och kommunikationsteknik för att upprätthålla våra samhällsfunktioner. I takt med att detta beroende ökar, ökar också sårbarheten i samhället vid angrepp på dessa system.

Ett stort antal aktörer har i dagsläget förmåga att genomföra cyberangrepp. Vissa statliga aktörer är mycket kvalificerade på området och utför cyberangrepp som är storskaliga, systematiska och uthålliga för att tillgodose det egna landets intressen.

Cyberangrepp från statliga aktörer mot svenska intressen sker hela tiden, och de blir alltmer avancerade. Underrättelsehotet ligger på en hög nivå och informationsinhämtning genom it- och nätverksoperationer är ett allvarligt och konkret hot mot Sverige. Även angrepp med rent kriminella motiv pågår ständigt, mot såväl

samhälleliga verksamheter och företag som mot privatpersoner. Samhällets direkta och indirekta kostnader för cyberangrepp beräknas i dag till miljardbelopp.

Detta är en realitet och något Sverige måste förhålla sig till och motverka.

Utifrån det rådande omvärldsläget och den breddade och alltmer komplexa hotbild vi ser är det därför glädjande att regeringen nu fattar beslut om inrättande av ett nationellt center för cybersäkerhet. Det arbete som nu kan inledas kommer, i takt med att centrets verksamhet och förmåga successivt ökar, att göra Sverige säkrare och mer robust på cyberområdet.

Inrättandet av ett nationellt center för cybersäkerhet innebär att de unika kompetenser och förmågor som vi och våra tre samverkansmyndigheter har, än mer effektivt samordnas. Tillsammans med insatser från övriga samhället kommer detta att påtagligt öka Sveriges cybersäkerhet.

Syftet med det nationella centret för cybersäkerhet är att samla och stärka Sveriges förmåga att förebygga, upptäcka och hantera antagonistiska cyberhot mot Sverige. Vidare ska centret ge ett utvecklat och samordnat stöd om hur olika verksamheter i privat och offentlig sektor kan skydda sig mot cyberattacker.

Verksamheten ska, fullt etablerad, bidra till att förbättra skyddet mot antagonistiska hot och minska de digitala sårbarheterna. En central del i skyddet kommer att vara ett samordnat agerande med gemensamma analyser och lägesbilder om hot, sårbarheter, risker och skyddsförmågor. Centret ska också kunna stödja Regeringskansliet i strategiska frågor rörande cybersäkerhet.

Ett utvecklat cybersäkerhetscenter kommer också att ge möjlighet till en fördjupad näringslivssamverkan. Sammantaget bedömer vi att centret kommer att bli ett kraftfullt stöd i det fortsatta arbetet med att utveckla grunden för ett modernt totalförsvar.

Parallellt med centrets verksamhet bibehåller ingående myndigheter sina respektive ansvarsområden, uppgifter och förmågor på informations- och cybersäkerhetsområdet.

När regeringen nu ger besked om förutsättningarna för inrättandet av det nationella centret för cybersäkerhet innebär det att vi bygger vidare på den goda samverkan som myndigheterna har sedan tidigare.

Det arbete vi redan påbörjat har på ett effektivt sätt, trots de utmaningar som vi alla fått möta under detta väldigt speciella år, stakat ut vägen mot inrättandet av centret. Pågående coronapandemi har gett utveckling och användande av digitala plattformar en skjuts, och mycket data hanteras i hemmanätverk. Med mycket data i luften ökar sårbarheten – vilket gör inrättandet av centret än mer angeläget. Det har i ljuset av pandemin visat sig att hälso- och sjukvård och läkemedelsindustri inte heller är förskonade från antagonistiska attacker. Det rådande världsläget har i praktiken inneburit att vi skyndat på den myndighetsgemensamma samverkan, redan innan centrets faktiska inrättande. I juni 2020 publicerades två myndighets-gemensamma rapporter som ger en god grundläggande förståelse för var vi som nation befinner oss avseende sårbarheter på cyberområdet och hur vi skyddar oss.

Inledningsvis kommer centret att kunna leverera stöd i en begränsad omfattning för att stegvis byggas upp allteftersom resurser kommer på plats. Utveckling av och samverkan inom centret ska ske stegvis

2021–2023 för att sedan utvärderas av regeringen som då tar ställning till hur centrets verksamhet bör inriktas och bedrivas efter 2023.

Men, och detta kan inte nog understrykas, ett center för cybersäkerhet kommer inte ensamt att kunna möta de utmaningar inom informations- och cybersäkerhet som Sverige står inför. Att skydda sig mot cyberangrepp från kvalificerade aktörer är en nationell angelägenhet, och alla samhällets aktörer måste hjälpas åt.

I detta arbete är det avgörande att digitaliseringen stärks med en robust basplatta när det gäller cybersäkerhet. Det innebär att alla har ett ansvar att bidra till ett systematiskt säkerhetsarbete. Det handlar om vardagsrutiner, tekniklösningar, upphandlingsförfaranden och uppföljning av säkerhetsrutiner och så vidare.

Detta arbete kommer att kosta. Sveriges säkerhet måste få kosta. Men det är en nödvändig investering för såväl myndigheter som näringsliv.

Vi vet att säkerhetsarbetet i dag tyvärr är eftersatt på många håll. Kunskapen om sårbarheter och hur de kan motverkas behöver öka, i hela samhället. Det finns sårbarheter som måste täppas till. Angreppen mot oss pågår här och nu.

Kunskap är därmed vår första försvarslinje. Det är av stor vikt att kunskapen om och förståelsen för hoten sprids brett i samhället för att öka medvetenheten och engagera fler i säkerhetsskyddsarbetet. Detta ser vi som en av de viktigaste uppgifterna för den verksamhet som nu inleds inom ramen för inrättandet av det nationella centret för cybersäkerhet.

Våra respektive myndigheters mest fundamentala uppdrag är att skydda liv och hälsa, Sveriges intressen, den svenska demokratin, och våra medborgares fri- och rättigheter. I och med inrättandet av det nationella centret för cybersäkerhet ökar vår möjlighet att effektivt fullgöra detta uppdrag. Gemensamt stärker vi Sveriges motståndskraft mot dagens och morgondagens cyberhot.

Dan Eliasson, generaldirektör, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)

Klas Friberg, generaldirektör, Säkerhetspolisen

Lena Hallin chef, Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten (Must), Försvarsmakten

Björn Lyrvall , generaldirektör Försvarets radioanstalt (FRA)"

"FAKTA. NATIONELLT CENTER FÖR CYBERSÄKERHET

Den 10 december fattar regeringen beslut om inrättande av ett nationellt center för cybersäkerhet.

Centret kommer att inrättas av fyra samverkande myndigheter – Försvarsmakten, Försvarets radioanstalt (FRA), Säkerhetspolisen och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB).

Centret ska ha en nära samverkan med Post- och telestyrelsen (PTS), Polismyndigheten samt Försvarets materielverk (FMV) som ska ges möjlighet att medverka i centrets verksamhet.

Det övergripande målet för Nationellt center för cybersäkerhet kommer vara att stärka Sveriges samlade förmåga att förebygga, upptäcka och hantera antagonistiska cyberhot mot Sverige och minska cybersårbarheterna.

Samverkan med privata och offentliga aktörer ska utgöra en central del av uppdraget.

Under 2021 kommer personal i det nyinrättade centret att samlokaliseras i en gemensam lokal. Beslut om var centret ska lokaliseras kommer att fattas i närtid.

Centrets personalstyrka kommer att byggas upp stegvis. År 2023 beräknas ett 100-tal personer arbeta i centret "

”Svensk krisberedskap har inte fungerat som den borde”

Om kriser och olyckor finns en mängd olika bestämmelser i svenska lagar och förord-ningar. Men bristande systematik och samord-ning försvagar krisberedskapen. Den rättsliga regleringen bör därför arbetas om för att skapa ett överskådligt och tydligt regelverk som är praktiskt användbart också i en fredstida kris, skriver Johan Hirschfeldt och Olof Petersson.

DN. DEBATT 201211

Under tillväxtens och välfärdsreformernas årtionden fanns visserligen kalla krigets yttre hot. Men Sverige var länge lyckligt förskonat från större kriser och katastrofer.

Sedan dess har situationen förändrats. Terroristattentat under 1970-talet, Palmemordet 1986, Estonias förlisning 1994, tsunamikatastrofen 2004, terrordådet på Drottninggatan 2017 och skogsbränderna 2014 och 2018 är några exempel. Dessutom ökar riskerna för cyberattacker och andra så kallade gråzonshot eller hybridhot.

Under fredliga och normala förhållanden fungerar Sveriges statsskick jämförelsevis väl. Demokratins grundprinciper är fast förankrade och rättsstatens garantier för grundläggande fri- och rättigheter samt den offentliga maktens lagbundenhet håller minst lika hög standard som i andra europeiska demokratier.

Men det har visat sig att den offentliga makten inte fungerar lika väl när det inträffar allvarliga kriser. Det är i sådana lägen som statsmakterna sätts på särskilt hårda prov.

Tsunamikommissionen slog fast att den grundläggande bristen i statsförvaltningen var att det vid denna tidpunkt saknades en fungerande organisation för hantering av större kriser. I samband med den pågående coronapandemin konstaterar socialministern att det har blivit uppenbart att den ordning som gäller i Sverige, att varje myndighet och region själv tar ansvar för sin krisberedskap, inte har fungerat som den ska.

”Riksrevisionens samlade bedömning är att regeringen och ansvariga statliga myndigheter inte säkerställer en god beredskap för hantering av ett utbrott av en pandemisk influensa”, var huvudslutsatsen i en granskningsrapport 2008.

Det är inte så att Sverige saknar en krisberedskap. Problemet är snarast det motsatta. Det finns i olika lagar och förordningar en mängd olika bestämmelser om kriser och olyckor. Men dessa bestämmelser har tillkommit vid olika tidpunkter och för olika situationer.

När vi för vår nya bok har inventerat regelverket har vi funnit ett stort antal krisbegrepp som är helt eller delvis överlappande: utomordentliga förhållanden, utomordentliga händelser, extraordinära förhållanden, extraordinära situationer, extraordinära händelser i fredstid, fredstida krissituationer, påtaglig fara, allvarliga händelser, allvarliga störningar i samhällets funktionalitet, allvarliga kriser och påfrestningar, katastrofer, gråzon, hybridhot, oförutsedda händelser och yttre påverkningar, orostider, samhällsstörningar och svåra påfrestningar på samhället i fred.

Det finns brister vad gäller systematik och samordning. Dessa svagheter riskerar att försvaga krisberedskap och räddningstjänst. Om anvisningarna är oklara och motsägelsefulla kan det leda till praktiska problem när beslutsfattare på olika samhällsnivåer ska fatta snabba, samordnade och kloka beslut i akuta krissituationer.

Den rättsliga regleringen bör därför arbetas om för att skapa ett överskådligt och tydligt regelverk som är praktiskt användbart också för en fredstida kris.

Men det räcker inte. En del fredstida kriser kan komma helt oförutsett och ställa krav på snabba beslut och åtgärder. Mycket kan förberedas genom en god författningsberedskap. Det förutsätter att de olika fackdepartementen, under en stark ledning och samordning, förbereder ett enhetligt system av rättsregler som kan sättas i kraft i händelse av en kris. Den svenska riksdagen har möjlighet att fatta snabba beslut.

Det kan ändå hända att det inte finns tid att invänta riksdagens beslut. Då faller ansvaret på regeringen. Vår regeringsform innehåller redan en sådan möjlighet i händelse av krig och krigsfara. Regeringen kan då ytterst ta över det mesta av riksdagens lagstiftningsmakt. Regeringen får dock aldrig ändra grundlagarna, riksdagsordningen eller vallagen.

Det är en svaghet att Sverige saknar en liknande möjlighet för allvarliga kriser i fred. Ett förslag till en sådan bestämmelse i regeringsformen lades fram av Grundlagsutredningen 2008. Regeringens roll skulle enligt detta förslag kontrolleras av riksdagen. Regeringens krisföreskrifter skulle få gälla i högst tolv dagar. Sedan måste riksdagen ta över. Men efter viss remisskritik valde den dåvarande alliansregeringen att inte gå vidare med förslaget.

Ett tillägg till regeringsformen ersätter inte behovet av att se över andra rättsregler för den fredstida krisberedskapen. Däremot skulle en ny grundlagsbestämmelse kunna bidra till att ge enhetlighet och stadga åt det samlade regelverket. En beredskapslag för fredstida kriser, som

baseras på en ny grundlagsbestämmelse, kan användas för att, under riksdagens kontroll, hålla samman systemet och inrymma startsignaler eller omslagspunkter för att sätta beredskapsreglerna i kraft.

En översyn av rättsreglerna för fredstida krissituationer är en nödvändig men inte tillräcklig förutsättning för en välfungerande krisberedskap. Att besluta om nya lagar och förordningar är en sak. Men frågan är om besluten kommer att få åsyftad verkan.

Flera av de senaste årtiondenas reformer av det svenska statsskicket har visserligen gått ut på att stärka de granskande funktionerna. Men kontrollmakten letar ändå efter sina former. Inom en del områden finns en noggrann uppföljning av myndigheternas verksamhet men inom andra områden kan missförhållanden pågå länge utan att upptäckas.

En välfungerande kontrollmakt är av vikt för hela den offentliga verksamheten men särskilt för ett krisläge. En akut kris ställer krav på snabba och precisa beslut och åtgärder. Då är det av extra stor betydelse att myndigheterna faktiskt fungerar som det är tänkt.

Ett sätt att stärka kontrollmakten är att ge Riksrevisionen ett vidgat uppdrag. Som det nu är granskar Riksrevisionen endast den statliga sektorn. Mandatet borde i stället, liksom för JO, omfatta hela den offentliga verksamheten, inklusive regioner och kommuner. Tanken är inte att ersätta utan att komplettera dagens system för kommunal revision. Ett vidgat uppdrag för Riksrevisionen skulle göra det möjligt att systematiskt och kontinuerligt följa hur riksdagens och regeringens mål faktiskt förverkligas av den offentliga sektorns myndigheter, oavsett om de har staten, regionerna eller kommunerna som huvudman.

Demokratin bygger ytterst på förtroende. Om statsmakterna inte har förmåga att i en akut kris skydda landets befolkning och vitala samhällsfunktioner så riskerar förtroendet för det demokratiska systemet att undergrävas. Uppgiften är att skapa en mer robust statsmakt.

Johan Hirschfeldt, tidigare rättschef i Statsrådsberedningen, justitiekansler och hovrättspresident i Svea hovrätt, var ordförande i Tsunamikommissionen och ledamot i Grundlagsutredningen.

Olof Petersson, tidigare professor i statskunskap vid Uppsala universitet, var ordförande i Maktutredningen, ledamot i Ekonomikommissionen och rådgivare i Utredningen om en ny myndighet för psykologiskt försvar "

"Artikelförfattarna utkommer i dag med boken ”Rättsregler i kris” (Dialogos Förlag) "

”Smittspridningen i samhället drev smittan på äldreboenden”

Det finns ett mycket tydligt samband mellan smittspridning i det omgivande samhället och på äldreboendena. Det visar vår analys av smittspridningen på äldreboenden. Men samband saknas för flera faktorer som lyfts i debatten – till exempel basala hygienrutiner och anställningsformer, skriver Eva Nilsson Bågenholm och Antje Dedering , Vårdföretagarna .

DN. DEBATT 201212

För att äldreomsorgen ska stå bättre rustad för framtida pandemier har Vårdföretagarna låtit ett oberoende analysföretag göra en genomlysning av smittspridningen på landets äldreboenden. Resultaten visar ett mycket tydligt samband mellan smittspridning i det omgivande samhället och på äldreboendena, medan samband saknas för flera faktorer som i debatten lyfts som orsaker till att smittan drabbat äldreomsorgen – till exempel basala hygienrutiner och anställningsformer. Analysen är ett viktigt kunskapsunderlag när politik och myndigheter fattar beslut om äldreomsorgens utveckling, och för vår förmåga att hantera framtida pandemier.

Sambandet mellan smittspridning i samhället och smitta på äldreboenden bekräftas ytterligare om man också studerar offentlig statistik från Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen för samtliga kommuner i riket. Kommuner som har haft hög smitta i samhället har haft en hög smitta på sina äldreboenden och kommuner som har haft låg smitta i samhället har haft låg smitta på sina äldreboenden.

Analysen stärker vad flera experter redan pekat på: att samhällsspridningen tycks vara den viktigaste förklaringen till att så många på äldreboenden drabbades av covid-19. Äldreomsorgen är en del av samhället – och det är svårt att förhindra att smittan tar sig in om den är etablerad i det kringliggande samhället. Det är med andra ord en riskfylld strategi att tillåta samhällsspridning om målsättningen är att skydda de sköraste äldre.

Analysen visar också att storleken på boendet samvarierar med att få in smittan på boendet. En naturlig förklaring till det är sannolikt att fler personer går ut och in på ett större äldreboende där det finns fler medarbetare, fler äldre och fler anhöriga. Äldreboendets storlek tycks dock inte ha någon betydelse för förmågan att hantera smittan när den väl kommit in.

Det finns också ett tydligt samband mellan smitta hos personalen och att smittan kommit in på ett äldreboende. När Vårdföretagarnas medlemsföretag redovisat de troliga orsakerna till hur smittan kommit in på boenden nämns bland annat spridning från medarbetare utan symtom. Karolinska universitetssjukhuset har i en studie visat att 7 procent av nära 600 testade medarbetare i ett äldreomsorgsföretag hade en pågående covid 19-infektion, trots att de var symtomfria.

Minst lika viktigt som att studera de faktorer som har samband med smittan, är att studera de faktorer som inte uppvisar någon korrelation.

Under våren har andelen visstidsanställda på äldreboenden pekats ut som en orsak till smittspridningen. Det motsägs av vår analys. Det finns inte något statistiskt samband mellan andelen fast anställda och smitta. Inte heller hur många som smittats. Påståendet att andelen visstidsanställda har varit en orsak till smittspridningen på äldreboenden har baserats på andelen vikarier under pandemin. Det är

ett logiskt felslut. Under pandemins värsta veckor, när personal var tvungna att stanna hemma vid minsta symtom, var vikarier i själva verket en förutsättning för att klara omvårdnaden. Detta bekräftas av Vårdföretagarnas medlemsföretag. På boenden med smitta hade man något svårare att hitta personal under de svåra vårveckorna. Boenden som inte har haft smitta har, liksom före pandemin, haft en god personaltillgång.

Analysen visar inte något samband mellan basala hygienrutiner och smittspridning, något som varit ett flitigt förekommande påstående i debatten. Detta resultat bekräftas också av offentlig statistik.

Om man ser till hur smittspridningen sett ut i kommunerna och jämför detta med kommunernas resultat i SKR:s mätning av följsamheten till basala hygienrutiner och klädregler ser man inget samband. Det finns kommuner som noterats ha en hög efterlevnad av basala hygienrutiner men där smittan på boendena varit mycket hög. Det finns också exempel där kommunen har en låg efterlevnad av basala hygienrutiner men där smittan varit låg.

God hygien är absolut nödvändigt att tillämpa för att förhindra smittspridning i äldreomsorgen och våra medlemsföretag vittnar om att de utbildningsinsatser som gjorts under året har varit omfattande. Men vår slutsats är att det sannolikt inte är bristande följsamhet till hygienrutiner som varit drivande för smittspridningen.

Ytterligare ett antal parametrar såsom utbildningsgrad och närvaro av sjuksköterskor och läkare har studerats utan att studien kunde påvisa något entydigt samband.

Smittspridningen till och inom äldreboenden är en komplex fråga. Vi hoppas att vår analys bidrar till att bygga kunskap. Men det är av största vikt att fortsätta analysera och studera vilka faktorer som bidrar till smittspridning i samhället generellt, och inom äldreomsorgen. Här behövs studier som kan ge en bättre förståelse och därmed underlag för att bedöma vad som faktiskt leder till ökad eller minskad smittspridning. Sverige befinner sig just nu i en andra våg av pandemin, med en pressad sjukvård och ökande smitta inom äldreomsorgen. Effekterna av ett eventuellt vaccin ligger månader bort. Därför är analysen betydelsefull redan nu.

Diskussionen framåt bör i högre utsträckning baseras på fakta och data och mindre på spekulation och gissningar.

Eva Nilsson Bågenholm, ordförande Vårdföretagarna

Antje Dedering, förbundsdirektör Vårdföretagarna"

"FAKTA. ANALYSEN
Analysen bygger på:
Data från Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten.
Enkätundersökning på 133 äldreboenden i 62 kommuner, med sammanlagt 6 763 äldre.
Analysen visar att:
Kommuner som har fler smittade i samhället har fler smittade på äldreboenden.
Det finns ingen korrelation mellan smittspridningen till äldreboenden och anställningsform eller hygienrutiner.
Enkätundersökning och analys av Sirona AB, på uppdrag av Vårdföretagarna. "

”Smittspridningen i samhället drev smittan på äldreboenden”

Det finns ett mycket tydligt samband mellan smittspridning i det omgivande samhället och på äldreboendena. Det visar vår analys av smittspridningen på äldreboenden. Men samband saknas för flera faktorer som lyfts i debatten – till exempel basala hygienrutiner och anställningsformer, skriver Eva Nilsson Bågenholm och Antje Dedering , Vårdföretagarna .

DN. DEBATT 201212

För att äldreomsorgen ska stå bättre rustad för framtida pandemier har Vårdföretagarna låtit ett oberoende analysföretag göra en genomlysning av smittspridningen på landets äldreboenden. Resultaten visar ett mycket tydligt samband mellan smittspridning i det omgivande samhället och på äldreboendena, medan samband saknas för flera faktorer som i debatten lyfts som orsaker till att smittan drabbat äldreomsorgen – till exempel basala hygienrutiner och anställningsformer. Analysen är ett viktigt kunskapsunderlag när politik och myndigheter fattar beslut om äldreomsorgens utveckling, och för vår förmåga att hantera framtida pandemier.

Sambandet mellan smittspridning i samhället och smitta på äldreboenden bekräftas ytterligare om man också studerar offentlig statistik från Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen för samtliga kommuner i riket. Kommuner som har haft hög smitta i samhället har haft en hög smitta på sina äldreboenden och kommuner som har haft låg smitta i samhället har haft låg smitta på sina äldreboenden.

Analysen stärker vad flera experter redan pekat på: att samhällsspridningen tycks vara den viktigaste förklaringen till att så många på äldreboenden drabbades av covid-19. Äldreomsorgen är en del av samhället – och det är svårt att förhindra att smittan tar sig in om den är etablerad i det kringliggande samhället. Det är med andra ord en riskfylld strategi att tillåta samhällsspridning om målsättningen är att skydda de sköraste äldre.

Analysen visar också att storleken på boendet samvarierar med att få in smittan på boendet. En naturlig förklaring till det är sannolikt att fler personer går ut och in på ett större äldreboende där det finns fler medarbetare, fler äldre och fler anhöriga. Äldreboendets storlek tycks dock inte ha någon betydelse för förmågan att hantera smittan när den väl kommit in.

Det finns också ett tydligt samband mellan smitta hos personalen och att smittan kommit in på ett äldreboende. När Vårdföretagarnas medlemsföretag redovisat de troliga orsakerna till hur smittan kommit in på boenden nämns bland annat spridning från medarbetare utan symtom. Karolinska universitetssjukhuset har i en studie visat att 7 procent av nära 600 testade medarbetare i ett äldreomsorgsföretag hade en pågående covid 19-infektion, trots att de var symtomfria.

Minst lika viktigt som att studera de faktorer som har samband med smittan, är att studera de faktorer som inte uppvisar någon korrelation.

Under våren har andelen visstidsanställda på äldreboenden pekats ut som en orsak till smittspridningen. Det motsägs av vår analys. Det finns inte något statistiskt samband mellan andelen fast anställda och smitta. Inte heller hur många som smittats. Påståendet att andelen visstidsanställda har varit en orsak till smittspridningen på äldreboenden har baserats på andelen vikarier under pandemin. Det är

ett logiskt felslut. Under pandemins värsta veckor, när personal var tvungna att stanna hemma vid minsta symtom, var vikarier i själva verket en förutsättning för att klara omvårdnaden. Detta bekräftas av Vårdföretagarnas medlemsföretag. På boenden med smitta hade man något svårare att hitta personal under de svåra vårveckorna. Boenden som inte har haft smitta har, liksom före pandemin, haft en god personaltillgång.

Analysen visar inte något samband mellan basala hygienrutiner och smittspridning, något som varit ett flitigt förekommande påstående i debatten. Detta resultat bekräftas också av offentlig statistik.

Om man ser till hur smittspridningen sett ut i kommunerna och jämför detta med kommunernas resultat i SKR:s mätning av följsamheten till basala hygienrutiner och klädregler ser man inget samband. Det finns kommuner som noterats ha en hög efterlevnad av basala hygienrutiner men där smittan på boendena varit mycket hög. Det finns också exempel där kommunen har en låg efterlevnad av basala hygienrutiner men där smittan varit låg.

God hygien är absolut nödvändigt att tillämpa för att förhindra smittspridning i äldreomsorgen och våra medlemsföretag vittnar om att de utbildningsinsatser som gjorts under året har varit omfattande. Men vår slutsats är att det sannolikt inte är bristande följsamhet till hygienrutiner som varit drivande för smittspridningen.

Ytterligare ett antal parametrar såsom utbildningsgrad och närvaro av sjuksköterskor och läkare har studerats utan att studien kunde påvisa något entydigt samband.

Smittspridningen till och inom äldreboenden är en komplex fråga. Vi hoppas att vår analys bidrar till att bygga kunskap. Men det är av största vikt att fortsätta analysera och studera vilka faktorer som bidrar till smittspridning i samhället generellt, och inom äldreomsorgen. Här behövs studier som kan ge en bättre förståelse och därmed underlag för att bedöma vad som faktiskt leder till ökad eller minskad smittspridning. Sverige befinner sig just nu i en andra våg av pandemin, med en pressad sjukvård och ökande smitta inom äldreomsorgen. Effekterna av ett eventuellt vaccin ligger månader bort. Därför är analysen betydelsefull redan nu.

Diskussionen framåt bör i högre utsträckning baseras på fakta och data och mindre på spekulation och gissningar.

Eva Nilsson Bågenholm, ordförande Vårdföretagarna

Antje Dedering, förbundsdirektör Vårdföretagarna"

"FAKTA. ANALYSEN
Analysen bygger på:
Data från Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten.
Enkätundersökning på 133 äldreboenden i 62 kommuner, med sammanlagt 6 763 äldre.

Analysen visar att:
Kommuner som har fler smittade i samhället har fler smittade på äldreboenden.

Det finns ingen korrelation mellan smittspridningen till äldreboenden och anställningsform eller hygienrutiner.
Enkätundersökning och analys av Sirona AB, på uppdrag av Vårdföretagarna. "

”Dåliga personalvillkor bakom smittan på äldreboenden”

I två nya rapporter kan vi visa att personalens villkor har varit avgörande för möjligheten att skydda de äldre från att smittas av coronaviruset. Äldreboenden med smittspridning hade högre andel timavlönad personal och var sämre bemannade före pandemin. Nu kräver vi att regering, regioner och kommuner stärker äldreomsorgen, skriver Tobias Baudin, Kommunal.

DN. DEBATT 201213

Coronapandemin har drabbat vårt samhälle hårt. Med rekordstora konsekvenser för äldreomsorgen finns det skäl att se över den svenska krisberedskapen. Inom kort presenterar regeringens coronakommission sitt delbetänkande om äldreomsorgen under pandemin. Men redan nu kan Kommunal slå fast vilka åtgärder som krävs för att hantera nya kriser – och säkra kvaliteten i äldreomsorgen permanent.

Enligt Socialstyrelsen var 90 procent av de avlidna med covid-19 under mars och april 70 år eller äldre. Av dem bodde hälften på särskilt boende, och ytterligare en fjärdedel hade hemtjänst. Tre av fyra var alltså i samhällets vård när de dog. Nu måste fack och arbetsgivare, regering, regioner och kommuner dra slutsatser av det, och stärka äldreomsorgen.

I dag har drygt 170 000 svenskar över 65 år hemtjänst. Ytterligare drygt 82 000 äldre bor på någon form av äldreboende. Det är en mindre andel av de äldre än tidigare, år 2000 bodde 20 procent av befolkningen över 80 år på äldreboende. År 2019 hade andelen rasat till 12 procent av dem över 80 år. De som har plats på äldreboende är i dag därför sjukare, äldre och skörare än tidigare.

I två nya rapporter kan Kommunal visa att personalens villkor har varit avgörande för möjligheten att skydda de äldre från att smittas av coronaviruset.

Rapporten ”Pandemi på äldreboendet” presenterar en undersökning bland Kommunals skydds- och arbetsplatsombud på äldreboenden i hela Sverige. Med hjälp av data från 1 048 äldreboenden jämförs äldreboenden som inte hade någon smittspridning med äldreboenden som hade ett eller flera fall av konstaterad covid-19.

Äldreboenden med smittspridning hade högre andel timavlönad personal. På fyra av tio äldreboenden med fler än ett fall var minst var femte personal timavlönad. Bara två av tio äldreboenden utan smittspridning hade över 20 procent timavlönade.

Äldreboenden med smittspridning var sämre bemannade före pandemin. På äldreboenden med flera smittade ansåg 39 procent att bemanningen var tillräcklig strax före pandemin jämfört med äldreboenden utan smitta där 50 procent ansåg att bemanningen var tillräcklig.

Äldreboenden med flera smittade har i större utsträckning haft personal som har gått till arbetet trots symtom: 28 procent jämfört med 10 procent på äldreboenden utan smittspridning.

Äldreboenden utan covid-19-fall svarar i lägre uträckning att det har förekommit att personalen har arbetat utan rätt skyddsutrustning (25 procent) än äldreboenden med fler covid-19-fall (54 procent).

Rapporten ”Att stå längst fram” dokumenterar Kommunals arbete under coronakrisen våren 2020. Materialet består bland annat av dagliga rapporter från Kommunals avdelningar under hela våren, drygt 180 sidor, samt mötesanteckningar från Kommunals centrala krisgrupp och återkommande enkätundersökningar bland tiotusentals skyddsombud och arbetsplatsombud.

En stor del av arbetet handlade om att ge undersköterskor och vårdbiträden möjlighet att bära skyddsutrustning för att skydda sig och de äldre från smitta. Medlemmar i Kommunal fick jobba i munskydd av pappersservetter och visir som pysslats ihop av OH-blad och tvättsvampar. De fick göra förkläden av sopsäckar och engångsregnponchos. En del köpte cyklop att ha på sig på jobbet för att försöka värja sig från smittan.

Kommunal gjorde upprepade enkäter bland skyddsombud inom vård och omsorg under våren. I en undersökning som gjordes bland 2 052 skyddsombud, regionala skyddsombud och arbetsplatsombud inom vården och äldreomsorgen den 25 och 26 mars rapporterade en fjärdedel av skyddsombuden på äldreboenden att det förekommit tillfällen när personal arbetat utan rätt skyddsutrustning. Bara hälften av skyddsombuden inom hemtjänsten uppgav att det över huvud taget fanns skyddsutrustning för att skydda sig själv och omsorgstagare från smitta.

Läget blir långsamt bättre under våren, men fortfarande i maj uppgav en fjärdedel av skyddsombuden inom hemtjänsten att det inte fanns skyddsutrustning för att skydda sig själv och omsorgstagare från smitta.

Kommunals skyddsombud lämnade in över 85 krav om åtgärder enligt arbetsmiljölagen till Arbetsmiljöverket. Vid 50 tillfällen fick Kommunals skyddsombud använda sig av skyddsombudens lagliga rätt att lägga ett skyddsombudsstopp och stoppa arbetet. Det mest uppmärksammade är det skyddstopp som lades på vård- och omsorgsboendet Serafen på Kungsholmen i Stockholm den 7 april. Men samma vecka lade Kommunals skyddsombud skyddstopp även på Östra Sjukhuset i Göteborg och inom Kirunas hemtjänst.

Arbetsmiljöverket bekräftade att det var rätt att stoppa arbetet på Serafen, och slog fast att både munskydd och visir ska användas vid patientnära arbete med brukare med misstänkt eller bekräftad covid-19. SVT:s ”Uppdrag granskning” har skildrat hur Sveriges kommuner och regioner bakom ryggen på Kommunal förmådde Arbetsmiljöverket att ”förtydliga” att frågan om munskydd ska användas skulle ske efter ”lokala riskbedömningar”. Det tvingade Kommunals skyddsombud att ta strid för personalens rätt att bära munskydd arbetsplats för arbetsplats, under hela våren.

När Kommunal tvingades larma berodde det till stor del på brister som funnits i verksamheten långt före pandemins utbrott. Nu kräver vi att regering, regioner och kommuner inför nödvändiga åtgärder för att stärka äldreomsorgen:

1 Inte en chans att vi går tillbaka till hur det var i äldreomsorgen före pandemin. Vi måste bygga något bättre. Det går att rusta upp äldreomsorgen till att bättre kunna skydda och ta hand om målgruppen, sköra och sjuka äldre, om den politiska viljan finns. Då krävs bättre bemanning och fler yrkesutbildade.

2 Avskaffa karensavdraget permanent. I coronapandemin är det en fråga om liv och död att begränsa smittan, men även i vanliga fall borde det vara en självklarhet. När fler smittas av influensa eller förkylning blir det i slutändan fler som stannar hemma från jobbet.

Och när det gäller äldreomsorgen finns det alltid en risk att sjuk-närvaro får livsfarliga konsekvenser, inte bara när det gäller covid-19.

3 Höj grundbemanningen med fler trygga anställningar. Större andel timavlönade kan ha ökat risken för smittspridning. Man måste ha tryggheten att kunna stanna hemma när man är sjuk, dessutom kommer det att minska vikariebehovet och bidra till högre omsorgskvalitet att ha en högre grundbemanning av utbildad personal. Dessutom bidrar lägre personalomsättning i sig till bättre förutsättningar för kvalitet.

4 Sverige behöver få en bra pandemiberedskap på plats. Ett nedbantat, underbemannat välfärdssystem, avvecklade beredskapslager och en nedprioriterad äldreomsorg kan inte skydda oss i en kris, det behöver byggas upp.

Som ordförande för Kommunal hoppas jag att coronakommissionens delbetänkande blir startskottet för en bred samhällsdiskussion om vad som har gått fel – och vad som måste rättas till i svensk äldreomsorg. Vi har inte råd att vänta längre.

Tobias Baudin, förbundsordförande Kommunal "

”Det ska bli enklare att bygga strandnära på landsbygden”

Jag lämnar i dag till regeringen ett förslag om att göra det lättare att bygga strandnära på landsbygden. Samtidigt föreslår jag att strandskyddet bör stärkas i områden där exploateringsgraden är hög och efterfrågan på mark för bebyggelse är stor. Mitt utredningsuppdrag är en del av januariavtalet, skriver utredaren Catharina Håkansson Boman.

DN. DEBATT 201214

I dag överlämnar jag förslag till miljöminister Isabella Lövin, som underlättar strandnära byggande och verksamhet inom landsbygds-områden. Jag har haft regeringens uppdrag att göra om strandskyddet i grunden genom en ökad differentiering som tar hänsyn till att tillgången till sjöar och stränder varierar i landet.

Uppdraget innebär att villkoren för bostäder och näringsverksamhet i glest bebyggda områden ska förbättras. Förutsättningarna för småföretagare, besöksnäring och gröna näringar att etablera sig i områden med lägre befolkningstäthet och exploateringstryck måste bli bättre. Det betyder att dagens reglering i miljöbalken behöver göras om.

Samtidigt får strandskyddets syften inte äventyras. Avsikten har varit att söka en balans i förslagen mellan målen för landsbygdspolitiken och miljö- och friluftsmålen. Uppdraget är en del av januariavtalets 73-punktsprogram.

Det övergripande målet är en livskraftig landsbygd med likvärdiga möjligheter till företagande, arbete, boende och välfärd. Den demografiska utvecklingen, geografiska avstånd och finansiella förutsättningar för byggande och verksamheter är några utmaningar för att komma dit.

För att underlätta byggnation föreslår jag att kommuner bör kunna ansöka hos länsstyrelsen om att strandskyddet ska kunna hävas i landsbygdsområden. Kommuner kan också välja att peka ut sådana områden i översiktsplanen, där det ska vara enklare att få dispens än med dagens så kallade LIS-områden.

Det bör ligga på kommunerna att utreda vilka områden som kan komma i fråga för att upphäva strandskyddet. De bevakar allmänna intressen och har ansvaret för markanvändningsfrågor. De har kunskap om lokala förhållanden och förutsättningarna beträffande strandskyddets syften. Deras kompetens och möjlighet till lokal förankring tas därför tillvara. Det lokala inflytandet ökar också, eftersom det är kommunen som initierar frågan om att häva strandskyddet.

Att det blir enklare att bygga i strandnära områden medför också bättre förutsättningar för besöksnäringen. Det kan exempelvis ge större möjligheter att kunna anpassa verksamheten för ökad turism under hela året och inte enbart under högsäsong.

En ökning av antalet besökare skapar underlag för service och är positivt för det lokala näringslivet. Bättre förutsättningar för näringslivet medför i sin tur fler arbetstillfällen, vilket ökar attraktiviteten ytterligare för att flytta till och bo kvar i landsbygden.

Lättnader i strandskyddet kan dessutom förbättra de finansiella villkoren för byggnation.

Förslagen innebär inte att byggande och verksamheter utan vidare kan genomföras. Åtgärder kräver också bygglov eller anmälan enligt plan- och bygglagen. Även de ekonomiska incitamenten för att bygga i landsbygden har betydelse för att byggande och verksamheter ska komma i gång.

Strandskydd är nära förknippat med den svenska allemansrätten. Lagstiftningen har sitt ursprung på 1950-talet. Strandskyddet skulle trygga tillgången till platser för bad och friluftsliv vid hav, insjöar och vattendrag för allmänheten.

1994 fick strandskyddet ytterligare ett syfte. Det tillkom för att bevara goda livsvillkor för växter och djur. I samband med lagändringen bestämdes att länsstyrelsen skulle ompröva tidigare beslut för områden som i framtiden inte skulle omfattas av strandskydd.

Elva av 21 länsstyrelser beslutade att undanta områden. Besluten är uppbyggda på olika sätt. Strandskyddet är i dessa fall upphävt för de flesta små sjöar och vattendrag. De elva undantagen ger olika förutsättningar mellan länen, där en del är högt exploaterade och andra lågt exploaterade.

2009 infördes bestämmelser om differentiering av strandskyddet. Avsikten var att införa lättnader för att främja utvecklingen av områden på landsbygden med god tillgång till stränder. Dessutom skulle bestämmelserna begränsa nybyggnation i övriga delar av landet genom tydligare och stärkta regler och en fortsatt restriktiv tillämpning.

Strandskyddsdelegationen noterade 2015 att i motsats till avsikten med förändringen föreföll strandskyddet fortfarande vara starkt i glesbygd men svagare i tätbebyggda områden.

Exploateringen av stränderna, befolkningstäthet och exploateringstryck varierar i landet inom och mellan län men även inom kommuner. Förhållandena förändras också över tid, inte minst på grund av den pågående urbaniseringen. Det har blivit tydligare att bestämmelserna måste kunna ge utrymme både för lokala anpassningar och dynamiska förändringar.

Lättnader i strandskyddet kommer exempelvis att kunna genomföras i mycket större utsträckning i Jokkmokks kommun, som har den lägsta exploateringsgraden av stränderna (1,4 procent) än i Danderyds kommun, som har den högsta (68,9 procent).

Det generella strandskyddet vid små sjöar 1 hektar eller mindre och vattendrag 2 meter eller smalare bör tas bort. Strandskydd ska heller inte gälla vid anlagda vatten som dammar och våtmarker som har tillkommit efter 1975. Det bör leda till ökad acceptans och legitimitet för bestämmelserna och mindre tillämpningsproblem.

Strandskyddet bör differentieras mer. Kommuner bör kunna ansöka om att strandskyddet upphävs i strandnära områden eller redovisa sådana områden i översiktsplan. Där ska det vara enklare att få dispens.

Länsstyrelsen ska häva strandskyddet inom ett landsbygdsområde, om kriterier för detta är uppfyllda. Det ska vara områden som har god tillgång på obebyggd mark, inte har stor efterfrågan på mark för bebyggelse och inte är av särskild betydelse för något av strandskyddets syften.

Prövningen ska beakta om området behövs för enstaka en- eller tvåbostadshus, om det behöver tas i anspråk för att tillgodose ett allmänt intresse att utveckla sammanhållen bebyggelse eller om området behövs för åtgärder som är nödvändiga för en verksamhet som har fördel av ett strandnära läge.

Strandskyddet bör stärkas i områden där exploateringsgraden är hög och efterfrågan på mark för bebyggelse är stor. Det bör även stärkas i vattenområden av särskild betydelse för djur- och växtlivet. Där ska de särskilda skälen för dispens tillämpas särskilt restriktivt.

Strandskyddet bör bli mer förutsägbart och enklare att administrera. Länsstyrelserna bör klarlägga var strandskyddet ska gälla. Såväl högexploaterade som lågexploaterade län har undantagit strandskydd i olika utsträckning. Tillämpningen försvåras av att besluten ibland baseras på gamla, tryckta kartor som inte uppdateras.

Problem uppstår framför allt för den enskilde och för allmänheten när de vill veta var strandskyddet gäller. En digitalisering kan bidra till att göra strandskyddet mer transparent, förutsägbart och rättssäkert.

Tillsynen av efterlevnaden bör förstärkas. En rättvis tillämpning av strandskyddsreglerna och tillsyn av efterlevnaden är viktig för att skyddet ska uppfattas som legitimt. Det behövs en ändamålsenlig och effektiv tillsyn. Ökade resurser bör därför tillföras för tillsynsvägledning och utbildningsinsatser.

Lättnader från strandskyddet i landsbygdsområden och vid mindre sjöar och vattendrag kan få negativa konsekvenser för miljön.

Utredningen har därför gjort en ingående analys av miljökonsekvenserna. Jag kan konstatera att med en varsam tillämpning från kommuner och länsstyrelser liksom skarpare tillsyn bör den negativa påverkan på miljön som en följd av lättnader i bestämmelserna bli begränsad.

Catharina Håkansson Boman, särskild utredare

”Tvinga porrsajter att kolla besökares ålder med bank-id”

Dagens barn har gratis tillgång till allt grövre porr. I brist på agerande från politiken och vuxenvärlden går nu unga före och kräver att vi ska ta vårt ansvar. En lösning där besökarens ålder kontrolleras med något liknande bank-id skulle kunna minska porrkonsumtionen bland unga, skriver Philip Botström (S), Carina Ohlsson (S), Annika Strandhäll (S) och Maria Strömkvist (S).

DN. DEBATT 201215

8 av 10 tonåringar vill ha lagstiftning som begränsar spridningen av pornografi till barn och unga under 18 år. Bland tonårskillar är det 7 av 10 och bland tjejer 9 av 10. Också bland vuxna är stödet för sådan lagstiftning stort visade en Sifo-undersökning i höstas. Förra veckan kom nyheten att Visa och Mastercard blockerar betalningar till världens största porrsajt då det framkommit att där finns mängder med våldtäkter – också på barn – som plattformen inte agerat på utan i stället spridit och tjänat pengar på. Men mycket av materialet är gratis, framför allt det som når barn och unga. Därför är det dags att se över möjligheten att tvinga porrsajter att kontrollera besökares ålder.

Genomsnittsåldern då svenska pojkar börjar söka på porr var tolv år 2014. Sedan dess har skärmtiden ökat och porren fortsatt att bli mer tillgänglig och aggressiv i sin marknadsföring. Under flera års tid har unga tjejer och killar gång på gång slagit larm om hur porren påverkar dem negativt, i form av ökad press och skeva förväntningar på vad sex är. Kraven på att agera har kommit från elevernas metoouppprop,

elevorganisationer och tjej- och kvinnojourer. Vi ser också en växande grupp föräldrar som kräver lagstiftning mot porren, efter att ha upptäckt att skolan och de själva inte klarar att skydda barnen hur många samtal de än har.

Den socialdemokratiskt ledda regeringen gjorde under hösten kunskap om sex och relationer obligatoriskt för blivande lärare, för att skolan ska bli en starkare motvikt till porrindustrin. Runt om i landet ser allt fler kommuner till att de porrfilter som redan gäller för deras anställda också används i förskolor och skolor.

Men att samtala, undervisa och filtrera kommer inte vara nog. Vi behöver angripa problemet från flera håll med åtgärder som får snabbare effekt. En lösning liknande bank-id har potential att drastiskt minska konsumtionen av pornografi bland unga.

Att samhället ska skydda barn och unga från pornografi är anledningen till att det alltid har varit självklart med åldersgräns för att hyra porrfilm och att porrtidningarna täcks högst upp i hyllan i tobakskiosken.

Men marknaden och tekniken har för länge sedan sprungit om dessa tillvägagångssätt. Nu har vi en situation där porren både är grövre än någonsin och mer oreglerad än någonsin. Dagens barn är den första generationen som har fri tillgång till filmer som visar män begå övergrepp mot flickor och kvinnor. De har det ett knapptryck bort, överallt, dygnet runt. Gratis.

Vi vet inte än vilken påverkan det kommer att få på sikt. Men inte oväntat ser vi nu att den grupp killar som tittar mycket och ofta på porr har vuxit lavinartat. De senaste siffrorna från Folkhälsomyndigheten visar att 41 procent av killar mellan 16 och 29 år porrsurfar dagligen eller nästan dagligen att jämföra med 3 procent av tjejerna. Mellan år 2004 och 2014 ökade andelen 18-åriga killar som såg porr mer eller mindre dagligen från 11 procent till 26 procent, enligt en studie från Linköpings universitet.

Den sajt som nu blockats av kreditkortsföretagen är den tionde mest besökta webbsidan i världen och beskriver sig själva som den ”bästa grovporrsidan”. I den egna statistiken lyfter de fram att svenskar utgör en ”imponerande” stor del av kunderna med tanke på vår lilla population. Svenskar är särskilt intresserade av kategorierna anal, fisting, bondage och pissing jämfört med genomsnittspubliken.

Den som tittar mycket och ofta påverkas. Studien från Linköpings universitet visade att det finns ett samband mellan att titta ofta på porr och att titta på våldsamt och grovt material. Samma grupp uppger i högre grad att de utvecklat ett beroende som de behöver hjälp med, samt att de blir inspirerade av och har provat det de sett i porren i verkligheten.

Politik mot porr handlar alltså inte om att straffa de som tittar då och då och på sin höjd har ett ojämställt sexliv. Det handlar om att skydda de mindre barn som ofrivilligt exponeras för grov porr. Det handlar om att skydda en växande grupp pojkar som tittar mer eller mindre dagligen på pornografi, och flickorna som tvingas ta konsekvenserna.

Sexuella övergrepp mot unga tjejer är utbrett. Siffror från Stockholm visar att andelen flickor som uppger att de tvingats till sex ökat markant på 20 år. I Brås senaste studier uppger mer än var fjärde flicka i åldern 16–19 år att de utsatts för sexualbrott det senaste året och 7

procent att de har varit utsatta för misshandel eller sexuella övergrepp av en pojkvän.

I Sverige var vi först i världen med att införa en sexköpslag. Den här gången finns andra exempel att lära av. Flera länder har nyligen tagit beslut om att införa åldersverifikation för nätporr. Hur långt man kommit och hur väl det fungerar varierar, men den politiska viljan att agera finns. I Frankrike kom en lag på ålderskontroll i somras. Där görs kontrollen av sajterna själva, till exempel genom att användare behöver ange sina kreditkortsuppgifter. Den nya lagen innebär också att Frankrike har möjligheten att svartlista och blockera sajter utanför landet som inte följer reglerna.

Australien införde en liknande lag i år och tittar på olika lösningar för id-kontroll. Där har diskussionen handlat mycket om att det inte finns några garantier för att barn inte ska kunna runda det system som införs, men att det ändå är det bästa sättet att minska skadeverkningarna av pornografi. I den forskningsöversikt den australiska regeringen låtit göra lyfts samband mellan ungas porrkonsumtion och sexuellt våld och negativa attityder till flickor och kvinnor. I Tyskland används åldersverifikation sedan några år tillbaka för att skydda unga från skadligt innehåll på nätet, bland annat pornografi. Storbritannien tittar på lösningar för ålderskontroll som ska komplettera de filterlösningar som redan är utbredda på allmänna platser som kollektivtrafik, skolor och bibliotek och som är standard på internetabonnemang.

En svensk lag som begränsar tillgången till pornografi måste utformas efter vårt lands förutsättningar. Vi behöver hitta lösningar som omfattar det fåtal kända stora utländska sajter där majoriteten av svenskarnas porrkonsumtion sker i dag, skyddar barn och unga och samtidigt respekterar den personliga integriteten.

Det kommer att krävas att flera aktörer, däribland internetoperatörerna, tar ett gemensamt ansvar såsom vi redan sett hos kreditkortsföretagen.

Exakt hur det ska lösas, om det ska vara med hjälp av bank-ID eller en annan teknisk lösning, skulle behöva utredas. Likaså hur det kan ske i enlighet med både tryckfrihets- och yttrandefrihetslagen. Men vi ska komma ihåg att vi är ett av världens mest innovativa länder.

Det är viktigt att understryka att ålderskontroll för porr inte kommer att vara en heltäckande lösning. Självklart kommer det ändå finnas vägar för hugade unga att runda hindren. Precis som barn och unga tar narkotika, dricker alkohol, röker och kan komma åt spelsajter trots lagstiftning på alla dessa områden.

Men det kommer att försvåra för barn att konsumera pornografi. Om vi kan göra så att det tar 20 minuter i stället för två sekunder för en tolvåring att hitta en gruppvåldtäkt på nätet är mycket vunnet. En ålderskontroll kommer troligtvis också att göra att inga sexåringar trillar in av misstag på porrsidor och får se en man i morfars ålder utsätta en tjej i storasysters ålder. Det skulle också vara en harmonisering av lagstiftningen så att all porr oavsett hur den publiceras omfattas av samma regler.

Vi är ett av världens mest uppkopplade länder. Då måste vi också ta ansvar för de negativa konsekvenserna av digitaliseringen, något annat är bara naivt. I Sverige har vi sex mål för jämställdhetspolitiken, ett är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra och i det ingår explicit att motverka exploateringen av kvinnokroppen i pornografi och det våld mot flickor och kvinnor som sker på internet.

I brist på agerande från politiken och vuxenvärlden har unga gått före och krävt att vi ska ta vårt ansvar. Vi socialdemokrater lyssnar och agerar. Vi är beredda att lagstifta för att porren inte längre ska ha fri tillgång till våra barn.

Philip Botström (S), förbundsordförande SSU
Carina Ohlsson (S), riksdagsledamot, ordförande S-kvinnor
Annika Strandhäll (S), riksdagsledamot, jämställdhetspolitisk talesperson
Maria Strömkvist (S), riksdagsledamot, justitieutskottet "

”Storsatsa på snabbtester för att bromsa coronaspridningen”

"Med de nya snabbtesterna kan Sverige byta till en effektivare strategi för att stoppa spridningen av covid-19. Med frekvent screening av personal i exempelvis äldreomsorgen och bred testning där man misstänker utbrott kan man förebygga och snabbt sätta stopp för spridning. Testerna har införts på några håll i Sverige men i alldeles för liten skala, skriver Anders Björkman.

DN. DEBATT 201216

Identifiering av covid-19-infekterade är en grundbult för effektiv pandemibekämpning. Diagnostiken har hittills skett med PCR-tester. Dessa tester har flera nackdelar, främst en lång väntan på testresultatet (1–4 dagar). Testerna kräver avancerad teknik och specialiserad laboratoriepersonal och är dessutom dyra, uppemot 1 000 kronor per test.

Därför begränsades i början testerna till främst sjukhusvårdade patienter och vårdpersonal. När testkapaciteten ökade inkluderades alla patienter med sjukdomssymtom för att konfirmera om dessa hade covidinfektion och då verkligen isolerade sig och för att möjliggöra smittspårning. Sveriges kapacitetsutveckling för PCR-testerna kritiserades under våren, delvis rättmätigt, för att vara för långsam i flera regioner jämfört med andra europeiska länder men var i stort tillfyllest till försommaren. Några kapacitetsbrister har dock uppkommit nu under höstens andra våg.

Trots PCR-testernas nackdelar och svårigheter höjdes dessutom i våras röster för att utvidga testandet avsevärt eftersom man tidigt insåg att även individer utan (asymptomatiska) eller just före symtom eller med mycket lindriga symtom också smittade. I praktiken innebar detta i praktiken att endast en mindre del av alla infekterade och potentiellt smittsamma identifierades med PCR.

Flera, bland annat Lars Calmfors med flera (SvD 1/6), föreslog masstestning för att möjliggöra massiv smittspårning och utvidgad isolering och karantän i befolkningen. Tanken var att det visserligen innebär miljardkostnader men att det samtidigt skulle ge samhällsvinster på än fler miljarder tack vare kraftiga effekter mot smittspridningen. Problemet var dock en bristande förståelse hos dessa förespråkare för PCR-testernas problematik och hur effektiv infektionsbekämpningen skulle bli med dessa, något som jag skrev i en debattartikel i våras (SvD 9/4).

Sedan en tid har nya diagnostiska snabbtester utvecklats, antigentesterna, som är avsevärt enklare, cirka 10 gånger billigare och framför allt ger de svar inom 15–30 minuter och direkt där provet tagits. Testet överbryggar således alla tre ovan nämnda nackdelar med PCR.

Antigentestet är visserligen inte lika säkert som PCR-testet. Det kan både ge falskt positivt eller falskt negativt resultat, framför allt det senare. Bärare av covidvirus kan missas, men det gäller framför allt de med låga virusmängder som förmodligen inte är speciellt eller alls smittsamma.

Dessutom har studier visat att många antigentester (de flesta?) har relativt god känslighet och bara kanske missar 10 procent av de som är PCR-positiva. Detta kan till och med vara en fördel eftersom antigentestet huvudsakligen identifierar de med virusmängder som riskerar att smitta andra. Viktigast är att testresultatet sker inom minuter i stället för dagar.

Detta öppnar för helt nya möjligheter avseende riktade screeningsinsatser och inte minst effektivare smittspårning, alltså helt nya bekämpningsstrategier. Även om man med antigentestet skulle missa några potentiellt smittsamma så uppvägs det mångdubbelt av att man omedelbart kan isolera de med positiva testresultat och börja smittspårning, utredning av eventuellt utbrott med mera. I stället för att vänta dagar på resultatet då många infektioner redan hunnit sprida sig.

För en antigenpositiv individ kan ju också ett PCR-test utföras för att vid behov i efterhand få resultatet konfirmerat medan smittskyddet omedelbart kan åtgärdas.

Antigentester har redan införts i flera länder. Till exempel har man masstestat befolkningen i en hel stad (England) eller helt land (Slovakien) med oklara resultat. I Frankrike vill Korsika införa antigentestning vid ankomst till ön ooch så vidare.

Jag tror dock inte att detta är det optimala utan förordar snarare bättre riktat testande: till exempel frekvent screening av personal i till exempel äldreomsorgen inför arbetsdagen eller bred testning i ett litet område, på en arbetsplats eller skola där ett antal covidsjuka identifierats och man kan misstänka lokalt utbrott. Sådana nya strategier med proaktiv infektionsepidemiologi kommer att både förebygga smitta/utbrott och begränsa dem. Och framöver lär dessa snabbtester bli mycket värdefulla i allmänna öppna vården.

Några antigentester har visserligen nu införts på några håll i Sverige men i alldeles för liten skala. Varför har inte testerna införts mer i Sverige? Varför hörs inga röster från de som tidigare predikade masstestning då det var föga meningsfullt med PCR, nu när bred testning med snabbtester är så mycket lättare att genomföra och med en helt annan större betydelse för att begränsa pandemin i Sverige.

Har myndigheterna (Socialstyrelsen med flera) och regionerna varit sena med upphandlingen? Eller har man inte förstått värdet av dessa tester? Eller är det laboratorierna som föredrar lukrativt PCR-testande? Inom andra områden i hälsovården har olika former av snabbtester varit revolutionerande inte minst avseende infektionssjukdomar, till exempel för malariadiagnostik och kontroll. Varför inte för covid-19-bekämpning i Sverige?

Anders Björkman, infektionsläkare, professor i infektionsmedicin, Karolinska institutet "

”Stora journalistpriset ger tyngd åt konspirationsteorier”

Rationalitet och vetenskapligt evidenstänkande hotas i dag av en irrationell tro på konspirationer. Vi blir då bestörta när juryn för Stora journalistpriset belönar Estoniadokumentären – ett typ-exempel på en konspirationsteori. Kraven på ärlighet och evidens måste vara högt ställda inom den undersökande journalistiken, skriver 10 prisbelönta journalister.

DN. DEBATT 201217

Dokumentärserien ”Estonia – fyndet som förändrar allt” har väckt stort intresse och fått många att fråga sig om myndigheter, militär eller regering medvetet döljer mörka hemligheter om hur Estonia förliste 1994. Nyligen gav juryn för Stora journalistpriset – journalist-Sveriges mest prestigefyllda pris – extra tyngd åt seriens påståenden genom att kora den till Årets avslöjande.

Men ger dokumentärserien en sann och relevant bild av vad som skett? Innehåller den något avslöjande ”som förändrar allt”? Alla håller inte med om det. I senaste numret av tidskriften Filter ger Mattias Göransson en grundlig resumé över de rykten, myter och konspirationsteorier som i 20 års tid cirkulerat runt Estoniaolyckan och som dokumentärserien nu alltså framställer som tänkvärda och rimliga.

I tidningen Journalisten har Jonathan Lindström, vars föräldrar dog i olyckan, sällat sig till kritikerna. Han skriver att dokumentärserien sprider konspirationsteorier och avfärdar resultatet som ett medieetiskt haveri: *”Genom att sprida desinformation och vanföreställningar,*

filma gravplatsen och göra infotainment av olyckan, har [regissören Henrik Evertsson] förstärkt anhörigas sorg och vilsenhet. Ännu allvarligare är att han har sänkt ribban för den granskande journalistiken och förmått juryn att devalvera Stora journalistpriset.

Vad tycker tidigare pristagare om Evertssons sällskap?"
Vi som skriver den här artikeln har tilldelats Stora journalistpriset för våra avslöjanden sammanlagt 16 gånger. Vårt svar till Jonathan Lindström är att vi är lika bestörta som han.

Regissören Henrik Evertssons serie är onekligen skickligt berättad. Tonen är lågmäld och finstämd, fotografi och klipp proffsigt och vackert. De intervjuade får tid och rum till eftertanke – åtminstone känns det så. Men genom hela serien ägnar sig Evertsson också åt något som är mycket problematiskt. Med hjälp av suggestivt klipparbete och urval av berättelser skapas känslan av att någon eller några inom statsmakten döljer de verkliga orsakerna till att Estonia förliste. Denna tanke om en gigantisk konspiration som skulle sträcka sig in i regering, offentliga utredningar och militär har länge torgförts av de konspirationsteoretiker som framträder i Evertssons dokumentär.

Genom hela serien lanserar dessa medverkanden teorier om att Estonia sänktes av en sprängning eller en ubåt, och det spekuleras i vilken typ av militärt material ombord som kan tänkas ha provocerat fram attacken.

Genom åren har idén att Estonia egentligen sänktes lanserats i böcker, dokumentärer och artiklar. Ändå har bristen på faktiska belägg förblivit lika påfallande som i de flesta andra konspirationsteorier – antingen det är idéer om att USA:s regering var delaktig i attackerna mot World trade center, att Donald Trump förlorade valet på grund av valfusk eller att vaccin orsakar autism. Frånvaron av belägg påverkar dock inte de troende. Konspirationsteorier existerar bortom förnuft och evidens och har mer gemensamt med religion än med vetenskap.

Ändå är det den sortens hypoteser som Evertsson blåser liv i med sin dokumentär. Han ger konsekvent större utrymme åt dem som misstänkliggör och kastar tvivel, än dem som utrett olyckan och kommit fram till att den ägde rum på grund av hårt väder, materialfel, otur och bristande erfarenhet. Tyckande, oro och substanslösa anklagelser får ta överhanden samtidigt som den stora mängden fakta om förlisningen som finns i gjorda utredningar till största delen undanhålls tittarna.

Evertsson och hans team åkte ut på Östersjön och filmade vraket med en dykrobot. De hittade två hål i skrovet. Den enklaste förklaringen är naturligtvis att sprickorna och hålen uppstod i samband med att fartyget, med en vikt om 12 000 ton, landade på stenar eller andra ojämnheter när det dundrade ner i sjöbotten.

Evertsson valde dock att hemlighålla det ena hålet för tittarna och berättar bara om det andra. Att hålet som han visar upp i dokumentären till största delen befinner sig över vattenlinjen förbigår han med tystnad. I stället får han med klassiska Hollywoodgrepp tittaren att känna att detta är just ”fyndet som ändrar allt”, beviset för att en fruktansvärd mörkläggning skett. Kanske – ja till och med troligast – har en ubåt rammat och sänkt Estonia!

Evertsson hade kunnat peka på det rimliga i att en färja som i storm tappar hela sitt bogvisir självklart tar in stora mängder vatten och därför kan sjunka på kort tid. Problemet är att dokumentärserien då inte hade kunnat marknadsföras som innehållande några nyheter.

Medieintresset hade sannolikt blivit mindre och nomineringen till Årets avslöjande hade uteblivit. Alltså konstruerade man ett avslöjande.

När seriens producent fått kritiska frågor har det intressant nog låtit som att han själv inte vet varför dokumentären gavs undertiteln ”Fyndet som förändrar allt”. Han säger defensivt att det är fullt möjligt att hålet uppstått vid sammanstötningen med havsbotten, och hävdar att inget annat påstås i dokumentären. Egentligen håller alltså till och med han med om att ingenting har avslöjats. Inget mer uppseendeväckande än att ett flygplan går sönder när det slår i backen vid en krasch. Men ett sådant futtigt avslöjande lämnas inte tittaren med. De suggestiva återkommande påståendena och frågorna om ubåtar och sprängningar ger intrycket att något mycket väsentligt framkommit. Trots att filmen egentligen bara för fram spektakulära konspirationsteorier, utan några belägg för att de stämmer.

Det förvånar och oroar oss att juryn för Stora journalistpriset inte reagerade på dokumentärens konspiratoriska retorik. På prisets hemsida motiveras beslutet att ge priset för Årets avslöjande till Evertsson med det högst tveksamma påståendet att ”det svävat ett stort frågetecken kring Estonia under alla år men med upptäckten av det här stora hålet i Estonias skrov har Henrik Evertsson rätat ut det där frågetecknet till ett utropstecken”. Juryn är nu svaret skyldig. Exakt vilken relevant upptäckt anser ni att Evertsson har gjort?

Vi lever i en tid då rationalitet och vetenskapligt evidenstänkande hotas av den irrationella tro på konspirationer som rullar över världen, och som Estoniadokumentären tyvärr är ett typexempel på.

Journalistiken kan och ska vara en motvikt, men då måste kraven på ärlighet och evidens vara högt ställda, inte minst inom den undersökande journalistiken. I den strävan borde juryn som delar ut priset för årets viktigaste journalistiska avslöjande gå i täten. Inte låta sig bländas av en aldrig så snyggt producerad konspirationsteori.

Bo-Göran Bodin, journalist
Jan Guillou, journalist
Axel Gordh Humlesjö, journalist
Björn Hygstedt, journalist
Dan Josefsson, journalist
Janne Josefsson, journalist
Fredrik Laurin, journalist
Bosse Lindquist, journalist
Nicke Nordmark, journalist
Lars-Göran Svensson, journalist

Artikelförfattarna har tilldelats Stora journalistpriset för sina avslöjanden sammanlagt 16 gånger. "

”Risk för covidsmitta när massvaccinationen startar”

Vi har sett hur bristande skyddsutrustning kan ha lett till att personer i riskgrupper smittats med covid när de vaccinerats mot influensa under hösten. När massvaccinationen mot covid-19 snart drar i gång är det viktigt att rutinerna skärps. Kirurgmunskydd bör då krävas och tillhandahållas för såväl personal som de som ska vaccineras, skriver fem virologiforskare.

DN. DEBATT 201218

Vaccin mot viruset sars-cov-2 är äntligen här. Vi väntar nu på Europeiska läkemedelsmyndighetens godkännande av först Pfizers, sedan Modernas mRNA-vaccin, sannolikt i slutet av december respektive i mitten av januari, och andra vaccin lär följa. Sedan kommer raskt miljontals doser att distribueras i Europa. I Sverige kommer i första vändan äldre som bor på särskilda boenden eller har hemtjänst att vaccineras, därefter personal inom äldreomsorg och sammanboende med personer som har hemtjänst. I nästa vända prioriteras övrig hälso- och sjukvårdspersonal, övriga personer i riskgrupper och övriga över 70. Slutligen vaccineras åldrarna 19 till 69 år.

Regionerna förbereder sig nu för dessa kommande massvaccinationer, och man påpekar från regeringens håll att ”landets regioner har stor vana att genomföra breda vaccinationer”. Senast för en dryg månad sedan inleddes ju bred vaccination mot säsongsinfluensan.

Erfarenheterna från denna stämmer emellertid till eftertanke. För vaccinationerna skedde sällan på ett riskminimerande sätt.

Medan resten av världen nu, efter rekommendationer från WHO, ECDC, CDC, samt nationella smittskyddsorgan, har infört allmänt munskyddsbruk i offentliga inomhusmiljöer – och som en absolut självklarhet inom hälso- och sjukvård – så sticker Sverige alltjämt ut som ett land som trotsar dessa rekommendationer. Inte ens inom hälso- och sjukvård är munskyddsbruket regel. Och detta återspeglades även under influensavaccinationerna.

En av oss har två nära vänner, över 70, som sedan april levt självisolerade, men som efter influensavaccination i november båda blev sjuka i covid-19. Vid de tillfällena, som båda ägde rum i Skåne, bar inte personalen som utförde vaccinationerna någon skyddsutrustning. En annan av oss vaccinerade sig i Stockholm, under perioden för riskgruppsvaccinering. Bokningsbekräftelsen från Vaccindirekt åtföljdes av följande meddelande: ”Personalen bär munskydd på våra mottagningar under perioden för riskgruppsvaccinering.” Men när man anlände till vaccinationsmottagningen på anvisad tid så släpptes fem personer i taget in i ett trångt väntrum, där de fick sitta och vänta. Personalen bar som angetts munskydd eller visir, men endast ungefär en tredjedel av de som skulle vaccineras gjorde det. Och inga munskydd erbjöds vid dörren.

När nu massvaccinationer i en oerhört mycket större skala planeras så kommer säkerhetsfrågan vid vaccinationstillfällena att vara ett logistiskt pussel utan dess like. I andra länder är detta mindre komplicerat, då allmänheten som regel bär munskydd, och definitivt i sammanhang där det råder trängsel. Men i Sverige är så inte fallet.

Det har vid det här laget genomförts ett mycket stort antal studier över munskyddens smittbegränsande effekter, de allra flesta under det gångna året, och evidensen är nu mycket starka för att även enkla munskydd effektivt skyddar omgivningen om en smittad bär det – en studie publicerad i världens främsta naturvetenskapliga tidskrift Nature fann att enkla kirurgmunskydd blockerade i snitt 90 procent av partiklarna vid tal och 74 procent vid hostning.

Däremot skyddar inte enkla munskydd en frisk bärare lika effektivt. Detta medför att effektiv smittbegränsning endast uppnås när alla närvarande bär munskydd. I fallet vaccination innebär det att både de som vaccinerar och de som ska vaccineras måste bära munskydd. Och att sådana bör krävas och tillhandahållas vid de kommande massvaccinationerna, om dessa ska kunna genomföras riskfritt.

Slutligen förtjänar det att påpekas att det både inom äldrevården och sjukvården, när skyddsutrustning används, har blivit allt vanligare att man i stället för att använda munskydd använder visir. Många uppfattar det som enklare och behagligare.

Visir, utan samtidigt användande av munskydd, har emellertid både under experimentella förhållanden och i faktiska smittspridningsstudier visat sig utgöra ett bristfälligt smittskydd. Framför allt är de undermåliga när det gäller att stoppa luftburen smitta.

I en studie där man mätte munskyddens respektive visirens förmåga att stoppa uthostade aerosoler fann man att medan FFP2-munskydd stoppade 99 procent av partiklarna, och enkla munskydd stoppade 59 procent, så stoppade visiren bara 2 procent.

Som det beskrivs i en annan studie: *”Även om visir stoppar den initiala framåtrörelsen av strålen, så rör sig de utstötta dropparna med relativ lätthet runt visiret och sprids ut över ett stort område.”*

Vi kan nu skymta ljuset i slutet av den långa mörka tunnel som coronapandemin utgjort i allas liv. Desto viktigare är det då att de planerade massvaccinationerna sker på ett så riskminimerande sätt som möjligt. Om inte ett allmänt munskyddspåbud införts tills dess vaccinationerna inleds bör kirurgmunskydd krävas och tillhandahållas under dessa tillfällen för samtliga, personal såväl som vaccinerade.

Anders Vahlne, professor emeritus och fd chefsöverläkare i klinisk virologi, Karolinska institutet

Åke Lundkvist, professor i virologi, Uppsala universitet
Fredrik Elgh, överläkare och professor i virologi, Umeå universitet
Lena Einhorn, med dr i virologi
Åke Gustafsson, med dr i virologi, tidigare chef för mikrobiologi och vårdhygien, Region Gävleborg och Region Uppsala "

”Kritik av äldreomsorgen begravdes i ett bergrum”

För sex år sedan la regeringen ner vår utredning om äldreomsorgen. Vi hade sett samma problembild som coronakommissionen nu pekar på i sitt delbetänkande. Men det var då inte intressant för regeringen och materialet skickades direkt till Riksarkivets bergrum, skriver Ellen Hausel Heldahl, Gert Knutsson och Hans Jeppson.

DN. DEBATT 201219

Den 15 december överlämnade coronakommissionen sitt delbetänkande till regeringen. Kommissionen slår fast att det svenska samhället har misslyckats med att skydda landets äldre och menar att regeringen borde ha vidtagit åtgärder så att äldreomsorgen stått bättre rustande för pandemin. Coronakommissionen skriver också i sitt delbetänkande att de strukturella brister som utredningen funnit varit kända långt före virusutbrottet. För att dessa brister inte åtgärdats bär nuvarande och tidigare regeringar det yttersta ansvaret.

Det är helt korrekt, men det finns skäl att framhålla att barn- och äldreministern, Maria Larsson (KD), 2014 tillsatte en utredning (S2014:02), med uppdraget att föreslå åtgärder för att främja äldres hälsa, trygghet och självbestämmande. Regeringen skrev i kommittédirektivet att *”svensk vård och omsorg står inför betydande utmaningar under de närmaste decennierna”* och *”att kommuner och landsting behöver utveckla vård- och omsorgsinsatserna på ett sätt som ger den enskilde mer inflytande, trygghet och självbestämmande över den egna tillvaron. Åtgärder behöver vidtas för att utveckla förutsättningarna för kommuner och landstingens förebyggande insatser så att detta arbete kan bli en integrerad uppgift i all vård och omsorg om äldre.”* Vi som arbetade med utredningen fann mycket snabbt en lång rad problem som behövde åtgärdas. Bland annat drog vi följande preliminära slutsatser:

Det finns systemfel i vård och omsorg där de mest sjuka äldre med stora behov av sammansatta insatser av vård och omsorg inte uppmärksammas tillräckligt av vård- och omsorgsgivarna. Det saknas helhetsperspektiv vilket leder till punktvisa insatser utan sammanhang – något som i sin tur leder till onödigt höga kostnader och onödiga kvalitetsbrister. Och framför allt att vård och omsorg alltför ofta inte ges på ett adekvat sätt.

Primärvårdens organisation och struktur passar inte för sköra äldre. Det leder till avsaknad av kontinuitet och problem med tillgänglighet. Hembesök av läkare förekommer inte i den omfattning som krävs. Ofta kommer svaga och sjuka äldre till sjukhusens akutmottagningar och möts där av långa väntetider och stressad personal.

Felaktig läkemedelsbehandling är fortfarande inte ovanligt och vårdplaner för multisjuka äldre är ofta bristfälliga eller inaktuella. Den lagstiftade rätten till en fast vårdkontakt (6 § Patientlagen) fungerar i praktiken inte. Inte heller skyldigheten att vid behov upprätta en samordnad individuell plan (SIP), där olika huvudmäns och utförares insatser och ansvar anges. Det finns inga praktiska system för att dela information mellan olika vårdgivare och utövare av omsorg. I praktiken behöver en svag och sjuk åldring förlita sig på anhöriga eller en ”eldsjäl” inom någon personalkategori för att koordinera olika insatser.

Samverkan mellan regionernas och kommunernas verksamheter brister. Det saknas ofta kontinuitet, överblick och samverkan. Ur ett individperspektiv är bristerna tydliga. En stor grupp äldre har av naturliga skäl ett särskilt stort behov av en individanpassad,

samordnad och kontinuerlig vård och omsorg som ställer stora krav på helhetssyn, kontinuitet och samverkan över specialitets-, professions- och organisationsgränser.

En orsak till svårigheterna att få det här att fungera effektivt är lagstiftningen och det faktum att vårdens insatser styrs av hälso- och sjukvårdslagen och omsorgen styrs av socialtjänstlagen. Dessa två lagar baseras på skilda synsätt. Lagstiftningen måste synkroniseras bättre när det gäller vård och omsorg av sjuka äldre. Insatserna finansieras av två olika huvudmän. Nuvarande system leder till att både kommuner och regioner försöker sänka sina kostnader genom att bokstavligt talat köra över den äldre till den andre huvudmannens ansvar.

Kompetensen inom kommunal äldreomsorg och kommunal hälso- och sjukvård måste bli bättre och möjligheterna till fortbildning förbättras. Det gäller givetvis även personalen hos olika privata aktörer som har avtal med kommuner.

Bristande ledningskompetens och bristande organisation i framför allt kommunerna med alltför många anställda att arbetsleda utgör också ett problem som måste åtgärdas.

Regionernas organisation av primärvård är inte anpassad till svaga sjuka äldres behov. Detta leder till att läkarnas kompetens inte nyttjas på ett systematiskt sätt. Samtidigt kan ersättningssystemen leda till onödig fragmentisering av behandling och uppföljning.

Vi som arbetade med utredningen hade omfattande kontakter med olika kunniga personer och relevanta strukturer. Det var utifrån dessa kontakter vi kunde skapa våra preliminära slutsatser. Det kan påpekas att det främst var ett fåtal tjänstemän med koppling till socialdepartementet och Socialstyrelsen som vid våra kontakter försvarade den föreliggande dysfunktionella strikta uppdelningen mellan vård och omsorg.

Utredningen fick arbeta under blott nio månader. Strax efter valet 2014 fick vi beskedet att utredningen skulle läggas ner. Den nya regeringen under Stefan Löfven (S) var inte intresserad av att behålla Äldreutredningen, några skäl angavs aldrig. Flera aktörer försökte förmå regeringen att inte med omedelbar verkan avsluta utredningens arbete. Bland annat skrev företrädare för de största pensionärsorganisationerna och riksdagspolitiker, till det ansvariga statsrådet, utan framgång.

Utredningens ordförande frågade tjänstemän på socialdepartementet om vi i kansliet skulle lämna någon formell redovisning av vårt arbete och våra slutsatser. Svaret blev nekande och besked gavs att utredningens handlingar skulle sändas direkt till Riksarkivets bergrum. Inte en enda gång har någon politiker eller tjänsteman i Regeringskansliet kontaktat utredningens ordförande eller kanslimedarbetare med frågor.

Trots ointresset sammanfattade vi ändå våra slutsatser i en PM till Regeringskansliet.

Nu sex år senare visar coronakommissionen på i stort sett samma problembild.

Hade utredningen fått fullfölja sitt uppdrag hade behövliga lagändringar nu kunnat vara genomförda. Det hade kunnat göra svensk sjukvård och omsorg för de mest sköra äldre bättre skickad, både att fungera i vanliga fall och att möta de extrema påfrestningar som pandemin medför.

Ellen Hausel Heldahl, särskild utredare Äldreutredningen 2014
Gert Knutsson, huvudsekreterare i utredningen
Hans Jeppson, sekreterare i utredningen "

”Fyra förslag som kan tämja marknadskrafterna i skolan”

Att släppa in marknadskrafterna i skolan på det radikala sätt som gjorts i Sverige är inte okomplicerat. De flesta håller nog med om att det behövs åtgärder för att få marknadskrafterna i skolan att fungera bättre. Vi föreslår här reformer som främjar kunskapsbildning utan att skapa onödig ineffektivitet eller orättvisa, skriver fyra nationalekonomer.

DN. DEBATT 201220

Forskningen visar att utbildning har stor betydelse för välstånd, hälsa, och jämlikhet. Därför ligger det i vårt gemensamma intresse att skolväsendet fungerar väl. Att släppa in marknadskrafterna i skolan på det radikala sätt som gjorts i Sverige är inte okomplicerat utifrån ekonomisk teori och empiri. Oavsett syn på 1990-talets reformer kan nog de flesta acceptera att det finns ett betydande utrymme för reformvårdande åtgärder som kan få marknadskrafterna i skolan att fungera bättre. I det här inlägget föreslår vi ett antal reformer som främjar kunskapsbildning utan att skapa onödig ineffektivitet eller orättvisa.

En avgörande skillnad mellan utbildning och varor som mat och kläder är att den bedrivs i ett socialt sammanhang. När vi köper hem mat till barnen spelar det ingen roll vilka andra som köper samma matvaror.

Skolkamraterna utgör däremot en väsentlig komponent av skolgången.

I enlighet med detta finner forskningen genomgående att en skolas elevunderlag utgör en viktig faktor bakom dess popularitet. Skolor med elever som har en gynnsam socioekonomisk bakgrund kan därför ha lätt att attrahera nya elever även om de har brister i utbildningen.

Elever är också olika resurskrävande varför skolor sammantaget kan ha mycket starka intressen av att via lokalisering, marknadsföring eller antagningssystemet påverka elevurvalet.

1 En första förutsättning för att konkurrensen ska fungera väl är att alla familjer ges samma möjligheter att välja skola. För att uppnå detta krävs ett gemensamt ansöknings- och antagningssystem. Systemet bör vara enkelt, transparent och föräldrarnas önskemål om skola ska baseras på aktuella förhållanden. Att ha separata ansöknings- och placeringsförfaranden för enskilda skolor minskar systemets effektivitet och bidrar med största sannolikhet till ökad social segregation.

Att platserna på friskolor i dag kan reserveras via tidig köanmälan ger inte alla familjer lika möjligheter och innebär inte heller större valfrihet för flertalet familjer. Tvärtom: Skolor förändras, liksom familjers behov, och om urvalet sker efter förhållanden som råder när det är dags för skolplacering kan fler få sina önskemål uppfyllda. En gemensam antagning gör det också möjligt att nå alla familjer med samlad och aktuell information innan intresse anmäls och urval sker.

En gemensam antagning och slopade köer förbättrar inte situationen för alla. Föräldrar som redan ställt sina barn i kö till attraktiva skolor har anledning att argumentera för att behålla kötid som urvalsgrund. Dessa familjers fördelar bygger emellertid på att möjligheterna inskränks för nyinflyttade och dem som sent kommit underfund med vilken skola som passar bäst. Alla torde dessutom se fördelarna med att skolvalet baseras på förhållanden som är aktuella när skolplaceringen väl äger rum. Erfarenheterna av gemensamma skolvalssystem som tar hänsyn till alla föräldrars önskemål är också överlag goda.

2 För det andra måste den olikvärdiga betygssättningen åtgärdas. I dagsläget är det alldeles för lätt att konkurrera genom att helt enkelt sätta högre betyg. Rapport efter rapport har påpekat problemet men verksamma åtgärder lyser med sin frånvaro. Detta leder till orättvisor och ineffektivitet vid urvalet till vidare studier. Det är uppmuntrande att Skolverket analyserar metoder för att förankra betygen till externt bedömda nationella prov, men det politiska intresset verkar begränsat. Att åtgärder som säkerställer en mer likvärdig betygssättning inte finns på plats ter sig som en häpnadsväckande underlåtelse i ett konkurrensutsatt skolväsende.

3 För det tredje måste skolval, uppföljning och utvärdering baseras på aktuell och relevant information. Själva grunden i systemet är att ju att familjer kan göra informerade val. För att skolväsendet ska fungera väl krävs även insyn från flera andra håll: myndigheter, politiker, journalister, forskare och – inte minst – lärare och rektorer. Vad som utgör relevant information är svårt att exakt specificera i lag eller förordning; skolans uppdrag är brett, familjers behov skiljer sig åt och hur skolor utvärderas och granskas är under ständig förändring.

Ett uppenbart sätt att säkerställa tillgången på relevant information är att låta samtliga skolor omfattas av offentlighetsprincipen.

Offentlighetsprincipen är inte oproblematisk att tillämpa på privata bolag men skolan är en central, offentligfinansierad,

samhällsinstitution som omfattar både myndighetsutövning och tvång. Allmänheten har därför ett stort berättigat intresse av insyn.

Det finns även ett allmänintresse av att skolor och huvudmän lär av varandra, vilket underlättas av offentlighet och vidsträckt meddelarfrihet för de anställda. Det är möjligt att det finns andra lösningar på insynsfrågan, men friskoleföretagens invändningar mot offentlighetsprincipen förefaller oss överdrivna. En statlig utredning menar att friskolornas kostnad för offentlighetsprincipen är begränsad och lätt kan kompenseras via skolpengen. Utredningen menar också att insynen i friskolornas verksamhet var otillfredsställande redan innan skolstatistiken belades med sekretess.

4 För det fjärde bör skolor och huvudmän resurssättas efter deras faktiska behov och uppdrag. Alla elever har inte samma behov vilket i viss mån avspeglas i dagens resurstilldelning. Detta är också huvudorsaken till att ersättningen till kommunala skolor i dag är högre än till fristående. Huruvida ersättningen är hög nog är svårt att besvara, men att privata aktörer är kraftigt underrepresenterade bland skolor med socialt mer krävande elevunderlag är en indikation på att så inte är fallet.

Till skillnad från privata aktörer har kommunerna ett ansvar för att alla elever kan erbjudas en skolplats, helst i rimlig närhet till hemmet.

Fristående skolor bestämmer däremot själva hur många elever de vill ta emot och har helt andra möjligheter att bestämma var verksamheten placeras. Detta innebär fördelar då skolverksamhet har kostnader som är oberoende av skolans storlek. Att en kommun har höga kostnader för skolplatser i glesbygd innebär exempelvis inte att en friskola i kommunens centralort bör kompenseras för detta.

Det är även kommunen som måste hantera att elevantalet varierar över tid. Det råder bred samsyn kring den principiella frågan att kommuners bredare ansvar inte ska medföra ekonomiska nackdelar. Däremot gör varken lagstiftning eller praktik det tydligt att kommunala skolor ska ersättas för högre verksamhetskostnader kopplade till det bredare uppdraget. Detta bör ändras även om nivån och utformningen av skolornas ersättning kan diskuteras. Utredningen ”En mer likvärdig skola – minskad skolsegregation och förbättrad resurstilldelning” (SOU 2020:28) föreslår att kommunala merkostnader beräknas och dras av från friskolornas ersättning, men en statlig schablon vore ett möjligt alternativ.

Marknadskrafternas roll i skolan kommer att vara en fortsatt kontroversiell och komplicerad fråga. Med ett gemensamt antagningssystem utan urval utifrån kötid, uppstyrd betygssättning, bättre insyn och en resurssättning som tar hänsyn till skillnader i behov och uppdrag är vi emellertid övertygade om att marknadskrafterna kommer att fungera bättre än i dag.

Tore Ellingsen, professor i nationalekonomi, Handelshögskolan i Stockholm

Peter Fredriksson, professor i nationalekonomi, Uppsala universitet
Erik Lindqvist, professor i nationalekonomi, SOFI vid Stockholms universitet och Institutet för näringslivsforskning
Jonas Vlachos, professor i nationalekonomi, Stockholms universitet och utredningssekreterare i SOU 2020:28 "

Allt fler skyddas inte fullt ut av socialförsäkringarna

Andel personer som har inkomster över taket i de olika socialförsäkringssystemen.

Grafik: DN Källa: Pensionsmyndighetens beräkningar

”Ingen vill tala om att Sverige inte längre är en välfärdsstat”

"Företrädare för Sverige beskriver gärna vårt land som en välfärdsstat av nordisk modell. Det gäller oavsett deras politiska tillhörighet och sägs vara något eftersträvansvärt. Vi kan dock konstatera att Sverige de senaste decennierna i realiteten stegvis rört sig bort från denna modell. Det verkar ingen vilja tala om, skriver Daniel Barr och Joakim Palme.

DN. DEBATT 201221

Kärnan i den nordiska välfärdsstatsmodellen brukar anses vara ett allomfattande socialförsäkringssystem med försäkringar mot sjukdom, arbetslöshet och ålderspensioner. Systemen finansieras typiskt av avgifter kopplade till inkomstens storlek och förmånerna förväntas följa samma princip. I ett jämförande perspektiv brukar den här modellen kontrasteras mot den anglosaxiska grundtrygghetsmodellen och den kontinentaleuropeiska statskorporativa modellen.

Grundtrygghetsmodellen ger alla försäkrade samma låga ersättningar och lägger avsiktligt tyngdpunkten på privata lösningar för att hantera inkomstbortfallsskyddet. I den statskorporativa modellen hanteras socialförsäkringarna mer eller mindre separat av olika kollektiv. I den nordiska allomfattande socialförsäkringsmodellen administreras försäkringssystem vanligen av staten och hela befolkningen ingår i samma system av inkomstbortfallsförsäkringar.

En bärande tanke som ofta framförts i debatten har varit att det är lättare att få demokratisk uppslutning kring system som försäkrar alla, eller åtminstone majoriteten av befolkningen. Det svenska socialförsäkringssystemet har dock över tid rört sig bort från den allomfattande nordiska modellen mot en modell med inslag av både grundtrygghet och korporativism: staten försäkrar färre individer fullt ut från inkomstbortfall och arbetsmarknadens parter (inte staten) har tagit över en allt större del av försäkringsskyddet, framför allt för medel- och höginkomsttagarna. Utvecklingen är huvudsakligen inte ett resultat av aktiva beslut utan snarare en konsekvens av att taken, det vill säga den högsta inkomst som är försäkrad i de svenska socialförsäkringarna, inte utformats så att de följer inkomsternas utveckling.

Utvecklingen i socialförsäkringssystemen de senaste 60 åren beskrivs i diagrammet härintill.

Pensions- och sjukförsäkringssystemen omfattade från början i stort sett samtliga personers hela inkomst. Taken var från början prisindexerade men inkomsterna ökade mer än så. Reallöneökningarna har medfört att allt fler personer inte omfattas fullt ut av försäkringarna. Från 2001 indexeras dock taket i det allmänna pensionssystemet med inkomstutvecklingen i stället för prisutvecklingen. Andelen med inkomster över taket har därför stabiliserats i pensionssystemet, men det är ändå så många som en av sex individer som har inkomster över intjänandetaket. Ser man till enbart heltidsarbetande är det betydligt fler än så.

I sjukförsäkringen har taket fortsatt att vara prisindexerat och försäkringen har därför fortsatt att urholkas även efter 2001. I dag är det så många som fyra av tio individer som har inkomster över taket

och som därför, till den delen, inte omfattas av den statliga sjukförsäkringen.

När det gäller arbetslöshetsersättningen har taken inte indexerats utan fastställs som ett kronbelopp som justerats då och då genom riksdagsbeslut. Det har bidragit till de stora kasten i diagrammet. I diagrammet visas utvecklingen fram till 2018 då det var nästan sex av tio som inte omfattades fullt ut av arbetslöshetsförsäkringen. Sedan dess har nya politiska beslut tagits som medfört att väsentligt fler omfattas fullt ut av försäkringen.

Medan staten låtit inkomsttillväxten minska socialförsäkringarnas täckning har arbetsmarknadens parter i stället klivit in. Att en stor andel inkomsttagare hamnar ovanför taket i pensionssystemet har gett utrymme för en stark tjänstepensionsmarknad, något som helt saknas i Finland där det inte finns något intjänandetak. Mest pengar går fortfarande in till de allmänna systemen, men mer än var tredje pensionskrona går i dag till tjänstepensionssystemen. Högst sammanlagda pensionsavsättningar har de med inkomster över taket.

Även när det gäller sjukförsäkringen har arbetsmarknadens parter klivit in där staten dragit sig tillbaka. Inom samtliga kollektivavtalsområden har man förhandlat fram lösningar framför allt för dem med högre inkomster.

På arbetslöshetssidan är bilden något annorlunda. Här är det inte främst kollektivavtalade lösningar som gäller. I stället erbjuds ofta fackliga medlemmar ett komplement till a-kassan som en del av medlemsavgiften eller erbjuds en förmånlig inkomstförsäkring till lågt pris.

Är den här utvecklingen ett problem? Det är till syvende och sist en politisk fråga. Vi ser dock flera konkreta problem och har redan pekat på risken med att allt färre fullt ut omfattas av de allmänna socialförsäkringarna: försäkringsnivån i samhället sjunker vilket inte minst i kristider riskerar människors ekonomiska trygghet.

Arbetsmarknadens parter har bara delvis täckt upp för detta och det är framför allt de med bäst positioner på arbetsmarknaden som omfattas. Betydande grupper står utanför det skydd som erbjuds av arbetsmarknadens parter.

På sikt är risken att det demokratiska stödet minskar för de allmänna socialförsäkringarna. Dessutom går det att på samtliga försäkringsområden visa att effektiviteten i de allmänna systemen ofta är bättre och att de avtalade systemen dras med betydande problem för såväl de försäkrade (exempelvis sjukpenning som inte betalas ut) som samhällsekonomin (exempelvis avtalspensioner som lockar människor till ett förtidigt utträde från arbetsmarknaden).

Den minskade omfattningen av socialförsäkringarna sätter alltså fingret på den viktiga men föga diskuterade frågan om hur taken i trygghetssystemen bör utformas. I dag finns tre olika varianter: taket i pensionssystemet är inkomstindexerat, sjukförsäkringens tak prisindexerat medan arbetslöshetsförsäkringens tak är bestämd som ett krontal. Här kan konstateras att pensionssystemets metod att sedan två decennier tillbaka inkomstindexera taket har brutit den successiva urholkningen av denna del av socialförsäkringen. Detta medan urholkningen av de övriga två trygghetssystemen fortsätter.

Vi är inte övertygade om att detta är en utveckling som har stöd av en majoritet i Sveriges riksdag eller en solid folklig förankring. Genom

att rikta strålkastarljuset mot de här trenderna vill vi uppmärksamma våra beslutsfattare på problemen och dessutom peka på att det finns tekniska lösningar – om nu den politiska viljan och handlingskraften skulle finnas att bryta utvecklingen.

Daniel Barr, generaldirektör för Pensionsmyndigheten
Joakim Palme, professor i statskunskap vid Uppsala universitet

”Lägg om strategin för att stoppa smittspridningen”

Den stora smittspridningen i samhället har spelat en helt avgörande roll för att så många blivit sjuka och dött i Sverige. Och regeringen har ansvaret. Det är de centrala slutsatserna i coronakommissionens delrapport. Framöver krävs hårdare restriktioner och bättre framförhållning, skriver Ulf Kristersson (M), Elisabeth Svantesson (M) och Gunnar Strömmer (M).

DN. DEBATT 201222

”Den enskilt viktigaste faktorn bakom den stora smittspridningen och det höga antalet döda i äldreomsorgen är högst sannolikt den allmänna smittspridningen i samhället.”

Det konstaterade coronakommissionen i sin delrapport om vården och omsorgen av äldre som presenterades i förra veckan. Andelen äldre som har avlidit i pandemin är inte större i Sverige än i våra nordiska grannländer. Men att antalet dödsfall är så oerhört många fler i vårt land beror på att vi har haft en så mycket högre smittspridning i samhället i stort.

Detta är ingen ny insikt. Redan i våras, när Stefan Löfven skyllde de höga dödstalen på kommunerna och brister i äldreomsorgen, så påtalade Moderaterna och många andra att det snarare såg ut som att den stora smittspridningen i Sverige spelade en avgörande roll.

Coronakommissionen pekar också på att regeringens och de statliga myndigheternas åtgärder för att minska riskerna för smitta i våras var sena och otillräckliga. Trots att man tidigt visste att de äldre var vår mest utsatta grupp, tog det orimligt lång tid att ta reda på och ordna äldreomsorgens behov av skyddsutrustning. Testningen kom i gång väldigt sent. Besöksförbudet kom för sent och omprövades för sällan.

Kommissionen pekar också på strukturella brister i äldreomsorgen som gjorde att den stod illa rustad för att möta en pandemi. Bristerna har varit kända sedan 1990-talet, och flera regeringar bär ansvar.

Alliansregeringen tillsatte den så kallade Äldreutredningen bland annat för att åtgärda dessa problem. Men en av regeringen Löfvens första åtgärder var att lägga ned den utredningen. Som utredaren själv konstaterade på denna debattsida (19/12) hade viktiga lagändringar redan kunnat vara genomförda om utredningen hade fått slutföra sitt uppdrag

Moderaterna var pådrivande i våras för att få coronakommissionen på plats. Stefan Löfven ville först inte tillsätta kommissionen förrän efter krisen, och sedan ville han att slutsatserna skulle presenteras först efter valet 2022. Dessutom krävde han partipolitiska ledamöter i kommissionen. Allt detta sa vi och andra partier nej till. Det är därför vi nu får en högkvalitativ utvärdering från en oberoende expertgrupp under pågående krishantering.

Kommissionens slutrapport kommer i februari 2022. Men slutsatserna i delrapporten om de äldre, och den mycket stora smittspridning vi nu ser i Sverige, måste leda till ett antal omedelbara förändringar i regeringens agerande:

1. **Lägg om strategin – och tala klarspråk om det. Den svenska strategin har i praktiken tillåtit en avsevärt högre smittspridning än andra länder. Vi är tvärtemot vad regeringens och myndigheternas prognoser sa i höstas nu inne i en kraftig andra våg, som inte ser ut att avta. Väldigt lite talar för att dödstalen kommer att jämnas ut mellan de nordiska länderna. Sverige ser inte heller ut att klara sig bättre ekonomiskt än andra länder. Detta talar starkt för att lägga om strategin.**

I praktiken har det redan påbörjats. I fredags presenterade regeringen nya långtgående restriktioner. Riktningen är välkommen. Däremot är det svårt att förstå varför regeringen inte talar klarspråk om att strategin nu ändras. Det är inte seriöst att tvärvända i frågan om munskydd, och samtidigt påstå att man aldrig har varit emot dem. Det äventyrar trovärdigheten och legitimiteten i de åtgärder som vidtas.

Det gör det svårare för enskilda människor och olika aktörer i samhället att förstå, förutse och anpassa sig. Här krävs ett helt annat agerande framåt.

Regeringen hävdar att ”den svenska strategin är att göra rätt åtgärd vid rätt tillfälle”. Det är naturligtvis ingen strategi, utan mest en förhoppning. Den svenska strategin bör från och med nu bygga på försiktighetsprincipen, och byta fokus från att mest hoppas på det bästa, till att också planera för det värsta.

2. Erkänn och lär av misstag och felbedömningar. Det är tydligt att varken regeringen eller regeringens myndigheter vill kännas vid den kritik som coronakommissionen riktade mot deras agerande i våras om skyddsutrustning, testning och besöksförbud.

Tyvärr har även hösten kantats av felbedömningar och valhänthet.

Regeringen hävde nationella restriktioner samtidigt som smittspridningen tog fart. Valideringen av viktiga snabbtester gick långsamt, och först i förra veckan kom besked från regeringen om finansiering.

Samma sak gäller planeringen av vaccineringen, där det dröjde länge innan regeringen tog på sig kostnadsansvaret. Den statliga hanteringen av lokala besöksförbud på äldreboenden har skapat mycket frustration i kommunerna, när besked dröjt och kommuner sett sig tvingade att forcera fram besöksförbud i strid med lagen.

Inget är lättare än att vara efterklok. Men det är viktigt att öppet erkänna de brister från våren som kommissionen lyfter fram, och att den tidiga höstens bedömning av smittspridningen slog fel. Det var ett misstag att lätta på restriktionerna samtidigt som smittan tog fart. Att erkänna misstag och felbedömningar ökar respekten för framtida svåra beslut.

3. Åtgärder kräver en bättre framförhållning. Moderaternas inställning har hela tiden varit att man samarbetar i kriser. När regeringen i våras ville ha extra befogenheter för att snabbt kunna fatta beslut om nedstängning, så hjälpte vi den att få den tillfälliga krislagen på plats. Den löpte dock ut i juni och användes inte en enda gång. Det är under all kritik att regeringen inte har sett till att den lagen funnits på plats under hösten, då den andra vågen slog till.

Det gör att flera av de åtgärder som regeringen presenterade i fredags saknar lagstöd. Nu kommer riksdagen ännu en gång att behöva driva igenom lagstiftning i en mycket forcerad process för att ge regeringen lagstöd för de verktyg den vill ha för att hantera krisen. Att regler för nedstängningar kommer på plats är nödvändigt, men regeringens sätt att arbeta äventyrar både kvaliteten och legitimiteten i sådana regler.

Det måste vara sista gången det sker.

En relaterad fråga gäller regeringens hantering av ekonomisk kompensation till drabbade företagare. Även här brast regeringen i fredags. Redan hårt drabbade branscher får nu ytterligare restriktioner, men regeringen hade inga besked att lämna om stöd åt dem som i princip får näringsförbud. Det skapar mycket stor osäkerhet och otrygghet hos både företag och anställda. Restriktioner och ekonomiskt stöd måste hanteras samtidigt i fortsättningen, annars riskeras fler konkurser och en ännu högre arbetslöshet.

4. Skyll inte på kommunerna och regionerna – samarbeta. Under hösten har regeringen gång efter gång skyllt fel och brister på regioner och kommuner. Naturligtvis bär även regioner och kommuner ansvar för utvecklingen inom äldreomsorgen. Men i sin samlade bedömning understryker coronakommissionen att det är den stora smittspridningen i samhället som är den primära orsaken till att så många äldre blivit sjuka och dött i Sverige. Samt att det är regeringen som styr riket och att det därmed är regeringen som borde ha tagit initiativ för att äldreomsorgen skulle stå bättre rustad för krisen.

En helt nödvändig förutsättning för ett gott samarbete under den fortsatta pandemin, är att regeringen i stället för att söka konflikt med kommuner och regioner söker samarbete.

När nu smittspridningen ökar måste hela samhället ta ansvar för att bryta en farlig utveckling. Samarbete, tydlighet och ansvar måste vara ledorden framåt. Men det är regeringen som styr riket och bär det yttersta ansvaret.

Den svenska strategin borde från och med nu bygga på försiktighetsprincipen, och byta fokus från att mest hoppas på det bästa, till att också planera för det värsta.

Ulf Kristersson (M), partiledare
Elisabeth Svantesson (M), förste vice partiordförande och ekonomiskpolitisk talesperson
Gunnar Strömmer (M), partisekreterare

”Så kan du minska de negativa effekterna av julfirandet”

"De senaste åren har varje svensk i genomsnitt spenderat 8 000 kronor på julfirandet per år. Julhelgens festigheter kan sluka cirka 5 procent av den årliga koldioxidbudgeten, och oönskade gåvor och matrester leder till en ökning av avfallet med 30 procent. Men både granen, maten och klapparna kan bli mer hållbara, skriver Oksana Mont.

DN. DEBATT 201223

Vad är jul för dig? Glädje och magi för hela familjen eller ångest över presenter, förpackningar, familjedynamik och att anpassa julbordet till allas matpreferenser? Oavsett hur din jul ser ut är chansen stor att denna underbara fest är kopplad till betydande miljöpåverkan. Måste det vara så?

De senaste åren har svenskar spenderat så mycket som 80 miljarder kronor per år på julfirande. Det är 8 000 kronor per person, jämfört med 4 500 kronor som en genomsnittlig europeisk familj spenderar.

Tre dagar av julfester kan leda till koldioxidutsläpp på cirka 500 kilo koldioxidekvivalenter, eller cirka 5 procent av den årliga koldioxid-ekvivalenta budgeten. Dessutom leder julklappar, förpackningar, matrester och oönskade gåvor till en ökning av avfallet med 30 procent.

Med tanke på all denna oroande statistik, är det verkligen möjligt att göra julen mer hållbar? Vilka är alternativen till att dekorera huset, köpa julgransdekorationer, presenter, förpackningar, mat och kläder till julmiddagen? Att få presenter som man återlämnar eller lägger undan för att aldrig ta fram igen?

1.Så blir granen hållbar. Många köper naturgranar medan andra väljer en plastvariant. Oavsett vilket alternativ man väljer blir det miljöpåverkan. En konstgjord julgran har tio gånger större koldioxidpåverkan än en naturgran (40 kilo jämfört med 3,6 kilo koldioxidekvivalenter), så den måste återanvändas under minst tio år för att få en lägre påverkan än en naturgran, enligt Carbon Trust.

Å andra sidan odlas julgranar i monokulturfält som kan ge negativa effekter på biologisk mångfald och bidra till markförstöring. Det bästa alternativet är ett krukväxtträd som köpts på en FSC-certifierad plantskola och som kan planteras om försiktigt efter jul och återanvändas nästa år. Vill du pynta med ljusslinga, välj då en energisnål lysdiodslinga (led) som kan vara tio gånger mer effektiv än en traditionell ljusslinga och som till och med kan ändra färg. Julgranspynt kan med fördel köpas på secondhand och lämnas tillbaka när man har tröttnat på det.

2. Så blir julkorten hållbara. Förra året skickades 14 miljoner julkort i Sverige. Alla älskar att få julkort men de kastas ofta så fort julen är slut vilket är onödig konsumtion och ett slöseri med resurser. I stället kan man skicka gratis e-julkort eller köpa det från välgörenhetsorganisationer som fokuserar på hållbarhet.

3. Så blir julklapparna hållbara. Tjänster och upplevelser har ökat som ett hållbart alternativ till prylar de senaste åren. Kvinnor önskar sig ofta spabesök och liknande upplevelser, medan män allra helst vill resa till en storstad i Europa. Men dessa upplevelser och tjänster förutsätter ofta nära kontakt med andra människor och är problematiska i dag när alla vi uppmuntras att hålla distans och inte samlas i större grupper. När många kulturella upplevelser blir digitala kan man köpa en biljett eller ett abonnemang hos en kulturproducent.

Prylar kan också beställas online och levereras till dörren. Och välj då gärna secondhandvaror som är ett bättre alternativ ur klimatperspektiv än att köpa nytt. Varför inte satsa på presenter som förgyller vår tid tillsammans med de allra närmaste nu i coronatider, såsom redskap för upplevelser hemma, typ sällskapsspel, bakset, och ”gör det själv-prylar” av alla möjliga slag, samt utomhusaktiviteter och prylar för utelivet och trädgård. Försök att köpa dina gåvor från lokala och hållbara varumärken så får du en vinn-vinn-situation för både användare och producent eftersom många svenska och lokala företag just nu kämpar för sin överlevnad. Tänk på att presenter som köps i sista minuten ofta inte är genomtänkta och kan förbli oanvända eller kastas. Så planera framåt och tänk på något som personen verkligen vill ha.

Det behöver inte vara hårda paket. Nu för tiden när tid är en dyrbar resurs kan man ge sin tid och sina färdigheter som present. Varför inte ge bort några timmar som man kan använda under hela året när de mest behövs? Du kan laga middag eller baka kakor åt någon, reparera en cykel och byta däck, hjälpa till att välja rätt besparingsplan eller ge investeringsråd. Varför inte ge en städad hårddisk eller en rensad garderob, barn- eller djurpassning, dina bästa tips om smink, frisyr eller stil i julklapp? Eller dina bästa råd om hushållning och trädgård?

Känner du dig inte manad kan du ge en gratis kurs på sajten Coursera eller köpa en matlagningskurs, som kan beställas på nätet direkt och resultera i kunskap och färdigheter för livet – en garanterat uppskattad present.

4. Så blir paketen hållbara. Presentförpackningar är en stor miljöbov eftersom de ofta bara används en gång. För att minska slöseri med förpackningsmaterial kan man antingen utforma egna, eller köpa återanvändningsbara förpackningar. Man kan också undvika engångsförpackningsmaterial genom att använda eller återanvända redan återvunnet material som finns tillgängligt hemma och som kan dekoreras med naturmaterial.

Vi slänger 7,5 kilo textilier per person och år. Använd gärna din gamla gardin som presentpapper. Man kan få inspiration från Furoshiki som är en traditionell japansk paketinslagningsteknik där man använder tyg för att packa upp och transportera presenter och där ingen tejp eller snöre behövs. Som en sista utväg kan man alltid köpa ett miljövänligt omslagspapper.

5. Så blir julmiddagen hållbar. Vår traditionella julmat består till stor del av köttbaserade huvudrätter som är en av de allra största miljöbovarna. Å andra sidan blir det allt lättare att hitta passande och spännande veganska och vegetariska alternativ. Dessutom bör vi minska mängden rätter och volymen för att minimera matsvinnet. Därför är ett bra tips att vara realistisk och försöka uppskatta hur mycket mat vi egentligen behöver. Om man misslyckas med det kan man använda rester för att skapa nya rätter dagen därpå eller donera matrester genom olika matdelningsinitiativ, såsom Resq club, Karma och andra.

Följ dessa råd och vi alla kan ha ett lite mer hållbart julfirande.

Oksana Mont, professor vid Internationella miljöinstitutet vid Lunds universitet, verksam inom Mistras forskningsprogram ”Sustainable consumption – from niche to mainstream” och ERC-projektet ”Urban sharing”

Varför inte ge en städad hårddisk eller en rensad garderob, barn- eller djurpassning, dina bästa tips om smink, frisyr eller stil i julklapp?"

”Sänk trösklarna för idéburna aktörer att driva skolor”

Snart trettio år efter att friskolereformen genomfördes finns fortfarande djupa motsättningar i skolvärlden. Det verkliga problemet är vinstutdelningar som driver på segregering och ökande kvalitetsskillnader mellan skolorna. Gör det lättare för idéburna utförare att starta skolor och fasa ut vinstutdelningen, skriver Åsa Fahlén och Sverker Sörlin.

DN. DEBATT 201224

Ännu en våg av ifrågasättanden och kritik av den marknadsstyrda svenska skolan har följt på Likvärdighetsutredningens (SOU 2020:28) förslag om att friskolornas köer ska avskaffas och deras ersättning justeras ned. Inte minst lärarprofessionen är aktiv i debatten och pekar på hur även lärarna drabbas av segregeringen och pressen att leverera höga betyg åt föräldrarna och stabil avkastning åt ägarna. De vinstutdelande skolföretagen bekämpar samtidigt varje inskränkning som hotar deras trygga, konjunkturoberoende affärsmodell.

Ännu trettio år efter kommunaliseringen och friskolereformen finns dessa djupa och bestående motsättningar i den svenska skolvärlden.

De vinstutdelande skolornas legitimitet är nu ifrågasatt inom alla politiska läger och grunden för kritiken mot skolföretagen har bara stärkts med tiden. Både Skolkommissionen 2017 och den nya Likvärdighetsutredningen redovisar mycket problematiska effekter av den marknadsstyrda skolan. Även kommunernas legitimitet som huvudmän är ifrågasatt av många som önskar ett förstatligande, bland annat Lärarnas riksförbund.

Sverige kan inte fortsätta ha det på det här sättet. Skolan är en av samhällets största och viktigaste institutioner och i längden är det ohållbart att inte hantera så djupgående legitimitetsproblem.

De nu föreslagna förändringarna är bara det senaste steget i en långvarig strävan att begränsa de negativa effekterna av marknadsskolan, som för övrigt aldrig har haft något starkt stöd i opinionen. Det var heller inte så friskolereformen var tänkt. När den genomfördes betonades mångfald och pedagogisk förnyelse. Propositionen 1991/92:95 ”Om valfrihet och fristående skolor” föregicks i övrigt inte av någon utredning eller forskning. OECD varnade redan då för vilka konsekvenser det kunde få för skolans likvärdighet. Inget sades om att stora koncerner skulle kunna bildas och göra vinster. Det talades betryggande om friskolor som ett ”komplement” i liten skala till de kommunala.

Efter trettio års skolmarknad vet vi mer. Aktiebolagen dominerade snart och genomgick efterhand en storskalig koncentration. I dag köps och säljs hundratals skolor mellan ägarkonstellationer som i flera fall finns i utlandet. De socioekonomiskt mest gynnade grupperna är kraftigt överrepresenterade i de tre största koncernernas skolor. De vinstdrivande har i genomsnitt 15–25 procent fler elever per lärare än kommunala skolor. De har större andel obehöriga lärare (cirka 30 procent) än de kommunala (cirka 15 procent), deras löner är lägre.

Forskning har gång på gång visat att bolagsskolorna varit drivande i betygsinflationen. Svenska skolor går numera i konkurs, som vid JB-

koncernens sammanbrott 2013 då dussintals skolor fick stänga eller i hast byta ägare.

Den kloka vägen ut ur de skadliga förhållanden som nu råder tror vi på många sätt går att återfinna i de ursprungliga intentionerna. Det fanns en sund kärna i att vilja öka mångfalden i skolan. Ett aktivt skolval kan också öka engagemanget hos både föräldrar och skola. Det är förstås inte heller ett problem att en skola drivs så att ett mindre överskott uppstår så länge detta återinvesteras i verksamheten.

Det verkliga problemet är möjligheten till vinstutdelning som i sin tur är den drivande kraften bakom segregeringen och de dramatiskt ökande kvalitetsskillnaderna mellan skolor.

Vinstintresset hos internationellt riskkapital och andra investerare blir till sist avgörande för vilka elever skolor skaffar sig och vilka städer och stadsdelar friskolorna etablerar sig i. De har i alldeles för hög grad blivit skolor för de redan gynnade. Människor inser det och när de ser ett helt lands skolsystem undergrävas av en ordning som låter detta ske utan spärrar känner de sorg, vanmakt och även oro för de konsekvenser det får för samhällets sammanhållning och kunskapsnivå.

Alternativet till bevarad mångfald utan vinstutdelning finns redan – i form av idéburna aktörer. Utredningen Idéburen välfärd (SOU 2019:56) som kom i december 2019 och tyvärr hamnat i skymundan under coronakrisens 2020 har med utomordentlig tydlighet visat hur det kan göras möjligt för de idéburna aktörerna att expandera inom välfärdssektorn, där de flesta utbildningsformer ingår, inklusive vuxenutbildning.

Av utredningen framgår att stiftelser, föreningar, studieförbund, folkhögskolor, kooperativ och andra aktörer redan driver skolor med stor framgång, fast än så länge i ganska blygsam skala. Mindre än 5 procent av Sveriges elever går i idéburna skolor. Dessa skiljer sig positivt från de kommersiella aktörerna. Framför allt arbetar de med tydligare pedagogiska visioner och de drivs i flera fall av starka sociala ambitioner, till exempel genom att vända sig till grupper med särskilda behov och intressen.

Utredningen har en lång rad förslag om hur upphandlingar och valfrihetssystem ska kunna anpassas så att trösklarna sänks för idéburna utförare, som ofta är små och saknar tillgång till kapital. Man föreslår också att överskott bör tillåtas, med kravet att detta återinvesteras för kvalitet och förnyelse. Utredningens förslag bör genomföras. Men för att bli verkningsfulla bör de kompletteras med att vinstutdelning från offentligt finansierad skolverksamhet fasas ut.

På det sättet skulle Sverige komma i linje med förhållandena i andra länder i Europa, exempelvis Danmark där en sjättedel av eleverna går i privata, offentligt finansierade skolor utan vinstutdelning.

För skolbolagen skulle förändringar av detta slag skapa incitament att på ett ordnat sätt söka sig bort från marknaden. Situationen skulle påminna om den framtid som väntar olje- och kolbolagen. De sitter på så kallade stranded assets, tillgångar som om några år inte längre kommer att kunna ge någon vinstutdelning. Det blir då upp till dem själva att välja hur snabbt de vill lämna sina positioner. Vissa skolor skulle säkert vara intressanta att ta över för idéburna aktörer. Ett stort antal skulle förmodligen övergå i offentlig regi. Åter andra skulle drivas vidare som bolag av dem som är intresserade nog av själva

utbildningsuppdraget för att vilja verka under stramare kommersiella villkor.

Det skulle också öppna dörren för att idérika lärare slår sig samman för att utveckla en skola i kooperativets eller stiftelsens form. Entreprenörer och kreativa skolförnyare behöver inte vinstutdelande företag för att vilja vara med och utveckla ett samhälle. Sverige behöver heller inte ha den enda skola i världen som medger spekulationer och handel med elevers betyg och prestationer.

Det finns en väg bort från det eviga grälet om skolan. Kunskap och bildning behöver uppvärderas i vårt samhälle. Ett klokt sätt att göra det är att låta de krafter driva kunskapen framåt som har den – och som brinner för att utveckla den.

Åsa Fahlén, ordförande i Lärarnas riksförbund
Sverker Sörlin, professor, historiker och ordförande i studieförbundet Folkuniversitetet De medverkar båda i LR:s debattskrift ”Likvärdig..."

”Om akutforskning ska kunna bedrivas måste lagen ändras”

"Pandemin har blottlagt bristerna i lagstiftningen när vi behöver forskning för att hitta effektiva behandlingar. Åtta av tio svenskar är positiva till att delta i studier även om de inte kan lämna samtycke, men lagstiftningen gör att denna typ av forskning inte kan genomföras. En skyndsam förändring av läkemedelslagen är absolut nödvändig, skriver tre överläkare och en läkarstudent.

DN. DEBATT 201225

Åtta av tio svenskar är positiva till att delta i forskningsstudier även om de är allvarligt sjuka och inte kan redogöra för sin vilja. Det visar en aktuell Novusundersökning. Nio av tio anser att en nära anhörig är den som bäst kan förmedla deras vilja när de själva inte kan uttrycka sina åsikter. Detta är i linje med hur de flesta EU-länder har utformat sin lagstiftning för läkemedelsstudier på personer vars mening inte kan inhämtas. I Sverige har vi däremot en lagstiftning som kräver godkännande av god man eller förvaltare, vilket gör att denna typ av forskning i praktiken inte kan genomföras. Pandemin har med tydlighet blottlagt bristerna i lagstiftningen i ett läge där vi verkligen behöver forskning för att hitta effektiva behandlingar. En skyndsam förändring av läkemedelslagen är nödvändig för att möjliggöra akutforskning i Sverige och därigenom förbättra vården av kritiskt sjuka patienter.

Studier som prövar läkemedel är avgörande för att hitta effektiva behandlingar som minskar risken för död och komplikationer. Detta har tydligt exemplifierats under den pågående pandemin. Kunskap från läkemedelsstudier utförda utomlands där allvarligt sjuka covid-19-patienter medverkat har gjort att vi i dag ser klart förbättrade behandlingsresultat. Samtidigt har overksamma – och till och med skadliga – läkemedel kunnat sorteras bort.

Under pandemin har forskningsnätverk i stora delar av världen samarbetat på ett aldrig tidigare skådat sätt för att nå avgörande genombrott. Viktiga forskningsresultat har snabbt omsatts i praktisk sjukvård, ibland inom dagar och veckor. Sverige borde kunna leda och delta i dessa samarbeten, men på grund av en formulering i läkemedelslagen kan de sjukaste patienterna inte erbjudas möjlighet att vara med i läkemedelsstudier.

Svår sjukdom leder ofta till akut förvirring, medvetslöshet eller att en patient måste sövas. Eftersom patienter då inte kan informeras om eller samtycka till forskning kräver ett EU-direktiv att en laglig företrädare till patienten samtycker till att forskningen kan starta. Länder i EU har tolkat kravet på laglig företrädare olika, men de flesta länder hänvisar till samråd med eller samtycke från en nära anhörig. Sverige har däremot som enda land i EU infört ett krav på att samtycke ska ges av god man eller förvaltare. Eftersom ytterst få står under förmyndarskap, och eftersom det inte går att besluta om förmyndare i ett akut läge, utesluter lagtexten i praktiken forskning på svårt sjuka och medvetslösa patienter. Tanken med formuleringen i läkemedelslagen är att skydda patienten, men effekten blir att läkemedelsforskning på svårt sjuka omöjliggörs, vilket knappast kan ha varit syftet när lagen skrevs.

Vi har tillsammans med Novus genomfört en undersökning angående svenskars inställning till forskning när man är medvetandepåverkad på

grund av akut sjukdom och därför inte själv kan samtycka till eller neka deltagande i forskning. Undersökningen visar att närmare 80 procent av de tillfrågade absolut eller troligen skulle vilja delta i en medicinsk forskningsstudie trots att de själva inte kan bli informerade om den eller ge sitt samtycke. Närmare 90 procent av de tillfrågade ställer sig positiva till att anhöriga förmedlar deras vilja om de själva är medvetandepåverkade. Dessutom är 80 procent positiva till att delta i forskning även när situationen är så akut att det inte finns tid att samråda med en närstående.

En stor majoritet av svenskarna är alltså positiva till att medverka i läkemedelsstudier även om de inte själva kan lämna samtycke. Svenskarna är också övervägande positiva till att anhöriga förmedlar deras vilja i denna situation. Novusundersökningen visar också tydligt att nuvarande lagstiftning, med krav på inblandning från förmyndare, står i stark kontrast till svenskarnas vilja eftersom endast 1 procent av de tillfrågade anser att ett juridiskt ombud bäst representerar deras vilja.

Slutsatsen är att det finns ett brett folkligt stöd för att delta i läkemedelsstudier som kan leda till förbättrad behandling av akut sjuka och medvetandepåverkade patienter, till exempel respirator-vårdade covid-19-patienter. Det är tydligt att närmast anhörig anses bäst lämpad att samråda om att delta i forskning när man själv inte är beslutskapabel. Därför borde det vara okontroversiellt att rådande lagstiftning anpassas så att EU-direktivets laglig företrädare kan vara en anhörig. En sådan förändring skulle innebära en harmonisering över landsgränser och möjliggöra att Sverige kan leda och delta i nationella, nordiska och internationella samarbeten. En sådan lösning skulle också göra att läkemedelslagen harmoniseras med etikprövningslagen, som redan ger utrymme för anhörigsamråd i studier som inte involverar läkemedel.

Formuleringen i läkemedelslagen har förhindrat viktig forskning i över 15 år. Bristerna i lagstiftningen har påpekats upprepade gånger och så sent som för en månad sedan föreslog Kommittén för teknologisk innovation och teknik och etik (Komet) att regeringen skyndsamt skulle se över lagstiftningen. Novusundersökningen visar att även allmänheten delar denna syn. En majoritet av de tillfrågade angav att de är negativa till hur den rådande lagstiftningen är formulerad.

Trots de påtalade bristerna i läkemedelslagen riskerar nu Sverige att göra om samma misstag. Det pågår en process för att anpassa en ny EU-förordning om medicinsktekniska produkter till svensk lag och i ett betänkande har socialdepartementet föreslagit samma formuleringar som i läkemedelslagen. Vi och flera remissinstanser är ytterst kritiska till detta förslag.

Pandemin har satt den närmast moment-22-liknande lagtexten i läkemedelslagen i blixtbelysning. För att allvarligt sjuka patienter i Sverige ska få den bästa vården baserat på relevant forskning måste vi skyndsamt – redan under nästa år– få en förändring av lagen som gör läkemedelsstudier vid akut och kritisk sjukdom möjlig. Det är också angeläget att vi i Sverige undviker att upprepa tidigare misstag när ny lagstiftning införs.

Vi uppmanar socialministern att omedelbart verka för en förändring av läkemedelslagen och se över beredningen för medicintekniska produkter. Den aktuella Novusundersökningen visar att detta ligger i linje med vad svenska folket tycker.

Fredrik Sjövall, docent
Peter Bentzer, professor
Niklas Nielsen, docent, universitetslektor
Moa Jakobsson, läkarstuderande
Samtliga är verksamma vid Lunds universitet. FS, PB och NN är överläkare i anestesiologi och intensivvård på Skånes universitetssjukhus och Helsingborgs lasarett "

”Institutionen för mänskliga rättigheter hör hemma i Umeå”

Då regeringen visat ambitioner att värna samers grundläggande rättigheter skulle det vara en viktig markering att placera den nya institutionen för mänskliga rättigheter i Umeå. Här finns möjligheten att skapa ett institut med särskild kompetens om det svenska urfolkets rättigheter, skriver Västerbottens landshövding Helene Hellmark Knutsson och företrädare för regionen.

DN. DEBATT 201226

Att regeringen har för avsikt att inrätta en oberoende nationell institution för mänskliga rättigheter (MR-institut) är väldigt viktigt för att säkerställa Sveriges efterlevande av internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. Regeringen har visat att man menar allvar med att höja statens ambitioner för att främja och skydda de mänskliga rättigheterna. Som ett led i detta menar vi att det vore en historiskt viktig markering att placera institutet på traditionellt samiskt område, i Sápmi. Umeå, en del av Sápmi och en av Sveriges största universitetsstäder i en expansiv och växande region, är en väl lämpad plats för lokaliseringen av den nya myndigheten. Här finns möjligheten att skapa ett MR-institut med särskild kompetens i det svenska urfolkets rättigheter, men som även kan säkerställa Sveriges efterlevnad av samtliga internationella MR-åtaganden.

Umeå, med 130 000 invånare, är norra Sveriges största stad, i den region som har bäst livskvalitet av EU:s 272 regioner (EU Social progress index). Umeåregionen, som spänner över Örnsköldsvik, Umeå, Nordmaling, Bjurholm, Vännäs, Robertsfors och Vindeln

omfattar mer än 210 000 invånare och tillsammans med Skellefteå bor här cirka 280 000 människor. Detta innebär en stark kompetensförsörjningsbas i en av landets snabbast växande arbetsmarknadsregioner där mänskliga rättigheter och social hållbarhet har en framskjuten position. Umeåregionen erbjuder en dynamisk miljö där MR-frågor levandegörs fortlöpande med tillgång till forskning och utbildning på MR-området vid ett av Sveriges få fullbreddsuniversitet.

Mot bakgrund av de betydelsefulla MR-åtaganden svenska staten har i förhållande till samerna, Europas enda ursprungsfolk, och med tanke på att regeringen tydligt visat ambitioner att värna samers grundläggande rättigheter, skulle en placering av myndigheten i Sápmi utgöra en verkligt betydelsefull markering. Efter ryska Murmansk och norska Trondheim är Umeå den största staden i Sápmi, det vill säga inom det område samer sedan urminnes tider har levt och verkat på.

Om MR-institutet placeras i Umeå kan verksamheten stärkas med god tillgång till kompetens inom MR-området. Vid Umeå universitets Centrum för samisk forskning (Várdduo) arbetar man tvärvetenskapligt, gränsöverskridande och internationellt för att utveckla samisk- och urfolksforskning. Statsvetenskapliga och juridiska institutionen bedriver också spetsforskning inom MR-området. De möjliga synergierna för en MR-myndighet i Umeå kan illustreras med den utveckling som skett sedan etableringen av Brottsoffermyndigheten 1994. Sedan dess inrättande har Umeå universitet kommit att bli nationellt ledande i brottsofferforskning, med en långsiktigt aktiv forskargrupp som kunnat förse myndigheten med vetenskaplig evidens och hämtat relevanta forskningsfrågor och nätverksbyggande genom närheten till myndigheten.

Umeå är också säte för ett stort antal civilsamhällesaktörer på MR-området. Svenska samernas riksförbund (SSR) har sitt huvudkontor i Umeå, jämte aktörer som Rättighetscentrum Västerbotten, Funktionsrätt Umeå/Västerbotten, Barnrättsbyrån med flera. Den vitala civilsamhällesnärvaron och umebornas starka engagemang för mänskliga rättigheter och värden bidrar till att MR-frågor ständigt aktualiseras här. Detta avspeglas också i hur Umeå kommun arbetar med grundläggande rättigheter och friheter.

Umeå kommun har i 30 år arbetat kontinuerligt, långsiktigt och strategiskt med kvinnors rättigheter och jämställdhet. Här finns ett jämställdhetsutskott, direkt under kommunfullmäktige, som ansvarar för att granska och följa upp kommunövergripande frågor ur ett jämställdhetsperspektiv, bereda ärenden och utveckla strategier för att nå jämställdhetsmålen. Umeå är också en av nio svenska kommuner som är förvaltningskommun för meänkieli och finska, utöver samiska, vilket innebär särskilda rättigheter för dessa minoriteter i kommunen.

Den tilltänkta MR-myndigheten skulle alltså vara verksam i en miljö där det finns mycket kunskap att hämta om hur de mänskliga rättigheterna kan förverkligas i praktiken. Här finns en solid bas för den tilltänkta myndighetens verksamhet som innefattar möjlighet till kunskapsutbyte med akademin och andra myndigheter, utvärdering av praktiskt och systematiskt arbete med att förverkliga de mänskliga rättigheterna och på en plats med stark anknytning till urfolksfrågor och urfolksrättigheter. Detta utan att myndigheten blir beroende av extern kompetensförsörjning.

Umeå och Västerbotten är i en stark expansiv fas med inflöde av stora industrietableringar och en betydande tillväxt. Regionen har goda kommunikationer i form av tåg, flyg och färja. Dessutom är Västerbotten profilerat inom hållbarhetsfrågorna där fokus på social,

ekonomisk och miljömässig hållbarhet genomsyrar offentlig sektor och näringslivet. Dessa parametrar är viktiga för MR-institutet.

Avslutningsvis är frågan om institutets oberoende en central aspekt. En placering i Umeå, på avstånd från statsförvaltningens maktcentra i Stockholm, skulle gagna myndighetens faktiska och upplevda oberoende. Vi är av den bestämda uppfattningen att MR-institutet och dess roll att oberoende granska och utveckla MR-arbetet i hela landet har unika möjligheter i Umeå och omkringliggande region.

Helene Hellmark Knutsson, landshövding i Västerbottens län
Hans Lindberg (S), kommunstyrelsens ordförande i Umeå kommun
Hans Adolfsson, rektor Umeå universitet
Krister Stoor, föreståndare för Váarduo – Centrum för samisk forskning vid Umeå universitet
Elin Wernqvist, generalsekreterare för Barnrättsbyrån
Rickard Carstedt (S), regionråd i Region Västerbotten
Jenny Saba Persson, verksamhetsledare Rättighetscentrum Västerbotten
Nils Seye Larsen (MP), ordförande för hållbarhetsutskottet vid Umeå kommun
Per Nylén (S), kommunstyrelsens ordförande i Örnsköldsviks kommun
Anna-Britta Åkerlind (C), oppositionsråd i Örnsköldsviks kommun "

"En placering i Umeå, på avstånd från statsförvaltningens maktcentra i Stockholm, skulle gagna myndighetens faktiska och upplevda oberoende. "

”Låt inte covid-19-pandemin kullkasta folkhälsoarbetet”

Det svenska folkhälsoarbetet har hittills byggt på frivillighet och inte minst tillit, med ett helhetsperspektiv kring vad som gynnar befolkningens hälsa mest. Covid-19-pandemin är ur detta perspektiv inte en anledning att kullkasta den strategi som varit vägledande under många decennier i Sverige, skriver Torbjörn Tännsjö och åtta forskare och experter.

DN. DEBATT 201227

I Sverige dör varje år drygt 90 000 personer. Majoriteten av dessa dödsfall, cirka 52 000, är orsakade av hjärt- och kärlsjukdomar. Därefter följer cirka 21 000 dödsfall i cancer årligen. Omkring 12 000 dödsfall är kopplade till rökning och antalet alkoholrelaterade dödsfall per år är över 2 000. Varje vintersäsong avlider omkring 2 000–3 000 personer i den återkommande influensan (hittills har cirka 49 000 avlidit under 2000-talet utan svarta rubriker), trots tillgång till influensavaccin. Många av dödsfallen är naturligtvis också kopplade till flera kategorier som går in i varandra, liksom att 85 procent av de som dött med diagnos covid-19, med medianålder på 83 år, också haft andra sjukdomar.

Väldigt många förtida dödsfall i Sverige beror på sådant som går att påverka med förändrade levnadsvanor. Det handlar om hur vi lever våra liv: våra sociala umgängen, hur vi bor, våra arbetsförhållanden och det handlar om våra kost-, alkohol-, rök och motionsvanor. Fortfarande finns tydliga skillnader i folkhälsa mellan olika sociala grupper i Sverige. Det finns också skillnader mellan stadsdelar och

kommuner i ett alltmer segregerat samhälle. Områden med sociala problem blir särskilt sårbara när en pandemi som covid-19 drabbar befolkningen. Överdödligheten i Sverige under mars och maj ökade med 220 procent bland invandrare från Syrien, Irak och Somalia i åldern 40–64 år och minskade samtidigt med 1 procent (det vill säga lägre dödlighet än normalt) i samma åldersgrupp bland personer födda i Sverige, EU, Norden eller Nordamerika. Detta illustrerar behovet av folkhälsoarbete.

Det är sannolikt att de totala dödstalen skulle kunna minskas om ”tuffare tag” användes från samhällets sida, till exempel totalt rökförbud, kontroll via medborgarnas mobiler att de går sina 10 000 steg per dag, förbud mot att äta rött kött mer än en gång i veckan, obligatorisk vaccination mot influensa och besöksförbud på äldreboenden under influensasäsongen etc. Listan kan göras lång, men sådana åtgärder är svenska politiker, forskare och myndighetspersoner hittills eniga om att inte införa. Som tidigare forskning och denna pandemi visat, kan människors beteende förändras på både kort och lång sikt även utan hård lagstiftning eller myndighetskontroll. De flesta människor gör kloka val när det gäller folkhälsa, både för sin egen och andras skull. Det senaste decenniet har till exempel en stor del av befolkningen anammat både klimatsmartare levnadsvanor och matvanor utan lagstiftning. Den vana att tvätta händerna eller använda handsprit som vi nu har vant oss vid under pandemin är en snabb beteendeförändring som kanske är här för att stanna med goda effekter på folkhälsan som följd, till exempel genom minskad influensa och vinterkräksjuka.

Det svenska folkhälsoarbetet har hittills byggt på frivillighet och inte minst på tillit. Tillit från politikens och myndigheternas sida till medborgarna, liksom tillit från medborgarna till myndigheter och politik och allra mest på medborgarnas tillit till varandra. Detta är en strategi som stämmer väl med vår syn på demokrati och avvägningen mellan människors självbestämmande och omgivningens önskemål om att människor ska leva hälsosamt. Tack vare ett långsiktigt och träget folkhälsoarbete, med rekommendationer och ibland restriktioner, men på frivillighetens grund och med ett helhetsperspektiv kring vad som gynnar befolkningens hälsa mest, har väldigt mycket åstadkommits i Sverige. Covid-19 är ur detta perspektiv inte en anledning att kullkasta den strategi som varit vägledande under många decennier i Sverige.

Att många äldre sjuka människor under våren inte fått individuella bedömningar av sina sjukdomar är tveklöst en vårdskandal. Men de brister i äldrevården som covid-19-pandemin frilagt så brutalt, och som nu förhoppningsvis kommer att åtgärdas, utgör inte argument mot grundbultarna i det svenska folkhälsoarbetet. Tvärtom måste dessa allvarliga brister i omhändertagandet av äldre snarast förbättras samtidigt som folkhälsoarbetets grundvalar och målet att se till hela befolkningens bästa beaktas.

Under covid-19-pandemin har krav på fler förbud, hårdare straff och sanktioner framförts i Sverige. Den stora belastningen inom intensivvården och det ökade antalet döda med eller på grund av covid-19 är oroande och måste självklart tas på största allvar. Det är oerhört viktigt att vi alla verkligen bidrar till att minska smittspridningen genom ett ansvarsfullt beteende gentemot varandra. Alla dödsfall är tragiska, och bakom varje människa står sörjande anhöriga. Detta gäller dock såväl människor som avlidit med eller på grund av covid-19, som de som avlider av en annan sjukdom, till exempel cancer, ofta i yngre ålder som samhället i vissa fall också hade kunnat förhindra med hårdare regler. Den dagliga rapporteringen av antalet döda i covid-19, men inte av det betydligt större antal som

dagligen avlider av andra orsaker, riskerar dock att ge människor en alltför smal bild av verkligheten. Risken finns också att man missar att rapportera om de enorma konsekvenserna som corona-restriktionerna medfört för ohälsa och dödlighet av andra orsaker, och att det dagliga räknandet av döda i en enskild sjukdom leder till att all den vetenskap, filosofi och beprövad erfarenhet som hittills väglett folkhälsoarbetet glöms bort.

Som vi ser det har Sverige i allt väsentligt följt den långsiktiga och genomtänkta strategi för folkhälsoarbetet som landet tidigare har haft även när man arbetat med covid-19. Att hålla förskolor, grundskolor och gymnasier öppna i Sverige är ett exempel på ett viktigt folkhälsopolitiskt val. För barn och ungdomar är förskolan och skolan extremt viktig, särskilt för dem som kommer från en utsatt social miljö.

Självklart finns missbedömningar under pandemins förlopp såsom otillräcklig testning, försenade åtgärder i otakt med smittorisken, bristande styrning av och samordning inom regionerna, brist på skyddsutrustning och ibland svårbegripliga beslut baserade på en stelbent ordningslag, men det ändrar inte vikten av att hålla fast vid folkhälsoarbetets grundläggande principer.

Lars Vikinge, borgmästare, Linköping, fd lektor i etik, Linköpings universitet
Tomas Faresjö, professor i samhällsmedicin, Linköpings universitet
Sven Bremberg, docent i socialmedicin, Karolinska institutet
Anna Mia Ekström, professor i global infektionsepidemiologi, Karolinska institutet
Orvar Finnström, fd professor/överläkare i neonatologi, Linköpings universitetssjukhus
Martin Gullberg, professor i molekylärbiologi, Umeå universitet
Christer Johansson, professor i datalingvistik, Universitetet Bergen, Norge
Torbjörn Tännsjö, professor emeritus i praktisk filosofi, Stockholms universitet
Johnny Ludvigsson, senior professor i pediatrik, Linköpings universitet
"Som vi ser det har Sverige i allt väsentligt följt den långsiktiga och genomtänkta strategi för folkhälsoarbetet som landet tidigare har haft även när man arbetat med covid-19. "

”Satsa även på begåvade barn – det gynnar hela skolan”

Aktiva åtgärder för att ge även begåvade barn en meningsfull och utmanande skolgång kan medverka till att bryta skolsegregationen. Att ge en elev möjligheten att flytta upp en eller flera klasser och att skapa en attitydförändring och motverka ”antipluggkulturer” ger en attraktivare skola för alla, skriver Åsa Melander.

DN. DEBATT 201228

”Det är lite skamligt att vara begåvad.” Så sa en av de studenter med toppbetyg i allt som jag har intervjuat om svensk skola och begåvning för boken ”Skola och begåvning. Intervjuer 1995–2020” (Studentlitteratur 2021). Jag har även återintervjuat sex äldre personer med toppbetyg, som jag intervjuade första gången som studenter 1995.

Inställningen till begåvade barn i skolan har förändrats sedan 80–90-talen. Fler i den yngre gruppen fick möjlighet att läsa extra kurser i skolan. Ingen i den yngre gruppen sa sig ha blivit direkt mobbad för att de var duktiga i skolan, medan social utsatthet var vanlig bland de äldre. Vissa hade lidit svårt av mobbning för att de var duktiga. ”Det var lättare att vara tyst och spela dum för då var det lättare att bli omtyckt”, sa en student 1995.

1995 menade intervjuade rektorer att ”duktiga elever klarar sig alltid”. ”De utnyttjar skolans flexibilitet och ser till att de får favörer”, sa en av dem. 2009 ansåg rektorerna att även duktiga elever har rätt att få stimulans i skolan, men majoriteten menade att de bara kan prioriteras när svagare elever når uppsatta mål. Som en av de intervjuade studenterna sa: ”Det är klart att det går att satsa på båda grupper om man vill. Det är en fråga om resurser.”

I skolan arbetar många lärare som trots knappa resurser lyckas ge en del begåvade elever mer stimulans. Att även små åtgärder kan betyda mycket vittnar intervjupersonerna om. Många nämnde lärare som ibland hade sett deras behov av utmaningar. En medelålders person talade med värme om en lågstadielärare som hade tagit med honom till en schacklektion för avsevärt äldre elever. Genom detta kände han sig sedd. Att även punktinsatser kan betyda mycket för en begåvad elev kan vara väsentligt att veta för lärare, som har pressade arbetssituationer, med förväntningar om att de ska lyckas få alla barn att nå målen, även om detta enligt många forskare är omöjligt. ”En stor grupp elever riskerar att inte klara den alltför högt lagda ribban” skrev fem läkare och psykologer på DN Debatt (10/8 2014).

Skolan i dag fungerar olika på olika håll. De studenter som hade gått i skolor i storstäder fick oftare läsa extra kurser, och fick stimulans av studiemotiverade klasskamrater. Några som gick i skolor på mindre orter fick inte uppleva det. ”Jag trivdes jättebra i min skola”, sa en av dem, ”men de jag läser med vid universitetet har präglats av att deras klasskamrater hade samma ambitioner. Det är ju uppenbart att det beror på skolan man går i, men jag tänkte inte på det då.”

I min intervju med utbildningsminister Anna Ekström (S) var hon tydlig med skolans ansvar för att begåvade barn ska få stimulans. Detta ansvar är ”egentligen lika stort som skolans ansvar för att alla elever ska nå godkänt”. Därför är det ett problem att uppfattningen att begåvade elever ”alltid klarar sig”, oavsett om de får stöd eller stimulans, är vanlig. Att utgå från att alla begåvade barn är ”motiverade högpresterare” har forskning visat är fel.

Det handlar inte om att alla barn alltid ska kunna gå framåt i precis den takt som passar dem, utan om att alla elever, oavsett vad de kan eller skulle ha möjlighet att kunna lära sig, ibland får känna att deras behov prioriteras. Men än i dag kan barn få tillsägelser från lärare om de har ”räknat för långt”.

Vill vi att även begåvade elever ska få en meningsfull skolgång? Det skulle särskilt gynna barn från lägre socioekonomiska grupper, som mer sällan får kunskapsmässig stimulans hemma.

Skolsystem förändras inte över en natt, ej heller attityder. Men det finns åtgärder som borde övervägas oftare:

1. Det är ovanligt att flytta upp elever en eller flera klasser. Denna åtgärd är dock en av få som har blivit grundligt utredd under lång tid, och resultaten har i princip alltid varit positiva för det stora antal elever som har undersökts. Den spridda uppfattningen att dessa elever ofta får sociala problem är fel. Denna lösning borde passa fler än de som får chansen i dag.

2. Nivågruppering anses ofta missgynna svagare elever. De förutspås fastna i ”långsamma grupper” utan lärarförväntningar, och utan möjlighet att komma vidare. Det måste inte vara så: i många studier har nivågruppering haft positiva effekter för svagare såväl som starkare elever. Även Skolverket (2012) skriver att ”nivåindelning kan ge positiva effekter för elever på alla nivåer om undervisningen utgår från elevers kunskaper och undervisningen inriktas mot att nå höga mål”. Allt beror på hur åtgärden utformas, men att det underlättar för lärare om kunskapsspannet är mindre torde vara givet.

3. Attitydförändring. ”Antipluggkulturer” är svåra att motverka. Vuxna kan undvika att spä på det utanförskap som begåvade elever kan känna, exempelvis genom att undvika epitet som ”nördar” eller att tala nedsättande om ”föräldrar som tror att deras barn är begåvade”. Just denna inställning mötte en förälder som på uppmaning av en förskollärare kontaktade kommunen för att höra sig för om möjligheten att låta hennes barn börja direkt i ettan, i stället för i förskoleklass. ”Det är väldigt vanligt att föräldrar ringer och pratar om sina begåvade barn”, fick hon till svar. Det blev förskolläraren som ordnade så att barnet fick börja direkt i ettan.

Ingen av de intervjuade forskarna menade att särskilda klasser från låg ålder där man samlar ”särskilt begåvade” elever är den bästa lösningen. Det finns problem med alla sätt att ”identifiera” begåvning, och minoritetsgrupper missgynnas alltid. ”Vanliga klassrum” måste kunna ge begåvade elever stöd, för det är där de flesta av dem kommer att tillbringa sin skoltid.

Aktiva åtgärder för att ge även begåvade barn en meningsfull och utmanande skolgång kan minska motståndet mot så kallade ”blandade skolor” och medverka till att bryta skolsegregationen. I mitt tidigare arbete som skolplatsplaneringschef i en kommun hårt präglad av utanförskap; Hackney, i London, lyckades vi vända många skolor från att vara ”frånvalsskolor” till att bli attraktiva för alla. När resursstarka föräldrar märkte att deras barns resultat ansågs viktiga i skolan – även om barnet redan klarade årskursens mål – så gjorde det mindre att det i samma skola, eller klass, också gick barn som låg långt efter deras egna kunskapsmässigt. Detta bidrog till att skapa en positiv spiral för skolorna: det är enklare att förbättra skolor om de får stöd från resursstarka familjer.

Att diskutera begåvning och skola innebär ibland att likhetstecken dras mellan begåvning och människovärde. Professor Jonas Linderoth (2016) skrev: ”Om vi inte kan diskutera skillnader i kunskaper mellan människor utan att koppla det till människovärde blir skoldebatten ett minfält.” Alla människor har samma värde, men därav följer inte att alla har samma behov. Att alla barn har rätt att ibland få undervisning på en lämplig nivå borde vara en självklarhet.

Åsa Melander, PhD-studerande, aktuell med boken ”Skola och begåvning. Intervjuer 1995–2020” (Studentlitteratur 2021), före detta skolplatsplaneringschef i Hackney, London "

"Vuxna kan undvika att spä på det utanförskap som begåvade elever kan känna, exempelvis genom att undvika epitet som ”nördar” eller att tala nedsättande om ”föräldrar som tror att deras barn är begåvade”."

Kapitel 3 Utrikes och inrikes DN-artiklar 14 - 22 december 2020

Kopior av artiklar blir i den form Dagens Nyheter levererar.

.Sven Wimnells hemsida:

Samhällsplaneringens problem.
Hur ska man kunna förbättra världen ?

På Sven Wimnells hemsida på Internet, http://wimnell.com, ges en redovisning av ett forskningsarbete med titeln: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen. Med ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter som styr världen. Forskningen har med varierande intensitet pågått sedan mitten av 1960-talet.

Hemsidan lades in på Internet våren 1998. Redovisningen omfattar sju inledande dokument och 129 dokument med verksamhetsområden som i första hand ska belysa hur verksamheterna fördelas på de olika områdena. De första åren fylldes de 129 sidorna med sådant, men det visade sig att allt inte kunde läggas in, det skulle bli för mycket. Därför gjordes särskilda bilagor, vanligen i pdf-format, som fick länkar på de 129 sidorna.

De särskilda utredningarna/bilagorna finns förtecknade i följande pdf, som också innehåller innehållsförteckningar till de senaste årens utredningar.
Sven Wimnell 080203+++: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Ett forskningsarbete. Utredningar och deras innehåll. (http://wimnell.com/omr40zf.pdf)

De senaste bilagorna, som var för sig ofta redovisar aktuella saker i alla de 129 delområdena. förtecknas i kronologisk ordning på hemidan http://wimnell.com med den senaste allra överst.
Från **http://wimnell.com/omr36-39zzzzzn.pdf**

Mänskligheten har förändrats mycket sedan tidernas begynnelse.

Historisk tid med skriftspråk är cirka 5000 år. Religionerna är cirka 2000 år. Demokratins formella genombrott skedde för cirka hundra år sedan. Tekniken har utvecklats: transporttekniken, internet, TV och mobiltelefoner o d gör att världen nu är ett stort gemensamt samhälle för jordens alla folk.

I Svenska regeringen har biståndsministerns område omvandlats till ett område för internationellt samarbete. Sverige är ett litet land, men bör använda samarbetsministern för att förbättra världen utanför Sverige.

Men regeringens huvuduppgift är de inrikes förhållandena.

Förbättringar både utomlands och Sverige kräver i första hand förbättringar av människornss kunskaper och väderingar. Och de måste gälla alla kunskapsområden.

Som hjälp har forskats fram ett allomfattande system för mänskliga verksamheter som gäller både tänkande/kunskaper och handlingar.

Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter.

Människornas levnadsvillkor beror av fyra föränderbara faktorer :

Individens kroppsliga förhållanden, dvs individens kroppsliga status och personliga hjälpmedel för de kroppsliga behoven.
Individens psykiska förhållanden, dvs individens olika psykiska tillstånd och aktiviteter, individens inre verklighet.
Individens fysiska miljö - fysiska samhälle. De fysiska miljöerna gäller det fysiska i omgivningarna. De fysiska miljöerna kan gälla:
* De fysiska miljöerna som estetiska objekt med kulturella värden och funktioner.
* De fysiska miljöerna som materiella objekt med ekonomiska värden och teknologiska funktioner.
Individens sociala miljö - sociala samhälle, dvs människornas psykiska samspel, de sociala miljöerna.

Förändringsprocesserna i världen hålls i de mest väsentliga avseendena igång av människornas verksamheter :

Individernas viljor.
Kollektiva viljor. (Politik).
Handlingar för kroppen (ekonomiska- teknologiska handlingar).
Handlingar för psyket (informationshandlingar- kulturella handlingar).
Verksamheterna påverkar varandra i en påverkanskedja utan slut.

Människorna påverkar och påverkas genom verksamheter i fyra olika roller i livet:

A.Huvudroll: allmän levnadsroll lekmannaroll-fritidsroll.
A1: att i största allmänhet leva med kropp och psyke i de fysiska och sociala miljöerna med de möjligheter och innanför de ramar som ges av de politiska styrningarna.
A2: att påverka de politiska styrningarna som direkt eller indirekt styr individernas levnadsförhållanden, som beror av de fyra ovan nämnda faktorerna.
B. Biroll: förvärvslivsroll-expertroll-yrkesroll.
B1: att hitta lämplig plats i de gemensamma förvärvslivssystemen och göra arbetet med hänsyn till egna egoistiska krav.
B2: att sköta arbetsuppgifterna i förvärvsarbetet med hänsyn till vad de övriga samhällsmedlemmarna kan begära att få uträttat i den gemensamma arbetsfördelningen.

Individer och samhällen planerar framtiden.
Planeringar går ut på att finna vad man bör vilja och innehåller fyra planeringsmoment som kan redovisas på många olika sätt alltefter omständigheterna i varje planeringsfall :

Hur var det ?	Kunskaper och erfarenheter från det förgångna.
Hur är det ?	Riktiga kunskaper om rådande förhållanden.
Hur kan det bli ?	Vilka alternativ är möjliga i framtiden ?
Hur bör det bli ?	Vilket eller vilka alternativ bör man välja ?

Dessa frågor bör ställas ifråga om alla mänskliga verksamheter. Man bör utforma svaren på frågorna om hur det bör bli med hänsyn till effekterna, sedda i jämlikhetsperspektiv, på individernas levnadsvillkor, som ges av

psykiska och
kroppsliga förhållanden och av deras
fysiska och sociala miljöer.

Vill man förbättra världen - göra världen till en bättre plats - måste man arbeta på alla de fyra områdena om psykiska och kroppsliga förhållanden och fysiska och sociala miljöer. De fyra områdena påverkar varandra och direkt eller indirekt slutmålet: tillfredsställelse för individen.

Ska man gemensamt kunna åstadkomma en bättre framtid i världen måste man ha gemensamma framtidsvisioner, det kräver gemensamma viljor och gemensamma planeringar. I en demokrati är alla medansvariga för utvecklingen och får försöka bilda sig uppfattningar och ta ställning och försöka påverka verksamheterna inklusive samverkansverksamheterna i lämplig riktning. I en demokrati är det viktigt att alla medborgare är så väl informerade att de kan delta i styrningarna mot framtiden. Det ställer stora krav på informationssystemen.

Resonemangen leder till att man bör göra allt som är möjligt för att till alla genom utbildning och information sprida ut kunskaper om världsförbättringsproblemen, dvs kunskaper om hur det var och är, kan bli och bör bli. För att ha något att sprida ut måste man hålla igång forskningar, utredningar och planeringar. För att hålla ihop allt detta måste man hålla igång även kontinuerliga planeringar om forskning, utredning, utbildning, information och planeringar.

Planeringar bör finnas dels för en mängd ämnesområden-verksamhetsområden, dels för geografiska områden av olika storlekar. För alla planeringar bör finnas flera framtida tidshorisonter. Både tillstånd och framför allt processer bör planeras. Man bör alltså ha planeringar för tillstånd i rummet vid olika tidpunkter och planeringar för processer som fördelar i rummet och förändrar med tiden.

Man bör noga skilja mellan planeringar och beslut. Planeringar är beslutsunderlag. När alla fått alla informationer i planeringsprocesserna ska allas åsikter slussas igenom i hierarkierna till dem som fått makt att besluta, och det är också informationsprocesser som ingår i samhällsplaneringens problem.

Till problemen hör också informationsprocesserna från beslut till det slutliga verkställandet. Samhällsplaneringsprocesserna bildar ett jättelikt informationssystem som rymmer alla informationsflöden. I själva verket är det så att de förekommande informationsprocesserna bildar eller utgör de förekommande planerings- och beslutsprocesserna.

Samhällsplaneringsprocessernas och beslutsprocessernas problem kan ses som en mängd informationsproblem med ca 7 miljarder personers, dvs världsbefolkningens, inre informationsproblem i psykiska processer och ett yttre informationsproblem med informationsutbyten mellan alla dessa personer. Samhällsplanering innebär bl a konstruktion av förslag till framtider, då det konstruktiva arbetet utförs i de psykiska processerna med hjälp av kunskapsmaterial som tillkommer genom både inre och yttre informationsflöden.

Förändringsprocesserna hålls igång av informationsflöden i och mellan människorna, och därför övergår förändringsproblemen och samhällsplaneringens problem i ett stort problem om produktion och spridning av kunskaper och värderingar, som leder till handlingar som förändrar världen.

Vill man förbättra världen bör man i första hand förbättra individernas inre verkligheter och viljor och förbättra de politiska-demokratiska styrningsprocesserna. Det kan man göra genom åtgärder på planerings-, forsknings-, utrednings-, utbildnings- och informationsområdena.

Arbetet om samhällsplaneringens problem vänder sig till dem som har makten över förändrings- och fördelningsprocesserna på olika nivåer och i synnerhet på de politiska nivåerna. Eftersom Sverige är en demokrati har i princip folket makten. Arbetet vänder sig därför till folket, men då den s k representativa demokratin tillämpas har de förtroendevalda politikerna makten och arbetet vänder sig därför främst till dem.

Men det vänder sig också i hög grad till alla som på ledande sätt på opolitiska nivåer medverkar vid förändring av individernas kroppsliga och psykiska förhållanden och deras fysiska och sociala miljöer, och de finns inom alla delar av systemet. Arbetet vänder sig i hög grad till alla som sysslar med utbildning och information.

I rollen A1 behöver man information så att man klarar det dagliga livet. I den rollen kan man ställas inför problem var man ska köpa varor bäst, hur man lagar bra mat, hur man kan resa bäst, hur man gör för att bota krämpor, vart man vänder sig när man blir sjuk, hur man knypplar, vad aktierna står i, vad de ger på bio och teater, vem som vann fotbollsmatcherna etc etc. I den rollen vet man vad man vill efterfråga och det kan då vara bra med en söktjänst där man bara skriver in t ex ”fotbollsmatcher” eller ”magont”. I ett väl utvecklat nät ska man då få ”träffar” som beskriver det man är ute efter.

I rollen B1 gäller det att hitta ett bra jobb man trivs med och man får betalt för så mycket man vill ha. I den rollen måste man välja utbildning om man inte har någon man tycker räcker och då får man söka på utbildningar och lediga jobb.

I rollen B2 gäller det att göra jobbet bra, dvs man måste göra det på bästa sätt och på rätt tid. Vill man använda Internet för den här rollen får man söka på det yrke man valt och se om man kan få några tips om hur man bör göra. Arbetsgivarna bör tala om hur arbetet ska skötas och anställda och specialister och forskare kan komma med förslag till förbättring av arbetsrutinerna.

Rollen A2 är den verkligt svåra rollen : Att påverka de politiska styrningarna som direkt eller indirekt styr individernas kroppsliga och psykiska förhållanden och fysiska och sociala miljöer. Klassifikationssystemet som redovisas här är uppbyggt i första hand med hänsyn till rollen A2, men tillfredsställer automatiskt informationsbehoven i de andra rollerna eftersom man i rollen A2 behöver veta bland annat allt som man behöver veta i de andra rollerna. Det som man ytterligare behöver veta i rollen A2 är hur alla verksamheter påverkar varandra och behöver veta vad man ska sträva mot, dvs veta vilka verksamheter som behövs och hur de bör vara fördelade.

Information för rollen A2 kan man inte få genom att söka på ett enda ord utan man måste orientera sig i hela informationsutbudet. För att inte drunkna i all information måste man ha hjälp att få ordning på frågorna, och den hjälpen får man med det uppgjorda klassifikationssystemet för verksamheter.

Följande sidor från omr36-39zzzn

Utvecklingens krafter.

Utvecklingen i världen i framtiden beror av människornas verksamheter och av naturens verksamheter, dess krafter och resurser. Människornas verksamheter gäller tankeverksamheter och handlingar hos individer, grupper, organisationer och institutioner o d. Naturen och människorna påverkar och påverkas.

För att få grepp om utvecklingen måste man ha beskrivningar om människornas och naturens verksamheter. Människornas tankar och handlingar är för det mesta inte beskrivna utan bara utförda, Individer, grupper, organisationer etc är ofta dåliga på att beskriva sina tankar och handlingar, det behövs i stor utsträckning särskilda åtgärder för att få fram nödvändiga beskrivningar, det behövs bl a forskningar inom en lång rad vetenskaper och utredningssystem.

Naturen har inga tankar och kan inte själv beskriva vad den gör, för att få fram beskrivningar om naturens krafter och resuser blir det bl a uppgifter för människor inom naturvetenskaperna att göra beskrivningar om naturen. På det hela taget är det då människornas verksamheter som avgör världens framtid.

För framtidsplaneringen har forskats fram en planeringsfilosofi och ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter som ska ge bättre underlag för kunskaper om verksamheterna och deras samband - för bättre demokrati och bättre framtid i en gemensam värld.

De mänskliga verksamheterna har på översta nivån grupperats i nio huvudområden:

1. Psykologiska och filosofiska verksamheter.	**20 områden**
2. Religiösa verksamheter o d.	**5 områden**
3. Politikvetenskaper och politiska verksamheter.	**15 områden**
4. Sambandsforskningsverksamheter. Infostruktur.	**3 områden**
5. Naturforsknings- och matematikverksamheter.	**11 områden**
6. Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.	**30 områden**
7. Formgivning av fysiska och sociala miljöer.	**21 områden**
8. Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.	**12 områden**
9. Blandade saklitterära verksamheter. Tidningar. Allmän geografi. Biografi. Allmän historia.	**12 områden**
Summa	**129 områden**

Huvudområdena har underindelats i delområden enligt en decimalprincip som framgår av de härefter följande sidorna.

Alla röstberättigade måste känna till vad demokratiska samhällen består av och hur de fungerar och behöver känna till systemet för de mänskliga verksamheterna.

Isynnerhet de som sysslar med information och utbildning och de som har makt och ledande ställning i verksamheterna behöver kunskaper om allt och har i sitt arbete nytta av att väl känna till alla verksamheter som formar framtiden.

Systemet för mänskliga verksamheter.

1. Psykologiska och filosofiska verksamheter
20 områden:
Texten för områdena är länk till hemsidan.

SW 1 Psykologiska och filosofiska verksamheter.

SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar
SW . 101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.
SW . 102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning
SW . 103 Allmänna encyklopedier. Övergripande värderingar.
SW . 104 Övergripande filosofiska verksamheter om samband
SW . 105 Övergripande om forskning
SW . 106 Övergripande om ekonomiska verksamheter
SW . 107 Övergripande filosofier om utbildning o d.
SW . 108 Samhällskunskap.
SW . 109 Ide- filosofi- och lärdomshistoria.

SW 11/19 Individernas inre verkligheter.
SW 11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.
SW 12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.
SW 13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.
SW 14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.
SW 15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.
SW 16 Individens logik. Vetenskpsteori o d.
SW 17 Individens moral och uppfattningar om moral.
SW 18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.

2. Religiösa verksamheter o d.
5 områden:

SW 2 Religiösa verksamheter o d.
SW 20 Övergripande religiösa verksamheter o d.
SW 21 Allmän religionsvetenskap.
SW 22/28 Kristna religioner.
SW 29 Icke kristna religioner o d.

3. Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
15 områden

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.

SW 31 Statistik och demografi.
SW 32 Statsvetenskap.
SW 33 Nationalekonomi, internationell ekonomi.
SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.

SW 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
SW . 351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)
SW . 353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).

SW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar:
SW 36 ...om individernas kroppsliga förhållanden.
SW 37 ...om utbildning o d.
SW 38 ...om fysiska miljöer o ekonomiska verks.
SW 39 ...om sociala miljöer, nöjen, sport o d.

4. Sambandsforskningsverksamheter. Infostruktur.
3 områden:

SW 4 Sambandsforskningsverksamheter.
SW 40 Systemvetenskap.Infostruktur.
SW 41-49 Samband o samordning mellan olika verksamheter.

5. Naturforsknings- och matematikverksamheter.
11 områden

SW 5 Naturforsknings- och matematikverksamheter.
SW 50 Allmänt om naturforskning. Naturkunskap.
SW 51 Matematik.
SW 52 Astronomi, rymdforskning.
SW 53 Fysik o d.
SW 54 Kemi o d.
SW 55 Geologi, meteorologi, hydrologi o d.
SW 56 Paleontologi, arkeologi o d.
SW 57 Biologi, ekologi. Naturgeogr. Utv.lära, ärftlighet
SW 58 Botanik.
SW 59 Zoologi.

6. Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
30 områden:

SW 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
SW 60 Allmänt om teknologiska o ekonomiska verksamheter.

SW 61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks.
SW 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)
SW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.
SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.

SW . 641 Matlagning. 642 Måltider, matservering.
SW . 643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.
SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.
SW . 645 Användning av inventarier o d.
SW . 646 Personlig hygien o d, klädvård (utom tvätt o d)
SW . 647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster o utgifter mm.
SW . 648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.
SW . 649 Personvård: barn, hemsjukvård.

SW 65 Adm, distribution, kommunikation, organisation o d.
SW . 651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning.
SW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.
SW . 6525-6529 Militära verksamheter.
SW . 654 Telekommunikationsverksamheter.
SW . 655 Förlagsverksamheter o d.
SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.
SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.
SW . 659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od.

SW 66/68 Tillverkning av varor.
SW 66 Tillverkning av kemivaror od.
SW 67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
SW 68 Tillverkning av komplexvaror.

SW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.

7. Formgivning av fysiska och sociala miljöer.
21 områden:

SW 7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.
SW 70 Allmänt om konst o kultur.

SW 71 Övergripande formgivning/planering av fysiska miljöer.
SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.
SW 73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning.
SW 74 Konsthantverk, formgivning av bruksföremål. Inredning.
SW 75 Konstmåleri. 76 Grafisk konst, teckenkonst. 77 Fotografi.
SW 78 Musik (konserter o d 792)

SW 79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks. Sport.
SW . 7911-7913 Seder och bruk.
SW . 7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.
SW . 792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.
SW . 793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.
SW . 794 Spel. Skicklighets-och turspel. Lotteri. Lotto. Tips etc.

SW 795 Sociala miljöer och sociala verksamheter.
SW . 7951 Sociologi. Socialvård..
SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.
SW . 7957 Undervisning o d.
SW . 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet.
SW . 7959 Sociala miljöer o verks.i allmänna grupper o d.

SW 796/799 Sport, idrott o d.

8. Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
12 områden:
SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
SW 80 Språkliga verksamheter. 802/809 motsvarar 82/89.
SW 81 Litteraturvetenskap. Litteraturhistoria.
SW 82/89 Skönlitteratur på olika språk.
SW 82 Engelsk skönlitteratur o d.
SW 83 Tysk, nederländsk, nordisk skönlitt.
SW 84 Fransk skönlitteratur o d.
SW 85 Italiensk skönlitteratur o d.
SW 86 Spansk och portuguisisk skönlitteratur o d.
SW 87 Grekisk och latinsk skönlitteratur o d.
SW 88 Slavisk och baltisk skönlitteratur o d.
SW 89 Skönlitt på orientaliska och övriga språk o d .

9. Blandade saklitterära verksamheter. Tidningar. Allmän geografi. Biografi. Allmän historia.
12 områden:
SW 9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.
SW 90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen.
SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.
SW 92 Biografiska verksamheter, släkthistoria o d.
SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.
SW 93 Allmänt om allm. historia. Världs- och forntidshistoria.
SW 94 Medeltidens o nya tidens hist. i allmänhet och i Europa.
SW 95 Medeltidens o nya tidens historia i Asien.
SW 96 Medeltidens o nya tidens historia i Afrika.
SW 97 Medeltidens o nya tidens hist i Nord- o Mellanamerika.
SW 98 Medeltidens o nya tidens historia i Sydamerika.
SW 99 Medeltiden o nya tiden: Australien. Oceanien. Poler. Rymden.

Den fundamentala påverkanskedjan

Det är viktigt att observera den fundamentala påverkanskedjan, där individernas inre verkligheter ger viljor som styr världens utveckling. Viljorna styr de kollektiva politiska viljorna och individernas viljor och de politiska kollektiva viljorna styr tillsammans handlingarna i den yttre verkligheten.

Handlingarna styr dels ekonomiska/teknologiska verksamheter till kroppslig nytta (eller onytta), dels kulturella verksamheter som är informationsverksamheter med olika uttrycksmedel - till psykisk nytta (eller onytta).

De kulturella verksamheterna påverkar individernas inre verkligheter som i sin tur ger upphov till nya viljor, nya kollektiva viljor och och nya ekonomiska och kulturella handlingar.

Vill man förbättra världen måste man se till att individernas inre verkligheter blir lämpliga, vilket kan göras bara med hjälp av lämpliga kulturella verksamheter.

Man kan säga att individernas inre verkligheter och viljor idag på det hela taget är olämpliga, hur ska man då kunna åstadkomma lämpliga kulturella verksamheter? Bland de kulturella verksamheterna finns de offentliga utbildningssystemen (grundskola, gymnasium etc) som genom åratal av förändringar i teorin blivit tämligen bra, i Sverige. I världen för övrigt finns många dåliga utbildningssystem eller inga alls.

Men utbildningssystemen är bara en liten del av alla kulturella verksamheter. Verksamheter som påverkar individenas inre verkligheter och viljor finns också i alla andra kulturella verksamheter: i nöjesindustrin, i reklamindustrin, i tidningar, tidskrifter, radio, TV, video etc, i konst- och designvärlden, överallt. Dessa verksamheter översvämmas av informationer och program som visar livsstilar som inte befrämjar uppkomsten av lämpliga inre verkligheter och lämpliga viljor.

De ekonomiska/teknologiska verksamheterna är beroende av individernas inre verkligheter och viljor och av de kollektiva/politiska viljorna. Det innebär idag fördelning av produktion och konsumtion av varor och tjänster som är mer ojämlik än den behövde vara. Den nuvarande fördelningen är resultat av de bilder av livsstilar som de kulturella verksamheterna förmedlar.

Individernas inre verkligheter och deras viljor, politiken, de ekonomiska verksamheterna och de kulturella verksamheterna bildar alltså fyra stora problemkomplex, som påverkar varandra i ständigt pågående påverkanskedjor.

Komplexen innehåller många skevheter som borde rättas till.

Vill man rätta till skevheterna i de fyra komplexen bör man ha lämpliga värderingar som utgångspunkt. Eftersom hela jordklotet bildar ett enda stort system bör man ha värderingar som gäller överallt. Det som då finns att tillgå är bland annat FNs mänskliga rättigheter och mål med komplement som bl a FNs Millenniedeklaration och senare överenskommelser

Den fundamentala påverkanskedjan

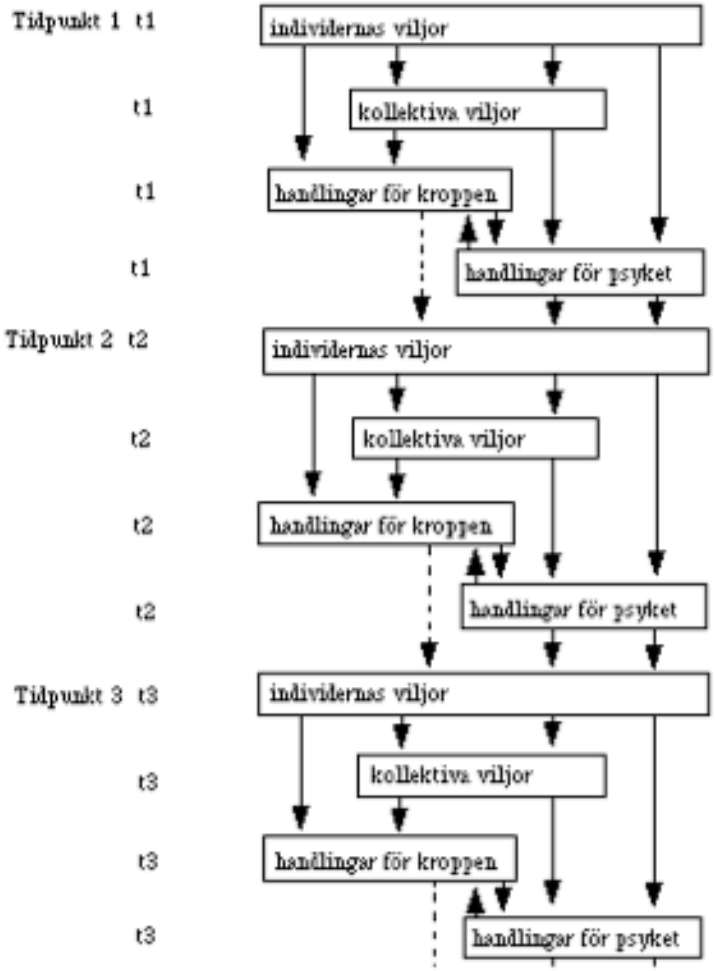

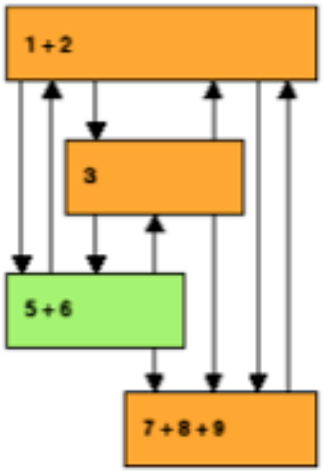

1-2 Filosofiska, psykologiska och religiösa verksamheter.
3 Politiska vetenskaper och politiska verksamheter.
5-6 Naturforskning och teknologiska/ ekonomiska verksamheter.
7-9 Kulturella verksamheter.

4 Bakgrundens med pilarna: Sambandsforskning på samhällsnivå.

Påverkan enligt pilarna sker direkt eller indirekt.

020130

Det är huvudsakligen människornas verksamheter som styr utvecklingen i världen.

Kunskaps- och värderingsverksamheter:

Samlade kunskaper och övergripande värderingar
Samhällenas arkiv, bibliotek och gällande kunskaper och värderingar. Bl a Mänskliga Rättigheter.Kunskapsforskning. Överblickande samhällskunskap. Lärdomshistoria.

Individernas inre verkligheter.
Tankar om hur det var, är, kan bli och bör bli. Framtidsvisioner. Individens känslor, värderingar o d. Estetik. Ideologi, uppfattningar om samband o d. Psykiska mekanismer. Psykologi od. Individens logik. Vetenskapsteori od. Individens moral och tankar om moral.

Religiösa verksamheter od.

Politiska vetenskaper.
Statistik. Demografi. Statvetenskap. Nationalekonomi. Internationell ekonomi. Lagar och förordningar, traktat, juridik

De demokratiska församlingarnas verksamheter.
Riksdag. Kommun- och landstingsfullmäktige. Regering. Mellanfolkliga centrala organ, FN, EU od.

Politiska krav och politiska planeringar.
Poltiska partier o d om indidviernas kroppsliga förhållanden, utbildning o d, fysiska miljöer och ekonomiska verksamheter, sociala miljöer o d.

Sambandsforskningsverksamheter.
Samband och samordning mellan olika verksamheter

Naturforsknings- och matematikverksamheter.
Naturkunskap. Matematik. Astronomi, rymdforkning. Fysik. Kemi. Geologi. meteorologi, hydrologi o d. Arkeologi o d. Biologi, ekologi, naturgeografi, utvecklingslära, ärftlighet. Botanik, Zoologi.

Teknologiska/ ekonomiska verksamheter:

Allmänt om Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.

Hälso- och sjukvårdsverksamheter, räddning o d. Veterinär.

Ingenjörsverksamheter, konstruktion o d.

Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.

Hushållsverksamheter.
Mat, boende. El-, gas- värme-, vatten-, avloppsförsörjning o d. Sophantering. Användning av inventarier od. Personlig hygien och verksamheter i hemmet. Hushållsekonomi, inkomster och utgifter o d. Städning od. Personvård: barnuppfostran, hjälp till gamla och sjuka i hemmet.

Kontorsarbete o d. Datoranvändning.

Opolitisk offentlig civil förvaltning.

Militära verksamheter. Fredsarbete.

Handelsverksamheter.

Telekommuniationsverksamheter.

Förlagsverksamheter o d.

Transportverksamheter. Resebyrå. Lagringsverksamheter o d.

Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.

Allmän företankjgsekonomi. Arbetsförmedling. Arbetsmarknad.

Marknadsförings- och reklamverksamheter o d.

Tillverkning av varor.

Tillverkning / byggande av byggnader och anläggningar.

Kulturella verksamheter:

Allmänt om fysiska och sociala miljöer och konst och kultur

Övergripande formgivning av fysiska miljöer.
Klimatproblem. Jordens geologi. Växt- och djurvärd. Världsplaner. Riksplaner. Länsplaner. Stadsplaner. Vägar, ledningar. Kvartersplaner. Kulturvård.

Formgivning av byggnader och anläggningar. Arkitektur.

Formgivning av föremål och ljud.
Skulptur. Museer. Konsutställningar. Konsthantverk. Bruksföremål. Konstmåleri. Grafisk konst. Teckenkonst. Fotografi. Musik

Sociologi. Seder och bruk.

Film, radio, TV, offentliga fester m m. Teater. Opera. Konserter. Revyer. konstdans, Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. lek. Spel. Lotteri. Tips etc.

Socialvård.

Äldre sociala miljöer.

Vissa sociala miljöer. Bl a brott och kriminalvård m m

Undervisning o d. Forskning.

Sociala verksamheter i boendet.

Verksamheter i allmänna grupper od.

Sport. Idrott od.

Språkvetenskap.
Litteraturvetenskap.
Skönlitteratur.

Tidningar o d.

Allmän geografi. Lokalhistoria. Reseskildringar.

Biografiska verksamheter.

Historieskrivande verksamheter, allmän historia.
Allmänt om allmän historia. Världs- och forntidshistpria. Medeltidens och nya tidens historia i allmänhet och i Europa. Medeltidens och nya tidens historia i Asien. Medeltidens och nya tidens historia i Afrika. Medeltidens och nya tidens historia i Nord- och Mellanamerika

Medeltidens och nya tidens historia i Sydamerika. Medeltidens och nya tidens historia i Oceanien. Poler. Rymden.. (Från omr36-39zzzzzu)
Från regeringens hemsida 11 april 2016 (+ 20 februari 2017)*

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER I SVENSK UTRIKESPOLITIK

UD:S RAPPORTER OM MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER
Afrika (söder om Sahara)
Asien och Oceanien
Europa och Centralasien
Mellanöstern och Nordafrika
Nordamerika, Latinamerika och Karibien
Lärarhandledning för gymnasieskolan om mänskliga rättigheter 2014

Antal invånare i länderna i miljontal hämtade 20 februari 2017 från

2016 WORLD POPULATION DATA SHEET, WITH A SPECIAL FOCUS ON HUMAN NEEDS AND SUSTAINABLE RESOURCES

Från omr40zp. Sidorna 437- 445.

Folkmängd 2017

Afrika (söder om Sahara)

Angola	25,8
Benin	10,8
Botswana	2,2
Burkina Faso	19,0
Burundi	11.1
Centralafrikanska Republiken	5,0
Dr Kongo	79,8
Djibouti	0,9
Ekvatorialguinea	0,9
Elfenbenskusten	23,9
Eritrea	5,4
Etiopien	101,7
Gabon	1,8
Gambia	2,1
Ghana	28,2
Guinea-Bissau	1,9
Guinea-Conacry	11,2
Kamerun	24,4
Kap Verde	0,5
Kenya	45,4
Komorerna	0,8
Kongo	4,9
Lesotho	2,2
Liberia	4,6
Madagaskar	23,7
Malawi	17,2
Mali	17,3
Mauretanien	4,2
Mauritius	1,3
Mocambique	27,2
Namibia	2,5
Niger	19,7
Nigeria	186,5
Rwanda	11,9
Sao Tomé Och Principe	0,2
Senegal	14,8
Seychellerna	0,09
Sierra Leone	6,6
Somalia	11,1
Sudan	42,1
Suan syd	12,7
Swaziland	1,3
Sydafrika	55,7
Tanzania	54,2
Tchad	14,5
Togo	7.5
Uganda	36,6
Zambia	15,9
Zimbabwe	16,0

Asien och Oceanien

Afghanistan	33,4
Australien	24,1
Bangladesh	162,9
Bhutan	0,8
Brunei	0,4
Fiji	0,9
Filippinerna	102,6
Hong Kong	7,4
Indien	1328,9
Indonesien	259,4
Japan	125,3
Kambodja	15,8
Kina	1378,0
Kiribati	0,1
Laos	7,1
Macao	0,7
Malaysia	30,8
Maldiverna	0,4
Marshallöarna	0,06
Mikronesien	0,1
Mongoliet	3,1
Myanmar (Burma)	52,4
Nauru	0,01
Nepal	28,4
Nordkorea	25,1
Nya Zeeland	4,7
Pakistan	203,4
Palau	0,02
Papua Nya Guinea	8,2
Salomonöarna	0,7
Samoa	0,2
Singapore	5,6
Sri Lanka	21,2
Sydkorea	50,8
Taiwan	23,5
Thailand	65,3
Tonga	0,1
Tuvalu	0,01
Vanuatu	0,3
Vietnam	92,7
Östtimor	1,3

Europa och Centralasien

Albanien	2,9
Andorra	0,08
Armenien	3,0
Azerbajdzjan	9,8
Belgien	11,3
Bosnien Och Hercegovina	3,5
Bulgarien	7,1
Cypern Mr-Rapport 2010.Doc	
Cypern	1,2
Danmark	5,7
Estland	1,3
Finland	5,5
Frankrike	64,6
Georgien	4,0
Grekland	10,8
Irland	4,7
Island	0,3
Italien	60,6
Kazakstan	17,8
Kirgizistan	6,1
Kosovo	1,8
Kroatien	4,2
Lettland	2,0
Liechtenstein	0,04
Litauen	2,9
Luxemburg	0,6
Makedonien	2,1
Malta	0,4
Moldavien	3,6
Monaco	0,04
Montenegro	0,6
Nederländerna	17,0
Norge	5,2
Polen	38,4
Portugal	10,3
Rumänien	19,8
Ryssland	144,3
San Marino	0,03
Schweiz	8,4
Serbien	7,1
Slovakien	5,4
Slovenien	2,1
Spanien	43,3
Storbritannien	65,6
Tadzjikistan	8,6
Tjeckien	10,6
Turkiet	79,5
Turkmenistan	5,4
Tyskland	82,6
Ukraina	42,7
Ungern	9,8
Uzbekistan	31,9
Vatikanstaten	
Vitryssland	9,5
Österrike	8,8
Sverige	9,9
Channel Islands	0,2

Mellanöstern och Nordafrika

Algeriet	40,8
Bahrain	1,4
Egypten	93,5
Förenade Arabemiraten	9,3
Irak	38,1
Iran	79,5
Israel	8,2
Jemen	27,5
Jordanien	8,2
Kuwait	4,0
Libanon	6,2
Libyen	6,3
Marocko	34,7
Oman	4,4
Palestinska Områdena	4,8
Qatar	2,5
Saudiarabien	31,7
Syrien	17,2
Tunisien	11,3
Västsahara	0,6

Från http://wimnell.com/omr36-39zzzze.pdf

Nordamerika Latinamerika och Karibien

Antigua Och Barbuda	0,09
Argentina	43,6
Bahamas	0,4
Barbados	0,3
Belize	0,4
Bolivia	11,0
Brasilien	206,1
Chile	18,2
Colombia	48,8
Costa Rica	4,9
Dom Rep	10,6
Dominica	0,07
Ecuador	16,5
El Salvador	6,4
Förenta Staterna	323,9
Grenada	0,1
Guatemala	16,6
Guyana	0,3
Haiti	11,1
Honduras	8,2
Jamaica	2,7
Kanada	36,2
Kuba	11,2
Mexiko	128,6
Nicaragua	6,3
Panama	4,0
Paraguay	7.0
Peru	31,5
St Kitts Och Nevis	0,05
St Lucia	0,2
St Vincent Och Grenadinerna	0,1
Surinam	0,5
Trinidad Och Tobago	1,4
Uruguay	3,5
Venezuela	31.0
Curacau	0,2
Guadelooupe	0,4
Martinique	0,4
Puerto Rico	3.4

Från regeringen.se 28 april 2019

Afrika

- Angola
- Burkina Faso
- Burundi
- Centralafrikanska republiken
- Demokratiska republiken Kongo
- Eritrea
- Etiopien
- Gambia
- Kenya
- Liberia
- Mali
- Moçambique
- Niger
- Nigeria
- Republiken Kongo
- Rwanda
- Senegal
- Somalia
- Sudan
- Sydafrika
- Sydsudan
- Tanzania
- Uganda
- Zambia
- Zimbabwe

Amerika

- Argentina
- Bolivia
- Brasilien
- Chile
- Colombia
- Ecuador
- El Salvador
- Guatemala
- Haiti
- Honduras
- Jamaica
- Kanada
- Kuba
- Mexiko
- Nicaragua
- Uruguay
- USA
- Venezuela
- Peru
-

Asien och Oceanien

- Afghanistan
- Australien
- Bangladesh
- Brunei
- Filippinerna
- Hongkong
- Indien
- Indonesien
- Japan
- Kambodja
- Kina
- Malaysia
- Maldiverna
- Myanmar
- Nordkorea
- Pakistan
- Papua Nya Guinea
- Singapore
- Sri Lanka
- Sydkorea
- Thailand
- Vietnam
- Östtimor

Europa och Centralasien

- Albanien
- Armenien
- Azerbajdzjan
- Belgien
- Bosnien och Hercegovina
- Bulgarien
- Cypern
- Danmark
- Estland
- Finland
- Frankrike
- Georgien
- Grekland
- Irland
- Island
- Italien
- Kazakstan
- Kirgizistan
- Kosovo
- Kroatien
- Lettland
- Litauen
- Luxemburg

- Malta
- Nordmakedonien
- Moldavien
- Montenegro
- Nederländerna
- Norge
- Polen
- Portugal
- Rumänien
- Ryssland
- Schweiz
- Serbien
- Slovakien
- Slovenien
- Spanien
- Storbritannien
- Tadzjikistan
- Tjeckien
- Turkiet
- Turkmenistan
- Tyskland
- Ukraina
- Ungern
- Uzbekistan
- Vitryssland
- Österrike

Mellanöstern och Nordafrika

- Algeriet
- Bahrain
- Egypten
- Förenade Arabemiraten
- Iran
- Irak
- Israel
- Jemen
- Jordanien
- Kuwait
- Libanon
- Libyen
- Marocko
- Oman
- Palestina
- Qatar
- Saudiarabien
- Syrien
- Tunisien
- Västsahara

Från http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzv.pdf

Innehåll sidorna 7- 173:

7 **Kapitlet om Världen från Big Bang till början på mars 2020**

8 Världens befolkning i början på 1990-talet
9 Världshistorien på nio sidor. Sven Wimnell 1995
18 Filosofins historia. Bertrand Russel om västerlandets visdom.
24 I skuggan av framtiden. Modernitetens idéhistoria.
44 Kunskapens makt (och maktens kunskap)
48 Tillägg 20 november 2020 om ny filosofibok

49 ÅKE HOLMBERG: Vår världs historia.
58 Exempel på inre verkligheter och sociala miljöer.
59 Världen byggdes om på 1900-talet.
80 Sverige under 1900-talet.
84 1900-talet.

89 Om FN och Svenska FN-förbundet som undersöker hur världen är och försöker göra den bättre
90 FN, *Förenta Nationerna* (engelska *The United Nations*), internationell freds- och säkerhetsorganisation och institution för mellanfolkligt samarbete, bildad vid andra världskrigets slut. Från
96 Medlemsstater
103 Förenta Nationerna, FN.

107 Svenska FN-förbundet 16 mars 2020.
110 Vad gör FN?
111 FN:s arbete för fred, säkerhet och nedrustning
117 FN:s arbete med mänskliga rättigheter och demokrati
124 FN:s arbete för utveckling och fattigdomsbekämpning

135 Om Svenska FN-förbundet

141 FN som organisation
155 FN:s underorgan
166 Sverige och FN

169 Agenda 2030 och klimatet: Museer. myndigheter, skolor m m ska ha tydlig information om framtidsproblemen
170 Förenta nationernas mål i Agenda 2030
171 Klimatförändringen och miljöerna
172 Hav och marina resurser
173 Ekosystem och biologisk mångfald

Från http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzu.pdf

Klimatet och FNs mål för framtiden

Det största problemen i världen nu är klimatkrisen, coronasjukan och problemen bakom FNs 17 mål för framtiden. Alla enskilda och alla myndigheter och organisationer bör observera detta.

Förenta nationens 17 mål gäller för hela världen och också för Sverige.

Som de viktigaste problemen nu kan ses FNs mål om klimat, hav och marina resurser och ekosystem och biologisk mångfald.

Här från regeringens skrivelse till riksdagen: **Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030, skr. 2015/16:182 (pdf 782 kB) :**

Klimatavtalet från Paris från december 2015 är en milstolpe i klimatarbetet. För första gången har världen ett globalt klimatavtal där alla länder åtar sig att bidra med allt ambitiösare åtaganden. Avtalet skapar förutsättningar för ökat stöd till utvecklingsländer, både för att begränsa utsläppen och för att anpassa sig till klimatförändringarna.

Fattiga och sårbara länder som inte har resurser att anpassa sig samt kvinnor, män, flickor och pojkar som lever i fattigdom och utsatthet drabbas särskilt hårt av klimatförändringar. Åtnjutandet av de mänskliga rättigheterna kan påverkas av miljöförstöring och klimatförändringar, inklusive ursprungsbefolkningars rättigheter.

Fattigdomsbekämpningen riskerar att avstanna eller gå om intet om inte klimatförändringarna hejdas. Detta på grund av klimatförändringarnas effekter som t ex. extremare väder som torka, skyfall och stormar, vilket i sin tur också påverkar bl.a. vattentillgång och livsmedelsproduktion, men också stabilitet och säkerhet samt migrationsflöden. Arbeten som syftar till att reducera riskerna för, och minska konsekvenserna av, olyckor och katastrofer är också viktiga för anpassningen till ett förändrat klimat.

Sverige ska gå före i klimatfrågan som är vår tids ödesfråga. Alla länder måste ställa om till ett hållbart samhälle med låga utsläpp och hög motståndskraft mot klimatförändringarnas effekter. Det kräver ett sammanhållet globalt och nationellt klimatarbete samt att klimatarbetet, såväl utsläppsminskningar som anpassning, integreras på ett samstämmigt sätt i alla politikområden.

Sverige ska fortsatt vara en pådrivande part för genomförandet av klimatavtalet från Paris, inte minst i förhållande till utvecklingsländer. OECD-länder som Sverige har ett särskilt ansvar för att gå före genom ambitiösa utsläppsmål. Sverige ska bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer. Sverige driver på inom EU för en ambitiös klimatpolitik samt arbetar aktivt med andra länder och aktörer för att stärka allianser och samarbeten.

Sverige bidrar substantiellt till ett flertal globala klimatfonder. Sverige bidrar även till att främja kapacitetsuppbyggnad, teknikutveckling och innovativa lösningar för minskade utsläpp och klimatanpassning inte minst i utvecklingsländer. Sverige ska också bidra till att stödja utvecklingsländernas genomförande av de nationella klimatplanerna.

Kopplingarna mellan utvecklingsstrategier och klimatplanerna bör därmed också stärkas. Det är dock viktigt att även utvecklingsländerna har åtaganden under det nya avtalet och att fler länder uppmuntras att bidra till klimatfinansiering.

Hav och marina resurser
Sammanfattat handlar det om att förebygga och avsevärt minska alla slags föroreningar i havet, i synnerhet från landbaserad verksamhet, inklusive marint skräp och tillförsel av näringsämnen, samt om att hållbart förvalta, skydda och återställa marina och kustnära ekosystem. Havsförsurningens konsekvenser ska minimeras och åtgärdas. Effektiv fångstreglering ska införas. Överfiske, olagligt, orapporterat och oreglerat fiske liksom destruktiva fiskemetoder ska stoppas.

Vetenskapligt baserade förvaltningsplaner ska genomföras i syfte att återställa fiskbestånden på kortast möjliga tid till minst de nivåer som kan ge maximal hållbar avkastning. Minst 10 procent av kust- och havsområdena ska skyddas. Fiskesubventioner som bidrar till överkapacitet, överfiske eller olagligt, orapporterat och oreglerat fiske bör avskaffas och nya sådana ska förhindras.

Utvecklingsländers och de minst utvecklade ländernas behov bör integreras i WTO-förhandlingarna om fiskesubventioner. Den ekonomiska nyttan av ett hållbart nyttjande av marina resurser bör öka för små önationer under utveckling och de minst utvecklade länderna, bl.a. genom en hållbar förvaltning av fiske, vattenbruk och turism.

Vetenskaplig kunskap, forskningskapacitet och havsteknik ska utvecklas, med hänsyn till Oceanografiska kommissionens kriterier och riktlinjer, med fokus på små önationer under utveckling och de minst utvecklade länderna. Tillträde för småskaliga icke-industriella fiskare till marina resurser och marknader ska säkerställas. Bevarandet och hållbart nyttjande av haven och havsresurserna ska stärkas, bl.a. genom att genomföra FN:s havsrättskonvention.
Havens resurser bidrar till global livsmedelstrygghet och kan bidra till en hållbar tillväxt. Detta är viktigt för många fattiga länder och människor som är beroende av kustnära fiske. Det är också av betydelse för utveckling av hållbar turism där attraktiva miljöer med friska kustvatten och korallrev är viktiga.

Tillståndet för kustvatten och haven är mycket allvarligt. Ekosystemen och därmed havets ekosystemtjänster påverkas negativt av bl.a. klimatförändringar, havsförsurning, utvinning av mineral och bottentrålning, marin nedskräpning och miljögifter. Havens motståndskraft och förmågan att uppta och bryta ner näringsämnen och gifter, reglering av klimat m.m. försämras. Många fiskebestånd minskar kraftigt och arter dör ut.

Arbete mot ohållbara fiskesubventioner och överfiske är centralt. Att utveckla och genomföra vetenskapligt baserade förvaltningsplaner i syfte att återställa fiskbestånden till minst de nivåer som kan ge maximal hållbar avkastning är nödvändigt för att säkra livsmedelsresursen i utvecklingsländer och bidra till en hållbar ekonomisk utveckling.

För att bidra till arbetet med hållbara hav behövs samarbete över landgränser och samstämmiga åtgärder mellan flera politikområden som t.ex. miljö-, jordbruks-, fiske-, närings- utbildnings- och utrikespolitik.

Ekosystem och biologisk mångfald
Sammanfattat handlar det om att bevara, återställa och hållbart använda ekosystem på land och i vattendrag och deras ekosystemtjänster, särskilt skogar, våtmarker, berg och torra områden, i enlighet med de skyldigheter som anges i internationella överenskommelser.

Hållbart brukande av alla typer av skogar ska främjas, avskogning stoppas, utarmade skogar återställas och ny- och återbeskogningen kraftigt ökas i hela världen. Ökenspridning ska bekämpas och förstörd mark och jord ska återställas. Bergsekosystemen ska bevaras.

Omedelbara åtgärder ska vidtas för att minska förstörelsen av naturliga livsmiljöer, hejda förlusten av biologisk mångfald och skydda utrotningshotade arter. En rimlig och rättvis fördelning av den nytta som uppstår vid användning av genetiska resurser ska främjas samt lämpligt tillträde till sådana resurser, i enlighet med internationella avtal.

Omedelbara åtgärder ska vidtas för att stoppa tjuvjakt på och handel med skyddade djur- och växtarter. Åtgärder ska införas för att förhindra införseln av invasiva främmande arter samt kontrollera eller utrota prioriterade arter. Ekosystemens och den biologiska mångfaldens värden ska integreras i nationella och lokala planerings- och utvecklingsprocesser, strategier för fattigdomsminskning samt räkenskaper.

Finansiella resurser för biologisk mångfald, ekosystem och hållbart brukande av skogar ska öka och utvecklingsländer ska ges lämpliga incitament att utveckla ett sådant bruk, inklusive bevarande och återbeskogning. Globalt stöd mot tjuvjakt och illegal handel med skyddade arter ska öka, bl.a. genom ökade möjligheterna till hållbar försörjning i lokalsamhällen.

Fungerande ekosystem och biologisk mångfald är grunden för de processer som förser oss med mat, vatten, energi, kläder etc. Skydd, bevarande av och hållbart nyttjande och restaurering av ekosystem och naturresurser samt bevarande av biologisk mångfald är därför nödvändigt.

De viktiga sambanden mellan ekonomisk utveckling och behovet av att skydda och bevara ekosystem, inklusive biologisk mångfald behöver tydliggöras.

Den pågående utarmningen av den biologiska mångfalden drabbar i särskilt hög grad människor som lever i fattigdom vilka ofta livnär sig på naturresurser. Många av dessa är kvinnor. Arbetet i konventionen om biologisk mångfald och de s.k. Aichimålen är väsentligt för att nå flera av de globala målen.

Hållbart brukande av skogsresurser, inklusive minskning av avskogning, är viktigt bl.a. vad gäller klimatpåverkan, hållbar energi, tryggad livsmedelsförsörjning, ekonomisk tillväxt och fattigdomsbekämpning.

Olagliga avverkningar och handel med associerade trävaror ger negativa effekter på skogar och på människorna som lever av och i dessa skogar. Utvecklingsländer har särskilda behov av tekniskt och vetenskapligt kunnande, liksom av resurser, för att utveckla, bevara och hållbart bruka skogsekosystem, inklusive återbeskogning.

Arbete med skog och hållbar utveckling kräver samstämmiga åtgärder mellan olika politikområden som närings-, jordbruks, miljö-, klimat- och utrikespolitik.

För mer om detta se regeringens hemsida på internet
https://www.regeringen.se/sveriges-regering/

Förenta nationernas mål i Agenda 2030

Mars 2019

Mål 1 är att avskaffa all form av fattigdom överallt.
- **Ingen fattigdom**

Mål 2 är att avskaffa hunger, uppnå tryggad livsmedelsförsörjning, uppnå en bättre kosthållning och främja ett hållbart jordbruk.
- **Ingen hunger**

Mål 3 är att säkerställa att alla kan leva ett hälsosamt liv och verka för alla människors välbefinnande i alla åldrar.
- **Hälsa och välbefinnande**

Mål 4 är att säkerställa en inkluderande och jämlik utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla.
- **God utbildning för alla**

Mål 5 är att uppnå jämställdhet, och alla kvinnors och flickors egenmakt.
- **Jämställdhet**

Mål 6 är att säkerställa tillgång till och hållbar vatten- och sanitetsförvaltning för alla.
- **Rent vatten och sanitet**

Mål 7 är att säkerställa att alla har tillgång till tillförlitlig, hållbar och modern energi till en överkomlig kostnad.
- **Hållbar energi för alla**

Mål 8 är att verka för en inkluderande och långsiktigt hållbar ekonomisk tillväxt, full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla.
- **Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt**

Mål 9 är att bygga upp en motståndskraftig infrastruktur, verka för en inkluderande och hållbar industrialisering och främja innovation.
- **Hållbar industri, innovationer och infrastruktur**

Mål 10 är att minska ojämlikheten inom och mellan länder.
- **Minskad ojämlikhet**

Mål 11 är att städer och bosättningar ska vara inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara.
- **Hållbara städer och samhällen**

Mål 12 är att främja hållbara konsumtions- och produktionsmönster.
- **Hållbar konsumtion och produktion**

Mål 13 är att vidta omedelbara åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och dess konsekvenser.
- **Bekämpa klimatförändringen**

Mål 14 är att bevara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt i syfte att uppnå en hållbar utveckling.
- **Hav och marina resurser**

Mål 15 är att skydda, återställa och främja ett hållbart nyttjande av landbaserade ekosystem, hållbart bruka skogar, bekämpa ökenspridning, hejda och vrida tillbaka markförstöringen samt hejda förlusten av biologisk mångfald.
- **Ekosystem och biologisk mångfald**

Mål 16 är att främja fredliga och inkluderande samhällen för hållbar utveckling, se till att alla har tillgång till rättvisa samt bygga upp effektiva och ansvarsskyldiga och inkluderande institutioner på alla nivåer.
- **Fredliga och inkluderande samhällen**

Mål 17 är att stärka genomförandemedlen och återvitalisera det globala partnerskapet för hållbar utveckling.
- **Genomförande och globalt partnerskap**

Från https://www.sida.se/Svenska/

4 december 2020 (Det går att klicka)

- Om Sida
- Organisation
  - Styrelsen
  - Generaldirektörens stab
  - Internrevision
  - Avdelningen för ledningsstöd
  - Avdelningen för HR och kommunikation
  - Avdelningen för verksamhetsstöd
  - Avdelningen för internationella organisationer och tematiskt stöd
  - Avdelningen för partnerskap och innovation
  - Avdelningen för Europa och Latinamerika
  - Avdelningen för Asien, Mellanöstern och humanitärt bistånd
  - Avdelningen för Afrika
  - Sidas vetenskapliga råd
- Så styrs vi
  - Förordning med instruktion
  - Regleringsbrev
  - Policy och strategier
- Budget
- Lediga jobb
- Om webbplatsen
  - Sajtkarta
  - Tillgänglighet för sida.se
  - Behandling av personuppgifter

Aktuellt och press

- Nyheter
  - 2020
  - 2019
  - 2018
  - 2017
  - 2016
- På gång
  - Tidigare evenemang
- Development Talks
- Pressrum
  - Pressmeddelanden
  - Pressinbjudningar
  - Pressbilder
  - Logotyp
  - Sidas bildbank
  - Historiska biståndsbilder
- Debattartiklar

- 2020
- 2019
- 2018
- 2017

- Sida i medierna
  - 2020
  - 2019
  - 2018
  - 2017
  - 2016
  - 2015
  - 2014
  - 2013
  - 2012
- Prenumerera

Så fungerar biståndet

- Svenskt bistånd
  - Svenskt utvecklingssamarbete får högst betyg
  - Globala Målen och klimatavtalet
  - Prioriteringar i biståndet
  - Uppföljning och kontroll av biståndet
  - Bra bistånd är effektivt
  - Syftet med biståndet
  - Åsikter om bistånd
- Olika sorters bistånd
  - Långsiktigt utvecklingssamarbete
  - Humanitärt bistånd
- Finansieringsformer
  - Alternativ finansiering av utveckling
- Aktörer i biståndet
  - Civilsamhället
  - Offentlig sektor
  - Forskare och universitet
  - Näringslivet
  - Svenskt bistånd via FN
  - Svenskt bistånd via EU
  - Världsbanken
- Öppenhet och anti-korruption
  - Vårt arbete mot korruption
  - Öppenhet och transparens
- Resultat av svenskt bistånd
  - Resultat av svenskt bistånd 2019
  - Att mäta och kommunicera resultat
  - Människan i centrum
  - Resultatexempel

Teman

- Demokrati, mänskliga rättigheter och yttrandefrihet.
  - Resultatexempel
- Fredliga och inkluderande samhällen
  - Resultatexempel
- Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter
  - Sida försvarar aborträtten
- Jämställdhet
  - Resultatexempel
- Utbildning
- Forskning och innovation
- Miljö och klimat
  - Resultatexempel
- Hållbara hav och vatten
- Hållbar energi
- Hälsa
  - Sidas arbete mot covid-19
  - Resultatexempel
- Vatten och sanitet
- Lantbruk och livsmedelsförsörjning
  - Resultatexempel
- Handel
- Privatsektorutveckling
- Sysselsättning
- Migration

Länder

- Afrika söder om Sahara
  - Burkina Faso
  - Centralafrikanska republiken
  - Demokratiska republiken Kongo
  - Etiopien
  - Kamerun
  - Kenya
  - Liberia
  - Mali
  - Mauretanien
  - Moçambique
  - Niger
  - Nigeria
  - Rwanda
  - Somalia
  - Sudan
  - Sydsudan
  - Tanzania
  - Tchad
  - Uganda
  - Zambia

- Zimbabwe
- Regionalt samarbete i Afrika

- Mellanöstern och Nordafrika
  - Sidas regionala arbete i Mellanöstern och Nordafrika
  - Irak
  - Jemen
  - Palestina
  - Syrien
- Asien
  - Regionalt samarbete i Asien och Oceanien
  - Afghanistan
  - Bangladesh
  - Kambodja
  - Myanmar
- Europa
  - Regionalt samarbete i Europa
  - Albanien
  - Belarus
  - Bosnien-Hercegovina
  - Georgien
  - Kosovo
  - Moldavien
  - Nordmakedonien
  - Ryssland
  - Serbien
  - Turkiet
  - Ukraina
- Latinamerika
  - Bolivia
  - Colombia
  - Guatemala
  - Kuba
  - Venezuela
- Globala utvecklingsinsatser
  - Resultatexempel

Engagera dig

- Att arbeta med bistånd
- Lediga jobb på Sida
  - Tillsatta befattningar
  - Personalstrategi
- Internationella tjänster
  - Bilaterala Biträdande Experter (BBE)
  - Junior Professional Officer (JPO)
  - Special Assistant to the Resident Coordinator (SARC)
  - Junior Professionals in Delegation (JPD)
  - UN Youth Volunteer

- Traineeprogrammet
- Sidas stipendier och praktikprogram
- Boka en föreläsning genom Sida Alumni
- Vanliga frågor om engagemang

För samarbetsparter

- Aktörsgrupper
  - Civila samhället / organisationer
  - Forskarsamhället och universitet
  - Näringslivet
  - Offentlig sektor
- Resurser för alla aktörsgrupper
  - Att samarbeta med Sida
  - Kurser och utbildning
  - Metod och verktyg
  - Mål- och resultatstyrning
  - Utlysningar
  - Upphandlingar
  - Utvärderingar
  - OECD-DAC
  - Globala målens logotyper
  - Sidas logotyp

Sidas uppdrag

Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete, Sida, är en statlig myndighet som arbetar på uppdrag av Sveriges riksdag och regering för att minska fattigdomen i världen. Genom vårt arbete och tillsammans med andra bidrar vi till att genomföra Sveriges politik för global utveckling.

Läs mer om oss

Kontakt

Valhallavägen 199
105 25 Stockholm
Växel: 08-698 50 00
Fax: 08-20 88 64
E-post: sida@sida.se

Ställ din fråga i vårt forum.

Kontakta oss

Snabblänkar

Pressrum
Publikationer
Kurser
Sajtkarta
Om webbplatsen och cookies
Sidas behandling av personuppgifter
Anmäl korruption
Openaid.se

Följ oss

Sven Wimnells hemsida med projekt: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ?

Ska man kunna förbättra världen måste man ha bra kunkaper om världen: Hur den var, hur den är, kan bli och bör bli. Vetenskapliga forskningsrapporter om det tar flera år att göra och är vanligen inte dagsaktuella när resultaten presenteras. För förbättringar av världen behövs aktuella uppgifter, i tidningsartiklar kan man få underlag. Men de kan vara sanna eller falska, lämpliga eller olämpliga.

I projeket om samhällsplaneringens problem har under många år införts tidningsartiklar från DN, Dagens Nyheter, som är Sveriges största morgontidning och har många medarbetare över hela världen, och på ett enkelt sätt, vad man kan antaga, ger en bild av världen som kan vara till hjälp när man vill förbättra världen. Artiklarna kan ha brister men det finns ingen möjlighet att kunna kommentera alla artiklar om hur bra eller dåliga de är.

Regeringen har ingen minister för grundläggande livsåskådningar och idéer för politik, det närmaste de kommer det är Kulturministern som ska stå för demokrati och kultur och i arbetsuppgifterna har bl a religion och idrott. Kulturministern har enligt arbetsuppgifterna, verkar det, ett mycket bredare arbete än det hon visar upp. Aktörer inom politiken har svårt att hantera det som borde ingå i kulturministerns uppgifter .

När det gäller livsåskådingar o d är bland de främsta i Sverige Sven - Erik Lidman och när det gäller religion Christer Sturmark. De har artiklar i DN den 10 december 2020, som bifogas här.

" En balansakt mellan kungen och penningpåsen

DN 10 dec 2020

Moderaternas nya idéprogram genomsyras av en nostalgisk vurm för familjen och nationen. Idéhistorikern Sven-Eric Liedman synar tankarna om liberalkonservatism och finner en skvader.

Sverige har på några få år genomgått en dramatisk ideologisk förändring. Den började med att Sverigedemokraterna kom in i riksdagen 2010. Budskapet var ett och bara ett: invandringen höll på att förstöra Sverige.

Deras röstläge skruvades upp i falsett när den stora flyktingströmmen kom 2015. Snart var de inte ensamma i sin kritik. Parti efter parti talade om vikten av en stram invandringspolitik, i takt med att SD:s opinionssiffror sköt i höjden.

Både Kristdemokraterna och Moderaterna fick nya partiledare. Den fräna unga Ebba Busch övergav den lite veliga politik som Göran Hägglund fört. Hon drömde om en kristen höger i Sverige, lik den i USA.

Moderaternas Ulf Kristersson gjorde en ännu skarpare gir med sitt parti. Nu skulle det breda välfärdssystem som hans företrädare Reinfeldt försvarat bantas ordentligt. Sverige skulle också bli svenskare.

Jimmie Åkesson började drömma om ett stort högerblock.

I april 2019 tillsatte Moderaterna en grupp som skulle ta fram ett nytt idéprogram för Moderaterna. Sekreterare blev Alice Teodorescu. Hon hade redan gett liberalkonservatismen ett ansikte. Det är också liberalkonservatismen som genomsyrar det programförslag som kommittén nyligen lagt fram.

Nationalismen är påfallande. ”Svensk kultur och svensk historia förenar människor över generationerna, men är också en viktig brygga in i det svenska samhället.”

På Reinfeldts tid höll man tyst om svenskhet och nationalstat och judisk-kristen tradition. Desto viktigare har dessa stora ord nu blivit. Vi får veta att ”Sverige är format av ett kristet socialt och kulturellt arv som sträcker sig mycket långt tillbaka”. Ja, ”Sverige är en av världens äldsta nationalstater”.

Gamla tiders högermän skulle ha skrockat belåtet inför sådana meningar, Men kanske hade de blivit lite betänksamma när de läst hyllningen till ”upplysningens och förnuftets tradition”.

Å andra sidan hade de tagit till sig de stränga orden om brott och straff i förslaget och än mer åt allt det vackra som sägs om vikten av ett starkt svenskt försvar (låt vara nu inlemmat i Nato).

I god konservativ anda värnar programförslaget också om familjen. Skribenterna är visserligen inte helt omoderna utan talar om familjen ”i de olika former den kan ha i vårt samhälle idag”. Men det är i familjen som vi framför allt tar ansvar för andra människor. En trygg familj gör barnen till ”starka vuxna”.

Ändå har inte allt återgått till det gamla. Plötsligt får man veta att Moderaterna också är ”individualismens parti”. Så sa man inte i gamla Högerpartiet. I all traditionell konservatism var familjen samhällets minsta beståndsdel. Men här är det fråga om den liberala sidan i det nya liberalkonservativa partiet.

Programförslagets rubrik är ”Frihet och ansvar”.

Vad är då frihet? ”Friheten att välja” står det först. Det är vad alla de gamla allianspartierna hävdade och fortfarande hävdar. Det är med valfriheten som vårt bisarra skolsystem motiveras. Valfriheten gör människan till konsument. Hon väljer fritt i det utbud som finns till salu.

Kanske har programkommittén funnit att det också krävs något mer. Friheten har ”ett avgörande existentiellt värde”, heter det. Det öppnas en vidare rymd över oss; vi slipper ut från varuhuset. Är det inte lite Jean-Paul Sartre över orden?

Å nej, så roligt ska det inte bli. Friheten är vägen till ”nya vetenskapliga insikter, till ett växande välstånd och till kulturella landvinningar”. Förhållandet mellan den enkla valfriheten och frihetens existentiella sida förblir oklart.

Friheten tillhör individen, men individen har också ett ansvar ”för sig själv, sina nära och vårt samhälle”. Ja, individen måste också göra sig ”anställningsbar” och därmed smidigt anpassa sig till den rådande arbetsmarknaden. Arbetslinjen gäller fortfarande.

När människor flyr från krig och nöd har vi också ett ansvar. Men ansvaret gäller först och främst närområdet, i synnerhet grannländerna. Underförstått: vårt ansvar för syrier och afghaner är begränsat.

Därmed är vi inne på det hetaste området i programmet, invandringen. Invandringen ska vara ”ändamålsenlig”, heter det. Människor som söker sig hit ska vilja arbeta eller ”driva företag”.

Massinvandringen har skadat Sverige. Integrationen har under de senaste årtiondena varit usel. Denna integration är en enkelriktad process – kort sagt, de som kommer hit ska anpassa sig efter oss, inte vi efter dem. De ska bli som vi.

Uppenbarligen är detta en norm, ett påbud och inte en beskrivning av hur integration gått till i verkligheten. Kulturer tar färg av varandra. Under hela efterkrigstiden har det svenska samhället påverkats av dem som kommit hit.

Men nu ska det enligt Moderaterna bli slut på detta. Människor långt bortifrån ska anpassa sig efter den uråldriga kristna svenska kulturen. Och helst ska de inte komma hit alls.

I några meningar sammanfattas den moderata versionen av den svenska utvecklingen efter 1945.

Fram till slutet av 60-talet genomgick landet en strålande utveckling (inte ett ord om att detta var socialdemokratins stora period). Sedan stagnerade ekonomin under ett kvartssekel, staten blev för stor, vård och skola likriktades. (I själva verket hade det varit så sedan reformationen.)

Så kom räddningen på 90-talet, den alltför stora välfärdsstaten ersattes med entreprenörskap.

Arbetslinjen gällde! Men under 10-talet stannade allting åter upp, och brottsligheten blev aggressivare. (Åter en sanning med modifikation: antalet mord ökade inte.)

Och nu är det alltså dags för liberalkonservatismen.

Liberalismen är närmare bestämt nyliberalism. Men en förändring har skett sedan Bildts tid. Då följde man Milton Friedman med hundlik tillgivenhet. Friskolorna var en kopia av Friedmans förslag. ”Voucher” blev ”skolpeng” på svenska.

Nu är det den andre store nyliberalen, Friedrich Hayek, som håller i taktpinnen. Det moderna samhället är ”oöverblickbart”. Därför är det omöjligt att detaljstyra.

Hayek in i detalj!

Men miljö och klimat måste man åtminstone ta tag i. Människan och inte den övriga naturen ska vara utgångspunkten. Vi har ett ”förvaltaransvar” (väl samma ansvar som Gud gav Adam i Bibeln). Och allt måste förenas med ”ekonomisk tillväxt”.

Himmel och jord må brinna, men tillväxten den står kvar.

Jämlikheten är enbart en jämlikhet inför lagen. Inte ett ord om de skenande sociala, ekonomiska och kulturella skillnaderna i dagens Sverige. De är inte politikens problem.

Till sist är frågan oundviklig: Hur går liberalism och konservatism ihop? Man kan lugnt svara: inte alls! Å ena sidan kungen och altaret, å andra sidan den ständigt mer välfyllda penningpåsen.

Men Sverigedemokrater och Kristdemokrater slickar säkert girigt i sig den kristna och nationalistiska grädden. Ekonomin får man ta på köpet.

Sven-Eric Liedman"

" Idéhistorikern och författaren Sven-Eric Liedman är aktuell med ”Från Platon till demokratins kris” (Albert Bonniers förlag). "

"Ateism är inte en livsåskådning. Karikatyren av icke-troende skapar inga samtal, skriver Christer Sturmark

DN 10 dec 2020

Ett stort antal människor – bland andra undertecknad – menar att religion inte spelar någon betydande roll eller någon roll alls i deras liv. Men vi har fel, enligt religionshistorikern Paul Linjamaa (DN Kultur 4/12).

Religion, hävdar han, spelar i själva verket fortfarande en central roll i alla människors liv och det är till och med svårt att föreställa sig tillvaron utan den.

Vi behöver ha ett seriöst samtal om livsåskådningsfrågor i den offentliga debatten. Vår samtid präglas av en tilltagande globalisering och migration. Om vi inte förstår varandras livsåskådningar, eller ens vår egen, så kan vi inte heller förstå eller kommunicera med varandra. Det försvårar en fredlig samexistens.

Detta mål gagnas inte av den typ av resonemang som det Paul Linjamaa för där begrepp omdefinieras till oigenkännlighet och resonemang förenklas till halmgubbar (till exempel i kritiken av Björn Ulvaeus).

De flesta människor uppfattar begreppet ”religion” som någon form av tro på övernaturliga fenomen, gudar, andar, transcendenta själar, återfödelse eller liknande, vilket bekräftas av de flesta uppslagsverk.

Men det är uppenbart att vi är ett stort antal – sannolikt ett växande antal – människor, i Sverige och i världen, som inte tror på sådana fenomen. När Linjamaa påstår att religion spelar en central roll även för dem, och att det är svårt att föreställa sig en tillvaro utan religion, så beror det inte på att han i grunden ifrågasätter detta.

I stället utgår påståendet från en omdefiniering av begreppet religion till att vara i det närmaste identiskt med kultur. Man brukar kontrastera kultur mot natur; med kultur i vid bemärkelse avses all mänsklig aktivitet. Till den räknas – för att ta exempel från Linjamaas artikel – litteratur, musik och konst, men också sociala företeelser som att människor gifter sig, ger sina barn namn och begraver sina döda.

Linjamaa låtsas som om dessa ritualer alltid utövas i en religiös kontext, men faktum är att de i växande omfattning sker under helt sekulära former. Allt färre gifter sig i kyrkan eller döper sina barn. Men i Linjamaas värld spelar det ingen roll. Alla dessa mänskliga aktiviteter är enligt honom ett uttryck för religion.

Vi människor har naturligtvis en stor frihet att sätta namn på ting och företeelser. Men kommunikationen oss emellan underlättas om vi är någorlunda överens om definitionerna. Med den etablerade förståelsen av begreppet religion råder det knappast någon tvekan om att ett stort antal människor inte är religiösa, särskilt i Sverige.

Linjamaa vill emellertid omdefiniera religion på ett sätt som innebär att den omfattar precis alla. Om man omdefinierar religion så att det är detsamma som fascination och förundran inför verklighetens natur och alla kulturella uttryck, så inkluderas givetvis fler i begreppet. Men det förlorar samtidigt sin innebörd och relevans, och Linjamaa missar att berätta vilket nytt begrepp han vill använda för det som hittills har kallats religion.

Linjamaa lyfter också fram det kända fenomenet att en grupps samhörighet och identitet ibland i högre grad formas av gemensamma yttre fiender än av en inre gemenskap. Han hävdar att det här gäller ateister, som enligt honom betraktar religion som en fiende.

Däremot menar han att gudstroende människor genom sin religiositet får både identitet och samhörighet. Det är riktigt, som Linjamaa själv konstaterar, att det enda som förenar ateister är en specifik fråga, nämligen uppfattningen att Gud inte existerar. I andra frågor som rör värderingar, kultur och politik har ateister runt om i världen vitt skilda uppfattningar. Det finns därför knappast någon strävan efter en gemensam identitet.

Men samma motsättningar finns bland religiösa. Den ”identitet och samhörighet” dem emellan som Linjamaa talar om existerar inte. I själva verket råder det, som alla har noterat, starka motsättningar inte bara mellan skilda religioner utan också mellan olika inriktningar inom samma religion. De leder många gånger till krig snarare än samhörighet.

Han skriver vidare att ”oavsett om man är kristen apologet eller ateist finns det anledning att stanna upp och tänka efter exakt vad det är man egentligen diskuterar”. Han myntar begreppet ”bekännande ateist”, ett begrepp som rimligen inte betyder någonting. (Jag tror inte att astrologi fungerar, är jag då en ”bekännande a-astrolog”?)

Linjamaa gör ett kategorifel när han ställer kristendom (en livsåskådning och religion) mot ateism (en uppfattning i en enskild sakfråga).

Ateism är inte en livsåskådning. Ateism är tomt på både innehåll och värderingar. En ateist kan tro på astrologi och spöken, kan vara vänster eller höger, demokrat eller antidemokrat. Ateism är förutom uppfattningen att det inte finns någon gud en innehållslös beteckning.

För egen del bekänner jag mig till livsåskådningen sekulär humanism. Den har en specifik kunskapsteoretisk hållning som bland annat leder till uppfattningen att astrologi inte fungerar och att spöken inte finns. Den livsåskådningen har en värdegrund och människosyn som vilar på en sekulärt formulerad etik. Den har också en naturalistisk verklighetsuppfattning: uppfattningen att världen definieras och styrs av naturliga, snarare än övernaturliga, krafter. Av naturalismen följer ateism. Så därmed är jag också ateist, men det är bara en av många konsekvenser av att vara sekulär humanist.

Alla sekulära humanister är således ateister (eller agnostiker), men alla ateister (eller agnostiker) är inte sekulära humanister. Att som Paul Linjamaa betrakta ateismen som ett kulturbärande och meningsskapande begrepp är bara vilseledande.

Vi behöver tala om kultur och livsåskådningar med respekt och utan att göra karikatyrer av andras livsåskådningar. Först då kan diskussionen bli meningsfull.

Christer Sturmark
Författare, bokförläggare och vd för fackboksförlaget Fri Tanke. "

"Den ”identitet och samhörighet” religiösa emellan som Linjamaa talar om existerar inte. I själva verket råder det, som alla har noterat, starka motsättningar inte bara mellan skilda religioner utan också mellan olika inriktningar inom samma religion. De leder många gånger till krig snarare än samhörighet. "

Utrikes DN-artiklar om USA 14-22 december 2020.

14 dec 2020.

Vinnaren har inte rätt att ta allt

Efter valdramatiken i november, och Donald Trumps vilda rykten om fusk, är det dags att slå fast hur det gick. På måndagen röstar delstaternas elektorer om vem som blir USA:s näste president.

Utgången är utom tvivel. Joe Biden har 306 röster mot Trumps 232. Därtill tog Demokraternas kandidat hem totalt sju miljoner fler väljare.

Mytomanen i Vita huset hävdar att han vann överlägset. Domstolarna har avvisat hans befängda påståenden. Men Trumps trognaste fans tror blint på sin herre. Varningarna för att en del av dem kan bli våldsamma är inte gripna ur luften.

Två val i Georgia den 5 januari avgör vem som kontrollerar senaten. Om Demokraterna vinner båda får vicepresident Kamala Harris utslagsrösten. I representanthuset räddade partiet en knapp majoritet. Det går att förstå demokrater som är rasande på hur Trump har betett sig, både under mandatperioden och efter valet. Och det är svårt att bli försonligt inställd till de republikaner som först försöker underkänna miljoner röster, och nu smider allsköns planer på att begränsa valdeltagandet nästa gång.

Vänstern i Bidens parti verkar vilja använda valsegern till revansch och revolution. Med presidentorder ska landet stöpas om, oavsett hur det går i Georgia. Här gäller det att inte tappa fattningen. Joe Biden har vunnit presidentvalet, inget snack om den saken. Men Trump fick näst flest röster av alla genom alla tider.

Demokraterna gjorde ett sämre kongressval än väntat, och klarar i bästa fall hem den tunnaste av majoriteter. Slutsatsen borde bli att landet ska styras från politikens mittfält. Republikanerna måste bjudas in till bordet.

Det må tyckas hopplöst att kompromissa med Trumps anhang, men i stort sett all betydande lagstiftning i USA:s historia har vilat på samarbete mellan partierna. Med Trump ur vägen finns i alla fall chansen. **Gunnar Jonsson gunnar.jonsson@dn.se**

14 december

Karin Eriksson: De republikanska Trumplojalisterna kan skada förtroendet för rättsstaten

Donald Trump och hans armé av advokater har i närmare sex veckor försökt att sätta - demokratin i gungning. Domstolarna ser ut att ha klarat testet. Men Republikanernas agerande kan skada förtroendet för rättsstaten på sikt.

Han blänkte av svett, trötthet och upphetsning på samma gång. CNN-reportern Brian Todd och hans reportageteam hade sänt direkt i dagar från poströsterna i lagerlokalen i Pittsburgh. Han hade berättat om hur partiernas valobservatörer följde den historiska sammanräkningen, och hur vi i medierna kunde dokumentera förloppet på bara någon meters avstånd.

Den här morgonen, lördagen den 7 november 2020, räckte det med en oväntad rörelse för att alla journalister och fotografer skulle flockas framför valarbetarna.

Det märktes så tydligt att något var gång.

Det kom fler och fler rapporter i öronsnäckorna från statistikerna på den stora redaktionen, och stämningen blev mer och mer förtätad, det var nära nu, ja, det var dags.

Todd sänkte mikrofonen och konstaterade att CNN skulle peka ut en vinnare. Vi också, svarade mannen från ett annat stort tv-bolag efter någon sekunds paus. Så blev det tyst igen. Det fanns ett resultat i presidentvalet i USA 2020, och ändå inte.

Det insåg vi alla där i lagerlokalen i Pittsburgh. Donald Trump hade propagerat i många månader för att poströstningen i pandemin var fusk. Ingen som följt hans Twitterkonto kunde bli förvånad när han vägrade erkänna sig besegrad. Det har nu gått över en månad sedan tv-bolagen packade ihop sina prylar i Pittsburgh.

Valresultaten i samtliga delstater har bekräftats. Under måndagen samlas elektorerna i delstaternas huvudstäder för att formellt välja USA:s president.

Omröstningen ska sluta med 306 röster för Joe Biden, och 232 för Donald Trump. Ändå är det svårt att frigöra sig från en naggande känsla av osäkerhet.

Är det verkligen över? Donald Trump har blivit ganska förutsägbar i sin oberäknelighet – vi vet att han gör vad som helst för att slippa bli loser. Under de senaste sex veckorna har anhängarna pumpat ut mängder av anklagelser om valfusk, högt och lågt, rykten,

hörsägen: valobservatörer som uppger att de portats från rösträkningen. Mystiska lastbilar som ska ha anlänt mitt i natten med Bidenröster. Valsedlar från väljare som lämnat jordelivet.

DN undersökte valmyter i Michigan, och fann bland annat pensionären Maria Arredondo i Detroit. Hennes namn fanns med på en lista som florerade i sociala medier och påstods vara en förteckning över döda väljare. Hon är i högsta grad levande och ganska arg.

”Ingen har stulit valet. Vi valde helt enkelt den vi ville välja”, säger hon till DN. Man kan säga att den amerikanska demokratin är i gungning. Men det går också, motsägelsefullt nog, att hävda det motsatta: att demokratin i det stora landet i väster har visat större motståndskraft än vad många bedömare hade förutspått.

Det har inte blivit någon statskupp, så här långt. En av Brian Todds kollegor är kolumnisten och programledaren Fareed Zakaria. Några år efter det kalla krigets slut varnade han för vad han beskrev som de nya, illiberala demokraterna – folkstyren utan fungerande rättsstater, där majoriteten saknade respekt för minoriteterna. Hans poäng var att västvärldens demokrati uppstod ur vad han beskrev som den konstitutionella liberalismen, med lagstyre och individuella rättigheter.

Först kom lagarna och skyddet för individen, sedan den allmänna rösträtten. Om själva rättsstaten inte fungerar kan demokratin bli ett hot mot friheten, löd en slutsats.

Kritikerna invände mot att Zakaria valde en för snäv definition av demokrati. Men hans avgränsning kan vara användbar, för att beskriva läget i USA lagom till elektorskollegiet i december 2020. Det ser onekligen ut som om rättsstaten har klarat testet den här hösten.

Domstolar i viktiga vågmästarstater har tillbakavisat Trumplägrets påståenden om valfusk i över 50 olika ärenden. Ibland har stämningar dragits tillbaka. Inga misstankar om systematiskt fusk har bekräftats.

Justitiedepartementet har också utrett bedrägerianklagelserna – och offentliggjort att granskningen inte gav något resultat.

Ute i delstaterna har en rad lokala och regionala republikanska politiker försvarat valets integritet mot påtryckningarna från partitopparna. I tisdags nådde striden till slut fram till Högsta domstolen.

Trump har tillsatt tre av domarna i den numera starkt konserva-tiva gruppen, och han har uttryckt förhoppningar om att de ska visa lojalitet. Men responsen från HD blev kortfattad och tydlig. Den nytillträdda domaren Amy Coney Barrett och hennes åtta kollegor sa nej till att ta upp ett ärende om poströster i Pennsylvania. Trumplägret gjorde ytterligare ett försök att nå fram till de högsta domarna, genom att låta justitieministern i Texas stämma Georgia, Michigan, Pennsylvania och Wisconsin, för att delstaterna ändrade reglerna för poströstning i pandemin. Då var presidenten och hans anhängare tillbaka där de började – med en principiell protest mot att myndigheterna utökade möjligheterna för människor att delta i valet. Högsta domstolen sa nej igen.

Det spektakulära med stämningen från Texas var att den fick stöd från en lång rad republikanska kongressledamöter, även representanthusets minoritetsledare Kevin McCarthy. Det betyder inte nödvändigtvis att de hävdar att Demokraterna stal valet. Enligt en sammanställning från Washington Post uppger endast två republikaner i kongressen att Donald Trump vann valet, medan 27 partiföreträdare pekar ut Joe Biden som segrare. Den sensationella siffran: 219 republikanska kongressledamöter har inget klart och tydligt svar.

Tidigare har ledande republikaner i Washington låtit förstå att de inte ser någon fara med att låta Trump hållas ett litet tag. Republikanerna har förlitat sig på att trögheten i det demokratiska systemet, samvetsgranna domare och byråkrater samt Trumps egen inkompetens ska sätta stopp för hans försök att klamra sig kvar vid makten, konstaterar den konservativa kolumnisten Ross Douthat i New York Times. Partiföreträdarna kan nog strunta i att konspirationsteorier om valet 2020 får fäste bland väljarna och att den tillträdande presidenten Joe Bidens auktoritet undergrävs.

Men kanske underskattar de också hur tilltron till institutioner skadas, när Trump sprider bilden av en utbredd rättsröta. För om rättsstaten försvagas, vem ska rädda dem från att tvingas ta personligt ansvar nästa gång? Det är ingen slump att Fareed Zakaria just

nu ägnar kolumner och program åt att peka på svagheter i det amerikanska valsystemet.

Han vill bland annat minska risken för politiserade domar eller påtryckningar på lokalpolitiker genom att låta oberoende styrelser ta över hanteringen av valen. Men det kan bli svårt att driva igenom valreformer när en betydande del av medborgarna redan tycker att makthavarna har mixtrat för mycket med reglerna.

Tills vidare är det folk med civilkurage som utgör ryggraden i demokratin.

När vi följde poströsterna i lagerlokalen i Pittsburgh hade Trumpkampanjen redan inlett försöken att underminera valresultaten i Pennsylvania.

Advokaterna ville stoppa rösträkningen i storstaden Philadelphia, med motivet att partiets valobservatörer inte kunde följa processen. Financial Times rapporterade direkt från förhöret där Republikanerna fick medge att de hade ”non-zero” personer i lokalen – det vill säga att det fanns folk på plats. Domaren Paul Diamond, som tillsatts av republikanen George W Bush, dolde inte sin frustration. ”Förlåt, men vad är då ert problem?”, replikerade han.

Karin Eriksson

14 december

Maria Schottenius: Myterna om de unga flickornas kamp vibrerar i Louise Glücks lyrik

Vi kommer inte ifrån de gamla myterna. Louise Glück gestaltar med Persefones hjälp den unga kvinnans vilsenhet inför vuxenlivet. Och Demeter, som inte kan låta dottern vara, stämplas som den kontrollerande modern.

Mitt barnbarn undervisar sin lillasyster om Gud och Jesus. ”Jesus föddes på julafton och dog på Halloween.”

Inte ologiskt. Det är ju för det mesta Jesus som är på tapeten vid de stora högtiderna. Och betydligt mer rimligt att det är hans död som vi högtidlighåller den mörka spökhelgen i november, än i den glada, ljusa påsken.

Om man nu ändå vill variera sig när det gäller död- och uppståndelsemyterna finns det ett stort utbud. Kristusmyten kan ingen ta ifrån oss, även om den här i nord är ordentligt uppblandad med de forntida, så man knappt vet vad som är vad. Gårdagens lucia-högtid har en rejäl bottensats av nordisk hednatro. Under medeltiden firades den 13 december vad man trodde var årets längsta natt, genom att slakta julgrisen, äta, dricka och lussevaka – det vill säga allvarligt passa sig för övernaturliga krafter. Den natten kunde också den onda demonen

”Lussekäringen” komma ridande genom luften. Även om Olof Rudbeck d ä i sin ”Atlantica” i slutet av 1600-talet försökte koppla ihop denna farliga gestalt med den grekiska fruktbarhet- och skördegudinnan Demeter, fick idén inget riktigt fäste. Det skulle möjligen vara lättare att göra i dag, med hjälp av årets Nobelpristagare i litteratur, Louise Glück.

Hennes skarpa och vibrerande diktsamling ”Averno” tar sin utgångspunkt i Persefonemyten, där Demeters dotter Persefone (eller Kore) rövas bort av underjordens härskare Hades. Eftersom den unga flickan råkar äta några granatäppelkärnor, måste hon, efter ett diplomatiskt spel mellan gudarna, bli kvar i underjorden under tre månader – den mörka årstiden, men får komma upp till sin mor Demeter i nio månader – under den ljusa. En händelse som firades i Eleusis, i den största mysteriekulten i antikens Grekland. Louise Glück gestaltar med Persefones hjälp den unga kvinnans ambivalens och vilsenhet inför vuxenlivet.

Döden och sexualiteten dubbelexponeras. Hon ”har sex i helvetet”. Och slitningen mellan jord och underjord präglar henne. Modern Demeter kan inte låta dottern vara. ”Persefone/var van vid döden.

Nu släpar hennes mor/ut henne gång på gång.” Louise Glück som ofta i sina dikter beskriver en komplicerad mor- dotter-relation, stämplar i sin dikt Demeter som den kontrollerande modern. Enligt berättelser om Persefone kom Hades och drog ner henne i underjorden när hon plockade blommor på en äng på Sicilien. Och från Sicilien kom Lucia. De unga kvinnorna med anknytning till Sicilien, antikens Persefone och det kristna helgonet Lucia, fick båda lida och offras. Därför skrider vår Lucia fram i vit dräkt, oskuldens färg och med det röda bandet, blodets färg, kring midjan. En påminnelse om den likaså oskyldigt offrade Jesus, och blodet som gjöts på korset. Han i sin tur har paralleller till oskulden Persefone, offret som våldtas av underjordens härskare. Dör men uppstår igen när det är vår och jorden börjar grönska.

Symbolerna ligger och blinkar, och de binder ihop myterna. De är rätt snarlika varandra, ibland är det män, ibland kvinnor i huvudrollen. Men vilka myter man än anlitar, till slut blir det ändå grisfest av alltsammans. Vid mysteriespelen i Eleusis offrades en griskulting till Demeter och Persefones ära, i medeltidens Norden slaktades julgrisen på lucia. Och vad är den svenska julen, kristen eller ej, om inte julskinka, dopp, revbenspjäll och julkorv?

Även om vi numera ofta byter till fisk, ligger Jesus (Ichtys) där och lurar i vassen.

Maria Schottenius maria.schottenius@dn.se /

14 deceember

Svar direkt: Ungdomlig olydnad behövs

Jag delar din beundran för de kvinnliga valarbetare som heroiskt vräkte ut tyrannen ur Vita huset, men tvåpartival vinns inte av en grupp. I demokraternas vinnande koalition ingår även den engagerade ungvänster som du åter likställer med flaskkastande tonårskillar.

Ditt enda exempel var ju Alexandria Ocasio-Cortez kampanj hos talman Nancy Pelosi för en ”grön ny giv”, varför jag nämner omställning. Bullrigt, visst! Men den fick en ”djupt inspirerad” Pelosi att signalera klimatpress underifrån till partiledningen, och ett första storskaligt förslag till klimatprogram att diskuteras över världen. Visst krävs tålamod och klokskap. Men så sent som i augusti smög partiet bort formuleringar om att slopa subventioner för fossila bränslen. I det läget behövs nog även en dos ungdomlig olydnad. **Leonidas Aretakis** leonidas.aretakis@dn.se

15 december

USA inför sanktioner mot Turkiet

USA/Turkiet. USA inför sanktioner mot Turkiet. Anledningen är Natolandets köp av det ryska luftvärnssystemet S-400.

Sanktionerna riktas mot den turkiska militära upphandlingsmyndigheten SSB, dess ordförande och tre anställda, meddelar det amerikanska finansdepartementet.

Enligt Washington utgör det ryska luftvärnssystemet ett hot mot USA:s säkerhet. USA:s utrikesminister Mike Pompeo säger i ett uttalande att sanktionerna innebär ett stopp för samtliga amerikanska exportlicenser till SSB. Turkiets utrikesdepartement meddelar att sanktionerna skadar relationen mellan de två länderna, och att Turkiet kommer att vidta motåtgärder. Rysslands utrikesminister Sergej Lavrov beskriver sanktionerna som illegitima och USA:s agerande som respektlöst mot internationell rätt, rapporterar ryska nyhetsbyrån Interfax. **TT-AFP-Reuters**

16 december

Barr riskerade att bli syndabock för Trumps valförlust

Justitieminister William Barr riskerade att bli en syndabock för Donald Trumps valförlust när han höll tyst om brottsutredningen mot Hunter Biden, den tillträdande presidentens son. Men i sitt uppsägningsbrev tar han Trump i försvar.

KOMMENTAR William Barr var en av Donald Trumps mest fascinerande ministrar. En 70-årig medlem av det politiska etablissemanget – Barr var George HW Bush justitieminister 1991–93. Barr tackade ja till Trumpregeringens kanske mest utsatta jobb i februari 2019, uppenbarligen inte avskräckt av Trumps offentliga mobbning av företrädaren Jeff Sessions.

Trump betraktar landets justitieminister som ”sin advokat”, ett brott med den politiska norm som föreskriver armlängds avstånd mellan Vita huset och justitiedepartementet. Sessions vägrade att ta Trumps

parti mot Rysslandsutredaren Robert Mueller. William Barr var mindre knusslig. När Mueller lämnade in sin rapport till justitiedepartementet gjorde Barr en mycket partisk läsning av granskningens slutsatser, som väckte protester från Mueller själv.

Barr frikände omedelbart Trump från anklagelser som Mueller blottlagt i sin utredning. Gång på gång äventyrade William Barr justitiedepartementets självständighet för att göra livet lättare för Trump.

Barr lade sig i rättsutredningar mot presidentens kampanjrådgivare Roger Stone och Trumps förste nationella säkerhetsrådgivare Michael Flynn.

Han for ut mot demonstranter som protesterade mot rasistiskt polisvåld och gav personligen order om att avlägsna aktivister när Trump ville låta sig fotas med en bibel utanför en kyrka mittemot Vita huset.

Han varnade för att Joe Biden skulle förvandla USA till en socialiststat. I historieböckerna lär William Barrs ageranden påminna oss om Trumps maktfullkomlighet. Det var inte bara tomma hot på Twitter. Trump lyckades också underminera, kanske korrumpera, Washingtons institutioner. Men det fanns samtidigt gränser för Barrs underdånighet. I en intervju med nyhetsbyrån AP avfärdade Barr presidentens påståenden om att systematiskt valfusk avgjort valet. Under valrörelsen kunde Barr ha valt att offentliggöra en pågående utredning mot Joe Bidens son Hunter, om ekonomisk brottslighet. Det skulle sannolikt ha gynnat Trump. Men där valde alltså Barr departementets integritet framför Vita husets intressen, ett beslut som Trump inte uppskattade.

(Som FBI-chef gjorde James Comey motsatsen – offentliggjorde en brottsutredning om Hillary Clintons e-post dagarna innan valet 2016.) William Barrs beslut att ligga lågt med utredningen mot Biden väckte nyligen kritik från 27 republikanska kongressledamöter, som skrev till Trump att han borde uppmana Barr att ta Hunter Bidens eventuella skattebrott på större allvar och tillsätta en särskild utredare. I en intervju med Fox news i helgen sade Trump att Barr, ”uppriktigt sagt gjort fel” som inte offentliggjort utredningen mot Hunter Biden innan valet. Kanske var William Barr på väg att förvandlas till syndabock för Trumps förlust, en trist roll att spela när man varit så obrottsligt lojal som han. Enligt amerikanska medier valde Barr själv att säga upp sig.

Men avskedsbrevet är knappast den lektion i demokratiska normer som det republikanska partiet gjort sig förtjänt av i efterdyningen av valet. Tvärtom. Barr beskriver Trumps ”historiska” prestationer inom

ekonomin, diplomatin och invandringspolitiken. Som var särskilt anmärkningsvärda, menar han, eftersom Trump samtidigt var utsatt för ett ”våldsamt anfall” från den politiska oppositionen. ”Kampanjens lågvattenmärke var ett försök att förlama din administration med frenetiska och grundlösa anklagelser om samverkan med Ryssland”, skriver Barr i uppsägningsbrevet. Att Rysslandsutredningen ledde till åtal mot ledarskiktet i Trumps kampanjstab 2016 nämner justitieminister Barr inget om. Han skriver heller inget om att valet 2020 är avgjort. Utan förespeglar att valfusk kan ha ägt rum: ”… anklagelserna fortsätter att utredas”, skriver Barr.

Björn af Kleen bjorn.afkleen@dn.se

USA.16 december

Martin Gelin: Biden hyllade USA:s ömtåliga demokrati

Det var tack vare det amerikanska folkets anständighet och pliktkänsla som demokratin överlevde årets presidentval. Det var budskapet i Joe Bidens tal till nationen natten till tisdagen, svensk tid. Men det politiska kaos som Donald Trump skapat under hösten är en påminnelse om att USA:s demokrati är oerhört ömtålig.

Kommentar. DN:s korrespondent i New York I Joe Bidens tal till nationen avslutade han med en formulering som inte brukar höras från amerikanska presidenter. Han rundade traditionsenligt av med att tacka USA:s militär och säga ”God bless America”. Men sedan lade han till: ”… och Gud välsigne alla som slår vakt om vår demokrati”.

Det påminde om hur nära det var att USA:s demokrati faktiskt kollapsade den här hösten. Bidens tal var en

rungande hyllning till fotsoldaterna i den amerikanska valprocessen. Volontärerna som arbetade i vallokalerna och räknade rösterna, de lokala byråkrater som skyddade valprocessen, republikaner på delstatsnivå som stod emot Trumps försök att äventyra rösträkningen. Inte minst riktade han tacksamhet mot de oberoende federala domstolar som gång på gång viftade bort Trumps och hans juristers grundlösa påståenden om valfusk. Biden har helt rätt i att demokratin överlevde den här hösten.

Men den kravlar nu vidare ordentligt skadskjuten efter presidentvalet. Trump har brutit mot demokratiska normer som kommer att ta lång tid att återställa. En överväldigande majoritet av republikanerna i kongressen har sedan i november ställt sig bakom Trumps alltmer farsartade utspel om valfusk och juridiska strider mot valresultatet. I Bidens tal till nationen beskrev han Trumps kamp mot ett legitimt valresultat som ett öppet krig mot demokratin. – Något mer extremt har vi aldrig sett, sade Biden, märkbart upprörd.

Biden utropades till presidentvalets segrare redan den 7 november. Sedan dess tycks Biden ha fortsatt vinna presidentvalet i princip dagligen, då Trumps försök att vända valresultatet präglats av förödmjukande bakslag efter bakslag. Efter måndagens omröstning av elektorskollegiet är Joe Biden nu även formellt vinnare i presidentvalet, även om det först är i januari han svärs in som president. Som väntat fick Biden till slut 306 elektorsröster.

I Bidens tal i natt började han med att påminna Donald Trump om att det var just den segermarginalen som Trump själv beskrev som en ”jordskredsseger” för fyra år sedan. I årets val vann dessutom Biden med drygt sju miljoner rösters marginal nationellt. Bidens 51,4 procent av rösterna är den högsta andelen röster mot en sittande president sedan 1932. Ändå känns det inte som en rungande seger för amerikansk demokrati.

Tvärtom har höstens dramatik blivit en påminnelse om hur oerhört ömtåliga många av demokratins institutioner är i USA. Skulle valresultatet ha blivit aningen jämnare och Trumps jurister varit lite skickligare är det inte säkert att Bidens seger skulle ha accepterats. – Om vi inte visste det tidigare så vet vi det nu. Det som bultar djupt inne i varje amerikanskt hjärta är detta: demokratin. Rätten att göra sin röst hörd. Att få sin röst räknad. Att få välja det här landets ledare, sade Biden i nattens tal. Men i Arizona tvingades den formella elektorsomröstningen på måndagen att ske på hemlig ort, eftersom de fått så många våldshot från Donald Trumps anhängare. I Michigan har tunga lokalpolitiker tvingats anlita

livvakter efter att beväpnade Trumpsupportrar omringat deras hus. Det påminner om att det är långt ifrån alla amerikanska hjärtan som bultar för demokratin.

Martin Gelin

FAKTA. USA:s 538 delstatselektorer samlades i respektive delstat under måndagen för att formellt utse landets näste president. Resultatet blev 306 elektorsröster för Joe Biden mot 232 röster för Donald Trump. Elektorerna i samtliga sex vågmästarstater där Trump som kraftfullast har ifrågasatt valresultatet valde att bekräfta Bidens seger och lägga sina röster på honom: 20 elektorsröster i Pennsylvania, 16 i Georgia, 16 i Michigan, 11 i Arizona, 10 i Wisconsin och 6 i Nevada.

19 december

Vicepresidenten vaccinerad

USA. På fredagen fick vicepresident Mike Pence och hustrun Karen var sin dos av Pfizer-Biontech-vaccinet i Vita huset. Vaccineringen direktsändes för allmänheten. – Vi vill bidra till att bygga upp tilliten till vaccinet genom att göra detta nu, sade Pence efter sprutan. Samtidigt har USA:s läkemedelsmyndighet FDA godkänt Modernas vaccin mot covid-19, uppger president Donald Trump på Twitter. **TT-AFP-Reuters 19 dec**

19 december

Björn af Kleen: Är upprorsmakarna problembarn eller partiets framtid?

Kan det republikanska partiet hålla kvar sina väljare genom att fortsätta imitera Donald Trump, förloraren i årets presidentval? En spricka har uppstått mellan Republikanernas ledare i kongressen, som erkänt Joe Biden som vinnare, och Trumpinspirerade upprorsmakare som gör sig redo för nästa drag.

Det är inte över än. I veckan kröp visserligen Mitch McConnell till korset. Det tog sex veckor för Republikanernas ledare i senaten att gratulera Joe Biden till segern. Putin, Rysslands ledare – hann före.

McConnell, en taktiker från Kentucky, uppmanar sina partikamrater att acceptera resultatet. Men en grupp republikaner obstruerar fortfarande. De planerar nu sitt nästa drag. Upprorsmakarna, med republikanen Mo Brooks från Alabama i spetsen, siktar in sig på den sjätte januari. De avser då att förvandla en procedur i kongressen i Washington DC, en ceremoni där kamrarna kontrollräknar elektorsrösterna och bekräftar valresultatet, till tv-mässig pajkastning. I Mo Brooks gäng ingår nyvalda republikanska kongressledamöter, som Marjorie Taylor Greene från Georgia, en novis i rikspolitiken inspirerad och färgad av Trumps retorik och konspirationsteorier.

Är dessa upprorsmakare Republikanernas problembarn eller dess framtid? En spricka vidgar sig i vilket fall mellan Mitch McConnell, som erkänner elektorskollegiets dom, och de republikanska kongresspolitiker som är beredda att blunda för resultatet (306 elektorer för Biden och 232 för Trump.)

Med hjälp av en lag från 1887 tänker missnöjesrepublikanerna fortsätta hävda valfusk i fem vågmästarstater och därigenom underkänna elektorskollegiet och i praktiken hela valet. Det är föga sannolikt att de konservativa revolutionärerna får med sig en majoritet ledamöter i representanthuset eller senaten den sjätte januari. Men de vill uppenbarligen demonstrera sin självständighet gentemot partitoppen och spänna sina auktoritära muskler i direktsänd tv.

Det har gjorts förr. 2017, när Trump skulle tillträda, underkände flera demokrater elektorskollegiet. De hänvisade till hackning från ryska regeringen under valrörelsen, olagliga påverkansförsök från främmande makt.

Då föll protesterna platt. Den dåvarande ordföranden för senaten, den demokratiske vicepresidenten Joe Biden, erkände Trump som vinnare av valet. Det är förstås skillnad den här gången: de republikanska kuppmakarna agerar på uppdrag av president Trump och en beskärd del av hans 74 miljoner väljare. Demokraterna som ville underkänna valet 2016 var perifera politiker.

Nu sällarsig självaste minoritetsledaren i representanthuset, Kevin McCarthy, till de republikaner som drömmer om att Högsta domstolen ska ogiltigförklara valet, i strid med folkviljan. Det sägs ibland att Trump är ett symtom på ett missnöje ute i landet.

Men Trump är också en katalysator som förvandlat politiken till oemotståndlig performancekonst. Hälften av det republikanska partiet inbillar sig att de kan hålla kvar greppet om sina väljare genom att imitera Trump. De satsar på teater, även när själva demokratin står på spel. ”Republikanerna som agerar radikalt gör det i vetskapen – eller åtminstone utifrån antagandet – att deras beteende utgör en pose, ett historieberättande snarare än en form av lagstiftande”, skrev kolumnisten Ross Douthat i New York Times i veckan.

Under de senaste fyra åren har ”drömpolitiken”, som Douthat kallar Trumps väv av konspirationsteorier och magiskt tänkande, samexisterat med republikansk realpolitik. Mitch McConnell har sänkt skatter, avreglerat industrier och tillsatt domare samtidigt som Trump larmat och gjort sig till på sociala medier. Genom att styra landet via Twitter har Trump kanaliserat politiskt missnöje i digitala fraser och bilder. Ibland närmar sig drömpolitiken verkligheten, som när Trumps jurister försöker upphäva valresultatet genom domstolar och påtryckningar mot republikanska lokalpolitiker. Men det finns en gräns:

republikaner med reell makt över valets utgång, som guvernörer, har tagit sitt ansvar och anpassat sig till folkviljan. Man kan säga att Trump var en ovanligt bra drömpolitiker, skolad i dokusåpavärlden och skvaller-pressen.

Han när en viss beröringsskräck för verkligheten, som besparat USA några katastrofer. Trump ogillade att ringa upp föräldrar till stupade soldater. Tvekade länge inför att besöka amerikanska krigshärdar i Mellanöstern och Centralasien. Verkade trivas bäst framför tv:n eller upphöjd på en scen.

Drömpolitiken kräver ett mått av verklighetsskräck för att inte gå överstyr. Det är oroande när republikanska realpolitiker nu försöker härma Trump.

I en intervju i torsdags föreslog Mike Flynn, tidigare general och Trumps första nationella säkerhetsrådgivare, att presidenten borde använda sina ”militära förmågor” som överbefälhavare för att tvinga fram nyval i vågmästarstater.

Det republikanska partiet i Arizona tvingades nyligen radera en tweet som kunde uppfattas som en uppmaning till inbördeskrig eller terrorism: partiet antydde att det fanns saker värda att dö för, till exempel ett valresultat.

Gränsen mellan dröm- och realpolitik är inte alltid knivskarp för alla anhängare. I sammandrabbningar mellan demonstranter i Washington DC i helgen knivskars fyra personer. Fyllnadsvalen i Georgia den femte januari, som avgör vilket parti som kontrollerar senaten efter nyår, kommer pröva drömpolitikens attraktionskraft efter Trump.

De flesta väljare inser nog innerst inne vid det här laget att Trumps dagar är räknade. Men de republikanska kandidaterna i Georgia försöker ändå låta som Trump. Kelly Loeffler vägrar erkänna Joe Biden som president. Hur attraktiv är en politiker som imiterar en förlorare?

Björn af Kleen bjorn.afkleen@dn.se

19 decmber

20 decmber 2020

Två i timmen dör i Los Angeles

Våra sjukhus är under belägring och inget slut är i sikte. Så beskriver myndigheterna virusläget i det hårt drabbade Los Angeles – där i genomsnitt två personer i timmen dör i covid-19.

– Det värsta är inte här än. Och våra modeller visar inget slut i sikte.

Den dystra lägesbilden gav Christina Ghaly, chef för hälsomyndigheten i Los Angeles-området i den amerikanska delstaten Kalifornien, på en presskonferens häromdagen. Enligt henne har länet aldrig tidigare under pandemin befunnit sig i en så svår situation som det gör nu.

– Vi kan vänta oss ett sjukhus- och akutvårdssystem som inte kan tillhandahålla den vårdnivå som vi förväntar oss eller som vi skulle vilja ha för vår egen eller våra nära och käras del, säger hon.

– Det betyder att vårdarbetare, som befunnit sig i frontlinjen under hela pandemin, nu kommer att behöva ta hand om fler patienter än vad som är säkert ur ett vårdperspektiv.

Vårdsystemet i Los Angeles har helt enkelt inte möjlighet att ta hand om alla som behöver vård, vilket kommer att innebära ännu fler döda de kommande dagarna och veckorna, konstaterar Christina Ghaly. Redan nu dör i genomsnitt två personer i covid-19 i timmen i länet, enligt hälsomyndighetens beräkningar.

Kalifornien har registrerat över 1,7 miljoner bekräftade fall av covid-19 och över 22 000 döda. Tidigare i veckan var bara 3 procent av delstatens totala antal intensivvårdsplatser lediga. I södra Kalifornien har det rapporterats om väntetid på upp till fem timmar innan ambulanser kan transportera patienter till redan överfulla sjukhus.

– Siffrorna kommer att bli astronomiska. Människor som inte hade behövt dö kommer att dö, säger Robert Levin, hälsoansvarig i länet Ventura, till tidningen The Los Angeles Times.

Den svåra situationen har gjort att staten tvingats beställa 5 000 extra liksäckar. Dessutom har man aktiverat ett nätverk som ska hjälpa bårhus och

obducenter i deras arbete samt kört ut 60 mobila kylanläggningar för förvaring av kroppar runt om i delstaten.

Den mörka statistiken är kanske särskilt nedslående för Kalifornienborna, som har omfattats av några av landets tuffaste restriktioner.

TT

FAKTA. HAR BÖRJAT VACCINERA

Kalifornien är med sina närmare 40 miljoner invånare USA:s folkrikaste delstat. Flera städer började i veckan vaccinera mot covid-19, men insatsen tros komma för sent för att rå på det som beskrivs som delstatens tredje virusvåg.

Förra veckan trädde nya restriktioner i kraft för de flesta invånarna. Det innebär förbud mot att träffa personer från andra hushåll och krav på att avstå ”icke-nödvändiga” aktiviteter.

Källa: AFP

124

miljarder kronor avsätts till USA:s hårt ansträngda biografer, teatrar och konsertlokaler. Det är en del av det enorma coronastödpaket som den amerikanska kongressen och senaten enats om. Räddningspaketet, som har fått namnet Rädda våra scener-lagen, väntas börja godkännas av kongressen tillsammans med resten av stödpengarna på måndagen.

TT. 22 december

Utrikes DN-artiklar 14-22 december 2020, utom USA

DN 13 december 2020

Kom igen nu, grabbar, ni måste släppa fångarna och makten i Belarus

Jag ska skriva om min klasskompis, den politiske fången. Han heter Maksim Znak och är jurist och oppositionell. Vet du om hur fångarna har det i Belarus? Poeten Valzhyna Mort beskriver våldet i Belarus och folkets längtan efter frihet.

Jag har haft svårt att sova, för jag har tänkt så mycket på en person som du knappast känner. Han blev bortförd mitt på dagen, mitt i Europas renaste stad. Inte den trivsamma sortens europeiska storstad som du kanske tror, utan den sort som har bombats till grus och sedan byggts upp igen, den europeiska glöm-alla-mänskliga-rättigheter-varianten.

Han fördes bort fem dagar efter att han fyllt 39, för tre månader sedan. Sedan dess har han suttit inspärrad utan rättegång, så som vi brukar tänka oss (och här tänker vi nog på samma sak) en politisk fånge.

Varje jurist i Belarus vet att alla belarusier lever i ett enda stort fängelse, men i det större fängelset finns också vanliga fängelser, som i en rysk docka, med små celler där folk försöker sova på utbredda tidningar.

Maksim Znak ingick i den juridiska staben bakom presidentkandidaten Viktar Babaryka, som spärrades in i juni, en månad före det val som var tänkt att inleda Aleksandr Lukasjenkos 26:e år som president i Europas renaste land. En jurist som Maksim, som också ställde sig bakom motståndets fixstjärnor Svjatlana Tsichanouskaja och Maria Kalesnikava (den förra lever i dag i exil, den senare är fängslad), kunde gott ha burit med sig en färdigpackad väska med varma kläder, kudde och tandborste för ett liv i cellen.

Den 9 september försökte hans kollegor nå honom, men Maksim tryckte bort samtalen och messade bara ett ord: ”masker”. Folk såg honom föras iväg av okända män, vars ansikten doldes av svarta rånarluvor. Gatan badade i varmt septemberljus, som vore den verkligen renast i Europa.

Vad vet du om hur fångarna har det i Europas renaste land? Det sägs att vuxna karlar misshandlas tills de gråter som barn och ber att få bli dödade. Att det hörs

sång från kvinnornas celler. Att cellerna är så fullproppade att det inte går att andas. Sedan den 9 augusti, då majoriteten av landets befolkning vägrade gå med på att Lukasjenko skulle få tillträda sin sjätte raka presidentperiod, har han låtit säkerhetsstyrkor bemöta fredliga demonstrationer med brutalt våld, massgripanden och tortyr.

I dag går ingen säker i Belarus, oavsett om du är jurist, professor, läkare, fabriksarbetare eller en tonåring som pinnar ut på morgonen för att köpa mjölk. När som helst kan civilklädda män som för sig som militärer dra en säck över huvudet på dig, och sedan får din familj leta i dagar bland namnlistor på häkten och sjukhus innan de hittar ditt namn. I bästa fall är du då inspärrad, inte inlagd. När du släpps två veckor senare säger du: ”Jag har haft tur. Andra fick ännu mer stryk.”

Det sägs också att Belarus ligger mitt i Europa.

Jag antar att du inte känner Maksim Znak, men det gör jag. Vi gick på mellanstadiet ihop. Det var visserligen inget som var ”mellan” under de åren. Sovjetimperiet brakade samman och gjorde att våra mellanstadieår snarare framstod som en dramatisk början eller ett dramatiskt slut på hela världshistorien. Maksim och jag var inte nära vänner, men i mitt minne har två bilder dröjt kvar, och under de tre månader som gått sedan han greps har de rört sig upp och ner mellan mitt bröst och min strupe, som grova sandkorn i ett timglas.

När vi gick i femman tillkom ett nytt ämne i läroplanen: Belarus historia. Men skulle ett land ha sin egen historia? Skandal! Den enda historia våra föräldrar hade fått lära sig var kommunismens. Före nittiotalet var det enbart ideologin som hade en historia; folket hade bara sin tystnad. De nya historieböckerna var uselt tryckta, dåligt limmade och slarvigt satta; de föll snabbt isär, som kortlekar. Aldrig innehöll de några illustrationer, inte ett enda porträtt eller en karta. Omslagen var likadana för alla årskurser: vitt, med en röd rand i mitten. Det var färgerna i landets nya flagga, som också var vår gamla, historiska flagga.

När vi väl insett att vi hade en historia som var äldre än Sovjet började alla möjliga saker leta sig fram ur arkiven, garderoberna, gravarna: förutom flaggan också en nationalsång, ett språk, namn på furstar som inte hette Nikolaj eller Aleksandr, platser för massavrättningar, martyrer, hjältar, konstnärer, vetenskapsmän, en frihetskamp mot både Polen och Ryssland, allt under den vit-röd-vita fanan. Då Lukasjenko svors in som president första gången,

1994, skedde det även intill en vit-röd-vit flagga som skymtade vid hans sida som en tigande brud.

I dag, när folk slumpmässigt visiteras på gatan, är det inte droger ordningsmakten söker efter utan just sådana flaggor. Vid ingången till häkten och fångtransporter brukar de lägga ut en vit-röd-vit flagga, symbolen för vår självständighet. Om de intagna undviker att kliva på den får de stryk med batongen. Alla tvingas trampa på den flagga som en gång omslöt våra första historieböcker, den som skymtade likt en tigande brud intill presidenten som snart skulle börja förgöra alla som vägrade finna sig i hans envälde.

Medan jag skriver detta får jag höra talas om 31-årige Raman Bandarenka. Han lämnade sin lägenhet i Minsk en novemberkväll efter att en skåpbil utan registreringsnummer hade stannat nere på gården och släppt ut en grupp civilklädda män som förde sig som militärer. De var där för att ta bort de vit-röd-vita band som knutits fast vid ett staket, som vid ett önsketräd. Raman gick aldrig fram mot dem, möjligen tilltalade han dem inte ens. Han gick ut för att se på när män som förde sig som militärer ägnade kvällen åt att skära bort vit-röd-vita band på en gård där ingen av dem bodde. Han släpades bort till skåpbilen, försvann spårlöst i en och en halv timme, skymtade på en polisstation och skickades sedan till akuten i koma. Läkarna gav honom en chans på tusen att överleva.

Men Raman, tio år yngre än Maksim, hade mördats för det där vit-röd-vita bandet.

Varje vecka tvingas läkare ta hand om hundratals människor som misshandlats svårt av polisen. När läkarna protesterar mot polisvåldet blir även de infösta i fångtransporter, som farliga kriminella, femtio i taget.

I skolan låg det där framför oss. Vi hade nu pluggat in våra vit-röd-vita historieböcker, de första i sitt slag.

Vår skola var aktiv i olika kunskapstävlingar i ämnet. Jag var med i skollaget och Maksim Znak var vår ledare. Jag ser honom framför mig i en formlös ylletröja som inte kan bestämma sig för sin egen färg, med håret åt alla håll. Han ska leda oss till seger.

Tävlingens första fråga: ”Hur såg dagens Belarus ut för 16 000 år sedan?” Det är ju enkelt som två plus två, lika självklart som ”var fjärde person i Belarus dog under andra världskriget.” 16 000 år sedan: istiden, Belarus var så klart täckt av is. Vi lutar fram våra huvuden mot varandra, som kronbladen på en köttätande blomma runt en insekt, och vi viskar halvt skrikande: ”Istiden! Istiden!” ”Jag tar det”, säger Maks

myndigt och trycker på knappen. Men när han fattat mikrofonen säger han: ”Gröna ängar och blommande träd. Vi tror att Belarus för 16 000 år sen var fullt av gröna ängar och blommande träd.” Vi andra kippar efter andan. Suckar. Den omgången förlorar vi. Varför sa han så? Han kunde själv inte ge någon förklaring.

Ja, varför sa han så? Den frågan har jag ställt mig flera gånger genom åren. Nu är Maksim Znak politisk fånge i detta land, vars befolkning hålls som gisslan av en dåre, ett exemplariskt rent land i Europas mitt, där folk blir gripna för att de sjunger, för att de gjort segertecknet, och jag undrar om han sa så för att det var omöjligt att låta bli. I stundens ingivelse, alldeles i början av den nya epok i historien som inletts med Lukasjenkos maktövertagande, var det något i honom som vägrade att godta det uppenbara. Han tog det första bladet i vår sönderfallande historiebok och ersatte istiden med blommande träd.

Fångar har beskrivit cellernas bitande nattkyla. Hur de knölat ner tidningspapper i strumporna, hur de natten igenom har legat och omfamnat varandra på nakna järnribbor – inga madrasser eller kuddar tillåts. Folkmordet på belarusiska bönder under den tyska ockupationen på fyrtiotalet gick under kodnamnet ”Operation Winterzauber”, Vinterbesvärjelse. Vägra gå med på folkmordets istid, vägra gå med på fångvärldens istid. Tala du om blomstring, Maks.

Det andra minnesfragmentet är från ett tillfälle då alla femteklassare hade samlats i aulan. Vi sorlar och gör oss lustiga över lärarna, som maler om något på scenen. Fröknarna är iförda byxdressar som skulle få Hillary Clinton att stöna högt, och deras frisyrer skulle säkert kunna användas som modeller på fysiken eller tekniken. Några föräldrar är där, inte mina. En mamma kliver upp på scenen, och vi dämpar oss förväntansfullt: ”Vems? Varför?” Nu står hon där och talar, först efter ett tag förstår jag att det som kommer ut ur munnen på henne är en dikt. Inte den sortens dikter som vi fick läsa i skolan, utan en samtida dikt, med politisk doft – en doft som kändes ny för oss. En rad upprepas: *Davajte, maltjiki!* (”Kom igen, grabbar!”).

Tack vare den raden lyckas jag hitta dikten igen. ”Kom igen, grabbar!”, skriven av den ryske poeten Jevgenij Jevtusjenko. Det är Maksims mamma som läser:

”Kom igen nu, grabbar. / Om vi inte är hänsynslösa längre / är vi inte heller unga. / Kom igen, grabbar, / men minns att när ni blir äldre / blir ni också mindre hänsynslösa, / er medkänsla växer. / Andra grabbar,

självuppfyllda och despotiska, / ska då stå där med blöta nävar. / Kom igen, grabbar.”

Varför just den raden hade satt sig? För att jag minns den med ett frågetecken. Vilken sorts ”kom igen” var det egentligen fråga om, har jag undrat. Maks mamma bad våra killar om något, men vad? Kunde hon föreställa sig den grymhet som den belarusiska kravallpolisen skulle rikta mot de försvarslösa, fredliga människorna? När hon stod där och läste dikten om pojkarna med de svettiga nävarna, kunde hon redan då se dagens terror framför sig?

De män i svarta rånarluvor som förde bort Maksim har också varit pojkar en gång, och någonstans sitter någon och minns dem som de var i mellanstadiet, då ingenting var ”mellan” utan antingen i historiens dramatiska början eller i dess dramatiska slut. Kom igen nu, grabbar. Det faktum att Maksim varken är frisläppt eller väntar på rättegång kan bara betyda en sak: de har inte knäckt honom.

Han som en gång ledde mitt skollag i en historietävling har nu i tre månader suttit som politisk fånge i ett land som ockuperas av en dåre. Blomma du, Maks. ”Se till att du blommar”, som Gwendolyn Brooks skrev, ”där virvelvinden brusar och piskar.”

Artikeln är först publicerad i den amerikanska tidskriften The Baffler.**Valzhyna Mort**

14 dec 2020

Ledare: Äntligen tvingas techjättarna stå till svars

De amerikanska it-jättarna har surfat på en extremt lönsam framgångsvåg. Nu möter de politisk och juridisk snålblåst på båda sidor av Atlanten.

Köpa eller begrava. Så beskriver Letitia James, New Yorks justitieminister, Facebooks strategi för att kväsa tänkbara rivaler. Tillsammans med nästan alla delstater i USA och den federala konkurrensmyndigheten FTC har hon stämt den sociala mediegiganten.

Målets fokus är övertagandet av Instagram 2012 och Whatsapp 2014. Facebook anses ha utnyttjat sin dominerande ställning för att svälja vad som kunde ha växt till farliga konkurrenter. Straffet skulle kunna bli en uppsplittring av koncernen.

I oktober inledde det amerikanska justitiedepartementet också en process mot Google. Även där lyder anklagelsen att företaget försöker

stänga ute och krossa uppkomlingar. EU krävde av samma skäl Google på mångmiljardböter för ett par år sedan.

EU-kommissionen är samtidigt i färd med att inleda en regleringsoffensiv mot techjättarna. På tisdag presenteras ett lagförslag om digitala tjänster med syfte att komma åt olagligt innehåll på sociala medier, oavsett om det gäller hatpropaganda eller försök att sälja piratkopierade produkter. Ett annat initiativ gäller åtgärder mot konkurrensinskränkningar på e-marknadsplatser.

”Det finns en känsla i Bryssel att onlineplattformarna har blivit för stora för att bry sig”, enligt kommissionären för den inre marknaden Thierry Breton.

Fallet Facebook är knappast rättsligt solklart. Amerikansk antitrustlagstiftning har sekelgamla rötter i maktkoncentration i oljebranschen, och har inte använts på decennier. Ambitionen var att skydda konsumenter från ohemula prisökningar, och det argumentet passar inte mot gratistjänster på nätet.

Vad Whatsapp eller Instagram hade kunnat bli är dessutom en hypotetisk fråga, svår att bevisa. Ett aber för myndigheterna är att FTC godkände köpen. Om de bryts upp flera år senare kan andra bolag undra över förutsättningarna för affärer i allmänhet. Även näringslivet måste åtnjuta rättssäkerhet.

Medan motståndet tornar upp sig i både USA och EU finns det samtidigt slitningar dem emellan, till exempel om dataflöden över gränser (och oceaner). Med Joe Biden som president kan kanske en gemensam hållning mejslas fram, som också kan bli användbar mot Kinas globala tentakler (läs Huawei).

Försvarstalen från Facebook, Google, Apple och Amazon börjar alltid med att de tillhandahåller tjänster som miljarder kunder älskar. Innovativa företag ska inte bestraffas för att de gör succé, väl?

Men tvivelaktiga affärsmetoder är ingen nyhet i branschen. Microsoft knäckte sökmotorn Netscape på 90-talet, vilket ledde till en tio år lång fejd med myndigheterna. När den väl var avgjord var konkurrenten eliminerad.

Hur skandalbolaget Cambridge Analytica och ryska trollfabriker använt sig av Facebook för valmanipulationer är inte så smickrande. Och när Amazons ångvält rullar fram över världen dör småföretag och stadskärnor i spåren.

Problemet med monopol är heller inte bara priser. Megaföretagens herravälde är ohälsosamt i sig, konkurrens mellan alternativ något gott för konsumenten. Antikverad lagstiftning måste därför skyndsamt moderniseras, med sikte på större transparens.

Enorma mängder personliga data är techjättarnas verkliga kapital, och det är inte orimligt att de tvingas dela med sig. Att få dem att betala adekvata skatter är också nödvändigt.

Rättsprocesser mot monopolister leder inte säkert till fällande domar. Men inga företag gillar dålig reklam. Och det sätter ljuset på ett pågående globalt it-problem.

220

miljoner svenska kronor är det beslag av metamfetamin som Malaysias kustbevakning gjort värt – det största i landets historia.

I en båtlast, som påstods innehålla kinesiskt te och sannolikt skeppats från Myanmar (Burma), hittades 2,12 ton av så kallat kristallmetamfetamin.

En misstänkt smugglare, en 26-årig man som seglade ensam, har gripits.

TT-AFP 14 december

Många vid klimatmöte lovade öka takten

Klimat. Snabbare steg, utökade löften och stegrade ambitioner från många länder. FN pekar på det positiva efter lördagens digitala klimatmöte, Climate ambition summit.

Arrangörer var FN, Frankrike och Storbritannien i partnerskap med Chile och Italien.

Enligt FN ledde det till ”konkreta planer och nya utfästelser från 75 länder, företag, sektorer, städer” för att nå Parisavtalets mål om minskad global temperaturökning.

TT 14 december

14 December

Irankonferens skjuts upp efter avrättning

Ett planerat företagsforum mellan EU och Iran ställs in sedan en rad andra EU-länder ställt in sin diplomatiska medverkan i evenemanget. Beskedet kommer efter EU-kritik mot avrättningen av den iranske journalisten och aktivisten Ruhollah Zam i Iran.

Frankrikes utrikesdepartement meddelade i ett uttalande på söndagen att landets ambassadör i Iran inte avser att delta i forumet på grund av ”den barbariska och oacceptabla avrättningen”.

Även Tyskland, Österrike och Italien har valt att inte delta, enligt det franska uttalandet, rapporterar Reuters.

På söndagskvällen meddelade Europe-Iran Business Forum att evenemanget skjuts på framtiden. Över 3 300 deltagare från 40 länder hade då hunnit anmäla sig till den tre dagar långa konferensen.

Irans utrikesminister Mohammad Javad Zarif och EU:s utrikeschef Josep Borrell skulle ha hållit anföranden under forumets öppning.

Ruhollah Zam, som levde i exil i Frankrike, försvann under oklara former under en resa till Irak i fjol. Iran meddelade kort därefter att han gripits. Han dömdes till döden i juni, bland annat för påstått spioneri. EU:s fördömande av avrättningen har fått Iran att kalla upp Frankrikes och Tysklands ambassadörer.

TT

Protesterna fortsätter – många gripna i Minsk

Belarus. Trots snö och vintertemperaturer samlades återigen tusentals människor på Minsks gator på söndagen för att kräva Aleksandr Lukasjenkos avgång. Runt 70 demonstranter har gripits, enligt den belarusiska människorättsorganisation Vjasna som uppger att myndigheterna svarat med vattenkanoner.

Enligt den oberoende nyhetssajten Nasja Niva hölls över 100 protester i landet under dagen.

TT-AFP-Reuters 14 December

Polis åtalas för tortyr av asylsökande

Grekland. Tre grekiska gränsvakter och en polis åtalas för att i fredags misshandlat asylsökande utanför ett migrantläger på ön Lesbos.

Männen åtalas för vållande till kroppsskada, tortyr och brott mot antirasism-lagar. En video som cirkulerar i sociala medier visar hur fyra män misshandlar två asylsökande. Gärningsmännen fortsätter att dela ut slag även efter det att de misshandlade har försetts med handklovar.

TT-AFP 14 December

Islamistledare gripen för roll i Balibombning

Indonesien. En av ledarna för den al-Qaida-kopplade terrorgruppen Jemaah Islamiyah, som låg bakom bombdåden på Bali i oktober 2002, har gripits. 202 människor, däribland sex svenskar, dog när sprängladdningar exploderade på flera nattklubbar.

Den 57-årige Aris Sumarsono, mer känd under namnet Zulkarnaen, greps i Lampung på södra Sumatra efter att ha befunnit sig på fri fot i nästan 18 år.

TT-AFP 14 December

Tjernobyl nytt världsarv?

Ukraina. Taj Mahal, Stonehenge och Tjernobyl? Ukraina arbetar för att Unesco ska föra upp området runt det förra kärnkraftverket på världsarvslistan. Olycksplatsen har blivit en turistattraktion som årligen lockar runt 124 000 besökare.

TT-AFP 14 December

14 December

400 barn saknas efter skolattack

Omkring 400 elever saknas efter fredagens attack mot en skola i Kankara, bekräftar den nigerianska polisen.

Motivet bakom bortförandet är fortfarande inte klart. Sökinsatser har inletts för att finna barnen samtidigt som desperata föräldrar samlas vid skolan.

Attacken mot en internatskola för pojkar, som ligger i Kankara i nordvästra Nigeria, pågick i omkring en timme på fredagskvällen, enligt vittnen som BBC talat med.

Under lördagen var det oklart hur många som kidnappats, men på söndagen bekräftar den lokala polisen att omkring 400 elever saknas.

– Polisen, den nigerianska armén och flygvapnet har ett nära samarbete med skolmyndigheterna för att fastställa det exakta antalet försvunna och kidnappade elever. Sökgrupper arbetar för att hitta och rädda dem,

säger Gambo Isah, den lokala polisens presstalesperson, till The Guardian.

Föräldrar till de bortförda barnen har samlats i Kankara, och försöker nu få reda på vad som hänt deras barn.

– Jag har varit här sedan igår och bett för att den allsmäktiga Allah ska rädda vårt folk, sade en man vars två söner, 17 och 16 år gamla, finns bland de saknade, till Reuters.

En mamma vars son förts bort vädjade till myndigheterna om hjälp.

– Om regeringen inte hjälper oss har vi ingen makt att rädda våra barn, säger hon till Reuters.

Några pojkar, som uppgett att de lyckats fly från förövarna, har sedan fredagskvällen kommit ut från skogen dit barnen fördes. Gruppen har inte upprättat kontakt med myndigheter eller offrens anhöriga och motivet är därför fortfarande oklart.

Attacken tros ha genomförts av ett av de kriminella gäng som verkar i Nigerias nordvästra delar och som livnär sig på bland annat kidnappningar och krav på lösesumma.

Under attacken utbröt skottlossning mellan angriparna och skolans säkerhetspersonal, under vilken omkring 200 elever lyckades klättra över skolans stängsel och sätta sig i säkerhet, sade polisen i ett uttalande.

Skolan i Kankara är den senaste i raden av nigerianska skolor som attackerats.

I april 2014 kidnappade jihadistgruppen Boko Haram 276 flickor från en internatskola i Chibok i nordöstra Nigeria. Omkring 100 av flickorna har fortfarande inte hittats.

Amanda Dahl

amanda.dahl@dn.se

14 December

Butikerna stängs i Tyskland – ”situationen är utom kontroll”

Tyskland inför hårdare restriktioner och stänger delar av samhället efter att ha slagit nya dystra rekord när det gäller antalet smittade och avlidna i covid-19. Läkare varnar för att sjukhusen är så belastade att man snart inte kommer klara av att ge människor akutvård.

Från och med onsdag införs en omfattande nedstängning, ofta kallad lockdown, i hela Tyskland. Det meddelade förbundskansler Angela Merkel vid en presskonferens under söndagsförmiddagen.

– Vi är tvungna att agera, och nu agerar vi, sa hon.

Butiker kommer, med vissa undantag, att hållas stängda från den 16 december till och med den 10 januari. Under perioden kommer även skolor att stängas.

Invånarna avråds från resor inom och utanför Tyskland. Max fem personer från två olika hushåll får träffas. Barn under 14 år behöver inte räknas in.

Undantag under julhelgen ska de respektive delstaterna besluta om. Vid presskonferensen rekommenderade Angela Merkel en ”skyddsvecka” utan sociala kontakter inför jul för de som planerar att fira tillsammans med andra.

Under början av december har spontana utomhusträffar där personer druckit glühwein tillsammans, brutit mot krav på att använda munskydd och på att hålla avstånd, uppmärksammats. Reglerna som tidigare skilt sig åt mellan olika delstater blir nu enhetliga – det kommer inte att vara tillåtet att dricka alkohol på allmän plats.

Markus Söder, regeringschef i Bayern, som under veckan utlyste katastrofläge i delstaten, är nöjd med beslutet.

– Coronasituationen är utom kontroll, sa han vid förmiddagens presskonferens.

Kraven på en nationell nedstängning har blivit fler i takt med att dödstalen och antalet bekräftade fall av covid-19 stigit i Tyskland. I fredags konstaterade Nina Meckel, presstalesperson för organisationen för akut- och intensivvård, att ”fortsätter det såhär kommer vi inte att klara det”. Regeringschefen i Sachsen, Michael Kretschmer, krävde nyligen ”statliga, auktoritära åtgärder” för att få stopp på smittspridningen.

Men effekterna av omfattande nedstängningar har inte heller gått obemärkta förbi. Yvonne Gebauer, utbildningsminister i delstaten Nordrhein-Westfalen, sa tidigare under hösten att landet måste göra ”allt i sin makt” för att skolorna ska kunna hållas öppna. Liknande uttalanden har även gjorts av förbundskansler Angela Merkel. I oktober publicerades en nederländsk studie som visade att lågstadieelever som undervisades på distans under åtta veckor knappt gjorde några framsteg alls. Eleverna med lågutbildade föräldrar förlorade mest på distansundervisningen, enligt studien.

Nedstängningen kommer även att få stora ekonomiska konsekvenser. Finansminister Olaf Scholtz, som representerar socialdemokratiska SPD, lovade under söndagsförmiddagen att avsätta totalt omkring 11 miljarder kronor i månaden till stöd för de som drabbas ekonomiskt.

Under söndagen låg Tyskland på plats nummer åtta bland de länder i världen som registrerat flest dödsfall under det föregående dygnet. Sett till det totala antalet dödsfall ligger landet längre ner på listan. Antalet dödsfall per capita är betydligt lägre än i Sverige – Tysklands 26 fall per 100 000 invånare kan jämföras med Sveriges 74.

Smittspridningen i Tyskland är liksom i Sverige olika hög i olika delar av landet. Under pandemin har delstaterna kunnat införa lokala restriktioner i områden som varit särskilt hårt drabbade. Systemet har kritiserats för att vara otydligt, och regeringschefen i Rheinland-Pfalz, Malu Dreyer, sa nyligen till tidningen Rheinische Post att nationella riktlinjer är viktiga för att viruset ska kunna bekämpas på ett effektivt sätt.

– Annars kommer vi att se ”coronaturism” mellan delstater med och utan lockdown, sa hon till tidningen.

Lovisa Herold

lovisa.herold@dn.se

FAKTA. TYSKLANDS RESTRIKTIONER

Den 2 november infördes vad som i tyska medier kallats en ”halv lockdown” eller ”lockdown light” i landet. Skolor och förskolor hölls i regel öppna, men restauranger, hotell och barer stängde. Invånarna tilläts enbart träffa medlemmar från det egna, samt ytterligare ett hushåll.

Från och med onsdagen den 16 december kommer även skolor att hålla stängt. Detsamma gäller för butiker, med vissa undantag. Alla som kan uppmanas att arbeta hemifrån. Max fem personer från två olika hushåll får träffas. Undantag under julhelgen ska de olika delstaterna besluta om.

14 December

Torrlagda barer Norges strategi mot viruset

Oslo. Den norska huvudstadens restaurang- och uteliv ligger nästan öde. Den senaste månadens totalförbud mot att servera alkohol har drabbat en redan stukad bransch – som om några månader kommer att leda till en våg av konkurser, enligt Oslos krogkung Runar Eggesvik.

– Det känns som att vi blir använda som syndabock, säger han.

I Oslo går ingen in i en livsmedelsbutik utan munskydd. Du åker inte spårvagn utan munskydd. Många går på trottoaren ute i friska luften med skydd för munnen. Samtal förs på ett par meters avstånd även utomhus.

På restauranger fyller du i personuppgifter för smittspårning och skickar dem vidare med en QR-kod.

Är du svensk passerar du bara landgränsen om du kan uppvisa ett nytaget negativt covid-test. Är du svensk

håller du tyst om det. Du får hotellfrukosten serverad i en papperspåse utanför dörren.

– Borde inte du sitta i karantän nu? säger en person vid presstjänsten på en hälsomyndighet i Oslo när jag ber om en intervju.

Osäkerhet råder även bland insatta om hur reglerna ska tolkas. Men en svensk på uppdrag för sin arbetsgivare i Norge får, enligt reglementet, utföra sitt uppdrag på ett säkert sätt. Fritiden ska däremot tillbringas i karantän, isolerat i ett rum som bekostas av arbetsgivaren.

Att ondgöra sig över strikta norska åtgärder kunde möjligen gå för sig så sent som för några månader sedan. Svenska experter talade då fortfarande om att en utvärdering måste vänta – och det stämmer kanske ännu – men trekvarts år in i pandemin är det svårt att i Oslo komma med goda svenska råd i frågan.

Den 14 december kommer beskedet i Oslo som krogkungen Runar Eggesvik hoppas ska öppna för servering av öl och vin igen på stadens restauranger och barer. Men säker är han inte.

Efter 20 år i branschen sedan starten som arrangör av den kända Øyafestivalen och efter att ha startat ett 30-tal ställen i Oslo som delägare och konsult känner han igen osäkerheten.

– Att vänta på det här beskedet är som att titta på väderleksrapporten en månad i förväg när man ska arrangera en festival utomhus. Man blir tokig.

Redan tidigt under pandemin tvingades en stor del av Oslos restauranger att stänga. Personal sades upp eller permitterades med en stor del av lönen. I somras följde förbud mot att servera alkohol efter midnatt. Senare lyftes förbudet, men i samband med högre smittspridning i samhället totalförbjöds utskänkning av alkohol den 9 november.

– Det känns som att vi blir använda som syndabock. Vi får ta smällen på olika sätt och många ställen står med ena benet i kvicksand, säger Runar Eggesvik.

Intervjun sker i en bar specialiserad på schack som han är delägare i – en publiksuccé i världsmästaren Magnus Carlsens hemland, utom under coronapandemier, då ödsligheten breder ut sig även här.

Annars händer det att mästaren själv kommer inom, enligt Eggesvik.

Att han och hans delägares imperium inte gått i konkurs beror på att de är experter på att hitta andra sätt att utvecklas och står starka efter att ha fått nya delägare från Finland, förklarar han.

– Men jag är rädd för att vi får se tragedier när ägare förlorar sina livsverk, för vi vet att konkurserna kommer. Och den tidpunkten är i februari, säger Runar Eggesvik.

Han beskriver det som att många länge har pressat svårigheterna framför sig, men att pengarna snart sinar. Han uppskattar att var femte serveringsställe i Oslo – vid sidan av kaféer och bagerier som går bra i krisen – kommer att gå i konkurs.

– Det är klart att vi i Norge generellt har generösa regler för att stötta i krisen, så på det sättet är vi ganska bortskämda. Men stödet är dåligt eftersom det inte stimulerar till arbete utan till att man håller stängt, säger Runar Eggesvik.

Hade stöden inriktat sig på att hålla folk i arbete i stället hade många företag räddats, tror han.

– De unga är de första som blir straffade, både för att de blir av med jobbet och för att de har jobb där stöttningen från staten är dålig, fortsätter han.

Runar Eggesvik menar att den norska staten inte har kommunicerat med restaurang- och nöjesbranschen. Och han skräder inte orden:

– Vi har en hälsominister som stänger städer, och det kanske är bra för hälsan på kort sikt. Och vi har en näringsminister som inte förstår någonting av vår bransch. De verkar inte vara intresserade av att förstå den. Det här är lika illa som om jag hade varit vetenskapsminister.

Runar Eggesvik hävdar att Oslos serveringsställen har tagit ett stort samhällsansvar, uppmärksamt följt smittskyddsreglerna och därmed sett till att folk kunnat träffas under kontrollerade former. Men efter förbudet att servera alkohol har kunderna minskat till en rännil.

– Kommer du däremot in på en bensinstation så ser det ut som för ett år sedan. Och på Black friday kom 5 800 människor till ett shoppingcentrum här i Oslo. 5 800 personer ser du inte på Oslos tusen uteställen under en hel vecka, säger han.

I stadsdelen Grünerløkka står lokaler nu mörka. Barer, restauranger och butiker är stängda tills vidare. På skyltfönstren har lokala aktivister satt upp anslag, som varnar för att i framtiden kommer de stora

internationella kedjorna att flytta in. Eftersom bara de har råd med hyrorna efter utslagningen under pandemin.

– Det kan gå på två sätt. Antingen att de stora stygga kedjorna tar över, förflackar utbudet och gör allt strömlinjeformat. Eller att det blir plats för nya aktörer som inte har så mycket pengar, men som har nya idéer. Och jag väljer att hoppas på det sista alternativet, säger Runar Eggesvik.

Torbjörn Petersson

torbjorn.petersson@dn.se

FAKTA.

Norge

Totalt antal fall 40 023

Friskförklarade 17 998

Dödsfall 382

Sverige

Totalt antal fall 313 000

Dödsfall 7 354

(fredagens siffror)

Norsk fastlands-BNP steg 5,2 procent under tredje kvartalet, jämfört med föregående kvartal. Totala BNP steg 4,6 procent.

Hushållens konsumtion steg 9,5 procent under det tredje kvartalet, och den offentliga konsumtionen steg 3,0 procent.

Källa: JHU, Norges statistikbyrå.

15 December

Turkiet förtjänar sanktioner

President Erdogan lät upprörd när han talade med reportrarna. ”Vad är det som händer mellan Turkiet och USA? Är vi inte tillsammans i Nato?” undrade han.

Frågorna borde han först ha ställt till sig själv. Utbrottet föranleddes av hotet om amerikanska sanktioner, utlösta av Erdogans köp av ett avancerat ryskt luftförsvarssystem. Redan tidigare har Turkiet därför kastats ut ur projektet kring stridsflygplanet F-35. För dessa båda vapenkomplex kan omöjligt härbärgeras ”tillsammans i Nato”.

President Donald Trump har hållit Erdogan om ryggen, för han gillar sin auktoritära kollega. Men kongressen är nu i bred enighet på väg att tillämpa en lag som antogs 2017 för att stoppa militärt samarbete med Ryssland, Iran och Nordkorea. Sedan har Vita huset en månad på sig att införa sanktioner. Trump-administrationen ser sig tvingad att driva åtminstone en lightversion.

EU har sina egna turkiska problem. Toppmötet förra veckan enades om tämligen harmlösa straffåtgärder på grund av Ankaras borrningar efter gas och olja i östra Medelhavet, i vatten som Grekland och Cypern anser är deras.

De två har stöd av Frankrike för betydligt hårdare sanktioner, och Turkiet ställer till det för president Emmanuel Macron också i exempelvis Libyen. Tyskland, som månar om flyktingavtalet, håller emot.

Västvärldens dilemma har länge varit hur Turkiet kan tyglas, utan att landet drivs närmare Ryssland – och flyktingar drivs in i Europa. Men Erdogans provokationer och häxjakt på oppositionella borde vara ett rött skynke för EU, precis som upphandlingen av ryska missiler måste vara en absolut gräns för Nato och USA.

Samtidigt som USA och EU borde mejsla fram en gemensam linje om Kina, måste de också formulera ett svar ihop i Turkietfrågan. Sådant var omöjligt med Trump, men med en ny amerikansk styrman öppnas förhoppningsvis en ny värld.

Gunnar Jonsson

gunnar.jonsson@dn.se

15 December

Islamister och muslimhatare har fel – Mellanöstern förtjänar demokrati

Den tunisiske fruktförsäljaren Mohamed Bouazizi var trött på att betala mutor och trakasseras av myndigheter och polis. Den 17 december 2010 fick han nog. Bouazizi köpte en bensindunk, dränkte in sig själv och satte eld på en tändsticka. Några månader därpå var stora delar av arabvärlden insvepta i lågor.

Tio år senare är det många som ställt en enkel fråga: Varför misslyckades den arabiska våren? Ett enkelt svar är att det var för många, och för mäktiga, som ville att den skulle göra det.

I många länder lyckades härskarna hålla sig kvar. Ibland utan större förändringar, som i Gulfstaterna. I fallet Syrien till priset av ett av de värsta krigen i modern tid, och år av våld och repression från regimen al-Assad.

På andra håll – som i Egypten – byttes ledningen ut men förtrycket satt kvar. I Libyen och Jemen störtades regimen varpå krigets kaos tog över.

Tunisien, landet där allt började, framhålls som undantaget. Där råder i dag demokrati, men den är bräcklig. Ekonomin är svag, arbetslösheten en plåga och många flyr landet. I spridda kretsar råder diktaturnostalgi.

I synen på den arabiska våren förenas muslimska fundamentalister och islamkritiker. Båda grupperna anser att islam och demokrati inte går ihop.

Som om felet med revolterna var för mycket demokrati och inte alldeles för lite.

I stället visar exemplet Tunisien att demokratisering och fria val inte räcker. Ekonomin måste liberaliseras, korruptionen bekämpas, resterna av den djupa statens makt – polisen, säkerhetstjänsten, armén – luckras upp. Demokratin ger inget automatiskt välstånd, den ger ett ramverk som måste fyllas med innehåll.

En av de bestående effekterna av de händelser som inleddes för tio år sedan är att de sådde ett litet frö av fruktan hos arabiska envåldshärskare. Nu vet de att befolkningen, särskilt de unga och kvinnorna, inte låter

sig nöjas, hunsas och förtryckas hur länge som helst. Det finns en längtan efter frihet, jämställdhet, avvecklande av religiösa och politiska tyrannier.

Och folket vet att förtrycket, även om det har långa anor, inte måste vara evigt.

Diktaturerna i Syrien, Egypten, Iran och Saudiarabien kommer inte att förändra sig själva. Det krävs ett tryck underifrån, och det krävs ett konsekvent västligt stöd för de rörelser och individer som kan åstadkomma förändring.

Att Mellanöstern inte är demokratiskt är inte folkets fel. De förtjänar oändligt bättre.

De var nära att få det, och de kommer att vara nära igen. Den gången kan det gå annorlunda.

Erik Helmerson

erik.helmerson@dn.se

15 December

Merkel stänger Tyskland – MSB skickar ett sms

Svenskarna fick på måndagen ett sms från myndigheterna om att hålla avstånd under julhandeln och högtiderna. Textmeddelandet förannonserades av två statsråd på en presskonferens i fredags. Samtidigt stänger tyska politiker butiker, skolor och en rad andra verksamheter i drygt tre veckor för att bromsa farsoten.

Det är lätt att tro att smittoläget är värre i Tyskland än i Sverige. Så är inte fallet. Smittspridningen är mer än dubbelt så hög här: 739 nya covidfall per 100 000 invånare jämfört med Tysklands 335.

Däremot skiljer sig det politiska ledarskapet åt. Förbundskansler Angela Merkel har både pedagogiskt förklarat varför siffran måste ner till under 50 för att landet ska klara smittspårning och sjukvård och emotionellt slagit fast att ”500 döda på ett dygn inte är acceptabelt”. I ett land med drygt 80 miljoner invånare

– jämför med vilka lama reaktioner Sveriges dagsnoteringar väcker.

Folkhälsomyndigheten presenterade i november ett scenario om att smittkurvan skulle vända ner vid lucia. Så verkar inte ske, men ändå kommer inte kraftfullare åtgärder än uppmaningarna i sms:et. Hur ser expertmyndighetens prognos ut nu? Och hur ser underlaget för den ut?

Det är ingen naturlag att ligga på Sveriges höga nivåer eller att viruset ska ge vika av sig självt. Tvärtom ökar smittsamheten under den här kalla och mörka årstiden, varför det krävs hårda insatser.

Några tror dock att så kallade lockdowns bara skjuter problemen på framtiden, men det stämmer inte. Titta på Irland, där regeringen stängde det mesta under sex veckor i oktober och november då smittalet låg på 260 fall per 100 000 invånare – mycket lägre än Sveriges nuvarande siffror alltså. Smittkurvan har gått ner påtagligt på den gröna ön och i dag har de en tiondel så många nya fall per capita som Sverige. Därför kan irländarna nu leva med mildare restriktioner, till gagn även för ekonomin.

Dessutom kommer snart vaccin, så det är verkligen meningsfullt att trycka ner smittan så mycket man kan nu för att spara liv och hälsa.

Givet dagens smittotal och allt fler inlagda på sjukhusen närmar vi oss även en situation när sjukvården inte mäktar med att behandla alla patienter på en rimlig nivå. Och då klarar Sverige inte ens sitt uttalade strategimål om att ”platta till” kurvan för att vården ska klara sitt uppdrag.

Ett par kärnfrågor pockar nu på svar: Hur mycket lidande ska människor behöva uthärda innan regeringen agerar tillräckligt resolut? Var går svenska folkets smärtgräns?

Sofia Nerbrand

sofia.nerbrand@dn.se.DN 15 dec 2020

15 December

Tredje vågen får minister att tala om krigszon

En tredje våg av coronaviruset sveper in över Sydkorea med högre antal smittade per dag än någon gång tidigare under pandemin. Politikerna i landet som har hyllats för sin coronastrategi varnar nu för ett nödläge och förbereder skärpta restriktioner.

Testa, spåra och isolera. Det har varit receptet som lyfts fram som hemligheten bakom Sydkoreas framgångsrika bekämpning av coronaviruset. Men viruset har inte utrotats och nu står landet inför en tredje våg, med högre dagliga smittotal än någonsin tidigare under pandemin.

I söndags rapporterades 1 030 nya smittade i viruset, det högsta antalet på en dag sedan pandemin började. Nästan lika många bekräftades smittade på lördagen, 1 002. Också det högre än den tidigare rekordnoteringen i februari, med 909 smittade på en dag.

Utvecklingen oroar, särskilt eftersom spridningen den här gången är koncentrerad till huvudstaden Seoul med omnejd. Där bor ungefär hälften av Sydkoreas 52 miljoner invånare.

– Huvudstadsområdet är nu en covid-19-krigszon, varnade hälsominister Park Neung-hoo på måndagen efter ett krismöte.

President Moon Jae-in beskriver utvecklingen som ”väldigt allvarlig” och flaggar för nya, hårdare restriktioner för att begränsa spridningen.

– Det här är sista hindret innan vaccin är på plats, sade han efter regeringsmötet.

Sydkorea är ett av de länder dit covid-19 spred sig först efter att det hade brutit ut i Kina. Framför allt kretsade sjukdomen då kring 2,5-miljonersstaden Daegu i sydöstra delen av landet där ett utbrott uppstod i den kristna sekten Shincheonji.

Den gången lyckades landet begränsa smittan ganska snabbt, liksom vid tillfällen därefter när klusterutbrott har uppstått.

Myndigheterna försöker nu hejda den senaste utvecklingen genom att utöka testning och spårning. I början av förra veckan infördes dessutom hårdare

restriktioner i huvudstadsregionen. Bland annat får inte fler än 50 människor samlas. Kaféer tillåts bara servera för take away och restauranger måste stänga klockan nio på kvällen.

Nästa steg kan bli att antalet som får samlas krymper till tio personer, att skolor stängs och att bara anställda med samhällsviktiga funktioner tillåts åka till kontoret.

Totalt har nu 42 766 personer smittats och 580 dött i coronaviruset i Sydkorea.

Marianne Björklund

Fortsatt sökande efter kidnappade skolbarn

Nigerianska myndigheter skjuter till ytterligare resurser i jakten på de skolbarn som fördes bort av en väpnad grupp i fredags, enligt en talesperson för polisen.

Skolinternatet i Katsina, som också är presidenten Muhammadu Buharis hemdelstat, stormades av beväpnade män på motorcykel. Efter en intensiv eldväxling med säkerhetsstyrkor försvann männen med ett okänt antal personer i gisslan, medan hundratals elever flydde ut i den omkringliggande terrängen. Det är oklart hur många elever som saknas. Nyhetsbyrån Reuters anger att ”hundratals” är försvunna, den nigerianska tidningen The Nation rapporterar om ett femtiotal, medan AP skriver att det rör sig om omkring 400 elever, med hänvisning till ej fastställda polisuppgifter.

TT-AFP 15 December

Brittisk forskare dömd till fängelse

Iran. Han anklagas av Iran för att ha bedrivit statsfientlig forskning. Nu har den brittisk-iranske antropologen Kameel Ahmady dömts till nio års fängelse. Ahmady är kurd och har forskat kring frågor som barnäktenskap och kvinnlig könsstympning i Iran.

Förutom fängelsestraffet döms han till att betala motsvarande drygt 6,1 miljoner kronor i böter.

TT-Reuters 15 December

Jag är rädd att de närmaste veckorna kommer att vara ett helvete.

Phil Murphy, guvernör i New Jersey, påminner om att alla måste fortsätta att följa råden och restriktionerna, även om coronavaccin börjat skickas ut till de olika delstaterna i USA. TT-AFP 15 December

15 December

FSB pekas ut i granskning – ska ha förgiftat Navalnyj

En dödspatrull inom ryska underrättelsetjänsten FSB förgiftade Putinkritikern Aleksej Navalnyj i augusti, enligt den undersökande journalistgruppen Bellingcat. FSB ska ha riktat in sig mot oppositionsledaren redan 2017.

Brittiska Bellingcat har tillsammans med CNN, Der Spiegel och The Insider skaffat tillgång till ett mycket digert material för att avtäcka sanningen bakom giftattacken som nästan tog Aleksej Navalnyjs liv på ett flygplan mot Moskva den 20 augusti. FSB:s spanare ska då ha övervakat honom på 37 olika platser sedan han tillkännagett sin presidentkandidatur i december 2016.

Kartläggningen tyder på att man försökt förgifta honom tidigare, åtminstone månaden innan då han reste på semester med sin fru Julia till Kaliningrad och hon plötsligt insjuknade. Navalnyj har senare sagt att hennes beskrivning av symtomen liknar dem han själv kände. Vid tillfället var kommunikationen särskilt intensiv mellan de utpekade FSB-agenterna varav tre just återvänt från Kaliningrad.

Aleksej Navalnyj flögs till Tyskland för akut vård och läkare där har bekräftat att giftet i fråga var nervgasen novitjok som bara Ryssland har tillgång till. Alldeles före attacken var ytterligare ett tillfälle där kommunikationen blev extra tät mellan FSB-agenterna, enligt Bellingcats granskning. Den är baserad på telefonlistor och reseregister vilka tydligt pekar på att förgiftningen skett på uppdrag från ”Kremls högsta nivåer”.

En lång rad länder, experter och människorättsorganisationer har tidigare slagit fast att Navalnyj utsattes för nervgiftet novitjok. Ryssland har emellertid avfärdat anklagelserna konsekvent.

Ossi Carp

ossi.carp@dn.se

81

miljarder svenska kronor – så stor är EU:s försvarsfond som ska bidra till gemensam forskning och utveckling av nya vapensystem. Fonden, EDF, ska stötta projekt med minst tre deltagande företag från minst tre länder. TT 15 December

15 December

Nathan Shachar: Säkerhetstjänst i Israel har övervakat landets medborgare under två decennier

Israels säkerhetstjänst har i två decennier i hemlighet övervakat alla israelers fysiska rörelser, telefonsamtal och internetaktiviteter. Det avslöjades strax efter att säkerhetstjänsten fått tillfälligt klartecken för att spåra så kallade kontaktkedjor via privatpersoners mobiltelefoner för att kartlägga smittspridningen av covid-19.

JERUSALEM. I början av coronaepidemin hade telefonspårningen i Israel viss framgång, men då antalet smittade sköt i höjden orkade systemet inte längre med. Många saboterade det medvetet genom att lämna sina telefoner hemma då de begav sig ut bland

folk – för att inte drabbas av en plötslig isoleringsorder efter att ha passerat en smittbärare på gatan.

För- och nackdelarna med den digitala spårningen stöttes och blöttes i Knesset och i medierna – till den 27 mars då kvällstidningen Yediot Ahronot släppte en bomb. I ett långt och detaljerat reportage visade tidningen att principdiskussionen om digitala befogenheter var en charad: säkerhetstjänsten Shabak, även känd som Shin Bet, behövde inga tillstånd för att vaka över medborgarnas rörelser. Sedan nära två decennier drev den en enorm databas, internt kallad ”Verktyget”, som registrerade alla israelers fysiska rörelser, telefonsamtal och internetaktiviteter. Verktyget hade upprättats för att hålla uppsikt över terrormisstänkta, och uppges ha avstyrt en rad våldsdåd.

Att det senare utvidgats till att omfatta alla i landet visste ingen utom en handfull personer, bland dem premiärministern.

Avslöjandet har haft en märkbar effekt på israelers vanor. ”Vi talar om det när vi ses”, klipper folk av under telefonsamtal numera

I mitten av 1980-talet, efter flera traumatiska valutakriser, beslöt Israel, en av västvärldens mest outvecklade och statsdirigerade ekonomier, att ge sig in i världshandeln. De enda områden där landet höll internationell standard var militärindustrierna och universiteten. Dittills hade tiotusentals högutbildade utvandrat varje år, eftersom det tullskyddade näringslivet behövde få vetenskapsmän och tekniker.

På några få år, i ett samspel mellan marknadsekonomi, en spirande fredsprocess och nya teknikintensiva branscher som mobiltelefoni och internet, började det hända saker. I dag är Israel en exportekonomi, om än inte i lika hög grad som Sverige, och i ett par högteknologiska branscher är landet världsledande.

Under de år som cyberkrigföring blivit en central aspekt av både terrorism och mellanstatlig rivalitet har Israel satsat stort på dataförsvar, inte bara av militära mål: i somras var Iran nära att slå ut en viktig del av vattenförsörjningen, och häromveckan togs ett stort försäkringsbolags databas över av okända hackare.

Dataförsvaret lyder under den militära underrättelsetjänsten Aman, och dess mest avancerade avdelning är ”Enhet 8200”, dit de mest begåvade värnpliktiga värvas. Konkurrensen om platserna är hård – tre år vid Enhet 8200 banar väg för lysande yrkeskarriärer. En huvuduppgift för de hemliga signalspaningsenheterna är att lyssna, på alltifrån

palestinska aktivister till iranska makthavare – och på många andra. Israel har på senare år hjälpt en rad länder, från Danmark till Egypten och Bahrain, att avstyra terrorattacker.

När dessa unga snillen efter sin militärtjänst ger sig ut på arbetsmarknaden plockas de strax upp och får kopiösa resurser för att skapa ännu mer utstuderade avlyssningstekniker. Ett av de mest framgångsrika israeliska företagen i branschen, Cellebrite, gjorde rubriker 2015, efter San Bernardino-massakern i Kalifornien då 14 personer dödades. FBI gav Apple order att låsa upp terroristernas telefon. Företaget vägrade, av principskäl. Men Cellebrite gjorde det utan svårigheter – och utan skrupler. Sådan publicitet är guld värd och lockar strax kunder, privata och statliga.

Men i allt fler länder kolliderar dessa tekniker med mänskliga rättigheter. Steget från datorförsvar till datorattack är kort. Redan 2016 gick det vänsterliberala israeliska partiet Meretz till högsta domstolen i ett försök att stoppa elektronikföretaget NSO:s exportlicens. Detta sedan misstankar väckts om att NSO:s mest kända produkt, spionprogrammet Pegasus, använts av regimer för att förfölja människorättsaktivister och homosexuella. HD valde att inte ingripa. Hösten 2018 vann Pegasus internationell ryktbarhet, efter mordet på den saudiske journalisten Jamal Khashoggi i Istanbul. Det som anses ha väckt den saudiske kronprinsen Muhammad bin Salmans missnöje med Khashoggi var dennes frispråkiga internetdialog med Omar Abdulaziz, en saudisk dissident. Torontouniversitetets enhet för antispiongram, Citizen Lab, visade att den saudiska säkerhetstjänsten infekterat Abdulaziz telefon med Pegasus, och därmed av allt att döma beseglat Khashoggis öde.

En hel flora israeliska företag erbjuder avlyssningsteknologi på en växande marknad. Cellebrite har sålt utrustning till diktaturen i Venezuela och till El Salvadors auktoritäre president. Företaget lovade nyligen frysa, efter en kampanj från israeliska och Hongkong-aktivister, sitt samarbete med de kinesiska polismyndigheterna i Hongkong.

Den mest lukrativa marknaden för denna typ av exportartiklar är dock ingen diktatur, utan en av världens största demokratier, Mexiko. En rad mexikanska skandaler på senare tid har haft en israelisk aspekt, med både NSO:s och Cellebrites offensiva produkter ertappade med spioneri på journalister och människorättsaktivister. En av Mexikos skickligaste och oftast mordhotade reportrar, veckomagasinet Procesos förre redaktör Jorge Carrasco, hör till de drabbade.

När skandaler utbryter – och bara en bråkdel av attackerna uppdagas – så intar de berörda företagen och försvarsdepartementets exportbyrå alltid samma försvarsposition: utrustningen har sålts på villkor att den inte används till politisk förföljelse utan endast för antiterrorbekämpning. Eftersom tyranner rutinmässigt stämplar kritiker som terrorister så blir sådana garantier mest en lek med ord.

Den israeliska ekonomin är i svår oordning. I snart ett år har staten körts utan budget. Men shekeln är en världens starkaste valutor och har stärkt sin ställning mot dollarn med nära tio procent under årets globala tumult. Främmande investeringar och riskkapital flödar in, trots en snart tvåårig regeringskris, lockade av en livaktig börs och av kreativiteten inom de nya branscherna. Det ska mycket till innan politikerna klipper vingarna på it-sektorns kursraketer.

Nathan Shachar

naranjal@gmail.com

15 December

Trädplantering kan hjälpa Kina att nå klimatmål snabbare än väntat

Guiyang. Ett grönt täcke av skog brer ut sig över det som tidigare var odlingsmark och kala berg i provinsen Guizhou.

54-årige Zhang Guojuns by är en del av Kinas omfattande trädplanteringspolitik, som kan ge mer draghjälp till landets klimatmål än vad forskarna tidigare trott.

är var bara åkerfält, där har de planterat träd, där ska de plantera.”

Vi åker i bil längs slingriga, gropiga, vägar tillsammans med Zhang Guojun. Färden går mot Zhangs hemby Pingtou som ligger i den sydvästra provinsen Guizhou. Det är en av de fattigaste regionerna i Kina, som ligger

långt efter den snabba ekonomiska utvecklingen i landets kustregioner.

Längs vägarna går kvinnor som bär kvistar, grönsaker och barn på ryggen. En del kånkar på en hel timmerstock.

Det är på grund av träden som vi har åkt hit. Guizhou tillhör en av de provinser som ingår i det massiva trädplanteringsprojekt som har pågått i Kina ända sedan 1978. Då inleddes det framför allt för att motverka sandstormar i landets norra delar.

Men trädplantering är också ett sätt för jorden att suga upp koldioxid. De kolsänkor som bildas av ny skog tar upp mer koldioxid än vad som tidigare uppskattats, visar en ny internationell forskningsstudie. Kolsänkor minskar koncentrationen av koldioxid i atmosfären eftersom träden omvandlar koldioxid till näring för att kunna växa.

– Vårt resultat visar tydligt värdet av skogsplantering i massiv skala som ett sätt att minska nivåerna av koldioxid i atmosfären. Det är ett globalt betydelsefullt resultat och den storlek på kolupptaget vi fann i Kina var en överraskning, säger Paul Palmer, professor i fysik vid universitet i Edinburgh och en av huvudförfattarna till rapporten som har publicerats i den vetenskapliga tidskriften Nature.

Studien visar bland annat att upptaget av koldioxid i kolsänkor i de sydvästra provinserna Yunnan, Guizhou och Guanxi är klart större än väntat, 350 miljoner ton per år.

– Det har tidigare funnits en skepsis kring vilket värde massiva trädplanteringar har när det handlar om att fånga upp koldioxid. Den här studien visar att de kan göra skillnad, säger Paul Palmer.

Han tycker studien ger övertygande bevis.

– Vi har samlat en mängd data från markbaserade mätningar och via satelliter och de ger ett konsistent och robust resultat om kolupptaget i kinesiska skogar.

Zhang tar oss med till sin hemby som ligger några timmars bilfärd norr om Guizhous huvudstad Guiyang. Flera av kvinnorna som går längs vägen bär de traditionella färgglada kläder som utmärker den etniska minoritetsgruppen miao. De är vana att bruka sin egen jord och odla majs, tobak och ris. Men de senaste åren har allt fler fått ställa om till att plantera skog.

Zhang, som har flyttat från byn in till Guiyang för att ta hand om sina barnbarn, var partisekreterare i byn Pingtou 2004–2007 och delaktig när planerna för trädplantering inleddes. Han konstaterar att det ibland var svårt att övertyga invånarna. För dem är mat för dagen det mest trängande behovet.

– Framför allt tycker en del äldre att de inte kan vänta i de fem år det tar innan träden får nötter som de kan sälja. Därför var de skeptiska, konstaterar Zhang.

Men i enpartistaten Kina har bönderna inget val. Om direktiv går ut om att de ska plantera träd måste de göra det. Projektet har också lanserats som ett sätt att lyfta människor ur fattigdom. Bönderna får ersättning för omställningen baserad på hur stor mark de har tillgång till. Det finns också ett projekt där individer och företag symboliskt kan köpa träd på nätet. Pengarna går till bönderna.

På Zhangs mark där han tidigare odlade majs står nu valnötsträd. Han har kompenserats med 50 yuan (ungefär 65 kronor) per mou (0,07 hektar) varje år sedan träden planterades. Zhang har 9 mou och räknar också med att tjäna pengar på att sälja valnötter på marknaden.

Det är en råkall dag i byn. Fuktig kyla går rakt genom märgen. De flesta sitter inomhus, förutom några kvinnor som hämtar vatten i hinkar ur en kran. Höns springer fritt och lösa hundar skäller. Inne i Zhangs stenhus är det kallt, den lilla värmefläkt han har med sig hjälper inte mycket. Här finns inga element och ingen fjärrvärme. Zhang berättar att byborna eldar med träkol, som tillverkats av träden som planterats, för att värma sig. Därmed går koldioxid tillbaka ut i luften. Just kol som energikälla är en av anledningarna till att Kina är världens största klimatbov.

– Om det är sant att en del av träden går till träkol så förtar det så klart en del av de miljömässiga värdena, konstaterar Paul Palmer.

Kina står för 28 procent av de globala utsläppen av koldioxid, mest i världen. Landet har sedan 1980-talet haft en enorm ekonomisk tillväxt. Ökad levnadsstandard och en snabbt växande ekonomi har gått före hänsyn till miljön. Tung industri som stål och cement har slukat massiva mängder energi, ofta genererad av kolkraft som står för 65 procent av Kinas energiförsörjning. Än i dag byggs eller planeras nya kolkraftverk i Kina, trots att Xi Jinping i FN i september meddelade det ambitiösa målet att nå klimatneutralitet 2060. Paul Palmer konstaterar att trädplantering är långt ifrån en mirakellösning.

– Det vi har kommit fram till visar att trädplantering kommer att spela en roll i Kinas mål att bli klimatneutralt 2060. Men det är långt ifrån den enda saken man behöver göra. Skogsplantering måste göras tillsammans med massiva strukturella förändringar i hur Kina producerar och konsumerar energi, inklusive snabba och stora minskningar i konsumtionen av fossila bränslen. Förändringar som kommer definiera nästa generation måste göras.

Han tycker att studien visar att trädplantering, om det görs på rätt sätt, fungerar.

– Men det här måste göras tillsammans med annat för att nå Parisavtalets mål, i samspel med en minskning av fossila bränslen, understryker han.

Trädplantering för att förbättra miljön har hamnat i fokus de senaste åren. Det är ett enkelt och billigt sätt att visa att något görs. Inflytelserika World economic forum har till exempel lanserat projektet ”trillion tree campaign” (tusen miljarder träd-kampanjen). Till och med en klimatskeptiker som Donald Trump har sagt att han vill vara med på trädplanteringståget.

Det har väckt oro för att trädplantering blir en frisedel för att strunta i övergången till förnybar energi.

– Trädplantering kan inte kompensera för fortsatta utsläpp av fossila bränslen, säger Wim Carton, lektor i hållbarhetsstudier vid Lunds universitet.

Han konstaterar att det kol som tas upp i samband med trädplantering aldrig kan kompensera för de fossila utsläppen. Bland annat blir risken för skogsbränder allt större med den globala uppvärmningen. Då försvinner de positiva effekterna, när träden brinner upp släpps koldioxid ut igen.

– Det är inget fel med att plantera träd, vi behöver mer skog och är dåliga på att skydda den naturliga skog som finns. Träd binder kol. Det stora problemet är att många lyfter trädplantering som en stor lösning och likställer det med att minska fossila bränslen. Det har målats ut som en för stor pusselbit i kampen för klimatet, säger han.

I Guizhou är kryptomeria, ett barrträd som tillhör cypressfamiljen, en av de vanligaste arterna som har planteras. Men det sätts också frukt- och nötträd. Även jordbrukare som inte ingår i trädplanteringsprojektet har växlat om till träd.

– Det är mindre arbete att odla träd och ger mer inkomster, säger Man Minkui som håller på att avverka en del av sina träd som ska säljas till en möbelfabrik.

Tidigare odlade han majs och ris på sin mark. Men det gav sämre ekonomisk ersättning, berättar han.

Just pengar snarare än klimatet verkar vara det som lockar lokalbefolkningen att delta i trädplanteringsprojektet. Zhang säger visserligen att han tycker luften har blivit bättre. Men mest pratar han om pengar. Provinsen är fattig och höjd levnadsstandard står högt på agendan. Forskning har också visat att om trädplantering ska vara lyckat måste bönderna få kompensation. Annars riskerar träden att skövlas för tidigt och den positiva effekten uteblir. Att göra bönderna delaktiga i planteringen har också visat sig viktigt. Dessutom har det betydelse vilken typ av träd som planteras och att de lever tills de är fullvuxna.

Zhang tycker kompensationen för träden är bra och uppskattar att som en del av projektet har också vägar byggts och andra moderniseringar införts.

– Förut fanns ingen bra väg hit. Det var brist på el och vi hade inte rinnande vatten. Nu finns det.

Zhang är partimedlem och vad andra bönder tycker är en utmaning att ta reda på. I den avlägsna byn Anshun Guankou, som ingår i trädplanteringsprojektet, blir jag avbruten under ett samtal med en bonde. Han hinner berätta att han från och med i år inte får någon kompensation för de träd som planteras på den lott där han tidigare odlade livsmedel. Men kort in på vårt samtal bryter byns vice partisekreterare in och säger till mannen att han inte ska prata med utlänningar och folk från Peking. Snart är poliser och lokaldistriktets ordförande på plats. Våra pass kontrolleras ett otal gånger och att prata med någon i byn blir omöjligt.

I Zhangs by Pingtou bor 400 familjer. Än så länge har en del kvar sin mark för att odla majs och tobak. Men mer ska bli skog. Kinas trädplantering går i ett rasande tempo.

– Det här är det största skogsplanteringsexperimentet på vår planet, säger Paul Palmer.

I de fem provinser som han och hans forskarkollegor har undersökt – Heilongjiang och Jilin i den nordöstra delen av landet samt Yunnan, Guizhou och Guanxi i sydvästra – har skogsbeklädd mark ökat med mellan 40 000 och 440 000 hektar per år de senaste 10–15 åren. Det senare motsvarar Iraks yta.

Längs vägen till byn syns även tecken på andra förändringar som måste till för att Kinas klimatmål ska nås. Det byggs vindkraftverk. Kina kommer att tvingas till en massiv omställning från kolkraft till förnybar energi som vindkraft, solkraft och vattenkraft framöver om målet om klimatneutralitet ska nås. Utbyggd kärnkraft blir förmodligen också aktuellt.

Men exakt hur Kinas mål ska nås är oklart, detaljerade planer har ännu inte presenterats.

Att mycket återstår blir tydligt när vi passerar en träkolsfabrik. Träden används också för att göra sågspån och möbler, berättar Zhang.

Han blickar ut över bergen medan en kvinna på fältet bredvid samlar in majsblad som hon ska mata tjuren med.

– Det kommer bli ännu finare i bergen, mer träd, det blir väldigt fint, säger han.

Zhang ser fram emot att flytta tillbaka till byn när barnbarnen klarar sig själva. Han har planer på att plantera örtmedicin under valnötsträden. tidigare fungerade han som byns informella läkare i traditionell kinesisk läkekonst. Han säger sig kunna få ner hög feber på fem minuter.

– Det är bättre luft i byn och man kan ha kycklingar, gris och en tupp, säger han.

Marianne Björklund

FAKTA.

Sedan 1978 när Kina började plantera träd har andelen skog i landet ökat från 12 till 22 procent, eller från 115 miljoner till 208 miljoner hektar. Målet är att 30 procent av landets areal ska bestå av skog år 2050. Det handlar om många miljarder träd som har planterats.

Kina har satt som mål att vara klimatneutralt 2060 och att utsläppen ska toppa före 2030.

Kina är världens största utsläppare och står för 28 procent av de globala koldioxidutsläppen.

Koleldade kraftverk står för nästan 65 procent av landets elförsörjning.

Koldioxidutsläppen i Kina fortsätter öka. Förra året ökade de med 2 procent.

.15 December

Försiktiga framsteg i brexitsamtalen

Vissa ”mindre framsteg” har skett i förhandlingar om ett frihandelsavtal med Storbritannien, sade EU:s chefsförhandlare Michel Barnier på måndagen.

Framstegen har kommit efter att britterna backat något från en tidigare ståndpunkt.

EU-kommissionens ordförande Ursula von der Leyen och Storbritanniens premiärminister Boris Johnson meddelade på söndagen – när den utsatta tidsfristen löpte ut – att förhandlingarna mellan parterna skulle fortstätta.

När Barnier på måndagen lämnade en rapport till medlemsländernas EU-ambassadörer talade han om ”rörelse” från den brittiska sidan.

Det handlade framför allt om rätten för en part att sätta in motåtgärder om den andra parten i framtiden genomför åtgärder som ger den egna sidans företag konkurrensfördelar.

Det kan handla om att subventionera vissa företag, eller förändra arbetsvillkor eller miljöbestämmelser som sänker kostnaderna för företagen.

EU vill ha en sådan mekanism där de kan ensidigt införa motåtgärder, till exempel strafftullar. Detta har den brittiska regeringen varit helt emot – tills nu.

– Britterna accepterar själva principen, säger en källa med insyn i förhandlingarna.

Även om det är ett framsteg är det ännu för tidigt att tala om ett genombrott. Britterna vill att motparten måste bevisa att en viss åtgärd har lett till en viss ekonomisk skada, vilket i sig kan vara svårt.

Och vad händer om EU skärper sina regelverk – ska Storbritannien tvingas följa efter? För den brittiska regeringen och i synnerhet Boris Johnson handlar brexit om suveränitet – att ett självständigt land inte ska behöva underkasta sig andras regler.

Även Ursula von der Leyen talade om att det skett ”rörelse” i förhandlingarna. Men hon varnade samtidigt britterna.

– De måste … spela efter våra regler då det här är en fråga om rättvisa för våra företag, sade hon och

varnade för att alternativet blir gränskontroller och tullar.

På en punkt förklarade dock Barnier att förhandlingarna har gått bakåt – den känsliga frågan om fisket.

När britterna lämnar EU:s regelverk vid årsskiftet kommer de att bestämma vilka som får fiska i deras fiskrika vatten. För EU:s fiskare – som länge fiskat just där – är det ett hot mot deras levebröd.

Även om det till sist blir ett avtal så är det osäkert att det hinner godkännas av alla medlemsländer, samt EU-parlamentet innan årsskiftet. I det läget kommer förmodligen medlemsländerna att enas om vad som kallas ”provisorisk tillämpning” i avvaktan på den ratificering av avtalet som måste ske. När det gäller det brittiska parlamentet så kan det blixtinkallas och fatta ett snabbt beslut, även under mellandagarna.

Sent på eftermiddagen meddelade också en talesperson för den brittiska regeringen att den anser att det mest sannolika scenariot är en avtalslös brexit. I det läget kommer Storbritannien att handla med EU-länderna genom Världshandelsorganisationen WTO:s regelverk. Det betyder tullar, tulldeklarationer och kontroller. Därmed blir handeln dyrare och krångligare att genomföra.

Talespersonen ville varken bekräfta eller dementera att britterna hade gjort en eftergift i förhandlingarna.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se

15 December

Läkare slår larm: ”Kvinnor och barn lemlästas”

Biståndsorganisationen Läkare utan gränser (MSF) slår larm om att fler civila hamnar i skottlinjen i inbördeskriget i Jemen.

– Läget är mycket allvarligt, vi tar emot lemlästade kvinnor och spädbarn, säger sjuksköterskan Katrin Kisswani till DN.

Katrin Kisswani arbetar för närvarande på ett sjukhus i Mocha vid Jemens Röda havskust, ett tjugotal mil söder om den strategiskt viktiga hamnstaden Hodeidah.

Hon beskriver hur de stridande parterna, houthierna och regeringsarmén, hamnat i allt häftigare sammanstötningar de senaste veckorna. DN når henne via meddelandeappen Whatsapp under en kort paus i arbetet.

De senaste tio veckorna har sjukhuset där Katrin Kisswani tjänstgör tagit emot 122 krigsskadade.

– Det kan vara väldigt otäcka och komplicerade trauman det handlar om: småbarn som lekt i vägkanten och kommit åt odetonerade vägbomber. De kommer in till oss med svåra bukskador. Vi har vårdat havande kvinnor som skadats av granatsplitter efter artilleribeskjutning och som förlorat armar eller ben.

Sjukvården i Jemen var eftersatt redan innan inbördeskriget, som pågått i närmare sex år. I Mocha arbetar MSF med knappa och otillräckliga resurser.

– Det här är det enda civila sjukhuset på Jemens västra kust som kan erbjuda trauma- och intensivvård. Men vi har bara sex intensivvårdsplatser, totalt har vi 25 vårdplatser som kan ökas vid behov, säger Katrin Kisswani.

Larmet från Läkare utan gränser råkar sammanfalla med tvåårsdagen av den så kallade Stockholmsöverenskommelsen, det fredsavtal mellan regeringens parter och houthierna som slöts vid Johannebergs slott norr om Stockholm den 13 december 2018 efter åtta dygn av överläggningar.

Parterna kom bland annat överens om att dra tillbaka sina styrkor från hamnstaden Hodeidah och att hamnen ska administreras av FN.

I samband med tvåårsdagen hade Sveriges utrikesminister Ann Linde på måndagen kontakt med Jemens regering. Enligt Dagens eko konstaterade utrikesministern att ”man måste hitta tillbaka till andan som rådde under förhandlingarna för två år sedan”.

Samtidigt med Lindes kontakter pågick det intensiva och våldsamma strider knappt 20 mil söder om Hodeidah, med civila offer.

.16 December

Norge rasar på lista när planetens hälsa vägs in

Länge har det sett ut som vilket skidmästerskap som helst: Norge i topp. År efter år. Världens bästa land att bo i.

Men när FN för 30:e året presenterar listan över mänsklig utveckling handlar det inte bara om invånarna och landet de befolkar, utan också om hur de lever livet i balans på planeten – och då rasar Norge till 16:e plats.

KOMMENTAR

Det är FN:s utvecklingsprogram (UNDP) som sedan 1990 listat länder efter kriterier som hälsa, utbildningsnivå, levnadsstandard och bnp per capita. Frågan har också gällt i hur stor utsträckning invånarna i ett land har friheten att leva som de vill.

Norge har parkerat överst.

Rikt, tryggt, mänskligt, fritt.

Korta arbetsdagar, ren luft och ett land att bli gammal i.

I år har nya parametrar tillkommit i FN-rapportens bedömning, som mäter utsläppen av växthusgaser och förbrukningen av resurser. Kursändringen, motiverar FN:s utvecklingsprogram, sker för att väga in välbefinnandet inte bara hos folket i ett land utan även hälsan på planeten, som en följd av hur det landets folk lever. Det anses bättre beskriva mänsklighetens framsteg år 2020.

Och då är inte Norge längre paradiset.

Fotavtrycket som landet sätter är långt större än ett par längdskidor. Norge är det sjätte största landet i världen per invånare när det gäller förbrukning av materiella resurser och bland de 30 största totalt när det kommer till koldioxidutsläpp.

Hur det förändrar den norska självbilden står inte omedelbart klart. Allt beror väl på hur man ser på saken.

Norge brukar titt som tätt kallas världsmästare i elbilar. En större andel elbilar säljs inte i något annat land. Och satsningen på tekniken för infångning och lagring av koldioxid, CCS, i berggrunden i Nordsjön är framstående, men det är även de fortsatta ansträngningarna att utvinna olja.

Framför allt är Norge ett rikt land.

I ett klädsamt uttalande till norska NRK säger Bård Vegar Solhjell, som är chef för byrån Norad som rapporterar till Norges klimat- och miljödepartement, att Norges fotavtryck på planeten är en viktig debatt som det är dags att ta.

Att det är Sverige som är värdnation för lanseringen av FN-rapporten som sänker landet till 16:e platsen kanske får någon att haja till i Norge. Särskilt som Sverige samtidigt tar ett steg upp till plats nummer 6 på listan.

Torbjörn Petersson

torbjorn.petersson@dn.se

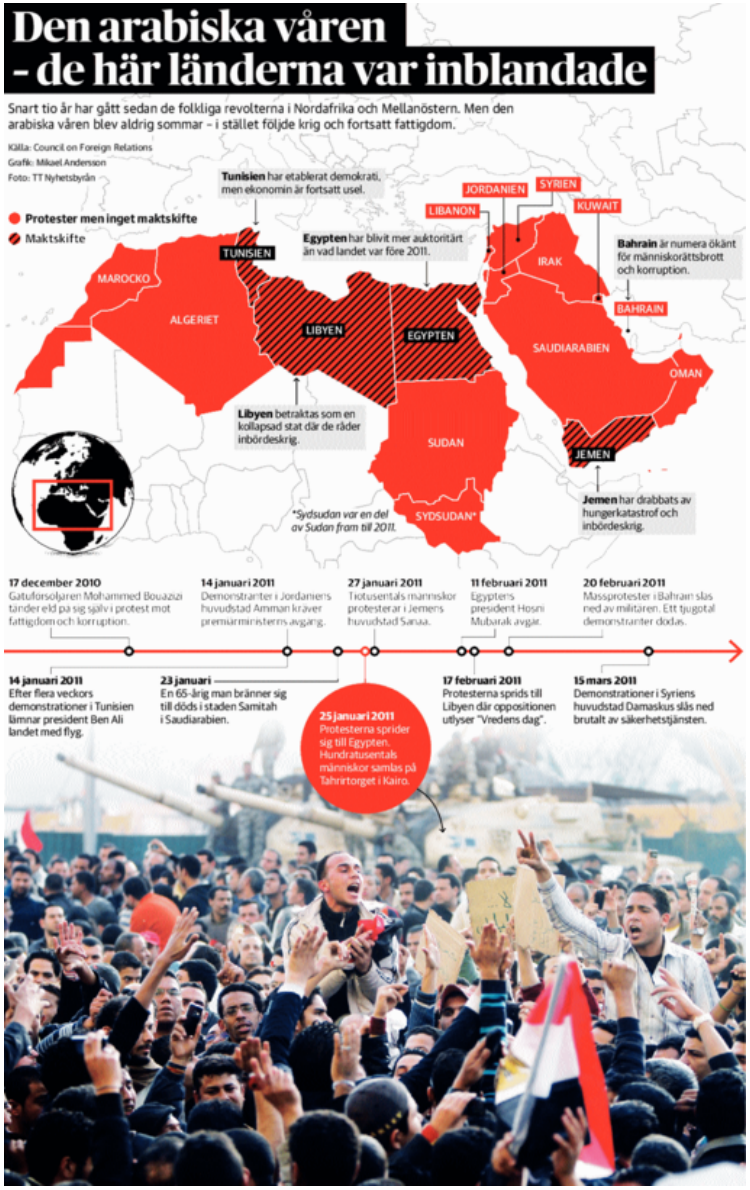

16 December

Erik Ohlsson: Den arabiska våren skulle leda till folkets frihet – det blev tio år av krig och kaos

En tändare, en dunk bensin, en fattig gatuförsäljare som blivit förnedrad en gång för mycket. Det var komponenterna som startade den arabiska våren. Upproret skulle leda till frihet och demokrati – men resultatet blev långvariga krig och fattigdom.

DN:s Erik Ohlsson berättar historien om den tändande gnistan bakom en av de senaste decenniernas största politiska omvälvningar.

Den arabiska vårens folkresningar startade i början av år 2011, men den bokstavligt talat tändande gnistan inträffade i mörkaste midvintern, den 17 december

2010 i den slitna industristaden Sidi Bouzid i mellersta Tunisien.

Den 26-årige gatuförsäljaren Mohammed Bouazizi hamnade i bråk med en kommunal inspektör. Inspektören ville kontrollera om 26-åringen hade tillstånd att stå och sälja grönsaker från sin dragkärra. Bouazizi kände sig trakasserad. Han hade försökt skaffa tillstånd men inte fått något. Det kände inspektören mycket väl till – han ville bara inkassera mutor.

Hårda ord utväxlades, två poliser skyndade till och dängde 26-åringen i marken. Ilsken och desperat försökte Bouazizi tränga sig in i stadshuset för att klaga över behandlingen, men blev avvisad. Då brast allt.

Mohammed Bouazizi köpte en kanna bensin på en närbelägen mack och hällde vätskan över sig själv. Därefter antände han sin bensinindränkta kropp med en cigarrettändare. Förbipasserande lyckades kväva elden, men Bouazizi hade blivit mycket illa bränd. Han avled efter 18 dagars intensivvård på sjukhus, med helvetiska plågor.

Den tragiska självbränningen i Sidi Bouzid satte i gång en kedjereaktion som fick despoter och diktatorer i hela arabvärlden att sjappa med svansen mellan benen. Men i släptåg kom också en rad oönskade effekter: stormaktsingripanden, samhällsoro och till synes olösliga konflikter.

Några gånger genom åren har jag besökt Sidi Bouzid och talat med släktingar och vänner till Mohammed Bouazizi. De minns honom som en spenslig kille, ”ingen hetsig typ”. Han bara ville skaffa sig ett levebröd, slippa trängas med föräldrar och fyra syskon och spara lite pengar till sin hemgift.

Men i det småstadskorrupta och hårt arbetslöshetsdrabbade Sidi Bouzid fanns det ingen annan utväg till försörjning än illegal gatuhandel. Ett hårt slit med liten utdelning. Dessutom blev Mohammed Bouazizi hårt ansatt av poliser och myndighetspersoner.

Bouazizi var ingen politisk agitator. Men han blev en martyr och portalfigur för hundratusentals tunisier som kände att det fick vara nog nu. I Sidi Bouzid utbröt spontana gatuprotester omedelbart efter hans självbränning. Utkommenderad polis slog vilt med batonger, de sköt varningsskott och tårgaspatroner.

Vid den här tiden, i slutet av 2010, styrdes Tunisien sedan 23 år tillbaka av Zine Abidine Ben Ali, en ex-

militär som innan han beträdde presidentposten skapat den tunisiska säkerhetstjänsten.

President Ben Ali styrde en polisstat och höll medierna i ett järngrepp, men lyckades ändå ge Tunisien en ”progressiv” image i omvärlden. Ben Alis maktparti Konstitutionell demokratisk samling (RCD) var medlemmar i Socialistinternationalen och landet var uttalat sekulärt.

De våldsamma regimkritiska protesterna vågade den kuvade tunisiska pressen inte skriva om. Men bilder och rapporter spreds ändå, via bloggar och sociala medier. Polisvåldet triggade protester i andra tunisiska städer. Och när Mohammed Bouazizi avled den 4 januari växte massdemonstrationerna ytterligare.

Den 14 januari 2011 fick Ben Ali nog. Tillsammans med sin 20 år yngre fru Leila Trabelsi lämnade han Tunisien i ett privatplan med destination Saudiarabien. RCD-partiets högkvarter i Tunis belägrades, folk dansade på gatorna och militären ställde sig på de upproriskas sida – de stack jasminer i sina gevärspipor.

Grannländerna i arabvärlden följde noga det som hände i Tunisien och det dröjde inte länge innan folk tågade ut på gatorna i Libyen, Egypten, Jemen, Syrien, Bahrain och Jordanien.

I februari 2011 föll Egyptens president Hosni Mubarak för protestropen från hundratusentals demonstranter och lämnade sin post. I Libyen vacklade den mångårige diktatorn Muammar Khaddafi.

Och i Syrien ekade ramsan som kom att bli arabvårens slagord: ”Ash-sha’b yourid isqat al-nithaam” – ”Folket vill att regimen faller”.

Till och med i det extremt slutna och förtryckande Saudiarabien förekom protester. En kort tid tycktes allt vara möjligt.

Men när jubelropen tystnat och ett antal av arabvärldens presidenter tvingats bort från sina poster kom baksmällan och efterräkningarna. Med tio års perspektiv på den arabiska våren ger siffror och statstik en nedslående bild av upprorsländerna.

Lagom till tioårsminnet av Mohammed Bouazizis förtvivlade handling presenterar det New York-baserade forskningsinstitutet Council on Foreign Relations (CFR) en studie av tillståndet i fem av de länder som utgjorde kärnan i den arabiska våren: Bahrain, Egypten, Libyen, Syrien, Tunisien och Jemen.

CFR har granskat tendensen inom områden som konflikter, demokratisk utveckling, levnadsstandard, ungdomsarbetslöshet och pressfrihet. På alla områden pekar kurvorna åt fel håll.

Det mest deprimerande är de krig som bröt ut i samband med den arabiska våren och som fortfarande pågår utan att någon snar ljusning kan skönjas:

I Syrien dröjde det inte länge förrän det folkliga upproret mot president Bashar al-Assad urartade i ett fullskaligt krig. Syrienkriget har i dag utvecklats till en oupplöslig härva av konflikter där sex länders arméer är inblandade (Syrien, Ryssland, Iran, Turkiet, USA och Israel) – samt en myriad av väpnade grupper. Mellan 500 000 och 600 000 människor har dödats i kriget, och nästan 12 miljoner – en ofattbar siffra – har tvingats fly från sina hem. Det syns ingen snar utväg ur konflikten.

Muammar Khaddafi hade styrt Libyen i ganska precis 42 år när han jagades bort från sin tron i slutet av augusti 2011 och så småningom dödades. Khaddafi hade hållit etniska, religiösa och regionala motsättningar i schack med hjälp av militär och säkerhetstjänst. När Muammar Khaddafi försvann från makten kom gamla fiendskaper upp till ytan, konflikter som sakta men säkert utvecklats till ett inbördeskrig med allt fler internationella aktörer inblandade. FN gör idoga försök att medla, men än så länge med klent resultat.

I Jemen ville inte den auktoritäre ledaren Ali Abdullah Saleh böja sig för de unga demonstranter som krävde ökad demokrati. Salehs trixande för att sitta kvar vid makten ledde till dagens sårigа och komplexa konflikt, ett inbördeskrig som orsakat världens just nu värsta humanitära katastrof och som hotar att splittra Jemen.

Av de övriga länderna i CFR:s studie är det bara Tunisien som visar nämnvärda framsteg vad gäller demokrati. Där finns ett fungerande flerpartisystem och fredliga maktskiften har ägt rum. I Egypten och Bahrain däremot har de demokratiska institutionerna försvagats.

Den höga arbetslösheten var en stark drivkraft för framför allt ungdomar att gå ut på gatorna för att protestera. Dessvärre ledde inte protesterna till någon förbättring: samtliga länder visar en uppgång i arbetslöshetsstatistiken.

Pressfriheten är generellt försämrad i dag jämfört med åren innan den arabiska våren. Detta gäller i synnerhet Egypten, landet som räknas som arabvärldens kulturella hjärta. Efter den nuvarande presidenten

Abdelfattah al-Sisis makttillträde år 2013 har Egypten blivit ett av de länder i världen som sätter flest journalister i fängelse.

Att bekämpa korruptionen var en annan ledstjärna under den arabiska våren.

Den statistik som CFR presenterar visar att korruptionsnivån är ungefär densamma som före upproret, även om vissa länder, exempelvis Tunisien, har gjort ansatser att bekämpa mutsystemet genom att inrätta antikorruptionsmyndigheter.

Var därmed alla protester, allt risktagande förgäves? Det beror på vem man frågar. Det finns naturligtvis många som ångrar upproren, i ljuset av vad de fört med sig i form av oroligheter och otrygghet.

Men själv minns jag Nisreen, en ung tjej i Libyen och hennes förväntningar på hur landet skulle utveckla sig efter Khaddafi. Hon såg fram emot att bilda en djurskyddsförening – sådana initiativ hade varit omöjliga under den gamla regimen.

Jag tänker också på Lina Ben Mhenni som var en av frontfigurerna under upproret i Tunisien och som avled tidigare i år i en autoimmun sjukdom, bara 36 år gammal. I en intervju med DN:s Radhouane Addala för två år sedan summerade Lina Ben Mhenni vad hon och hennes kamrater ändå uppnått:

– Jag tycker att det är fantastiskt att se Tunisiens nya generation, de som gick i småskolan när revolutionen inträffade. De har blivit vuxna i ett land där åsiktsfrihet är något självklart, och de kommer inte stillatigande att låta de rättigheterna försvinna.

Erik Ohlsson

Insatser mot våldtäkt skärps efter protester

Pakistan. President Arif Alvi utfärdar ett dekret för att förstärka insatserna mot våldtäkter i Pakistan. Specialdomstolar ska inrättas, där misstänkta våldtäktsfall ska prövas inom fyra månader. ”Ett register över förövare ska inrättas på nationell nivå”, skriver Arif Alvi på Twitter. Beskedet kom bland annat sedan protesterna vuxit efter att en kvinna våldtagits vid en motorväg, då hon drabbats av motorstopp när hon färdades med sina två barn.

TT-Reuters 16 December

Fler barn undernärda under pandemin

Världen. På grund av pandemin ökar antalet barn som lider av undernäring, enligt en rapport från Rädda Barnen.

– Produktionen av mat har minskat, vilket driver upp matpriserna och gör det för dyrt för familjer, säger Alan Frisk, biträdande humanitär chef på Rädda Barnen.

De värst drabbade områdena finns i Asien, söder om Sahara i Afrika samt Jemen i Mellanöstern.

TT 16 December

Jag är redo för dialog och kontakt med dig.

Rysslands president Vladimir Putin gratulerar sent omsider USA:s tillträdande president Joe Biden till valsegern. TT-Reuters 16 December

16 December

Boko Haram tar på sig dåd

Nigeria. Terrorgruppen Boko Haram säger sig ligga bakom den senaste påstådda masskidnappningen vid en skola i Nigeria. Om det stämmer handlar det om en händelse liknande den 2014, som ledde till globala fördömanden.

TT

Elva omkom på äldreboende

Ryssland. Chefen för ett äldreboende i den ryska regionen Basjkirien har gripits, efter en brand som kostade elva personer livet.

Chefen är misstänkt för försumlighet som kan innebära fyra års fängelse.

TT-Reuters 16 December

Nya restriktioner i London – inga fans på läktarna

FOTBOLL. Det brittiska parlamentet skärper coronarestriktionerna i London på grund av den av ökad smittspridningen. Huvudstaden flyttas från nivå två till tre, den skarpaste. Nivåhöjningen innebär bland annat hårdare restriktioner på idrottsevenemang.

Det betyder att Londons Premier League-klubbar, som förra veckan tilläts att ta in 2 000 personer på läktarna, nu återigen måste spela utan publik.

TT

Fakta.

Englands regioner är indelade i tre restriktionsnivåer. Nivån avgör om eller hur många åskådare som får tas in på idrottsevenemang. Detta gäller för lagen i de fyra högsta engelska divisionerna.

Nivå 1: Lagen får ta in 50 procent av arenans kapacitet, eller 4 000 personer (siffran som är lägst gäller). Inga Premier League-klubbar på denna nivå.

Nivå 2: Lagen får ta in 50 procent av arenans kapacitet, eller 2 000 personer. På denna nivå finns Liverpool, Everton, Southampton, Brighton.

Nivå 3: Lagen får inte ta några supportrar. på denna nivån finns Arsenal, Chelsea, Tottenham, Fulham, West Ham, Crystal Palace, Wolverhampton, Aston Villa, Manchester United, Manchester City, Newcastle, Leicester, Leeds, Burnley, West Bromwich, Sheffield United. 16 December

16 December

Jan Eklund: John le Carré var för rolig att läsa för att få Nobelpriset

Minnena av John le Carrés betydelse strömmar in. Få seriösa författare är så lästa världen över som den brittiske storstjärnan. Han borde ha fått Nobelpriset redan på 90-talet, men den som skriver om spioner ligger risigt till i finrummen.

Det var lite rörande att bevittna hur kända kollegor skickade respektfulla minnesord när giganten John le Carrés död bekräftades sent i söndags kväll. Där var Stephen King, Margaret Atwood, Simon Sebag Montefiore, Robert Harris… Tack för allt, mästare!

”I John le Carrés böcker kom ingen någonsin in från kylan”, skrev Mårten Blomkvist i en välformulerad runa här i DN.

Till skillnad från Ian Flemings skinande James Bond – som troget tjänade drottningens England och såg till att upprätthålla stilen och dominansen i det som återstod av Imperiet – var le Carrés antihjältar kantstötta av yrkets förbannelser och moraliska gråzoner. Inte sällan direkt fientliga till Londons arrogans och bristande förståelse för läget i små nationer, där även människor som ville väl riskerade att krossas av kalla krigets brutala logik.

Det har sagts att John le Carré skapade den moderna spionromanen. Det låter erkännsamt, men han kunde därför lika snabb förpassas till genrelitteraturen och populärkulturen, ungefär lika försumbar som simpla deckare och romantiska flickböcker.

Litteratur är en traditionstyngd och långsam konstart. Det har sina fördelar – till nackdelarna hör att dess stela regelryttare ofta är sist i världen att upptäcka något nytt.

John le Carré borde ha fått Nobelpriset redan på 90-talet. Under senare år har Svenska Akademien vidgat fältet och belönat en litterär reporter som Svetlana Aleksijevitj och sångtextförfattare som Bob Dylan.

Jag antar att le Carré var för rolig att läsa. Centraleuropeiska dystergökar och höglitterära författare för the happy few går ofta före i kön.

John le Carré har sagt att romanskrivandet påminner om spioneri. Som essäisten Timothy Garton Ash påpekat är hans sanna ämne snarare vilka mänskliga konsekvenser hemlighetsmakeri och krass maktutövning kan få.

När förräderiet är granne med kärleken och lögnen med sanningen. När de hyggliga männen plötsligt ansluter sig till falska ideal och skurkarna påstår sig tjäna den goda saken.

Konspirationen, labyrinten och den moraliska gråzonen kräver sluga intriger, överraskande scenbyten och långsamt verkande litterära medel för att skapa maximal laddning och utdelning.

De internationella miljöerna gjorde väl sitt till för att bredda intresset för le Carrés författarskap. Få seriösa författare skrev så gärna om resor, lekar och spel. Alla sociala ritualer i de glittrande världsstädernas lyxhotell, barer, bankpalats och ambassader. Vilka underbara miljöskildringar!

När le Carré låter två män mötas över ett krogbord i säg Zürich eller Hongkong vet man att dialogen blir lika utsökt som menyn.

Lite förenklat uttryckt finns det minst två John le Carré. Den tidige som skrev ”Spionen som kom in från kylan” och Karla-trilogin, de stora romanerna från 60- och 70-talen, där det grådaskiga och yllefuktiga London och Berlin under kalla kriget står i centrum.

Bryggan över till den sene le Carré – och livet efter Berlinmurens fall – är hans kanske mest personliga roman, ”En perfekt spion” (1986). Därefter vidgar han världen i böcker som ”Nattjänst” (1993), ”Den trägne odlaren” (2001), ”Den gode tolken” (2006) och ”Vår egen förrädare” (2010).

Hans sena teman var internationell vapenhandel, skumma läkemedelsaffärer, den ryska maffians tentakler, korruptionen i bankvärlden – och hur det besinningslösa kriget mot terrorismen under 00-talet underminerade den västerländska demokratin.

Blev han till slut för agitatorisk för sitt eget bästa? Det hände. Fast även romaner måste kunna sätta samtiden under debatt, lysa upp hemligheter och ryka av aktualitet.

Jag läser i New York Times att John le Carré fick en affisch av sina barn som han satte upp i arbetsrummet. På den står det: ”Keep calm and le Carré on.”

Läs mer om spionmästaren John le Carré på dn.se.

Jan Eklund

jan.eklund@dn.se

16 December

Prins Harry och Meghan poddar hos Spotify

Podd. Spotify blir ny hemvist för brittiske prins Harry, hertigen av Sussex, och hans hustru Meghan, hertiginnan av Sussex, och deras nya podcastsatsning.

Paret ska, via sitt produktionsbolag, producera och programleda en rad poddar för Spotifys räkning. Den första av dem, som släpps senare denna månad, är en julspecial med berättelser fulla av ”hopp och medmänsklighet”.

”Det vi älskar med podcastformatet är att det är en påminnelse för oss alla om att vi behöver stanna upp och lyssna. Med alla utmaningar som 2020 har medfört är det viktigare än någonsin att göra det nu”, säger hertigen och hertiginnan av Sussex i ett gemensamt pressmeddelande.

TT

16 December

Nu står slaget om de polska medierna

I skydd av pandemin kopplar den polska regeringen ett järngrepp om landets fria - medier. Kampanjen har blivit så hårdför att jag frågar mig om jag fortfarande lever i ett demokratiskt land, skriver Bartosz T Wieliński.

Oron för att coronapandemin skulle hjälpa den polska regeringen att genomdriva sin auktoritära agenda har besannats. I fem år har Lag och rättvisa (PIS), det styrande nationalkonservativa partiet, trotsat Europeiska unionens grundläggande värden. Nu, under de senaste månaderna, har regeringens kampanj mot dess politiska motståndare blivit så hårdför att jag frågar mig om jag fortfarande lever i ett demokratiskt land, samma land som gav startsignalen till den fredliga revolutionen 1989 och sedan tog täten i den demokratiska omvandlingen.

En välkänd advokat med kopplingar till oppositionen har hållits fängslad på uppenbart falska grunder, en solklar politisk hämndaktion. Jaroslaw Kaczynski,

ledaren för PIS, har gett efter för den ultrakonservativa katolska lobbyns krav och fått den partikontrollerade författningsdomstolen att utfärda ett nära nog totalt förbud mot aborter. När tusentals kvinnor demonstrerade på gatorna i protest mot att de berövats sina rättigheter skickade Kaczynski ut beväpnade poliser för att med våld upplösa demonstrationerna. Till sin hjälp hade polisen tårgas och stålbatonger. Och nu har PIS bestämt sig för att besegla de oberoende mediernas öde.

Det statskontrollerade oljebolaget Orlen, vars vd är en av Kaczynskis nära förtrogna, meddelade förra veckan att det tar över Polska Press, en mediegrupp som äger merparten av de regionala medierna i Polen: 20 dagstidningar, 150 tidningar med veckoutgivning och 500 webbsajter. Det förs också diskussioner om ett möjligt övertagande av den ansedda dagstidningen Rzeczpospolita.

Orlen har redan köpt Ruch, ett bolag som distribuerar tidningar och tidskrifter i hela Polen och har ett tätt knutet nätverk av kiosker. I ett slag har det statskontrollerade oljebolaget blivit en dominerande aktör på den polska mediemarknaden.

Det är svårt att tro på Orlens förklaring att bolaget behöver mediekanaler för att stärka möjligheterna till marknadsföringen av sina bensinstationer. I själva verket handlar det om att ta kontrollen över Polens privatägda medier.

Det styrande partiet har genomlidit en intern kris, dess regering förlorar kampen mot pandemin (Polen har ett av de högsta dödstalen i världen), partiet dyker i opinionsundersökningarna och trots polisbrutaliteten protesterar tusentals arga medborgare varje vecka på gatorna i Warszawa. När PIS fick makten 2016 tog de över kontrollen av public service, sparkade 200 journalister och förvandlade efter rysk förebild televisionen och radion till propagandamaskiner. Men med de problem partiet har i dag räcker inte det. Kaczynski har därför beslutat sig för att öka partipropagandans räckvidd, attackera de fria medierna och strypa pressfriheten. Han har planerat detta i åratal.

På Gazeta Wyborcza har vi redan utsatts för många angrepp riktade mot vårt oberoende. Regeringen, dess myndigheter och de statliga företagen sade 2016 upp alla prenumerationer och drog in all annonsering för att i stället gynna medier lojala med PIS. Det knäckte oss inte. I stället öppnade partiet, dess ministrar, företag och Kaczynski själv slussarna för en flod av stämningsansökningar och försök att få oss åtalade. För tillfället pågår 55 rättsprocesser mot Wyborcza,

initierade av personer som står nära PIS. Vi ger oss inte. Men våra kollegor som skriver för Polska Press har med all sannolikhet förlorat sitt journalistiska oberoende.

När man ser hur PIS missbrukar public service, där regeringen ständigt hyllas och föregivna fiender hemma och utomlands ständigt attackeras, är det inte svårt att föreställa sig hur framtiden kommer att te sig för de mediekanaler som köpts av Orlen. ”Opatriotiska” element kommer att rensas ut och därefter kommer alla tidningar, såväl de dagliga som de med veckoutgivning, att förmedla samma budskap. Läsarna kommer att matas med samma propaganda som public service-televisionens tittare; hyllningar till det styrande partiet och fördömanden av oppositionen, sexuella minoriteter och EU.

Orlen har redan pumpat in stora summor i medier som är lojala med PIS. Förvärvet av tidningar som tidigare haft ekonomiska svårigheter, men nu kan vänta sig en flod av fräscha pengar från den nya ägaren kommer att göra det svårare för andra medier att hävda sig på marknaden. Användardata som samlats in av de webbsajter som ingår i förvärvet kommer samtidigt att göra det lättare för PIS att bedriva skräddarsydda politiska kampanjer och stärka partiets väljaranalyser.

Att använda ett statligt styrt bolag för att hålla medierna i schack är en rysk uppfinning. För 20 år sedan tystade Gazprom Putins kritiker. Samma metod har använts av den ungerske premiärministern Viktor Orbán som låtit bolag som ägs av hans komPISar köpa oberoende mediekanaler för att sedan göra dem regimvänliga eller lägga ner dem, så som skedde med den ansedda dagstidningen Nepszabadsag. I Ungern, en EU-medlem, finns nästan inga fria medier. Det är faran Polen står inför.

Det är värt att notera att nyheten om Orlens medieförvärv presenterades samma vecka som EU höll det avgörande toppmötet kring frågan hur Polens och Ungerns brott mot rättstatens principer (”rule of law”) skulle hanteras. Det kunde inte finnas något bättre sätt för Kaczynski att visa att han inte har något till övers för EU och dess värden.

Fotnot: Bartosz T Wielinski är biträdande chefredaktör för den liberala polska dagstidningen Gazeta Wyborcza.

Bartosz T Wielinski

17 December

Orbán spottar EU i ansiktet

Det hann inte ens gå en vecka efter att EU-toppmötet avslutades. Där förklarade ledarna stolt att en uppgörelse nåtts om budget och coronafond, och att - Ungern och Polen hädanefter skulle hålla sig till demokrati och rättsstatliga principer. På tisdagskvällen fattade det ungerska parlamentet åter beslut i strid med sådana värden.

Grundlagen ska nu slå fast att mamman till ett barn är kvinna, pappan en man. Hela poängen är att homosexuella par inte ska kunna adoptera. Det påstås vara ett försvar för den ”traditionella familjen” och kristna normer. Man kunde tro att minoriteters rättigheter hör dit.

Men premiärminister Viktor Orbáns huvudsakliga religion är att han själv bestämmer. Ty samtidigt ändras valregler för att i än högre grad gynna Orbáns regeringsparti Fidesz. Och insynen i hur statskassan används ska strypas, så att det blir enklare att dela ut - dusörer till premiärministerns vänner.

Kompromissen på EU-toppmötet innebar att Ungern och Polen släppte sitt veto mot mångmiljardpaketen som ska hjälpa medlemsländerna att överleva pandemin. En mekanism – unionens favoritord – ska se till att ingen fuskar med bidragen eller ägnar sig åt korruption.

Men de nationalkonservativa regeringarna i Ungern och Polen är i färd med att montera ned de oberoende domstolarna och pressfriheten. Ingen tvingar dem att bygga upp något igen. Och om det i framtiden går att bevisa att mänskliga rättigheter har med EU:s budget att göra, därpå tvivla de lärde.

Orbán ger nu EU fingret genom de nya lagarna. För honom är unionen ingen förening han tillhör, utan precis som under flyktingkrisen en motståndare som ska bekämpas. Och, förstås, en bankomat.

Landet Ungern hör naturligtvis hemma i den europeiska gemenskapen. Viktor Orbán och hans kumpaner gör allt för att visa att det inte gäller dem själva.

Gunnar Jonsson

gunnar.jonsson@dn.se

17 December

Vi borde sluta köpa bomull som plockas av Kommunistpartiets slavar

Att en halv miljon uigurer tvångsarbetar på bomullsfälten i Kina illustrerar hur kommunistregimen förslavar människor. Hundratusentals av dem sätts också i omskolningsläger och berövas sina barn och kultur för att skapa ett ”perfekt samhälle”.

Förtrycket är inte en ”intern angelägenhet”. Svenska myndigheter köper i dag mängder av utrustning – ansiktsmasker och sårvårdsprodukter i bomull – från kinesiska företag som använder råvaror från Xinjiang, provinsen där de flesta uigurer bor.

Det finns inga garantier för att materielen inte produceras genom slaveri, visar ett färskt avsnitt av SVT:s ”Uppdrag granskning”. Och det går inte att lita på tillverkarnas försäkringar om att allt går rätt till.

”Det är så etablerat nu av oberoende källor att tvångsarbete förekommer i Xinjiang att man över huvud taget inte ska handla därifrån”, säger Kinakännaren Louise Brown i programmet. Den tyske forskaren Adrian Zenz fortsätter: ”Man har troligen inte låst in så många från en folkgrupp sedan Förintelsen.”

Omvärldens problem är dock att Kina har blivit jordens viktigaste verkstad. Vi är beroende av alla de varor som framställs där. Ändå måste vi fortsätta att ställa krav på att mänskliga rättigheter respekteras. Vi är inte tvingade att gå runt i kläder vars bomull plockats under slavliknande förhållanden. Och vi kan inte se mellan fingrarna på övergreppen, samtidigt som vi antar högstämda styrdokument om hållbarhet eller diskuterar det historiska slaveriet på bomullsfälten i USA.

Att understödja diktaturen Kina genom omfattande import är både omoraliskt och oklokt. President Xi Jinping har ökat kontrollen över Hongkong, medier, internet, religiösa grupper, universitet, näringsliv, föreningar och rättsväsende. Ingen ska heller tro att Kommunistpartiets maktutövning bara sker i Mittens rike. Dess tentakler sträcker sig in i varje vrå, världen över.

Ett register med omkring två miljoner namn på personer som är medlemmar i det kinesiska kommunistpartiet har läckt ut. De är verksamma i finansbranschen, läkemedelsbolag, försvarsindustrin, teknikföretag, utrikesförvaltningar och på universitet i väst. The Telegraph (15/12) har grävt fram att hundratals av kineserna med partibok arbetar i flera stora banker och revisionsfirmor.

Risken är att de lämnar ut uppgifter om sina kunder och arbetsgivare, enligt en australiensisk rapport. Detta är dock inget bevis för att oegentligheter har skett, men kineser i diasporan är enligt kinesiska statens regler ålagda att ”rapportera hem”. Det finns naturligtvis dissidenter – kineser som lämnat sitt land för att leva i frihet – som inte alls vill samarbeta med kommunistregimen. Men det kan vara svårt att neka, eftersom Peking inte drar sig för att utsätta deras anhöriga som är kvar i Kina för repressalier.

Att misstänka och utesluta människor med kinesisk börd med automatik vore ren diskriminering. Vi får aldrig dra alla i en etnisk grupp över en kam. I stället måste arbetsgivare, i synnerhet om det handlar om känsliga jobb, vara beredda att undersöka individers koppling till det kommunistiska partiet, även om det är snårigt.

Det går inte att vara neutral eller naiv inför det säkerhetshot som det kinesiska Kommunistpartiet utgör globalt. Nu gäller det att aktivt välja rätt produkt, politiker och samarbetspartner.

Vi får heller aldrig glömma att detta är vad det kinesiska styret vill åstadkomma: Kommunistpartiet gör det väldigt svårt för kineser att skapa nya, fria liv på andra platser. Samtidigt som det inte drar sig för att förslava sin egen befolkning på hemmaplan.

Sofia Nerbrand

Anti-Hizbollahaktivist fängslas för att ha ”kollaborerat med Israel”

Libanon. En kvinnlig aktivist har dömts till tre års fängelse för att ha ”samarbetat med den israeliska fienden”. 23-åriga Kenda al-Khateb har kraftigt kritiserat det shiamuslimska partiet Hizbollah under upproret det senaste året i Libanon. I juni arresterades hon och anklagades för att samarbeta med spioner, och för att ha rest till Israel. I måndags dömdes hon till tre års fängelse, och förlorade sina medborgerliga och politiska rättigheter. Kenda al-Khateb förnekar anklagelserna. Hon visade att hon hade meddelat polisen när en israelisk journalist skapade kontakt med henne via Twitter – för att undvika ett juridiskt ifrågasättande senare. Libanon är formellt sett fortfarande i krig med Israel. Libaneser är därför förbjudna att ha kontakt med israeler eller resa till Israel.

Saeed Alnahhal

saeed.alnahhal@dn.se 17 December

Ryssland förnekar FSB-skuld i förgiftning av Navalnyj

Ryssland. I måndags pekades den ryska säkerhetstjänsten FSB ut som skyldig till förgiftningen av regimkritikern Aleksej Navalnyj. Nu svarar Kreml på anklagelsen.

– Det är underhållande att läsa alla de här nyheterna. Men sättet på vilka de presenteras säger bara en sak: att våra västerländska kamrater saknar all etisk standard, säger Rysslands utrikesminister Sergej Lavrov.

Bevisen för FSB:s inblandning lades fram i kartläggning genomförd av journalistgruppen Bellingcat.

TT-AFP 17 December

WHO uppmanar familjer att bära munskydd under julen

Världen. Världshälsoorganisationen WHO varnar för fortsatt kraftig smittspridning under det nya årets första månader. Nu uppmanas familjer att bära munskydd under årets julfiranden.

”Vi måste jobba tillsammans om vi ska lyckas att förebygga det”, skriver WHO i ett uttalande. Det kanske känns märkligt att ha munskydd tillsammans med sina familjemedlemmar, fortsätter WHO.

”Men att göra det bidrar signifikant till att säkerställa att alla förblir välbehållna”.

TT-AFP 17 December

17 December

Så gick det för despoterna som sopades bort av protesterna

I decennier styrde de sina länder som om de vore familjeföretag. Inget tycktes rubba deras makt. Men så kom den arabiska våren och ledarna för Tunisien, Libyen och Egypten – Ben Ali, Khaddafi och Mubarak – jagades bokstavligen ut ur sina palats av rasande medborgare.

DN:s Erik Ohlsson berättar om tre despoters uppgång och fall.

Muammar Khaddafis döda kropp låg på en smutsig madrass i ett illaluktande kylrum i den libyska kuststaden Misrata. Det var den 22 oktober 2011. Två dagar tidigare hade den flyende Khadaffi hittats i en avloppstrumma och skjutits på fläcken.

Ett ovärdigt slut för en man som haft ambitionen att bli ledare för hela den afrikanska kontinenten. Och en lika ovärdig början för den väpnade opposition som nu skulle försöka skapa ett demokratiskt Libyen efter 42 år av enväldigt styre under Khadaffi.

Upprorsmännen valde den mest primitiva formen av rättsskipning när de skulle ställa Muammar Khaddafi till svars.

Den arabiska våren som svepte fram över Nordafrika och Mellanöstern för snart tio år sedan innebar svanesången för tre av arabvärldens mest långlivade och beryktade ledare. Förutom Libyens Muammar Khaddafi var det Abidine Zine Ben Ali, som då, i början av 2011, styrt Tunisien i 23 år, och Egyptens president Hosni Mubarak, som suttit vid makten i nästan 30 år. Märk väl att alla tre ansåg sig leda länderna med demokratiskt styrelseskick.

Det finns flera likheter mellan dessa tre despoter. Alla tre hade militär bakgrund: Khaddafi var kapten i libyska armén när han år 1969 tog makten i en oblodig statskupp. (Omedelbart efter sitt maktövertagande befordrade han sig själv till överste).

Ben Ali var officer i Tunisiens armé, fick specialutbildning i Frankrike och USA och grundade den tunisiska säkerhetstjänsten innan han gav sig i kast med politiken i början av 1970-talet.

Hosni Mubarak var stridspilot i det egyptiska flygvapnet och blev så småningom flygvapenchef innan han i mitten av 1970-talet nästlade sig in i maktsfären kring den dåvarande presidenten Anwar Sadat.

Dessutom var alla tre västvärldens gunstlingar: Muammar Khaddafi ägnade visserligen en del tid i början av sin karriär åt terrorverksamhet riktad mot väst: mest ökänt är attentatet ovanför den skotska byn Lockerbie den 21 december 1988, då ett passagerarplan från flygbolaget PanAm sprängdes i luften och 270 människor omkom. Det var den libyska säkerhetstjänsten som låg bakom attentatet.

Men i slutet av sin tid vid makten närmade sig Khaddafi västländerna. Han betalade motsvarande 25 miljarder kronor i kompensation för Lockerbieattentatet varvid FN strök Libyen från sin sanktionslista.

Dessutom knöt Khaddafi nära band med Tony Blair, Storbritanniens dåvarande premiärminister. Blair kunde använda sin vänskap med Khaddafi till att hjälpa den brittisk-nederländska oljejätten Shell med lukrativa kontrakt för oljeutvinning i Libyen.

Ben Ali hade mycket goda kontakter med Tunisiens forna kolonialmakt Frankrike och var bundis med dåvarande presidenten Nicolas Sarkozy. Vilket bland annat ledde till att den dåvarande franska utrikesministern Michèle Alliot-Marie föreslog att Frankrike skulle ”hjälpa” den tunisiska säkerhetstjänsten att kontrollera de regimkritiska gatuprotesterna som bröt ut i slutet av år 2010.

Hosni Mubaraks Egypten var det land i arabvärlden som fick mest militärt bistånd från USA – amerikanerna blundade för förtryck och fängslanden eftersom de betraktade Egypten som ett bålverk mot islamismen.

En annan sak som förenade de tre ledarna var deras ohämmade nepotism. När Tunisiens Ben Ali år 1992 gifte om sig med den tjugo år yngre hårfrisörskan Leila Trabelsi såg han också till att den nya fruns tio bröder gynnades på bästa sätt. Med presidentens goda minne skaffade sig bröderna Trabelsi snabbt inflytande i det tunisiska näringslivet och tog kontroll över alltifrån grillbarer till flygbolag.

Muammar Khaddafi hade en brokig barnaskara på nio: ett i ett kortvarigt äktenskap med Fathia, och resten med sin andra hustru, Safia Farkash (ett av barnen var adopterat).

En av sönerna, Hannibal, var känd för att leva rövare i europeiska storstäder och hade misshandelsmål hängande över sig i både Genève och Köpenhamn. Sonen Saadi var besatt av fotboll men hade inte talang som matchade. Han sägs ha betalat för att få spela i italienska högstaligan.

Men det var yngsten Seif al-Islam som Muammar Khaddafi utsett till sin kronprins. Han var en mer polerad typ än sin vildvuxne burduse far. Seif utbildades vid elitskolan London School of Economics (även om han anklagades för att ha köpt sin examen i utbyte mot en större donation). Men när Muammar Khaddafi störtades puttades också favoritsonen bort från maktens köttgrytor.

Även Egyptens president Hosni Mubarak försökte lansera sina söner som efterträdare till honom, därtill livligt påhejad av sin hustru Suzanne. Men det var inget smart drag: det oblyga lanserandet av de måttligt begåvade sönerna Gamal och Alaa bidrog till att underminera Mubaraks position.

Alla tre betraktade sina respektive länder som sin privata egendom. Hemligstämplade dokument från USA:s ambassad i Tunis, som släpptes i samband med Wikileaks, avslöjar en krass syn på Ben Alis regim: ”Oavsett om det är kontanter, tjänster, mark,

egendom, ja, även din lyxyacht, så ryktas det att president Ben Alis familj ser till att lägga beslag på det om de så önskar”, rapporterar den amerikanske ambassadören en smula resignerat.

Muammar Khaddafi såg inte sig själv som president, utan som ”den gröna revolutionens vägledare” i Jamahiriyya, ”folkmassornas stat”, som han kallade Libyen. Men i själva verket styrde Khaddafi Libyen, Afrikas oljerikaste nation, på ett ytterst självsvåldigt sätt.

Enligt en nyproducerad holländsk tv-dokumentär var Khaddafi en av världens rikaste män vid tiden för sin död, med en personlig förmögenhet på svindlande 150 miljarder dollar. Pengarna var placerade i banker utomlands eller i form av rent guld. En del av förmögenheten har säkrats, men mycket har försnillats av kumpaner eller försvunnit.

Hosni Mubarak anklagades för att ha förskingrat motsvarande 100 miljoner kronor av allmänna medel, pengar som användes till att rusta upp och möblera fem av familjens privategendomar utanför Kairo och i badorten Sharm el-Sheikh vid Röda havet.

Den av de tre som landade mjukast efter att ha ramlat av tronen var Ben Ali. På kvällen den 14 januari 2011 lyfte han i ett privatplan från Tunis flygplats tillsammans med sin hustru Leila, med destination Saudiarabien.

I kuststaden Jedda vid Röda havet fick han en fristad – trots att en domstol i Tunis dömde honom i sin frånvaro för förskingring och delaktighet i hundratals demonstranters död. Men det saudiska kungahuset vägrade att lämna ut honom. Ben Ali avled i stillhet den 19 september förra året, efter en lång kamp mot prostatacancer. Han blev 83 år och begravdes i den heliga staden Mecka.

Hosni Mubarak hamnade i långvariga och komplicerade rättsprocesser som innefattade såväl förskingring som vållande av demonstranters död.

Han drabbades av hjärtproblem och njurcancer och tillbringade flera år i fängelse, men en del av den tiden vårdades han på sjukhus. Våren 2017 frikändes Mubarak och kunde återvända till sitt pampiga residens i Kairoförstaden Heliopolis. Mubarak avled den 25 februari i år vid 91 års ålder.

Muammar Khaddafi, mannen som ville bli hela Afrikas kung, dödades utanför sin hemstad Sirte den 20 oktober 2011. Han vilar i en omärkt grav någonstans i den libyska öknen.

Ben Ali, Khaddafi och Mubarak.

Deras sammanlagda regeringstid blev nästan hundra år. De levde i lyx, styrde med förtryck, försvann i kaos och deras respektive länder har en lång och besvärlig väg framför sig innan något slags stabilitet kan skönjas för medborgarna.

Erik Ohlsson

18 December

Jair Bolsonaro ändrar sig om vaccin mot covid-19

Rio de Janeiro. Efter påtryckningar tänker Brasiliens president Jair Bolsonaro inleda en vaccinationskampanj mot covid-19, trots att han tidigare sagt att det enda vaccin som behövs är till hundar – mot rabies. Hans velande anses vara anledningen till att 22 procent av brasilianarna inte vill vaccinera sig mot covid-19.

Brasilien befinner sig inte bara i krig mot coronaviruset, som hittills dödat 180 000 personer och smittat nästan sju miljoner. Det råder också en konflikt kring vaccin. Bolsonaro menar att coronaviruset inte är farligare än en snuva och har använt sina sändningar i sociala medier till att häckla politiker som tycker att det borde vara obligatoriskt att vaccinera sig.

– Obligatoriskt vaccin har vi bara mot rabies för hundar, sa Bolsonaro i sin senaste sändning till miljontals anhängare.

I onsdags ändrade han sig och tänker nu inleda en nationell vaccinationskampanj i februari. De första grupperna som ska vaccineras är sjukhuspersonal, lärare, personer över 75 år, poliser, fängelseinterner och folk med hälsoproblem.

Även Brasiliens urfolk ingår i den prioriterade gruppen som totalt omfattar 49,7 miljoner brasilianer. Enligt hälsodepartementet finns ett avtal om att köpa in över 100 miljoner doser av AstraZenecas/Oxford Universitys vaccin som ska tillverkas av brasilianska Fiocruz. Dessutom ska 42,9 miljoner doser vaccin tillhandahållas via Covax Facility, en global vaccinallians för rättvis fördelning av covid-19-vaccin.

På grund av Bolsonaros tveksamhet var landet sent med sin beställning hos amerikanska Pfizer, som kommer att kunna leverera sitt vaccin till Brasilien först i juni.

Inget av vaccinerna har ännu godkänts av hälsomyndigheten Anvisa.

– Det är uppenbart att regeringen missat chansen. Den borde ha gjort som alla andra länder och förhandlat direkt när de första rapporterna kom om att lovande vacciner var på gång, säger Claúdio Maierovitch, tidigare chef för Anvisa, till dagstidningen Folha de S. Paulo.

Brasilien har med sina 212 miljoner invånare lång erfarenhet av att genomföra vaccinationskampanjer. Landets hälsodepartement har framgångsrikt vaccinerat befolkningen mot alltifrån influensa och livmoderhalscancer till gula febern och tuberkulos. I och med att mer än en tredjedel av landet består av regnskog, med byar svåra att nå, ses vaccinationskampanjerna som några av världens hittills mest omfattande. Den kunskap som byggts upp under åren har Bolsonaro varit dålig på att använda.

Han har enligt kritikerna förhalat ett godkännande av ett eget brasilianskt vaccin som tagits fram i samarbete mellan forskningsinstitutet Butantan i São Paulo och det kinesiska läkemedelsbolaget Sinovac. Den som varit pådrivande i den satsningen är högerpolitikern João Doria, guvernör i delstaten São Paulo. Han var tidigare en av Bolsonaros allierade, men har nu blivit hans värsta fiende.

João Doria har köpt in det kinesiskbrasilianska vaccinet, som kallas Coronavac, till delstatens befolkning på 47 miljoner invånare. Tanken är att han kommer att inleda vaccineringen redan den 25 januari när São Paulo fyller 467 år. 13 000 personer har ingått i testerna och efter fas-3-studier har vaccinet visat sig ha en effektivitet på 98 procent när det testats på 3 000 personer. Men inte heller detta vaccin är ännu godkänt.

João Doria är en möjlig motkandidat till Bolsonaro i presidentvalet 2022, och kritiker menar att det är därför som Bolsonaro och hans anhängare sått tvivel om vaccinet och kallar det för ”det kinesiska vaccinet”. Ett rykte har planterats att vaccinet framkallar cancer och att det kan förändra människans genetiska kod.

Dessa fejkade nyheter anses ligga bakom att 22 procent av befolkningen inte vill ta vaccinet om de får chansen, visar en undersökning av Datafolha. I augusti var antalet vaccinskeptiker 9 procent.

Tidigare under pandemin har Bolsonaro satsat över 400 miljoner kronor på att tillverka miljontals tabletter av malariamedicinen klorokin, trots att det inte finns några bevis för att klorokin kan bota patienter med covid-19.

Henrik Brandão Jönsson

brandao@brandao.se 18 dec

18 December

Register införs över imamer

Alla imamer som arbetar i Österrike ska registreras. Regeringens beslut är en del av ett åtgärdspaket för att bekämpa religiös extremism.

Planerna får kritik från ordföranden för advokatsamfundet, som påpekar att det inte finns något liknande register för andra religionsutövare.

Beslutet från regeringen innebär att muslimska trossamfund får ansvar för att registrera alla verksamma imamer. Det gäller även utländska imamer som besöker Österrike för att arbeta. Målet är, enligt regeringen, att hindra så kallade ”hatpredikanter” från att verka i landet.

Kultur- och integrationsminister Susanne Raab presenterade regeringens beslut vid en presskonferens under onsdagen.

– Det här är inte en kamp mot religionen eller trossamfunden, utan en gemensam kamp mot terrorism. Vi vill skydda religionsutövningen, och kommer inte att tolerera att de demokratiska rättigheterna urholkas, sa hon.

2015 införde Österrike en så kallad ”islamlag” som bland annat förbjöd muslimska församlingar att ta emot finansiering från andra länder. Ett par år senare meddelade den konservativa högerregeringen att ett 60-tal imamer utvisas och sju moskéer stängs, efter misstankar om att de spridit politisk propaganda och brutit mot förbudet mot finansiering från utlandet.

Extremismforskaren Daniela Pisoiu sa då till DN att regeringens linje riskerar att få motsatt effekt.

– De radikala moskébesökarna kommer inte att sluta vara radikala för att deras bönelokal tvingas stänga. De farligaste moskéerna är dessutom de som vi inte känner till, sa hon.

Efter terrorattentatet i Wien i november, som utfördes av en 20-årig man som tidigare dömts för att ha försökt gå med i terrororganisationen IS, har regeringen beslutat sig för att skärpa lagarna ytterligare.

Beslutet om att införa ett register över imamer i landet kritiseras av ordföranden för advokatsamfundet i Österrike, Rupert Wolff. Han påpekar att det inte finns något motsvarande register över landets katolska präster.

– Vi måste se upp så att vi inte behandlar lika olika, säger Rupert Wolff till tidningen Der Standard.

Lovisa Herold

lovisa.herold@dn.se 18 dec

18 December

”Det är klart att FSB hade span på Navalnyj”

Rysslands president Vladimir Putin erkände på sin årliga presskonferens att säkerhetstjänsten FSB har skuggat Kremlkritikern och oppositionspolitikern Navalnyj.

Vladimir Putin fick en fråga av den ryska sajten Life om Bellingcats avslöjande att ett helt team av bland annat FSB-agenter under flera år har skuggat Navalnyj på hans resor, innan han förgiftades med nervgiftet novitjok i höstas.

– Varför har polisen inte startat någon förundersökning om förgiftningen av Navalnyj? undrade Life.

Putin vägrade som vanligt att uttala Navalnyjs namn. Han kallade honom ”patienten i Berlin”.

– Jag känner till den här undersökningen. Den baserar sig på material från amerikanska säkerhetstjänsten. Det här betyder att patienten i Berlin samarbetar med dem. Det innebär förstås att vår säkerhetstjänst måste ha koll på honom, sade Putin.

Hans resonemang bekräftar i praktiken att uppgifterna om FSB-teamet stämmer.

– Men det betyder absolut inte att de försökte förgifta honom. Så viktig är han inte, sade Putin.

– Om de hade velat döda honom hade de gjort det, tillade han.

Putin erkände med andra ord att ryska säkerhetstjänsten tar livet av människor, något som måste betraktas som uppseendeväckande.

Anna-Lena Laurén 18 december

Aktivister åtalas efter protest

Hongkong. Åtta aktivister i Hongkong åtalas efter en ”olaglig samling” i somras, dagen efter att regimen i Peking införde sin nationella säkerhetslag som ökade diktaturens grepp över Hongkong. Alla åtta greps tidigare i december, misstänkta för att ha arrangerat demonstrationen där tiotusentals människor deltog.

Två av aktivisterna ropade slagord i rätten efter att anklagelserna lästs upp, enligt en reporter på plats.

Samtliga släpptes sedan mot borgen och beordrades att lämna ifrån sig sina pass.

TT-AFP18 December

Samtyckeslag införs från nyår

Danmark. Det danska Folketinget har röstat ja till en samtyckeslag. Från och med den 1 januari räknas sex utan samtycke som våldtäkt, enligt den danska lagboken.

– Framöver ska samlag vara något som förutsätter samtycke från båda parter eller från flera, för den sakens skull. Alla ska vara med på det, säger Kristian Hegaard, rättspolitisk talesperson för Radikale Venstre, som är ett av tre stödpartier till den socialdemokratiska regeringen.

Samtliga partier i Folketinget röstade ja till den nya lagen. I Sverige har en samtyckeslag varit i kraft sedan juli 2018.

TT18 December

Libyen släpper fiskare efter tre månader

Italien/Libyen. Libyen har släppt 18 fiskare som varit frihetsberövade i landet i drygt tre månader. Åtta av dem var från den italienska regionen Sicilien.

”Våra fiskare är fria”, skriver Italiens utrikesminister Luigi Di Maio på Facebook där han lagt upp en bild på männen. ”Om några dagar kommer de att kunna krama sina familjer och sina kära.”

De åtta italienarna, sex tunisier, två indonesier och två senegaleser har väckt stort engagemang i Italien sedan de greps den 1 september av den libyske krigsherren Khalifa Haftars styrkor.

TT 18 december

18 December

Svårt men inte omöjligt.

EU:s chefsförhandlare Michel Barnier öppnar för en brexituppgörelse med Storbritannien kanske redan på fredagen. Med bara två veckor kvar till den hotande ”hårda brexiten” vid årsskiftet har hoppet ännu inte övergett förhandlarna. Senast på söndag vill EU-parlamentet ha besked.

TT

Pundet lyfter på hopp om brexitavtal

Det brittiska pundet lyfter till den högsta nivån på över två år mot dollarn. Bakom uppgången ligger stärkta förhoppningar om att Storbritannien och EU ska kunna göra upp om ett handelsavtal. Storbritannien lämnade EU tidigare i år och vid årsskiftet löper ett övergångsavtal ut.

TT-Reuters 18 December

Rysk avstängning halveras

DOPNING. Idrottens skiljedomstol Cas halverar Rysslands avstängning från internationell idrott från fyra till två år, till och med den 16 december 2022. Beslutet innebär att Ryssland som land stoppas från OS i Tokyo i sommar, vinter-OS i Peking 2022 och fotbolls-VM i Qatar 2022.

Cas-domarna skriver i ett uttalande att ett något kortare straff lättare kan förändra kulturen i rysk idrott och ”uppmuntra nästa generation ryska idrottare att delta i ren internationell idrott.”

TT18 December

19 December

800 träd och 4 500 buskar – så är det att bo i trädhusen i Milano

Milano. Något liknande hade aldrig tidigare byggts: två hus med 800 träd och 4 500 buskar som växer på fasaden.

– Vi blev omedelbart förälskade i idén att bo i en ekologisk skyskrapa som bidrar till att skapa bättre luft i staden, säger Simona Pizzi som bor i ett ”trädhus” i Milano.

En höstdag då luften står stilla ser man på långt håll ett brungult moln av avgaser över Milano. Staden är vida känd för sin dåliga luft där den ligger på ett slättland omgiven av höga berg. Vintertid kan smogen ligga kvar i veckor.

Arkitekten Stefano Boeri ville göra något åt den dåliga luften genom att bygga hus täckta av träd, buskar och plantor som producerar syre.

– Studier som gjorts i Chicago har visat att de vertikala trädgårdarna i de båda husen tar upp 30 ton koldioxid om året. Mätningarna borde göras om nu. För i dag har träden växt och blivit frodigare på balkongerna och de generar dubbelt så mycket syre som när de först planterades, säger han.

De båda husen stod klara 2014. Det högsta är 112 meter högt och har 26 våningar. Sammanlagt 131 lägenheter med 800 träd, 4 500 buskar och 15 000 mindre plantor på stora utomhusterrasser. Planteringarna motsvarar tre hektar skog.

Stefano Boeri har en lång karriär som arkitekt och stadsplanerare bakom sig. Han ställer ut projekt på biennaler och möbelmässor. Det här projektet föddes egentligen för att han är besatt av träd, berättar han för DN.

– Inte så mycket för deras grönska, utan mer för att träd liksom människan är en otrolig skapelse. Träden är precis som människan individer. Ganska snart kom tanken att införliva levande växter och träd i ett arkitektoniskt sammanhang.

Hans idé är inte helt ny. Han visar upp en bild på ett känt torn i staden Lucca i Toscana. Familjen Giunigis

45 meter höga torn från 1400-talet har en takterrass där tre stora frodiga järnekar grönskar.

Under en resa till Dubai reagerade Stefano Boeri på de jättelika skyskraporna i glas och stål.

– Jag var där för att studera hur staden växte. Det fanns över 200 skyskrapor. Alla byggda med enorma glasfönster som förstärker solvärmen.

I stället bestämde sig Stefano Boeri för att göra en egen version av Babylons hängande trädgårdar.

Något liknande hade aldrig tidigare byggts. Förberedelserna var minutiösa. Många viktiga frågor måste lösas: hur undviker man till exempel att träd blåser omkull och skadar hus och människor vid hård vind? Stefano Boeri kontaktade flera botaniker. En viktig detalj var att klimatet är helt olika på första våningen jämfört med våning 26. Det gäller också mängden dagsljus.

Andra praktiska problem var att hitta ett fungerande bevattningssystem som täckte flera våningar, eftersom en del träd är så stora att de sträcker sig från en terrass till våningen ovanför. Varken de som hyr eller köpt sina lägenheter får bestämma vad som skall växa på terrasser och balkonger. Så detta är ingen privat trädgårdstäppa för den med gröna fingrar. Allt vad gäller träd och buskage sköts av trädgårdsmästare. De sår, planterar och beskär.

Växterna odlas först på en plantskola som Stefano Boeri kallar för en botanisk barnkammare. Där kontrollerar man noga att växterna inte har sjukdomar eller drabbats av skadeinsekter som annars lätt skulle kunna sprida sig i hela skyskrapan.

– Det skulle inte fungera om varje lägenhetsinnehavare planterade vad han eller hon vill ha. Vi kom fram till att det var bäst att vi centraliserade detta. På så vis blir det lättare och billigare att sköta. All växtlighet tillhör bostadsrättsföreningen, säger han.

Man kan inte plantera träd som bär frukt. Päron- och äppelträd är omöjliga. Det skulle vara en stor risk med frukter som kunde falla från hundra meters höjd och skada personer på gatan nedanför.

I takt med att åren har gått har terrasser och balkonger blivit allt mer grönskande och frodiga. Men det finns en gräns för hur mycket växtligheten kan breda ut sig.

– Träden känner av hur mycket utrymme och jord de har att växa i. Vi kan se hur träden bokstavligen stannar upp och slutar växa när det inte längre finns

plats. Däremot växer de på höjden. Vi har nu träd som är tio meter höga, säger Boeri.

Skyskraporna benämns ibland som ett lyxboende som bara en elit kan tillåta sig. Och priserna har mer än tredubblats bara på några år. För de högre våningarna ligger priset i dag inom ett spann mellan 210 000 till 261 000 kronor per kvadratmeter.

På sextonde våningen bor Simona Pizzi tillsammans med maken Antonio och yngste sonen. Hon tar emot i sin stora lägenhet med tre terrasser i anslutning till olika rum. Totalt är lägenhetens gröna yta utomhus 87 kvadratmeter. Men det är ingen trädgård att vandra i, utan det handlar om avgränsade terrasser.

– Min bästa väninna säger alltid till mig när hon kommer hit på besök att det är så vackert här inne att det inte finns något behov av att gå ut. Men jag måste ju gå ut, säger Simona Pizzi och skrattar.

Simona Pizzis familj valde kvarteret Isola för att det är centralt och ligger nära järnvägsstationen Porta Garibaldi.

– Vi blev omedelbart förälskade i idén att bo i en ekologisk skyskrapa som bidrar till att skapa en bättre luft i staden, säger Simona Pizzi och berättar att de köpte lägenheten redan 2013.

Först tre år senare kunde de flytta in, då var trädhusen färdigbyggda. Hon får ofta frågor om hur det är att bo i detta torn. Många tror att träd och växter medför fukt och mängder av insekter. Men så är det inte alls, betonar hon. Till och med myggorna är färre än i vanliga trädgårdar. Samtidigt har tornen en enorm biologisk mångfald, här finns över 11 000 olika arter. Även en rad djur har sökt sig till de grönskande terrasserna. Fåglar som svalor och falkar har byggt sina bon här.

– År 2014 häckade en stork på en av skrapans högsta våningar. Då talade man inte om något annat än storken i höghuset, skrattar Simona Pizzi.

Stefano Boeri planerar att bygga hela städer som han kallar ”smarta skogsstäder”. Det projekt som kommit längst i planeringen ligger i en stadsdel i Cancún i Mexiko. Här ska 130 000 invånare bo i ett område där man tidigare planerat att uppföra ett jättelikt shoppingcenter.

Kommunalborgarrådet Pierfrancesco Maran med ansvar för Milanos parker och grönområden har lanserat ett mycket ambitiöst projekt. På tio år ska hela

tre miljoner träd planteras i staden för att förbättra luften. En siffra som flera kritiker menar är helt orealistisk.

Samtidigt växer Milano enormt. På tio år har stadens invånare ökat med en halv miljon. I dag har själva staden 1,4 miljoner invånare. Och utanför Milano, i förorterna, bor hundratusentals människor som pendlar till centrum varje dag. De höga halterna av koldioxidutsläpp har länge varit ett ständigt debattämne. Pandemin har visserligen minskat trafiken, men nu är den privata bilismen snart tillbaka på de gamla nivåerna.

– Man kan inte bara gå tillbaka till vårt vanliga liv som om ingenting hade hänt, säger arkitekten Stefano Boeri som tror att människor i framtiden kommer att vilja bo i städer med stora grönområden och friskt vatten.

Peter Loewe

loewepeter@gmail.com

Fakta. Vertikala trädgårdar

Stefano Boeri, 63, en av världens mest omtalade arkitekter.

Han är född och uppvuxen i Milano. Sedan 2018 är han också chef för kulturtriennalen i Milano som inkluderar konst, mode, design, arkitektur och film.

Boeris två skyskrapor i Milano är hittills det enda byggprojekt med vertikala trädgårdar som är färdigt. Det var inflyttningsklart 2016.

Projektet med vertikala trädgårdar har fått mycket uppmärksamhet och vunnit otaliga priser bland annat Frankfurt och Chicago, där tornen i Milano har fått pris som världens bäst byggda skyskrapor.

Nu planerar Boeri liknande projekt över hela världen. En delhåller på att planeras och en del har redan kommit till byggstart.

19 December

Största isberget ser ut att undvika krock med ö

Världens största isberg var i kollisionskurs med en sydatlantisk ö. Nu ser isberget ut att runda ön och fortsätta norrut.

Men Antarktis är en av platserna på jorden som påverkas mest av klimatförändringarna och isarna försvagas i snabb takt.

Isberget A68a bröt sig loss 2017 från den antarktiska Larsen C-isen. Sedan dess har det flutit ut till öppet hav. Tidigare var isberget rakt på väg mot den sydatlantiska ön Sydgeorgien, men nu ser det ljusare ut för öns rika djurliv.

– Det ser ut som isbergets centrum drar sig sydöst. Då skulle nordsidan av isberget kunna skrapa i de grunda områdena runt ön och på så sätt fastna. Men de senaste bilderna visar att berget troligtvis inte kommer att fastna där det är nu, säger Ola Kalén, oceanograf på SMHI.

När isberget bröt sig loss 2017 var det 5 800 kvadratkilometer. De senaste siffrorna visar att berget minskat till 3 900 kvadratkilometer.

Sebastian Orre

sebastian.orre@dn.se

”Slopa lag om protester mot kungen”

Thailand. FN:s människorättsorgan OHCHR uppmanar Thailands regering att slopa den lag som förbjuder förolämpningar mot monarkin. Lagen har använts emot minst 35 aktivister – en av dem så ung som 16 år – de senaste veckorna, enligt OHCHR. De som döms riskerar upp till 15 års fängelse.

– Vi uppmanar Thailands regering att överge användandet av dessa allvarliga brottsanklagelser mot individer som utnyttjar sin rätt till fredliga demonstrationer, säger talespersonen Ravina Shamdasani.

TT-Reuters19 December

19 December

Vicepresidenten vaccinerad

USA. På fredagen fick vicepresident Mike Pence och hustrun Karen var sin dos av Pfizer-Biontech-vaccinet i Vita huset. Vaccineringen direktsändes för allmänheten.

– Vi vill bidra till att bygga upp tilliten till vaccinet genom att göra detta nu, sade Pence efter sprutan.

Samtidigt har USA:s läkemedelsmyndighet FDA godkänt Modernas vaccin mot covid-19, uppger president Donald Trump på Twitter.

TT-AFP-Reuters

Premiärministern covid-19-smittad

Slovakien. Premiärminister Igor Matovic har testat positivt för coronaviruset, enligt ett uttalande på den slovakiska regeringens sajt. Precis som många andra europeiska ledare deltog han i EU-toppmötet i Bryssel i förra veckan. Matovic är den senaste i en lång rad världsledare som bekräftats smittade.

TT-Reuters19 December

19 December

Lyckligt slut på kidnappningsdrama – men flera frågetecken kvarstår

I Nigeria har en mardröm kunnat undvikas efter att över 300 kidnappade pojkar från en internatskola släppts fria efter en veckas fångenskap. Men frågetecken kvarstår kring kidnappningen och den största frågan är vad regeringen kan göra för att undvika en upprepning av händelsen.

Det var på fredagskvällen för en vecka sedan som beväpnade män attackerade en internatskola i staden Kankara i norra Nigeria. Över 300 pojkar rövades bort från skolan och händelsen väckte ett nationellt ramaskri i Afrikas folkrikaste land. Omedelbart drogs paralleller till 2014 års globalt uppmärksammade kidnappning av 276 flickor från en skola i Chibok. Nästan hälften av dessa flickor har aldrig återfunnits

och att det nu kunde hända igen ledde till skarp kritik av regeringen.

Men på torsdagen kom besked om att man förhandlat med gruppen som utförde kidnappningen i Kankara och på fredagen kunde åtminstone 344 pojkar återförenas med sina familjer.

Lokala medier rapporterade från centralorten Katsina att barnen gått barfota på led från en buss till en regeringsbyggnad där de skulle genomgå hälsokontroller för att sedan få träffa familjen.

– Jag tror att vi kan säga att vi har återfunnit de flesta pojkarna, om inte samtliga, säger guvernör Aminu Bello Masari till nyhetsbyrån AFP.

Ett fåtal barn kan alltså fortfarande vara saknade och det är onekligen en hemsk upplevelse som de gått igenom. Men det hade kunnat gå långt värre.

En rad frågetecken kvarstår. Den första misstanken föll på terrorgruppen Boko Haram, som utförde kidnappningen av Chibok-flickorna, och gruppen ska under veckan ha tagit på sig ansvaret för dådet i Kankara. Men det är en förklaring som inte verkar stämma fullt ut.

Boko Haram, som kidnappat och mördat tiotusentals människor det senaste decenniet i norra Nigeria, har förvisso utfört brutala terrordåd i storstaden Kano som inte ligger långt från Kankara. Men under senare år har dess verksamhet koncentrerats till landets östra delar och delstaten Borno. Att man plötsligt skulle slå till 60 mil västerut i ett helt annat område och genomföra ett så spektakulärt dåd, för att sedan snabbt återlämna pojkarna, rimmar illa med gruppens vanliga tillvägagångssätt.

Det kan också röra sig om en grupp som velat lägga skulden på Boko Haram men som primärt varit ute efter en lösensumma. Regeringen hävdar att ingen sådan har betalats ut men kidnappningar mot lösen är vanliga inte bara i nordost utan även i landets södra delar. Och vad är egentligen värst: att Boko Haram dyker upp i en ny delstat eller att en annan grupp har samma kapacitet att utföra liknande attacker?

President Muhammadu Buhari, själv bördig från delstaten Katsina, skulle efter fredagsbönen möta upp med pojkarna. Han valdes till president 2015 och lyckades under sina första år vid makten trycka tillbaka Boko Haram med militära offensiver i Bornodelstaten. Men på senare år har han varit såväl fysiskt som politiskt frånvarande och missnöjet med hans

ledarskap har vuxit och det var med nöd och näppe han i fjol blev omvald till en andra mandatperiod.

Pandemin och det fallande oljepriset har skapat en akut finansiell kris i Nigeria och i höstas skakades flera nigerianska städer av omfattande protester mot polisvåld. Polisen besvarade dessa protester med ännu mer övervåld.

Samtidigt som alltså polisen inte klarar av att leva upp till sitt grundläggande åtagande när det gäller att skydda vanliga skolelever på landsbygden i en annars fredlig delstat. Det kommer att krävas en rejäl skärpning av säkerhetsstyrkorna för att undvika en upprepning av veckans händelse.

Erik Esbjörnsson

erikesbjornsson@gmail.com

3,8%

i bnp-minskning är den senaste justeringen i den danska regeringens tillväxtprognos för 2020, vilket är bättre än den tidigare prognosen på minus 4,5 procent som presenterades i augusti. Men återhämtningen väntas inte gå lika fort som man tidigare trodde. För 2021 räknar den danska regeringen nu med en tillväxt på 2,8 procent, en sänkning från 4,2 procent i augustiprognosen.

TT-Reuters 19 december

19 December

Magdalena Andersson om brexit: ”Skarpt läge”

Övergångsperioden för Storbritanniens utträde ur EU löper ut vid årsskiftet.

– Det är skarpt läge för företag och privatpersoner att se till att man är väl förberedd för de förändringar som sker nu, säger Magdalena Andersson.

Förhandlingarna mellan EU och Storbritannien går trögt. Vid årsskiftet är övergångsperioden slut och förhoppningarna är att de ska skriva ett avtal innan dess, annars blir det en så kallad ”hård brexit”.

Den stora frågan som skiljer parterna ska gälla fiske.

Under fredagen höll finansminister Magdalena Andersson (S) och Tullverkets Charlotte Svensson presskonferens med anledning av EU:s utträde vid årsskiftet.

– Vi verkar för att det ska bli ett avtal, det gagnar hela EU och det är Storbritannien som skulle förlora mest på att det inte blir ett avtal, säger Magdalena Andersson.

Hon uppmanar alla företag som ska fortsätta handla eller ska börja handla med Storbritannien att förbereda sig om man ännu inte har gjort det.

– Det är skarpt läge för företag och privatpersoner att se till att man är väl förberedd för de förändringar som sker nu, säger hon.

– Har man som företag inte ansökt om tillstånd hos myndigheter eller tagit kontakt med den brittiska skattemyndigheten, då är det hög tid att börja göra det nu.

Vid Storbritanniens utträde ur EU – med eller utan avtal – blir Tullverket en central myndighet i Sverige.

– Storbritannien lämnar EU:s tullunion och tullområde – och blir det som man kallar tredje land. Vare sig det blir ett avtal om framtida relationer med Storbritannien eller inte så kommer det att bli tullformaliteter. Man kommer att behöva lämna tulldeklarationer vid import och export. Kravet på tullformaliteter uppstår direkt vid midnatt den 31

december, säger Tullverkets generaldirektör Charlotte Svensson.

Inför brexit behöver nu företag – som tidigare inte har handlat med länder utanför EU – skaffa ett Eori-nummer, ett slags registreringsnummer för att handla mellan EU och andra länder.

– Det går inte att importera eller exportera till ett land utanför EU utan ett sådant nummer, säger Charlotte Svensson.

– Glädjande nog har den senaste veckan sett en ökning av ansökningar av Eori-nummer, säger hon.

Även för privatpersoner kommer Storbritanniens utträde ur EU att innebära förändringar. Det gäller e-handeln, där ett köp oavsett värde kommer att beskattas med svensk moms. Tullavgifter tillkommer också vid köp av varor som överstiger 1 600 kronor. Det kommer också att ske förändringar när det gäller tullavgifter vid resande.

Med flyg och färja tillkommer avgift på varor med ett värde över 4 700 kronor. Med annat färdmedel gäller det över 3 300 kronor. Deklaration är ett måste vid belopp som överskrider dessa summor.

Tullverket befarar att det kan bli köer med lastbilar även i Sverige. Därför har man bland annat utökat antalet utställningsplatser i Göteborgs hamn.

– Vi har förberett oss för brexit. Vi har gjort det ett antal gånger, men nu är det verkligen skarpt läge, säger Charlotte Svensson.

– Vi kommer att göra vad vi kan för att varu- och transportflöde ska flyta på så smidigt som möjligt. Samtidigt måste vi utföra vårt uppdrag och göra vissa kontroller. Det kan bli förseningar om företag missat att skaffa sig rätt tillstånd eller missat att deklarera exporten eller importen.

Sebastian Orre

sebastian.orre@dn.se 19 dec

20 December

Peter Wolodarski: Först ströp de public service. Nu fortsätter de.

De polska högernationalisterna fullföljer sina angrepp på pressfriheten. Tro inte att det som hänt i Polen bara kan hända där.

Det känns som i går, men det är redan fem år sedan. De polska högernationalisterna var på väg mot makten och gjorde ingen hemlighet av sina avsikter.

De började med hårda retoriska angrepp på oberoende institutioner i allmänhet och fria medier i synnerhet. Deras huvudsakliga hatobjekt? Public service.

Fria journalister på tv och radio skulle tuktas. När den nye kulturministern fick tuffa frågor på bästa sändningstid från en känd programledare, svarade han självsäkert: ”Det du håller på med är inte journalistik utan propaganda. Men det kommer snart att ta slut”.

När detta sades, trodde kanske en del att det var ord utan verklig innebörd. Inte skulle regeringen i ett av EU:s medlemsländer attackera reportrar och redaktörer. Inte skulle Polen, som levt under kommunistiskt propagandaförtryck, behandla oberoende pressorgan som samhällets fiender. Det vore ju att göra våld på den fredliga revolution som banade väg för demokratin i Öst- och Centraleuropa för 30 år sedan.

En polsk regering angriper inte grundvalarna i ett öppet samhälle.

Men de senaste fem åren har de styrande högernationalisterna ägnat sig åt precis det.

De började med att trampa in på public service, få bort flera hundra journalister och förvandla utsändningarna till regimens propagandanummer. Bokstavligen.

Den stora tv-kanalen TVP har kvar sitt gamla namn, men går i övrigt knappt att känna igen. Tonen är ofta grov och agitatorisk, som ett slags värre version av amerikanska Fox News. Den professionella journalistiken är förpassad till marginalen. Regimens fiender tycks ha blivit TVP:s fiender: homosexuella, invandrare, feminister, miljöaktivister.

De styrande högernationalisterna i Polen har dragit samma slutsats som Putinregimen gjort tidigare: det är via tv som man når de flesta människor, således är den politiska kontrollen över etern avgörande.

Men som väntat har det inte slutat med tv. Domstolar, kulturinstitutioner, oberoende organ – ingen tongivande samhällssektor har de senaste åren varit fredad från regeringens maktambitioner.

Och när det kommer till medier så började det med public service, men det slutade som väntat inte där.

Tidningar som haft fräckheten att säga ifrån har utsatts för en skur av retoriska attacker från regeringen, besläktade med de angrepp som Donald Trump riktat mot amerikanska medier. Men sanktionerna har inte bara varit retoriska: regeringen har också sett till att myndigheter och statliga bolag har dragit in sina annonser i oberoende tidningar som Gazeta Wyborcza, som spelade en central roll när demokratin föddes i Polen.

I dagarna tycks regeringen vara beredd att göra nästa mediala offensiv. Som Bartosz Wielinski, biträdande chef-redaktör på just Gazeta Wyborzca, beskrev i en artikel på DN Kultur i veckan flyttas just nu positionerna drastiskt fram.

Efter alla retoriska projektiler och stämningar i domstol görs nu direkta övertaganden av oberoende pressorgan.

Instegen på mediemarknaden sker via det statskontrollerade oljebolaget Orlen.

Nyligen blev det känt att Orlen slukar Polska Press, som äger merparten av de regionala aktörerna i Polen. Det handlar om 20 dagstidningar, 150 tidningar som ges ut en gång i veckan och 500 sajter.

Och det slutar inte där: Oljebolaget, vars vd är nära förtrogen med högernationalisternas ledare Kaczynski, har tidigare köpt ett bolag som distribuerar tidningar och tidskrifter i hela Polen. Och det spekuleras också i ett övertagande av den nationella dagstidningen Rzeczpospolita.

Kombinationen olja, stat och medier är bekant från bland annat Ryssland. Den bör få alla demokratiska varningsklockor att ringa.

2020 går till historien som året då coronapandemin tog sitt grepp om världen. Men i skydd av alla nödlagar och restriktioner, har de som länge velat komma åt den fria journalistiken passat på och flyttat fram sina positioner.

Vi har sett det under det amerikanska valåret, då journalister – med president Trumps gillande – verbalt attackerats, fysiskt angripits och till och med arresterats.

Den polska utvecklingen följer ett liknande mönster: den pågående krisen har förstärkt de auktoritära tendenserna. Mer och mer av det som högernationalisterna länge sagt har de nu försökt att realisera, även under högljudda protester från EU.

Det finns fler exempel än USA och Polen, men båda är upplysande. För de visar att såväl yngre som äldre demokratier kan smittas allvarligt av auktoritära virus. Demokratin är inte immun mot angrepp mot dess kärna. Det öppna samhällets styrka är också dess inneboende svaghet: friheten kan missbrukas till att kväsa friheten, om inte skyddsmekanismerna är tillräckligt starka.

För fem år sedan trodde få att det vi bevittnat i USA och Polen kunde inträffa. 2020 har vi fått ännu en påminnelse om hur lättsinnigt det är att ta demokratin för given.

USA kan vara på väg ur sin mardröm. Polen befinner sig mitt i den.

Det fria Polen behöver känna att man har många vänner i sin närhet. Sverige har historiskt varit en sådan vän.

Vårt stöd behövs mer än någonsin. Och vi ska inte inbilla oss att saker som hänt i Polen aldrig skulle kunna hända i Sverige.

Peter Wolodarski

peter.wolodarski@dn.se.

20 December

Monarkin i gungning efter avslöjanden om ex-kungen

Den spanske kungen Felipe VI gör allt för att rädda kungahusets ära, men kämpar i motvind. De ideliga avslöjandena om faderns, ex-kungen Juan Carlos I, klavertramp ger politiskt bränsle åt det republikanska lägret.

I somras lämnade Juan Carlos Spanien och inrättade sig i Arabemiraten. Tanken med den frivilliga exilen var att markera ett avstånd mellan den skandalomsusade ex-kungen och hans son och freda hovet i Madrid från obehag.

Det har inte fungerat. Avslöjandena om Juan Carlos usla omdöme och ekonomiska snedsprång har fortsatt att dugga lika tätt och skapa lika feta rubriker som när han bodde i Zarzuela-palatset.

Till råga på allt har Juan Carlos ångrat sitt dramatiska steg. Han vantrivs i Abu Dhabi och ber sin son att få komma hem och fira jul, till synes förgäves.

Kung Felipe har gjort sig arvlös för att inte på något vis kunna kopplas till faderns affärer. Till skillnad från sina systrar, prinsessorna Cristina och Elena, har Felipe inte figurerat i några av de många skandaler som plågat kungahuset det senaste decenniet – de som fick Juan Carlos att abdikera 2014.

Både Felipe och tronföljaren, hans 15-åriga dotter Leonor, är populära. Men kungens belägenhet är mycket otacksam. Protokollet förbjuder honom att försvara monarkin, det får endast politikerna göra.

Stödet från de tre stora oppositionspartierna är solitt, men den socialistiske premiärministern Pedro Sánchez försvarar monarkin utan inlevelse. Det mindre koalitionspartiet, vänsterradikala Podemos, attackerar oavbrutet monarkin, och det gör också de baskiska och katalanska separatistpartier som utgör vänsterkoalitionens ryggstöd i kongressen.

De senaste stjärnsmällarna för hovets del gäller dels oredovisade gåvor – bland annat en ridhäst – till kungen från en mexikansk magnat, dels en inbetalning till staten från Juan Carlos på sju miljoner kronor.

Summan avsåg att i tysthet täcka en skuld för icke deklarerade gåvor.

Att skattemyndigheten läcker sådana uppgifter till pressen är ett tidstecken. Så sent som 2013 uppgav prinsessan Cristina i sin deklaration flera gods som hon sade sig ha sålt. De fanns inte i verkligheten. Avsikten var att tvätta pengar som hennes far fått av den saudiske kungen. Regeringspartiet, konservativa Partido Popular och socialistoppositionen såg till att saken tystades ned och att inga rättsliga åtgärder vidtogs.

Samma sak hände litet senare, då Cristina och hennes make, handbollsstjärnan Iñaki Urdangarín stod inför rätta för att ha lyft tillgångar ur en allmännyttig stiftelse. Det stod klart att Juan Carlos och Cristina var djupt insyltade, men högern och socialisterna gick emellan och såg till att den ende som straffades var Urdangarín. Han avtjänar fortfarande sitt straff.

Under många år skvallrade spanska journalister om Juan Carlos händelserika privatliv för främmande kollegor, som berättade fritt för sina läsare i andra länder. Men i spanska tidningar – inte en rad.

2002, då den högerorienterade radiojournalisten Federico Jiménez Losantos bröt tabut och berättade om kungens okända tillgångar och uppmanade honom att abdikera, krävde Juan Carlos att radiostationen COPE skulle sparka Losantos, vilket också skedde.

Kungen stöddes då helhjärtat av vänsteroppositionen. Socialistpartiet PSOE:s patriarker Felipe González och Alfonso Guerra var – och förblir – kungatrogna. För dem och för miljoner äldre socialister är Juan Carlos en hjälte som två gånger, efter diktatorn Francos död 1975 och efter det militära kuppförsöket 1981, räddade demokratin.

Men dagens socialistledare och deras yngre väljare saknar dessa känslomässiga band till monarkin. Historikern och journalisten Miguel Murado, som avslöjade några av kungens hemligheter i New York Times 2014, säger till DN:

– Pedro Sánchez försvarar Felipe, men inte mer än att han kan ta ut en ny kurs om opinionen vänder. Jag tror att monarkin är i stor fara.

Sánchez kyliga stöd åt monarkin visar sig också i att han inte hindrar sina egna partikamrater att attackera kungahuset. På lördagen krävde vice premiärministern Carmen Calvo offentligen att kungen under sitt nyårstal tar avstånd från sin far.

Podemos ledare Pablo Iglesias är säker på att det hela bara är en fråga om tid:

– Förr eller senare kommer de unga att tvinga fram en förändring i Spanien. Det kommer att ske inom ramen för de demokratiska reglerna.

Att kungahusets status och legitimitet debatteras öppet är en väldig förändring. 1978 års författning, Carta Magna, sågs när den antogs som politikens grundval för många generationer framåt.

Den spanska författningsdomstolen tillåter i princip ändringar i författningen, såsom den nyligen införda kvinnliga tronföljden. Men kungen nämns över fyrtio gånger i Carta Magna, han är statschef, överbefälhavare, utser regeringsbildare och utlyser folkomröstningar. För att ändra statsskicket måste i praktiken en helt ny författning skrivas, antas av kongressen med bred majoritet och sedan gå till folkomröstning.

Men vägen dit är kantad av getingbon. 1978, då Baskien och Katalonien vann långtgående självstyre, var detta en dramatisk förbättring efter fyrtio år av strängt centralstyre från Madrid. Men i dag vill de flesta basker och hälften av katalanerna inte alls höra till Spanien.

De katalanska och baskiska partier som gärna röstar bort den spanska monarkin vill inte tillhöra den spanska republik som skulle ersätta den. Och en rad andra regioner, som Kanarieöarna och Balearerna, kommer att kräva förbättrade villkor innan de röstar för republik.

Det kommer att bli mycket lättare att rösta bort monarkin i en folkomröstning, som Podemos vill, än att hitta ett bärkraftigt alternativ efteråt. Faran är att Västeuropas mest ömtåliga statsbildning fastnar i kaos eller rent av spricker under proceduren.

Nathan Shachar

naranjal@gmail.com

FAKTA. JUAN CARLOS

• Juan Carlos de Borbón föddes i Rom 1938, och växte upp där, samt i Schweiz och i Portugal.

• Från 1948 studerade han tidvis i Spanien och påbörjade där sin militärtjänst 1956.

• 1962 gifte han sig med den grekiska prinsessan Sofia. Paret har två döttrar och en son.

• 1975 kröntes han till Juan Carlos I.

• 2014 abdikerade han till förmån för sonen, nuvarande kung Felipe VI. Det senaste decenniet har han besvärats av korruptionsanklagelser. I somras lämnade han Spanien för gott och befinner sig av allt att döma i Abu Dhabi.

FAKTA. JUAN CARLOS ROLL FÖR DEMOKRATIN I SPANIEN

Diktatorn Francisco Franco utsåg före sin död 1975 Juan Carlos till sin efterträdare som statschef, i tron att denne skulle slå vakt om den rådande ordningen.

Men kungen gjorde tvärtom, verkade för legalisering av socialist- och kommunistpartierna och engagerade sig djupt under den komplicerade övergången till demokrati.

1981, då en militärkupp slogs ned, spelade kungen, som är överbefälhavare, på nytt en historisk roll.

Tacksamheten, hos politiker, allmänhet och medier, gav kungen en unik status, som han kom att missbruka, bland annat genom att acceptera väldiga penninggåvor från oljeschejker och andra gynnare.

Den svåra krisen 2008 blev en vändpunkt, då började spanjorernas tålamod med kungens utsvävningar och privilegier att krympa.

20 December

Frusna bilister fick portabla toaletter

Japan. Tusentals bilister överraskades av ett kraftigt snöoväder som drog in norr om Tokyo i veckan. Fler än 2 000 bilar och lastbilar strandade på motorvägen som löper mellan huvudstaden och prefekturen Niigata vid Japanska havets kust, rapporterar Kyodo News.

Snön, som började falla i onsdags, har orsakat omfattande trafikstörningar och fler än 10 000 strömlösa hem. På fredagen satt fortfarande runt 1 000 fordon fast i snömassor medan räddningsarbetare försökte gräva fram dem. Myndigheter har delat ut mat, filtar, drivmedel och ställt ut portabla toaletter till de frusna bilisterna – varav vissa suttit fast i två dygn.

TT

Väntas vaccinera hundratals miljoner

Indien. Massvaccinering stundar i Indien. 300 miljoner människor ska enligt planen få de första doserna – nästan lika många som hela USA:s befolkning. Tio miljoner indier har nu testat positivt för coronaviruset. Landet med över 1,3 miljarder invånare har registrerat flest smittade i världen efter USA.

Att vaccinera den enorma indiska befolkningen väntas bli en utmaning. Premiärminister Narendra Modis regering har meddelat att 300 miljoner indier ska få sprutan under den första vaccinationsrundan, som enligt CNN beräknas komma i gång inom de närmaste månaderna.

TT20 December

By utrymd efter jordskred

Island. Den lilla byn Seydisfjördur på Islands östkust har evakuerats efter flera jordskred, rapporterar isländska medier.

Inga av byns närmare 700 invånare har kommit till skada. Det har däremot minst tio bostadshus. Seydisfjördur ligger vid en fjordmynning, omgiven av höga berg. Även i den närliggande orten Eskifjördur har människor fått lämna sina hem tills vidare, sedan det upptäckts sprickor i vägar där.

TT 20 December

Människor flyr översvämningar

Filippinerna. Minst två människor har dött i jordskred efter de kraftiga skyfall som drabbat den filippinska provinsen Cebu. Hundratals har tvingats fly när deras hus översvämmats av regnmassorna. På ön Lapu-Lapu slog enorma vågor in över en kustby sent på fredagen och lämnade närmare 300 människor hemlösa när deras hus förstördes, enligt ett uttalande från borgmästare Junard Chan på Facebook.

TT-AFP 20 December

20 December

Ny virusvariant i Storbritannien mer smittsam – inställt julfirande

Den nya variant av coronaviruset som upptäckts i Storbritannien är 70 procent mer smittsam än tidigare virusstammar. Det finns hittills inga belägg för att den nya varianten skulle reagera annorlunda på de vaccin som finns.

Inför julen skärps restriktionerna i London och sydöstra England – det blir bara tillåtet att fira jul med de man bor tillsammans med.

– Det verkar som att spridningen drivs av en ny variant av viruset vi fått kännedom om den senaste veckan, sade Storbritanniens premiärminister Boris Johnson på en presskonferens på lördagen.

– Denna kan vara mer än 70 procent mer smittsam än den första varianten. Däremot ska den nya stammen inte vara farligare eller mer dödlig, enligt premiärministern.

Under hösten har regeringen tillämpat en skala där smittskyddsåtgärderna graderats i tre steg utifrån hur omfattande de är. Olika regler har gällt i olika områden, men den senaste tiden har 38 miljoner människor omfattats av den högsta nivån.

Den snabba smittspridningen i december gör att regeringen tvingas lägga på ett fjärde steg. I London och sydöstra England förväntas människor hålla sig hemma från och med söndagen. Det blir bara tillåtet att träffa en person från ett annat hushåll utomhus. Butiker och gym stängs. Arbete ska skötas hemifrån.

Personer som bor där de skärpta restriktionerna införs bör inte fira jul med andra än de som bor i samma hushåll. Övriga regioner i England får fira jul med max två andra hushåll.

– Det är med tungt hjärta jag meddelar att vi inte kommer att kunna fira jul som planerat, säger Boris Johnson.

– Vi måste vara realistiska. Vi får inte träffa våra nära och kära i jul. I stället ska vi skydda dem för att kunna träffas kommande jular.

Tidigare i veckan sa Boris Johnson att han vill undvika strängare regler och att det skulle vara inhumant att försöka ställa in julfirandet.

– När vi får ny fakta måste vi ändra vårt tillvägagångssätt och vår metod, sade premiärministern på pressträffen.

Regeringens vetenskapliga rådgivare Patrick Vallance säger att över 60 procent av de som smittats av covid-19 i London de senaste veckorna har drabbats av den nya varianten. Enligt hälsominister Matt Hancock har minst 60 lokala myndigheter i Storbritannien registrerat fall orsakade av den nya stammen.

Flera studier visar att den nya varianten sprids lättare, men ingenting tyder i nuläget på att det orsakar en mer allvarlig sjukdom eller att en större andel smittade avlider.

Antalet dödsoffer i Storbritannien följs noggrant och Världshälsoorganisationen (WHO) hålls underrättad.

– Vi måste titta vidare på hur vaccinet biter på den nya varianten. Men i nuläget verkar det inte vara någon

skillnad. De tuffare restriktionerna krävs för att hålla den nya virusvarianten under kontroll, säger Patrick Vallance.

Den nya virusstammen har även påträffats hos nio danskar, rapporterar TT med hänvisning till danska nyhetsbyrån Ritzau.

– Vi tror att den nya varianten finns även i andra länder, sade Patrick Vallance på presskonferensen.

På lördagen rapporterades 27 052 nya bekräftade fall av covid-19 och 534 dödsfall i Storbritannien. Hittills har 50 000 personer i Storbritannien vaccinerats mot covid-19, enligt Boris Johnson. Förra veckan blev landet det första som godkände vaccinet från Pfizer-Biontech.

På lördagskvällen kom beskedet från Edinburgh att Skottland stänger sina gränser mot resten av Storbritannien inför julen för att hålla den nya snabbspridande varianten av viruset borta.

– Det läge vi befinner oss i nu är kanske det allvarligaste under hela pandemin, sade förstaminister Nicola Sturgeon i ett tv-sänt tal på lördagskvällen.

Mia Holmgren

mia.holmgren@dn.se

20 December

Därför är den finska julmusiken så deppig

En familjetragedi fick Zacharias Topelius att skriva en av Finlands mest älskade julsånger. Den är i gott sällskap av andra dystra favoriter. Varför går den finska julen i moll när den svenska är så glad? Philip Teir har lyssnat närmare på våra nordiska julsånger.

Det sägs att det finska språket har femtio ord för snö. Eller kanske sägs det inte så ofta, men det lär vara sant. Om man slår ihop olika varianter från finska dialekter kan man till och med komma upp i hundratals ord.

Lumi är enkelt, det betyder snö. *Hanki* betyder snötäcke. *Nietos* kunde beskrivas som den sortens böljande driva man kan se i naturen när det snöat mycket och vinden legat på.

Med de här orden kan man bilda titeln till den finska julsången ”On hanget korkeat, nietokset” – ungefär ”snötäcket ligger i höga, mjuka drivor”.

Stycket finns på Iiris Viljanens nya album ”En finsk jul”. Musiken skrevs av Jean Sibelius efter en dikt från 1901, av tidningsmannen Vilkku Joukahainen. Det är en rätt typisk julsång i finländska sammanhang. Melankolisk och högtidlig.

Under åren, ju mer jag lyssnat på traditionell finsk julmusik, har jag börjat undra varför så många av de populära sångerna är så deppiga. För att inte säga direkt suicidala. Det finska hårdrocksbandet Hanoi Rocks, som en gång i tiden var Mötley Crües stora förebilder, har en låt som heter ”Dead by Xmas”, där budskapet är ungefär att alla ens saker kan skänkas bort som julklappar eftersom man ändå kommer att vara död innan julafton.

Leevi and the Leavings, som kan jämföras med Kjell Höglund i Sverige, drömmer i låten ”Jossain on kai joulu” (ungefär ”Någonstans är det väl jul”), om en plats där det fortfarande är jul och där man kan möta sin älskade, ”där du fortfarande vill fira jul med mig”.

Mest melankoliska är ändå de klassiska finländska julsångerna, som skrevs redan på 1800-talet.

– Det som är unikt för Finland är att många av våra mest kända julsånger skrevs av stora tonsättare som Jean Sibelius, Erkki Melartin och Leevi Madetoja.

Sibelius ”Opus 1” består till exempel av fem julsånger, säger Reijo Pajamo, som är professor emeritus i kyrkomusik i Helsingfors.

Han är en av de finländare som ägnat mest tid åt att fundera på den finländska julsångstraditionen. Han har skrivit böcker om ämnet, och sedan 1973 dessutom hållit i en årligt återkommande omröstning om den vackraste finska julsången.

Det stycke som ofta ligger i topp är ”Sylvias julvisa”, efter en text av Zacharias Topelius, daterad 1853. Musiken skrevs av Karl Collan. Sången utspelar sig på Sicilien, där berättaren – en flyttfågel – drömmer om en jul ”i min älskade nord”. Men här finns också några strofer som inte är så muntra:

Där borta i taket, där hänger han än,

den bur som har fångat min trognaste vän.

Och sången har tystnat

i fängelseborg;

o vem har ett hjärta för sångarens sorg.

Motivet sägs bygga på en jakttradition i Italien, där man fångade flyttfåglar genom att locka dem till en bur med en sjungande liten fågel, till exempel en svarthätta.

Reijo Pajamo hör till dem som tolkar bilden av buren om en dröm om finländsk självständighet. Stycket skrevs när landet lydde under det ryska kejsardömet och avslutas med några nationalromantiska rader: ”I blommande vårar på gyllene strand, var finnes ett land som mitt fädernesland?”

Karl Collans tonsättning är sorgsen och mild.

– Det är en av de äldsta bevarade julsångerna vi har. Till en början framfördes den i huvudsak på svenska, men översattes senare till finska, och blev folklig när sångaren Sulo Saarits gjorde en inspelning på femtiotalet, säger Pajamo.

Men Sylvias julhälsning är inte den sorgligaste av de sorgliga finska julsångerna.

”Sparven om julmorgonen” är Topelius kanske mest gripande jultext. Musiken skrevs av tonsättaren Otto Kotilainen. I en inspelning jag hittar på Spotify har man kapat bort den sista versen. Texten handlar om en flicka som ger brödsmulor till en sparv. Men i slutet sker ett avslöjande värdigt filmregissören M Night Shyamalan.

Jag är icke den du tror,

ty ditt öga tåras.

Jag är ju din lilla bror,

som dog bort i våras.

När du bjöd glad ditt bröd

åt den fattige i nöd,

bjöd du åt din lilla bror,

som dog bort i våras

Det sägs att Topelius skrev ”Sparven om julmorgonen” efter att sonen Rafael dött på sin ettårsdag. Topelius och hans hustru Emilie fick sammanlagt åtta barn och endast tre av dem överlevde till vuxen ålder. En av Finlands mest älskade julsånger handlar alltså om en familjetragedi.

Jag frågar Reijo Pajamo varför den finska julen är så full av dystra historier.

– Vår musik går ofta i moll. Många finska psalmer är i moll och dessutom är den finska folksångstraditionen mollbetonad, precis som tangon. Det är helt enkelt en del av vårt musikaliska dna, säger han.

Hur är det då i Sverige? Jag ringer Alf Björnberg, som är professor – också han emeritus – i musikvetenskap på Göteborgs universitet.

– Den traditionella svenska julmusiken hör ofta ihop med sång- och danslekar. Många av de här sångerna är yngre än man tror, ofta från sent 1800-tal. De hör ihop med ett borgerligt julfirande. ”Nu har vi ljus här i vårt hus”, ”Midnatt råder”, ”Hej tomtegubbar”, och så vidare. Den enda som förefaller vara riktigt gammal är ”Räven raskar över isen”. Under 1900-talet gjorde sedan grammofonskivorna att julsånger blev väldigt populära, säger Björnberg.

På den tiden hade många av de svenska julsångerna tysk bakgrund. Först senare kom det amerikanska inflytandet.

– Genom hela 1900-talet kunde man se att alla genrer hade egna jullåtar. Yngve Stoor, den stora Hawaiisångaren, fick till exempel en jättehit med ”Sjömansjul på Hawaii”, säger Björnberg.

De storslagna svenska julsångerna är ofta importerade från andra länder. ”O helga natt”, som de flesta förknippar med Jussi Björling (som för övrigt hade en finsk farmor), är ursprungligen en fransk komposition av tonsättaren Adolphe Adam. Refrängen, med sin

dramatiska vändning till moll, kan föra tankarna till Bellmans Fredmans epistel nr 72, ”Glimmande nymf”.

”O helga natt” är ovanligt melankolisk för att vara en svensk julfavorit, och trumfas kanske endast av ”Betlehems stjärna”, eller ”Gläns över sjö och strand” som den också heter, med text av Victor Rydberg och musik av Alice Tegnér. Här är själva grundackordet i moll. Men texten består av en ganska klassisk jultablå.

Finns det några riktigt sorgliga svenska julsånger?

– Det finns ett och annat skillingtryck från 1800-talet. Men de riktigt tårdrypande sakerna, med stackars små fattiga barn som fryser ihjäl, såna finns inte, säger Björnberg.

Barn som fryser ihjäl? Hittar du på nu?

– Nej, en del sådant lär finnas i den engelska *carol*-traditionen.

Mina egna försök att hitta ett exempel ger inga resultat. Däremot är det många på nätet som återkommer till det potentiellt sett traumatiserade barnet i ”Jag såg mamma kyssa tomten”.

Jag skickar en fråga till Martin Aagård, halvnorsk Aftonbladetskribent som kan en del om populärmusik.

Hur ser det ut i Norge? Innan vi hinner komma in på några resonemang om norska julsångstraditioner skickar Aagård en länk med längdskidåkaren Petter Northugs nyskrivna julsång ”Petters jul”. 34-årige Northug blev i somras fast för narkotikainnehav och sjunger nu han att han inte varit en ”snill gutt i år”. Men texten innehåller också några rader riktade mot Sverige:

Svenskan kalt mæ grisegutt

Men æ vant jo gull til slutt

Sverige sin Satan (Sverige sin Satan)

Men ble større en Zlatan (Større en Zlatan)

Enligt Aagård är texten skriven på en dialekt, ”trøndersk”, ”den bonnigaste norska dialekten”. Aagård härstammar själv från Trøndelag.

– Jag tror att den norska julsångstraditionen följt den svenska hack i häl och utvecklats i takt med 1900-talets medier. Den allra mest kända är trots allt ”Mössens julafton” som kom 1946 strax efter krigsslutet och blev en megahit tack vare radion. Fredsglädjen i den går ju inte att missta sig på. Mössen firar jul när katten äntligen är borta, säger Aagård.

Kanske kan vi i alla fall vara överens om att det varit tillräckligt med dåliga vibbar mellan de nordiska grannländerna under coronaåret 2020, och därför glömmer vi Northugs Sverigehån. Som det trots allt heter i en av de mest populära svenska julsångerna någonsin: ”En liten tid vi leva här, med mycket möda och stort besvär.”

Den sången är förresten också översatt till finska. Översatt lyder texten, bokstavligen: ”En liten stund varar livet, också det dystert och ledsamt.”

Philip Teir

philip.teir@gmail.com

FEM TIPS PÅ FINSKA JULSÅNGER.

”Sparven om julmorgonen”

Obs: heter i vissa versioner ”Sparven på julmorgonen”. På Spotify finns en inspelning av Sibbo skolas flickkör där den brutala sista raden tyvärr är borttagen. Komponerad av Otto Kotilainen.

”Brevväxlingar”

Iiris Viljanens längtansfulla julsång om att sitta coronaisolerad i Sverige medan familjen finns på andra sidan Bottenviken. Hittas på det nya albumet ”En finsk jul”.

”Sylvias julvisa”

Topelius dikt heter i sin helhet ”Sylvias hälsning från Sicilien”. Arja Saijonmaa har gjort en fin tolkning. På finska hittar man sången under ”Sylvian joululaulu”.

”Sydämeeni joulun teen”

En riktigt melankolisk schlagerdänga om att fira jul ensam och ångerfull, med text av nyligen bortgångne Vexi Salminen. Lyssna på Vesa-Matti Loiris version.

”Giv mig ej glans, ej guld, ej prakt”

Text av Topelius och musik av Jean Sibelius. Hör till de fem julsånger som ingår i Sibelius ”Opus 1”.

21 December

Ett demokratiskt Kina är en hägring – därför måste tyskarna vakna

Reinhard Bütikofer, en av det tyska miljöpartiets veteraner, skrädde inte orden. ”Volkswagen är ett företag utan samvete, en medbrottsling i det totalitära helvete Kina har skapat i provinsen Xinjiang”, sa han i somras.

Där har minst en miljon muslimska uigurer spärrats in i fängläger för att lära sig föredra Kommunistpartiet framför Allah. Där tvingas människor till slavarbete. Där finslipas den elektroniska polisstaten. Där, i staden Urumqi, finns också en Volkswagenfabrik.

En femtedel av Volkswagens bilproduktion säljs i Kina. Skulle man riskera diktaturens vrede genom att flytta från Xinjiang? Nej, koncernen hukar, och tvångsarbete säger den sig förstås inte köra med.

Relationen till Kina är känslig för den demokratiska världens företag och regeringar. I Sverige har Post- och telestyrelsen portat telekomjätten Huawei från utbyggnaden av 5G-nätet, med hänvisning till Säpos och Försvarsmaktens varningar för nationens säkerhet. Precis som regeringen vill ha det, utan att vilja säga det. Den rättsliga processen är inte avgjord.

USA för en aggressiv kampanj för att dess allierade ska utesluta Huawei på grund av faran för spioneri och sabotage. Den tyska regeringen har i dagarna för sin del beslutat om en tekniklag som ska göra det besvärligt för Huawei att sälja 5G-utrustning. Men den politiska dragkampen om villkoren har varit hård, och resultatet är en halvdan kompromiss som förbundskansler Angela Merkel hoppas inte retar kineserna alltför mycket.

Merkel skulle aldrig använda Reinhard Bütikofers vokabulär. Hon är en försiktig natur, och synnerligen medveten om Kinas ekonomiska betydelse för Tyskland. Förra året exporterades varor och tjänster för över 100 miljarder dollar (lilla Sveriges 9 miljarder är också en ansenlig summa). Tusentals tyska företag har tillverkning i Kina.

Sant är att Kina ”bara” står för 8 procent av Tysklands handel, men det blir rätt många pengar och jobb. Inte minst gäller det bilindustrin, som redan pressas av klimatomställningens krav.

Förbundskanslern har uttryckt ”oro” över utvecklingen i Hongkong, och tillhållit kineserna att inte behandla minoriteter illa (utan att nämna uigurerna). Men de ekonomiska relationerna började sprudla redan på tidigt 1980-tal, och har blivit svåra att kapa. ”Tyskland öppnade dörren till Kina – och slängde bort nyckeln”, skriver nättidningen Politico.

Dissidenter finns, både i förbundsdagen och i det tyska näringslivet. Industriarbetsgivarförbundet BDI släppte förra året en rapport som sågade förhoppningarna om att Kina någonsin skulle ge utländska konkurrenter rättvisa villkor på sin hemmamarknad. Patentstölder är fortfarande legio. Kinesisk prisdumpning och väldiga statliga exportsubventioner är gamla men växande bekymmer.

Europa måste sätta hårt mot hårt, var BDI:s slutsats. Volkswagen och andra biljättar höll knappast med, även om denna sida av saken inte har med mänskliga rättigheter att göra. Och Merkels ekonomiminister, Peter Altmaier, insisterar på att ”Wandel durch Handel” (förändring genom handel) verkligen fungerar.

Men risken är att Kina förändrar världen, snarare än tvärtom.

Dit Tyskland går när det gäller Kina, dit följer EU. Om tyskarna vill släta över förföljelsen av uigurer, då blir det så. En del medlemsländer har egna bevekelsegrunder. Italien stöder det kinesiska megaprojektet Nya Sidenvägen, i hopp om infrastrukturinvesteringar. Grekland, som redan har sådana, har stoppat hovsam EU-kritik mot Kina i FN:s råd för mänskliga rättigheter.

Visst har EU-kommissionen pekat ut Kina som ”systemrival”, men vilka konsekvenser det ska få är otydligt. I fyra år har EU och Kina förhandlat om ett avtal om villkor för handel och investeringar, men inte heller videotoppmötet i september verkade föra ett sådant närmare.

Många trådar korsar varandra: mänskliga rättigheter, ekonomi, nationell säkerhet.

Sedan president Xi Jinping kom till makten 2012 har diktaturens förtryck blivit allt värre. Statens grepp om ekonomin har hårdnat, samtidigt som tillväxten gett utrymme för militär upprustning. Alla kinesiska företag (även Huawei) och medborgare är enligt lag skyldiga att hjälpa landets underrättelseväsen, och självklart underordna sig Kommunistpartiets direktiv. Den demokratisering västvärlden länge trott skulle

följa med ökande välstånd i Kina har helt enkelt visat sig vara en hägring.

Att stänga ute Huawei från västvärldens (och Sveriges) 5G-projekt är nödvändigt, även om Kina garanterat kommer att vidta repressalier. Däremot är det givetvis inte möjligt eller önskvärt att isolera hela landet.

Tidskriften Economist har föreslagit att världshandeln spaltas upp. Erkänn att misstron mot Kina finns och inte går över. Maximera handeln med vanliga varor och tjänster, men hantera Huawei och annan känslig teknologi för sig. Stoppa kineser från att köpa säkerhetsrelaterade hamnar och företag i väst.

Det är lätt att se invändningarna. Poängen med Världshandelsorganisationen, WTO, är att skapa så generella regler som möjligt. Avancerad mjukvara finns inte bara i 5G-nät, utan även i bilar och maskiner. Fältet skulle öppnas för godtycke och ständigt uppflammande handelskrig. Ändå är det denna svåra väg man måste vandra.

Ett minimikrav på västvärlden är i alla fall att den agerar gemensamt. Donald Trump har ägnat fyra år åt att dels på egen hand och förgäves tvinga Kina till eftergifter, dels köra över sina allierade i Europa och Asien. Joe Biden kan bättre.

Men varken EU, Tyskland eller Sverige kan längre blunda för sitt kinesiska dilemma. Även om det kostar.

Gunnar Jonsson

gunnar.jonsson@dn.se

21 December

L och M kräver reseförbud från Storbritannien

Moderatledaren Ulf Kristersson och Liberalernas partiledare Nyamko Sabuni vill införa ett inreseförbud från Storbritannien på grund av den nya varianten av coronaviruset som sprids upp till 70 procent snabbare än tidigare virusstammar.

– Vi utesluter ingenting, säger inrikesminister Mikael Damberg.

På sin Facebooksida skriver Ulf Kristersson att han är ”djupt bekymrad” över de nya uppgifterna. Han vill nu att regeringen agerar och inför inreseförbud och att svenskar som kommer från Storbritannien ska sättas i karantän i väntan på svar.

– Jag anser att det var ett misstag att Sverige i våras inte vidtog större försiktighet, med exempelvis karantän för dem som kom hem från smittdrabbade områden i andra delar av världen. Med den höga smittspridning Sverige har i dag, och den hårt ansträngda sjukvården, finns starka skäl att vara så försiktiga vi kan för att inte få in den här nya varianten av coronaviruset till Sverige, säger Ulf Kristersson i en skriftlig kommentar till DN.

Även Liberalerna uppmanar regeringen att omgående införa ett inreseförbud för personer som varit i Storbritannien.

”Vi har redan ett svårt ansträngt läge och alla åtgärder måste vidtas för att inte situationen ska förvärras”, skriver partiledaren Nyamko Sabuni.

Inrikesminister Mikael Damberg (S) vill inte låta sig intervjuas på söndagseftermiddagen, men lämnar en kommentar till DN:

– Regeringen följer frågan och vi utesluter ingenting. Vi har tät kontakt med länder såväl inom EU-kretsen som med Folkhälsomyndigheten, skriver ministern.

Folkhälsomyndighetens generaldirektör Johan Carlson säger att man följer och analyserar läget i samråd med övriga EU-länders myndigheter och återkommer med besked när beslut har fattats om den fortsatta hanteringen av frågan.

Utrikesdepartementet har inte gjort någon förändring i reserekommendationerna. Samma gäller som tidigare för resenärer som kommer från Storbritannien.

Enligt Folkhälsomyndigheten finns det ännu inga konstaterade fall av den nya virusvarianten i Sverige.

– Ännu så länge har endast ett fåtal prov från november och december sekvenserats varför det inte går att dra några säkra slutsatser om variantens förekomst i Sverige, säger avdelningschef Karin Tegmark Wisell.

På söndagen stoppade Nederländerna och Belgien all flygtrafik till Storbritannien.

Fler länder uppges vara på väg att fatta samma beslut, däribland Italien, Frankrike Tyskland och Österrike. Norge begär att alla resenärer från Storbritannien visar upp ett negativt coronatest.

Spanien uppmanar EU att göra ett gemensamt ställningstagande i frågan.

Mia Holmgren

mia.holmgren@dn.se

Sydney stänger ner efter nya fall

Australien. Ett klusterutbrott av covid-19 har upptäckts i Australiens största stad Sydney, efter omkring två veckor utan ett enda fall av smittspridning inom landet. Hundratusentals invånare måste nu stanna hemma minst fram till julafton. Australien såg ut att vara på god väg att utrota coronaviruset på kontinenten. Nästan alla restriktioner har den senaste tiden tagits bort, samtidigt som antalet nya fall har blivit färre och färre. Från början av december hade inte någon ny smittad rapporterats i samhället.

Men lagom till julhelgen har plötsligt närmare 70 covidfall dykt upp, varav 30 nya smittade bekräftades under söndagen.

TT 21 December

IS-anklagade familjer hämtas hem

Finland. Två kvinnor som misstänks ha varit anslutna till terrororganisationen IS i Syrien har hämtats hem tillsammans med sina barn. Utrikesdepartementet meddelar att landet är förpliktigat att ta hänsyn till barnens rättigheter och att detta endast kan ske genom att de förs till Finland.

Kvinnorna och de totalt sex barnen har hållits i lägret al-Hol i Syrien, tillsammans med tusentals andra utländska medborgare som anklagas för att ha varit en del av IS.

Deras framtid i Finland kommer att avgöras av socialtjänsterna i de kommuner där de placeras, meddelar en företrädare för social- och hälsovårdsdepartementet vid en myndighetsgemensam presskonferens.

TT-AFP 21 December

21 December

Fler döda i stora översvämningar

Filippinerna. Nästan 10 000 människor har evakuerats på grund av de kraftiga skyfall som drabbat nordöstra Filippinerna. Antalet döda stiger och är nu uppe i åtta, enligt myndigheterna. Stormen har ställt hela byar under vatten och förstört mängder av byggnader. I flera städer på ön Luzon, där huvudstaden Manila är belägen, står vattenmängden upp till midjan på invånarna.

Filippinerna drabbas årligen av tjugotalet brutala stormar och tyfoner, som ofta slår hårt mot byggnader, skördar och infrastruktur i de fattigaste områdena. De senaste månaderna har tyfoner skördat närmare 150 liv i landet.

TT-AFP

Fler gripanden i protesternas Belarus

Belarus. I huvudstaden Minsk fortsatte protesterna på söndagen efter det av omvärlden utdömda presidentvalet i augusti. Polis patrullerade gatorna och myndigheterna satte in militära styrkor och vattenkanoner.

Enligt människorättsorganisationen Vjasna har minst 30 personer gripits i Minsk och andra städer. Polis uppger att runt 100 har gripits, rapporterar nyhetsbyrån Interfax.

TT-AFP 21 December

Sex döda efter jihadistattacker mot konvojer

Nigeria. Jihadister överföll på lördagen en militärkonvoj i delstaten Borno i nordöstra delen av landet. Fem soldater dödades, enligt en säkerhetskälla.

Angriparna uppges tillhöra terrorrörelsen IS västafrikanska gren, Iswap. Iswap anklagas också för att en dag tidigare ha angripit en civil transportkonvoj i samma område. En person dödades och 35 kidnappades.

TT-AFP 21 December

21 December

Kvinnostrejken har förändrat den politiska scenen i Polen

Plötsligt är den politiska scenen i Polen helt förändrad. De polska kvinnornas uppror mot försöket att totalförbjuda aborter har försvagat den nationalkonservativa regeringen på ett annat sätt än coronapandemin eller EU:s kritik mot Warszawa.

Tajming kan vara allt.

Om ett val till det polska parlamentet hölls i dag skulle epoken Jaroslaw Kaczynski strax vara över. Enligt en rad färska opinionsmätningar har väljarstödet för Kaczynskis regerande nationalistparti Lag och rättvisa, PIS, rasat till en rekordlåg nivå.

Men än en gång har PIS haft änglavakt. Något val till parlamentet är inte aktuellt förrän om tre år och presidentvalet dröjer ända till 2025.

Det borde normalt betyda att regeringen sitter lugnt. Problemet är att PIS-regeringen det senaste året har befunnit sig i ett permanent krig mot alla: mot kvinnorna, mot de unga, mot hbtq-personer, mot Europa. Samtidigt råder öppet inbördeskrig inom den styrande koalitionen – mellan Kaczynski och den yttersta högern som leds av justitieministern Zbigniew Ziobro.

Allt det har fått väljarnas förtroende för den sittande regeringen att sjunka.

”Vi kan stå inför en politisk omvälvning. Det auktoritära PIS-systemet kanske inte kommer att överleva den samlade effekten av den interna erosionen och det yttre trycket från medborgarna”, skriver sociologiprofessorn Andrzej Rychard i Gazeta Wyborcza.

Enligt flera mätningar har PIS tappat stort under hösten och gör sina sämsta noteringar sedan partiet vann presidentposten och regeringsmakten 2015.

Lägst siffror för PIS visar opinionsinstitutet Kantar, där partiet sedan i september har förlorat mer än var tredje väljare och gått ned från 39 till 25 procent.

Den liberala Medborgarkoalitionen hamnar också för första gången på samma nivå, 25 procent, medan den nya rörelsen Polska 2050, med Szymon Hołownia i spetsen, får 13 procent.

Ytterligare en dålig nyhet för partiledaren Kaczynski: Opinionssiffrorna visar att det är de unga väljarna som vänder ryggen åt PIS. Från att ha haft stöd bland 18–34-åringar på 39 procent i september är siffran nu nere på 18 procent.

Den politiska vindkantringen är inget som den splittrade partipolitiska oppositionen kan ta åt sig äran av. Den har visat sig ineffektiv, och i stället har en bredare, folklig kvinnorörelse, ställt sig i täten.

Regeringens motgångar är snarare självförvållade.

Det finns ett antal förklaringar till att stödet för PIS steg för steg har minskat:

• Regeringens hot om ett veto mot EU:s budget och den impopulära Europafientliga retoriken. Stödet för EU-medlemskap ökar, och är i dag över 80 procent. Väljarna ser något som PIS inte vill tala om: ett Polen utanför EU ger Ryssland ökat inflytande.

• Den ökade spridningen av coronaviruset och regeringens hantering av pandemin som av många anses inkompetent.

• Kvinnornas protester mot att regeringen har drivit igenom ett närmast totalt abortförbud – protester som brutalt angreps av polisen. Det var Kaczynski som såg till att den av honom kontrollerade Författningstribunalen ytterligare inskränkte den redan kraftigt begränsade aborträtten. Åtgärden har inget utbrett folkligt stöd; 69 procent av polackerna är för laglig abort, medan det i stort sett bara är extrema katolska krafter som förespråkar totalförbud.

I oktober 2016, då regeringen första gången försökte få igenom abortförbudet, gav PIS-ordföranden Kaczynski följande motivering till åtgärden: ”Vi ska se till att även i fall av mycket svåra havandeskap, då barnet säkert kommer att dö eller bli svårt skadat, ska det ändå födas, så att det kan döpas, begravas och få ett namn.”

Lagförslaget utlöste en proteststorm och gatorna i 150 polska städer fylldes av kvinnor som bar svarta paraplyer som demonstrerade mot försöket att förbjuda aborterna. Regeringen backade, och förslaget begravdes i en mångårig utredning.

När abortförbudet återkom i slutet på oktober detta år framkallade det nya massprotester runt om i Polen, ledda av organisationen ”Allpolska kvinnostrejken”. På flera håll i landet attackerade polisen de demonstrerande kvinnorna med batonger, tårgas och gummikulor.

En polis vred om armen på en 19-årig flicka så att den bröts av. Polisledningens försvar för brutaliteten var att hon hade haft sin hela arm kvar om hon inte deltagit i en olaglig demonstration.

Men protesterna fick regeringen att åter tveka. Denna gång var metoden att man inte publicerade Författningstribunalens beslut, en förutsättning för att en lagändring ska genomföras.

Årets regeringsfientliga protester är ännu bredare än för fyra år sedan, och slagordet är *wypierdalać!*, ett ord som inte har någon bra svensk översättning, men på engelska ordagrant motsvarar ”fuck off!”.

Juristen och demokratiaktivisten Marta Lempart var den som tog initiativ till ”Svarta måndagen” i oktober 2016. I dag är hon den främsta ledargestalten för kvinnostrejken, som utlöstes av det nya försöket att förbjuda aborter. Varje söndag demonstrerar kvinnorna, och marscherar mot Jaroslaw Kaczynskis bostad, som skyddas av en kraftig polismur.

”I november var det 102 år sedan Polens kvinnor tillkämpade sig rösträtt, och 102 år senare slåss vi åter mot ett system som förnekar oss grundläggande rättigheter. Vi och våra anhängare möts i denna kamp av polisens övervåld – och Kaczynski, den skräckslagna vice premiärministern, kallar ut maskerade medlemmar av antiterroriststyrkan för att de ska gasa och slå oss”, skrev Marta Lempart på sin Facebooksida.

Polisens metoder – som många jämför med hur Lukasjenkos brutala specialpolis i Belarus uppträder – har inte fått stopp på protesterna. Demonstrationerna har pågått varje vecka i snart två månader, enligt Marta Lempart med över 400 000 deltagare i 500 städer och orter.

Och nu har rörelsen breddats till att utöver abortfrågan handla om mänskliga rättigheter i stort, inklusive förföljelser av hbtq-personer, om domstolarnas oberoende, yttrandefrihet, församlingsfrihet och kamp mot korruptionen och de fascistiska tendenserna.

Kommer då PIS-regeringen att ändå driva igenom abortförbudet?

Marta Lempart har insjuknat i covid-19 och jag kan därför inte få hennes svar. När jag når författaren Klementyna Suchanow, medgrundare till kvinnostrejken, på telefon säger hon att man kan vänta sig vad som helst av regeringen.

– Vi är ständigt beredda att mobilisera. Och regeringen är rädd för motståndet. Den politiska scenen i Polen är helt förändrad. På bara några veckor har förtroendet för PIS, kyrkan och polisen minskat drastiskt. Det är första gången den katolska kyrkans auktoritet har utmanats så öppet, och många skriver ut sig ur kyrkan.

Apropå tajming: Den 13 december inträffade årsdagen för krigstillståndet 1981, då den kommunistiske generalen Wojciech Jaruzelski slog ned och fängslade den demokratiska oppositionen. Under Jaruzelskis livstid brukade en grupp demonstranter samlas vid hans hus för att minnas detta mörka datum då demokratin – om än tillfälligt – krossades av en diktatorisk regim.

Det intressanta är att betydligt fler denna söndag demonstrerade framför Kaczynskis villa än det antal som brukades sluta upp vid Jaruzelskis bostad.

”Det är lite av en historisk ironi. Jaruzelski gick den långa vägen från kommunismen och den totalitära staten till demokratin. Medan Kaczynski, som otvivelaktigt var förbunden med oppositionen, har gått från demokratin till den auktoritära makten”, kommenterar den legendariske Solidaritetsaktivisten Władysław Frasyniuk i Gazeta Wyborcza.

Michael Winiarski

Fakta. PIS rasar i opinionen – väljarstödet rekordlågt

Lag och rättvisa, PIS: 25 (43,8)

Medborgarkoalitionen, KO: 25 (27,2)

Polska 2050: 13 (nybildat parti)

Vänstern: 8 (12,5)

PSL: 5 (8,6*)

Kukiz'15: 2 (8,6*)

Konfederacja: 6 (6,8)

Osäkra: 16

Mätningen är gjord av opinionsinstitutet Kantar, 6-12 december. Inom parentes resultatet i parlamentsvalet i oktober 2019.

*PSL och Kukiz'15 fick tillsammans 8,6 procent i valet 2019. Därefter har partierna splittrats.

21 December

Nytt sätt att stoppa skövling av regnskog i Amazonas

Manaus. Brasiliens åklagarmyndighet stämmer ett slakteri i Amazonas på 70 miljoner kronor för att ha sålt nötkött av boskap som betat på skövlad mark i regnskogen.

– Vi försöker komma åt den illegala skövlingen genom att strypa deras ekonomi, säger åklagaren Rafael Rocha till DN.

Den främsta orsaken till avverkningen av regnskogen i Amazonas består i att utöka betesmarken som används för landets köttproduktion. Brasilien är världens största exportör av nötkött och tusentals boskapsfarmare ingår i skövlingen för att skapa större betesmarker.

Sedan yrkesmilitären och klimatförnekaren Jair Bolsonaro blev president för två år sedan har centrum för skövlingen flyttats till ett område kring staden

Humaitá, med 54 000 invånare, i delstaten Amazonas. Anledningen är att Bolsonaro bestämt att riksväg BR-319, som löper genom staden, ska asfalteras. Det gör att boskapstransporter lättare kan genomföras i regionen.

– Asfaltering av den här vägen är en nyckelfaktor bakom skövlingen i Amazonas. Den har initierat mer illegal verksamhet, säger åklagaren Rafael Rocha.

Förra året började han undersöka slakteriet Frigorífico Amazonas som var det första som öppnade i staden Humaitá. Genom att spåra vilka boskapsfarmer som försåg slakteriet med boskap kunde han med hjälp av gps-teknik konstatera att 4 323 kreatur, som hade sålts till slakteriet, fötts upp på mark som inte var legaliserad. Genom en uppskattning att varje kilo kött var värt 80 kronor på marknaden satte åklagaren bötesbeloppet till 70 miljoner kronor.

– Genom att strypa slakteriets ekonomi hoppas vi stoppa efterfrågan på boskap med illegalt ursprung, säger Rafael Rocha.

Sedan Bolsonaro blev president har skövlingen av världens största regnskog intensifierats. De senaste satellitbilderna från det brasilianska rymdforskningsinstitutet Inpe visar att 11 088 kvadratkilometer, en yta lika stor som Skåne, skövlats mellan augusti 2019 och juli 2020.

Det är en ökning med nästan 10 procent från förra året och den högsta andelen regnskog som skövlats sedan 2008. Vad som underlättar avverkningen är att Bolsonaro har en miljöminister som lierat sig med boskapsfarmarna. Miljöministern tror inte hellre på klimatförändringen och har försvårat miljöskyddsverkets arbete med att kontrollera skövlingen.

Nedrustningen av försvaret av Amazonas har gjort att åklagarmyndigheten, som fortfarande står oberoende från regeringen, trappat upp sitt arbete. Det senaste året har myndighetens huvudkontor i Manaus listat tio slakterier i regnskogen och tvingat dem att skriva på ett dokument om att inte köpa boskap som betat på skövlad mark.

Det enda slakteri som inte skrev under listan var slakteriet i staden Humaitá. Vad som också kommit till åklagarnas kännedom är att slakteriet fick skattelättnader på 118 miljoner kronor av delstatsregeringen för att ha skapat 120 arbetstillfällen i Amazonas.

– Att ge skattelättnader till ett slakteri som driver på skövlingen ser vi som olyckligt. Denna relation måste utredas mer, säger Rafael Rocha till DN.

Nästa år väntas fallet komma upp i domstol. Om domaren dömer efter åklagarnas önskemål kan fallet bli ett prejudikat för vad som väntar nästa slakteri som öppnar i Amazonas.

Henrik Brandão Jönsson

21 December

Protesterade i magtröjor mot monarkin

Några av Thailands mest framträdande protestledare demonstrerade på söndagen iklädda magtröjor. Klädvalet beskrivs som ett hån mot kung Maha Vajiralongkorn, som synts på bilder bärandes minimala linnen som visar magen och en tatuerad rygg.

En av demonstranterna var 16-årige Naphasin Trirayapiwat, som anklagas för brott under den lag som förbjuder förolämpningar mot landets kungahus. Under protesten i ett av Bangkoks köpcentrum bar Trirayapiwat en magtröja med antimonarkistiska budskap.

I fredags uppmanade FN:s människorättsorgan OHCHR Thailand att slopa den kritiserade lagen. Regeringen svarade då att lagen är ”liknande förtalslagar”.

Demonstranterna kräver premiärministerns avgång, en ny konstitution och krav på reformer av kungens makt.

TT-Reuters

21 December

Saudisk kvinnoaktivist kan få 20 år i fängelse

Den uppmärksammade rättegången mot den saudiska kvinnorättsaktivisten Loujain al-Hathloul kan avslutas på måndagen. Den 31-åriga al-Hathloul, som bland annat torterats under häktningstiden, riskerar 20 års fängelse.

Loujain al-Hathloul har varit en av banbrytarna i frågan att saudiska kvinnor ska få rätt att köra bil. Något som ironiskt nog blev tillåtet strax efter att hon fängslades, vilket skedde den 15 maj 2018. Gripandet var en samordad aktion mot fem kvinnorättsaktivister.

Enligt den statliga nyhetsbyrån Saudi Press Agency ska de gripna ha ”konspirerat med främmande element och brutit mot de religiösa och nationella normerna”. Målet ska ha varit att ”undergräva säkerheten och stabiliteten i kungadömet”. Razzian kom att solka den saudiske kronprinsen Mohammed bin Salmans stora pr-satsning en dryg månad senare, den 24 juni, då Saudiarabien avskaffade förbudet för kvinnor att köra bil.

Kvinnorna satt häktade i tio månader innan rättegången mot dem inleddes i mars 2019. Under tiden i fängelset har Loujain al-Hathloul utsatts för tortyr, vilket bekräftats av en kunglig undersökningskommission. Det handlar om skendränkning och sexövergrepp. Hennes fall har uppmärksammats internationellt och al-Hathloul har genomfört flera hungerstrejker. I november i år beslutade en domare att hennes fall ska hanteras av en domstol för terroristmål, den så kallade Särskilda brottsmålsdomstolen i Riyad. Att hon har flyttats dit har oroat många bedömare, eftersom denna domstol är ökänd för att döma ut hårda påföljder, antingen dödsstraff eller mångåriga fängelsestraff. De rättegångsförhandlingar som hållits i november och december har visat en bräcklig Loujain al-Hathloul: blek, nedslagen och darrande har hon talat för sin sak med knappt hörbar röst.

– Min syster måste släppas fri. Det enda hon gjort är att ha agerat för kvinnors värdighet och jämställdhet. Därför vill de saudiska myndigheterna tilldöma henne maxstraffet på 20 års fängelse, säger Loujain al-Hathlouls yngre syster Lina, som är advokat och lever i exil i Bryssel.

Efter onsdagens förhandling sade domaren att dom och straffsats i målet kan meddelas på måndag.

Erik Ohlsson

FAKTA. LOUJAIN AL-HATHLOULS KAMP

2014: Den då 25-åriga litteraturvetaren Loujain kör i protest en bil över gränsen från Förenade Arabemiraten till Saudiarabien. Hon tillbringar två månader i häkte.

2016: Loujain tar initiativet till en namninsamling mot lagen om manligt förmyndarskap. 14 000 namnteckningar lämnas till kungen.

2017: Loujain grips av säkerhetspolis när hon ska lämna Saudiarabien från Dammams internationella flygplats.

2018: Hon grips på nytt av säkerhetspolisen och förs till högsäkerhetsfängelset al-Ha’ir i Riyad.

2019: I en första förhandling anklagas Loujain för cyberbrott.

2020: Nu är Loujain plötsligt misstänkt för terrorbrott och riskerar ett långvarigt fängelsestraff.

20 December

Karin Bojs: Gris, pest och vinterfest har långvariga traditioner

På måndag klockan 11.02 inträffar vintersolståndet och vi börjar gå mot ljusare tider. Samma dag ska europeiska läkemedelsmyndigheten EMA godkänna det första vaccinet mot covid-19.

Säkert en tillfällighet, men det känns som den vackraste symbolik att EMA har lyckats pricka in dagen när ljuset vänder åter efter den allra längsta natten.

Vi har haft en hård tid, särskilt de senaste mörka veckorna, men nu är det dags att fira.

Att hålla fest vid den här tiden på året har mycket gamla traditioner. Mycket längre tillbaks än kristendomen som har funnits i nuvarande Sverige ungefär tusen år. Och faktiskt längre tillbaks än den indoeuropeiska kulturen, som vi har haft i omkring fyra tusen år.

Vi måste gå tillbaka ända till stenåldersböndernas tid – den andra stora invandringsvågen till Europa efter de första jägarna, bönderna som vandrade upp från Mellanöstern med start för ungefär 8 500 år sedan.

Hit till Skandinavien hann bönderna fram för 6 000 år sedan och ungefär samtidigt nådde de brittiska öarna. Där har kommit en rad nya, arkeologiska belägg för hur stenåldersbönderna firade vintersolståndet.

I somras publicerade tidskriften Nature en studie baserad på skelett begravda i den stora megalitgraven Newgrange på Irland. En lång gång av stora stenar leder in till kammaren där de döda begravdes, och den är konstruerad så att solens strålar lyser in kammaren just vid tiden för midvintersolståndet.

Studien av Lara Cassidy och hennes författare avslöjar pikanta detaljer om hur stenåldersböndernas samhälle var inrättat. I stort sett var bönderna duktiga på att undvika inavel och hitta sina partner på tillräckligt stort släktavstånd. Men forskarna hittade ett slående undantag – kvarlevorna efter en man som enligt dna-analyserna verkar ha haft en bror och en syster till föräldrar.

Sex mellan syskon är tabu i nästan alla mänskliga samhällen. Undantaget är vissa historiska härskareliter

där kungen har ansetts vara besläktad med gudar. Just en sådan ledande klan verkar ha styrt över stenåldersbönderna.

Det finns gamla sägner bevarade, där en kung startar solen och dagsljuset genom att ligga med sin syster. Och det finns ett berg på Irland, där det står en annan megalitgrav, vars gamla irländska namn är ”Fertae Chuile”, vilket kan översättas till ”incestberget”.

Det där sättet att fira jul har vi ju numera lämnat.

Men det finns andra inslag i stenåldersböndernas firande av midvintersolståndet som i högsta grad är levande i dag. Som att julskinka har en så central plats på många svenska julbord.

Stonehenge i England och närliggande Durrington Walls var en plats för gigantiska samlingar under midvintern. Spår av ben och pilspetsar visar att ett mycket stort antal grisar gick åt varje år, och att människor verkar ha skjutit och dödat grisarna på plats. Tydligen ingick det i firandet.

Förra året publicerade arkeologen Richard Madgwick i Cardiff och hans medförfattare en studie i Science Advances. De hade analyserat isotoper – olika varianter av grundämnena strontium, kol, syre och kväve – i grisbenen. Resultaten visar att grisarna kom från ett vidsträckt område över hela Storbritannien.

Tusentals människor kom vandrande långa sträckor med sina grisar. Arkeologerna uppskattar att omkring 4 000 människor vistades i Durrington Walls samtidigt, när aktiviteten var som högst för ungefär 4 500 år sedan.

Därefter försvagades kulturen dramatiskt, och ersattes så småningom av en helt annan kultur dominerad av inkommande indoeuropéer. Precis som i nuvarande Sverige. En del forskare tror att epidemier av pest var en avgörande orsak till detta skifte, för dna-analyser har visat att pestbakterien Yersinia pestis förekom hos stenåldersbönderna.

”Det är sen gammalt” har blivit ett modeuttryck. I dessa fall har det uttrycket full täckning. Att äta gris och fira vid vinterns mörkaste tid har varit en del av våra liv i årtusenden. Liksom att drabbas av epidemier.

Karin Bojs

vetenskap@dn.se

22 December

V borde bryta med diktaturkramarna i Europaparlamentet

En förkrossande majoritet i Europaparlamentet fördömer de övergrepp som kommunistdiktaturen Kina utsätter sina uiguriska medborgare för i Xinjiangprovinsen. Men det gör inte 22 ledamöter i den partigrupp som det svenska Vänsterpartiet tillhör. De röstade häromdagen för ett eget motförslag:

”Europaparlamentet fördömer desinformationskampanjen om situationen i den uiguriska autonoma regionen Xinjiang i Folkrepubliken Kina, vars syfte är att stödja den politik präglad av ökad konfrontation med Kina som främjas av den amerikanska regeringen under ledning av Donald Trump.”

Detta är hårresande. Att påstå att övergreppen i Xinjiang är vilseledande information är helt enkelt fake news. Det brutala förtrycket mot uigurer är väldokumenterat. Hundratusentals människor sitter i omskolningsläger och plockar bomull under slavliknande förhållanden. Män avrättas, kvinnor våldtas. Gravida tvingas till abort och många barn tvångsomhändertas och uppfostras i fosterfamiljer till att bli ”riktiga” kineser.

Att ställa sig på diktaturen Kinas sida, förneka dess offer och ta spjärn mot USA är smaklöst. Oavsett olyckan Donald Trump är Förenta staterna en demokrati. Och det är Kommunistpartiet i Kina som aktivt utmanar den fria världen. Peking avvecklar friheten i Hongkong, ökar sin makt över global kommunikation, får Hollywood att självcensurera sig och kräver att alla kineser i diasporan ”rapporterar hem”.

Kina förtjänar såväl kritik som krav på sanktioner från alla som säger sig värna

mänskliga fri- och rättigheter. Men den demokratiska reflexen har aldrig varit stark hos kommunister.

Gruppen Europeiska enade vänstern/Nordisk grön vänster samlar socialist- och kommunistpartier från 14 EU-länder, däribland Portugals gammelstalinister och den numera nedlagda baskiska terrororganisationen ETA:s politiska gren. Varför har V allierat sig med dem? Vänsterns danska systerparti, Socialistisk Folkeparti, har valt att ingå i den gröna partigruppen.

I riksdagen har V lagt en motion där partiet protesterar mot övergreppen i Kina. Ska det reformerade VPK vara helt trovärdigt i dessa frågor måste det nu markera kraftfullt mot tokvänstern i sin grupp i Europaparlamentet. Det rakaste vore att byta sammanslutning och slå sig ihop med andra parlamentariker som har en fungerande demokratisk kompass.

Men i stället för att kritisera sina kamrater kräver EU-parlamentarikern Malin Björk (V) att Moderaterna och Kristdemokraterna ska sparka ut det auktoritära Fidesz från den konservativa gruppen EPP. Hon borde i konsekvensens namn agera likadant själv.

Sofia Nerbrand

sofia.nerbrand@dn.se

22 December

Tobias flyg hem från London inställt i sista minuten

Tobias Cederberg, 23, stod vid gaten och trodde att han kunde pusta ut – då kom beskedet att flyget hem från London var inställt.

Nu måste han ställa in sig på att fira jul ensam i den brittiska huvudstaden.

– Det är en sådan stor besvikelse, säger han.

Sverige införde på måndagen inreseförbud från Storbritannien och Danmark, sedan det blivit känt att en ny, sannolikt mer smittsam variant av coronaviruset sprids i länderna.

Alla passagerarflyg från Storbritannien stoppades klockan 16 på eftermiddagen. En av de drabbade var Tobias Cederberg, som var på väg hem till Uppsala för att fira jul med familjen. Planet skulle lyfta klockan 19, svensk tid.

– Det blev inställt i sista sekunden. Det var mycket känslor vid gaten, en hel del tårar, säger han till DN.

Sedan tre år tillbaka bor Tobias Cederberg i London, där han har pluggat business management och gjort praktik på ett techföretag. Han har inte varit hemma och träffat familjen sedan i somras och hemresan över jul var planerad sedan länge.

Först hade han bokat biljett med Norwegian, men fick besked om att det flyget var inställt redan för flera veckor sedan. Då bokade han om till SAS. När han kommit så långt som till gaten på måndagen trodde han att hemresan var

säkrad, men då kom ett sms om att flighten var inställd.

Det var som att någon ryckte undan mattan för honom. Han känner sig frustrerad, ledsen och besviken.

– Det känns tungt, det är mycket frustration. Det verkar som om jag inte kommer att komma hem, jag tvivlar på att det finns någon möjlighet. Allt verkar vara inställt, det här flyget var mitt sista hopp.

Nu vet han inte hur han ska fira jul. Han har en flickvän i Coventry, men det kan bli svårt att åka dit eftersom Londonbor uppmanas att inte åka till det området.

– Nu måste jag kanske sitta hemma i min lägenhet. Jag vet inte vad jag ska göra, kanske ”facetajma” lite grann.

Premiärminister Boris Johnson höll på måndagskvällen presskonferens sedan över 40 länder förbjudit flyg från Storbritannien av rädsla för den nya virusvarianten, som kan vara upp till 70 procent mer smittsam.

– Ingenting tyder på att den här nya varianten är farligare, sade han.

Johnson får medhåll av regeringens vetenskapliga chefsrådgivare Patrick Vallance, som säger att de räknar med att veta mer om den nya virusvarianten de kommande veckorna. Samtidigt betonar han vikten av att britterna följer rekommendationerna.

– Se till att inte ge viruset chans att spridas, inte för att det är mer farligt utan för att det sprids snabbare, säger han.

Vallance menar att den nya varianten sprids mest i södra delen av landet, men att den finns även på andra håll. Delar av landet kan sannolikt vänta sig skärpta restriktioner i kampen mot smittspridningen.

Över 500 000 i Storbritannien har nu vaccinerats mot covid-19.

– Vi kan säkert se fram emot en mycket annorlunda värld från påsk och framåt, säger Boris Johnson.

Marit Sundberg

marit.sundberg@dn.se. 22 dec

22 December

Maria Gunther: Ska vi oroa oss för den nya varianten?

Den nya varianten av det nya coronaviruset sars-cov2 sprider sig snabbare än andra i Storbritannien. Virus anpassar sig efter sin miljö, och mer spridning kommer också att leda till fler virusvarianter.

Vi vet ännu inte så mycket om virusvarianten som nu får många av världens länder att införa stopp för resenärer från Storbritannien. Det vi vet är att den här varianten av viruset sars-cov2

upptäcktes i september och verkar ha uppkommit någonstans i London eller Kent. Vi vet också att i början av november bar mindre än en tredjedel av de smittade i London på den och de senaste veckorna har den stått för mer än 60 procent av fallen där.

Det är den ökningen i andelen fall som har fått forskare att reagera. Men mitt i en pågående pandemi med ett nytt virus finns det få entydiga och säkra svar. Vi är, som jag skrev i början av sommaren, mitt i vetenskapskapens verkstad, och här kan kartan ritas om varje dag. Att fler av de smittade bär på en virusvariant behöver inte betyda att varianten är mer smittsam. Det kan också bero på tillfälligheter. När en annan variant av viruset, B.1.177, som nu är den vanligaste virusvarianten i Sverige enligt Folkhälsomyndigheten, snabbt spred sig från Spanien till resten av Europa tidigt i höstas verkar det inte ha berott på att B.1.177 var mer smittsam. Istället var det många som fick med sig varianten hem till sina hemländer efter att ha firat semester i Spanien.

Men det finns goda anledningar att tro att den nya engelska varianten faktiskt är mer smittsam. 17 mutationer i virusets arvsmassa verkar ha uppkommit samtidigt, och flera av dem påverkar ytproteinen, de små taggarna på coronaviruset, som binder sig till receptorer på cellens yta så att viruset kan ta sig in i våra celler. Samma mutationer finns också i en variant av viruset som nu sprider sig snabbt i Sydafrika. Men virusstammen där ser inte ut att vara förknippad med den engelska varianten. Samma mutationer kan uppkomma var som helst, när viruset sprids och anpassar sig efter nya miljöer, i nya smittade individer.

Än tyder inget på att varianten orsakar en värre sjukdom eller en lindrigare, fler dödsfall eller färre. Det får, sorgligt nog, framtiden utvisa.

Små förändringar i virusets arvsmassa uppkommer hela tiden när viruset gör kopior av

sig själv och överförs från en person till en annan. Forskare kartlägger virusets arvsmassa hos smittade personer för att bygga upp släktträd som visar hur viruset sprids och utvecklas. Tack vare det kunde de engelska forskarna se hur virusvarianten tog över, och tack vare den vet vi också att varianten nu också finns i Danmark och Australien, och att den troligen kommit dit med resande från Storbritannien.

Än har varianten inte upptäckts i Sverige. Men här kartläggs bara stickprov av virus, och slutsatserna vi kan dra beror förstås på hur många och representativa stickproven är.

Att kartlägga virusets arvsmassa är alltså viktigt. Men viktigast av allt är att förhindra smittspridning. Ju fler möjligheter viruset har att spridas, desto fler möjligheter har det att förändras. Och kanske bli smittsammare, farligare och även dödligare.

Maria Gunther

maria.gunther@dn.se 22 dec

22 December

Pia Gripenberg: EU-länderna riskerar ett nytt gränskaos

Den nya virusstammen av covid-19 sätter åter sammanhållningen inom EU på prov. Medlemsländerna har de senaste dygnen i snabb takt infört inreseförbud från Storbritannien. Men besluten skiljer sig åt.

Klarar EU att samordna dem för att undvika samma kaos som under vårvintern?

När covid-19 slog till med full kraft i Europa i mars agerade flera regeringar resolut. Bland annat Polen stängde sina gränser, vilket gjorde att ester, letter och litauer på väg hem fastnade. Transporter blev stående. Färskvaror förstördes.

Frankrike förbjöd företag att exportera viss skyddsutrustning, vilket drabbade till exempel svenska företaget Mölnlycke, liksom sjukvården i Italien och Spanien som desperat behövde munskydd.

Allt detta löste sig relativt snabbt efter kontakter mellan EU:s institutioner och medlemsstaterna. EU-kommissionen har sedan dess kommit med riktlinjer runt bekämpningen av corona som länderna i stor utsträckning har följt. Koordineringen märks särskilt när det gäller de nya vaccinen. Kommissionen har slutit avtal med stora läkemedelsföretag för ländernas räkning så att vaccin ska räcka till alla medborgare.

Men med den nya virusstammen, som verkar vara mest spridd i Storbritannien, sätts åter samordning och solidaritet på prov. I helgen var Nederländerna först ut med att förbjuda inresor från passagerare som kom med flyg från Storbritannien. Belgien, Italien med flera följde efter. På söndagen hölls därför ett blixtinkallat möte mellan medlemsstaterna för att samordna insatserna. Flera möten hölls under måndagen.

För åtgärderna skiljer sig åt. Nederländerna har stoppat flygtrafiken från Storbritannien till den 1 januari. Belgien stoppade både flyg och tåg i ett dygn med trolig förlängning. Danmark har stoppat trafiken i två dygn. Frankrike har även stoppat godstrafik som innefattar att personer (lastbilschaufförer) följer med in i landet. Och så vidare.

Samtidigt har den nya coronastammen redan påträffats i enstaka fall i Nederländerna, Belgien och Danmark. Kommer det i sin tur att leda till att andra EU-länder, till exempel i Central- och Östeuropa, åter stänger sina gränser?

Frågor om inreseförbud och politiken som rör hälso- och sjukvård avgörs på nationell nivå. Inget land bryter därför mot något regelverk. Men inför stundande långhelger vill knappast någon i Bryssel se ett svåröverblickbart lapptäcke av nya nationella regler som ständigt ändras och som leder till fler strandsatta resenärer och stoppade transporter.

Det räcker gott och väl med röran i handelsförhandlingarna mellan EU och Storbritannien. Och de förberedelser som nu görs för att britterna kraschar ut ur EU utan avtal den 1 januari.

Pia Gripenberg.

22 December

Strandsatta britter: ”Vi hålls mot vår vilja”

I brittiska hamnstaden Dover ringlar lastbilsköerna långa efter att Frankrike infört inreseförbud. Från tyska Hannovers flygplats vädjar britter om att få komma hem: ”Vi hålls mot vår vilja”, säger en strandsatt resenär.

– Vi är på Hannover flygplats och vi hålls mot vår vilja. Vi har testats och förbjöds att lämna lokalerna i väntan på resultaten, säger Manuela Thomys i ett klipp som publicerats i tidningen Bild.

Thomys och ytterligare drygt ett 60-tal personer har hänvisats till bäddar som placerats ut på Hannovers flygplats under natten, och liknande scener har förekommit på flera andra håll. Oron för att bli smittad är stor bland de strandsatta, och flera anser sig ha fått sina friheter kränkta.

Efter att premiärminister Boris Johnson gått ut med uppgifter om ett muterat och betydligt mer smittsamt virus, meddelade Nederländerna på lördagen att man stoppar flyg från Storbritannien. Därefter har bland andra Belgien, Italien, Tyskland och Österrike fattat samma beslut, och Sverige följde efter på måndagsförmiddagen.

Frankrikes beslut på samma linje har orsakat stora trafikstörningar i Kent i södra England, inte minst vid Dovers hamn där det står långa rader av lastbilar som inte får korsa kanalen varken med färja eller genom tunneln. Transportdepartementet har fattat beslut om att bereda plats för 4 000 lastbilar på flygplatsen Manston.

– Kvällens avstängning av godstrafik från Storbritannien till Frankrike har potential att orsaka allvarliga störningar i brittiska julmatleveranser, och export av brittisk mat och dryck, sade branschorgansisationen Food and Drink Federations vd Ian Wright till medier på söndagen.

– Lastbilsförare från kontinenten ska inte resa hit om de är oroliga för att bli strandsatta. Regeringen måste mycket snabbt övertyga den franska regeringen att undanta åtföljande gods från sitt förbud.

Storbritanniens transportminister Grant Shapps har sagt att han står i tät kontakt med sin franska motpart. Engelska kanalens leder är landets viktigaste handelsväg.

– Vi gör allt vi kan för att få igång det där igen. Faktum är att de har sagt till oss att de vill få i gång åkerierna så snart som möjligt, säger Grant Shapps till Sky News.

Ossi Carp

ossi.carp@dn.se. 22 dec

Klartecken från EMA – vaccinationerna i Europa kan börja

EU:s läkemedelsmyndighet ger grönt ljus för Pfizers/Biontechs vaccin – med vissa förbehåll. Nu återstår bara att EU-kommissionen gör tummen upp för att vaccinationerna ska kunna inledas.

Efter en rekordsnabb framtagningsprocess kom i dag det efterlängtade beskedet från EU:s läkemedelsmyndighet (EMA). Pfizers/Biontechs coronavaccin får ett första godkännande.

– Det här är ett stort steg i vår kamp mot den här pandemin, säger EMA-chefen Emer Cooke under en digital presskonferens.

– Det är ett historiskt steg. På mindre än ett år har ett vaccin utvecklats och godkänts.

I USA och Storbritannien pågår redan vaccinationerna mot covid-19 för fullt. Hundratals miljoner européer har däremot vackert fått vänta. Efter hårt tryck från flera medlemsländer meddelade EMA i förra veckan att beslutet skulle tidigareläggas.

EMA:s godkännande kommer med vissa förbehåll. Bland annat ställs krav på tätare uppföljningsrapporter från tillverkarna Pfizer/Biontech under den första tiden än vad som annars är normalt. En fråga som måste redas ut ordentligt är i fall personer som har vaccinerats fortfarande kan bära på viruset utan att själva bli sjuka, och därmed fungera som asymtomatiska smittspridare.

I väntan på mer kunskap om detta uppmanas därför alla som har vaccinerat sig att fortsätta följa de restriktioner som gäller för personer som inte har vaccinerat sig, som att bära ansiktsmask, tvätta händerna noggrant och hålla avstånd, säger Harald Enzmann vid EMA.

TT

157 KRONOR PER VACCINDOS

EU har förhandlat fram priset 15,50 euro (omkring 157 kronor) för en dos av Pfizer/Biontechs covid-19-vaccin, enligt icke offentliga dokument som nyhetsbyrån Reuters har tagit del av.

Kostnaden är något lägre än för USA, som accepterade priset 19,50 dollar (omkring 162 kronor) för samma vaccin. Källa: Reuters.

22 December

22 December

Livstids fängelse för attentat vid synagoga

Den åtalade 28-åringen vill gärna synas på bild i medierna. I rättssalen har han spridit nazistiska och rasistiska budskap.

Nu döms mannen till livstids fängelse för att ha skjutit två personer till döds utanför synagogan i Halle förra året.

28-åringen döms för två fall av mord och för mordförsök på över 50 personer. Påföljden blir livstids fängelse och så kallad säkerhetsförvaring, vilket innebär att den

dömde även efter avtjänat straff hålls frihetsberövad. Det motiveras med att allmänheten behöver skyddas från personen.

Det var den 9 november 2019 som en beväpnad man försökte ta sig in i synagogan i Halle, där ett 50-tal personer firade den judiska högtiden jom kippur. När han inte lyckades ta sig in genom byggnadens säkerhetsdörrar sköt mannen i stället en kvinna på gatan utanför, och en man vid en kebabrestaurang i närheten. Båda avled. Ytterligare två personer skottskadades.

Före dådet hade den 28-åriga mannen lagt ut ett ”manifest” på nätet. Han filmade och direktsände händelseförloppet med hjälp av en -kamera fäst på hjälmen han bar.

Tyska medier som följt rättegången mot den misstänkte beskriver en man som helt saknar skuldkänslor och ånger. Han uttalar sig föraktfullt om offren, om judar och personer från andra länder. Vid flera tillfällen har han förnekat att Förintelsen ägt rum. Om mordet på kvinnan utanför synagogan säger han att han sköt ”för säkerhets skull”.

43 personer har varit målsägande, bland andra personer som befann sig inne i synagogan, personer som skadades av gärningsmannen och anhöriga till offren.

Den 28-åriga mannen bodde med sin mamma i ett litet samhälle i närheten av Halle. Under rättegången har mannen gett utförliga svar på domaren Ursula Mertens frågor om hur han förberett och genomfört attentatet. På frågor om sitt sociala liv och barndom har han varit mindre villig att svara.

Lovisa Herold

lovisa.herold@dn.se

Israel går mot nyval – igen

Israel går av allt att döma till val i mars, det fjärde på mindre än två år. Detta sedan premiärminister Benjamin Netanyahu och biträdande premiärminister Benny Gantz misslyckats med att omförhandla koalitionsavtalet mellan Likud och Gantz Blåvitt.

JERUSALEM. Parterna började sitt regeringssamarbete i mars, men det har gnisslat oavbrutet mellan dem sedan dess. Framför allt därför att Netanyahu, av komplicerade skäl som har att göra med hans tre korruptionsrättegångar, förbjudit sin finansminister att lägga fram en budget för 2021. Men också därför att Netanhyahu hållit Gantz utanför allt viktigt beslutsfattande.

Gantz läste i tidningen att Israel normaliserat relationerna med Arabemiraten, Bahrein, Sudan och Marocko. Han, som är försvarsminister, konsulterades inte alls vid tillsättningen i veckan av underrättelsetjänsten Mossads nye chef. För att fortsätta regeringssamarbetet krävde Netanyahu bland annat vetorätt vid tillsättning av riksåklagare och andra höga befattningar i rättsapparaten.

Nathan Shachar

naranjal@gmail.com 22 December

Tolv års fängelse för terrorplaner i Köpenhamn

Danmark. En tidigare Malmöbo döms för förberedelse av ett terrordåd i Köpenhamn för fyra år sedan. Hovrätten Østre landsret dömer honom till tolv års fängelse, samma straff som han tidigare dömts till av Köpenhamns tingsrätt. Den 33-årige mannen har genomgående nekat till brott.

Planen var att tillsammans med en annan man tillverka en bomb av svavlet från 17 000 tändstickor. Men den andre mannen blev stoppad vid den dansktyska gränsen med bland annat knivar, tändstickor, fyrverkerier och walkietalkies i bagaget.

TT-Ritzau 22 December

Oppositionen gör gemensam sak mot Orbán

Ungern. Sammanlagt sex oppositionspartier – bland andra vänsterorienterade Demokratiska koalitionen, liberala Momentum och ytterhöger-partiet Jobbik – går ihop i en valteknisk allians för att besegra premiärminister Viktor Orbán och dennes Fidesz i parlamentsvalet 2022.

Partierna ska hålla primärval för att utse gemensamma kandidater. Vid en seger lovar de bland annat att återupprätta högsta domstolens oberoende och pressfriheten samt riva upp Orbáns grundlagsförändringar.

TT-AFP 22 December

Astra Zeneca i ryskt vaccinsamarbete

Svensk-brittiska läkemedelskoncernen Astra Zeneca och ryska Gamaleja, som utvecklar covid-19- vaccinet som fått namnet Sputnik V, har skrivit en avsiktsförklaring om ett samarbete.

Den ryska presidenten Vladimir Putin, som talade vid ett digital evenemang där avsiktsförklaringen skrevs under, säger att kombinationen av Astra Zenecas vaccinkandidat och Sputnik V skulle kunna ge en bättre effekt i att förebygga covid-19. TT. 22 December

Fiat och Peugeot går samman

Fiat och Chrysler har till slut fått grönt ljus från EU-håll gällande sammanslagningen av Fiat Chrysler (FCA) och Peugeot Citroen (PSA).

Fusionen innebär att bolaget blir världens fjärde största inom bilbranschen.

TT-AFP 22 December

Inrikes DN-artiklar
20 -22 december 2020

Artiklarna placeras på områden enligt

Sven Wimnell 28 november 2020:

Om fördelningen av artiklar i kapitel 3.

http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzx.pdf

Riksdagen och de politiska partierna. Och övergripande delar av kuturministerns demokrati och kultur

www.riksdagen.se

Sida	Inrikes ariklar i kapitel 3:
437	Riksdagen och politiska partier
462	Statsrådsberedningen och statsministern
471	Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.
486	Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet
506	Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
513	Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
600	Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
659	Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.
676	Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
681	De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.
697	Myndigheter - 716

Från http://wimnell.com/omr36-39zzzzzq14-15.pdf

Sveriges Riksdag och dess utskott, partier och ledamöter

Sveriges riksdag

https://www.riksdagen.se

Start
Ledamöter & partier
Utskotten & EU-nämnden
Debatter & beslut
Dokument & lagar
Så funkar riksdagen
Webb-tv

Riksdagens utskott (14 feb 2019 Från omr40zp)

Klicka på länkarna

Alla utskott och EU-nämnden
http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/#alla-utskott--eu-namnden

Arbetsmarknadsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/arbetsmarknadsutskottet/

Civilutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/civilutskottet/

Finansutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/finansutskottet/

Försvarsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/forsvarsutskottet/

Justitieutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/justitieutskottet/

Konstitutionsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/konstitutionsutskottet/

Kulturutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/kulturutskottet/

Miljö- och jordbruksutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/miljo--och-jordbruksutskottet/

Näringsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/naringsutskottet/

Skatteutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/skatteutskottet/

Socialförsäkringsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/socialforsakringsutskottet/

Socialutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/socialutskottet/

Trafikutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/trafikutskottet/

Utbildningsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/utbildningsutskottet/

Utrikesutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/utrikesutskottet/

EU-nämnden http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/eu-namnden/

Sammansatta utrikes- och försvarsutskottet
http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/sammansatta-utrikes--och-forsvarsutskottet/

Arbetsmarknadsutskottet (AU)

Arbetsmarknadsutskottet ska bereda ärenden om
1. arbetsmarknadspolitik,
2. arbetslivspolitik med arbetsrätt,
3. integration,
4. åtgärder mot diskriminering i den mån ärendena inte tillhör något annat utskotts beredning samt
5. jämställdhet mellan kvinnor och män i den mån ärendena inte tillhör något annat utskotts beredning.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 13 Integration och jämställdhet och 14 Arbetsmarknad och arbetsliv bereds av arbetsmarknadsutskottet. *Lag (2008:757)*.

Civilutskottet (CU)

Civilutskottet skall bereda ärenden om
1. äktenskaps-, föräldra-, ärvda-, handels-, jorda- och utsökningsbalkarna och lagar som ersätter eller anknyter till föreskrifter i dessa balkar, i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning,
2. försäkringsavtalsrätt,
3. bolags- och föreningsrätt,
4. skadeståndsrätt,
5. transporträtt,
6. konkursrätt,
7. konsumentpolitik,
8. internationell privaträtt,
9. lagstiftning i andra ärenden av allmänt privaträttslig beskaffenhet,
10. bostadspolitik,
11. vattenrätt,
12. bebyggelseplanläggning,
13. byggnadsväsendet,
14. fysisk planering samt
15. expropriation, fastighetsbildning och lantmäteriväsendet.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning, byggande samt konsumentpolitik bereds av civilutskottet. *Lag (2006:885)*.

Finansutskottet (FiU)

Finansutskottet ska bereda ärenden om
1. penning-, kredit-, valuta- och statsskuldspolitiken,
2. kredit- och fondväsendet,
3. det affärsmässiga försäkringsväsendet,
4. Riksrevisionen i den mån ärendena inte tillhör konstitutionsutskottets beredning,
5. den kommunala ekonomin,
6. statliga arbetsgivarfrågor, statlig statistik, redovisning, revision och rationalisering,
7. statens egendom och upphandling i allmänhet,
8. förvaltningsekonomiska frågor i övrigt som inte rör enbart ett visst ämnesområde samt
9. budgettekniska frågor.

Utskottet ska även granska beräkningen av statens inkomster, sammanställa statsbudgeten och granska årsredovisning för staten.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning, 25 Allmänna bidrag till kommuner, 26 Statsskuldsräntor m.m. samt 27 Avgiften till Europeiska unionen bereds av finansutskottet. *Lag (2010:1417)*.

Försvarsutskottet (FöU)

Försvarsutskottet ska bereda ärenden om
1. totalförsvar,
2. samhällets räddningstjänst,
3. åtgärder för att minska samhällets sårbarhet,
4. kärnteknisk säkerhet och strålningsskydd samt
5. sjö- och kustövervakning,

allt i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning. Ärenden om anslag till utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap bereds av försvarsutskottet. *Lag (2008:757)*.

Justitieutskottet (JU)

Justitieutskottet skall bereda ärenden om
1. domstolarna,
2. arrendenämnderna och hyresnämnderna,
3. åklagarväsendet,
4. polisväsendet,
5. rättsmedicinen,
6. kriminalvården samt
7. brottsbalken, rättegångsbalken och lagar som ersätter eller har nära samband med föreskrifter i dessa balkar.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet bereds av justitieutskottet. *Lag (2003:180)*.

Konstitutionsutskottet (KU)

Konstitutionsutskottet ska bereda ärenden om
1. lagstiftning i konstitutionella och allmänt förvaltningsrättsliga ämnen,
2. lagstiftning om radio, television och film,
3. yttrandefrihet, opinionsbildning och religionsfrihet,
4. press- och partistöd,
5. Riksrevisionen, såvitt avser val av riksrevisor, skiljande av riksrevisor från uppdraget och åtal mot riksrevisor,
6. riksdagen och riksdagens myndigheter i övrigt utom Riksbanken,
7. länsförvaltningen och rikets administrativa indelning,
8. den kommunala självstyrelsen samt
9. medgivande från riksdagen att väcka talan mot en riksdagsledamot eller att ingripa i en ledamots personliga frihet.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse bereds av konstitutionsutskottet *Lag (2010:1417)*.

Kulturutskottet (KRU)

Kulturutskottet skall bereda ärenden om
1. allmänna kultur- och bildningsändamål,
2. folkbildning,
3. ungdomsverksamhet,
4. internationellt kulturellt samarbete,
5. idrotts- och friluftsverksamhet,
6. trossamfunden i den mån de inte tillhör konstitutionsutskottets beredning samt
7. radio och television i den mån de inte tillhör konstitutionsutskottets beredning.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid bereds av kulturutskottet. *Lag (2003:180)*.

Miljö- och Jordbruksutskottet (MJU)

Miljö- och jordbruksutskottet ska bereda ärenden om
1. jordbruk, skogsbruk, trädgårdsnäring, jakt och fiske,
2. vädertjänst,
3. naturvård samt
4. miljövård i övrigt som inte tillhör något annat utskotts beredning.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 20 Allmän miljö- och naturvård samt 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel bereds av miljö- och jordbruksutskottet. *Lag (2009:928)*.

Näringsutskottet (NU)

Näringsutskottet ska bereda ärenden om
1. allmänna riktlinjer för näringspolitiken och därmed sammanhängande forskningsfrågor,
2. industri och hantverk,
3. handel,
4. immaterialrätt,
5. energipolitik,
6. regional tillväxtpolitik,
7. statlig företagsamhet samt
8. pris- och konkurrensförhållanden i näringslivet.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 19 Regional tillväxt, 21 Energi och 24 Näringsliv bereds av näringsutskottet. *Lag (2008:757)*.

Skatteutskottet (SkU)

Skatteutskottet skall bereda ärenden om
1. taxering och skattebetalning,
2. folkbokföring samt
3. exekutionsväsendet.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution bereds av skatteutskottet. *Lag (2003:180)*.

Socialförsäkringsutskottet (SfU)

Socialförsäkringsutskottet skall bereda ärenden om
1. allmän försäkring,
2. allmän pension,
3. arbetsskadeförsäkring,
4. ekonomiskt stöd åt barnfamiljer,
5. svenskt medborgarskap samt
6. migration.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 8 Migration, 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp, 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom och 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn bereds av socialförsäkringsutskottet. *Lag (2006:885)*.

Socialutskottet (SoU)

Socialutskottet ska bereda ärenden om
1. omsorger om barn och ungdom i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning,
2. omsorg om äldre och handikappade,
3. åtgärder mot missbruk och andra socialtjänstfrågor,
4. alkoholpolitiska åtgärder,
5. hälso- och sjukvård samt
6. sociala ärenden i övrigt.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg bereds av socialutskottet. *Lag (2010:867)*.

Trafikutskottet (TU)

Trafikutskottet skall bereda ärenden om
1. vägar och vägtrafik,
2. järnvägar och järnvägstrafik,
3. hamnar och sjöfart,
4. flygplatser och luftfart,
5. post,
6. elektroniska kommunikationer samt
7. IT-politik.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 22 Kommunikationer bereds av trafikutskottet. *Lag (2006:885)*.

Utbildningsutskottet (UbU)

Utbildningsutskottet ska bereda ärenden om
1. skolväsendet, vissa särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet,
2. högre utbildning och forskning samt
3. studiestöd.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 15 Studiestöd och 16 Utbildning och universitetsforskning bereds av utbildningsutskottet. *Lag (2010:867)*.

Utrikesutskottet (UU)

Utrikesutskottet skall bereda ärenden om
1. rikets förhållande till och överenskommelser med andra stater och mellanfolkliga organisationer,
2. bistånd till andra länders utveckling samt
3. utrikeshandel i övrigt och internationellt ekonomiskt samarbete,
allt i den mån ärendena inte tillhör något annat utskotts beredning. Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 5 Internationell samverkan och 7 Internationellt bistånd bereds av utrikesutskottet. *Lag (2003:180)*.

EU-nämnden

EU-nämnden
9 § För samråd enligt 10 kap. 10 § regeringsformen ska riksdagen för varje valperiod inom sig tillsätta en nämnd för Europeiska unionen (EU-nämnden).
EU-nämnden ska bestå av ett udda antal ledamöter, lägst femton.
Vid nämndens sammanträden har varje partigrupp som är representerad i nämnden rätt att ersätta en ledamot i nämnden med en ledamot av det utskott vars område berörs av de frågor som nämndens överläggningar med regeringen rör. Denna rätt har dock inte en partigrupp som redan har en ledamot eller suppleant i nämnden som samtidigt är ledamot av det berörda utskottet. *Lag (2010:1411)*.
Tilläggsbestämmelse
10.9.1
Antalet ledamöter i EU-nämnden fastställs av riksdagen på förslag av valberedningen. *Lag (2009:1332)*.
Regeringens skyldighet att underrätta och rådgöra med EU- nämnden
10 § Regeringen skall underrätta EU-nämnden om frågor som skall beslutas i Europeiska unionens råd. Regeringen skall också rådgöra med nämnden om hur förhandlingarna i rådet skall föras inför besluten i rådet.
Regeringen skall överlägga med EU-nämnden i andra frågor rörande arbetet i Europeiska unionen när nämnden på grund av särskilda skäl påkallar sådan överläggning.
Regeringen skall rådgöra med nämnden inför möten i Europeiska rådet. *Lag (2009:1332)*.

Därför smittar viruset minkar och människor

Coronaviruset tar sig in i celler genom att fästa mot ett protein som kallas ACE-2. Detta protein är i princip likadant hos minkar och människor.

Grafik: Stefan Rothmaler

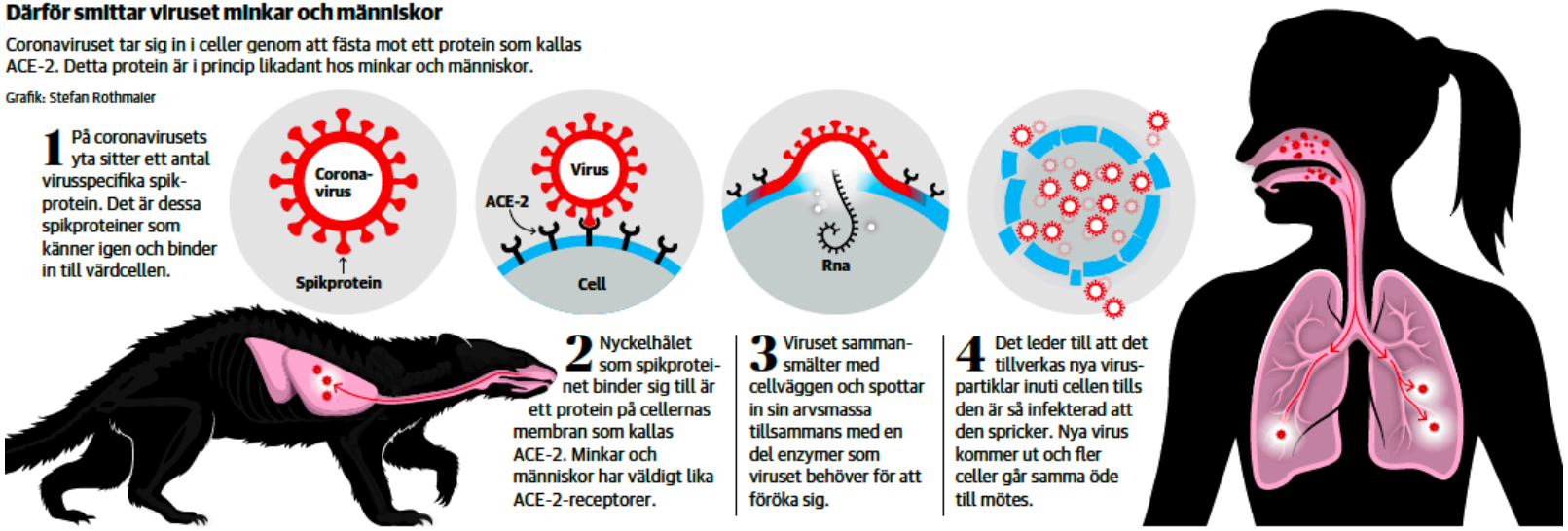

Här finns riskerna med vårt sätt att hantera djur

Graderingen på kartan utgår från en rad faktorer, där djurhållning är en del.

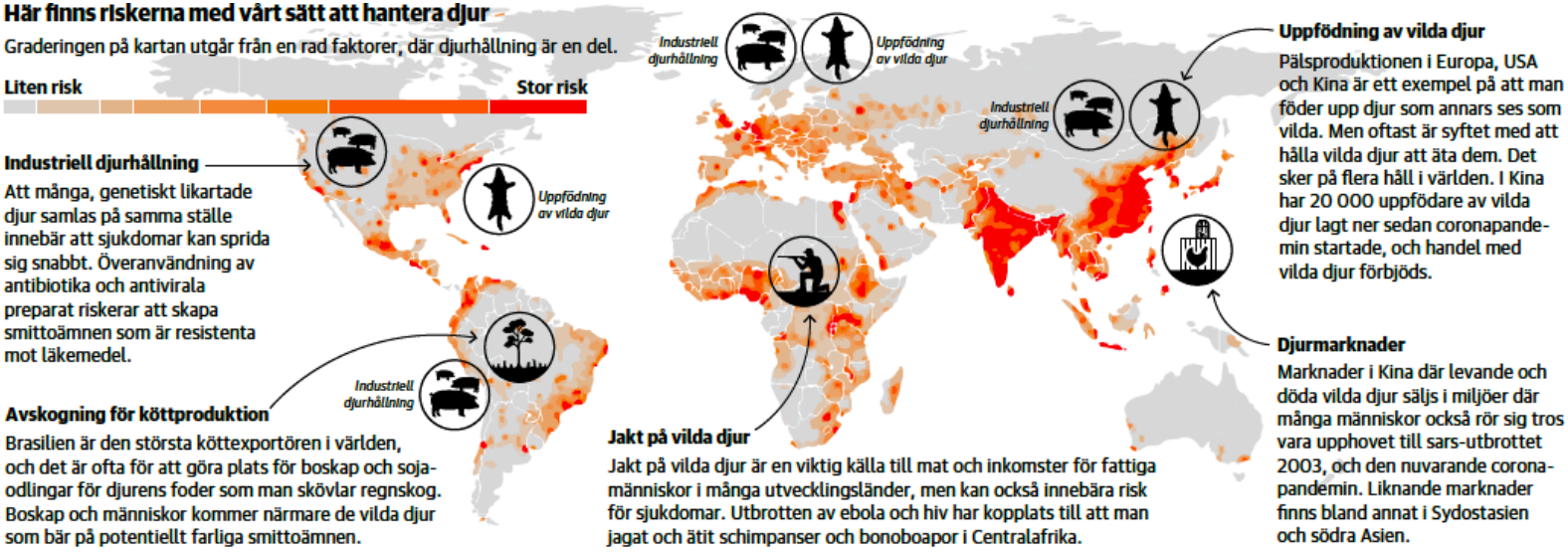

Industriell djurhållning

Att många, genetiskt likartade djur samlas på samma ställe innebär att sjukdomar kan sprida sig snabbt. Överanvändning av antibiotika och antivirala preparat riskerar att skapa smittoämnen som är resistenta mot läkemedel.

Avskogning för köttproduktion

Brasilien är den största köttexportören i världen, och det är ofta för att göra plats för boskap och soja-odlingar för djurens foder som man skövlar regnskog. Boskap och människor kommer närmare de vilda djur som bär på potentiellt farliga smittoämnen.

Jakt på vilda djur

Jakt på vilda djur är en viktig källa till mat och inkomster för fattiga människor i många utvecklingsländer, men kan också innebära risk för sjukdomar. Utbrotten av ebola och hiv har kopplats till att man jagat och ätit schimpanser och bonoboapor i Centralafrika.

Uppfödning av vilda djur

Pälsproduktionen i Europa, USA och Kina är ett exempel på att man föder upp djur som annars ses som vilda. Men oftast är syftet med att hålla vilda djur att äta dem. Det sker på flera håll i världen. I Kina har 20 000 uppfödare av vilda djur lagt ner sedan coronapande-min startade, och handel med vilda djur förbjöds.

Djurmarknader

Marknader i Kina där levande och döda vilda djur säljs i miljöer där många människor också rör sig tros vara upphovet till sars-utbrottet 2003, och den nuvarande corona-pandemin. Liknande marknader finns bland annat i Sydostasien och södra Asien.

1920-talet

Hiv-infektion

Virus: Hiv.
Troligt ursprung: Schimpanser (hiv-1), mangaber (markattartade apor) (hiv-2).
Plats: Kongo-Kinshasa.
Kommentar: Uppkom på 1920-talet, när siv-virus från primater tog sig över till människan, troligen via jakt och köttkonsumtion.

1937

West Nile-feber

Virus: West Nile-virus.
Ursprung: Fåglar.
Plats: Provinsen West Nile i Uganda.
Kommentar: Sprids från fåglar till människor och några andra däggdjur via myggor. Hör till samma virusfamilj som dengue-, zika- och gula febern-virus.

1947

Zikafeber

Virus: Zikavirus.
Ursprung: Primater.
Plats: Zikaskogen i Uganda.
Kommentar: Sprids huvudsakligen via myggor. Ett utbrott i Mikronesien 2007 följdes av en epidemi i Syd- och Nordamerika 2015-16.

1976

Ebolafeber

Virus: Ebolavirus.
Troligt ursprung: Fladdermöss.
Mellanvärd: Apor.
Plats: Samtidigt i Kongo-Kinshasa och Sydsudan.
Kommentar: Det största utbrottet hittills, i Guinea, Sierra Leone och Liberia, dödade 11 323 människor 2014-2016.

1986

Galna ko-sjukan

Orsak: Prioner.
Ursprung: Nötkreatur.
Plats: Storbritannien.
Kommentar: Människor har fått hjärnsjukdomen Creutzfeldt-Jakobs sjukdom efter att ha ätit nötkött smittat av galna ko-sjukan.

1996

Fågelinfluensa

Virus: A(H5N1).
Ursprung: Vilda andfåglar.
Mellanvärd: Tamfåglar.
Plats: Guangdong-provinsen i Kina.
Kommentar: De första fallen hos människor i Hongkong 1997 spårades tillbaka till vilda och tama fåglar i Guangdong 1996.

1998

Nipahvirusinfektion

Virus: Nipahvirus.
Ursprung: Fladdermöss.
Mellanvärd: Gris.
Plats: Byn Sungai Nipah i Malaysia.
Kommentar: Började med en epidemi av hjärnhinneinflammation hos svin som sedan spred sig till människor.

2003

Sars

Virus: Sars-cov.
Ursprung: Fladdermöss.
Mellanvärd: Mårdhund.
Plats: Guangdong-provinsen i Kina.
Kommentar: Smittsam lunginflammation som spred sig till fler än 26 länder i Asien, Europa och Nord- och Sydamerika.

2012

Mers

Virus: Mers-cov.
Troligt ursprung: Fladdermöss.
Mellanvärd: Dromedar.
Plats: Saudiarabien.
Kommentar: Spred sig från Saudiarabien till 26 andra länder. Stort utbrott i Sydkorea 2015.

2019

Covid-19

Virus: Sars-cov2.
Troligt ursprung: Fladdermöss.
Mellanvärd: Okänt.
Plats: Wuhan i Kina.
Kommentar: Sars-cov2 verkar vara en ny kombination av två coronavirus.

CORONAPANDEMIN. 29 december

Därför är hanteringen av minkarna mer än en kris för lyxindustrin

Pandemin har påmint oss om riskerna som vår djurhållning innebär – och svenska myndigheter står nu inför beslutet om ifall landets minkfarmare ska få para sina djur i vår eller inte.

Följ med på pälsens väg, från svenska gårdar via minkmäklare i Finland, italienska modehus och amerikanska rapartister till ett minkmecka i Kina.

Vad kan minkarna lära oss om nästa pandemi?

Hur ska man beskriva lukten som sipprar ut från dörren som Magnus Ljung vant öppnar? Som torrfoder, eller de där flingorna som man matar akvariefisk med? Ja, fast lite surare. Picklad fiskmat. Lukten ligger jämntjock överallt i pälsauktionsbolaget Saga Furs enorma lagerlokaler strax utanför Helsingfors, där förmiddagens första leveranser packas ur lastbilarna.

Magnus Ljung är vd för auktionshuset, ett av de två stora som finns i världen. Han står framför det löpande bandet med en kaffekopp i handen. Snart kommer mobilen att ringa igen, med förfrågningar eller en ny telefonkonferens. Han är en populär man dessa dagar. Bakom honom lägger män och kvinnor i blå arbetsrockar styva, mörkbruna minkskinn på bandet som transporterar pälsarna uppåt och vidare i de vindlande stora utrymmena.

Byggnaden vi befinner oss i är den näst högst värderade i Helsingfors, skryter Magnus Ljung innan vi går in. Anledningen är innehållet: Pälsar av mink, räv och andra djur som fraktas hit från uppfödare i hela Europa, och säljs vidare till modeindustrin.

Fjorton femton miljoner råa skinn passerar arbetarnas händer på ett år.

På den senaste auktionen, i september, sålde de för 150 miljoner kronor per dag, säger Magnus Ljung.

– På åtta timmar. Det är ungefär 20 miljoner kronor i timmen. Var tredje minut blir det en miljon. Bara för att få en uppfattning om vad det rent penningmässigt är frågan om.

Men i september hade det som skulle skaka om hela minkbranschen i sina grundvalar ännu inte skett.

Den 4 november meddelade den danska regeringen att landets cirka 17 miljoner minkar skulle avlivas. De 40 procent av världens minkpälsproduktion som Danmark fram tills nu har stått för skulle raderas ut i ett slag, eftersom minkar visat sig smittas av samma

coronavirus som vi människor. Spridningen bland farmarna gick inte att kontrollera, och forskare och myndigheter oroades av en mutation av viruset som gått från mink till människa. Politiker talade om att Danmark kunde bli ett nytt Wuhan.
– Värsta möjliga scenariot är att vi får en ny pandemi som startar här i Danmark, sade Kåre Mølbak vid Statens Serum Institut, Danmarks smittskyddsmyndighet.
Nu har oron bytts mot optimism i Helsingfors. Magnus Ljung tror att utvecklingen kan ge branschen ett uppsving, globalt, för hans eget företag – och i Sverige.
– Det finns ju ett uttryck som heter ”den enes död, den andres bröd”, säger han.
Så, vad är det som står på spel när corona sprider sig bland djur i vår närhet? Hela världens framtid, eller bara existensen för en lyxbransch med ett redan skamfilat rykte?
Att minkar och människor smittas av samma virus är inte konstigt. Det är så pandemier startar.
Viruset som orsakar covid-19 tros komma från fladdermöss, och ha spritt sig till människor via något eller flera andra djur. En fiskmarknad i Wuhan i Kina där levande och döda djur såldes misstänks vara platsen för händelsen.

Så har smittsamma sjukdomar drabbat människor genom historien – i mötet mellan vilda djur, tama djur och människor.
70 procent av alla nya sjukdomar kommer från djur. Så kallade zoonotiska sjukdomar, som startar med att en sjukdom hoppar från djurvärlden till människor, ligger bakom de flesta kända pandemier, från influensa till hiv.
Färre människor dör i infektionssjukdomar i dag, men forskare beräknar också att utbrott av nya sjukdomar och pandemier har skett allt oftare de senaste 50 åren.
Sambanden är komplexa. Ett utbyggt och effektiviserat jordbruk innebär också stora hälsofördelar för människor. Bättre tillgång till näring leder till större motståndskraft mot sjukdomar, och utveckling av jordbruk för ofta med sig förbättrad ekonomi, sjukvård och kontrollmöjligheter.
– Vi behöver förstå de positiva och negativa effekterna bättre. För vi behöver alla äta, säger biologen Jason Rohr vid Notre Dame-universitetet i USA.
Han och hans kollegors beräkningar visar att jordbruk har varit drivande bakom mer än 25 procent av alla smittsamma sjukdomar som drabbat människor sedan 1940, och över 50 procent av de zoonotiska. Andelen kommer troligen att öka i takt med att jordbruket breder ut sig och blir mer intensivt.

Forskarna har försökt svara på hur risken för att nya smittsamma sjukdomar ska uppstå påverkas i framtiden, när planetens ökande befolkning behöver mat.
– Jordbruket är grundläggande för att föda planeten. Vi klarar oss inte utan det. Men vi måste undersöka riskerna för utbrott av smittsamma sjukdomar, så att vi bättre kan mildra dem, säger Jason Rohr.
Alla behöver äta, men behöver vi bära päls?
Alex Tarantola drar med handen över en bunt långhåriga, rödbruna mårdhundsskinn som ligger på bordet framför honom. Han är pälsmäklare, och köper upp skinn åt sina kunder. Han är italienare, men har bott 30 år i England och pratar en mycket brittisk engelska. Nu har yrket tagit honom till Finland.
Två veckor före auktionen som stundar i december står han på fabriksgolvet i Saga Furs lager och går igenom skinnen, så att kunderna vet vad de får.
– För ett otränat öga ser allting likadant ut. Så är det inte. Varje säsong förändras varorna. Kanske på grund av vädret, fodret, jag har ingen aning. Och en del av mina kunder är väldigt precisa, de vill ha varor exakt utefter sina specifikationer, säger han.
80 procent av världens pälsar köps av kinesiska kunder. Många tycks ha uppfattningen att päls är på utdöende i modevärlden i väst, men så är inte fallet, säger vd:n Magnus Ljung.
Han skickar en bild på Kim Kardashian iklädd så kallad cross-mink, ett framavlat mönster i pälsen som svenska uppfödare är särskilt duktiga på. Cardi B, en av världens mest kända artister just nu, är en annan som ofta syns i päls.
På senare år har allt fler stora modehus – Gucci, Chanel, Michael Kors, Prada – tagit avstånd från päls. Men det finns andra trender. När ett förslag om att förbjuda försäljning av päls togs upp i New Yorks statsfullmäktige förra året, protesterade bland annat svarta präster. Päls är en del av den afroamerikanska kulturen, argumenterade många.
I en artikel i New York Times citerade historikern Paula Marie Seniors sin mamma:
– Så fort svarta kvinnor fick råd att köpa minkpälsar, så bestämde det vita samhället och vita kvinnor att päls var fel, *verboten*, passé.
Alex Tarantolas främsta kunder är italienska.
– Jag jobbar för väldigt, väldigt fina modehus i Italien. En del är bara pälsmärken, andra är väldigt kända globala märken i modebranschen. Väldigt stora namn, säger han, men tycker inte det vore rätt av honom att säga vilka.
Alex Tarantola förstår poängen med att päls kan verka onödigt, säger han.
– Men varför ska vi tala om för folk hur de ska leva sina liv? Okej, det finns ett hot, så gör någonting åt det,

och se till att det inte finns en chans att en epidemi kommer från vår bransch. Vi har sett fågelinfluensa, galna ko-sjukan. Vi lever med djur, så det kommer att hända. Jag förstår folk som säger att vi behöver äta, men vi behöver inte päls. Men, människors fria val är väldigt viktigt.
Pälsindustrins strategi för att försvara sig mot anklagelser om onödigt lidande hos djuren har varit att skapa certifieringar för produktionen, och argumentera för att det är mer hållbart och miljövänligt med naturmaterial än fuskpäls av fossila material.
Alex Tarantola beskriver hur noggrant de finaste märkena granskar alla delar i kedjan.
– De har inte råd med att göra någonting fel. Så därför är det ganska betryggande att de stora märkena fortsätter att använda päls.
En framväxande medelklass i Kina inspireras av den västerländska stilen, säger han:
– Vad kineserna gör är att titta på oss. Om hela Europa slutar med päls, helt, ja då tror jag inte att päls i Kina lever vidare särskilt länge. För vi i Europa och Amerika, vi är modet. Vad London, Milano, Paris och New York gör i modeväg, det imiterar de.
När den danska minkproduktionen nu försvinner ser kineser en chans att expandera.
– Om vi förlorar uppfödningen till Kina, så är det första som händer att de stora modemärkena inte kommer att använda päls längre. Garanterat. Ingen kinesisk produkt används av toppmärkena i Europa, säger Alex Tarantola.
Men vilken risk innebär minkarna för oss människor, mitt uppe i en pandemi?
Efter att Niklas Olsson hade hört om det danska beslutet att döda alla landets minkar gick han omkring som i chock i ett par dagar.
– Det är ett avelsarbete som har hållit på i 30–40 år, som fullständigt slås i spillror. Jag blev oerhört bestört och ledsen när jag fick höra beskedet. Det berörde mig väldigt djupt, säger han.
Niklas Olsson är ordförande för intresseorganisationen Svensk mink och har själv en av Sveriges största minkfarmar, med ungefär 50 000 djur. Just nu, i mitten av december, håller arbetet med den årliga ”pälsningen” på att avslutas.
De flesta djuren avlivas. Ungefär 9 000 avelshonor och 2 000 hanar kommer att vara kvar när de är färdiga på hans gård i Skara.
De senaste åren har antalet minkar i Sverige minskat från ungefär en miljon till en halv miljon. Branschen i hela världen har lidit av överproduktion, vilket har gjort att priserna gått ner och lönsamheten minskat.

Många uppfödare i Sverige har lagt ner på grund av det.
Vi talas vid på telefon, eftersom det på grund av smittorestriktioner inte går att besöka minkfarmar i Sverige.
Redan i april upptäcktes det första fallet av coronasmitta på en minkfarm i Nederländerna. Niklas Olsson har följt utvecklingen sedan dess.
– Jag har i princip varit lite smånervös hela året. Vi slog till med restriktioner direkt här och sade att är någon i personalen det minsta sjuk så kom inte hit, för vi vill ju skydda våra djur så långt vi kan.
Det har inte varit några fall på Niklas Olssons gård i Skara, men på Listerlandet i Blekinge, där hälften av de svenska minkfarmarna ligger, konstaterades smitta för första gången den 23 oktober. Viruset har sedan dess upptäckts på 13 gårdar i Blekinge.
Svenska myndigheter bedömde att eftersom pälsningen redan var på gång, så hade ett beslut om ytterligare avlivning, likt det i Danmark, inte påskyndat processen.
– Att utbrottet sammanföll i tid med pälsningen gjorde på sätt och vis vår bedömning enklare, säger Karl Ståhl, tillförordnad statsepizootolog vid Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA).
Men nu är läget osäkert. SVA och Folkhälsomyndigheten började samtidigt göra tester på både minkar och människor. För saken är inte avgjord. I vår ska djuren paras igen, och nya kullar födas. Det är inte givet att myndigheterna tillåter det.
Det går inte att säga säkert, men det finns indikationer på att minkar har smittat människor även i Sverige. En genetisk förändring av viruset som kallas Y453F har påvisats hos enstaka personer på farmar i Blekinge. Mutationen förknippas med mink, även om den globalt har upptäckts bland människor som inte har varit i kontakt med minkar också.
– Man vet från Nederländerna och Danmark att risken är hög att människor i den miljön smittas. Och det är inte så konstigt, om man är mottaglig och går in i en miljö där det finns mycket virus, då är det klart att man kan bli smittad, säger Karl Ståhl.
Men de varianter av viruset som hittills har hittats hos minkar har inte gjort det mer smittsamt eller farligare för människor.
Ändå var det på grund av mutationer, kallade kluster 5, som Danmarks regering bestämde sig för att alla minkar i landet skulle avlivas, och en miljardindustri läggas ner. Ordern att döda minkarna visade sig några dagar senare vara olaglig, vilket har orsakat en kris för den danska regeringen i det som kallas för minkgate.
Orsaken till den danska oron var att förändringen hade gjort viruset mer motståndskraftigt mot människors immunförsvar, och farhågan var att de vaccin som

utvecklas inte skulle kunna rå på ett virus som förändrats via minkarna.
Men det är inte förändringarna i viruset som man bör oroa sig för, enligt Francois Balloux, professor i systembiologi på University College i London. Han har med sina kollegor analyserat den data som finns om mutationerna.
– När man rullar ut vaccin så är det sannolikt att förändringar som tillåter viruset att undkomma vaccinet blir vanligare. Det är vad vi ser med influensa till exempel, man tar en spruta mot influensa en gång om året. Det är sannolikt att det händer med sars-cov-2 (det nya coronaviruset) också, säger han.
Ändå är han övertygad om att det var rätt att döda de danska minkarna. Djuren kan bli en reservoar där viruset lever vidare.
– I Danmark hade de 17 miljoner minkar på en befolkning på sex miljoner. Det är tre gånger så många minkar. Det är ett väldigt stort antal, säger han.
De svenska minkarna finns kvar, och är tänkta att föröka sig i vår.
– Det är inte en tillgång om man vill kontrollera viruset, säger Francois Balloux.
I Danmark tog regeringen ett lagstridigt beslut. Hur hanterar då en regim som Kinas saken?
Trots att det nya coronaviruset uppstod i Kina och landet har haft en stenhård politik att hålla det borta sedan smittspridningen kontrollerats, har minkarna gått under radarn. När handeln med vilda djur förbjöds undantogs minkarna som ”speciella djur”. För regimen är uppfödningen ett sätt att undvika fattigdom när andra jobb försvinner.
I en butik i Suning snurrar Lee runt framför spegeln för att kunna se sig själv ur alla vinklar. Hon och maken Joe har åkt från Tianjin, runt 20 mil, för att titta på pälsar i Suning, i Hebeiprovinsen. Här kretsar det mesta kring pälsindustrin.
– Päls är överlägset när det är kallt ute. Det är varmare än andra plagg, vattentätt och snön faller av direkt, säger Lee.
Efter någon kvart står hon nöjd med en päls i en kasse, en kort midjelång har hon på sig. Hon har lyckats pruta ned priset för två pälsar gjorda av mink importerad från Danmark till 9 600 yuan, 12 300 kronor. De har flera pälsar hemma, berättar maken Joe. Men Lee ville ha något nytt inför den här vintern.
Suning, drygt två timmars bilresa från Peking, brukar lansera sig som Kinas pälshuvudstad. Här finns över tusen butiker som bara säljer pälsar. I området föds även minkar upp.
– Men det är pälsarna från Danmark som är populärast. De har kortare hår, bara ryssar föredrar de kinesiska med längre hår, säger en försäljerska som vill vara anonym.

Sedan några år tillbaka går handeln ganska trögt, berättar Wang Shunchao som äger en butik och även har en fabrik där pälsar sys upp.
Han började handla med pälsar 2014. Då var det strålande tider. Kunderna strömmade till och vinstmarginalerna var goda. Sedan dess har flera aktörer gett sig in i branschen för att tjäna pengar på det ”mjuka guldet”. Utbudet har ökat, samtidigt som efterfrågan inte stiger lika snabbt längre.
Wang Shunchao är orolig. Inköpspriserna på mink har stigit kraftigt efter det danska minkgate.
Viruset har dessutom fått kineser att hålla hårdare i plånboken. Och även om det inte har varit några stora protester mot pälsindustrin i Kina, så har yngre i storstäderna numera inget emot att bära fuskpäls.
– Men det är fortfarande en statussymbol här, säger Wang som hoppas att branschen överlever.
Hur väger man då fördelarna som en näring ger, mot riskerna?
Att sjukdomar hoppar från djur till människor är mycket ovanligt, med tanke på att människor och djur lever nära varandra. Men en liten händelse kan få stora konsekvenser.
– Jag har hört förslag om att förbjuda jakt och förbjuda kontakt med vilda djur, men jag tror inte det är rätt svar. Jag jobbar mycket i Afrika, där många jagar för att överleva. Genom forskning som gör att vi förstår de här händelserna bättre, kan åtgärder riktas in på högriskscenarier, säger Jason Rohr på Notre Dame-universitetet.
En rapport från FN:s miljöprogram UNEP identifierar sju olika faktorer i människors beteende som driver på uppkomsten av nya sjukdomar från djur. Det handlar bland annat om en ökad efterfrågan av animaliskt protein, intensifiering av jordbruket, utnyttjande av vilda djur och klimatförändringar – tillsammans med resor och transporter.
I fattiga länder, där befolkningen ökar mest, är risken störst.
– Därför är jag ganska orolig för att vi kommer att se en liknande frekvens i antal sjukdomar som hoppar över till människor som vi har sett de senaste 30 till 50 åren, möjligen också en ökning, säger Jason Rohr.
Minkarna påminner också om hur fort sjukdomar kan sprida sig när djur står tätt, som i industriell matproduktion.
Virus som är väldigt dödliga är i regel mindre smittsamma, eftersom den som drabbas inte hinner föra över smittan till andra. Men i en industriell jordbruksmiljö kan smitta föras över så snabbt och lätt mellan individer, att farhågan är att ett virus som både är väldigt farligt och väldigt smittsamt ska komma därifrån, förklarar Jason Rohr.
Riskerna är påtagliga.

Just nu råder till exempel skyddsnivå 2 i Sverige för fjäderfän, som därmed måste hållas inomhus. Anledningen är fågelinfluensan HPAI som hittats hos kalkoner i Skåne.
Under hösten har afrikansk svinpest dykt upp i Tyskland, en sjukdom som är mycket dödlig bland grisar och bland annat tros ha tvingat Kina att avliva 200 miljoner djur.
De sjukdomarna smittar inte människor, men de ekonomiska konsekvenserna kan bli enorma vid sjukdomsutbrott.
Överanvändning av antibiotika är en annan risk med djurindustrin, som kan orsaka läkemedelsresistens i sjukdomar hos djur och människor.
Men det finns också fördelar med den moderna djurhållningen. Kontroller och hygien är bättre, och färre människor har kontakt med djuren.
Vad kommer då att hända med de svenska minkarna? Magnus Ljung har ordnat med kaffe och kakor till DN:s besök. När de har auktion här i lokalerna kan det vara 1 500 personer på plats, de har pool och bastu och tre restauranger. En serverar bara kinesisk mat.
I och med att den danska uppfödningen nu försvinner, planerar det andra stora auktionshuset i världen, Kopenhagen Fur, att lägga ner. Magnus Ljung är nu vd för det som tycks bli det enda stora auktionshuset i världen för päls.

– Vi kommer nog att ha den största volymen som vi någonsin har haft. Det påverkar direkt sysselsättningen. På så sätt är vi väldigt glada att vi kan erbjuda mer jobb i dessa ekonomiskt svåra tider, säger han.
Samtidigt har danska minkfarmare hört av sig om möjligheterna att starta en verksamhet i Sverige i stället, bekräftar Svensk mink för DN.
Magnus Ljung är övertygad om att danskar kommer att flytta till Finland också.
När decemberauktionen på Saga Furs startade i tisdags steg priserna med 50 procent.
Minkfarmaren Niklas Olsson tror att det kan göra att branschen i Sverige kan återhämta sig en del och öka produktionen igen.
– Ja, det är lite ironiskt. Å ena sidan är man lite glad för att det försvinner väldigt mycket skinn från marknaden, å andra sidan är det otroligt tråkigt det som har hänt, säger han.
Om uppfödarna skulle hindras från att para minkarna i vår skulle ett helt års produktion gå om intet.
Den svenske statsepizootologen Karl Ståhl dröjer på orden. Han är nästan dagligen i kontakt med Håkan Henriksson, chefsveterinär på Jordbruksverket, om

minkarna. Båda tycker att frågan om vårens parning är väldigt svår.
Jordbruksverket tar beslutet, med hjälp av bedömningar från SVA och Folkhälsomyndigheten.
I oktober, när man bedömde att pälsningen av minkarna var en tillräcklig åtgärd, var smittspridningen bland människor i samhället ganska stabil. Nu, däremot, ser det inte bra ut, konstaterar Håkan Henriksson.
Och hur situationen ser ut när minkarna föds, vet ingen.
– Hade vi vetat att vi har vaccin och en skyddad befolkning när det är dags för minkarna att valpa i början på maj, då hade beslutet varit så mycket lättare. Vi vill ha så mycket säkerhet som möjligt när vi tar beslut, men så ser det tyvärr inte ut, säger han.
Parningen sker i månadsskiftet februari-mars. Beslutet måste tas snart.
– Det är inte så lätt att göra den bedömningen. Och så måste man alltid väga eventuella risker mot ekonomiska konsekvenser för näringen. Lurigt, säger Karl Ståhl.

Marianne Björklund
Malena Johansson
malena.johansson@dn.se

FAKTA. MINKGATE

Danmark är världens största producent av minkpäls, och hade 15 till 17 miljoner minkar på landets gårdar.
Den 4 september meddelade regeringen att alla minkar skulle dödas, efter att en mutation som forskare befarade kunde göra vaccin mindre effektiva upptäckts hos minkar och människor.
Att beordra avlivning även av friska minkar visade sig sakna laglig grund, vilket orsakade en politisk kris. Den 18 november avgick livsmedelsministern Mogens Jensen.
Regeringen fick samtidigt stöd i Folketinget för lagen om att alla minkar skulle avlivas och att det blir förbjudet att hålla mink i Danmark till 2022. Men vilken ersättning uppfödarna ska få är ännu inte avgjort.

Mätning: L fortsatt under riksdagsspärren

Väljaropinionen ligger i stort sett oförändrad i december. Det visar Svensk väljaropinion, som är en sammanvägning av flera partisympatimätningar som Kantar Sifo gör för Sveriges Radio Ekot. I december tangerar L sin bottennotering med 3 procent av väljarstödet.

Resultatet i Svensk väljaropinion för december. Resultat i november inom parantes.

S: 27,5 (27,1), V: 10,4 (10,2), MP: 4,0 (4,1), M: 21,9 (21,2), L: 3,0 (3,0), KD: 5,3 (5,5), C: 7,6 (8,0), SD: 19,0 (19,5), Övriga: 1,5 (1,5).

TT. 20 2020december

Statsrådsberedningen och statsministern

Sida	Inrikes ariklar i kapitel 3:
437	Riksdagen och politiska partier
462	Statsrådsberedningen och statsministern
471	Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.
486	Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet
506	Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
513	Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
600	Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
659	Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.
676	Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
681	De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.
697	Myndigheter - 716

Sverige styrs av regeringen

Regeringen styr med hundratals myndigeter, med 290 självständiga kommuner och 21 självständiga regioner.

Regeringens politik bestäms av socialdemokrater, miljöpartister, centerpartisteer och liberaler.

Regeroingen har en opposition av vänsterpartister, moderater, kristdemokrater och sverigedemokrater, som kan påverka regeringen med hjälp av riksdagens utskott,

Regeringen den 30 oktober 2020 har beskrivits i Sven Wimnell 2 november 2020: **http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzt.pdf**

Regeringens verksamheter enligt dess hemsida 30 oktober 2020:
Statsrådsberedningen
Arbetsmarknadsdepartementet
Finansdepartementet
Försvarsdepartementet
Infrastrukturdepartementet
Justitiedepartementet
Kulturdepartementet
Miljödepartementet
Näringsdepartementet
Socialdepartementet
Utbildningsdepartementet
Utrikesdepartementet
Länsstyrelserna

Statsministern styr regeringen

Politikområden för politiken ~~1 oktober 2019~~ 17 dec 2020
Regeringens ministerområden. http://www.regeringen.se

*** Partiledaren/statsministern Stefan Löfven.**
*** Allmänt om regeringens politik.**
Statsminister Stefan Löfven
statsradsberedningen.registrator@regeringskansliet.se

*** Europapolitik.**
Politik för EU
EU-minister Statsrådsberedningen Hans Dahlgren
sb.registrator@regeringskansliet.se

*** Utrikespolitik.**
Politik för en utrikesminister. 17 dec 2020 + bistånd o d
Utrikesminister Ann Linde
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Politik för juridik och migration.**
Politik för en justitie-och migrations)minister.
Justitie- och migrationsminister Morgan Johansson
justitiedepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Försvar.**
Politik för en försvarsminister.
Försvarsminister Peter Hultqvist
forsvarsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Miljö och klimat.**
Politik för fysiska och sociala miljöer i regioner och kommuner. Politik för klimat.
Miljö- och klimatminister samt vice statsminister Isabella Lövin
m.registrator@regeringskansliet.se Miljödepartementet

*** Transporter och infrastruktur.**
Politik för en infrastrukturminister.
Infrastrukturminister Tomas Eneroth
n.registrator@regeringskansliet.se (Infrastrukturdepartement ?)

*** Energi- och digitalisering.**
Politik för energi och digitalisering
Energi- och digitaliseringsminister Anders Ygeman
n.registrator@regeringskansliet.se (Infrastrukturdepartement ?)

*** Landsbygdspolitik.**
Politik för en landsbygdsminister.
Landsbygdsminister Jennie Nilsson
naringsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Internationellt utvecklingssamarbete. Bistånd. Ann Linde**
~~Minister för internationellt utvecklingssamarbete. Peter Eriksson~~
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Sjuk- och hälsovård o d.**
Politik för en socialminister med hälso- och sjukvård.
Socialminister Lena Hallengren
socialdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Hushållet.Mat, boende, konsumtion, hushållsekonomi o d**
Politik för en socialförsäkringsminister. som borde ha ansvar för hushållsverksamheter.
Socialförsäkringsminister Ardalan Shekarabi
socialdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Jämställdhet. Diskriminering. Segregation**
Politik för jämställdhet och mot diskriminering och segregation
Jämställdhetsminister samt minister med ansvar för arbetet mot diskriminering och segregation Åsa Lindhagen
arbetsmarknadsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Utbildning.**
Politik för utbildning i skolor. Ungdomspolitik
Utbildningsminister Anna Ekström
utbildningsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Högre utbildning och forskning.**
Minister för högre utbildning och forskning Matilda Ernkrans
utbildningsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Information, konst, kultur o d. Demokrati. Idrott.**
Politik för en kulturminister. Med demokrati och idrott
Kultur- och demokratiminister samt minister med ansvar föridrottsfrågorna Amanda Lind
kulturdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Jobb.**
Politik för en arbetsmarknadsminister.
Arbetsmarknadsminister Eva Nordmark
arbetsmarknadsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Näringar.**
Politik för en näringsminister.
Näringsminister Ibrahim Baylan
naringsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Handel.**
Politik för en handelsminiser.
Utrikeshandelsminister och minister med ansvar för nordiska frågor Anna Hallberg
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Polisen. Brott. Kriminalvård.**
Politik för en inrikesminister för brott och polis o d
Inrikesminister Mikael Damberg
justitiedepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Politik för statens finanser och statens stöd till regioner och kommuner o d.**
Politik för finans- finansmarknads- och civilministrar.

Finansminister Magdalena Andersson
finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Finansmarknads- och bostadsminister, biträdande finansminister Per Bolund
finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Civilminister Lena Micko
finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Andra aktörer**
Partisekreterare (S) Lena Rådström Baastad
Socialdemokraterna Partiet info@socialdemokraterna.se

Gruppledare för S i riksdagen. annelie.karlsson@riksdagen.se

Karl-Petter Thorwaldsson. F d ordförande i LO
karl-petter.thorwaldsson@lo.se
Ny ordförande **Susanna Gideonsson@lo.se**

Vänsterpartiledare Nooshi Dadgostar
nooshi.dadgostar@riksdagen.se
F d Sjöstedt Jonas <jonas.sjostedt@riksdagen.se>
Ulla Andersson, vänsterpartiet. <ulla.andersson@riksdagen.se>

Ordf. Annie Lööf. Centerpartiet.se, info@centerpartiet.se

Ordf. Nyamko Sabuni. Liberalerna.se, info@Liberalerna.se
Med på listan finns inte moderater, krisdemokr.Sverigedemokrater som inte hyllar demokratin, motarbetar regeringen och vill störta den

Sven Wimnell 28 november 2020:
Om fördelningen av artiklar i kapitel 3.
Debattartiklar i DN 21 - 27 november 2020. Utrikes och inrikes artiklar 18-24 november 2020.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzx.pdf

Statsrådsberedningen

Statsrådsberedningen har ansvar för att leda och samordna arbetet i Regeringskansliet.
Om Statsrådsberedningen

Relaterad navigering

- **Rättsliga dokument**
- **Myndigheter med flera**
- **Organisation**
- **Kontakt**

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Stefan Löfven
Statsminister

Hans Dahlgren
EU-minister
Genvägar

Genvägar

- **Globala målen och Agenda 2030**
- **Innovationsrådet**
-

Aktuellt från Statsrådsberedningen

Stefan Löfven

Statsminister

Statsrådsberedningen

”Vårt land ska vara en ledande och inspirerande kraft i världen. Där vi sluter klyftor och förverkligar de löften om frihet vi ställt ut till våra barn. Där vi investerar gemensamt i människor och miljö, i kunskap och konkurrenskraft, i trygghet i nuet och hopp inför framtiden.”

SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar
SW 11/19 Individernas inre verkligheter.

SW 2 Religiösa verksamheter o d.

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
SW 31 Statistik och demografi.
SW 32 Statsvetenskap.
SW 33 Nationalekonomi, internationell ekonomi.
SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.

SW 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
SW . 351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)
SW . 353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).
SW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar:
SW 4 Sambandsforskningsverksamheter.
SW 5 Naturforsknings- och matematikverksamheter.

SW 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
SW 7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.
SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
SW 9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.

Hans Dahlgren

EU-minister

Statsrådsberedningen

"Sverige ska ha en aktiv roll i den Europeiska unionen. I en tid då vi har många gemensamma utmaningar och när ett land till och med väljer att lämna EU, så vill vi se mer gränsöverskridande samarbete. För fler och bättre jobb, för en ambitiös klimatpolitik och för trygghet och säkerhet för alla som bor här.

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
SW 9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.

JULTAL. 21 decenber 2020

Löfven: Efter krisen ska vi bygga ett starkare Sverige

– I år har brister i hur vårt land är organiserat blivit tydliga. Vi ska inte tillbaka dit. Efter krisen ska vi i stället bygga Sverige starkare. Det sa statsminister Stefan Löfven (S) i sitt jultal på söndagen.

Efter ett år där statsministern hållit två tal till nationen, den 22 mars och den 22 november, var det åter en allvarlig Stefan Löfven som påminde om att läget i Sverige är ansträngt. Hittills har den svåra pandemin krävt omkring 8 000 svenskars liv.

Talet kom att handla om gemenskap och att inte lämna någon ensam, om ett Sverige där alla ska tänka på varandra:

– Under det här ovanliga året har jag som statsminister många gånger bett er, alla i Sverige, att göra ert bästa för att stoppa smittspridningen.

– Nu, dagarna innan julafton, vill jag i stället tacka för i år, önska er en riktigt god jul och dela med mig av vad jag tror att vi har lärt oss under det här långa året: att den styrka som gemenskap ger är ovärderlig för oss som människor, för vårt land Sverige, sa Löfven som talade med en svensk flagga på kavajslaget.

När statsministern höll sitt jultal 2019 talade han om att vi alla måste tänka på hur våra medmänniskor mår och att alla har ett ansvar när det gäller att inte låta någon vara ensam.

I år var gemenskapen inte bara en bisats utan hela talets röda tråd.

– Hur en människas prövning ser ut är olika. Men gemensam är smärtan, känslan av maktlöshet. Det är kanske först då många förstår värdet av att inte vara ensam. Värdet av att möta kriser tillsammans, sa statsministern.

Och ur det svåra ville statsministern se ett starkare Sverige växa fram:

– I år har brister i hur vårt land är organiserat blivit tydliga. Vi ska inte tillbaka dit. Efter krisen ska vi i stället bygga Sverige starkare, bättre. Äldreomsorgen, tryggheten, sjukvården, skolan – vi behöver göra det än mer robust. Den samarbetsförmåga vårt land visat i år ska vi lära av. Den styrkan ska vi använda oss av när vi hanterar andra samhällsproblem.

Till skillnad från 2019 nämnde statsministern heller inget om partiets program och vad han menade Socialdemokraterna har gjort för Sverige:

– Vi har alla varit tvungna att göra uppoffringar. Vi har alla i stunder förbannat situationen, förbannat det här året. Och: vi har alla varit en del av lösningen.

Clas Svahn
clas.svahn@dn.se

Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikes-departementet, för-svarsdeprtementet och miljödepartementet.

Sida	Inrikes ariklar i kapitel 3:
437	Riksdagen och politiska partier
462	Statsrådsberedningen och statsministern
471	Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.
486	Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedeparte-mentet
506	Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
513	Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
600	Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdeparte-mentet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
659	Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbets-marknadsdepartementet och näringsdepartementet.
676	Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
681	De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommu-nerna.
697	Myndigheter - 716

Utrikesdepartementet

UD ansvarar för Sveriges förbindelser med andra länder och internationella organisationer och för biståndS- och internationell handelspolitik. UD utgör tillsammans med cirka 100 utlandsmyndigheter utrikesförvaltningen.

Områden

Områden

- Demokrati och mänskliga rättigheter
- Handelspolitik och främjande
- Internationellt utvecklingssamarbete
- Utrikes- och säkerhetspolitik

Om Utrikesdepartementet

Relaterad navigering

- Utrikesdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Organisation
- Kontakt
- UD:s reseinformation

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Ann Linde
Utrikesminister
Anna Hallberg
Utrikeshandelsminister och minister med ansvar för nordiska frågor
~~**Peter Eriksson**~~ **Lämnat regeringen den 17 dec 2020**
Minister för internationellt utvecklingssamarbete

Genvägar

Genvägar

- Sveriges diplomatiska förbindelser
- Swedish Foreign Policy Stories
- Sweden Abroad
- UD: presstjänst
- UD:s internationella presscenter
- UD Legaliseringar
- Misstanke om brott eller oegentligheter
- Klagomål mot utrikesförvaltningen
- UD:s rapporter om mänskliga rättigheter
- Informationsmaterial: Utrikesdepartementet – en kort presentation
- Sverige i FN:s säkerhetsråd

Aktuellt från Utrikesdepartementet

Ann Linde

Utrikesminister

Utrikesdepartementet

”När allt fler demokratier utmanas världen över måste Sverige fortsatt vara en stark och respekterad röst för fred, frihet och mänskliga rättigheter. Vår utrikespolitik ska bidra till att i samarbete med andra stärka tryggheten och säkerheten, i vårt närområde och globalt. Det är så vi värnar grundläggande demokratiska rättigheter och gemensam säkerhet världen över.”

Ann Lindes områden

- Demokrati och mänskliga rättigheter
- Folkrätt
- Utrikes- och säkerhetspolitik

SW 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
SW . 351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)
SW . 353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).
SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.
SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.
SW 93 Allmänt om allm. historia. Världs- och forntidshistoria.

Peter Eriksson har lämnat regeringen den 17 dec 2020. Hans arbetsuppgifter har övertagits av utbildningsminiter Ann Linde

Anna Hallberg

Utrikeshandelsminister och minister med ansvar för nordiska frågor
Utrikesdepartementet
"När exporten ökar och jobben blir fler kan hela Sverige växa och utvecklas. Därför står vi upp för frihandeln och möjliggör för fler svenska företag att ta sig ut i världen. Genom utrikeshandeln kan vi främja hållbara lösningar och svenska värderingar."

Anna Hallbergs områden

- Handelspolitik och främjande
- Nordiska frågor

SW . 653 Handelsverksamheter.
SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.
SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.

Peter Eriksson

Peter Eriksson har lämnat regeringen den 17 dec 2020. Hans arbetsuppgifter har övertagits av utbildningsminiter Ann Linde

Minister för internationellt utvecklingssamarbete
Utrikesdepartementet
”Världen står inför stora utmaningar. Vi ser en försvagad demokrati globalt sett, samtidigt som klimatförändringarna blir alltmer akuta och fattigdomen tycks bita sig fast i delar av Afrika. Sveriges bistånd ska stärka demokratin och bidra till att utveckla en mer hållbar och fredlig värld."

Peter Erikssons områden

- **Internationellt**

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).
SW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar:
SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.
SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.

Miljödepartementet

Miljödepartementet arbetar med frågor som rör minskade klimatutsläpp, en giftfri vardag och att stärka den biologiska mångfalden på land och i vatten. Departementet ansvarar också för frågor som rör kretslopp och avfall, strålsäkerhet, skydd och skötsel av värdefull natur, friluftsliv samt internationellt miljösamarbete. De 16 miljökvalitetsmålen är grunden för regeringens miljöpolitik och miljömålssystemet är den centrala, gemensamma plattformen för aktörer i det svenska miljöarbetet.

Områden

Områden

- **Miljö och klimat**

Om Miljödepartementet

Relaterad navigering

- **Miljödepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Kontakt**

Ansvarigt statsråd

Ansvarigt statsråd

Isabella Lövin

Miljö- och klimatminister samt vice statsminister

Genvägar

Genvägar

- **Aktuella regeländringar**

Aktuellt från Miljödepartementet

Isabella Lövin

Miljö- och klimatminister samt vice statsminister
Miljödepartementet

Isabella Lövins områden

Miljö och klimat

Försvars-departementet

Försvarsdepartementet ansvarar för Sveriges militära försvar och dess stödmyndigheter. Departementet planerar på strategisk nivå internationella insatser och säkerhetsfrämjande verksamhet och ger uppdrag till myndigheterna att genomföra samt följa upp dessa insatser.

Områden

Områden

- **Försvar**
- **Militärt försvar**

Om Försvarsdepartementet

Relaterad navigering

- **Försvarsdepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Organisation**
- **Kontakt**
- **Genomförandet av försvarsbeslutet - regeringens åtgärder på försvarsområdet**

Ansvarigt statsråd

Ansvarigt statsråd

Peter Hultqvist
Försvarsminister

Aktuellt från Försvarsdepartementet

Peter Hultqvist

Försvarsminister
Försvarsdepartementet
"Försvarspolitiken måste ha sin utgångspunkt i ansvaret för Sverige. Det handlar om att hävda vår suveränitet, vår demokratiska samhällsordning och rätten att själva bestämma över vår framtid."

Peter Hultqvists områden

- **Försvar**
- **Militärt försvar**

SW . 6525-6529 Militära verksamheter.

Klimat 22 december

Rekordtidig pollensäsong – hassel blommar redan

Har det kliat i näsan på sistone? Kanske är det pollenallergi. Åtminstone i Göteborgsområdet, där den varma hösten gör att hassel börjat blomma rekordtidigt, rapporterar P4 Göteborg.
– Om de känner av det nu är det fråga om hassel, som blommat i flera veckor faktiskt. Den har en väldigt kort vintervila, säger Åslög Dahl, forskare vid institutionen för biologi och miljövetenskap vid Göteborgs universitet, till P4.
TT

KLIMATKRISEN. 22 december

Åtta ljuspunkter som visar att allt inte går åt helvete

Årets kortaste dag har passerat – nu går vi mot ljusare tider. Biologen och författaren Stefan Edman hittar ett antal källor till hopp också i kampen mot klimat- och hållbarhetskrisen – åtta punkter som visar att det är bråttom men inte för sent.
Jag vaknar tidigt, knäpper på radion och hör att 2020 är det hittills varmaste året i Sverige sedan 1860. Medeltemperaturen blir 7,5 grader, en halv grad högre än rekordåret 2014. Jag öppnar fönstret, det regnar, dofter av

multnande löv stiger upp ur blötan. Förgängelsens tid. Men plötsligt sjunger en rödhake i mörkret, oväntat och osannolikt; de där spröda, skälvande, silvriga tonerna som till och med kan få jäktade joggare att stanna upp i andäktigt lyssnande. Men då är det en morgon i april, så varför händer det nu, i becksvarta december? Jo, svarar biologerna, hormonerna måste trimmas för de ljusa dagar som komma skall. Jag tar det som ett välsignat tecken i en dyster tid.

Klimatlarmen duggar, senast de oroväckande rapporterna om att uppvärmningen av Arktis går fortare än vi trott. Harry Martinsons ord om att ”människan nu fått makt nog att ställa till världssorg” (ur ”Dikter om ljus och mörker”) besannas alltmer. Klimatfrågan är existentiell, den handlar i grunden om alla människors – nu levande och ännu ofödda – rätt till ett anständigt liv på planeten. Och om vårt ansvar för den biologiska mångfald som är själva förutsättningen för vår långsiktiga överlevnad, men därutöver också har ett eget värde.

Vi behöver ruskas om, ständigt. Ändå menar jag att den svenska klimatdebatten ofta blir alltför apokalyptisk; ”det är för sent, världen går åt helvete”. Det är sunt och nödvändigt att släppa fram oron; i bästa fall kan den bli en drivkraft till engagemang. Men dessvärre kan den lika gärna leda till pessimism och apati, det vet vi också. Därför behöver medierapporteringen kompletteras med en lika ambitiös journalistik kring de många löftesrika åtgärder som nu växer fram runtom i världen. Trender som förr eller senare – det är jag övertygad om – kommer att leda till en positiv tipping point i klimatkampen, nationellt och globalt.

”Det finns bland alla *bör* och *borde* ett *måste* för oss alla”, fortsätter Nobelpristagaren Martinson. ”Alla måste nu lära sig att sörja för världen… innan all naturen blir sorgebarnet för alla”. Är det där vi är nu? Har alla lärt och förstått? Nej, inte alla, men väldigt många: forskare, politiker, företagsledare och vanligt folk är i rörelse som aldrig tidigare, inte minst utmanade av Fridays for Future med sin starka

Greta-effekt. Själv kände jag mig manad att skriva ännu en klimatbok om hoten men framför allt om de goda trenderna och besluten. Här är mina åtta skäl för att hysa ett realistiskt hopp i klimatkrisen:

1 Pandemin visar vad världen kan.

Nya lagar, nya strukturer, ofattbart stora pengar har snabbt kommit på plats, förändringar som normalt kräver år av begrundan. Som individer reser och shoppar vi mindre, sammanträder på nätet och upptäcker att enkla icke-materiella njutningar kan sätta guldkant på tillvaron; bra för plånboken, klimatet och ”själens ekologi”. Mitt i tragedin blir viruskrisen en förövning inför klimatomställningen.

2 Pengar är inget hinder för att nå 1,5-gradersmålet.

Klimatåtgärder betraktades länge som dyra uppoffringar, ett nödvändigt ont. I dag ses de som lönsamma, både på kort sikt och i ett överlevnadsperspektiv. Forskare har nyligen visat (Science 16/10) att världen kan uppnå Parisavtalets 1,5-gradersmål, om lite drygt tusen miljarder dollar årligen i fem år investeras för att komma bort från fossilenergin. Svindlande mycket pengar, absolut. Men faktiskt bara hälften så mycket som världens länder fram till i augusti satsade för att lindra coronakrisen (12,2 tusen miljarder dollar). Regeringarnas företagsstöd måste därför knytas till tuffa krav på en grön omstart efter coronan.

3 Stora länder förstärker sina klimatlöften.

EU, Japan, Sydkorea och Indien har nyligen lovat att bli klimatneutrala till år 2050. Samma mål gäller snart för USA, som också återinträder i Parisavtalet. Xi Jinping har satt 2060 för Kinas del. Eftersom de här länderna sammantaget svarar för två tredjedelar av utsläppen är deras löften avgörande för om Parisavtalets mål ska kunna nås.

Joe Bidens klimatprogram, värt 2 000 miljarder dollar, fokuserar på ”den andra järnvägsrevolutionen”, gröna drivmedel och fordon, överföring av fossilsubventioner till stöd för förnybar energi och klimateffektivare bostäder. 2035 ska USA:s elmix till 100 procent

bestå av ”clean energy” jämfört med dagens 38 procent.
EU beslöt härom veckan att utsläppen ska minska med 55 procent till 2030; Unionen har skärpt utsläppshandeln, lagt strängare krav på bilindustrin och utrett koldioxidtullar på varor från länder som har små eller inga klimatkrav, exempelvis Kina.
På det digitala klimattoppmötet Climate Ambition Summit den 12 december – femårsdagen av Parisavtalet – aviserade 70 länder skärpta åtgärder. Det är bra, men räcker ännu inte för att nå varken 2- eller 1,5-gradersmålet, snarare går den nuvarande utvecklingen mot cirka 3,2 graders medeltemperaturökning; då är dock inte USA:s nya klimatpolitik inräknad. Fler och mer långtgående löften måste komma inför klimattoppmötet i Glasgow 2021.
4 Fossilenergin – alltmer olönsam.
I EU görs i dag mer el med förnybar energi än med kol; hälften av kolet har hittills ersatts med sol och vind, hälften med naturgas. I USA har hälften av alla kolgruvor stängts sedan 2010 och 500 kolkraftverk sedan 2015. Storbritannien och Tyskland har radikalt minskat sin kolanvändning, spanjorerna fasar ut sin 2025. Svenska Preem satsar nu stort på biodrivmedel, finska Neste stänger oljeraffinaderiet utanför Åbo och investerar i gröna bränslena i sin anläggning i Borgå. Idealism?
5 Ny teknik – motorn i förändringen.
Priset på el från sol och vind är lägre än från kol och ny kärnkraft. Solpaneler har blivit 70–80 procent billigare de senaste fem åren; Kina och USA leder ligan men även Tyskland är i fronten med tolv procent solel. Första halvåret 2019 installerade Kina åtta gånger mer vind- och solkraft än kolkraft. Tyskland fördubblade andelen förnybar energi 2011–2019.
Elbilsrevolutionen har rivstartat. 2023 står batterifabriken Northvolt klar i Skellefteå, helt baserad på icke-fossil vatten- och vindkraft. Ytterligare fyra megafabriker byggs i Europa under åren framöver; de blir hjärtat i den nya klimatanpassade bilindustrin. Men smarta

system för återanvändning och nyproduktion av batterimineraler är ett måste. I min bok pläderar jag för ökad svensk utvinning av mineralerna till elbilar, vindkraftverk och mobiltelefoner, i stället för som nu köpa dem från gruvor med barnarbete och usel miljö i Kongo Kinshasa.

6 Tiotusentals företag förbereder grön omstart.

Drygt 70 procent av världens klimatutsläpp kan kopplas till 100 stora företag, enligt Stockholm Resilience Center vid Stockholms universitet (2019). Det handlar om tung industri, livsmedel, transport, kol och olja, skogsbruk. Det öppnar kanske ett snabbspår; med relativt få stora utsläppskällor borde det gå snabbare att ställa krav och nå resultat.

Många små och stora företag är på grön offensiv. Microsoft ska 2025 drivas på förnybar energi; fem år senare ska IT-jätten vara koldioxidnegativ. 2050 ska man ha reducerat så mycket koldioxid att det kompenserar för företagets alla utsläpp sedan det grundades av Bill Gates 1975! Det är en viktig signal eftersom det globala internetsystemet i dag har större klimatutsläpp än flyget! AstraZeneca eliminerar alla utsläpp till 2030 och ska sedan göra hela sin värdekedja koldioxidnegativ.

7 Finansmarknaden börjar vakna.

Det senaste året har investeringar i fossilbranschen fortsatt att vara en ekonomisk förlustaffär, medan grön energi gett störst avkastning av alla sektorer på börsen. Världens största fossilbank, JP Morgan Chase – som årligen stöttat fossilbolag med över 650 miljarder kronor – beslöt nyligen att ställa om sin finansiella verksamhet i linje med Paris-avtalet. Det innebär att bolagen de investerar i och finansierar ska ha totalt sett netto noll-utsläpp 2050. Även Swedbank hör till dem som ställer om hela sin investeringsportfölj med samma mål, netto noll 2040.

8 Sju procent mer skog i världen i dag än 1985.

Skog tar upp koldioxid i barr och löv; en del av den återgår genom trädens andning till luften men betydande mängder kol lagras under kortare eller längre tid i stam, rötter och mark.

Denna så kallade kolsänka förlängs i decennier om de avverkade träden blir till hus, möbler mm. När skogsrester och biprodukter från massa- och pappersindustrin processas till bil- och fastbränslen minskar användningen av fossil olja. Samtidigt kan och måste skogarnas biologiska mångfald skyddas. Genom den svenska ”uppfinningen” att förbränna biobränsle och sedan omedelbart lagra koldioxiden i berggrunden skapas så kallade negativa utsläpp (BECCS).
Mot denna bakgrund är det intressant att planetens skogsförråd – trots förfärande regnskogsskövling – i dag är cirka 7 procent större än 1985, främst genom tillväxt på norra halvklotet. Men också på grund av nyplantering: Kina har sedan 1978 ökat sin skogbevuxna areal från 12 till 22 procent; målet för 2050 är 30 procent.
Kommer världen att lyckas hejda uppvärmningen i tid? Ingen kan veta säkert. Men glädjande nog ser vi att kraftfulla motåtgärder nu äntligen implementeras och förstärks. Det är hoppfullt och i linje med Harry Martinsons dikt: ”Den stora sorgen måste vi alla dela/Då blir den möjlig att bära/Den stora sorgen är den stora omsorgen”.
Rödhaken utanför mitt fönster sjunger.
Gryningen är nära.
Stefan Edman är biolog och teknologie hedersdoktor vid Chalmers, författare till ett 50-tal böcker, senast ”Bråttom men inte kört – Frågor och svar om klimatet”.
Stefan Edman

Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

Sida Inrikes ariklar i kapitel 3:

437 Riksdagen och politiska partier

462 Statsrådsberedningen och statsministern

471 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

486 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

506 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

513 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

600 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

659 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

676 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

681 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.

697 Myndigheter - 716

Justitiedepartementet

ansvarar för rättsväsendets myndigheter, bland annat polisen, åklagarväsendet, domstolarna, kriminalvården samt för migrations- och asylfrågor och krisberedskap. Justitiedepartementet ansvarar för lagstiftningen inom områdena statsrätt och allmän förvaltningsrätt, civilrätt, processrätt, straffrätt samt migrations- och asylrätt.

Områden

Områden

- **Bekämpning av terrorism**
- **Civilt försvar**
- **Familjerätt**
- **Grundlagar och integritet**
- **Krisberedskap**
- **Migration och asyl**
- **Rättsväsendet**

Om Justitiedepartementet

Relaterad navigering

- **Justitiedepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Organisation**
- **Kontakt**
- **Internationellt rättsligt samarbete**

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Morgan Johansson
Justitie- och migrationsminister

Mikael Damberg
Inrikesminister
Genvägar

Genvägar

- Justitiedepartementets propositioner
- 34-punktsprogrammet mot gängkriminalitet
- Ett tryggare Sverige
- Sveriges strategi mot terrorism och arbete mot våldsbejakande extremism
- Information om viseringar (visum)
- Europeisk e-juridikportal
- Frågor och svar – inreseförbud till EU via Sverige
- Till dig som är student

Aktuellt från Justitiedepartementet

Morgan Johansson

- Migration och asyl
- Rättsväsendet

Justitie- och migrationsminister
Justitiedepartementet
"Som justitie- och migrationsminister vill jag arbeta för att knäcka den organiserade kriminaliteten och förstärka kampen mot terrorismen. Vår migrationspolitik ska vara långsiktigt hållbar och brett förankrad. Jag tror på den välfärdsmodell som vi har i Sverige och på ett samhälle som håller ihop."

SW 32 Statsvetenskap.
SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.
SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.
SW . 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet.

Morgan Johanssons områden

- Bekämpning av terrorism
- Demokrati och mänskliga rättigheter
- Familjerätt
- Grundlagar och integritet

Mikael Damberg

Inrikesminister
Justitiedepartementet

Mikael Dambergs områden

- Bekämpning av terrorism
- Civilt försvar
- Försvar
- Krisberedskap
- Rättsväsendet

SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.
SW . 6525-6529 Militära verksamheter. (Civilt)

UNGDOMSBROTT. 20 december

Ledare: Stoppa rånarligorna som stjäl barnens trygghet

”De märkte att mitt ben skakade. Eftersom jag skrev fel kod så tog de mobilen ur min hand och sade ’det är lugnt, vi kommer inte att skada dig om du gör som vi säger’. De sa åt mig att föra över pengarna från min bank via Swish.”

Så berättar en pojke i yngre tonåren i polisförhör om när han rånades i Solna av två äldre tonåringar. Expressen återger också hans föräldrars ord om vad som hände sedan: ”Efter rånet kom han hem och slog näven i ytterdörren och sa: Inte ens när det är ljust kan jag gå ut”.

Vi har hört det förut. Brottslingarna går runt i frihet. Offren sitter inne. Varför är det inte tvärtom?

På fredagen skrev två medarbetare på SVT:s barnredaktion, Anna Alandh och Madeleine Adaktusson, en skakande debattartikel i Expressen. Den innehåller inga direkta nyheter – vi har alltför länge och alltför ofta hört om unga som rånar unga. Vad de kanske kan bidra till är att samhället äntligen förstår vilken farsot rånen är för de som utsatts, eller som fruktar att utsättas. Hur en generation blir bestulen inte bara på värdesaker, utan på såväl frihet som trygghet.

”Vi känner en djup oro över att barn i dag inte kan gå till sin närmaste idrottsplats för att spela spontanfotboll utan att riskera att bli rånade och utsatta för hot”, skriver de.

”Barnens ocensurerade berättelser kan handla om att man blivit rånad av sju maskerade killar en kväll och blivit skrämd till tystnad för att förövarna vet var man bor.”

En våg av liknande brottslighet svepte över Sverige för 20 år sedan. Även då, i slutet av 1990-talet, handlade det om rån som begicks på dagtid, med flera vuxna i närheten. Även då användes vapen, vanligtvis kniv. Stöldgodset var mobiltelefoner, kläder och andra värdesaker.

Gärningsmännen var enligt en rapport från Brottsförebyggande rådet, Brå, till cirka 90 procent pojkar, i åldern 15–17 år. ”I många fall, men långt i från alltid, bosatta i socioekonomiskt mindre välbeställda bostadsområden.” Utlandsfödda ungdomar var kraftigt överrepresenterade.

I samband med den tidens rånvåg lanserades den så kallade Sollentunamodellen. Den innebar i korta drag att samhället bildade enad front. Polis, åklagare, skolor, föräldrar och unga samarbetade. Polisen

prioriterade brotten. Brottsoffren stöttade varandra. Rättssalarna fylldes av människor som stod bakom offret – inte gärningsmännen.

”Via skolorna skrev vi till alla tonåringar i hela Sollentuna kommun, 2 900 personer. Det gick ut på att hur är det möjligt att 10–11 ’busar’, kan bestämma över alla er, berättar närpolisen Anders Jacobson för SvD.

Det är dags att ställa samma fråga igen. Hur är det möjligt att unga kriminella känner att de – utan sanktioner – kan terrorisera ett helt samhälle?

Nyligen berättade tidningen Mitti att det finns områden i Stockholm där var femte pojke på gymnasiet blivit rånad det senaste året. Enligt Brå ökade antalet anmälningar av rån mot unga nästan 2,5 gånger mellan 2014 och 2019. Så mycket som 84 procent av anmälningarna i Stockholm läggs ner.

Hela samhället behöver en Sollentunamodell. Vi måste kraftsamla med riktade insatser och samarbeta mot de få unga som terroriserar de många. Det finns inga ursäkter, inga förmildrande omständigheter. Det är rånaren som ska känna skam och möta konsekvenser, inte offret.

Den dag rånaren känner att han riskerar att åka dit, straffas och möta kännbara konsekvenser – den dagen kommer rånen att minska.

DN 20/12 2020

SVARTA PENGAR. 20 december

250 miljoner kronor misstänks ha tvättats på växlingskontor

Brottsvinster på en kvarts miljard kronor tros ha tvättats på ett växlingskontor i centrala Stockholm. Myndigheterna kunde ha slagit till redan för flera år sedan – men valde att avstå. Efter misstankar om inblandning i narkotikaaffärer hotas nu flera av bolagets företrädare av långa fängelsestraff.

Ett stenkast från Mariatorget på Södermalm ligger en oansenlig, liten kontorslokal med en blå markis märkt ”World Exchange”. In och ut ur den här lokalen passerade under flera månader mängder av kriminella. Det kunde Stockholmspolisens aktionsgrupp mot grov organiserad brottslighet konstatera under spaningar i våras efter tips om systematisk pengatvätt.

– Det har i åratal varit känt att många av Stockholms ekobrottslingar, narkotikahandlare och andra kommit hit med sina pengar, säger en av DN:s källor.

Spaningarna bekräftade misstankarna och nu sitter växlingskontorets grundare häktad, anklagad för både grovt penningtvättsbrott och grovt narkotikabrott.

Utredning pågår även mot andra personer i Stockholmsområdet och Skåne, däribland en annan bolagsföreträdare. Enligt åklagarmyndigheten har inte mindre än 250 miljoner kronor tvättats vita mellan januari 2019 och juni 2020.

”Syftet med kontanttransaktionerna som genomförts i bolagets verksamhet har varit att dölja att aktuella pengar härrör från brott”, skriver kammaråklagare Arne Fors i en framställan till Stockholms tingsrätt.

Den häktade företagaren, en man i 50-årsåldern från södra Stockholm, hävdar att han bara har utfört de tjänster som Finansinspektionen gett honom tillstånd till: valutahandel, pengaförmedling och fakturabetalning.

– Min klient förnekar de brott han anklagas för, säger mannens advokat Thomas Olsson.

I ekonomiska termer är penningtvättsutredningen unik. Enligt misstankarna ska brottsvinster om drygt 650 000 kronor dagligen, eller 100 000 kronor varje timme, ha strömmat över företagets konton – i hela 17 månader. Men åklagarna hävdar alltså att växlingskontorets grundare inte bara har tvättat andras brottsvinster – han ska även ha hjälpt till i omfattande narkotikaaffärer.

– Vi menar att hans verksamhet har varit ägnat att främja narkotikahandel, säger kammaråklagare Ulrika Lindsö utan att vilja avslöja några detaljer.

Stockholms tingsrätt har, i sitt häktningsbeslut, bedömt att den bevisning som lagts fram når upp till kravet för sannolika skäl – både när det gäller grov penningtvätt och grovt narkotikabrott. Men det är först under våren 2021 som ett åtal väntas och den slutliga prövningen mot företagaren och de misstänkta medhjälparna kan ske. Finansinspektionen har dock redan dragit in tillståndet för World Exchange och sedan flera månader sitter en handskriven lapp på kontorets dörr som meddelar att verksamheten är stängd.

– Det är en tidsfråga innan lokalen är tömd, säger en medlem i bostadsrättsföreningen som äger fastigheten.

World Exchange öppnade 2011 efter godkännande av Finansinspektionen. Kunderna strömmade till och omsättningen steg snabbt, från cirka 50 miljoner kronor det första året till 230 miljoner kronor fem år senare. Mellan 2011 och sommaren 2020 har över 1,5 miljarder kronor passerat kontoret, varav bolaget behållit mellan en och ett par procent i provisionsavgifter.

På ytan har allt sett bra ut: bolagets årsredovisningar har godkänts av den internationella revisionsbyrån BDO utan anmärkning och regelbundna rapporter har lämnats till Finansinspektionen. Samtidigt har varningsklockor ringt på andra håll. Skatteverket upptäckte 2015 att grundaren hade fått in

miljonbelopp i oredovisade intäkter på sitt privata konto, vilket ledde till upptaxering och straffavgift. Under de kommande åren dök mannen och hans företag också regelbundet upp i olika brottsutredningar. Vid ett tillfälle hade han träffat en ökänd gängledare, andra gånger hade bolag plundrats och tillgångarna plockats ut kontant via World Exchange.

2017 drogs en utredning i gång inom Stockholms regionala underrättelsecentrum, RUC, vars uppgift är att samordna myndigheternas arbete mot organiserad brottslighet i huvudstadsområdet.

– RUC föreslog så småningom att en förundersökning om näringspenningtvätt skulle inledas. Men tyvärr fick man inget gehör och World Exchange kunde fortsätta hålla öppet, berättar en av DN:s källor.

Den som sa nej var chefsåklagare Jan Tibbling vid Ekobrottsmyndigheten, EBM.

– Jag gjorde bedömningen att detta inte låg inom vårt mandat, förklarar han.

Knäckfrågan var vilken typ av kriminalitet som kunde antas ha genererat de misstänkta brottsvinsterna. RUC hade sett tecken på ekonomisk brottslighet, men Jan Tibbling var inte lika säker.

– Därmed uppstod frågan vilken myndighet som egentligen skulle ta i det här. Jag kan naturligtvis förstå att man tycker att någon borde ha agerat, men för EBM:s del gäller att vi faktiskt måste hålla oss till den instruktion som säger att vi utreder ekobrott.

Varför bollen inte gick vidare till åklagarmyndigheten kan Jan Tibbling inte svara på. Men enligt hans uppfattning bär inte rättsväsendet hela ansvaret för att den misstänkta penningtvätten kunnat pågå så länge.

– Det är också viktigt att Finansinspektionen sköter sin tillsyn.

Även polisens aktionsgrupp, som alltså till slut inledde spaningar, tycker sig se bristande regelverk och kontroll.

– Lite förenklat kan vem som helst öppna ett växlingskontor i morgon, det enda som krävs är i princip att man är ostraffad. Och i mina ögon framstår Finansinspektionens tillsyn som tandlös, säger spanings- och utredningsledare Björn Fager.

Finansinspektionen bekräftar delvis bilden.

– Det stämmer att det inte behövs så mycket för att bli en registrerad betaltjänstleverantör om du hanterar högst tre miljoner euro i månaden, vilket ytterst beror på EU-direktiv. Sedan har vi väldigt många institut under vår tillsyn, ungefär 2 000, samtidigt som bara mellan 15 och 20 personer arbetar med detta, säger Åsa Thalén, chef för Finansinspektionens avdelning för operativa risker.

Hon ser dock ingen anledning till självkritik, varken i fallet med World Exchange eller i arbetet mot penningtvätt som helhet.
– Vi har avregistrerat det här bolaget efter att företrädarna häktats. Och generellt jobbar vi riskbaserat utifrån omvärldsanalys, samarbete med polisen och inrapporterad data, men det är inte alltid så enkelt att upptäcka hur kriminella har agerat, säger Åsa Thalén.
Väldigt stora brottsvinster misstänks under lång tid ha passerat växlingskontorets disk. Är det rimligt att det saknas en övre gräns för hur mycket kontanter en enskild kund kan hantera via ett växlingskontor?
– Det kan jag inte uttala mig om. Det ligger på lagstiftaren, som i sin tur måste följa EU-direktiv. Men grunden för penningtvättslagen är ju att du som kund måste lämna en förklaring till varför du har kontanter och att betalningsinstitutet är skyldigt att kontrollera detta.
Kan oseriösa betalningsinstitut verkligen förväntas granska kriminella?
– Det är nog naivt att tro att man ska få bort all kriminell verksamhet. Vi måste samarbeta nationellt men även globalt.

Lasse Wierup
lasse.wierup@dn.se

FAKTA. DÖMS SÄLLAN

Sedan 2014 är det straffbart att omvandla brottsvinster till tillgångar som kan redovisas öppet. Maxstraffet för penningtvättsbrott är fängelse i två år respektive sex år för grovt brott.
Antalet anmälningar har ökat kraftigt, från cirka 200 till över 1 000 under 2019. Enligt Brå är det dock sällan som aktörer inom den grova organiserade brottsligheten döms.
Just nu pågår dock en rad större utredningar mot misstänkta nyckelpersoner, däribland ägare till växlingskontor i Malmö och Göteborg.

20 december

Polis sköt verkanseld – 25-åring död

Polisen har skjutit en man i Sala i sambandet med ett ingripande natten till lördagen. Mannen fördes till sjukhus, där han senare avled.

– Vi kan bekräfta att det finns en förundersökning startad om misstänkt tjänstefel, säger Robin Simonsson, presstalesperson på Åklagarmyndigheten.

Händelsen inträffade vid 02.30-tiden på lördagen, då polisen larmades till centrala Sala av en person som hade blivit hotad. Vid ingripandet avlossade en polis sitt tjänstevapen mot en misstänkt gärningsperson, en man i 25-årsåldern.

Mannen fördes till sjukhus med ambulans, men hans liv gick inte att rädda. Anhöriga är underättade.

En förundersökning gällande grovt hot mot tjänsteman och grovt olaga hot är inledd. Händelsen är också anmäld till Särskilda utredningar, vilket är rutin när en polis avlossar sitt tjänstevapen och en person skadas. Utredningen leds av åklagare.

Polisen i region Mitt hänvisar alla frågor om ärendet till Särskilda utredningar.

– Vi kan bekräfta att det finns en förundersökning startad om misstänkt tjänstefel. Åklagaren vill inte kommentera något ytterligare i nuläget. Det ska utredas vad som har hänt och varför polisen använt verkanseld, säger Robin Simonsson, presstalesperson på Åklagarmyndigheten.

Gustav Olsson
gustav.olsson@dn.se

20 december

Terrormisstänkt 45-åring häktad i Malmö

En man i 45-årsåldern häktades på lördagen i Malmö tingsrätt misstänkt för att ha planerat ett terrorbrott utomlands, rapporterar SVT Skåne. Ytterligare en man kopplad till samma händelse häktades i Stockholm i fredags.

– Den personen, som egentligen är hemmahörande i Göteborgstrakten, greps i tisdags kväll och var då anhållen i sin frånvaro. Han greps då han landade på Arlanda. Sedan kom den här mannen i Skåne att gripas dagen därpå. Det här hör ihop, säger åklagaren Hans-Jörgen Hanström till SVT.

Enligt Hanström rör brottsmisstankarna planer för ett dåd utomlands – inte i Sverige.

TT

Störningar hos polisen – hörde inte inringare

Under flera timmar på lördagen fungerade inte polisens växelnummer 114 14 som det ska. Men vid 16.40-tiden var problemen åtgärdade, uppger myndigheten på sin sajt.

Det gick hela tiden att ringa till numret, men problemet var att polisens operatörer inte hörde den som ringde.

Växelproblemen upptäcktes vid niotiden på lördagsmorgonen, men polisen ville av säkerhetsskäl inte gå in på vad störningarna berodde på.

Störningarna berörde inte samtal till larmnumret 112, eller polisens kontaktcenter.

TT. 20 december

20 december

Högräntekonton förbjuds: ”Det är förmynderi”

Efter att ha förlorat pengar i fonder började Bertil Paulsson, 72, att spara pengar i inlåningsföretaget 4spar. Men vid årsskiftet kommer konton som saknar insättningsgaranti att förbjudas.

– Jag vill veta varför man har tagit det här beslutet och tycker att det är ett jävla förmynderi, säger han.

72-åriga Bertil Paulsson slår på kaffekokaren och slår sig ned i soffan. Torsdagen har sett likadan ut som resten av veckodagarna sedan coronaviruset började sprida sig, berättar han.

Under förmiddagarna löser han korsord. Strax efter lunch slår han sig ned i soffan för att läsa ännu en bok. Sen spelar han in de program som krockar med varandra under kvällarna.

– Jag har levt ensam sedan min fru dog för tio år sedan så jag är van vid den här vardagen. Men nu har jag hamnat i ett ekorrhjul och har inget socialt liv direkt, säger han.

Bertil Paulsson beskriver sig själv som en uttråkad pensionär, speciellt nu när ”coronaeländet” härjar. I början av året påbörjade han därför ett sparande hos inlåningsföretaget 4spar för att kunna finansiera framtida drömmar.

– Man vet inte hur länge man är frisk och vital. Jag tänkte att man måste våga leva livet in i det sista så för att få pengarna att växa satte jag in drygt 25 000 kronor på 4spar. Tidigare har jag alltid sparat mina pengar i fonder men förlorat omkring 20 000 kronor, säger han.

Det är säkrare att spara pengar genom ett inlåningsföretag, anser han. På 4spar är kunder garanterade 6,1 procents ränta efter endast ett halvår av sparande.

– Tusenlapparna har tickat på, till skillnad från fonderna där det aldrig finns någon garanti, säger han.

När beskedet kom om att regeringen klubbat igenom ett förbud mot alla sparkonton med hög ränta som saknar insättningsgaranti blev Bertil Paulsson besviken.

– Det är ett bakslag för alla småsparare. Det är som att regeringen omyndigförklarar oss alla, säger han.

Förslag om hårdare reglering av sparande med hög ränta, som saknar insättningsgaranti, har varit på gång sedan 2019. Orsaken till förändringen är att många

sparare inte förstått skillnaden mellan denna sparform och att placera pengarna på ett sparkonto hos en bank. Hos inlåningsföretag utan insättningsgaranti riskerar man att bli av med hela kapitalet om bolaget går i konkurs. Tanken är därför att stärka skyddet så att sparare inte riskerar att bli av med sina insättningar.
Fredrik Pettersson är jurist och arbetar till vardags som vägledare på Konsumenternas bank- och finansbyrå. Han menar att stiftelsen vanligtvis avråder från att ha pengarna hos inlåningsföretag utan bankgaranti. Samtidigt ser han att det hade kunnat finnas en annan lösning än totalförbud.
– Man kan tycka att det är förmynderi. Jag har suttit och läst igenom alla remissyttranden som har inkommit under den här processen. Det har gått ut till 30 aktörer, och en del skriver bara att man ”tillstyrker beslutet” utan vidare förklaring.
– En del instanser har upplevt att det redan har funnits ett konsumentskydd i och med insättningsgränsen på 50 000 och att inlåningsföretagen fyller sin funktion. Akelius var till exempel ett väldigt stabilt bolag, säger Fredrik Pettersson.
Bertil Paulsson menar att det står klart och tydligt på bland annat 4spars hemsida att inlåningsföretaget inte har någon bankgaranti.
– Folk måste veta vad bankgaranti innebär. Jag vet vad det betyder och det borde vara upp till mig att ta den risken. 4spar har funnits i tolv år, så jag anser att risken är ganska liten att verksamheten går omkull. Men skulle de göra det så förlorar jag ändå inte jättemycket pengar.
Han ser det heller inte som ett alternativ att vända sig till börsen.
– Där måste du hänga med och det intresset har inte jag. Det om något är verkligen att riskera mycket, särskilt i coronatider, säger han.
I dag har han tagit ut alla pengar från 4spar. Att kunna finansiera de framtida drömmarna känns mer avlägset än någonsin, förklarar han.
– Jag hade planerat att göra en påkostad Europakryssning, men nu känns det ju svårt när pengarna inte växer lika snabbt på kontot. För de som inte vill spara i fonder utan i stället vill ha ett traditionellt sparande finns det nu inga möjligheter, säger han.

Johanna Sundbeck
johanna.sundbeck@dn.se

FAKTA. INLÅNINGSFÖRETAGEN
I dag finns 35 stycken inlåningsföretag registrerade i Sverige. Av dessa är det enbart aktiebolagen som omfattas av förbudet.
De flesta aktörer som har inlåningsverksamhet men saknar insättningsgaranti är ekonomiska föreningar, som exempelvis HSB. De omfattas inte av förbudet.

De omfattas av förbudet

- 4spar Aktiebolag.
- Agenta Advisors AB.
- Akelius Spar Aktiebolag.
- APP Spar AB.
- Swespar AB.
- Upplandsspar AB.
- ViaSpar Finans AB.

De omfattas inte av förbudet

- Samtliga av HSB:s 21 regionala föreningar.
- Kriminalpolisens Sparkassa ekonomisk förening.
- OK:s sex ekonomiska föreningar.

Ovanstående föreningar undantas från förbudet på grund av att de är kooperativa verksamheter som ska tjäna människors behov av konsumtionsvaror och bostäder, enligt regeringen.

Källa: Finansinspektionen och regeringen

Sparekonom tipsar om andra konton

När de riskfyllda räntekontona försvinner finns det andra alternativ.

– Ingen storbank erbjuder i dag ränta på sina rörliga sparkonton så det är nischbankerna som gäller, säger sparekonomen Christina Sahlberg.

I januari blir sparkonton utan insättningsgaranti ett minne blott. Konsumentskyddet ska stärkas på inlåningsmarknaden, därför ska denna typ av verksamhet i fortsättningen drivas av banker.

Bland de största inlåningsbolagen är 4spar och Akelius Spar som tillsammans har tiotusentals kunder.

Bolagen som erbjuder sparkonton utan insättningsgaranti får fortsätta med dessa under hela nästa år, men senast vid årsskiftet 2021–2022 ska bolagen vara avvecklade.

Beslutet grundar sig i att det inte finns någon insättningsgaranti om företaget går i konkurs. Det innebär att privatpersoner kan förlora sina besparingar.

Om man har haft pengar på dessa konton så tycker Christina Sahlberg, sparekonom på Compricer, att man nu i stället ska leta efter sparkonton med insättningsgaranti och med en bra ränta.

– Ingen storbank erbjuder i dag ränta på sina rörliga sparkonton så det är nischbankerna som gäller. Och

eftersom de har insättningsgaranti så är de lika säkra som storbankerna, säger hon.
Ytterligare ett alternativ är att titta på bundna sparkonton om man är säker på att man inte behöver pengarna på ett tag. Då kan man få en lite högre ränta, menar hon.
– Har man haft pengar, som man vill riskera för möjlighet till bättre avkastning på dessa högriskkonton, så tycker jag att man ska investera i globala indexfonder på börsen. Historiskt har dom avkastat runt 7 till 8 procent per år i genomsnitt, men man måste vara beredd på att ibland går de ner, ordentligt, säger Christina Sahlberg.
Pengar du kan behöva inom tre år ska däremot sitta på ett sparkonto med ränta, menar hon.
Johanna Sundbeck
johanna.sundbeck@dn.se
FAKTA. SJU SPARKONTON SOM GER MINST 0,85 PROCENT RÄNTA.
Nordiska Flex Plus: 0,90%
Klarna Flex: 0,85%
Sevenday Bank sparkonto: 0,85%
Penser Spar Rörlig: 0,85%
Northmill Bank: 0,85%
Komplett Bank ASA: 0,85%
PRA Spar: 0,85%. . 20 ddecember

20 dcember

”Paketet var menat att explodera”

En sprängkapsel i ett paket briserade på Postnords postterminal i Årsta i södra Stockholm på fredagskvällen. Polisen rubricerar händelsen som grovt olaga hot.
– Paketet var menat att explodera. Å andra sidan var det inte så farligt att en människa skulle ha dött om det exploderade vid hanteringen, säger Mats Almquist, vakthavande befäl på Stockholmspolisen.
Larmet kom in klockan 21.17 på fredagskvällen från Postnords postterminal i Årsta i södra Stockholm. Enligt polisen exploderade ett paket under en postsortering.
Skadorna var begränsade till själva paketet. Ingen brand uppstod och det interna brandlarmet utlöstes inte, enligt räddningstjänsten. Postnords ungefär 120 terminalarbetare utrymde byggnaden efter händelsen.
– Ingen sorteringsmaskin är skadad, vad jag förstår, så det är ingen påverkan på vår personal eller våra verktyg. Sen tappar vi lite tid här för polisens utredning men det kommer vi säkert kunna hämta igen. Det är lite tidigt att säga om det blir någon

försening, säger Anna Kjellander, presstalesperson på Postnord.
Bombtekniker har undersökt den skadade försändelsen. Det handlar om en sprängkapsel som briserat inuti ett paket, säger Ola Österling vid Stockholmspolisen.
Händelsen rubricerades först som allmänfarlig ödeläggelse. Senare ändrades den till grovt olaga hot. Paketet var menat att explodera, enligt polisen. Däremot var explosionen inte så kraftig att den hade varit livshotande.
Enligt polisen finns det så pass mycket kvar av paketet att man kan se vem det var adresserat till.
– Personen är identifierad och vi har en god lägesbild över händelseförloppet. Jag kommer däremot inte svara på om vi varit i kontakt med mottagaren, säger Ola Österling, som inte vill gå in på motivet bakom gärningen med hänvisning till förundersökningssekretess.
Ingen har frihetsberövats efter händelsen. Polisen försöker nu identifiera avsändaren till paketet.
– Vi utesluter ingenting, men ingenting tyder på att det kommer hända igen. Det finns inget skäl till oro på postterminalen, säger Ola Österling.
Fredrik Samuelson
fredrik.samuelson@dn.se
Gustav Olsson gustav.olsson@dn.se

Polisens agerande utreds efter att man dog i arrest

En man som satt i polisarresten i Norrköping hittades livlös strax före klockan 06 på söndagsmorgonen. Han fördes med ambulans till sjukhus, men hans liv gick inte att rädda, uppger polisen på sin hemsida.
När mannen hittades i arresten påbörjade polisanställda upplivningsförsök och ambulans tillkallades omedelbart. Mannen fördes till sjukhus, men hans liv gick inte att rädda och läkare förklarade honom avliden.
Varken polisen eller Åklagarmyndigheten vill uppge varför mannen var frihetsberövad eller hans ålder.
– Det är så väldigt känsligt när folk avlider i våra arrester och det sedan ska utredas av åklagare, därför har vi kommit fram till att vi inte ska lämna ut några mer uppgifter. Av respekt till den avlidne, anhöriga och med tanke på utredningen överlämnar vi till särskilda åklagarkammarens presstjänst, säger Thomas Agnevik, presstalesperson vid Polisen i region öst.
Har ni haft uppsikt över mannen under natten?

– Det är sådant som åklagaren kommer att utreda och som jag inte kan gå in på, säger Thomas Agnevik.
En förundersökning om tjänstefel inleddes tidigt på morgonen av åklagare på särskilda åklagarkammaren.
TT 21 december

Polis knivskuren vid insats

En polis har knivskurits i samband med en polisinsats på Hisingen i Göteborg. Polisen larmades om ett större bråk strax efter klockan 23 på lördagen och skickade flera enheter till platsen.
– Under insatsen har vi en polisman som blir angripen av en gärningsman med kniv. Han skadas, och förs till sjukhus med allvarliga men inte livshotande skador, säger Magnus Nordqvist vid polisen.
En man i 20-årsåldern har gripits och kniven har tagits i beslag.
TT 21 december

Filmade spya – döms för brott

En 18-årig man i Gävle får böta för att ha filmat en annan man som kräktes i en soffa på en fest, rapporterar Gefle Dagblad. Filmklippet publicerades på sociala medier-plattformen Tiktok, och sågs av omkring tusen personer.
Mannen som filmades fick höra talas om videon och polisanmälde händelsen. 18-åringen döms av tingsrätten till dagsböter på 2 000 kronor och skadestånd på 5 000 kronor för olaga integritetsintrång.
TT 21 dcember

Livstidsdom för mord i Härnösand står fast

Hovrätten för nedre Norrland fastställer tingsrättens dom mot den 23-årige man som dömts till livstids fängelse för mord i Härnösand tidigare i år.
Händelserna utspelade sig natten till den 11 maj i en lägenhet i Härnösand. Mannen dömdes för att ha knivmördat en man som befann sig i lägenheten, samt för att ha våldtagit en kvinna i lägenheten två gånger under hot. Han dömdes även för att ha försökt misshandla en man som kom till lägenheten under natten.
TT. 22 december

22 december

Nätverk kan ligga bakom stölder av tankkort

Tankkort har stulits ur hundratals företagsbilar i Västmanland, Uppsala och Gävleborg. Polisen misstänker att stölderna är organiserade.

Senast på måndagsmorgonen upptäcktes en ny stöld i Västerås. Det var personal från ett företag som ringde och berättade att det har varit inbrott i två av företagets bilar. Sidorutorna var krossade och tankkorten borta. Sammanlagt har omkring 300 företagsbilar drabbats av liknande stölder mellan 23 oktober och 15 december, uppger polisen. Gärningsmännen krossar rutorna och stjäl tankkort, serviceböcker och pinkoder. Tankkorten används sedan på obemannade bensinstationer.

– Allt tyder på ett finns ett nav av lokala kriminella nätverk i Västmanland som ligger bakom de här brotten, säger Jonas Eronen, presstalesperson vid polisen i Uppsala.

TT

Infratruktur hanteras av infrastruktur-departementet. Med digitalisering och energi

Sida	Inrikes ariklar i kapitel 3:
437	Riksdagen och politiska partier
462	Statsrådsberedningen och statsministern
471	Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.
486	Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet
506	Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
513	Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
600	Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
659	Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.
676	Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
681	De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.
697	Myndigheter - 716

Infrastruktur-departementet

Infrastrukturdepartementet ansvarar för frågor som rör transporter och infrastruktur, digitalisering och it, postfrågor samt energifrågor.

Områden

Områden

- **Digitaliseringspolitik**
- **Energi**
- **Transporter och infrastruktur**

Om Infrastrukturdepartementet

Relaterad navigering

- **Infrastrukturdepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Organisation**
- **Kontakt**

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Tomas Eneroth
Infrastrukturminister

Anders Ygeman
Energi- och digitaliseringsminister

Genvägar

Genvägar

- **Nationell infrastrukturplan 2018-2029**
- **Nationell godstransportstrategi**
- **Digitaliseringsstrategin**
- **Infrastrukturdepartementet på twitter**
- **Transportsektorn elektrifieras**

Aktuellt från Infrastrukturdepartementet

Tomas Eneroth

Infrastrukturminister
Infrastrukturdepartementet
"Vi bygger Sverige. För att klara klimatet och för att jobben ska bli fler investerar vi i infrastruktur. Vi gör den största järnvägssatsningen i modern tid och satsar på ny konkurrenskraftig teknik. Det är nu det händer!"

Tomas Eneroths områden

- **Transporter och infrastruktur**

SW . 654 Telekommunikationsverksamheter.
SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.

Anders Ygeman

Energi- och digitaliseringsminister
Infrastrukturdepartementet

Anders Ygemans områden

- Digitaliseringspolitik
- Energi

SW . 651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning.
SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.
SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.
SW 66/68 Tillverkning av varor.
SW 66 Tillverkning av kemivaror od.
SW 67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
SW 68 Tillverkning av komplexvaror.
SW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.
SW 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)

21 december

Huggsexan om den gröna elen ställer alla prognoser på huvudet

Om ekonomins hjul ska snurra även i framtiden måste det bli på el. Men det behövs mycket kraft när den tunga industrin ska ställa om och transporterna elektrifieras.
Ingen vet hur ekvationen ska gå ihop. Och ingenstans är frågan mer brännande än på Gotland.

För Andreas Wickman i Burgsvik tog historien om den gotländska vindkraften sin början för 40 år sedan.
– Jag fick låna ett litet vindkraftverk, tillverkat av Tudor i Sundbyberg, som räckte till ett par, tre glödlampor, säger han till DN.
Det var slutet av 1970-talet och vindkraftspionjären Andreas Wickmans eget behov – Gotlandsgården dit han flyttade hade aldrig anslutits till elnätet – sammanföll med en viktig utveckling. Oljekrisen hade väckt intresset för alternativ energiteknik.
Mätningar visade att Näsudden på södra Gotland var perfekt för vindkraft. Ön blev först med att fånga vinden både på land och till havs. Lokala samfälligheter och bolag drev på.
I dag är ön till hälften självförsörjande på el.
Gotland står samtidigt inför nya dilemman. Nätet räcker inte till.
– Vi har haft väldigt mycket avbrott under senare tid, säger Andreas Wickman.
Cementa i Slite är en av öns stora arbetsgivare och efter SSAB i Luleå landets största utsläppare av koldioxid. Här ska produktionen ställas om.
– Det är väldigt viktigt för cementindustrin att hitta en väg fram för koldioxidavskiljning. Vår ambition är att ha en fullskalig infångningsanläggning på Gotland år 2030, säger Karin Comstedt Webb, nordisk hållbarhetschef på Heidelberg group som äger Cementa.
Haken är att en sådan anläggning, där koldioxiden ska skiljas från rökgaserna, komprimeras och sedan skeppas till Norge med båt, kommer att kräva stora mängder el.
– I dag har vi ett effektuttag på 45 megawatt, och det kommer att öka till uppemot 200. Men den installerade totala effekten på Gotland är bara 180 megawatt i dag, säger Karin Comstedt Webb.
Den gotländska ekvationen är tillspetsad. Brister och flaskhalsar – och möjligheter – märks extra tydligt.

– Vind och sol är det som vi i huvudsak kan producera storskaligt här. Det finns utpekade områden som kan ge uppåt tre terawattimmar per år, säger Andreas Wickman.
De tre terawattimmarna skulle räcka mer än väl för öns behov. Men industrin behöver en stabilitet som den lokala vindkraften inte kan garantera.
Och så har vi frågan om kablarna. Två högspända likströmskablar som ligger på Östersjöns botten begränsar både införseln och – när vindförhållandena är goda – utförseln av el till fastlandet. Det blir stopp åt båda håll, förklarar Andreas Wickman. Vindkraften kommer inte ut, och industrin får inte tillräckligt in. Inom kort väntas beslut från Svenska kraftnät om en tredje förbindelse.
– Vi behöver göra investeringar i vår verksamhet. Men det måste också göras förstärkningar i det lokala nätet, och transmissionskablarna till fastlandet behöver komma på plats. Om någon av de här delarna faller, då blir cementindustrins omställning svår att fullfölja, säger Karin Comstedt Webb.
Utmaningarna på ön är samtidigt en spegling av den fråga som hela Sverige står inför: Om Sverige ska vara klimatneutralt till 2045 – räcker elen till allt som ska ställas om?
I branschorganisationen Energiföretagens rapport ”Färdplan för fossilfri konkurrensens” finns en prognos över elbehovet i Sverige fram till år 2050. Den innebär en ökning till 190 terawattimmar, mot runt 140 för det år när prognosen gjordes – 2018.
– Den skulle ju ha sett helt annorlunda ut om vi gjorde den i dag. Då trodde fordonsbranschen inte på eldrivna lastbilar, då fanns inte LKAB:s nya projekt som kräver 55 terawattimmar, och inte heller planerna på uppemot 30 terawattimmar i bland annat kemisk industri i Västsverige.
Det säger Per Holm, klimatansvarig på Energiföretagen, som samlar elproducenter och nätägare, och fortsätter:
– Det blir ju verkligen killgissningar här, men det kan ju handla om ytterligare uppemot 100 terawattimmar. Fast man ska komma ihåg att detta bygger på olika aktörers planer, vi vet ju inte hur det verkligen blir. Kommer era medlemmar att klara det?
– Det är inte bara produktionen som ska fungera, vi måste ha ett robustare elnät på plats, det är nog ett större problem. Vindkraften kommer att öka ännu mer. Men om vi ska få fram så mycket el så är troligtvis en livstidsförlängning av kärnkraften en viktig pusselbit. Den fungerar även när vinden mojnar, säger Per Holm.
Energiföretagen vill ha en bättre elmarknad och elnätsreglering, för att branschens aktörer ska våga göra investeringar ”som håller i 30–50 år”. Man

poängterar också att ett fossilfritt Sverige förutsätter att ”efterfrågan följer efter”:
– Vår industri är globalt konkurrensutsatt, om man ska våga investera måste man tro på att kunderna vill ha varorna. Om världen köper SSAB:s fossilfria stål är vi hemma – annars hamnar produktionen i länder där man inte betalar för sina utsläpp, säger Per Holm.
En central aktör i den svenska omställningen är Energimyndigheten, bland annat genom forskning om förnybara energikällor och smarta elnät och stöd till ny energieffektiv teknik. Generaldirektören heter Robert Andrén:
– Det händer väldigt mycket just nu, så prognosmakandet blir svårare. Samtidigt är debatten ibland högljudd, det talas om att det kommer att bli akut elbrist och man pekar finger åt andra att fixa situationen. Vi bör i stället kroka arm på alla samhällsnivåer för att komma fram till vad vi ska använda elen till.
Hur menar du?
– Vi måste bland annat enas om hur vi kan modernisera elnäten och diskutera om och hur man ska subventionerar vissa energislag. Men det handlar också om att ha elpriser som ger ett eftertänksamt beteende – så är det knappast i dag.
Kommer den gröna elen att räcka till?
– Det tror jag. Det stora som sker är ökningen av vindkraft men vi vet ju också att vi under decennier framöver har så kallad planerbar el från vatten- och kärnkraft. Så vi kan ställa om på ett kontrollerat sätt, och då hittar vi också nya lösningar.
Under 2019 var svensk elproduktion – och export – rekordhög. Samtidigt poängterar Robert Andrén att klimatomställningen också handlar om effektivisering.
– Vi ser allt fler tekniska lösningar där man utnyttjar energin smartare. Och faktiskt är det så att vi i Sverige har minskat vår elanvändning de senaste två åren, även i industrin.
Energiföretagens Per Holm pekar på att det måste bli enklare att planera och genomföra nya elprojekt:
– Vi vill ha snabbare tillstånd för vindkraft, där det ibland finns mycket lokalt motstånd, säger han.
Den konflikten känner inte Andreas Wickman igen från Gotland:
– Här är det gotländska företag som äger andelar i vindkraften. Det kan göra en radikal skillnad.
Gotlänningarna känner sig inte påhoppade av exploatörer som kommer utifrån, de har haft ekonomisk nytta av satsningarna.

Hans Strandberg
hans.strandberg@dn.se
Carl Johan von Seth
carljohan.vonseth@dn.se

Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

Sida	Inrikes ariklar i kapitel 3:
437	Riksdagen och politiska partier
462	Statsrådsberedningen och statsministern
471	Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.
486	Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet
506	Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
513	Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
600	Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
659	Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.
676	Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
681	De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.
697	Myndigheter - 716

Socialdepartementet

Socialdepartementet ansvarar för frågor som rör samhällets välfärd. De handlar om att främja människors hälsa och samtidigt se till att sjuka får den vård de behöver. De omfattar försäkringar för att människor ska vara ekonomiskt trygga när de är sjuka, äldre eller när barnen är små. Frågor om individ- och familjeomsorg, stöd till personer med funktionsnedsättning och äldreomsorg ingår också. Dessutom arbetar departementet med rättigheter för personer med funktionsnedsättningar och med frågor om premiepensionssystemet.

Områden

Områden

- **Folkhälsa och sjukvård**
- **Funktionshinder**
- **Socialförsäkringar**
- **Socialtjänst inklusive äldreomsorg**

Om Socialdepartementet

Relaterad navigering

- **Socialdepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Kontakt**
- **Överenskommelser inom sjukvård och omsorg**

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Lena Hallengren
Socialminister

Ardalan Shekarabi
Socialförsäkringsminister
Genvägar

Genvägar

- Statens budget
- För äldre, sjuka och vård- och omsorgspersonal med anledning av covid-19
- Åtgärder på socialförsäkringsområdet med anledning av coronaviruset
- Statens överenskommelser med SKR
- Brexit och EUs framtida relation med Storbritannien
- Trygghet och livskvalitet för äldre
- Hållbara pensioner
- Vård i rörelse 2020
- Prenumerera på nyheter från regeringen

Aktuellt från Socialdepartementet

Lena Hallengren

Socialminister
Socialdepartementet
"Vården och omsorgen ska funka, oavsett vem du är eller var i landet du bor. Det ser jag som min viktigaste uppgift de kommande åren. Det är en fråga om trygghet, svenska folket förväntar sig vård och omsorg av den allra högsta kvaliteten. Och det ska vi leverera."

Lena Hallengrens områden

- Folkhälsa och sjukvård
- Funktionshinder
- Socialtjänst inklusive äldreomsorg

SW . 7951 Sociologi. Socialvård..
SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.

SW 61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks.
SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.

Ardalan Shekarabi

Socialförsäkringsminister
Socialdepartementet
”De som varit med och byggt landet genom sitt arbete har lagt grunden för vår gemensamma välfärd. De har rätt till en trygg ålderdom. Därför är höjda pensioner min främsta prioritering.”

Ardalan Shekarabis områden

- **Socialförsäkringar**
- **Spelpolitik**

SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.
SW . 646 Personlig hygien o d, klädvård (utom tvätt o d)
umgänge o d
SW . 647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster o utgifter mm.

krisinformation.se

Nya skärpta nationella råd

Från och med den 14 december gäller skärpta nationella föreskrifter och allmänna råd om allas ansvar att förhindra smitta av covid-19. Alla i samhället, både individer och verksamhetsansvariga, har en skyldighet att vidta åtgärder för att förhindra smittspridning. Det gäller också vid firande av högtider.

DELA INNEHÅLLET PÅ DENNA SIDA:
Twitter Facebook E-post

Du har ett personligt ansvar för att skydda dig själv och andra mot spridningen av covid-19. Särskilt viktigt är att du skyddar personer i riskgrupper mot smitta. Från och med 14 december är du skyldig att:

Stanna hemma vid symtom

- Har du symtom på covid-19 ska du stanna hemma. Du rekommenderas även att testa dig för pågående infektion.

- Läs mer om hur du ska agera om du eller någon i hushållet har symtom eller blivit smittad av covid-19 här.
-

Begränsa nya nära kontakter

- Samlas aldrig fler än åtta personer samtidigt.
- Umgås bara med personer du normalt träffar, personer du bor med eller några få vänner och närstående utanför hushållet.
- Håll alltid avstånd till andra personer du träffar. Umgås helst utomhus.

Hålla avstånd till andra och undvika platser med trängsel

- Håll alltid avstånd till andra människor. Det gäller både inomhus och utomhus.
- Undvik platser som butiker, köpcentrum och kollektivtrafik om det är trångt.
- Handla ensam och vistas inte i butiker under längre tid än nödvändigt.
-

Resa på ett så smittsäkert sätt som möjligt

- Undvik kollektivtrafik och andra färdmedel där det inte går att köpa platsbiljett.

- Undvik att träffa nya kontakter under resan och på resmålet.
- Säkerställ att du kan isolera dig på ditt resmål eller kan ta dig hem utan att smitta andra om du får symtom på covid-19.
-

Arbeta hemifrån så ofta du kan

- Kom överens med din arbetsgivare om att arbeta hemifrån när detta är möjligt.
- Om du måste åka till arbetet bör du anpassa dina arbetstider så du kan undvika trängsel i kollektivtrafiken och på arbetsplatsen.
-

Hålla en god handhygien

- Tvätta händerna regelbundet och noggrant med tvål och vatten.
- Tvätta alltid händerna före måltid och efter toalettbesök samt när du befunnit dig i offentliga miljöer.
-

Vara försiktig när du besöker personer som är 70+ eller tillhör en riskgrupp

- Var extra noga med att följa alla råd och rekommendationer. Folkhälsomyndigheten har information om hur du kan umgås på ett säkert sätt.
- Besök på äldreboenden ska ske under säkra former. Följ boendets besöksrutiner.

- Om du haft covid-19 under våren är det inte säkert att du fortfarande har en mindre risk att smittas och att smitta andra.
-

Läs mer

- Om ditt personliga ansvar i "Folkhälsomyndighetens föreskrifter och allmänna råd om allas ansvar att förhindra smitta av covid-19".
- Om hur du kan umgås och resa smittsäkert under jul och nyår på Folkhälsomyndighetens webbplats.
- Om hur du kan skydda dig själv och andra på Folkhälsomyndighetens webbplats.

SMITTSÄKERHET. 20 december

Munskydd i t-banan – ja och hurra

Så är det kaos i huvudstadens kollektivtrafik. Igen. Just när smittspridningen är som störst. Trafiken beräknas flyta normalt först i slutet av helgen. Storstockholms lokaltrafik, SL, kan kanske inte rå för att den här sortens problem uppstår. Däremot borde företaget göra mer för att motverka trängsel just när det är så viktigt att hålla avstånd, det har påpekats sedan i våras.

Men ännu viktigare är den åtgärd som regeringen nu, sent omsider, presenterar: att uppmuntra folk att använda munskydd. Allt fler anser också att detta rentav borde vara ett krav i offentliga miljöer, visade DN/Ipsos nya mätning i fredags. Än vetenskapen? Vad säger den?

Många – däribland Världshälsoorganisationen, WHO – har länge pekat på de studier som säger att munskydd gör skillnad. För de kanske inte hindrar folk från att få in virus i andningsorganen – men däremot från att sprida smittan vidare till andra.

Tyvärr har det gått prestige i saken. Och det är förstås aldrig bra när någon investerar sin identitet i att ”ha rätt” i en viss fråga. Men särskilt olyckligt blir det när denne någon är den institution som råder över hela Sveriges strategi på ett område som är helt nytt och där vi fortfarande lär oss, där man måste kunna ändra sig fort.

Det är sorgligt att Folkhälsomyndigheten inte velat tillstyrka munskydd förr, utan tvärtom in i det sista motsatt sig denna enkla åtgärd. För vad hade vi att förlora på att uppmuntra människor att, så att säga, ha både livrem och hängslen på sig? Det finns nackdelar med att ta det säkra före det osäkra, givetvis. I värsta fall står man där och har gjort något småjobbigt i onödan.

Men i bästa fall slipper man – mot en minimal investering – tappa byxorna alldeles, eller i klartext: Det finns en chans att vi med hjälp av munskydd kan rädda liv.

Därför är det rätt att rekommendera dem.

Lisa Magnusson
lisa.magnusson@dn.se

CORONAPANDEMIN 20 december.

Vaccinsamordnaren kritisk mot läckta priser: ”Det är olyckligt”

Sekretessbelagda prisuppgifter ur EU:s vaccinavtal har offentliggjorts av en belgisk minister. Sveriges vaccinsamordnare Richard Bergström är kritisk och menar att agerandet försämrar unionens förhandlingssits med läkemedelsföretagen.

– En viss transparens är absolut nödvändigt. Men enskilda prisuppgifter skadar bara förhandlingarna, säger han till DN.

Det var på fredagskvällen som den belgiska utrikeshandelsministern Eva De Bleeker gick ut med uppgifter om vad EU betalar per vaccindos till de sex läkemedelsföretag man har avtal med.

Sveriges vaccinsamordnare Richard Bergström vill inte kommentera enskilda prisuppgifter, men är kritisk till De Bleekers beslut att publicera uppgifterna.

– Jag tycker att det är olyckligt. Det hjälper oss inte i förhandlingarna och jag ser inte poängen med att göra det här, säger han.

Hur påverkar det är ert förhandlingsläge?

– Det hjälper inte, men det är inte heller katastrof. Nu har vi sex avtal och vi har kommit ganska långt med andra företag gällande priser. Hade det kommit tidigare hade det varit värre.

Samtidigt understryker Richard Bergström att frågan om vad EU betalar för vaccinen är legitim, inte minst med tanken på att det i början av pandemin spekulerades om priser uppemot tio gånger så höga som i EU:s faktiska avtal.

– Men det ligger i sakens natur att många sådana här förhandlingar inte kan vara transparenta, åtminstone inte inledningsvis. Vi pratar fortfarande med flera olika företag och om uppgifter om vad andra betalar kommer ut kanske vi får sämre priser. Det är därför vi har varit så hemlighetsfulla hittills, säger Richard Bergström.

Över tid kommer alla detaljer om köpavtalen att offentliggöras, säger han.

– När upphandlingarna väl är färdiga är det inga problem att tala om vad vi betalar.

Tidigare har Richard Bergström gått ut med vad den totala vaccinkostnaden kommer att bli för Sverige – mellan 1,2 och 1,5 miljarder kronor.

I snitt kommer vaccinationerna att kosta 150 kronor per person. Med tanke på att förhandlingar fortfarande pågår är det att vara tillräckligt transparent, menar han.

– Exakt vad varje leverantör får är intressant för de i branschen, men så länge allmänheten känner sig trygg i det totala utlägget räcker det. När jag nämner siffran 150 kronor säger alla jag träffat: 'Oj vad billigt', säger Richard Bergström.

Enligt de läckta uppgifterna är det dyraste vaccinet nästan tio gånger dyrare än det billigaste bland företagen EU har avtal med. Trots att han inte vill gå in på enskilda priser bekräftar Richard Bergström att det förekommer en variation i kostnaderna.

Den grundar sig främst i olika företagens agerande under pandemin – inte faktiska tillverkningskostnader, menar han.

– Några företag säger rent ut att de inte ska tjäna några pengar på vaccinet under pandemin. Vi har Astra Zeneca och Janssen som i princip har hur mycket pengar som helst. De kan göra de investeringarna som krävs och behöver inte ha samma pengaflöde. Andra företag är i en annan situation. Då blir priset högre.

Både Pfizer/Biontech och Modernas vaccin är framtagna med ny så kallad mRNA-teknik. Enligt de läckta uppgifterna är företagens vaccin också de dyraste som EU avtalat om, med 121 respektive 149 kronor per dos. För Astra Zeneca är kostnaden bara 18 kronor.

Är mRNA-vaccinen dyrare?

– Vaccintekniken spelar mindre roll. Det är så klart inte billigt att tillverka vaccin, men det är inte vad som är det avgörande. Det är företagens situation och affärsmodell som avspeglas i priserna snarare än tillverkningskostnader.

Gustav Olsson
gustav.olsson@dn.se

FAKTA. EU:S VACCINPRISER

Kostnader per vaccindos för EU, enligt de offentliggjorda uppgifterna.

Astra Zeneca: 18 kronor
Johnson & Johnson: 70 kronor
Sanofi: 75 kronor
Curevac: 101 kronor
Pfizer/Biontech: 121 kronor
Moderna: 149 kronor

Omställningsstödet förlängs efter finansministerns löfte

Finansminister Magdalena Andersson (S) har utlovat mer stöd till företag som lider under pandemin.
Nu förlängs omställningsstödet med ytterligare två månader – och likviditetsstödet tidigareläggs med knappt en månad.
Omsättningsstödet, som är ett direktstöd till företag som ska ersätta förlorad omsättning, förlängs med januari och februari, efter en överenskommelse mellan regeringen och samarbetspartierna C och L, skriver Regeringskansliet i ett pressmeddelande. Stödet betalas ut till företag som har minst 30 procents lägre omsättning jämfört med samma månader i fjol.
TT. 20 december

Tillfälliga pandemilagen kan komma tidigare

Den nya tillfälliga pandemilag som regeringen planerar kan komma att börja gälla redan i mitten av januari.
Alla riksdagspartier har fått en fråga som bland annat innebär att beslut ska tas av riksdagen under juluppehållet, rapporterar Sveriges Radio Ekot som talat med socialminister Lena Hallengren (S).
Regeringen har inte de verktyg och lagstöd som behövs för att hejda smittspridning genom att exempelvis begränsa och stänga ned verksamheter som inte omfattas av ordningslagen. Det kan handla om köpcentrum, butiker och kollektivtrafik.
TT 20 december

CORONAPANDEMIN 20 december.

Helgdagarna kan bli utmaning för bårhusen

Antalet avlidna i Stockholm de senaste veckorna har varit lägre än Region Stockholms prognoser. Bårhusen är knappt halvfulla. Trots det ska alla som avlider placeras i så kallade bisättningssäckar från och med dagen före julafton – av logistiska skäl.

De stundande jul- och nyårshelgerna kommer – som alltid – att bli en utmaning för bårhusen i Region Stockholm. Då inga begravningar sker stannar kistläggning och avhämtning av de avlidna från bårhusen upp, ett problem även utan en pandemi.

Man fruktade att läget skulle bli akut efter att smittspridningen ökat i Stockholm. Samtliga krisplaner som sattes i verket under våren har aktiverats, men inför helgerna är mer än hälften av platserna på regionens bårhus lediga. Det innebär att det finns kapacitet för att omhänderta fler om det skulle behövas.

Region Stockholm följer via en samordningsgrupp utvecklingen när det gäller hanteringen av de avlidna mycket noga dag för dag. Detta görs i ett tät samarbete med bårhusen, begravningsbranschen, trossamfunden, Svenska kyrkan, kyrkogårdsförvaltningen och krematorierna. Detta sker även i samverkan med Länsstyrelsen.

Man har nu beslutat att från och med den 23 december ska samtliga avlidna – med eller utan konstaterad covid – åter läggas i så kallade bisättningssäckar. Beslutet gäller fram till den 6 januari.

Orsaken är att man i regionens samverkansgrupp – trots att man i dagsläget bedömer att det finns breda marginaler när det gäller bårhusplatserna – vill ta det säkra före det osäkra.

– Om det skulle uppstå en krissituation får vi en säkrare och värdigare hantering av de avlidna om de ligger bisättningssäckar. Blir det kris kommer vi eventuellt att tvingas till omflyttningar av de avlidna, detta för att ingen ska riskera att inte förvaras på fel sätt, säger Claes Ruth, funktionschef på Karolinska universitetssjukhuset.

För Region Stockholm är det viktigt att hanteringen är likvärdig i hela länet. Man har också beslutat att visning av avlidna ska erbjudas på alla bårhus. I de fallen öppnas säckarna och bårhuspersonalen bäddar om de avlidna på ett sätt som gör att säckarna inte syns. Det är ett förfarande man redan har praktiserats under året.

Alla personal vid bårhusen har också beordrats att arbeta samtliga helgdagar. Det är dock ännu oklart om

begravningsentreprenörerna kommer att kistlägga och hämta avlidna alla röda dagar. Det finns en risk att man här kommer i otakt, och att flödet stoppas upp.
– Det är viktigt att hämtningarna forsätter att ske skyndsamt. Vi har inte fått några indikationer på att begravningsentreprenörerna har någon annan uppfattning. I nuläget ser vi ingen fara, säger Ulf Lerneus, ordförande i Begravningsentreprenörernas riksförbund.
Kan begravningsbyråerna hämta finns det fortfarande gott om förvaringsplatser vid kyrkogårdarna och krematorierna, dit de avlidna som kistläggs kan tas.
– Vi upplever förstås att det är finare om den avlidne så snart som möjligt komma i kista, än att det blir överfullt på bårhusen, konstaterar Ulf Lerneus.
Regionen har också ett avtal med Begravningsbyråernas transporttjänst, BBT, som kan aktiveras när som helst. Man har även vidtagit andra åtgärder:
– Vi har provkört kylsystemen i det extra bårhus som byggdes upp strax innan påskhelgen samt sett till att kylsystemet vid Dalens sjukhus fungerar, allt för att vara beredda om det skulle uppstå en brist på platser, säger Claes Ruth.
I fredags var 926 av länets runt 1 674 bårhusplatser lediga och läget betraktas vara ”under kontroll”.
Ulrika By. ulrika.by@dn.se

Fakta. Bårhusplatser

Vid pandemiutbrottet hade man 1 100 tillgängliga bårhusplatser i region Stockholm. Det utökades snabbt till 1.726 platser under veckan kring påsk.
Några av de extra platserna har nu avvecklats. I dag finns det 1 674 tillgängliga platser samt möjlighet att direkt öppna 230 i det extra bårhuset i Solna samt 182 vid Dalens sjukhem och Bromma sjukhus. Av de tillgängliga platserna var 926 lediga i fredags.

20 december.

”Är det normalt att en åttaåring sexsurfar?”

De har upptäckt att deras åttaåring har surfat på ord som är kopplade till sex. Hur oroliga bör de vara? Och hur ska de prata med sitt barn på bästa sätt?

? Fråga:

Vi har nyligen upptäckt att vår åttaåring sökt på explicit material på nätet, med sökord som sex, nakna tuttar, hångel och liknande och vi blir såklart oroliga. Efter att ha gått igenom historiken ser vi att det har hänt vid två tillfällen de senaste två veckorna. Vi förstår att det är normalt att vara nyfiken, men är inte åtta år väldigt tidigt för att tänka på sådant?

Vi har pratat med hen och sagt att det är normalt att man funderar och är nyfiken men att internet inte är en plats för barn och att man kan få upp dåliga bilder, men att hen är välkommen att fråga oss eller andra vuxna hen litar på och att läsa exempelvis Kamratposten för att få svar på frågor. Hen skämdes väldigt mycket när vi upptäckte detta, trots att vi inte var skuldbeläggande.

Vi har även installerat barnskydd på telefon och padda. Skulle vi hanterat det på något annat sätt? Bör vi vara oroliga? Är det här normalt för en åttaåring?

! Svar:

Jag förstår er oro och att samtal om sexsurfande känns lite prematurt med ett lågstadiebarn. Men efter att ha fördjupat mig i forskningen är jag snarast böjd att gratulera. För åtta år är inte ovanligt tidigt för den här typen av aktivitet och det typiska för oss föräldrar är att vi är alldeles för sena på bollen med de här samtalen. Den ovälkomna överraskningen har alltså satt er på banan i tid.

Att vi tenderar att spara praten om blommor, bin och internets faror är inte så konstigt. I våra ögon är förstås åttaåringar oskyldiga små varelser som vi inte vill besudla med snaskigheter i onödan. Det är lätt att tänka att ”för tidigt” prat om sex, porr och vad som döljer sig på Youtube kan väcka den björn som sover och råka sätta griller i små huvuden. Och trots att vi skriver 2020 är vi ändå många som skruvar på oss inför såna här samtal.

Vad säger man ens och hur vet man vad som är för mycket information? Det finns alltså tusen ursäkter som förklarar varför de här samtalen tenderar att tas först när de oskyldiga små barnen redan på egen hand skaffat sig fullständig koll.

Och det är synd. För det saboterar inte förtroendet om vi råkar rodna och gå upp lite i falsett. Vi har alla skällt när vi borde varit visa och toleranta. Men det går att komma tillbaka, be om ursäkt och förklara sig.
Det är också synd eftersom barn faktiskt föredrar att ha just oss föräldrar som kunskapskälla i detta ämne. Dessutom verkar ett öppet samtalsklimat om blommor och bin främja ungas sexuella hälsa och glädje den dag det är dags för verklig sexuell praktik.
Egentligen är det lite konstigt att vi blir så stela inför de här praten eftersom vi är så frimodiga och ansvarstagande när barnen är mindre. Då beskriver vi minsann finessen med snoppar och snippor, förklarar hur barn blir till, vad de gjorde där på teven när vi bytte kanal, att mormor måste respektera om barnet inte vill kramas och allting annat om ”stopp min kropp” och kroppens funktioner. Kanske har det med oron att göra, att det blir svårare när barnen blir större. Nu är det ert barn som tagit taktpinnen i ämnet.
Men om jag får ge ett råd kring hur ni följer upp den här ”nakna tuttar-googlingen” så är det faktiskt att fortsätta prata precis så frimodigt som när barnen är små – fast med lite annat innehåll. Ta upp det här igen, ordna anletsdragen och bekräfta att många barn är nyfikna på sånt här.
Efter att ni, lite positivt, har ställt frågor om vad ert barn hört och vad hen är nyfiken på kan ni sen smyga in de avgränsningar (”vissa sidor är för vuxna”) som ändå finns kring detta ämne. Och sen håller ni samtalet levande. Eftersom all kunskap pekar på att den typen av öppenhet och kontinuerliga samtal är det som bäst rustar barn.
Sen är det också läge för nätkunskap. Att avfärda internet som olämpligt för barn lämnar barnet ensamt i en ocean av lockelser och faror. För hur många Kamratposten och böcker om kroppen er julklappssäck än rymmer så kommer andelen jämnåriga kompisar med egna mobiler att öka från ungefär 46 till 68 procent i samband med julklappsöppningen. Internet finns kort sagt överallt där barn är och just därför - behöver vi finnas med som deras stadiga vägvisare.
Att använda barnskydd och porrfilter känns förstås som ett rimligt sätt att skydda barn. Tyvärr har dock undersökningar visat att det saknar effekt. När forskare jämfört ungas beskrivningar av vad de gör online med föräldrarnas rapporter om filter så har de funnit noll korrelation.
Däremot tycker jag att det är bra att ert barn redan nu vet att ni har koll på sökloggen. För en åttaåring är det naturligt att föräldrar har koll medan det för en fjortonåring kan upplevas som ett integritetsbrott om man plötsligt börjar övervaka dem. Det är alltså lika bra att barn vänjer sig vid det tidigt.

Att barn märker att det är just skydd och inte kontroll som är avsikten är också viktigt när man ska bidra till ett tryggare liv på nätet. Att bygga tillit, trygghet och förtroende är avgörande om man vill skydda barn. För barn som vill kan göra saker i smyg på nätet, det är ett faktum och en del av självständighetsutvecklingen. Men har man en tillitsfull relation kan man åtminstone få hjälpa dem när något blir jobbigt.
Avslutningsvis vill jag kommentera er oro och er fråga om det här är normalt. För ja, det är normalt och antagligen den första av en rad överraskningar ert barn kommer ställa er inför. I stunden kan man bli perplex, få svindel och känna att ens lilla älskling är någon annan än man trodde. Men sen vänjer man sig, kommer in i matchen och hamnar i jämvikt igen. Tills det är dags för nästa överraskning.
På sätt och vis är det faktiskt till och med charmen med föräldraskapet (även om det inte känns så nu). Eftersom det innebär att barnen tar med oss på upptäcktsresor som vi själva inte riktigt tänkt hamna på. Och som därmed tvingar oss att möta oss själva på nya sätt. Så utmaningen för er är nu alltså – djupa andetag, sänkta axlar och jobba på en avspänd atmosfär kring sex och sånt.
”Orolig förälder”
Malin Bergström

SMITTSPRIDNING. 21 december

Självklart att jobba hemifrån

En del arbetsgivare är inte kloka. Trots att vi är mitt coronapandemins andra våg, med runt 8 000 döda, låter de inte medarbetarna jobba hemifrån.
Motivering? Det blir orättvist om inte alla kan göra det. Låt oss därför tala om orättvisa i coronapandemins spår.
Just nu covid-19-vårdas cirka 275 personer på intensivvårdsavdelningar runt om i landet. Antalet som får annan sjukvård räknas i tusental och coronaviruset bryr sig inte om rättvisa.
Äldre drabbas hårdare än yngre. Män mer än kvinnor. Och låginkomsttagare värre än höginkomsttagare.
I Stockholm är vårdbehovet historiskt högt. Därför tvingas regionen ställa in all planerad vård och exempelvis barnoperationer skjuts på framtiden. Även om det kan vara rimliga åtgärder är det inte säkert att ”rättvisa” är det första ordet som dyker upp i huvudet på den som har ont och nu tvingas vänta längre på en höftoperation.
Samma sak gäller sjukvårdspersonalen. Det är inte rättvist att intensivvårdssjuksköterskan Johan Eskander och hans kollegor ”krälar på golvet, dag ut

och dag in, medan folk fortfarande går ut och julhandlar”. Inte heller att deras julfiranden beror på hur pandemin utvecklas, när de har ett ovanligt hektiskt år med kort sommarsemester bakom sig.
På fredagen betonade regeringen vikten av att alla som kan jobbar hemifrån, och ett särskilt ansvar läggs på offentliga arbetsgivare, som borde ha tagit sitt ansvar för länge sedan.
Som Björn Ekmehag, förvaltningschef på Skånes universitetssjukhus, säger ligger bollen för att få ner antalet smittade hos allmänheten: ”Lyckas vi med det så ökar också möjligheterna för medarbetare inom sjukvården att vara lediga över jul och nyår”.
Det låter som den mest rättvisa lösningen. Alla gynnas om smittspridningen minskar.

Susanne Nyström
susanne.nystrom@dn.se

Allt fler skyddas inte fullt ut av socialförsäkringarna

Andel personer som har inkomster över taket i de olika socialförsäkringssystemen.

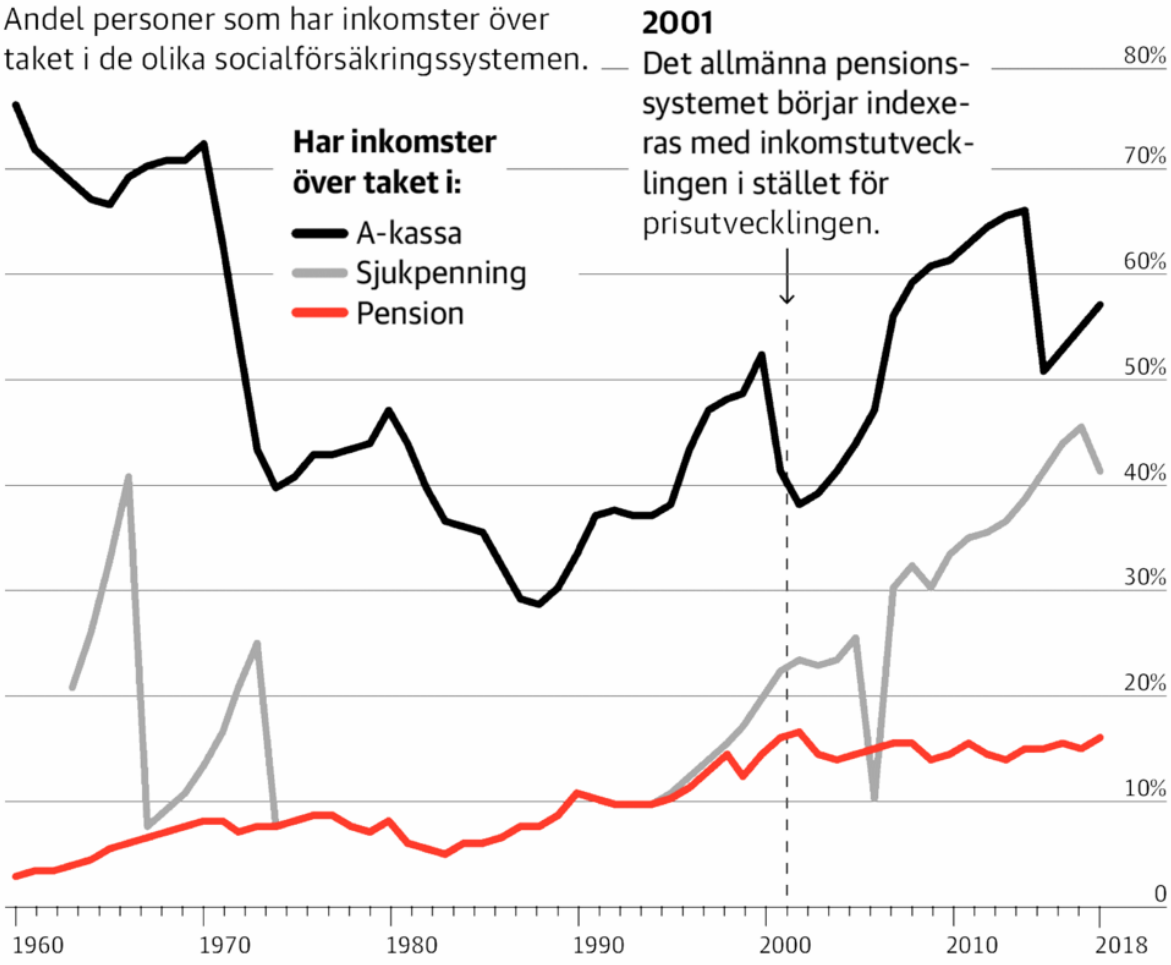

Grafik: DN Källa: Pensionsmyndighetens beräkningar

SOCIALFÖRSÄKRINGAR. 21 december

”Ingen vill tala om att Sverige inte längre är en välfärdsstat”

Företrädare för Sverige beskriver gärna vårt land som en välfärdsstat av nordisk modell. Det gäller oavsett deras politiska tillhörighet och sägs vara något eftersträvansvärt. Vi kan dock konstatera att Sverige de senaste decennierna i realiteten stegvis rört sig bort från denna modell. Det verkar ingen vilja tala om, skriver Daniel Barr och Joakim Palme.

DN. DEBATT 201221

Kärnan i den nordiska välfärdsstatsmodellen brukar anses vara ett allomfattande socialförsäkringssystem med försäkringar mot sjukdom, arbetslöshet och ålderspensioner. Systemen finansieras typiskt av avgifter kopplade till inkomstens storlek och förmånerna förväntas följa samma princip. I ett jämförande perspektiv brukar den här modellen kontrasteras mot den anglosaxiska grundtrygghetsmodellen och den kontinentaleuropeiska statskorporativa modellen. Grundtrygghetsmodellen ger alla försäkrade samma låga ersättningar och lägger avsiktligt tyngdpunkten på privata lösningar för att hantera inkomstbortfallsskyddet. I den statskorporativa modellen hanteras socialförsäkringarna mer eller mindre separat av olika kollektiv. I den nordiska allomfattande socialförsäkringsmodellen administreras försäkringssystem vanligen av staten och hela befolkningen ingår i samma system av inkomstbortfallsförsäkringar.

En bärande tanke som ofta framförts i debatten har varit att det är lättare att få demokratisk uppslutning kring system som försäkrar alla, eller åtminstone majoriteten av befolkningen. Det svenska socialförsäkringssystemet har dock över tid rört sig bort från den allomfattande nordiska modellen mot en modell med inslag av både grundtrygghet och korporativism: staten försäkrar färre individer fullt ut från inkomstbortfall och arbetsmarknadens parter (inte staten) har tagit över en allt större del av försäkringsskyddet, framför allt för medel- och höginkomsttagarna. Utvecklingen är huvudsakligen inte ett resultat av aktiva beslut utan snarare en konsekvens av att taken, det vill säga den högsta inkomst som är försäkrad i de svenska socialförsäkringarna, inte utformats så att de följer inkomsternas utveckling.

Utvecklingen i socialförsäkringssystemen de senaste 60 åren beskrivs i diagrammet härintill.
Pensions- och sjukförsäkringssystemen omfattade från början i stort sett samtliga personers hela inkomst. Taken var från början prisindexerade men inkomsterna ökade mer än så. Reallöneökningarna har medfört att allt fler personer inte omfattas fullt ut av försäkringarna. Från 2001 indexeras dock taket i det allmänna pensionssystemet med inkomstutvecklingen i stället för prisutvecklingen. Andelen med inkomster över taket har därför stabiliserats i pensionssystemet, men det är ändå så många som en av sex individer som har inkomster över intjänandetaket. Ser man till enbart heltidsarbetande är det betydligt fler än så.
I sjukförsäkringen har taket fortsatt att vara prisindexerat och försäkringen har därför fortsatt att urholkas även efter 2001. I dag är det så många som fyra av tio individer som har inkomster över taket och som därför, till den delen, inte omfattas av den statliga sjukförsäkringen.
När det gäller arbetslöshetsersättningen har taken inte indexerats utan fastställs som ett kronbelopp som justerats då och då genom riksdagsbeslut. Det har bidragit till de stora kasten i diagrammet. I diagrammet visas utvecklingen fram till 2018 då det var nästan sex av tio som inte omfattades fullt ut av arbetslöshetsförsäkringen. Sedan dess har nya politiska beslut tagits som medfört att väsentligt fler omfattas fullt ut av försäkringen.
Medan staten låtit inkomsttillväxten minska socialförsäkringarnas täckning har arbetsmarknadens parter i stället klivit in. Att en stor andel inkomsttagare hamnar ovanför taket i pensionssystemet har gett utrymme för en stark tjänstepensionsmarknad, något som helt saknas i Finland där det inte finns något intjänandetak. Mest pengar går fortfarande in till de allmänna systemen, men mer än var tredje pensionskrona går i dag till tjänstepensionssystemen. Högst sammanlagda pensionsavsättningar har de med inkomster över taket.
Även när det gäller sjukförsäkringen har arbetsmarknadens parter klivit in där staten dragit sig tillbaka. Inom samtliga kollektivavtalsområden har man förhandlat fram lösningar framför allt för dem med högre inkomster.
På arbetslöshetssidan är bilden något annorlunda. Här är det inte främst kollektivavtalade lösningar som gäller. I stället erbjuds ofta fackliga medlemmar ett komplement till a-kassan som en del av medlemsavgiften eller erbjuds en förmånlig inkomstförsäkring till lågt pris.
Är den här utvecklingen ett problem? Det är till syvende och sist en politisk fråga. Vi ser dock flera konkreta problem och har redan pekat på risken med

att allt färre fullt ut omfattas av de allmänna socialförsäkringarna: försäkringsnivån i samhället sjunker vilket inte minst i kristider riskerar människors ekonomiska trygghet. Arbetsmarknadens parter har bara delvis täckt upp för detta och det är framför allt de med bäst positioner på arbetsmarknaden som omfattas. Betydande grupper står utanför det skydd som erbjuds av arbetsmarknadens parter.

På sikt är risken att det demokratiska stödet minskar för de allmänna socialförsäkringarna. Dessutom går det att på samtliga försäkringsområden visa att effektiviteten i de allmänna systemen ofta är bättre och att de avtalade systemen dras med betydande problem för såväl de försäkrade (exempelvis sjukpenning som inte betalas ut) som samhällsekonomin (exempelvis avtalspensioner som lockar människor till ett förtidigt utträde från arbetsmarknaden).

Den minskade omfattningen av socialförsäkringarna sätter alltså fingret på den viktiga men föga diskuterade frågan om hur taken i trygghetssystemen bör utformas. I dag finns tre olika varianter: taket i pensionssystemet är inkomstindexerat, sjukförsäkringens tak prisindexerat medan arbetslöshetsförsäkringens tak är bestämd som ett krontal. Här kan konstateras att pensionssystemets metod att sedan två decennier tillbaka inkomstindexera taket har brutit den successiva urholkningen av denna del av socialförsäkringen. Detta medan urholkningen av de övriga två trygghetssystemen fortsätter.

Vi är inte övertygade om att detta är en utveckling som har stöd av en majoritet i Sveriges riksdag eller en solid folklig förankring. Genom att rikta strålkastarljuset mot de här trenderna vill vi uppmärksamma våra beslutsfattare på problemen och dessutom peka på att det finns tekniska lösningar – om nu den politiska viljan och handlingskraften skulle finnas att bryta utvecklingen.

Daniel Barr, generaldirektör för Pensionsmyndigheten
Joakim Palme, professor i statskunskap vid Uppsala universitet

21 december

”Coronakrisen slutet på nyliberala eran”

Finansminister Magdalena Andersson (S) tror att coronakrisen kommer att leda till färre privatiseringar och marknadslösningar i det offentliga Sverige.

– Det här är slutet för den nyliberala eran, säger Magdalena Andersson.

Finansminister Magdalena Andersson kan snart summera ett år som inte liknat något annat under hennes politiska karriär. När corona- krisen slog till på allvar i mars tvingades regeringen att snabbt ta fram stödpaket för att rädda jobb och företag. Tidigare principer om återhållsamhet fick slängas över bord när miljarder skulle fördelas till de drabbade.

– Det vi har gjort under det här året har varit helt unikt, men det har också varit en unik situation.

Bedömningen är att det är den största nedgången i ekonomin sedan andra världskriget, konstaterar finansministern som bland annat tvingats lägga tolv extra ändringsbudgetar sedan krisens inledning.

Hon framhåller samtidigt att den här typen av svåra kriser påverkar hur samhället kommer att utvecklas framöver. Underliggande obalanser sätts i blixtbelysning.

– Jag tror att det här är slutet för den nyliberala eran som grundades under Thatcher och Reagan.

Enligt finansministern blev det uppenbart redan under finanskrisen 2008 att ökade klyftor och att staten drar sig undan skapar obalanser och ojämlikhet som är skadliga för den ekonomiska utvecklingen. Hon pekar på att både OECD och IMF sedan dess har bytt position och säger att ekonomisk ojämlikhet hämmar ekonomisk utveckling.

– Framöver kommer vi se att det vi behöver är mer politik, mer gemensamma lösningar. Jag ser framför mig att 2020-talet blir ett decennium där efterfrågan på gemensamma lösningar och mer socialdemokratisk politik ökar. Det här är ett paradigmskifte, säger Magdalena Andersson.

Det låter som ett önsketänkande från en socialdemokratisk finansminister?

– Den svenska högern är fortfarande kvar i marknadiseringar och privatiseringar av allt möjligt. Om vi tittar på slutsatserna från coronakommissionen så är inte problemet att det inte är tillräckligt mycket av äldreomsorgen som är privatiserad.

Ni budgetsamarbetar med liberala och nyliberala partier, hur ska du kunna övertyga dem om att deras grundsyn inte är rätt?

– Alla partier utvecklas ju över tid. Det finns strömningar i de partierna också som ser behovet av mer gemensamma lösningar. Det vi förenas kring är i grunden synen på demokrati, yttrandefrihet och gemenskap snarare än polarisering. Vår ekonomiska politik ligger ganska långt ifrån varandra.
I förra veckan kom coronakommissionen med sin första rapport om hanteringen av coronakrisen. Den första rapporten fokuserar på äldreomsorgen och är bitvis mycket kritisk mot regeringen.
Magdalena Andersson vill hellre lyfta fram det som hon ser som en större och viktigare fråga: hur balansen ser ut mellan vad som styrs av regering och riksdag, och vad som styrs i kommuner och regioner.
– Det är ett rop på mer statlig styrning. Mer styrning från regering och riksdag och de facto mindre makt till de lokalt valda politikerna. Det är en diskussion som verkligen behöver komma nu.
Vad tycker du?
– Det är ingen överraskning för oss att det behövs bättre arbetsvillkor och mer resurser till äldreomsorgen. Vi kom med extra resurser till äldreomsorgen i höstens budget men hade också satsningar under förra mandatperioden.
Vad är regeringens ansvar för att strategin att skydda de äldre har misslyckats?
– Om man tolkar coronakommissionen så tycker den att vi ska styra mycket mer över äldreomsorgen än vad vi gör utifrån den svenska förvaltningsmodellen. Det kommissionen säger är att de lokala politikerna inte har skött det här på ett adekvat sätt, utan det ska styras mer från regering och riksdag.
Varför har inte regeringen gjort det efter sex år vid makten?
– Det är så här den svenska förvaltningsmodellen ser ut. Vi har ett starkt kommunalt självstyre i Sverige. Som jag läser det ifrågasätter kommissionen det kommunala självstyret. Men det går inte att direkt slå fast att vi ska ändra det kommunala självstyret och flytta väldigt mycket makt från regioner och lokalt valda politiker till rikspolitiken. Det är en väldigt stor fråga som behöver komma upp till diskussion.
Vad är det som krävs för att samma situation inte ska uppstå igen om det blir en ny pandemi?
– Det efterfrågas ju inte mer marknadsmekanismer i äldreomsorgen eller ytterligare privatiseringar. Här behövs mer resurser, fler anställningar och schysta arbetsvillkor.
Ser du behov av högre skatteintäkter för att stärka sjukvård och omsorg?
– Det handlar väldigt mycket om vilka prioriteringar man gör. Vi har ju också höga ambitioner på andra områden. Vi ska bygga ut försvaret, förbättra

infrastrukturen med nya stambanor, stärka polisen, den gröna omställningen. Det är stora investeringar som ligger framför oss, utöver att vi behöver bygga ut äldreomsorgen. Om vi klarar det med dagens skattebas är en diskussion som måste tas. En sak jag ser är att vi inte behöver ha kvar överskottsmålet på den nivå som vi har i dag, ett balansmål vore mer adekvat.

Finns det något som du skulle kunna ha gjort annorlunda i hanteringen av coronakrisen?

– Vi kom med viktiga besked tidigt, som att vi tar alla extraordinära kostnader i sjukvården. Sen kom hela paketet för att rädda svenska jobb och företag. Vi tog fram åtgärder som aldrig tidigare funnits i Sverige. Det är klart att man inför nästa kris måste titta på hur man kan skruva i det här för att få det ännu bättre.

– Det finns säkert mycket mer att lära sig, men vi har varit tydliga med att det är en akut kris och vi jobbar med snabbhet – det ska vara snabbt snarare än perfekt.

Enligt den senaste prognosen från finansdepartementet kommer svensk ekonomi att ha återhämtat sig från coronaeffekterna redan det tredje kvartalet nästa år. Enligt Magdalena Andersson beror det på att den här krisen inte orsakats av grundläggande problem i ekonomin utan av en pandemi.

– Därför är det lättare att komma med åtgärder för att företag och jobb ska kunna övervintra den här krisen. Det gör också att när smittspridningen går ner finns det möjlighet till en kraftig rekyl tillbaka.

Vilka bestående effekter tror du det blir av coronakrisen?

– Jag tror inte att affärsresandet kommer att återhämta sig. Vi kommer permanent att ha fler möten på distans och det kommer att påverka den del av hotell- och resebranschen som jobbar med affärsresor. Vi kommer heller inte att gå tillbaka till samma sätt att alltid åka in till kontoret, och det kommer att ha betydelse för kontorsytor och kontorslokaler. Det blir också nya möjligheter att ha medarbetare på olika platser i Sverige och i hela världen i och med att vi lärt oss så mycket om distansarbete.

– Vi kommer att gå på restaurang, barer, kultur och teater som aldrig förr när vi har hunnit vaccinera en tillräcklig mängd av befolkningen. Däremot handeln, där var en strukturomvandling på gång och den kan ha påskyndats av den här krisen.

Enligt er senaste prognos kommer statsskulden att stanna under 41 procent av bnp, hade inte regeringen kunnat satsa ännu mer för att rädda fler företag och jobb?

– Vi har satsat väldigt mycket pengar. Det är 590 000 personer som har varit korttidspermitterade och

jämför vi internationellt ligger vi väldigt bra till med våra stöd. Sen ska vi inte glömma bort att det är skattebetalarnas pengar det handlar om. Även om vi har en låg statsskuld är det inte pengar som ramlar ner från himlen. Det här är pengar som betalas in i skatt av lagerarbetare, butiksarbetare och undersköterskor.

Hans Olsson
hans.olsson@dn.se

Fakta. Krisåtgärder för 199 miljarder

Finansdepartementet beräknar att kostnaderna för krisåtgärder uppgår till 199 miljarder kronor under 2020.

Här är de största posterna (miljarder kronor):

Korttidspermittering: 40
Sänkta arbetsgivar- och egenavgifter: 33
Generella statsbidrag: 21
Extraordinära kostnader kommunsektorn: 20
Sjuklöneansvar: 17
Ökad trygghet och omställning för den som blir arbetslös: 13
Kapitalförstärkning statliga företag: 12
Testning och smittspårning: 10
Karensavdrag, slopat sjukintyg och smittbärarpenning: 8
Omställningsstöd: 6

CORONAPANDEMIN. 21 december

Så gick Gällivare från att vara smitthärd till nästan coronafritt

Gällivare. Under några juniveckor drabbades Gällivare av det då värsta coronautbrottet i landet. Ett halvår senare har kommunen bara några enstaka fall.

– Vi lärde oss mycket av smällen i juni, säger kommunalrådet Henrik Ölvebo (MP).

Utanför klädbutiken Jeansgruvan på Storgatan i Gällivare lyser en röd lampa när det är sex kunder i lokalen. Fler än så får inte vara inne samtidigt.

– Vi fick idén från en annan butik i Gällivare och nu är vi fyra affärer som har samma lösning. Jag hörde att Posten skulle sätta upp en också, säger Sanne Vennström som står i kassan och slår in en julklapp. Då och då använder hon den lilla vita fjärrkontrollen för att tända varningslampan. Men oftast behövs det inte.

– Nej, folk är väldigt försiktiga. Herregud vilken skillnad det är jämfört med före sommaren. Folk är nästan stolta över att vi klarar coronan så bra nu, säger hon.

Det finns ett före och efter den 17 juni i Gällivare. I ett dramatiskt pressmeddelande berättade kommunledningen att Gällivare hade en ”okontrollerad och samhällsfarlig spridning av covid-19”.
Alla kommunala anläggningar låste dörrarna och bussbolag uppmanades att inte stanna på ortens hållplatser. Gällivare stängdes.
Under två sommarveckor var Gällivare den överlägset hårdast coronadrabbade kommunen i hela Sverige. Det beskrevs som det första stora utbrottet utanför storstäderna. Smittan hade tagit sig in på äldreboenden, både bland boende och personal. Vissa enheter hade en sjukfrånvaro på 70 procent.
Människor dog. På sjukhuset slog kapaciteten i taket och covidsjuka patienter transporterades till Luleå och Piteå. Gruvjätten LKAB stängde ett av sina verk på grund av personalbrist.
Veckan efter midsommar hade Gällivare 110 bekräftade covidfall per 10 000 invånare. Vecka 50 var det 5 fall per 10 000 invånare, visar Folkhälsomyndighetens siffror.
– Välkomna till en av de coronasäkraste platserna i Sverige.
Kommunstyrelsens ordförande Henrik Ölvebo (MP) småskrattar när han välkomnar DN utanför kommunhuset.
Smittspridningen har under hösten och början av vintern varit bland den lägsta i landet.
– Vi lärde oss mycket av smällen i juni. De erfarenheterna bär vi med oss nu och vi agerar mer proaktivt, säger Henrik Ölvebo.
Det innebär att flera större kommunala anläggningar trots de låga smittalen är stängda för allmänheten. Biblioteket är ett av få undantag, det är öppet men får bara ta emot sex personer åt gången.
– Varje vecka har vi en samverkanskonferens med företag och samhällsaktörer där vi skaffar oss en gemensam bild av läget och vilka åtgärder som ska vidtas. Det har varit en framgångsfaktor, säger Henrik Ölvebo.
Men viktigast har Gällivareborna varit, menar han. Från att ha slarvat och haft en lättsam inställning under våren sköter sig invånarna, enligt kommunalrådet, närmast exemplariskt.
Smittan var så spridd att alla på sätt och vis berördes. Kanske blev grannen riktigt dålig eller så dog kollegans gamla mamma.
– Det sitter i själen nu. Jag märker en tydlig skillnad när jag besöker andra städer. När jag var i Skellefteå blev jag chockad över hur tätt det var i butikerna och på stan. Folk kommer upp i ryggen på en, man bli ju irriterad, säger Henrik Ölvebo.

Den bilden delas av smittskyddet i Norrbotten. Det lokala näringslivet, med de stora arbetsgivarna LKAB och Boliden i spetsen, satte snabbt in åtgärder. Ett visst mått av immunitet finns sannolikt med i bilden också.

– Mottagligheten är nog lägre för infektionen än i städer där man haft färre fall. Men framför allt tror jag det handlar om att hela civilsamhället taggat till och sköter sig bättre, säger Anders Nystedt, smittskyddsläkare i Norrbotten.

Jonas Jänkenpää tar en skidtur med sonen Simon i spåren på Hellnerstadion på Dundret. Med Aitikgruvan som arbetsplats är han van vid hårda covidrestriktioner.

– Jag tycker inte att det har varit för hårt. Inte har det varit svårt att följa reglerna heller. Jag har föräldrar som är äldre, då är man jätteförsiktig ändå, säger han.

Skidanläggningen Dundret är den enda idrottsanläggningen i kommunen som håller öppet. Henrik Ölvebo hoppas kunna öppna upp fler delar av kommunen efter årsskiftet. Med bara några enstaka fall går det inte att ha stängt hur länge som helst. Först i tur står badhuset.

– Hos oss har vi en stark bastukultur. Det är i bastun man samlas, det är där många får sina sociala möten, särskilt äldre. Det känns hemskt att begränsa den möjligheten, säger Henrik Ölvebo.

Julhelgen blir kritisk. Tar turister och hemvändare med sig smitta norrut kan det dröja innan kommunledningen vågar öppna upp samhället på allvar.

– Nog är vi oroliga, vi ser att Norrlandstågen är fullbokade. Det är nu vi löper störst risk att få fler smittade, säger Henrik Ölvebo.

Jens Kärrman
jens.karrman@di.se

FAKTA. SMITTAN I NORRBOTTEN

I juni fick Gällivare det dittills värsta lokala coronautbrottet i Sverige. När det var som värst, vecka 26, hade man 110 konstaterade sjukdomsfall per 10 000 invånare.

Utbrottet tros ha börjat med ett underhållsstopp i LKAB:s gruva i Malmberget. Då besökte 800 externa konsulter och arbetare gruvan för reparationsarbeten.

Under november och december har Gällivare haft få fall. Vecka 50 hade kommunen 5 fall per 10 000 invånare.

Samtidigt har smittan ökat snabbt i Luleå, Boden, Piteå, Kiruna och Kalix. I Norrbotten är det bara Arjeplog och Arvidsjaur som har en lägre andel smittade än Gällivare.

21 december

Catia Hultquist: Människans sökande efter gemenskap kan sluta i en knäpp sekt

För alla som fascineras av sektliknande sammanslutningar är det rena julafton på strömningstjänsterna. I den välgjorda dokumentären ”Vaccinkrigarna” avslöjas obehagliga sanningar. Viljan till gemenskap kan driva människor åt fel håll.

Jag ser smärtan i deras ögon och det blir en igenkänning. Det är som att man är med i en hemsk klubb, en helvetesklubb.”

Det säger Polly Tommey, producent till filmen ”Vaxxed” i dokumentärserien ”Vaccinkrigarna”.

För den som fascineras av sektliknande sammanslutningar är det nu julafton varje dag på strömningstjänsterna. Om man ska utgå från antalet dokumentärer i ämnet tycks mänskligheten inte göra annat än att trassla in sig i mystiska grupperingar. Och i två av dessa dokumentärserier, ”The family: makt, politik och fundamentalism i USA” (Netflix) och ”Vaccinkrigarna” (SVT Play), får man verkligen sitt lystmäte.

Den förstnämnda skildrar det hemliga kristna sällskapet The Fellowship. En nästan homoerotisk manlig gemenskap med Jesus som minsta gemensamma nämnare och, om man ska tro ”The family”, med maktlystenhet och misogyni på den inofficiella agendan. Den inflytelserika rörelsen har rötter i USA men finns över hela världen.

I dokumentären vill avhopparen Jeff Sharlet avslöja hur rörelsens förgreningar spirar från botten till toppen. Via dramatiserade klipp berättar han om sina egna erfarenheter av att vara en del av rörelsens rekryteringsbas. Han var själv med i en grupp utvalda, kristna unga män som bodde i kollektiv och ”gjorde saker tillsammans” (hylla Jesus, sporta och plåga varandra med urspårad kamratfostran).

De uppmanades att leva i celibat och att se sig själva som en utvald elit. Kvinnor var till för att passa upp på männen och eventuella flickvänner avfärdades som slampor. Att de även städade hos de rika och mäktiga var ingen slump. The Fellowships inflytande når nämligen ända upp till den allra högsta makten.

Den nationella bönefrukosten, där den amerikanska presidenten traditionellt medverkar, är ett påfund av brödraskapet och ett uttryck för dess maktambitioner. Enligt dokumentären är bönefrukosten del av en större

plan liksom Donald Trumps presidentskap. Hans snurriga karaktärsdrag sågs som tecken på ”utvaldhet” och var därmed given som rörelsens kandidat.
I ”Vaccinkrigarna” framstår könsfördelningen som den omvända. Vaccin verkar nämligen vara ett ämne som får kvinnor på fötter, framför allt personligt berörda mammor vars barn ”skadats av vaccin”.
Polly, hon med citatet om helvetesklubben, är en sådan mamma. Tron på att MPR-vaccinet gjorde sonen autistisk har lett till att hon numera tillhör de mer framträdande rösterna i antivaxxrörelsen. I Sverige har hon sin motsvarighet i en profilerad vaccinkritiker. Med ett liknande personligt engagemang i ryggsäcken har hon spunnit vidare på konspirationsteorier kring inte bara vaccinationsprogrammet, utan också kring en ”ny världsordning” där en elit försöker utrota delar av befolkningen, samt påstått att Förintelsen inte skedde i den omfattning som vi har fått lära oss.
I den välgjorda dokumentärserien avslöjas inte bara hon, utan också den troliga drivkraften bakom dessa rörelser. Upphöjelsen – från att vara en random ensam mamma som kämpar på hemmaplan med ett sjukt barn, till att vara någon som blir peppad och hjärtad av många i antivaxxarnas sociala medier. Och framför allt – gemenskapen, som kanske är viktigare än både Jesus och vaccinet.

I tider av coronaisolering får Markus Krunegård-raderna ”mänsklig värme, snälla kom närmre”, ny relevans. Vikten av att höra till, vara del av en flock. Om flocken är en biologisk eller egenhändigt ihopplockad familj, en arbetsgemenskap eller en ”helvetesklubb” tycks sekundärt.

Catia Hultquist
catia.hultquist@dn.se

21 december

Julen kan bli så mycket bättre. Jag älskar pyntet och glittret men tänker på alla utsatta

Självlysande granar, ljuskreationer och skyltfönster. Att jag älskar glitter beror troligen på att jag själv en gång fattats, varit en av dem som tvingats lämna hemmet på grund av en våldsam fader. ”Ska aldrig ha det som dom”, vrålade jag åt polisen. Ett löfte jag hållit med råge. Men det är något med att julmusiken så innerligt förkunnar julens utvidgade uppdrag:

kom låt oss ta varandras händer
när julen är här

Aldrig ska det bibliska brödet delas i så många bitar som i signad juletid. Swisha valfritt belopp till Svenska kyrkans insamling. Skänk en slant till Haparanda stads julklappskonto.

midnatt råder
tyst det är tyst i husen
mamma sova av sig juleruset

Ersta Vändpunkten påminner om de 400 000 ungar som lever i familjer med beroende. Vändpunkten levererar. Men verksamheten är helt beroende av gåvor och bidrag.

Stöd Stadsmissionen, ty Sverige har 33 000 hemlösa och risken att dö i covid-19 i låginkomstgruppen är högre än hög hälsar Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin i Stockholm.

välsignad vare han
som kom i Herrens namn

Askungen, Flickan med svavelstickorna och Giving People som förser behövande med mat & kläder året runt. Och när vi nu ha ljus i vårt hus, oroas åtskilliga föräldrar särskilt. Förra året hjälpte Giving People 3 522 familjer med julmat, 3 000 barn fick julklappar.

tänd ett ljus för allt du tror på
tänd ett ljus för jordens barn

Jepp, personligen är jag överlycklig. För egen del befinner jag mig på andra sidan den tragiska julen om än jag närmast besatt fortfarande pyntar i sviterna av den. Ändå är jag inte glad. Ty det är något med Karl-Bertil och alla dessa glimmande bågar i alla Guds hus. Det är något med helga natt och hoppets stråle som ska gå igenom världen.

Frälsningsarméns sociala verksamheter pågår i detta nu på 100 svenska orter. Förra året serverades 218 095 portioner mat eller fika, 3 879 presentkort delades ut, 25 397 matkassar, 10 306 klädrekvisitioner till exempelvis Myrorna.

Vid 404 unika tillfällen erbjöds annan form av ekonomisk hjälp till våra nödsatta. Och med människor i nöd menas att det handlar om sjukdom, missbruksproblematik, eller att du är en ung, ensamstående förälder, eller ny i vårt land, eller gammal och fattig trots ett helt livs yrkesarbete, eller hemlös, eller att du hamnat i en övermäktig livskris, eller att du mår psykiskt dåligt.

Kanske är du långtidssjukskriven och plötsligt utförsäkrad. Kanske råkar du bara vara född i en familj som alldeles nyss var good enough men som på grund av pandemisituationen inte klarar trycket. Kanske förvandlade arbetslösheten er till en ekonomiskt utsatt familj?

Julen är en fabulös högtid, ja, och vårt land fyllt av snälla, välvilliga keruber. Men ursäkta. Mitt i denna fagra idyll är jag socialpolitiskt upprörd. Ty Frälsningsarméns, Giving Peoples, Erstas, Stadsmissionens verksamheter handlar om människor som behöver en fungerade socialpolitik. Se problemen. Sammanställ. Gå samman över partigränserna. Åtgärda.

Julen kan bli en annan berättelse än den vi har och våra klassiska julsånger kan äntligen få handla om en svunnen tid, det vill säga en annan än den om välgörenhetens kortvariga värme.

Susanna Alakoski

DEBATT. 21 december

De ensamkommande borde få amnesti, skriver Agneta Pleijel

1729 skrev Jonathan Swift sin blodiga satir ”Ett anspråkslöst förslag” om hungersnöden på Irland och det stora antalet svältande barn. Han kastade fram det försåtligt hovsamma förslaget att de fattiga kunde sälja sina barn som föda åt de rika; så kunde hungersnöden lösas för båda parter.

Samma drastiska ironi är sällsynt i våra tider. Ändå har jag under coronan hört folk säga att den stora dödligheten på äldreboendena nog handlar om eutanasi; så löser man problemet med de gamla och improduktiva. Att tanken alls kan tänkas har, föreställer jag mig, med den pågående urholkningen av människovärdet att göra.

I vårt genomreglerade land är det inte ovanligt att människovärdet hotas genom byråkratiska beslut avsedda att skapa rättvisa. Bara de som uppfyller riksdagens och migrationsverkets minituösa regler får stanna. Asylrätten värnas, påstås det, genom att avsteg inte får ske. Dit leder också inskränkningarna i den nya lagstiftningen. Inga ”ömmande skäl” längre i lagen.

Skärpningen förorsakades av paniken efter vågen av asylsökande 2015. Då kom ett stort antal ensamkommande till Sverige, många var tonåringar och de flesta kom ursprungligen från Afghanistan. Envar fick individuell prövning. Vissa fick uppehållstillstånd, andra fick utvisningsbesked. Den så kallade gymnasielagen uppsköt utvisningen av somliga. De individuella åldersbedömningarna har av experter utdömts som ovetenskapliga, nyckfulla och godtyckliga.

Det är påfallande hur Sverige svettas för att bli av med dessa människor. Gigantiska kostnader för chartrade plan med personal (man baxnar inför summorna). Det har förvisso protesterats mot utvisningarna (svenskkunniga efter åren här) till ett land präglat av sönderfall, våld och krig. Med tanke på de godtyckliga utfallen hos migrationsmyndigheterna, och med vetskap om att de utvisade ofta inte har familjer kvar i Afghanistan (de har dödats eller flytt till andra länder), har det vädjats till regering och riksdag att finna en humanitär lösning. Amnesti har yrkats för dem som varit här längre än ett år och inte begått brott.

Det finns många goda skäl att se gruppen av ensamkommande som specialfall och ge amnesti. De har ofta inget att återvända till – många har knappt satt sin fot i landet de utvisas till, utan har redan flytt från länder som Iran. Många hör till en förföljd minoritet, hazarer, i Afghanistan. Nu ska de tvingas bryta upp från sina svenska närstående.

Vidare: Att något som liknar detta upprepas är otänkbart. En amnesti hotar alltså inte att skapa ett prejudikat. Den nya lagstiftningen sätter effektivt stopp. Denna grupp har alltså ingen så kallade pull-effekt. Men vår politiska ledning saknar mod att fatta ett så självständigt beslut som amnesti. I stället ska vi leva med denna moraliska svulst. Bevittna de höga självmordstalen. Åse hur fler och fler för att rädda livhanken flyr till andra länder. (Som till Frankrike som drar sig för att utvisa till Afghanistan).

Och vinsten? Den enda vinsten för Sverige är politisk, symbolisk och opportunistisk. För att hålla den nervösa inhemska opinionen stången. Att människovärdet urholkas och asylrätten undergrävs, i Sverige och världen, är illa. De är här. De har varit här länge. De borde ges amnesti. För att de ska kunna få bli normala människor. För att Sverige ska fortsätta vara ett anständigt land. Senaste deportationen, 15 december, uppsköts. Nästa deportation är utsatt till den 22 december. Vi bör, om inte annat så av självrespekt, uppmärksamma det.

Agneta Pleijel

SVÅRA SVENSKA JULAR. 21 december

En tuff jul står för dörren – men den är långtifrån nationens svartaste

Årets julfirande kanske kan kännas dystert, mitt i en pandemi som krävt tusentals dödsoffer. Men det har faktiskt funnits tider som har varit mörkare. DN:s Magnus Västerbro - påminner om några av den svenska historiens värsta julmånader.

536

Nyligen utsåg en amerikansk historiker just detta år till det värsta i mänsklighetens historia. Det är inte svårt att förstå varför. Allt började med ett enormt vulkanutbrott på den ö som numera kallas Island. Så mycket aska kastades ut i atmosfären att hela världen täcktes av ett dunkelt dis. I latinska och grekiska texter talas om att solen förmörkades och inte lyste som vanligt på flera år.

I det område som i dag är Sverige fick kölden förödande följder, i form av missväxt och svält. När det så var dags att fira jul år 536 – den förkristna varianten, som troligen ägde rum i januari – bör man till och med ännu mer intensivt än vanligt ha bett sina gudar om hjälp. Olika slags offer (möjligen även av människor) ingick i det normala midvinterfirandet och det är lätt att föreställa sig att de var särskilt omfattande just detta år. I vilket fall hjälpte det inte. Tvärtom kom snart ytterligare ett gigantiskt vulkanutbrott, vilket förlängde köldperioden. Allt detta ledde till krig om minskade resurser, samt utlöste ett förödande pestutbrott. Enligt arkeologen Bo Gräslund kan ungefär halva befolkningen i dagens Sverige ha dött under denna period. Han tror också att denna klimatkatastrof inspirerade till berättelsen om fimbulvintern i de nordiska sagorna, vintern som varar i tre år utan sommar. Först hundra år senare hade man återhämtat sig efter denna globala katastrof.

1350

Ryktet hade redan nått svenskarna – en förödande farsot bredde ut sig över Europa. Det gick sakta, men inget verkade kunna stoppa sjukdomens spridning. De som insjuknade fick plågsamma bölder eller svarta fläckar på kroppen, drabbades av hög feber och ofta även av svår ångest och hallucinationer, och mer än hälften dog. I början av 1350 nådde sjukdomen till sist Sverige. Där hade kungen, Magnus Eriksson, redan hösten innan varnat för att smittan var på väg, och tagit ut en extra skatt som bland annat skulle användas

för att blidka Gud. Själv såg kungen till att hålla sig på resande fot, för att undvika pestens långsamma framryckning (och för att hinna kriga lite). Under året spred sig pesten i allt vidare cirklar över landet. I maj nådde sjukdomen Visby, där den orsakade panik. Nio personer anklagades för att ha spridit smittan med flit och brändes på bål.

Framåt vintern 1350 bör smittspridningen i Sverige ha kulminerat. När det var dags för julfirandet – vid den här tiden en kristen högtid – hade en stor del av befolkningen redan drabbats av pesten. Exakt hur många som dog är oklart, möjligen handlar det om så mycket som 40 procent av befolkningen. Under lång tid framöver skedde nya pestutbrott, och antalet invånare i Sverige var inte tillbaka på samma nivå som tidigare förrän på 1600-talet.

1696

Hela decenniet hade varit exceptionellt kallt i stora delar av Europa. Än värre blev det i början av 1696, då våren aldrig kom och sommaren blev extremt kall. I Norrland smälte snön inte förrän i början av augusti. Även i andra delar av landet blev skörden katastrofal. Många tamdjur fick nödslaktas, andra hade redan svultit ihjäl. På flera håll rapporterades att det var så kallt att man inte ens fick loss bark från träden för att göra barkbröd. Den svenska kronan reagerade sakta, men försökte till sist organisera nödhjälp för de värst drabbade. Men det mesta hann inte komma fram innan isen hade hunnit lägga sig igen och fartygen frös fast. Framåt december 1696 var det med andra ord uppenbart att vintern skulle bli katastrofal. Tiotusentals människor, särskilt de obesuttna, de som inte hade egen jord att bruka och även till vardags levde under knappa omständigheter, dog som en följd av svälten och sjukdomarna som följde i dess spår. Värst drabbades norra och inre Finland, där så många som var fjärde invånare kan ha dött. Men även i Norrland utspelade sig fruktansvärda scener. ”I några socknar dör folket så hoptals, att de levande näppeligen hinner begrava de döda”, heter det i en källa.

1808

I december stod det klart att Sverige hade förlorat kriget mot Ryssland, och därmed tappat kontrollen över Finland. Det var kulmen på ett uselt år. Skörden hade varit dålig, vilket lett till utbredd svält. Kung Gustav IV Adolfs oskickliga diplomati hade också gjort att landet utöver kriget med Ryssland även var i konflikt med Napoleons Frankrike, liksom med Danmark. Rykten gick om att de tre fienderna hade bestämt sig för att dela upp Sverige, som därmed skulle upphöra att vara en självständig stat. Missnöjet med kungen var samtidigt så stort att ett inbördeskrig hotade. När det var dags att fira jul år 1808 var läget

alltså dystert på många håll, och ännu mer så på vissa. I byarna Alvik-Långnäs i Norrbotten tvingades man till exempel i slutet av december inkvartera soldater som flytt från Finland. Det visade sig snart att många av dem var smittade med dysenteri. På själva julafton dog den första soldaten, och snart smittades även byns bönder. Något ljusare tider väntade dock för riket som helhet. Året därpå avsattes den svenska kungen efter en militärkupp, och läget stabiliserades så sakta. Finland togs visserligen över av Ryssland, men under Karl XIV Johan, den första av ätten Bernadotte, lyckades den svenska ledningen lägga beslag på ett tröstpris – Norge.

1918

I november slutade äntligen första världskriget. Men för många svenskar skymdes den goda nyheten av svåra personliga upplevelser. Under året hade bristen på livsmedel orsakat hungerkravaller på flera håll. Men framför allt spreds ännu den förödande influensapandemi som gått till historien under namnet spanska sjukan. De första fallen hade upptäckts i Sverige i juni, men beskrevs då inte som särskilt allvarliga. Många smittades visserligen, men få blev allvarligt sjuka. I augusti och september stod det dock klart att ”spanskan” var mycket farligare än man tidigare trott. Särskilt allvarligt såg man på det faktum att unga vuxna drabbades hårt. Under hösten gick smittspridningen allt fortare, inte minst efter regeringens beslut att trots allt låta genomföra en stor militärövning. I december 1918 hade fallen blivit något färre, men ännu nåddes nya delar av landet som tidigare klarat sig undan. Till exempel rapporterades från Verum socken i Skåne att spanska sjukan började spridas där bara några dagar före jul. I en och samma familj dog tre personer – mjölnaren Oskar Bengtsson, hans hustru Alma samt deras femårige son Oskar. Farsoten fortsatte sedan att härja i Sverige ända till 1920 och krävde ungefär 40 000 dödsoffer. Globalt kan spanska sjukan ha dödat så många som 100 miljoner människor.

Magnus Västerbro

. 21 december

Vidöppen psykiatrisk vård

Kriminalhistorien är full av spektakulära rymningar.
Filmen ”Flykten från Alcatraz” med Clint Eastwood har verklighetsbakgrund; tre fångar grävde sig ut från den ”rymningssäkra” fängelseön med sågblad som de hittat, skedar från matsalen och en elektrisk borr. De tog sig in till fastlandet med en båt gjord av stulna regnrockar och hade tillverkat dockor som de la i sina fängelsebritsar för att lura vakterna så länge som möjligt.
En fransman, Michel Vaujour, målade nektariner att se ut som granater och flydde från La Santé-fängelset med hjälp av sin fru som tagit helikopterlektioner just för ändamålet.
I början av 1972 rymde sju IRA-fångar från fängelsebåten Maidstone utanför Belfast. Dyngsura, halvnakna och iskalla gick de in på närmaste pub där gästerna omedelbart fattade vad det var frågan om, bidrog med de klädesplagg de kunde undvara och till och med försåg exfångarna med bilnycklar. När armén vaknat var männen redan trygga över gränsen till Irland.
Och i Sverige hade vi den rumänska flyktexperten Ioan Ursut, som 1988 smorde in sig med smör för att pressa sig igenom ett minimalt hål på Hallanstalten. Många rubriker blev det.
Nu har vi ytterligare ett namn på listan. En man som för två år sedan dömdes för mord på en skolkamrat i Enskede har rymt. Han var dömd till sluten rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning , men vården var enligt Expressen inte mer sluten än att han under en promenad kunde springa ifrån sina ”ledsagare”.

Det som skiljer ut det sista fallet är att i de föregående ansträngde sig de ansvariga för att brottslingarna verkligen skulle sona sitt brott.
Tänk om det bara fanns ett ord för sådant tänkande.
Men det gör det ju!
Brottsofferperspektiv.
Erik Helmerson
erik.helmerson@dn.se 22 december

SMITTSPRIDNING. 22 december

Ledare: Alla måste ta ansvar – oavsett åsikt om Löfven

Förra veckan uppmanade Folkhälsomyndigheten butikerna att ställa in mellandagsrean. Motivet är att undvika trängsel samt att det ”fortfarande är påfallande många människor som vistas på större handelsplatser trots starka rekommendationer att avstå”.

Uttalandet är viktigt. Inte minst med tanke på att smittspridningen tycks vara aggressivare på vintern och att en mutation av coronaviruset, som uppges vara betydligt mer smittsam, nyligen upptäckts i Storbritannien.
Tyvärr övertygar inte Svensk handel i sitt svar. Visserligen skriver branschorganisationen att kundbesök måste ske utan trängsel, men betonar även att det inte finns något absolut förbud mot mellandagsrea och att företag som har rea inte riskerar några sanktioner.
Därutöver menar man att beskeden på fredagens pressträff inte var ”helt tydliga och enkla att tolka”.
Men det var de visst. Även om Sveriges coronastrategi lämnar en hel del i övrigt att önska, och det många gånger varit otydliga besked, betyder det inte att varje restriktion kan avfärdas så enkelt.
I stället kan man konstatera att det övergripande budskapet om att stanna hemma och inte leta kryphål är tydligt. Samma sak gäller Stefan Löfvens vädjan om att inte låta julfirandet bli en smitthärd, utan bara träffa de närmaste.
Vidare är det svårt att misstolka det här budskapet, som framfördes av statsministern under pressträffen: ”Tänk igenom om planerade resor är nödvändiga och tvekar du, avstå” (DN 18/12).
Två dagar senare ringlade långa och trånga liftköer i Åre (Expressen 20/12). Samtidigt rapporterade SVT om fullbokade tåg på väg mot fjällen. Smittskyddsläkaren i Region Jämtland-Härjedalen fick i sin tur frågan om det kan fattas beslut om att avråda folk från att resa till skidorterna, vilket enligt honom inte har varit uppe för diskussion.
Då är frågan vad man ska kalla Löfvens uttalande, om inte en avrådan?
På samma sätt är det svårt att tolka Folkhälsomyndighetens råd att undvika trängsel som något annat än en skarp rekommendation om att inte ge sig ut i julhandeln och mellandagsrean. Likaså att tro att uppmaningen ”fira jul och nyår i en mindre krets” innebär att

tillbringa en stor del av julhelgen i trånga liftköer.
Att både regeringen och Folkhälsomyndigheten förtjänar kritik är ingen ursäkt för var och en att inte göra sitt yttersta för att hejda pandemin. Det gäller oavsett vad man anser om Löfven eller coronastrategin.
Med det sagt är det inte konstigt att Svensk handel ser fram emot en pandemilag, även om den sortens föreskrifter givetvis bara kan tillåtas vara giltiga under en begränsad period, vilket JO skriver i sitt remissvar (TT 21/12).
Vidare har både handeln och besöksnäringen rätt i att nya restriktioner behöver följas av ekonomiska stöd och att dessa helst ska presenteras samtidigt (Arbetsmarknadsnytt 18/12). Det räcker inte att finansminister Magdalena Andersson (S) förklarar att det kommer pengar, utan att säga när eller hur (Ekot 19/12).
Sannolikheten att butiksägare känner att beskeden är ”tydliga och enkla att tolka” är större om de vet att det kommer ordentlig kompensation.
DN 22/12 2020

22 december

Svenskarna har tagit sig igenom den andra vågen bättre än andra européer

Att konstatera att Europa klarat av pandemin sämre ska inte betraktas som ett försvar av den svenska strategin. Bara av fakta.
Nu har vi kungsord på att Sverige misslyckats och alla tycks vara ense med kungen. Det gäller förstås coronan. Men vem har misslyckats? Och med vad?

Och vem är det som skulle ha lyckats? Kanske Kina?
Men jag tror mig veta hur och vill inte för mitt liv lyckas till det priset. Dessutom misstänker jag att kinesisk coronastatistik har mer med politisk diktatur än med medicinska fakta att göra. Återstår så i Europa egentligen bara Norge och Finland: de har åtminstone solida siffror på att de inte misslyckats lika grundligt som vi. Klara fakta! Men redan från första början har de spelat i en helt annan division än vi (av skäl som förefaller komplexa och åtminstone för mig är delvis outgrundliga, så att jag här nöjer mig med att konstatera fakta). Där lär de förbli också framöver.
Dock fortsätter vi i provinsiell envishet att mäta oss med ett sällskap vi inte kvalificerat oss för, om inte annat så för att kunna vara bäst i att vara sämst. Och vi framhärdar – när vi inte autistiskt navelskådande jämför oss med oss själva eller hur det borde vara, vilket inte oväntat leder till jämmer och klagan, till sist apokalyptisk självömkan.

Ärligare och mer realistiskt vore att jämföra sig med resten av Europa. Jag skriver detta från Kroatien efter några veckor i Österrike dit jag tog mig från Stockholm i slutet av oktober. Båda länderna är hårt nerstängda, maskplikt råder, här i Kroatien får vi inte längre resa utanför hemkommunen. Trots detta är situationen mer bekymmersam än i Sverige.
Hur jag kan påstå det?
Därför att de på mycket kort tid ätit upp det försprång vi haft i misslyckande. I våras stack Sverige ut med höga dödstal som allvarligt skadade vårt rykte. Vi var det rika, förebildliga landet där folk plötsligt dog som flugor. Nästan alla utom Sverige stängde då ner. Bara stora länder som Italien, Spanien, Frankrike och Storbritannien (och med oss jämförbara Belgien) drabbades långt hårdare, åtminstone om vi mäter i dödsfall/miljon invånare och antal vårdfall på iva. Sannolikt bättre måttstockar än att räkna smittade, siffror alltför beroende av hur många som testas och av den tillfälliga time out som en lockdown innebär.

Men den är ungefär som att pinka i byxorna: först blir det varmt, men riktigt obehagligt när det ska öppnas upp igen. Dessutom utvecklar majoriteten av de smittade inga symptom att tala om. Och har vi redan glömt att smittan en gång på tämligen goda grunder var tänkt som massvaccinering? Inte så rask och effektiv som man då hoppades. Fast ändå?
Men i våras är historia och vad som hänt sedan i höstas är att nu nästan alla europeiska stater är på väg ikapp och många är redan förbi oss. Det har gått rasande snabbt under de senaste två månaderna. Från ytterst låga dödstal har de nu lämnat Sverige på efterkälken (ännu inte 800/ miljon invånare, inte mycket mer än i våras). Nästan hela Balkan med ofta över 1 000 är förbi och stora länder som Rumänien och Polen snart ikapp. Långt förbi är Ungern där Viktor Orbán så sent som för en dryg månad sedan hånade Sverige och prisade sin egen coronahantering. Och de drar ifrån; ökningstakten är snabbare än hos oss.

Ännu tydligare blir vad som den senaste tiden hänt om vi går till antalet vårdfall inom intensivvården. Här befinner vi oss stadigt förankrade på den europeiska botten med fortfarande mindre än 300 fall. Alla andra européer – med något enstaka undantag – har långt fler patienter på intensiven; också ett land som Schweiz. Eller lilla Kroatien med sina 4 miljoner invånare. Och jag vägrar tro att vår intensivvård är så underdimensionerad och överansträngd att den skulle vara nära att kollapsa med kring hälften av de vårdfall som till exempel holländare, tjecker eller belgare klarar av. Ansträngd ja, men inte mer: annars vore något verkligen rotten in the state of Sweden.
Den uppenbara sanningen – som inte noteras i Sverige – är att vi hittills bättre än andra européer klarat den andra vågen. Och då har jag inte tagit hänsyn till de stora fast svårberäkneliga kostnader och skador detta stängande och öppnande överallt i Europa

förorsakar samhället (några kommer direkt efter jul att gå in i sin tredje lockdown).
Nu är detta inget försvar av den svenska strategin. Enbart av fakta. Svensk förresten: alla gör samma sak – alltså det ytterst lilla som låter sig göras. Verktygslådan med pandemiinstrument är överallt skrämmande tom, masker och groteskt detaljrika restriktioner ofta obegripliga eller med mycket tvivelaktig verkan. Enda skillnaden tycks bestå i om – och i så fall när, hur mycket och hur länge – det ska stängas ner. I slutänden verkar allt ge ungefär samma (brist på) resultat.
Men politiker måste visa handlingskraft också när de är näst intill maktlösa: sent omsider har de insett det även hos oss. Dock kommer i vårt land alltid ”långsamt och lagom” att gälla, nedärvt i vårt samhälleliga dna, en så kallad strategi som fungerar bra i normala tider, men inte i kris. Nu befinner sig hela Europa i kris.
Att totalt stänga samhället tills ett vaccin börjar verka, vore väl medicinskt det enda effektiva, men då lär man få vänta kanske ända till sommaren. Ett halvår eller mer.
Fast så länge klarar ingen demokrati att bomma igen utan att bli till en karikatyr av Kina.

Richard Swartz
richard.swartz@chello.at. **22 dec**

CORONAPANDEMIN. 22 december

”Lägg om strategin för att stoppa smittspridningen”

Den stora smittspridningen i samhället har spelat en helt avgörande roll för att så många blivit sjuka och dött i Sverige. Och regeringen har ansvaret. Det är de centrala slutsatserna i coronakommissionens delrapport. Framöver krävs hårdare restriktioner och bättre framförhållning, skriver Ulf Kristersson (M), Elisabeth Svantesson (M) och Gunnar Strömmer (M).

DN. DEBATT 201222

”Den enskilt viktigaste faktorn bakom den stora smittspridningen och det höga antalet döda i äldreomsorgen är högst sannolikt den allmänna smittspridningen i samhället.”

Det konstaterade coronakommissionen i sin delrapport om vården och omsorgen av äldre som presenterades i förra veckan. Andelen äldre som har avlidit i pandemin är inte större i Sverige än i våra nordiska grannländer. Men att antalet dödsfall är så oerhört många fler i vårt land beror på att vi har haft en så mycket högre smittspridning i samhället i stort.

Detta är ingen ny insikt. Redan i våras, när Stefan Löfven skyllde de höga dödstalen på kommunerna och brister i äldreomsorgen, så påtalade Moderaterna och många andra att det snarare såg ut som att den stora smittspridningen i Sverige spelade en avgörande roll.

Coronakommissionen pekar också på att regeringens och de statliga myndigheternas åtgärder för att minska riskerna för smitta i våras var sena och otillräckliga. Trots att man tidigt visste att de äldre var vår mest utsatta grupp, tog det orimligt lång tid att ta reda på och ordna äldreomsorgens behov av skyddsutrustning. Testningen kom i gång

väldigt sent. Besöksförbudet kom för sent och omprövades för sällan.
Kommissionen pekar också på strukturella brister i äldreomsorgen som gjorde att den stod illa rustad för att möta en pandemi. Bristerna har varit kända sedan 1990-talet, och flera regeringar bär ansvar. Alliansregeringen tillsatte den så kallade Äldreutredningen bland annat för att åtgärda dessa problem. Men en av regeringen Löfvens första åtgärder var att lägga ned den utredningen. Som utredaren själv konstaterade på denna debattsida (19/12) hade viktiga lagändringar redan kunnat vara genomförda om utredningen hade fått slutföra sitt uppdrag
Moderaterna var pådrivande i våras för att få coronakommissionen på plats. Stefan Löfven ville först inte tillsätta kommissionen förrän efter krisen, och sedan ville han att slutsatserna skulle presenteras först efter valet 2022. Dessutom krävde han partipolitiska ledamöter i kommissionen. Allt detta sa vi och andra partier nej till. Det är därför vi nu får en högkvalitativ utvärdering från en oberoende expertgrupp under pågående krishantering.
Kommissionens slutrapport kommer i februari 2022. Men slutsatserna i delrapporten om de äldre, och den mycket stora smittspridning vi nu ser i Sverige, måste leda till ett antal omedelbara förändringar i regeringens agerande:

1. Lägg om strategin – och tala klarspråk om det. Den svenska strategin har i praktiken tillåtit en avsevärt högre smittspridning än andra länder. Vi är tvärtemot vad regeringens och myndigheternas prognoser sa i höstas nu inne i en kraftig andra våg, som inte ser ut att

avta. Väldigt lite talar för att dödstalen kommer att jämnas ut mellan de nordiska länderna. Sverige ser inte heller ut att klara sig bättre ekonomiskt än andra länder. Detta talar starkt för att lägga om strategin.

I praktiken har det redan påbörjats. I fredags presenterade regeringen nya långtgående restriktioner. Riktningen är välkommen. Däremot är det svårt att förstå varför regeringen inte talar klarspråk om att strategin nu ändras. Det är inte seriöst att tvärvända i frågan om munskydd, och samtidigt påstå att man aldrig har varit emot dem. Det äventyrar trovärdigheten och legitimiteten i de åtgärder som vidtas. Det gör det svårare för enskilda människor och olika aktörer i samhället att förstå, förutse och anpassa sig. Här krävs ett helt annat agerande framåt.

Regeringen hävdar att ”den svenska strategin är att göra rätt åtgärd vid rätt tillfälle”. Det är naturligtvis ingen strategi, utan mest en förhoppning. Den svenska strategin bör från och med nu bygga på försiktighetsprincipen, och byta fokus från att mest hoppas på det bästa, till att också planera för det värsta.

2. Erkänn och lär av misstag och felbedömningar. Det är tydligt att varken regeringen eller regeringens myndigheter vill kännas vid den kritik som coronakommissionen riktade mot deras agerande i våras om skyddsutrustning, testning och besöksförbud.

Tyvärr har även hösten kantats av felbedömningar och valhänthet. Regeringen hävde nationella restriktioner samtidigt som smittspridningen tog fart. Valideringen av viktiga snabbtester gick långsamt, och först i förra veckan kom besked från regeringen om finansiering. Samma sak gäller planeringen av vaccineringen, där det dröjde länge innan regeringen tog på sig kostnadsansvaret. Den statliga hanteringen av lokala besöksförbud på äldreboenden har skapat mycket frustration i kommunerna, när besked dröjt och kommuner sett sig tvingade att forcera fram besöksförbud i strid med lagen.

Inget är lättare än att vara efterklok. Men det är viktigt att öppet erkänna de brister från våren som kommissionen lyfter fram, och att den tidiga höstens bedömning av smittspridningen slog fel. Det var ett misstag att lätta på restriktionerna samtidigt som smittan tog fart. Att erkänna misstag och felbedömningar ökar respekten för framtida svåra beslut.

3. Åtgärder kräver en bättre framförhållning.

Moderaternas inställning har hela tiden varit att man samarbetar i kriser. När regeringen i våras ville ha extra befogenheter för att snabbt kunna fatta beslut om nedstängning, så hjälpte vi den att få den tillfälliga krislagen på plats. Den löpte dock ut i juni och användes inte en enda gång. Det är under all kritik att regeringen inte har sett till att den lagen funnits på plats under hösten, då den andra vågen slog till.

Det gör att flera av de åtgärder som regeringen presenterade i fredags saknar lagstöd. Nu kommer riksdagen ännu en gång att behöva driva igenom lagstiftning i en mycket forcerad process för att ge regeringen lagstöd för de verktyg den vill ha för att hantera krisen. Att regler för nedstängningar kommer på plats är nödvändigt, men regeringens sätt att arbeta äventyrar både kvaliteten och legitimiteten i sådana regler. Det måste vara sista gången det sker.

En relaterad fråga gäller regeringens hantering av ekonomisk kompensation till drabbade företagare. Även här brast regeringen i fredags. Redan hårt drabbade branscher får nu ytterligare restriktioner, men regeringen hade inga besked att lämna om stöd åt dem som i princip får näringsförbud. Det skapar mycket stor osäkerhet och otrygghet hos både företag och anställda. Restriktioner och ekonomiskt stöd måste hanteras samtidigt i fortsättningen, annars riskeras fler konkurser och en ännu högre arbetslöshet.

4. Skyll inte på kommunerna och regionerna – samarbeta.

Under hösten har regeringen gång efter gång skyllt fel och brister på regioner och kommuner. Naturligtvis bär även regioner och kommuner ansvar för utvecklingen inom äldreomsorgen. Men i sin samlade bedömning understryker coronakommissionen att det är den stora smittspridningen i samhället som är den primära orsaken till att så många äldre blivit sjuka och dött i Sverige. Samt att det är

regeringen som styr riket och att det därmed är regeringen som borde ha tagit initiativ för att äldreomsorgen skulle stå bättre rustad för krisen.

En helt nödvändig förutsättning för ett gott samarbete under den fortsatta pandemin, är att regeringen i stället för att söka konflikt med kommuner och regioner söker samarbete.

När nu smittspridningen ökar måste hela samhället ta ansvar för att bryta en farlig utveckling. Samarbete, tydlighet och ansvar måste vara ledorden framåt. Men det är regeringen som styr riket och bär det yttersta ansvaret.

Den svenska strategin borde från och med nu bygga på försiktighetsprincipen, och byta fokus från att mest hoppas på det bästa, till att också planera för det värsta.

Ulf Kristersson (M), partiledare

Elisabeth Svantesson (M), förste vice partiordförande och ekonomiskpolitisk talesperson

Gunnar Strömmer (M), partisekreterare

22 december

Stopp för inresor – men muterade viruset kan redan vara här

Sverige inför nu ett inreseförbud mot Storbritannien och Danmark. Regeringen hoppas att det ska förhindra spridningen av en ny form av coronaviruset. Men varken inrikesminister Mikael Damberg eller Folkhälsomyndighetens Johan Carlson utesluter att viruset redan är här.

En ny variant av coronaviruset sprids i Storbritannien. Enligt premiärminister Boris Johnson är det betydligt mer smittsamt än det virus som redan skördat över en miljon liv världen över.

I går, måndag, fattade regeringen beslut om att Sverige likt en rad andra EU-länder ska införa resestopp från Storbritannien för att försöka förhindra virusets spridning. Även resenärer från Danmark, där ett fåtal fall av den nya virusmutationen upptäckts, kommer att stoppas.

– Vi gör det här för att skydda den personal som kommer behöva spendera sin jul och sitt nyår på sjukhus och akutmottagningar runt om i Sverige, säger inrikesminister Mikael Damberg (S).

Med start i går eftermiddag stoppas alla passagerarflyg från Storbritannien i 48 timmar. Alla som har rest från Storbritannien till Sverige sedan den 12 december uppmanas att testa sig och hålla sig isolerade i hemmet i sju dagar. Vid midnatt inleddes inreseförbud från både Storbritannien och Danmark som väntas gälla i en månad.

Svenska medborgare kan fortsätta resa in och ut ur landet, men utrikesminister Ann Linde (S) avråder från alla icke nödvändiga resor till Storbritannien.
– Ett stort ansvar vilar på den enskilda resenären om man ändå ger sig ut på en resa.
Redan på söndagskvällen uppgav Mikael Damberg att regeringen skulle införa ett inreseförbud från Storbritannien. Men när DN besökte Arlanda under måndagen landade flygen från London som vanligt, och resenärerna kunde lämna flygplatsen utan några särskilda åtgärder. Flera resenärer uttryckte lättnad över att komma fram.
– Det var lite sista paniken här. Jag skulle egentligen åka på onsdag men jag lyckades boka om precis nu innan något händer, säger Fanny Kypengren som rest till Sverige för sin systers bröllop.
På en pressträff i går fick regeringen och Folkhälsomyndighetens generaldirektör flera fråga om varför inte mer gjordes för att kontrollera de som kom från Storbritannien, exempelvis genom tester på flygplatsen.
– Det är viktigt att man testar sig på sin hemort så man kommer in i systemet och kan få regler om hur man ska förhålla sig, säger generaldirektör Johan Carlson.
– Testning på flygplats skulle bara omfatta en del då många kommer via Danmark eller sjöfarten.
Enstaka fall av det muterade viruset har upptäckts även i Nederländerna, Belgien och Italien, enligt den Europeiska smittskyddsmyndigheten.
Enligt myndigheten är det möjligt att smittspridningen pågår även utanför Storbritannien och Världshälsoorganisationen, WHO, har uppmanat europeiska länder att vidta ökade kontroller. Regeringen och Folkhälsomyndigheten utesluter inte att den nya virusvarianten redan sprids i Sverige.
Sverige har hittills inte lyckats hålla coronaviruset borta, varken i en första eller

andra våg, vilka förhoppningar har ni att vi kommer lyckas förhindra denna nya variant?
– Vi vet väl inte om den redan finns i Sverige eller om den finns i andra europeiska länder, men vi har konstaterat att flera länder redan rapporterat att den finns där, säger Mikael Damberg och understryker att de åtgärder som vidtas är för att upptäckta eventuell smittspridning.
– Sedan är vi medvetna om att om det skulle visa sig att den här varianten har spridit sig i flera europeiska länder, och den finns på andra platser, då är frågan mer komplicerad än om den bara finns i Storbritannien, säger Mikael Damberg.
Du har tidigare lyft risker när enskilda EU-länder inför egna inreseförbud, ser du några risker med det här beslutet?
– Det är inte en optimal situation där enskilda medlemsländer hittar på egna regelverk på kort tid, var och en för sig. Så ett argument för varför vi inför det här 48-timmarsförbudet mot flighter från Storbritannien, som kan förlängas, är att vi ska få mer av en europeisk hållning i detta också.
Enligt Sveriges vaccinsamordnare kommer massvaccinationen av svenskar inledas vid årsskiftet. Folkhälsomyndighetens generaldirektör Johan Carlson tror inte att vaccinationen kommer påverkas vare sig av den nya virusvarianten eller av inreseförbuden.
– Det finns inget som tyder på att den här varianten inte skulle kunna hanteras med de vaccin som finns. Vaccineringen kommer pågå som vanligt.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se
Mikael Delin
mikael.delin@dn.se **22 dec**

”Viruset kommer att förändras hela tiden”

Den nya mutationen av coronaviruset verkar spridas snabbare än andra. Men hur mycket snabbare går inte att säga säkert än, enligt Ali Mirazimi, professor vid Karolinska institutet.

Att ett virus muterar är inget ovanligt, det nya coronaviruset tros redan ha muterat tusentals gånger. Men i de allra flesta fall rör det sig om små, obetydliga förändringar som inte påverkar det märkbart.

– Mutationen upptäcktes i september och nu tycks den ha spridit sig ganska rejält i England. Man talar om 70 procent snabbare spridning. Men för att få en bättre bild behöver vi mer data. Vi får avvakta och se. Nu vet vi egentligen bara vad enskilda forskare och politiker har sagt, säger Ali Mirazimi, adjungerad professor i klinisk virologi vid Karolinska institutet.

Vad kan den nya mutationen få för konsekvenser?

– Att viruset sprids snabbare betyder ingenting för dess andra egenskaper. Det gör inte folk sjukare och påverkar inte sjukdomsbilden. Men om det sprids snabbare så blir fler infekterade, fler blir sjuka och fler behöver vård. Ur den synpunkten är det viktigt att hålla koll på det.

Finns det risk att vaccinet inte skulle fungera mot det?

– Det finns inga tecken på det. Det här är enstaka mutationer och vaccinet är inriktat mot hela spikeproteinet, knoppen man ser på bilderna av viruset. Med stor sannolikhet kommer det alltså inte påverka. Men framöver, när vi har vaccinerat många, då måste vi hålla koll. Då finns en risk att viruset anpassar sig och bli motståndskraftigt mot vaccinet.

Hur stor är risken att viruset muterar på ett sätt så det gör människor sjukare?
– Man kan inte säga att det aldrig kommer hända. Men virusets instinkt är att föröka sig och spridas, det gör det bäst när vi inte är jättesjuka. När vi är det så ligger vi nerbäddade. Generellt så gör evolutionen att viruset inte ”vill” orsaka större skada. Man ska aldrig säga aldrig, men sannolikheten är inte stor. Sannolikt fortsätter viruset vara som det är.
Virus muterar ju ofta. Vad är speciellt med denna mutation?
– Ja, mutationer sker hela tiden. Men bara ibland sker de på ställen där de kan påverka virusets egenskaper. Denna mutation har förmodligen skett på ett sådant ställe och gjort viruset lite mer smittsamt jämfört med andra mutationer. Det krävs inte mutationer på flera ställen för att det ska ske, det kan räcka med ett.

Linus Larsson
linus.larsson@dn.se 22 december

Allt fler handlar sina julklappar på nätet

En fjärdedel av alla som handlat julklappar i år har gjorde det via nätet, visar Postnords årliga julundersökning. Näthandeln inför julen har haft en tillväxt på 56 procent i år. I fjol var tillväxten 40 procent.
”Under hela året har e-handelns tillväxt varit enorm, men att julklappsköpen på nätet ökar med nästan 60 procent, det överträffar min förväntansbild”, skriver Carl-Fredrik Teder, detaljhandelsanalytiker på Postnord i ett pressmeddelande.
Framför allt är det kläder och skor som är populärt att köpa via nätet, men också böcker samt barngrejer och leksaker.

TT. 22 dcember

562

personer varslades om uppsägning under förra veckan, vilket är färre än veckan före och på en lägre nivå en snittet de senaste veckorna. Totalt har nu 116 135 personer varslats sedan början på mars, enligt ett pressmeddelande från Arbetsförmedlingen.

TT 22 december

Tv-tittandet ökade under krisen

Det traditionella tv-tittandet bland Telias kunder har ökat under året. Under januari–november ökade tittandet med 5 procent jämfört med samma period i fjol. Ökningen var särskilt stor i mars–april och oktober–november, enligt ett pressmeddelande. Ökningen, som innebär ett trendbrott efter de senaste årens nedgång, förklaras till stora delar med coronapandemin.

TT. 22 december

Sänkt avgift i soffliggarfonden

Avgiften i AP7 Aktiefond, som är en av beståndsdelarna i premiepensionens förvalsalternativ AP7 Såfa, får en lägre avgift nästa år. Den 1 januari sänks förvaltningsavgiften från 0,08 procent till 0,075 procent, enligt ett pressmeddelande. Totalt finns 630 miljarder kronor i fonden och förändringen berör fem miljoner pensionssparare. Avgiften har sänkts kontinuerligt och den senaste förändringen gjordes i början på 2020.

”Vi har ett ansvar att successivt sänka avgiften när det finns utrymme för det”, säger Richard Gröttheim, vd för AP7, i en kommentar.

Avgiften i AP7 Räntefond, den andra beståndsdelen i soffliggarfonden, ligger kvar på 0,04 procent. Den genomsnittliga avgiften i AP7 Såfa har minskat från 0,13 till 0,06 procent sedan 2010. Avgiften i Såfan skiljer sig mellan åldersgrupperna eftersom fördelningen mellan aktiefonden och räntefonden justeras efter spararens ålder.

TT. 22 december

22 december

I coronatider kan blod vara den bästa julgåvan

Ända fram till klockan 19 dagen före dopparedagen kan du ge den bästa julgåvan av dem alla – friskt blod. Under coronakrisen har blodlagren minskat. I början av december saknades 7 000 påsar i Stockholm för att lagret ska betraktas som fullgott.

Juleljusen är tända sex trappor upp på Blodcentralen på Odenplan. Hit har allt färre blodgivare sökt sig under coronapandemin. Kanske för att de varit extra försiktiga på grund av restriktionerna, kanske för att de varit sjuka eller arbetat hemifrån och inte haft tillfälle att ta sig hit.

Sanningen är dock också att antalet blodgivare minskat under de senaste åren. I dag finns det ungefär 40 000 registrerade blodgivare i länet, mot tidigare runt 45 000.

Alla ger dock inte blod regelbundet som Åse Heuman, 75, gjort de senaste 30 åren. Hon har aldrig tvekat att punktligt ta sig från sitt hem i Hässelby till Blodcentralen.

Hon har precis lämnat blod och plasma för 400:e gången. I famnen har hon en ljuslykta i glas och en blomstercheck – ett bevis på Region Stockholms uppskattning.

– Utan sådana som Åse skulle vi inte ha någon sjukvård alls. Hon utför en livsviktig samhällstjänst, säger Ingrid Engström.

Hon är undersköterskan som började sin karriär på Blodcentralen med att köra blodbussar. I dag är hon kommunikatör på Blodcentralen – som driver den verksamhet hon brinner för med samma intensitet som Åse Heuman brinner för att ge av den livgivande varan.

– Jag har jobbat som sjuksköterska och vet precis hur viktigt det är för sjukvården att det finns blod. Själv har jag mått mycket bra av, både mentalt och fysiskt. Jag blir glad av att veta att jag ger någonting livsviktigt och så tror jag att det varit bra för benmärgen också, säger hon och plirar lite finurligt.
Det där sista är inte vetenskapligt belagt, men att den altruistiska akten, som den att ge av sitt blod de facto är, får givarna att må bra är desto säkrare.
– Det är verkligen en fin gåva, oavsett om det är jultider eller ej, säger Martin Eckerwall, 32, när sjuksköterskan Amal Gorgis skjuter in kanylen i hans högra armveck.
Det är sjätte gången han lämnar blod. Han har blodgrupp B+ med ett Hb-värde på 149. 4,5 deciliter ska han tömmas på.
– Tipptopp, säger Amal Gorgis, som före blodgivningen gått igenom Martins hälsodeklaration, kontrollerat hans identitet och just Hb-värdet, som visar på koncentrationen av hemoglobin i blodet, det protein som behövs för att blodet ska kunna transportera syre från lungorna till kroppens organ.
På bara tio minuter är det klart. Påsen märks upp och hamnar snabbt i en kylväska för vidare transport till laboratoriet i Huddinge. Där delas blodet upp i tre delar: röda blodkroppar, plasma och trombocyter (blodplättar).
– Vi driver ständiga kampanjer för att få fler blodgivare. Våra marginaler är så små. Många blodgivare faller bort på grund av karenser. Den som har bytt partner, tatuerat sig, varit på resa i något tropiskt land eller haft influensa får inte lämna blod under en viss tidsperiod, allt från någon vecka upp till ofta minst sex månader beroende på vad det är, säger Ingrid Engström.
De med blodgrupp 0- är mest eftertraktade eftersom deras blod kan ges till vilka andra människor som helst, oavsett blodgrupp.
– Det är alltid störst brist på 0- blod. Vi skickar många sms med uppmaningar att komma och lämna blod till de som har den blodgruppen. Ja,

vi försöker verkligen få dem att lämna blod fyra gånger om året, säger Ingrid.

Ulrika By
ulrika.by@dn.se

FAKTA. BLODGIVNING

Grundkraven för att bli blodgivare är att du har fyllt 18 år, väger minst 50 kilo, är frisk, har giltig id-handling och svenskt personnummer samt talar och förstår svenska (i Stockholm kan du även ge blod på engelska).

Det finns mycket som påverkar om du kan ge blod, till exempel sjukdomar, resor, läkemedel eller om du blivit utsatt för risk för blodsmitta. Kontakta en blodcentral för rådgivning.

Om du är kvinna måste ditt blodvärde (Hb) vara minst 125 g/l. För män gäller 135 g/l. Ditt blodvärde kontrolleras vid varje blodgivning. Det tar 2–4 veckor för kroppen att återhämta sig i syrebärande röda blodkroppar.

CORONAPANDEMIN. 22 december

Riktlinjer kan ha drivit fram palliativa beslut

Region Stockholms riktlinjer för prioriteringar för sjukhusvård var de mest långtgående i landet, konstaterar coronakommissionen. Enligt riktlinjen prioriterades äldre efter en skörhetsskala som i princip diskvalificerade alla äldre på särskilt boende från sjukhusvård.

Det går inte att utesluta att riktlinjen drivit på beslut om palliativ vård, enligt kommissionen.

När coronakommissionen lade fram sitt första delbetänkande för regeringen framgår att Region Stockholm sticker ut, med en oproportionerligt hög smittspridning och andel

döda på äldreboenden. Under hela pandemin har 9 procent av dem som bor på länets äldreboenden avlidit med covid-19, jämfört med cirka 4 procent i hela landet.
Orsakerna måste man titta närmare på, säger Marta Szebehely, professor i socialt arbete, som lämnat en underlagsrapport till kommissionen.
– Vi vet att Stockholm har fler timanställda inom äldreomsorgen. Det kan vara en faktor, säger hon.
Kommissionen lyfter också fram vad som kallas ”riskabla riktlinjer angående tillgången till sjukhusvård”. I början av pandemin fanns en rädsla för att vårdplatserna skulle ta slut, och flera regioner tog fram riktlinjer för prioriteringar. Riktlinjen för Region Stockholm är den mest långtgående, enligt kommissionen.
Enligt regelverket användes den så kallade CFS-skalan för skattning av äldres skörhet. På en niogradig skala avgjordes vilka som var prioriterade för sjukhusvård. Då 1–4 på skalan var prioriterade, gjorde det i praktiken att i princip ingen på äldreboenden skulle föras till sjukhus för annat än akuta kirurgiska åtgärder.
Kommissionen anser att trots att riktlinjen anger att en individuell bedömning alltid ska göras är ”risken betydande att så inte sker i en kaotisk situation”.
I början av pandemin minskade också andelen personer som remitterades till sjukhus markant, enligt statistik som Ivo tagit fram. Samtidigt fanns det gott om lediga vårdplatser, även i Region Stockholm.
När smittspridningen avtog i maj återgick antalet sjukhusinläggningar till hur det varit innan. Enligt kommissionen går det inte att utesluta att riktlinjer som dessa kan ha drivit fram beslut om lindrande, palliativ vård i stället för sjukhusvård eller annan aktiv behandling.
I en intervju som gjorts för rapporten vittnar en sjuksköterska på ett av regionens boenden:
– I början sa vår läkare att alla som testades positivt för covid-19 skulle få palliativ vård, inte behandling. Både jag och min chef var mycket upprörda, bara för att de smittats betydde det inte att de skulle dö. Vi hade en boende som

brutit armen och försökte sända henne till sjukhus, men ingen accepterade henne.
Chefläkare Johan Bratt säger att riktlinjen togs fram av den regionala särskilda sjukvårdsledningen i samråd med bland andra geriatriker. Den behandlades aldrig politiskt.
– Riktlinjerna skrevs under en kaotisk situation med en snabbt ökande smittspridning. Det var aldrig fråga om att ersätta en individuell bedömning, säger Johan Bratt, som själv undertecknat beslutet.
Efter påpekande från geriatriker på KI om att riktlinjerna kunde uppfattas som diskriminerande och att gränserna var för lågt satta, tonades användningen av skalan ner i en - reviderad version 22 maj.
Kommissionen lyfter även att regionen den 14 mars i sin riktlinje för testning lade sig på en lägre nivå än myndighetens rekommendationer.
– I det läget hade vi en begränsad kapacitet. Vi bestämde att kapaciteten skulle prioriteras till dem som var patienter i sjukvården, och till äldreboenden. I det läget fanns inte en total kapacitet som skulle kunna omfatta personalen tyvärr, säger Johan Bratt.
Göran Stiernstedt, ledamot i kommissionen, säger att smittspridningen i samhället har störst betydelse för effekterna på äldreomsorgen, vilket också är kommissionens slutsats. Han är försiktig med att dra slutsatser av riktlinjernas betydelse för den höga dödligheten.
– Man ska inte undvika riktlinjer, men den här var olämpligt utformad. Men dödligheten på sjukhus var också hög, säger han och lyfter fram som en av de viktigaste rekommendationerna att det måste finnas medicinsk utrustning så att äldre ska kunna behandlas på plats, bland annat med syrgas och näringslösning.

Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se

FAKTA. PRIORITERING FÖR SJUKHUSVÅRD
Den regionala särskilda sjukvårdsledningen i Stockholm (RSSL) antog den 20 mars en riktlinje för att ange prioritering för högre vårdnivå.

För att bedöma prioriteringen användes den niogradiga så kallade Clinical Fragility Scale, CFS för att skatta äldres skörhet och återstående livslängd. 1 på skalan står för mycket vital och 9 terminalt sjuk. I Region Stockholm var 1–4 prioriterade för sjukhusvård. En femma på skalan innebär att personen är lindrigt skör, och behöver hjälp i vardagen med exempelvis att gå ut, laga mat och hushållsarbete.
Den 24 november riktade Ivo kritik mot alla 21 regioner, i en nationell granskning av vården av covidsjuka äldre på äldreboenden. Covidsjuka äldre har inte fått den medicinska vård och behandling som de har rätt till.
Sedan pandemins början har 1 339 personer, eller 9 procent, på äldreboenden i Stockholms län avlidit med covid-19.
Källa: Coronakommissionen, Socialstyrelsen

22 december

Satsar mot Paralympics i karantän: ”Finito för mig om jag får covid-19”

Den här historien handlar om konsten att ladda om. Om en kropp som sakta faller sönder och en odödlig kärlek till sportskyttet.
Philip Jönsson gjorde sig ett namn i parasportsvärlden när han tog sig hela

vägen till final i Paralympics i Rio de Janeiro 2016.
Nu siktar den 26-årige skytten mot Tokyo 2021, men eftersom han tillhör en riskgrupp innebär pandemin en helt ny vardag.
– Det är finito för mig om jag får covid-19. Så illa är det, berättar han.
För vissa är pandemin en ryckning på axeln, för andra är den skillnaden mellan liv och död. Sedan tio månader tillbaka har para-idrottaren Philip Jönsson befunnit sig i karantän. Han träffar bara sin familj och sina assistenter på regelbunden basis.
Alla andra möten måste ske under kontrollerade former och personerna han träffar måste ha testat sig först. Ingenting lämnas åt slumpen.
– Jag vet ingen med min sjukdom som har blivit smittad än. Men med tanke på att jag bara har 15 procents lungkapacitet skulle jag säga att det är finito för mig om jag får covid-19.
Philip Jönsson lider av Duchennes muskeldystrofi. En ovanlig och mycket allvarlig muskelsjukdom som orsakar mutationer i en gen som styr bildandet av proteinet dystrofin. Avsaknaden av dystrofin leder till att muskelcellerna lättare bryts ned och det medför många allvarliga följdverkningar. Bland annat leder det till ett liv i rullstol och dessutom ett som är kortare än andras. Men medelöverlevnaden ökar successivt hela tiden och i dag blir allt fler män med sjukdomen över 40 år.
De många månaderna i karantän tär på honom.
– Det börjar bli långtråkigt, jag vill gärna komma ut i samhället igen.
Philip Jönsson har ändå haft tur i oturen att han fortfarande bor hemma och kan träna på sin egen skyttebana i vardagsrummet.
– Det är tur att jag är positiv till det mesta här i livet, hade jag inte varit det hade jag nog varit väldigt deprimerad nu. Sen har jag alla minnen från mitt skytte att tänka tillbaka på, sådant hjälper för att hålla motivationen uppe, säger han.

Under Paralympics i Rio tog han sig till final i både klass R4 och R5 och slutade på en åttonde plats i båda. Sedan dess har han tävlat en hel del och dessutom börjat träna skyttet i en ny gren: R9. I grenen R9 skjuter man 60 skott på 60 minuter från 50 meters avstånd, krutgevär används i stället för luftgevär. Grenen gör sin premiär i Paralympics i Tokyo 2021.

– Det svåra nu är att man inte vet när man ska toppa formen. Jag kanske får tävla i mars igen, men det är inte säkert. Man tränar ju för att tävla. Dessutom blir chanserna att kvala till Tokyo mindre för varje tävling som ställs in, säger Philip.

För fyra år sedan lyckades Philip Jönsson kvala till Paralympics när han slutade tvåa i en världscuptävling i amerikanska Fort Benning. Nu är han redo att skjuta för en kvalplats igen. Men han har lovat sig själv en sak:

– Jag kommer inte åka på tävlingar där de inte har strikta coronarestriktioner. Framför allt inte innan jag fått ett vaccin.

– Så länge får jag försöka tävla online, via Teams (digitalt mötesverktyg). Nu senast deltog jag i en tävling som Norge arrangerade, upplägget var en omgång i veckan. För min del gick det lite upp och ner, men ganska bra ändå skulle jag säga. Det har hjälpt till att hålla motivationen uppe, få känna på tävlingsnerverna.

Vad tänkte du när Paralympics i Tokyo blev framflyttat till 2021?

– Jag tänkte ”bra, nu kan jag träna ett år extra”. Samtidigt är det bra att man flyttar det med tanke på att det har varit och är olika restriktioner i alla länder. Nu får fler chansen att träna till Paralympics, och det blir mer rättvist.

Trots hårdträning och karantän har Philip varit på två träningsläger, båda inte långt från hemorten Ullervad i Västergötland. Lägren har varat i några dagar och varit en välbehövlig omväxling från isoleringen i villan.

– Lägren var coronaanpassade. I stort sett var det bara jag och föräldrarna, försäkrar han.

I vardagen behöver Philip Jönsson assistans dygnet runt. Både föräldrarna och hans assistenter är strikta med handspriten och noga att inte bli smittade eftersom de vet vad det skulle innebära.
– Pandemin har ställt till det lite med tider och gjort det svårare att träna. Om någon av assistenterna uppvisar symtom får de inte jobba på 48 timmar, säger Philip.
– Skyttet är bara en liten del av att vara paraidrottare. Det är så mycket mer runtomkring. Det är sjukhusbesök, resor, assistenter och hjälpmedel som inte får gå sönder. Sen har jag njursten som kommer och går. Jag har haft problem med det i sex år. På ett sätt är det en prestation i sig att kunna idrotta.
Det är en hel djungel bakom skytten Philip, säger han själv. Och så ser det säkert ut för flera paralympier.
– Vi kämpar hela tiden, oavsett om det gäller det vardagliga livet eller träning. Det är en bragd i sig.
Slitet ger resultat. Intresset för paraidrott har bara blivit större och större sedan Philip Jönsson började med skytte 2006. Men än i dag är pararörelsen mycket beroende av ideella krafter. Philip är tacksam för stödet han får från både familj, vänner, sponsorer och supportrar. Nu ligger allt fokus mot 2021 och de tävlingar som väntar.
Om Philip Jönsson får bestämma får det gärna vara varken för kallt eller för varmt när han skjuter. Han är nämligen känslig för väder:
– Om det är för kallt eller för varmt finns risken att jag inte kan röra fingrarna som jag vill och hålla det tempo jag behöver när jag skjuter. Temperaturen i Tokyo kommer nog passa honom.
– Jag skjuter som bäst när jag är lite svettig, säger han.
Philip Jönsson vill delta i så många Paralympics som det går, men är medveten om att det kommer komma en dag då kroppen säger ifrån.
– Det blir en satsning mot Paris 2024, sen måste jag säga att Los Angeles 2028 också

lockar. Men längre fram än så törs jag nog inte spekulera.

Martin Hammar
martin.hammar@dn.se

FAKTA. PARASKYTTE

Philip Jönsson tävlar i tre grenar inom luftgevär och krutgevär.

R4 (luftgevär stående 10 meter)
60 skott ska skjutas på 75 minuter. När det är gjort går de åtta skyttar med högst poäng vidare från grundomgången till finalen. I R4 får man inte ha något stöd för armbågarna.

R5 (luftgevär liggande 10 meter)
60 skott ska skjutas på 60 minuter. När det är gjort går de åtta skyttar med högst poäng vidare från grundomgången till finalen. I R5 får man ha stöd för armbågarna.

R9 (krutgevär liggande 50 meter)
60 skott ska skjutas på 60 minuter. När det är gjort går de åtta skyttar med högst poäng vidare från grundomgången till finalen. I R9 får man ha stöd för armbågarna.

I samtliga finaler nollställs poängen efter grundomgången.

CORONAPANDEMIN. 22 december

”Rekommendera användning av munskydd i alla inomhusmiljöer”

Till slut kom omsvängningen som ingen trodde skulle komma. Statsminister Stefan Löfven och Folkhälsomyndighetens generaldirektör Johan Carlson meddelade på en gemensam presskonferens i fredags att en rekommendation på munskydd införs i kollektivtrafiken från och med den 7 januari. Men rekommendationen gäller bara under vissa tider i rusningstrafik. Den rätta åtgärden vore i stället att rekommendera en generell användning i kollektivtrafiken och i alla inomhusmiljöer. Det skulle minska smittspridningen av coronaviruset och förhindra att fler insjuknar i covid-19.

Droppsmitta sprids när människor hostar, nyser, sjunger, talar och andas. Viruset kan föras vidare som små luftburna partiklar (aerosoler) som lätt kan spridas inomhus där människor vistas och i kollektivtrafiken.
I stället för att ge detaljerade råd till fram för allt arbetspendlare borde Folkhälsomyndigheten därför ge allmänheten en mer verklighetsanpassad vägledning. En sådan vägledning borde se ut så här:
Även om man inte känner sig sjuk bör man bära munskydd inomhus där andra vistas och i kollektivtrafiken. En person är som mest smittsam dagarna före visat symtom.
Munskydd är i första hand en barriär för att inte smitta andra och avsedda fånga in mikroorganismer från utandningsluften.
Munskydd finns i olika modeller och material, men fungerar på samma sätt. Materialet (lager av textilfibrer) fångar upp aerosoler som kan bära på viruset. Ju fler lager tyg, desto effektivare skydd. Världshälsoorganisationen WHO rekommenderar minst tre lager, två lager bomull och ett tredje lager med syntetiskt fibermaterial. Bomullen suger upp fukt.
Munskydd kan även vara ett skydd att inte bli smittad. Hur väl den skyddar från inandning av virus beror på vilket tyg som används och i hur många lager munskyddet har samt passformen.
Skägg kan orsaka läckage.
Dålig passform orsakar läckage från öppningar i sidorna. Se till att munskyddet täcker näsan, munnen och kinderna. Munskydd med stor yta skapar stor andningszon och därmed större yta som fångar in viruset.
Tvätta eller sprita händerna före och efter munskyddet används. Munskydd avsedda för engångsbruk slängs efter användning.
Munskydd i flera lager tyg kan tvättas och återanvändas om de inte är skadade. Byt munskyddet om det blir vått av svett.
Hålla avstånd räcker inte om man tillbringar tid inomhus med en smittad person. Och det är när alla bär munskydd blir effekten som störst.
Munskydd är en förebyggande åtgärd, inte en ”sista åtgärd” som Johan Carlson verkat tro när

han flera gånger sagt att munskydd funnits kvar som en möjlighet.

Krister Forsberg, Lidingö, skyddsingenjör som skrivit böcker och guider om personlig skyddsutrustning

22 december

”Stora likheter mellan Trump och Tegnell”

Det finns slående likheter mellan USA:s avgående president Donald Trump och statsepidemiolog Anders Tegnell på Folkhälsomyndigheten gällande covid-19.

1. Bägge medger aldrig fel eller misstag. I februari sade båda att pandemin inte kommer till Sverige/USA. De trodde inte heller att andra vågen skulle komma. De tror inte att en stängning av samhället hjälper och de medger inte att de höga dödssiffrorna beror på dem.

2. Bägge skyller alltid på någon annan. Tegnell säger att det är äldrevårdens och kommunernas fel, medan Trump skyller viruset på Kina.

3. Bägge är övertygade om att alltid ha handlat rätt. Tegnell brukar säga att under rådande förutsättningar var besluten alltid rätt, medan Trump anser att han alltid har rätt.

4. Bägge var – till skillnad mot bland andra världshälsoorganisationen WHO, amerikanska smittskyddsmyndigheten CDC och Kungliga Vetenskapsakademien – fram till i fredags när den svenska Folkhälsomyndigheten svängde gällande trånga situationer i kollektivtrafiken emot användning av munskydd mot spridning av viruset, trots att två meters avstånd inte kan tillämpas i bussar, tåg, tunnelbana och butiker.
5. Bägge tillämpar inte försiktighetsprincipen vad gäller möjliga åtgärder.
6. Bägge bagatelliserar covid-19. Anders Tegnell har sagt att det är ”farligare att gå över ett övergångsställe” och Trump har beskrivit covid-19 som ”en lätt influensa”.

Jan van der Linden, Saltsjöbaden, professor i thoraxanestesi och intensivvård vid Karolinska institutet
TT AFP

CORONAPANDEMIN. 22 december

Pandemipolitiken har visat att våra regler är satta ur spel

Det står nu klart att Sveriges coronastrategi har misslyckats. I frånvaron av fungerande normer under pandemin har medborgare i stället hänvisats till att klandra och döma varandra. Det är ett brott mot samhällskontraktet, skriver Elsa Kugelberg.

Det var en uppgiven statsminister som i fredags vädjade till folket: hitta inte på undanflykter för varför just din glöggtillställning är okej – var en medmänniska. Efter nio månader och nästan 8

000 döda sneglar regeringen alltmer på grannländerna. Det står klart att Sverige har misslyckats. Huruvida Stefan Löfven anser att problemet var Folkhälsomyndighetens nu snart övergivna strategi, eller svenskarnas bristande moral får vi kanske aldrig veta.

I ”Gud: Jakten” (Fri Tanke, 2020) frågar sig teologen Joel Halldorf om liberaler har något att säga om människan som social, eller moralisk, varelse. Staten ska skydda medborgarnas frihet, men vad är vi skyldiga varandra?

Halldorfs tanke återspeglas i den svenska debatten – här låter det ofta som att liberalismen är för den som vill slippa andra människor. En ideologi man kan hänvisa till när man vill göra lite som man vill, oavsett hur det påverkar omgivningen. Det är en tolkning som förbiser en betydande del av den liberala idéhistorien.

Förgrundsgestalten och 1600-talsfilosofen John Locke menade att samhällskontraktet kommer till när människorna inser att livet utan staten är ett evigt konfliktlösande – i tjafset över minsta småsak måste var och en lägga fram bevis, döma och straffa. Utan tydliga, gemensamma regler för vad som gäller ställs vänner och familjemedlemmar mot varandra. Efter det här året kan alla relatera. Pandemin har skapat en form av anomi – i frånvaro av fungerande sociala normer tvingar de egna bedömningarnas smittskydd oss att både klandra, instruera och försvara oss själva. Inte konstigt att vi är utmattade.

Staten måste enligt Locke värna rätten till liv, frihet och egendom. Men, som den världsledande liberalismexperten Helena Rosenblatt beskriver i ”The lost history of liberalism: From ancient Rome to the twenty-first century” (Princeton University Press, 2019) kommer friheten inte ensam. Locke ansåg att det är ”kärlek och respekt som binder ihop samhället” och som garanterar dess överlevnad. Samhället är helt beroende av vad han kallade ”vänlighetens trafik”.

Insikten om att vi själva har naturliga rättigheter är att se dem också hos andra. Som

Lena Andersson riktigt poängterar i SvD (12/12) kommer de inte från staten, utan finns i människorna. För Locke innebär dock detta att vi vid sidan av skyldigheten att inte skada andra, har en positiv plikt att skydda och bevara så mycket av mänskligheten vi bara kan.
I vår egen tid brukar högerdebattörer i relation till oroligheter i förorter med rätta peka på kontraktsbrott: Var är staten när gängen sätter skräck i hela bostadsområden?
Men på samma sätt bryts kontraktet när potentiellt smittsamma medborgare tillåts göra om offentliga utrymmen till *no go*-zoner för de 2,6 miljoner svenskar som ingår i riskgrupperna, och när arbetarklassens arbetsplatser förvandlas till smitthärdar.
Rosenblatt beskriver i en artikel i Washington Post (20/8) hur en annan av liberalismens fäder, den skotske filosofen Adam Smith, ansåg att friheten kräver att varje regering gör allt i sin makt för att hindra farliga sjukdomar från att spridas i befolkningen.

En stat som hellre tillåter grova inskränkningar av rörelsefriheten för äldre och arbetare än stänger Riche är ingen liberal förebild. Det är en plutokrati, en plats för rika styrd av rika. Där rättvisa, som Trasymachos säger till Sokrates, är vad som gynnar de starka.
I boken ”What we owe to each other” (Belknap Press, 1998), känd från Netflix-serien ”The good place”, bygger Harvardfilosofen T. M. Scanlon vidare på kontraktstraditionen. Han menar att moralen grundar sig i den medfödda strävan att rättfärdiga sig själv inför andra, som finns inom var och en av oss. Det moraliska tänkandet blir här en fråga om hur vi kan leva på ett sätt som andra kan acceptera.
Särskilt i en krissituation innebär detta långtgående förpliktelser. Kräver moralen verkligen att alla de som påverkas av vårt beteende ska kunna samtycka till det? Det var med ungefär den frågan som Expressens Victor Malm (16/10) avfärdade tanken att han skulle ha några särskilda plikter mot svagare medborgare som ”corona-moralism”, samtidigt

som han såg ”tilltagande smittspridning, åter ökande sjukhusinläggningar”.
”I fredags drack jag några öl med en vän, i lördags träffade jag två andra vänner över en middag, sedan knatade vi vidare till baren där vi har hängt varannan helg eller så i några månader … jag fortsätter gå dit.”
Gud må vara död. Men moralfilosofin lever. I en intervju med NPR (25/5) beskriver Scanlon vår inneboende vilja att rättfärdiga oss inför varandra som ett tveeggat svärd. Den förklarar å ena sidan varför många ändå försöker göra rätt. Å andra sidan kan den skapa kognitiv dissonans, driva oss till nihilism och förnekelse, få oss att försöka efterrationalisera våra omoraliska handlingar eller rentav bli skeptiska till moralens själva existens.
När moraliska principer möter verkligheten avspeglar de vår plats i världen. I ett rättvist samhälle hade det inte varit svårt att uppfylla de ömsesidiga skyldigheterna. Men eftersom vissa är inflytelserika och fastanställda, medan andra sitter på eftersatta äldreboenden eller sliter med osäkra arbetsvillkor, måste den förra gruppen göra vad den kan för att underlätta för den senare.
Vad Locke, Scanlon och Victor Malm alla beskriver är hur avsaknaden av gemensamma, välfungerande regler som förkroppsligar vad vi är skyldiga varandra innebär en oerhörd – och ohållbar – börda för den enskilda individen. Det ansvarsvakuum som regeringen, regionerna och myndigheterna tillsammans har skapat är det som gör coronastrategin till ett brott mot samhällskontraktet.
Frågan liberaler i alla tider har ställt sig är hur vi kan bygga en gemenskap som mobiliserar, snarare än söver, våra moraliska impulser. Eller som chefen för amerikanska smittskyddet Anthony Fauci i somras konstaterade, ”Jag vet inte hur jag ska förklara för dig att du ska bry dig om andra människor”.

Elsa Kugelberg
elsa.kugelberg@dn.se

22 december

Får man sämre syn av mycket skärmtid?

Hemmajobb med laptoppen på köksbordet, fikarast på sociala medier, videosamtal med isolerade släktingar och virtuell aw med vänner. Om det är något som många inte har lidit brist på under pandemin så är det skärmtid. Men hur mår våra ögon av skärmlivet? Ökar det risken för närsynthet?

Att vara närsynt innebär att man ser suddigt på långt håll. Länge intresserade sig vetenskapen främst för genetiska orsaker till närsynthet: om en eller två av föräldrarna var närsynta fanns en risk för att deras barn skulle behöva glasögon. Det ansågs inte vara möjligt att förhindra.

Sedan upptäckte ögonforskare vad som pågår i Asien. I flera östasiatiska länder har det skett en dramatisk ökning av närsynthet på bara några decennier. För 60 år sedan var 15 procent av den kinesiska befolkningen närsynt. I dag är upp till 90 procent av unga vuxna i Kina närsynta. Samma höga siffror syns i Singapore, Sydkorea och Taiwan. Även Japan är drabbat.

– Närsyntheten i Asien liknar en epidemi. Vi ser hur den ökar drastiskt på bara tio år i stöten. Det oroväckande är att extremt många ungdomar utvecklar närsynthet, säger Tony Pansell, optiker och forskargruppsledare vid Karolinska institutet, där han forskar om synfunktion efter hjärnskador.

Bland universitetsstuderande på Donghua-universitet i Shanghai är 96 procent närsynta, och 20 procent av dem gravt närsynta. I Seoul har man uppmätt 96 procents närsynthet bland 19-åriga män, varav 22 procent var gravt närsynta. I Taiwan är mer än 90 procent av universitetsstudenterna närsynta.

Närsynthet, eller myopi som det heter på fackspråk, blir vanligare även på andra håll. Världshälsoorganisationen (WHO) beskriver den globala ökningen av närsynthet som alarmerande, eftersom den medför ökad risk för näthinneavlossning, grön och grå starr och åldersförändringar i gula fläcken – ögonsjukdomar som i svåra fall kan leda till blindhet. I dag uppskattas 27 procent av världens befolkning vara närsynta, och WHO räknar med att dubbelt så många – 52 procent – kommer att vara det år 2050.

– Närsynthet har blivit ett medicinskt problem. WHO tar ökningen av myopi och dess konsekvenser på största allvar, bland annat eftersom den tar enormt mycket resurser från sjukvården, säger Ingemar Gustafsson, katarakt- och hornhinnekirurg samt doktorand på Institutionen för kliniska vetenskaper vid Lunds universitet.

Även i Europa, där ungefär en fjärdedel av befolkningen är närsynt, ökar närsyntheten. Det syns på att den är nästan dubbelt så vanlig bland yngre: 47 procent i åldersgruppen 25-29 år. I Sverige finns ont om undersökningar av närsynthet, men en studie från 2011 visade att den hos mönstrande män har gått upp från 9 procent år 1936 till 38 procent år 2008.

Den asiatiska närsynthetsboomen har uppstått på bara två generationer. Det talar emot att närsynthet, eller myopi, enbart skulle ha genetiska orsaker. Man har hittills identifierat 161 genetiska anlag för närsynthet, men enligt en stor metastudie kan bara 9 procent av alla myopifall förklaras av dessa anlag.

– Myopi verkar inte enbart bero på genetik. Miljöfaktorer spelar också roll, vilket bland annat studier på migrantpopulationer visar. Det finns vissa kopplingar till myopi i familjer, men om det rör sig om genetiskt associerade kopplingar eller om det hänger på att man delar ett gemensamt beteendemönster är oklart. Genetiken verkar hursomhelst inte vara den enda riskfaktorn, säger Ingemar Gustafsson.

Det skulle kunna vara goda nyheter för barn med närsynta föräldrar. Men vilka miljöfaktorer

ska då undvikas? Även här ger de östasiatiska länderna ledtrådar.
Närsynthetsboomen i öst började med introduktionen av det moderna asiatiska utbildningssystemet, som kännetecknas av sträng studiedisciplin och hård konkurrens om högre utbildningar. En genomsnittlig 15-åring i Shanghai ägnar i dag 14 timmar per vecka åt läxor, vilket kan jämföras med 3,5 timmar per vecka i Sverige, enligt en OECD-rapport.
Den gamla klichén att plugghästar får glasögon verkar alltså inte vara tagen ur luften. Idén om att bokläsning kan orsaka närsynthet formulerades först för 400 år sedan, då den tyske astronomen Johannes Kepler skyllde sin egen närsynthet på flitigt studerande. I dag finns en mängd undersökningar som bekräftar att myopi är associerat med utbildningsnivå: för varje extra utbildningsår ökar närsyntheten med i genomsnitt mellan 0,27 och 0,5 dioptrier (måttenheten för glasögon och kontaktlinser), visar olika studier.

– Man har länge vetat om att det framför allt är akademiker som behöver glasögon och förr i tiden var det dessutom en rikemanssymbol att ha glasögon. Det är därför inget långskott att tro att närsynthet kan uppstå då vi använder ögonen för att titta på nära håll alldeles för mycket. Det är en teori som har funnits länge och som nu verkar bekräftas, säger Tony Pansell.
Närsynthet har också en korrelation med modern livsstil. Det framgår bland annat i jämförelser mellan människor på landsbygden och i städer. Bara fem procent av barnen i kinesiska landsbygdsområden är närsynta, jämfört med 76 procent i Beijing. Ännu tydligare blir det när man tittar på jägar- och samlarkulturer, som under 95 procent av mänsklighetens historia lyckades överleva utan glasögon.
En studie på inuiter i norra Alaska visar att mindre än 2 procent av dem var närsynta medan de fram till 1969 försörjde sig på jakt och fiske. Däremot blev mer än hälften av samma

inuiters barn och barnbarn närsynta, efter införandet av obligatorisk skolgång och flytt till modernare samhällen. Liknande observationer har gjorts på Grönland.
Måste då barn och unga skolka från skolan och sluta använda smarta telefoner för att slippa bli närsynta? Inte nödvändigtvis. I undersökningar som gjorts av närsyntheten i Asien visade det sig inte bara vara mängden närarbete som är associerat med myopi, utan också mängden inomhusvistelse.
– Det som var lite överraskande var att det inte enbart handlade om att jobba mycket på nära håll i unga i år. Mängden närarbete i kombination med brist på dagsljus utgjorde en kraftig interaktionseffekt, som drastiskt ökar risken för att utveckla närsynthet, säger Tony Pansell.
Varför dagsljus har en skyddande effekt mot myopi vet man ännu inte säkert, men en teori är att det frisätter dopamin i näthinnan.
Dopaminet blockerar en abnorm förlängning av ögongloben, vilket är den biomekaniska förändring som orsakar närsynthet.
Taiwan har lyckats halvera antalet nya fall av närsynthet genom att införa sammanlagt två timmars obligatoriska utomhusraster varje dag i skolan. Flera studier tyder på att 14 timmars utomhusvistelse per vecka i naturligt ljus ger ett barn i grundskoleåldern en kraftigt reducerad risk för att bli närsynt, även om föräldrarna är närsynta.
Hur den generation som i dag växer upp med smarta telefoner kommer att drabbas av myopiepidemin är ännu för tidigt att säga. Men ett problem är att smarta telefoner ofta hålls närmare ögonen än en bok, en datorskärm eller en tv, eftersom detaljerna är så små. Och avståndet har betydelse.
– Ja, det finns välgjorda studier från Sydney som visar att avståndet spelar roll. Man löper en signifikant ökad risk om man håller saker nära ögonen än om man håller dem en bit ifrån. Det skulle behövas fler studier om detta, men mekanismen är ganska logisk. Ju närmare något

är, desto mer måste ögat ackommodera, alltså spänna sig, för att ställa in skärpan, säger Tony Pansell.
Finns det risk för att förvärra sin närsynthet om man använder sina vanliga glasögon eller kontaktlinser på nära håll framför en skärm?
– I princip nej. Däremot kan du få ackommodationsbesvär, vilket kanske gör att du vill gnugga dig i ögonen, känner dig lite småmosig i huvudet och ser suddigare på håll. Det kallas ibland pseudomyopi. Det är ofarligt och går över när ögats ciliarmuskel får slappna av igen.
Kan pseudomyopi på något sätt stimulera ögontillväxten, och därmed leda till permanent myopi?
– Ingen har kunnat bevisa det vetenskapligt. Men om glasögonen medför att bilden hamnar längre bakom näthinnan är det självklart inte bra. Det är också anledningen till att vi rekommenderar milt närsynta att ta av sig glasögonen framför skärmen om de ändå ser bra på en halv meters håll, säger Tony Pansell.

Så hur är det då med pandemins alla skärmtrötta vuxenögon? Löper de också risk för ökad närsynthet när skärmtid och inomhusvistelse ökar? Nej, menar ögonforskarna, det finns en anledning till att så mycket forskning om närsynthet görs just på barn. Deras ögon är fortfarande mjuka, och kan därför växa på längden.
– En 40-åring som sitter hela dagen framför skärmen kanske kan få ansträngda ögon. Men vid den åldern har ögonen blivit för stela för att växa mer. Efter 30 års ålder ser vi ingen ökning av närsynthet, säger Tony Pansell, och Ingemar Gustafsson instämmer:
– Det händer inte så mycket med närsyntheten när man kommer upp i en viss ålder. Om det sedan är 25 eller 35 år, det varierar något från individ till individ.
Medelålders hemarbetare borde därmed kunna andas ut.

Sverker Lenas
sverker.lenas@dn.se

4 tips för skärmtrötta ögon.

1. Ta pauser. 20/20/20-regeln är ett vanligt tips. Den innebär att man var 20:e minut bör lyfta blicken på något minst 20 fot bort (cirka 6 meter) i 20 sekunder. På så sätt får ögats ciliarmuskel slappna av och riskerar inte att fastna i ett spänt läge.

– 20-20-20-regeln har ingen stark vetenskaplig evidens, men vi vet att ackommodationskramp och pseudomyopi minskar genom att inte fokusera så länge på nära håll. Det är en påminnelse om att inte sitta och titta på skärmen timme ut och timme in, säger Tony Pansell.

2. Se till att få dagsljus. Naturligt utomhusljus verkar skydda mot närsynthet. Barn och unga bör få minst två timmar dagsljus per dag.

– Skolbarn ska inte bara gå ut i korridorerna under rast och ta fram sina mobiltelefoner, utan de ska gå ut och få dagsljus, säger Tony Pansell.

3. Håll lagom avstånd till skärmen. Försök att ha skärmen på lite längre avstånd, men inte så långt att texten blir suddig. Om ditt barn använder skärmar är det bättre med en dator, tv eller padda än en mobiltelefon, som oftast hålls närmare ögonen. Ju närmare något är, desto mer måste ögat spänna sig för att ställa in skärpan. Att förstora texten på skärmen kan hjälpa.

– Om man sitter framför en skärm så ska man inte ha den uppe i näsan. Håll den på lite längre avstånd, säger Tony Pansell.

4. Är man medelålders eller äldre behöver de flesta lite extra plus på nära håll. Om du bara är lite närsynt och ser skarpt på en halvmeters avstånd, prova att ta av glasögonen framför skärmen.

– För dem som sitter framför skärmen flera timmar varje dag är det väldigt effektivt att ha rätt glasögon som är anpassade till skärmarbete. Har man huvudvärk och ansträngda ögon, börja med att göra en synundersökning, säger Tony Pansell.

Finns hjälp att få.

Närsynthet korrigeras med konkava linser (minusglasögon). Sådana linser förflyttar ljusets brännpunkt bakåt i ögat, så att fokus når ända fram till näthinnan.

Närsynthet som kräver starkare glas än minus 6-7 dioptrier brukar benämnas kraftig närsynthet, eller grav myopi. Den medför kraftigt ökad risk för ögonsjukdomar som kan leda till blindhet.

Pseudomyopi, falsk närsynthet, kan uppstå av att stirra länge på en skärm. Orsaken är att ciliarmuskeln fastnar i ett spänt läge. Kännetecken är huvudvärk och suddig syn på långt håll. Pseudomyopi släpper oftast när man tittar bort från skärmen ett tag, men det kan få långsiktiga konsekvenser. När man tittar på nära håll hamnar bilden naturligt lite bakom ögat. Tittar man väldigt mycket på nära håll börjar ögat växa mot bilden och blir därmed avlångt. Källa: S:t Eriks Ögonsjukhus

Vd för spelbolag köpte möte med ministern

122 500 kronor blev högsta budet på den promenad som socialförsäkringsminister Ardalan Shekarabi (S) utannonserade för Musikhjälpen. Mötet köptes av spelbolaget Leovegas vd Gustaf Hagman, som riktat kritik mot regeringens spelpolitik.

– Jag ser det inte som problematiskt med tanke på att det är väldigt tydligt för omgivningen vad vi vill göra med spelmarknaden, säger ministern till DN.

Ardalan Shekarabis (S) insats för Musikhjälpen gick förmodligen inte som planerat. Han lade ut en annons på budsajten Tradera där högstbjudande skulle få en promenad och fika i naturen med socialförsäkringsministern. När högsta budet på 122 500 kronor lagts stod det klart att det var spelbolaget Leovegas vd Gustaf Hagman som köpt sig till ett möte. Hagman har tidigare riktat kritik mot regleringar av spelmarknaden som Shekarabi ansvarar för.

Ardalan Shekarabi (S) säger att han är förvånad över vd:ns köp eftersom han har kontinuerliga möten med företrädare för branschen.

– Men jag välkomnar att det här bolaget har valt att betala det här beloppet till Musikhjälpen. Det var ju huvudsyftet med det, säger han.
Hans Uhrus, Leovegas kommunikationsdirektör, uppger att spelbolagets vd vill prata om hur man kan motverka förekomsten av olicensierade bolag på den svenska spelmarknaden. Han hoppas att fikan i naturen ska bli något annat än de tidigare mötena med ministern.
– Det blir lite mera avspänt och en möjlighet att kanske få prata lite mer utan att bli avbruten när man ses ute i skogen, säger Uhrus.
Ardalan Shekarabi ansvarar för regeringens spelpolitik och tog tidigare i veckan emot ett slutbetänkande i spelmarknadsutredningen, som bland annat haft i uppdrag att föreslå ytterligare åtgärder för att begränsa spelmarknadsföringen. Shekarabi ser själv inte något problem med att någon med starka lobbyintressen kan köpa ett möte med honom.
– Var jag och regeringen står i de här frågorna är väldigt tydligt och var spelbolagen står är också väldigt tydligt. Vi står ganska långt ifrån varandra, säger han och fortsätter:
– Självklart träffar vi företrädare för den branschen kontinuerligt, men vi har ju motstående ingångar i det här, det är ju ingen hemlighet.
Planerar du att genomföra den här promenaden ändå?
– Ja, tror att det är otroligt viktigt att man möter också människor som inte har samma perspektiv och inställning i de frågor som man brinner för. Jag ser absolut inget fel i att möta också de kritiker som jag och regeringen har.
Gustaf Hagman grundade Leovegas 2011. 2019 redovisade bolaget intäkter på cirka 3,6 miljarder kronor.
Lovisa Ternby
lovisa.ternby@dn.se 20 december

20 december

Så eldar stormköket på tidsandan

Årets julklapp är ingen nymodighet utan en svensk uppfinning från tiden när bondesamhället skulle ersättas av modernitet. I den uppkopplade samtiden signalerar det ambulerande köket snarare en längtan tillbaka till naturen, skriver Jens Linder.

Högt i himlen far han, den gode detektiven, på sin flygande matta. Med sig har han vanligtvis fältkikaren, burken med temlor, kanske något falskt skägg eller en lös mustasch, kaffepannan och – ta-da! – primusköket. Det är förstås Ture Sventon jag talar om, som vart än mattan för honom – till Lingonboda, Arabien eller London – alltid tar med sig denna fiffiga uppvärmarmackapär. ”När han flög över Södra bergen, tände han primusköket. Det susade så hemtrevligt, och snart började en härlig kaffedoft blandas med blomdoften, som steg upp från södra förstäderna”, heter det i den allra första boken ”Ture Sventon, privatdetektiv” från 1948.

Det är ingen slump att det just är herr Sventon, bland världens alla framstående uppdiktade detektiver, som omhuldar denna portabla apparat, som nyligen blivit korad till årets julklapp. För trots att Sventon ständigt ger sig in i hisnande äventyr – spanar, skuggar, går undercover som tjuvaktig jultomte, brittisk lord och springschas på ett pastejbageri – är han alltid välplanerad. Här har vi en man som packar noga. Beredd och orädd. Pålitlig och äventyrlig. Precis som primusköket.

Så ligger det till: den förnuftige bovfångaren och den portabla manicken är som gjorda för varandra. Bägge är praktiska, effektiva och liksom sprungna ur en tid när ingenjörskonsten hyllades, när ordning och reda och kloka beslut skulle göra allting bra. När det urmodiga svenska bondlurkssamhället skulle ersättas av det rationella och duktiga folkhemmet.

Omdaningen – som skedde i många länder – påbörjades redan på 1800-talet. Ett uppfinningsrikt århundrade med en strid ström av uppfinningar och utveckling: järnvägen, telegrafen, cykeln, automobilen och mot slutet av seklet stormköket. Okej, denna kokapparat kanske inte är den mest spektakulära och flådiga innovationen. Men den blev mäkta populär och vida spridd. Dessutom är den just ett fint exempel på svensk ingenjörskonst, på samma vis som kullagret, separatorn och dynamiten.

Ett klotrunt och trebent gasoljekök patenterades redan 1878 av en G Forsberg. Sedan tillkom flera förgasningstekniska förbättringar av olika svenska

uppfinnare, och 1889 kom Frans Lindqvist på en modell som omvandlade bränslet till gasform och blandade det med luft före antändningen. Den var bränslesnål, osfri, kompakt och så lyckad att den kom att säljas i stort sett oförändrad under nästan 50 år. Han gav den namnet Primus, från latinets ord för ”först”. Och på många språk är primus än i dag det generiska namnet på det lilla spritköket. Det finns dock de som hävdar att modellen utvecklades av dansken Frederik Ferdinand Tretow-Loof som i sin tur sålde den till Lindqvist. Om detta kivar kännarna.
Hur som helst såldes primus till en början genom hembesök om kvällarna och ibland mot avbetalning. Och försäljningen blev efter hand fantastisk.
Stormköket – utformat antingen i mässing eller plåt – fick pris vid internationella mässor och blev en stor exportvara. 1894 tillverkades 62 000 apparater, 1896 hela 95 000. Med tiden spreds miljontals exemplar av Primus och dess konkurrenter över världen.
Upptäcktsresande som Andrée, Amundsen, Scott och Hedin hade alla ett fotogenkök i packningen. Likaså Tenzing Norgay och Edmund Hillary när de besteg Mount Everest 1953.
Många av världens arméer utrustades med stormkök, så lätta att transportera och så snabba att få i gång. Under första världskriget hade tyskarna sina Spirituskocher och britterna så kallade Tommy cookers. Matlagningen i fält blev förhållandevis problemfri, förutom att soldaterna ibland drack upp bränslet.
Sedan primuskökets tillkomst har många flyttbara uppvärmare sett dagens ljus, under flera benämningar: fritidskök, friluftskök, spritkök, gaskök, fältkök eller Trangia (också det ett svenskt varumärke). Numera kallas dylika apparater allt oftare för stormkök, vilket syftar på konstruktionens kärna – den hindrar vinden från att släcka elden. Det ambulerande köket blev också en del av den nya fritiden som växte fram i takt med sportstugor, moderna vägar, smalspårsjärnvägar, ökad busstrafik och privatbilism. I ett kåseri från 1930 skriver Harry Martinson:
”Ett sällskap sommarnöjesmänniskor ha slagit sig ned i dikeskrökens gräs … Herr och Fru Medel på ambulerande sommarnöje med bil och barn … Jag vill dröja vid sommarnomadernas spritkök och lyssna.”
Hur puttrigt gammaldags det än kan tyckas i dag stod stormköket alltså en gång i tiden för modernitet och framåtskridande. Så när den ständigt fikasugna Sventon kokade kaffe på sin aerodynamiska men nötta matta är han inte retro – som det kan framstå i dag – utan modern.
Men visst finns det något arkaiskt över stormköket. Kanske för att det får oss att laga mat på en enda värmekälla, ett slags återgång till matlagningen som

den tedde sig innan spisen blev vanlig, med samma tekniker som vid husets eldstad eller till och med lägerelden. Det kräver en allt-i-ett-strategi, där ingredienserna tillsätts i rätt ordning. Först i grytan ska det som tar längst tid, som köttet, sedan det som tar medellång tid, låt säga potatis, och till sist mjukare grönsaker och örter. Denna typ av one pot-rätter är på modet i dag, men den som vill få fler idéer kan också kika bakåt i tiden, på grytor, soppor och pytt-rätter från tiden före 1800-talet. I Storbritannien gjorde man exempelvis ångade pajer i en gryta (som ofta hängde i kedjor eller stod på en trefot). Man bakade in köttbitar i deg och ångade denna pudding i timtal. Man bakade också mat i flera lager, exempelvis kål och kött varvat, och efter långsam och mild tillagning vände man så uppochner på grytan, och kunde knacka ut en ståtlig timbal. Kroppkakor och andra klimprätter är också sprungna ur samma eldhärdsmetod.

I år har stormköket alltså blivit utnämnt till årets julklapp av branschorganisationen Svensk handel. Valet säger rätt mycket om tidsandan. I dagens läge är det inte elektronik som premieras (som cd-spelaren 1991, mobiltelefonen 1994 eller vr-glasögonen 2016), utan något som minner om en tid som känns tryggare, som uppmuntrar till friluftsliv, långt ifrån den digitala världen. Vår längtan efter trygghet vid hemmets härd har naturligtvis förstärkts av covid-19. Förutom utomhusmatlagning har också andra handfasta aktiviteter ökat i popularitet, som trädgårdsskötsel, grönsakssyrning och inläggning. Växthus uppförs, svampplockningen ökar, likaså mathantverket i hemmen. Från USA rapporteras att det råder brist på både syrningskrukor och konserveringsburkar. Utekokböcker och utgåvor om odling, kompost och bevattning har gått åt som fotogenet i ett stormkök. Det är hållbar *low tech* som ligger i tiden, med ledord som trygghet, självförsörjning och hushållning.

I tv-serien ”Stephen Frys favoritprylar” berättade den brittiske skådespelaren, komikern och författaren om innovationer genom tiderna på ett särdeles underhållande och skojigt vis. I det allra sista programmet avslöjade han så till slut sin favorit: cigarettändaren. Han menade att portabel eld är något enastående och långt mer revolutionerande än de flesta avancerade tekniska skapelser. Jag skulle nog, som den kock jag är, i stället välja stormköket, denna flyttbara eldstad. Att kunna bereda varm mat vart man än styr kosan är något underbart och befriande – en trygghet och ett äventyr på samma gång.

Jens Linder
mat@dn.se

Fem stormköksrätter.

1 **Tallriksfisk**

Koka potatisen i kastrullen och lägg på en tallrik med saltade och kryddade fiskfiléer (sill, torsk, lax), täck med aluminiumfolie. Fisken blir milt tillagad.

2 **Svampstuvning**

Görs gärna på egenplockad svamp på plats i skogen.

3 **Fisksoppor**

Koka upp en gräddig buljong och avsluta med bitar av fisk och örter.

4 **Äggröra med skinka**

Skär skinkan i strimlor och häll sedan i en äggröresmeten. Laga på låg värme.

5 **Grytor**

Klassiska långkokta grytor, men med köttet skuret i mindre bitar för att halvera koktiden och med potatisbitar som kokar med den sista kvarten.

Dubbla Kalle på julafton

Nu är det sextio år sen Kalle Anka och hans vänner började önska oss god jul i den då enda tv-kanalen. 1989 kom Disneykonkurrens om tittarna från nystartade TV3. Första året visade man en timme på morgonen, de följande sex åren låg programmet klockan 14. 1996 bufflade man och överlappade till tio över tre. Det var sista gången för Trean, året efter kom TV5 en gång.

Inslagen kunde vara gemensamma för Ettans program och uppstickaren, som ”Plutos julgran”, ”Askungen” och syrsesången. Några var unika som ”Kalle Anka packar paket” och avsnitt ur ”Three caballeros”. Vi fick också se en fortsättning på ”Jultomtens verkstad”, när tomten anlände till ett strumphängt rum, via skorstenen.

Jag vill minnas att ”Trollkarlens lärling” med Musse Pigg ingick i Treans utbud. Den kom från ”Fantasia”, den seriösa filmsamlingen med klassisk musik, som blir åttio i år. Paul Dukas hade gjort musikunderlaget och Musse Pigg hade lånat trollkarlens hatt och ställt till det.

Det finns en ”Fantasia 2000” också, med samma musikaliska upplägg. Lustigt nog är ”Trollkarlens

lärling” den enda filmen som ingår i båda. En annan rolig detalj är trollkarlens namn, Yen Sid. Det förekommer inte i filmen, och var Disney, baklänges.
Olle Dahllöf 20 cedember

22 december

Kortare kötid för att få lägenhet

Den genomsnittliga kötiden för att få en lägenhet via Stockholms bostadsförmedling har minskat till 9,3 år – från 10,5 år under 2019. Samtidigt sätter Bostadsförmedlingen rekord i antal förmedlade lägenheter, över 17 000 i år.

Bostad nummer 17 000 som förmedlades var en tvåa i Gröndal strax söder om innerstaden, i en fastighet från 40-talet.

– Antalet förmedlade bostäder når all time high och kötiden är den lägsta på flera år. Det rullar på rekordsnabbt och det finns ett stort intresse för att flytta just nu, säger

Bostadsförmedlingens ordförande Dennis Wedin (M).
Varför blir kötiden kortare?
– Det finns två anledningar, den ena är att vi förmedlar fler bostäder i dag än någonsin tidigare och den andra är pandemin. I dag finns det fler lägenheter att välja bland. Detta i kombination med att det finns färre möjligheter att se lägenheter fysiskt, gör att kötiden sjunker. Det kan vara så att de som har mycket kötid inte vågar riskera att acceptera en lägenhet på ritning, säger Dennis Wedin.
Han tror också att det, trots att det är omkring 700 000 personer som köar, är många som får en bostad nu fast de inte har så lång kötid.
– Man ska inte stirra på snittet och tro att det är kört.
November månads kortaste kötid var en månad, för en nyproducerad tvåa i Åkersberga med en hyra på 9 545 kronor i månaden. Den genomsnittliga kötiden totalt sett låg på 8,4 år i november.
Sett i ett längre perspektiv behöver den som söker bostad ändå köa längre, 2010 låg kötiden på 6,0 år i snitt.
Under 2019 förmedlade Bostadsförmedlingen lägenheter i 22 av Stockholms läns 26 kommuner samt i Västerås och Nyköping. Den kortaste genomsnittliga kötiden för befintliga bostäder fanns i Västerås med 4,3 år, Södertälje 6,7 och Sigtuna 7,2. Längst kötid krävdes i innerstaden med 18,8 år på Södermalm, 18,6 på Norrmalm och 16,0 på Östermalm.
– Att vi har förmedlat fler lägenheter än någonsin tidigare i år ser jag som en milstolpe. Det är ett resultat av att vi har ett så bra samarbete med de privata fastighetsägarna. Drygt hälften av lägenheterna hos Bostadsförmedlingen kommer från privata aktörer, säger Dennis Wedin.
Bostadsförmedlingen har också effektiviserat processen och kortat ner handläggningstiden med fem dagar.
Mia Tot

Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

Övergripande delar av kulturministerns demokrati och kultur läggs i området för riksdag m m

Sida	Inrikes ariklar i kapitel 3:
437	Riksdagen och politiska partier
462	Statsrådsberedningen och statsministern
471	Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.
486	Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet
506	Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
513	Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
600	Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
659	Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.
676	Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
681	De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.
697	Myndigheter - 716

Utbildnings-departementet

Utbildningsdepartementet ansvarar för regeringens utbildnings- och forskningspolitik. Departementet arbetar med frågor som exempelvis handlar om skolresultat, lärarnas villkor och studiefinansiering.

Områden

Områden

- Barn- och ungdomsutbildning
- Folkbildning
- Högskola och forskning
- Studiefinansiering
- Vuxenutbildning

Om Utbildningsdepartementet

Relaterad navigering

- Utbildningsdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Organisation
- Kontakt

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Anna Ekström
Utbildningsminister

Matilda Ernkrans
Minister för högre utbildning och forskning

Genvägar

Genvägar

- Arbete inom utbildningsområdet med anledning av nya coronaviruset

Aktuellt från Utbildningsdepartementet

Anna Ekström

Utbildningsminister
Utbildningsdepartementet
"Vi har haft ett av de mest högpresterande och jämlika skolsystemen i världen. Dit ska vi igen. Då krävs ordning och studiero, kunskap och bildning. Vi ska skapa en skola där varje elevs ansträngning avgör hur långt hon kan nå i sina studier – inte vilka föräldrar hon råkar ha eller vilken skola hon valt."

Anna Ekströms områden

- Barn- och ungdomsutbildning
- Folkbildning
- Vuxenutbildning

Matilda Ernkrans

Minister för högre utbildning och forskning
Utbildningsdepartementet
”Oavsett var du bor i vårt land ska det finnas goda möjligheter att studera vidare. Vi ska se till att Sveriges studenter får bra förutsättningar och en trygg studietid. Vi investerar i utbildning och forskning för att bygga ett starkare samhälle.”

Matilda Ernkrans områden

- Högskola och forskning
- Studiefinansiering

SW . 7957 Undervisning o d. Forskning

Kulturdepartementet

Kulturdepartementet ansvarar för frågor som rör kultur, demokrati, medier, de nationella minoriteterna och det samiska folkets språk och kultur. Departementet ansvarar också för idrott och ungdomspolitik samt för frågor som rör det civila samhället, trossamfund och begravningsverksamhet.

Områden

Områden

- **Civila samhället och idrott**
- **Demokrati och mänskliga rättigheter**
- **Kultur**
- **Medier**
- **Ungdomspolitik**

Om Kulturdepartementet

Relaterad navigering

- **Kulturdepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Organisation**
- **Kontakt**

Ansvarigt statsråd

Ansvarigt statsråd

Amanda Lind

Kultur- och demokratiminister samt minister med ansvar för idrottsfrågorna

Genvägar

Genvägar

- **Amanda Linds möten angående nya coronavirusets effekter**
- **Regeringens strategi för romsk inkludering**
- **Demokratin 100 år**
- **Kulturrådsbloggen**

Aktuellt från Kulturdepartementet

Amanda Lind

Kultur- och demokratiminister samt minister med ansvar för idrottsfrågorna
Kulturdepartementet
”Vår demokrati ska främjas, journalister och konstnärers frihet skyddas och oavsett om du bor i storstad eller på landsbygden ska du ha tillgång till att utöva och uppleva kultur och idrott.”

Amanda Linds områden

- **Civila samhället och idrott**
  - **Demokrati och mänskliga rättigheter**
- **Kultur**
- **Medier**
- **Ungdomspolitik**

SW 70 Allmänt om konst o kultur.
SW 71 Övergripande formgivning/planering av fysiska miljöer.
SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.
SW 73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning.
SW 74 Konsthantverk, formgivning av bruksföremål. Inredning.
SW 75 Konstmåleri. 76 Grafisk konst, teckenkonst. 77 Fotografi.
SW 78 Musik (konserter o d 792)
SW 79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks. Sport.
SW . 7911-7913 Seder och bruk.
SW . 7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.
SW . 792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.
SW . 793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.
SW . 7959 Sociala miljöer o verks.i allmänna grupper o d.
SW 796/799 Sport, idrott o d.
SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
SW 90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen.
SW . 101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.
SW . 102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning
SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar
SW 11/19 Individernas inre verkligheter.
SW 2 Religiösa verksamheter o d.
SW . 655 Förlagsverksamheter o d.
SW . 659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od. SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW 32 Statsvetenskap.

SKOLAN. 20 december

”Fyra förslag som kan tämja marknadskrafterna i skolan”

Att släppa in marknadskrafterna i skolan på det radikala sätt som gjorts i Sverige är inte okomplicerat. De flesta håller nog med om att det behövs åtgärder för att få marknadskrafterna i skolan att fungera bättre. Vi föreslår här reformer som främjar kunskapsbildning utan att skapa onödig ineffektivitet eller orättvisa, skriver fyra nationalekonomer.

DN. DEBATT 201220

Forskningen visar att utbildning har stor betydelse för välstånd, hälsa, och jämlikhet. Därför ligger det i vårt gemensamma intresse att skolväsendet fungerar väl. Att släppa in marknadskrafterna i skolan på det radikala sätt som gjorts i Sverige är inte okomplicerat utifrån ekonomisk teori och empiri. Oavsett syn på 1990-talets reformer kan nog de flesta acceptera att det finns ett betydande utrymme för reformvårdande åtgärder som kan få marknadskrafterna i skolan att fungera bättre. I det här inlägget föreslår vi ett antal reformer som främjar kunskapsbildning utan att skapa onödig ineffektivitet eller orättvisa.

En avgörande skillnad mellan utbildning och varor som mat och kläder är att den bedrivs i ett socialt sammanhang. När vi köper hem mat till barnen spelar det ingen roll vilka andra som köper samma matvaror. Skolkamraterna utgör däremot en väsentlig komponent av skolgången.

I enlighet med detta finner forskningen genomgående att en skolas elevunderlag utgör en viktig faktor bakom dess popularitet. Skolor med elever som har en gynnsam socioekonomisk bakgrund kan därför ha lätt att attrahera nya elever även om de har brister i utbildningen. Elever är också olika resurskrävande varför skolor sammantaget kan ha mycket starka intressen av att via lokalisering, marknadsföring eller antagningssystemet påverka elevurvalet.

1 En första förutsättning för att konkurrensen ska fungera väl är att alla familjer ges samma möjligheter att välja skola. För att uppnå detta krävs ett gemensamt ansöknings- och antagningssystem. Systemet bör vara enkelt, transparent och föräldrarnas önskemål om skola ska baseras på aktuella förhållanden. Att ha separata ansöknings- och placeringsförfaranden för enskilda skolor minskar

systemets effektivitet och bidrar med största sannolikhet till ökad social segregation.
Att platserna på friskolor i dag kan reserveras via tidig köanmälan ger inte alla familjer lika möjligheter och innebär inte heller större valfrihet för flertalet familjer. Tvärtom: Skolor förändras, liksom familjers behov, och om urvalet sker efter förhållanden som råder när det är dags för skolplacering kan fler få sina önskemål uppfyllda. En gemensam antagning gör det också möjligt att nå alla familjer med samlad och aktuell information innan intresse anmäls och urval sker.
En gemensam antagning och slopade köer förbättrar inte situationen för alla. Föräldrar som redan ställt sina barn i kö till attraktiva skolor har anledning att argumentera för att behålla kötid som urvalsgrund. Dessa familjers fördelar bygger emellertid på att möjligheterna inskränks för nyinflyttade och dem som sent kommit underfund med vilken skola som passar bäst. Alla torde dessutom se fördelarna med att skolvalet baseras på förhållanden som är aktuella när skolplaceringen väl äger rum. Erfarenheterna av gemensamma skolvalssystem som tar hänsyn till alla föräldrars önskemål är också överlag goda.
2 För det andra måste den olikvärdiga betygssättningen åtgärdas. I dagsläget är det alldeles för lätt att konkurrera genom att helt enkelt sätta högre betyg. Rapport efter rapport har påpekat problemet men verksamma åtgärder lyser med sin frånvaro. Detta leder till orättvisor och ineffektivitet vid urvalet till vidare studier. Det är uppmuntrande att Skolverket analyserar metoder för att förankra betygen till externt bedömda nationella prov, men det politiska intresset verkar begränsat. Att åtgärder som säkerställer en mer likvärdig betygssättning inte finns på plats ter sig som en häpnadsväckande underlåtelse i ett konkurrensutsatt skolväsende.
3 För det tredje måste skolval, uppföljning och utvärdering baseras på aktuell och relevant information. Själva grunden i systemet är att ju att familjer kan göra informerade val. För att skolväsendet ska fungera väl krävs även insyn från flera andra håll: myndigheter, politiker, journalister, forskare och – inte minst – lärare och rektorer. Vad som utgör relevant information är svårt att exakt specificera i lag eller förordning; skolans uppdrag är brett, familjers behov skiljer sig åt och hur skolor utvärderas och granskas är under ständig förändring.
Ett uppenbart sätt att säkerställa tillgången på relevant information är att låta samtliga skolor omfattas av offentlighetsprincipen. Offentlighetsprincipen är inte oproblematisk att tillämpa på privata bolag men skolan är en central, offentligfinansierad, samhällsinstitution som omfattar både myndighetsutövning och tvång.

Allmänheten har därför ett stort berättigat intresse av insyn.
Det finns även ett allmänintresse av att skolor och huvudmän lär av varandra, vilket underlättas av offentlighet och vidsträckt meddelarfrihet för de anställda. Det är möjligt att det finns andra lösningar på insynsfrågan, men friskoleföretagens invändningar mot offentlighetsprincipen förefaller oss överdrivna.
En statlig utredning menar att friskolornas kostnad för offentlighetsprincipen är begränsad och lätt kan kompenseras via skolpengen. Utredningen menar också att insynen i friskolornas verksamhet var otillfredsställande redan innan skolstatistiken belades med sekretess.
4 För det fjärde bör skolor och huvudmän resurssättas efter deras faktiska behov och uppdrag. Alla elever har inte samma behov vilket i viss mån avspeglas i dagens resurstilldelning. Detta är också huvudorsaken till att ersättningen till kommunala skolor i dag är högre än till fristående. Huruvida ersättningen är hög nog är svårt att besvara, men att privata aktörer är kraftigt underrepresenterade bland skolor med socialt mer krävande elevunderlag är en indikation på att så inte är fallet.
Till skillnad från privata aktörer har kommunerna ett ansvar för att alla elever kan erbjudas en skolplats, helst i rimlig närhet till hemmet. Fristående skolor bestämmer däremot själva hur många elever de vill ta emot och har helt andra möjligheter att bestämma var verksamheten placeras. Detta innebär fördelar då skolverksamhet har kostnader som är oberoende av skolans storlek. Att en kommun har höga kostnader för skolplatser i glesbygd innebär exempelvis inte att en friskola i kommunens centralort bör kompenseras för detta.
Det är även kommunen som måste hantera att elevantalet varierar över tid. Det råder bred samsyn kring den principiella frågan att kommuners bredare ansvar inte ska medföra ekonomiska nackdelar. Däremot gör varken lagstiftning eller praktik det tydligt att kommunala skolor ska ersättas för högre verksamhetskostnader kopplade till det bredare uppdraget. Detta bör ändras även om nivån och utformningen av skolornas ersättning kan diskuteras. Utredningen ”En mer likvärdig skola – minskad skolsegregation och förbättrad resurstilldelning” (SOU 2020:28) föreslår att kommunala merkostnader beräknas och dras av från friskolornas ersättning, men en statlig schablon vore ett möjligt alternativ.
Marknadskrafternas roll i skolan kommer att vara en fortsatt kontroversiell och komplicerad fråga. Med ett gemensamt antagningssystem utan urval utifrån kötid, uppstyrd betygssättning, bättre insyn och en resurssättning som tar hänsyn till skillnader i behov

och uppdrag är vi emellertid övertygade om att marknadskrafterna kommer att fungera bättre än i dag.
Tore Ellingsen, professor i nationalekonomi, Handelshögskolan i Stockholm
Peter Fredriksson, professor i nationalekonomi, Uppsala universitet
Erik Lindqvist, professor i nationalekonomi, SOFI vid Stockholms universitet och Institutet för näringslivsforskning
Jonas Vlachos, professor i nationalekonomi, Stockholms universitet och utredningssekreterare i SOU 2020:28

20 december

Dramatenchefen om ledarskap: ”Jag hatar konsensus”

Dramatens konstnärlige ledare Mattias Andersson började sitt jobb den 1 mars i år – en vecka innan coronapandemin bröt ut. Nu sitter han i ett nedsläckt teaterpalats utan att kunna ge sin personal besked om framtiden. Här berättar han om sitt ledarskap, hur han ”hatar” mobbning – och konsensus.

Mattias Andersson börjar arbetsdagen i sin lägenhet i centrala Stockholm, men tar sig sedan till Nybroplan, en dryg halvtimmes promenad därifrån.
– Det har varit ett akut läge sedan jag började, med konstanta omprioriteringar och nedläggningar av föreställningar, med ett skiftande yttre scenario samtidigt som jag ska hålla fokus på framtiden och de långa linjerna. Men lite lättare har det blivit på kvällarna. I och med att alla föreställningar är inställda, så är premiärer och genrep också inställda.
Tidigare var han konstnärlig ledare för Backa teater på Hisingen i Göteborg. Som teaterchef och regissör är han van vid kriser som snabbt måste lösas. Är han mer

lämpad att klara anpassningarna än andra? Ja, en regissör måste vara beredd på oförutsägbara händelser, menar han. Men coronakrisen har drivit saker till sin spets. ”The show must go on” gäller inte längre.
– Jag tror inte jag har gjort en premiär någonsin utan att någon har tryckt i sig en Alvedon och kört ändå. En skådespelare är så outbytbar. Men nu… man får ju inte gå till jobbet om man är förkyld eller har minsta hosta.
– Jag har också tränat upp vilka strider som är värda att ta. Vad kommer bara att generera mer konflikter? I relation till utfallet eller till att bli enade här, just nu?
De 70-talet skådespelare som Mattias Andersson ansvarar för, är frustrerade. I somras spelade de utomhus på äldreboende, i höstas kunde de ha föreställningar för 50 i publiken och även filmas för Dramaten play. Men inte ens det går nu.
Mattias beskriver det digitala som ett substitut, teatern är en ”livekonstform”. Skådespelarna har valt sitt yrke för att de vill känna kontakten med en publik, bli sedda, tolkade och få applåder.
– Det är väldigt, väldigt drivna människor som vill jobba och vars hela liv är upphängt på att de är kreativa och får göra saker som märks. Att då bidra till ett slags yrkesförbud och säga att på grund av er säkerhet måste jag ta beslut att ni inte får göra det här just nu. Det är en väldigt svår balans.

I samband med att Mattias Andersson tog över delades chefskapet upp, så att det nu är en vd – Maria Groop Russel – och en konstnärlig ledare.
– Mitt uppdrag är att jobba med den konstnärliga verksamheten och driva den framåt, säger Mattias. Jag är primärt ansvarig för den konstnärliga personalen. Samtidigt är det svårt att dela upp det. Alla är här för att göra teater och allt är ju riktat mot att göra föreställningar. I samma stund det blir ett problem med en föreställning så blir det ju allas problem.
Dramaten har 220 anställda och många andra jobbar med teknik, verkstäder, mask, kostym, och publikarbete bland annat. Flera av dem kan fortsätta att jobba med förberedelser inför föreställningar som är planerade längre fram. Men vilka föreställningar? Det upptar mycket av Mattias Anderssons tankearbete just nu. Spelar man de uppskjutna föreställningarna längre fram blir det inga nya föreställningar. Och hösten 2021 skulle bli Mattias Anderssons premiär som konstnärlig ledare. Det var hans repertoar som skulle ta plats på scenerna.
– Dilemmat är att vi är en stor arbetsgivare för hela branschen, en bransch som håller på att krascha. Släcker vi ner alla våra kommande produktioner är det många som inte får jobb framöver, förklarar han.
Det var förra hösten som rekryteringen efter förre Dramatenchefen Eirik Stubø blev klar. Han slutade

efter en tumultartad tid då skådespelare vittnade offentligt om sexuella trakasserier och andra berättade om en arbetsplats där även annan diskriminering förekom.
Mattias Andersson rekryterades från jobbet som konstnärlig ledare för Backa teater efter 13 år med flera succéuppsättningar. Att bli regissör var ett ”icke-val”, förklarar han. Han utbildade sig på teaterhögskolan i Göteborg, men skrev samtidigt en pjäs som eleverna ville sätta upp. De föreslog att Mattias Andersson skulle regissera. Han fortsatte som dramatiker, avvecklade skådespeleriet och regisserade allt mer.
– Som regissör är du ju ledare och då handlar det om att få människor att förstå vad vi ska göra tillsammans. Men också förstå vad som är essensen, vad som är meningen med det här verket. Då är det viktigt att folk känner sig delaktiga och att de kan bidra med sina egna subjekt och erfarenheter. Och få människor att dra åt samma håll.
Han har även arbetat med föreställningar på Dramaten tidigare, bland annat ”The mental states of Sweden” och ”Idioten”.
– Jag har aldrig tänkt att jag vill bli chef på Dramaten, utan har tyckt att det verkar vara ett väldigt komplicerat jobb, om man säger så, förklarar han och grimaserar samtidigt.
– Efter alla konflikterna och Eiriks avgång och när det stod klart att en ny teaterchef efterlystes så blev jag uppmanad, av människor i olika yrkesroller på Dramaten, att söka.
– Jag förstår att det här är ett jätteutsatt jobb. Man ska hålla budgeten för huset, alla yrkesgrupper ska vara nöjda och glada, man ska leverera toppresultat bland recensenter och man ska också leverera toppresultat med full publik. Det kommer att vara omöjligt att vecka efter vecka infria förväntningarna.
När han började i mars samlade han hela huset för att berätta vad han vill göra. Det var också senaste gången han kunde samla sin personal på det sättet.
– Det är det som jag tycker är svårast nu, eftersom mycket av det jag gör bygger på möten i rummet med människor. Att man testar tankar, formuleringar och projekt. Att man känner av rummet. Hur landar det här? Går folk i gång? Går folk inte i gång?
Hur hanterar han konflikter och kritiska medarbetare?
– Det är ju inte så att alla här har valt mig. Men jag försöker hela tiden fokusera på vart vi ska, det större målet. Så länge man har fokus på de längre bågarna utanför en själv, då tänker jag att de här andra konflikterna blir lättare att ta. Jag försöker undvika skitkonflikter.
– Jag hatar konsensus, jag tror inte att det går att skapa att alla ska tycka likadant eller att alla ska

underordna sig samma tankar. Jag förväntar mig inte att alla ska ha samma livssyn eller tänka som jag.
– Men är man tydlig blir det lättare. Skådespelare är oerhört intuitiva och har nära till känslor. Ofta kastar de ur sig vad de tycker med starka känslor, när de inte vet vart regissören är på väg. Är det någon otydlighet så är de snabba på att snappa upp det. Men om man säger ”det är mycket bättre om du gör så, för i helheten betyder det…” så brukar det falla på plats, säger Mattias Andersson
– Det som man måste ha koll på – och som jag hatar – är mobbning och att den som är svagare på något sätt utsätts för saker. Det värnar jag verkligen om, att det inte ska förekomma. Varken mobbning eller andra avarter som till exempel sexism, rasism eller homofobi. Men att någon bara käftar på och man som regissör blir en projiceringsyta för någonting – det får man ju bara tugga i sig.
– Jag har jobbat med allt från kända stjärnskådespelare till teaterovana ungdomar och amatörer med trassliga bakgrunder. Det handlar inte om att moralisera över människor, utan om att sätta upp spelregler under repetitionsprocessen. ”Det här gäller i det här rummet just nu”.
Men om de inte följer de spelreglerna?
– Man måste ju synliggöra och påpeka. Jag försöker inte iscensätta nån offentlig show-off utan då brukar jag prata med den personen ensam.
Mattias Andersson återkommer till ”det här huset” eller ”hela huset”. Kanske har han utvecklat en särskild relation till den ödsliga byggnaden under de månader han har suttit där.
– Jag ser på hela Dramaten som ett konstnärligt projekt. Vad är en nationalscen i dag? Vad är nationalscensbegreppet? Vad är nationsbegreppet? I en globaliserad värld? I ett segregerat Sverige? Hur skapar man något som kallas teater på 2020-talet och som skulle kunna vara relevant och attraktivt för alla som just nu befinner sig innanför Sveriges gränser? Det är ett större projekt som pågår med djupt intressanta frågeställningar.
Du säger ofta att du ser ditt uppdrag som teaterchef som ett konstnärligt projekt i fyra år. Är det ett sätt för dig att skydda dig?
– Ja, det är det nog.
Och skulle det gå åt helvete så var det ändå ett bra konstnärligt projekt…?
– Nej, säger han och skrattar till.
– Så är det inte. Men jag tänker att man måste vara ett subjekt i slutändan. Det är lättare att kommunicera kring det då.
Hur får du i gång energin hos personalen?

– Det här är ett prestationsyrke. Vi ska inte bara vara bäst i Sverige, utan nå ut till de internationella scenerna.
– Man kan vara en schyst och omtyckt regissör under repetitionsprocessen som säger att allt är bra. Men sedan kommer slutresultatet och absolut ingen är tillfredsställd med nåt som bara blev ”okej”. Kreativa, drivna människor vill bli utmanade och pressade, vill gå längre och bli bättre hela tiden. Och det är ett förtroende att man utmanar någon.
– Jag har väldigt höga krav på mig själv och det jag levererar. Och jag har väldigt höga krav när jag tittar på teater också. Jag nöjer mig inte.

Helena Sjödin Öberg
helena.sjodin.oberg@dn.se

LEDARSKAP ENLIGT MATTIAS ANDERSSON

Bästa chefen
”Genuint intresserad av verksamheten och de som jobbar där. Tydlig med vad den vill och tänker med verksamheten så att den kan formulera det. Behandlar alla lika, oavsett funktion. Alla ska ha samma access till chefen. Jag har inspirerats av både Eva Bergman och Suzanne Osten.”

Sämsta chefen
”Sätter sig själv i centrum och att allt bara handlar om chefen.”

En bra ledarskapsutbildning
”Det finns en föreställning om ’ledaren’ som kan vara chef oavsett vilken verksamhet det är. Men mycket av mitt förtroendekapital ligger i att jag har gedigen erfarenhet av verksamhetens olika delar. Hela min legitimitet ligger i att jag har en lång ’hands-on’-kompetens.”

Managementlitteratur
”Nej, det läser jag inte. Jag följer och studerar stora teatrar, hur de sköts i andra delar av världen, men det är mer i branschmässig mening. Jag inspireras av teaterhus som driver konstformen framåt på en internationell arena, men samtidigt gräver precis där de står och lyckas vara relevanta för människorna i staden där de är belägna.”

Så säger facket om Mattias Andersson
Jens Thiman, en av Teaterförbundets två klubbordförande på Dramaten:
”Vi kom ju från en mer eller mindre katastrof när Mattias Andersson anställdes. Men han uppfyllde många av de punkterna vi krävde av en ny teaterchef. Han står för ett modernt ledarskap och ett jämställt ledarskap. Dessutom ser han hela yrkeskåren på teatern och inte bara några få manliga skådespelare och regissörer.”

”Corona har ju gjort att vi inte har sett i detalj hur han är. Men han är ansvarstagande under krisen och försöker få fram produkter till publiken även i detta svåra läge.”

20 december

Lästips.

I årets sista boktrave finns alltifrån kvinnokamp och stadsmiljö till kyrkohistoria och gamla växter. Mycket nöje i läsfåtöljen!

Från stor stad till storstad – Stockholms stift i går och i dag

Caroline Krook

Verbum

Stockholms stift bildades så sent som 1942 och är inne på sin nionde biskop. Caroline Krook var nummer sju i raden och hon har skrivit denna bok för att som hon skriver i förordet ”har saknat den”.

Caroline Krook upptäckte, när hon av efterträdaren Eva Brunne ombads att hålla föredrag om stiftets första 75 år, att det inte fanns någon bra historik. Därför tog hon saken i egna händer.

Resultatet kom härom veckan och boken innehåller kapitel som handlar om kyrkans framväxt, men även avsnitt om diakonin och om Stockholms höga klass som kyrkomusikstad.

Förutom ovanstående kan man i boken läsa om de åtta biskopar som har verkat före den nuvarande (Andreas Holmberg), men även en intervju med densamme.

A-huset: Brutalism på svenska

Anders Bergström, Ingegärd Gyllenswärd, Carl Hansson, Anna Nittve
Carlsson Bokförlag
Stockholms fulaste hus har det kallats sedan det stod klart 1970, det så kallade A-huset i kvarteret Domherren nedanför Engelbrektskyrkan. A som i arkitekt. I år är det fem år sedan arkitektutbildningen flyttade till en ny byggnad på KTH:s område, men byggnaden kommer nog ändå att förknippas med de blivande arkitekterna, oavsett vilken verksamhet som flyttar in.
Boken beskriver från A till Z hur huset kom till, hur det använts och en hel del om kritiken byggnaden väckt under årens lopp. Kritiken var till en början tuff från många håll, inte minst från skolans elever och det handlade inte enbart om själva arkitekturen utan om allt från pedagogik till slamrande möbler.
I en uppsats från utflyttningsåret 2015 konstateras att det årets studenter tycks gilla allt som 1971 års studenter ogillade.

Anna Whitlock - Reformpedagog och rösträtts-ledare

Anders Johnson
Förlaget Näringslivshistoria
Skriftställaren Anders Johnsons böcker har figurerat i ett antal av boktravarna under åren och det är inte så underligt. Han är oerhört produktiv när det gäller politisk historia, men framför allt när det gäller näringslivshistoria. Den senaste i raden av de drygt 150 böcker han har skrivit på egen hand eller tillsammans med andra är en bok om Anna Whitlock, en bok som innehåller allt som är värt att veta om denna kvinnosakskämpe och pionjär som startade en flickskola vid Johannes kyrka 1878.
Anna Whitlocks namn nämns inte enbart i skolsammanhang (gymnasiet flyttade häromåret till Hantverkargatan) utan minst lika ofta när det handlar om kampen för kvinnlig rösträtt. Det var Anna Whitlock som var förlagan till den populära tv-serien om Fröken Friman.

Kastanjer och rökelse - S:t Eriks katolska skola - historia och minnen

Karin Liljequist
Veritas Förlag
Kastanjer och rökelse är namnet inte enbart på denna bok utan också på ett av kapitlen, som till stor del bygger på skolsystrarnas dagböcker. Skolsystrarna de Notre Dame från München hade kommit till Sverige 1931 för att ta över verksamheten vid S:t Eriks katolska skola, en skola som hade grundats redan 1795.
S:t Eriks katolska skola låg under många år på Folkungagatan intill den katolska domkyrkan och författaren var en av de cirka 150 elever som trängdes i

tre klassrum när hon som femåring började skolan 1955.
Bland annat beskriver hon vad som hände när det var snöbollskrig på skolgården. Det var förbjudet, men det brydde sig eleverna inte om och vid ett tillfälle fick biskopen en snöboll i ansiktet. Biskopen skrattade, men det gjorde inte systrarna och de skyldiga fick sitt straff.

Växternas Stockholm – Fossila växtrester och skriftliga källor berättar

Red. Ann-Marie Hansson och Uaininn O'Meadhra
Carlsson Bokförlag
Skörbjuggsört, Besksöta, Humlesuga, Sårläka och Ärenpris är knappast de vanligaste växterna i Sverige 2020, men om dessa och många andra kan man läsa i denna bok.
En imponerande samling experter har bidragit med texter om växtlighet vid så vitt skilda platser som kloster, gravar, trädgårdar, stadskvarter och fartygsvrak, men också om växter vid våtmarker som Fatburssjön och Laduviken.
I kapitlet om medicinalväxter i det gamla Stockholm kan man få tips om hur man ska bota colik och wäderpassion – lämpligast med tre delar röllikablomma samt en del av vardera kornvallmo och krusmynta.
Här finns också en genomgång av hur kryddor, företrädesvis importerade, användes under antiken. Några av dessa kryddor fraktades på kameler längs Sidenvägen.

Stockholms vattenrum - stadsmiljö, klimat och framtid

Samfundet S:t Eriks årsbok
Svensk Byggtjänst
Ingen jultrave är komplett utan S:t Eriks årsbok och ingen S:t Eriks årsbok utan ett tema. Årets är som titeln avslöjar Stockholms vattenrum och kapitlen handlar om allt ifrån Stockholm som sjöfartsstad och klimatförändringar till bad och boende vid Stockholms kajer.
Säkert är det många som undrar vad det egentligen innebär att ha en båt med kajplats i Stockholm och ett av kapitlen handlar om just detta. Kapitlet är skrivet av Ann Pålsson, som är årsbokens redaktör och här får man reda på allt som är värt att veta i ämnet. Som att fartygen inte får vara längre än 35 meter. Ett annat krav är att de ska hålla så kallad Stockholmklass. Det innebär bland annat att de ska som det heter ”ge allmänheten ett gott visuellt intryck och bidra till hamnen/stadsbilden på ett positivt sätt”.

Medborgarhuset i stockholmarnas hjärtan

Astrid Hasselrot
Stockholmia förlag

I början av hösten återinvigdes Medborgarhuset vid Medborgarplatsen efter att ha varit stängt i flera år för renovering. Det finns så mycket som förknippas med huset och ett av kapitlen heter passande nog ”Ett hus fullt av liv” och handlar om de verksamheter som har rymts och fortfarande ryms i huset. Som kulturskolan, biblioteket, badet, konserter, föredrag med mera.
Här finns också ett kapitel som bjuder på teaterhistoria. Och inte vilken teaterhistoria som helst utan om Vår Teater, som skapades just här av Elsa Olenius, som fick överta barnteaterverksamheten av en viss Ingmar Bergman.
Elsa Olenius var barnbibliotekarien som tidigare hade lett aktiviteter med dramatisk inriktning för barn på biblioteksfilialen på Hornsgatan. I Medborgarhuset fick både Olenius och verksamheten blomstra.

Underströmmar i Gamla stan - Essäer kring kyrkohistoria och mystik

Magnus Olsson
Stockholms domkyrkoförsamling
Flera av böckerna i boktraven har kyrklig anknytning. Ett av kapitlen i denna nyutkomna bok har den spännande rubriken ”Att spela pingis i Storkyrkan”. Är detta över huvud taget möjligt? Och framför allt, är det verkligen passande? Nu handlar kapitlet inte riktigt om det utan om det ungdomsarbete som bedrevs (och till viss del fortfarande bedrivs) i Storkyrkans hägn, precis som i andra församlingar.
Författaren, som är präst i Stockholms stift, har skrivit 15 kyrkohistoriska essäer som innehåller en hel del mystik. Lägg därtill spännande rubriker på några av kapitlen. Eller vad sägs om ”Ligger Assisi i Gamla stan?”, ”Vad släpade katten in i Riddarhuset?” och ”Inte bara flickorna från Småland”.
I sanningens namn ska påpekas att kapitlen inte handlar om det som antyds i rubrikerna. Långt därifrån.

Från Mörtviken till Essingeleden - En del av Gröndal

Red: Robin Lapidus och Ingrid W Severin
Ekensbergsberättelser Handelsbolag
För två år sedan kom ”Ekensbergsberättelser – En bok om livet på en udde”. Boken innehåller många intressanta små berättelser. Uppföljaren är uppbyggd på samma sätt, men om ett annat område – en del av Gröndal.
Här kan man i två kapitel läsa om den gamla livsmedelsaffären på Fregattvägen 46, Lundbergs Livs. Sven Lundberg, son till Birger, som drev butiken berättar om livet på Fregattvägen. Där fanns allt som barnfamiljer behövde. Han avslöjar också att han och kompisarna kunde köpa lösa cigaretter i smyg i

tobaksaffären. Hur många tonåringar har inte gjort det under årens lopp?
I dag bor Jimmy Lidberg, en av Sveriges främsta brottare genom tiderna, i den gamla butiken och inte långt därifrån bor den forne backhopparen Jan Boklöv.

Att forma en ny tid
Red. Boel Englund och Agneta Linné
Stockholmia Förlag
Underrubriken på boken lyder ”Kvinnor som samhällspedagoger runt 1900 – en kollektivbiografi” och dessa kvinnor var många.
Flera av kvinnorna i boken är omskrivna åtskilliga gånger tidigare, men tål att uppmärksammas på nytt. Som Anna Whitlock, Eugenie Brummer Stiernmetz och Alma Detthow, som alla startade skolor för att utveckla dåtidens (förra sekelskiftet) pedagogik och ge kvinnor möjlighet till utbildning.
Här finns också avsnitt om skrivande kvinnor som Ellen Key, Sophie Adlersparre och Fredrika Bremer, som alla kom att betyda mycket för kvinnorörelsen, men också kvinnorna som banade väg genom att ta plats i riksdagen på 1920-talet: Kerstin Hesselgren, Bertha Wallin och Agda Östlund.
Lägg därtill avsnitt om både kvinnliga företagare och kungligheter som drottning Sophia och prinsessan Eugénie.

Eva-Karin Gyllenberg
eva-karin.gyllenberg@dn.se

20 december.

Johan Esk: Sveriges lyft är inget lyft för skidskyttesporten

Norge och Sverige har tillsammans släckt det internationella intresset för längdskidåkningen.
Skidskyttet riskerar att hamna i samma spår när hotet mot norska dominansen kommer från Sverige.

Jag blir överraskad varje gång jag fortfarande hör de förvånade kommentarerna från vänner.
Trots att Vinter- studion vinter efter vinter varvat öde läktare från skidlopp med publikhav från skidskyttetävlingar säger bekanta:
”Va? Är skidskytte större än längd utomlands? Jag trodde bara att det var de som inte var bra på längd som valde skidskytte.”
Och så blir det till att förklara läget för den suveräna tv-sporten igen.
Både pengarna och publiken är betydligt större för skidskyttar än för längdskidåkarna internationellt. I alpländerna väljer talangerna skidskytte före längdskidåkning. Dels för statusen som pengarna och

publiken ger och dels för att de olika momenten gör sporten mindre monoton att träna.
– Är du motiverad, känner att du utvecklas och har bra tränare omkring dig är det kul med skidskytte. För du vet, skidskytte är väldigt stort här i Tyskland.
Sade tyska Denise Herrmann när jag och fotograf Jonas Lindkvist i januari 2019 var i sydtyska skidskyttemetropolen Ruhpolding för att skildra sportens succé i jämförelse med längdskidåkningen.
Herrmann var en av åkarna Charlotte Kalla blåste om på uppploppet när hon spurtade hem svenska OS-guldet i stafett 2014.
Sedan gjorde Herrmann samma byte som Stina Nilsson överraskade med i år och tyskan har aldrig ångrat sig.
Internationella skidskytteförbundet, IBU, har systematiskt arbetat för att fler nationer ska hålla sig framme högt upp.
Resultatet av det arbetet pratade Johannes Thingnes Bö, världens just nu bästa skidskytt, om i reportaget från Ruhpolding.
– Skidskytte bara växer och växer, sade norrmannen. Konkurrensen blir bara hårdare. Fler nationer håller sig framme. Det är inte ovanligt att tio nationer är med högt upp och det är klart att sånt skapar engagemang.
VM i Östersund samma vinter 2019 visade vad han pratade om. Tio olika länder tog medalj, sex olika nationer vann guld.
Men tittar man på medaljörerna från VM 2019 har sportens största stjärnor på herr- och damsidan slutat. Martin Fourcade och Laura Dahlmeier. De kom från två av sportens största och viktigaste länder. Frankrike och Tyskland.
Och tittar man på resultatlistorna från den här säsongens skidskytte är bredden inte lika bra. Det är det lätt att tro att man klickat på en länk till någon av de senaste årens längdtävlingar.
13 av de 16 första tävlingarna (till och med fredagens damsprint) vanns av Norge eller Sverige. Det är 81 procent.
Av de 42 första individuella pallplatserna hade 28 tagits av skidskyttar från Norge eller Sverige.
Och de där 42 pallplatserna i vinterns världscup har ”bara” tagits av sex olika nationer. Vid VM 2019 gick de 24 individuella medaljerna till skidskyttar från tio olika länder.
Att Norge dominerar skidskyttet är allt annat än sensationellt. Sedan landet gjorde en storsatsning på vinteridrott inför OS i Lillehammer 1994 är Norge en supermakt i det mesta som har med skidor att göra.

Och även svenska skidskyttelandslaget har haft sina toppar de senaste 25 åren. Det nya nu är bredden på toppen.
För de ekonomiskt och intressemässigt starka skidskyttenationerna i mellan-Europa vore det förödande om det blir en skandinavisk dominans i framtiden. För de länderna är det knappast lysande att det är Sverige som i många tävlingar ser ut som det stora hotet mot Norge.
En av orsakerna till längdskidåkningens kris är att det tidigare så framgångsrika tyska herrlaget nästan helt försvunnit från skidkartan.
Där kanske skidskyttarna aldrig hamnar men det är tyska kunskaper som varit huvudorsak till att skapa den svenska succén.
Först var det Wolfgang Pichler som låg bakom tre framgångsvågor. Nu är det den 27 år unge landsmannen Johannes Lukas som tagit över skidskyttelandslaget.
Och om det för skidskyttet inte är ett internationellt drömscenario om två länder från norr prenumererar på pallplatserna så kan det också skapa en helt ny situation nationellt i Sverige.
Då kan de styrande för svensk längdskidåkning inte ta för givet att sporten ska vara det självklara förstavalet för unga åkare som är snabba på skidor.
Fler talanger kan istället tidigt sikta in sig på skidskyttet.

Johan Esk
johan.esk@dn.se

ESKS ELVA. VECKA 51.

1) Hjärtfelet

Om det upptäckta hjärtfelet gör att Henrik Lundqvists ishockeykarriär är över så blev slutet allt annat än perfekt. Men då är det sorgligt nog ett slut som passar alltför väl för 2020. Det här har varit ett allt annat än perfekt år och det här är ingen perfekt värld.

2) Rangers-citatet

”Rangers största stjärna sedan Gretzky.” NY Posts Larry Brooks skriver om Henrik Lundqvist. Det var Brooks som började kalla Lundqvist för ”The King”.

3) Avskedet

När Isabelle Gulldén slutar i handbollslandslaget försvinner den största anledningen att följa laget. ”Bella” hann med 224 landskamper och 15 mästerskap.

4) Fiaskot

Handbollsåret slutade som det började. Med ett svenskt landslag som gjorde fiasko i EM. I januari var det herrarna, i december var det damerna.

5) Kaoslaget

Som om inte Juniorkronorna hade nog med ledarbrist skickas general managern Jonas Fransson hem från JVM efter att ha brutit mot karantänsreglerna.

6) Kaosklubben

Det är knappast första gången det stormar kring IFK Norrköpings fotbollsordförande Peter Hunt men nu blåser det bort ledare i parti och minut.

7) Hockeysåpan

Björklöven–Mora i hockeyallsvenskan pekades först ut som ett fall med matchfixning. Sedan kom uppgiften att det var ett mänskligt fel som låg bakom.

8) Dubbelsuccén

Alexandra Edebo tog i veckan sin första seger i skicrossens världscup. En kort stund senare upprepade David Mobärg bedriften i samma backe i Arosa.

9) Kontraktet

Basketspelaren Giannis Antetokounmpo har förlängt sitt kontrakt med Milwaukee Bucks. Det gjorde han rätt i. För fem år får han motsvarande 1,9 miljarder kronor.

10) Återföreningen

Fotbollsmittfältaren Eldina Ahmic har lämnat BP och provspelar med Juventus. Klubben där pojkvännen och förre BP-spelaren Dejan Kulusevski spelar.

11) Producentbeslutet

När Nicole Schmid-hofer kraschat i Val d'Isère valde producenten att inte veva reprisbilder. Även om man missar information är det rätt och respektfullt.

Roger Turesson
roger.turesson@dn.se

30 december

Språkkrönika: Se upp för pedagogiska lögner

Det här är ett exempel på satsradning, det är när två huvudsatser följer varandra utan skiljetecken som punkt eller konjunktioner som *och* och *men*. I litterära sammanhang – som när August Strindberg använder satsradning som stilistiskt grepp – kallas det *asyndes*. I novellen ”Ett dockhem” utnyttjar han knepet i ett rasande försvarstal för konservativa könsroller. Det som kunde vara självständiga meningar binds ihop av kommatecken: ”Men det rörde icke honom, han skulle icke gå förr än klockan ett.”

När elever satsradar anses det inte lika fint. På mellanstadiet kan satsradning bero på att de ännu inte betraktar meningar som en grammatisk enhet. I stället ligger skriften nära talspråket. I denna ålder är det inte ovanligt att de staplar huvudsatser på varandra: *Det var i fredags kväll, vi skulle på fotbollsträning, det regnade hela tiden*.

Lärare ägnar ofta mycket tid åt att få elever att sluta satsrada. Syftet är att lära dem skriftspråkets normer. Men det är ingen absolut regel. Elever brukar också få höra att det är förbjudet att börja meningar med *och* och *men*. Den här typen av pedagogiska lögner är vanliga i undervisningen. Såväl satsradning som inledande *och* och *men* kan dock vara effektiva stilgrepp.

På gymnasiet har elever i regel vässat sitt skrivande. Philippe Collberg, språkvetare vid Lunds universitet, visar i en ny avhandling att de faktiskt satsradar på ungefär samma sätt som August Strindberg. Det är inte vilka huvudsatser som helst som kombineras. I många fall ingår de i en berättarteknisk helhet där de innehållsligt hakar i varandra: *Hon skulle bryta sig loss, hon skulle aldrig mer känna sig underlägsen*. Upprepningen av *hon* är ett stilmedel som understryker sambandet mellan satserna och illustrerar en fortsatt utveckling.

Även professionella skribenter satsradar. Greppet är vanligt för att återge talspråk. Det kan få det sagda att kännas som en utandning: *Den här skivan är mer personlig, jag har gjort den för min egen skull*.

Satsradning är lika lite tabu som inledande *och* och *men*. Just detta frossar August Strindberg i. I den korta novellen satsradar han frenetiskt samt använder 83 *men* och 292 *och*. Stilen i ”Ett dockhem” är så hårdragen att den nästan blir parodisk. Men nog känns den som ett enda ilsket andetag.

Anders Svensson
anders@spraktidningen.se

UTBILDNING. 21 december

Ledare: Äntligen har Sverige fått en riktig skoldebatt

I skuggan av coronapandemin kommer 2020 sannolikt att gå till historien som året när skoldebatten svängde. Från att dagens system har försvarats med näbbar och klor har allt fler, inte minst inom borgerligheten, börjat diskutera brister och åtgärder.

Förslag om att lotta ut platser till översökta friskolor och ta bort möjligheten att köa in sina barn till de populäraste, som av vissa anses vara höjden av statlig eller kommunal styrning, accepteras undan för undan i allt större grupper. Samma sak gäller att ge kommunala skolor högre ersättning per elev, eftersom de har ett bredare uppdrag än friskolorna. Exempelvis måste kommunerna ha beredskap för att ta emot nyinflyttade, erbjuda alla elever plats nära hemmet och parera för att antalet barn varierar över tid.

Det som har hänt är att debatten har gått ifrån att präglas av ytterligheter, där den ena sidan ville mosa majoriteten av friskolorna medan den andra såg varje förändring som ett hot mot valfriheten, till att i högre grad fokusera på förbättringar inom systemet. Numera kan man till och med höra representanter för Timbro, näringslivets tankesmedja, påpeka att dagens incitament inte nödvändigtvis premierar kvalitet.

I ett uppmärksammat reportage berättar företrädaren Emanuel Örtengren om hur gymnasieskolor försöker locka elever med ipads och mycket fria studier: ”Som marknadsliberal gjorde det mig frustrerad. Meningen är ju att de sämre aktörerna ska slås ut” (Expressen 10/12).

I stället för att ignorera problemen vill han och många andra yngre borgerliga politiker och opinionsbildare skapa en fungerande skolmarknad, vilket de är långt ifrån ensamma om. De stöds av flera skoldebattörer och nu senast av fyra nationalekonomer (DN Debatt 20/12), som alla har det gemensamt att de vill att skolor ska tävla med kvalitet. Inte med så kallade glädjebetyg, vilket bland annat kan lösas med nationella prov som rättas externt, varpå slutbetygen knyts till snittet på proven.

Som nationalekonomerna Tore Ellingsen, Peter Fredriksson, Erik Lindqvist och Jonas Vlachos skriver i debattartikeln är det nu ”alldeles för lätt att konkurrera genom att helt enkelt sätta högre betyg”. Det borde göra varje marknadsvän djupt bekymrad.

Ett annat problem är hur skolvalet går till.

För det första saknas ofta en enkel översikt över vilka grundskolor som finns och vilken kvalitet de håller.

Det innebär att många föräldrar och elever inte har relevant information, vilket urholkar systemet som bygger på att familjer kan göra välinformerade val.
För det andra är det krångligt när skolor kräver separata ansökningar. Det bör ersättas med ett gemensamt skolval, där alla fyller i sina önskemål under en anmälningsperiod, oavsett om man föredrar en kommunal eller fristående skola.
För det tredje måste alla ha samma valmöjligheter. I dag är det omöjligt för dem som inte har ställt sina barn i kö för länge sedan att välja vissa friskolor, vilket gör att barn som flyttar, har oengagerade föräldrar eller bestämmer sig sent för vilken skola som passar bäst missgynnas. Samtidigt främjas familjer som har god insikt i hur systemet fungerar och som har sociala och ekonomiska förutsättningar att planera sina liv flera år i förväg, eftersom de i princip kan reservera en plats genom tidig anmälan.
Kombinerat med att kommunala skolor kompenseras ekonomiskt, i form av en högre skolpeng än fristående, kan de här förslagen utgöra grunden för en fungerande skolmarknad. Som det är nu är den på många sätt satt ur spel.
DN 21/12 2020

Jägarprovet digitalt i mars

Jägarprovets teoridel genomförs digitalt med start i mars, meddelar Naturvårdsverket. Införandet har försenats något, och provledare skulle ha börjat utbildats under hösten. Nu uppger myndigheten att utbildningen av provledare i stället påbörjas i februari.
Tanken är att provet görs på en enhet som provtagaren själv tar med sig till provsalen, exempelvis en mobiltelefon eller surfplatta.
Totalt har 500 provfrågor tagits fram. Av dem väljs 70 slumpvisa som ska besvaras på 60 minuter. Att göra provet kostar 500 kronor.
TT 21 december

CORONAKRISEN. 21 december

Junibacken: Vi går back med två miljoner i månaden

Djurgården är ett av Europas mest välbesökta turistmål – men i pandemin uteblir besökarna nästan helt.

Nu larmar både Junibacken och Vasamuseets restaurang om att konkursen är nära.

Läget är akut – det är budskapet från företagarna som driver verksamheter som i det närmaste ses som institutioner av både stockholmare och turister: Junibacken och Vasamuseets restaurang.

I 24 år har Junibacken lockat barnfamiljer som har fått ta del av bland annat Astrid Lindgrens sagovärld genom ett stort antal årliga teaterföreställningar och utställningar. Men coronapandemin har slagit hårt mot upplevelsehuset där även LasseMaja och Alfons Åberg är en del av utbudet.

– Under hösten tappade vi ungefär en miljon i månaden. Nu går vi back med ungefär två miljoner i månaden, säger Kajsa Medin Hansen, Junibackens vd.

Förra året gick verksamheten väldigt bra. Junibacken, som aldrig delar ut överskott till ägarstiftelsen, hade därför en välbehövlig ekonomisk buffert. Men trots stora nedskärningar vad gäller utgifterna – bara en tredjedel av den ursprungliga personalstyrkan finns nu kvar – håller pengarna på att ta slut.

– Vi är helt finansierade av våra besöksintäkter. Men i samband med corona har vi tappat 75 procent av våra besökare jämfört med 2019, säger Kajsa Medin Hansen och lägger till att ungefär hälften av besökarna brukar vara utländska turister som nu inte har kunnat besöka Sverige.

Junibacken har under året fått statligt ekonomiskt stöd, både genom möjlighet till permitteringar, men också bidrag från bland annat Kulturrådet. Men de ekonomiska tillgångarna har sinat snabbt, berättar Kajsa Medin Hansen.

– Utan de ekonomiska bidragen hade vi inte funnits här i dag. Men nu är kassan snart helt tom, säger hon.

Ett par stenkast bort ligger det världsberömda Vasamuseet som drivs av staten. Det är ett av Sveriges främsta turistmål med över 1,5 miljoner besökare förra året. Även här har pandemin slagit hårt. Lotta Dracke är vd för museets restaurang, som drivs som ett privat företag.

– Vi har tappat 94 procent i omsättning sedan mars, säger hon.

Även restaurangen hade ett mycket bra ekonomiskt år 2019, enligt Lotta Dracke. Med tanke på att intäkterna

har rasat till nästan noll under pandemin har denna ekonomiska buffert varit tursam.
– Det är ju det vi har levt på. Men i mars är pengarna slut, säger hon.
Oron för framtiden är tydlig när Kajsa Medin Hansen och Lotta Dracke träffar riksdagspolitikerna Helena Lindahl (C), näringspolitisk talesperson, och Per Lodenius (C), kulturpolitisk talesperson. Budskapet till politikerna är enkelt: Det behövs riktade bidrag till verksamheterna om de inte ska gå under.
Både Kajsa Medin Hansen och Lotta Dracke menar att pandemin har slagit mot olika branscher på olika sätt. Vissa företag går till och med bättre nu än tidigare år. Därför menar de att de statliga krisbidragen måste vara riktade till företag som verkligen behöver dem.
– Många företag går bra, och det är jag glad för. Men jag går på knäna, säger Lotta Dracke.
Verksamheterna på Djurgården är inte ensamma om att ha drabbats. Sedan pandemins inledning i början av 2020 har bland annat upplevelseindustrin, restaurangnäringen och kulturinstitutioner larmat om kraftigt minskade intäkter och risk för att man inte ska kunna fortsätta sin verksamhet. Lotta Dracke menar att det inte finns någon poäng med att låta företag gå i konkurs i onödan.
De två riksdagspolitikerna nickar instämmande, och Per Lodenius poängterar hur en konkurs får konsekvenser som fortplantar sig.
– Det blir som dominobrickor som faller, säger han.
Helena Lindahl lyfter också vikten av att staten ska kunna stödja behövande företag snabbt, och menar att en modell som i Tyskland – där statliga subventioner initialt betalas ut för att sedan kontrollera eventuellt fusk i efterhand – hade kunnat vara en bra lösning.
– Företagen här hinner ju gå i konkurs innan de får hjälp. Och dem kan man ju inte ta ut någon skatt på, säger hon.
Kajsa Medin Hansen och Lotta Dracke beskriver en kamp mot klockan för att få in nytt kapital innan deras verksamheter går under. Osäkerhetsfaktorn är när pandemin släpper greppet om världen så att besökarna återkommer – och tills dess måste företagen hållas flytande. Ekonomiskt stöd är avgörande, menar de.
– Vår största önskan är att vi ska klara oss för egen maskin igen, säger Kajsa Medin Hansen.
Adam Svensson
adam.svensson@dn.se

Ny organisation skjuts upp på Kulturhuset Stadsteatern

Den omdebatterade omorganiseringen av Kulturhuset, som skulle vara klar vid årsskiftet, skjuts på framtiden. I stället kommer förändringsarbetet att sjösättas i april.

– Ryktesspridningen i medierna är en bidragande faktor, säger Kulturhuset Stadsteaterns vd Jesper Larsson.

Kulturhusets omorganisering, där verksamhetens samtliga avdelningar slås samman till en mer ”sammanhållen innehållsorganisation”, har väckt debatt sedan DN:s granskning i november.

Omgörningen var egentligen tänkt att lanseras vid årsskiftet, men under ett internt informationsmöte förra veckan meddelade Jesper Larsson att man skjuter på detta till den 11 april.

– För att säkerställa programinnehållet och för att kunna involvera alla medarbetare och de olika konstnärligt ansvariga i utvecklingsarbetet har vi kommit fram till att det behövs mer tid. Avdelningarna kommer fortfarande att föras samman till en kulturavdelning vid årsskiftet, men det kommer att dröja till april innan vi har en ny struktur på plats, säger Jesper Larsson till DN.

Att lanseringen skjuts fram beror delvis på pandemin som gjort det svårare att hålla utvecklingsmöten, men också den senaste månadens debatt i medierna, säger Larsson.

– Det har blivit väldigt mycket ryktesspridning, inte minst externt. Det kommer nya frågor från personalen som baseras på rena rykten och spekulationer och då måste man besvara dem, och det gör att processen tar längre tid. Så det har varit en bidragande faktor, absolut.

Kajsa Haidl
kajsa.haidl@dn.se. 21 december

21 december

Pandemin rubbar maktbalansen i filmvärlden

Strömningstjänsterna har snabbt vunnit mark på biografernas bekostnad. Utvecklingen har drivits på av pandemin och kan i förlängningen hota biografernas överlevnad. ”Maktbalanser som har funnits i filmvärlden håller på att förändras”, säger Tomas Eskilsson, filmomvärldsanalytiker.

Filmbolagsjätten Warner Bros har bestämt sig för att under nästa år i USA släppa alla sina filmer direkt på den egna strömningstjänsten HBO Max i stället för att inleda med en period då filmerna endast visas på bio. Beslutet har fått skarp kritik från AMC, en av världens största biografkedjor som bland annat äger svenska Filmstaden, men också från den hyllade regissören Christopher Nolan som gjort många av sina filmer just tillsammans med Warner Bros.

Bolaget uppger att det är den pågående pandemin som tvingat fram beslutet att krascha det så kallade biograffönstret, det vill säga den tid en ny film visas exklusivt på bio. Samtidigt uppger man att filmerna kan visas på bio under samma period som på HBO Max, förutsatt att det är några biografer öppna.

”Ingen vill ha film tillbaka på biodukarna mer än vi. Vi vet att nytt innehåll är livsnerven för biograferna, men vi måste balansera detta med det faktum att de flesta biografer i USA sannolikt kommer att fungera med reducerad kapacitet under 2021 ”, skrev Warnergruppens ordförande Ann Sarnoff i ett uttalande i samband med att de informerade om den nya strategin.

Redan i våras ville Universal släppa filmer samtidigt på strömningstjänster och bio men det ledde till en konflikt med AMC. En konflikt som resulterade i ett avsevärt kortat biofönster för Universals filmer, som enligt avtalet endast visas exklusivt på bio 17 dagar i USA.

I Sverige har biograferna gått på knäna sedan pandemin och de medföljande publikbegränsningarna slog till. Under hösten har den ökade smittspridningen bidragit till hårdare restriktioner för sittande publik och den senaste skärpningen innebär att maximalt åtta personer får samlas, något som resulterade i att Sveriges största biokedja Filmstaden beslutade att stänga alla sina biografer.

De amerikanska filmbolagens beslut gäller bara för biograferna i USA, men även i Sverige har pandemin lett till förändringar för enskilda filmer. Tomas

Alfredsons ”Se upp för Jönssonligan” skulle ha haft biopremiär på juldagen men i november kom beskedet att den i stället släpps exklusivt på strömningstjänsten C More. Något som fick regissören att be biopubliken om ursäkt.

Jag skäms som en hund, sade regissören Tomas Alfredson då till DN.

Tomas Eskilsson, omvärldsanalytiker på Film i Väst, tror att fler filmer framöver kan gå samma öde till mötes som ”Se upp för Jönssonligan”, även efter pandemin.

Att man gör filmen på traditionellt vis, men sedan kanske ändå bestämmer sig för att det är bättre att erbjuda den till en tjänst för att sälja prenumerationer, det skulle inte förvåna mig, säger Tomas Eskilsson.

I framtiden kan det vara så att bara vissa typer av filmer visas på biografer, till exempel stora internationella blockbusters. Medan andra filmer som inte kan locka en lika stor publik går direkt till strömningstjänsterna.

Utvecklingen är inte heller någon stor överraskning för dem som följer film- och biovärlden. Många branscher har under en längre tid genomgått en flytt från det analoga till det digitala, från det linjära till det användarstyrda. Samtidigt har flyttens hastighet snabbats på av pandemin.

Det finns en maktbalans som håller på att förändras. Inte minst i Europa där biograferna har kunnat diktera hur mycket de ska få av biljettintäkterna. Biograferna har haft *power position* eftersom de har varit ett centralt inkomstfönster. Den världen håller helt på att förändras i och med att vi hyr, köper och streamar film. Tomas Eskilsson ser hur Warner Bros beslut drivs av två faktorer. Dels av biografernas osäkra framtid i stora delar av världen. När så pass många biografer i USA är stängda utan slutdatum är de inte längre säkra inkomstkällor för filmbolagen. Dels av den enorma - konkurrensen mellan strömningstjänsterna, att släppa filmerna på HBO Max ger stora fördelar gentemot konkurrenterna.

Ska man vara med i matchen mot Netflix så måste man göra någonting och det här är ett sätt att möta den utvecklingen.

Samtidigt säger Tomas Eskilsson att de flesta bedömare inte tror att biografnätet i Europa är hotat av branschens förändring, på samma sätt som det amerikanska. Dagens biografer kommer att finnas kvar men kanske under andra äganden och former.

Dessutom så har man länge pratat om hur man kommer att driva biografer framöver. Många pratar om att man behöver särskilja upplevelsen att gå på bio, till exempel med speciell teknik som Imax eller med mysigare biosalonger där man kan äta eller där det

serveras vin. Helt enkelt för att motivera en annan prissättning av bioupplevelsen, säger Tomas Eskilsson.
Pia Grünler är nordisk distributionschef för SF Studios, hon tror inte att det i Sverige blir aktuellt att korta de exklusiva biofönstren lika mycket eller helt hoppa över dem på det sättet Warner Bros nu planerar i USA.
SF Studios både producerar och distribuerar film för bio, det kommer vi ju fortsätta att göra. Sedan är det här extraordinära tider vi lever i och en majoritet av biograferna har varit stängda en stor del av det här året, så det är klart att man får hitta nya vägar att få ut filmerna till publiken, säger Pia Grünler.
Längden för det svenska biofönstret kan variera beroende på vilka avtal som sluts, men i grunden visas filmer ungefär fyra månader på bio innan de släpps vidare till andra plattformar.
För SF Studios del så kommer vi att fortsätta att stötta biograffönstret, säger Pia Grünler och fortsätter:
Det finns fortsatt ett stort intresse hos en biopublik, sedan är det svårt att säga hur länge biograferna kommer att vara stängda och hur det påverkar oss på lång sikt, det är jättesvårt att gissa sig till.
Samtidigt har ni sålt vidare ”Se upp för Jönssonligan” till C More så att filmen inte kommer att visas på bio. Varför då?
Givet den rådande situationen nu så enades samproducenterna till ”Se upp för Jönssonligan” om att låta filmen möta sin publik på juldagen som det var planerat för och att filmen får en fin juldagspremiär även ett år som detta, trots att majoriteten av biograferna är stängda. C More, en av filmens samproducenter, tog över filmens första visningsfönster.
Hon konstaterar också att filmer, under normala omständigheter, inte har speciellt lång livstid på biograferna.
En majoritet av filmerna, i Sverige i alla fall, har nått sin publik efter sex till åtta veckor. Efter det har de i stort sett slutat visas på biograferna på grund av att det kommer fyra till fem nya stora filmer varje helg.
Fler artiklar om biofönstret: ”Filmstaden stänger sina biografer”, ”Christopher Nolan riktar skarp kritik mot Warners beslut”, ”Warner Bros filmer kan streamas direkt vid premiär nästa år” och ”Nytt avtal på biomarknaden skakar om filmbranschen” på *dn.se/kultur*.

Agnes Laurell
agnes.laurell@dn.se

UTBILDNING. 21 december

Nu startar utredningen om skolan ska bli statlig

Ett förstatligande av skolan kommer allt närmare. I dag, tisdag, tillsätter regeringen och samarbetspartierna en utredning om hur det ska utföras.

– Kommunaliseringen har lett till stora problem med likvärdigheten och till att kvaliteten i undervisningen varierar så mycket, säger Liberalernas partiledare Nyamko Sabuni till DN.

Det har gått över 30 år sedan kommunaliseringen av skolan, men nu ska regeringen och samarbetspartierna ge en särskild utredare i uppdrag att utreda hur ett statligt huvudmannaskap för skolan kan gå till. Det är ett uppdrag som finns inskrivet i januarisamarbetet. Utredningen ska omfatta samtliga skolformer utom förskolan och den kommunala vuxenutbildningen.

Det är framför allt Liberalerna som har tryckt på för ett förstatligande av skolan.

– I mer än 20 år har vi arbetat för att skolan ska återförstatligas eftersom vi menar att kommunaliseringen av skolan inte blev bra. För varje år som går tappar vi en årskull barn som inte är garanterade att få den bästa kvaliteten som går att få i den svenska skolan, säger Nyamko Sabuni.

Den huvudsakliga orsaken till att staten bör ta över är att kommunernas ekonomiska förutsättningar varierar så mycket, menar Sabuni.

– Det har lett till stora problem med likvärdigheten och till att kvaliteten i undervisningen varierar så mycket beroende på i vilken kommun barnen bor, om det är ute på

landsbygden där det är glest med barn eller om det är förorten med många nyanlända, säger Nyamko Sabuni.
Framför allt behöver staten ta över som arbetsgivare för lärare, rektorer och annan personal i de offentliga skolorna, menar hon.
– Staten skulle bli en bättre arbetsgivare för den här stora och viktiga akademiska gruppen som behöver en arbetsgivare som har ekonomiska möjligheter att betala en lön som motsvarar deras utbildning.
Staten har också bättre möjligheter att tillgodose kompetens- och ledarskapsutveckling för lärare, menar hon.
En annan funktion som staten behöver ta över är rättningen av de nationella proven som i dag görs på respektive skola. Det bör göras på nationell nivå, utanför den enskilda skolan, så att det blir en rättvis bedömning och man också kan jämföra skolor med varandra, menar Sabuni.
– På så sätt kan vi komma till rätta med det som kallas betygsinflation och som beror på att skolor konkurrerar om elever. Då kan vi garantera att de betyg som barnen har fått också motsvarar deras kunskaper.
Hur de fristående skolorna kommer att påverkas återstår att se.
– Men de kommer så klart att påverkas ekonomiskt eftersom det är staten som ska besluta hur finansieringsmodellen ska se ut även för friskolorna, säger Sabuni.
Utredningen kommer dock inte att lägga fram konkreta lagförslag som kan ligga till grund för en proposition för riksdagen.
– Det här är ett viktigt steg framåt i vår kamp för ett förstatligande. Men det är också ett svårt läge eftersom vi är ganska ensamma i den här fyrmannakonstellationen, säger Nyamko Sabuni som syftar på S, C och MP.
De andra är tveksamma till att staten tar över?
– Ja, Socialdemokraterna och Centerpartiet kommunaliserade skolan, men den största motståndaren till ett förstatligande i dag skulle jag säga är Centerpartiet. Var Miljöpartiet står är oklart.

Peter Letmark
peter.letmark@dn.se
FAKTA. KOMMUNALISERINGEN KLUBBADES 1989
Kommunaliseringen av skolan var en reform som klubbades i riksdagen 1989 efter att Socialdemokraterna fått majoritet med hjälp av stöd från Vänsterpartiet.
Den genomfördes 1991 efter många år av utredningar och politisk debatt och flyttade över ett ökat ansvar för det svenska skolväsendet från staten till kommunerna. 22 dec

SKOLINSPEKTIONENS BESLUT. 22 december

Friskola måste sluta undervisa på engelska

Friskolan Dibber international school i Sollentuna rivstartade efter sommarlovet med lärare i mellanstadiet som bara pratade engelska. Föräldrar protesterade och anmälde skolan till Skol-inspektionen.
Nu har beslutet kommit – skolan får inte undervisa på engelska.
Flera mellanstadieelever på Dibber internationel i Sollentuna fick en chock när de kom tillbaka till skolan efter sommarlovet och upptäckte att deras nya lärare i SO och NO bara pratade engelska.

Skolan anmäldes till Skolinspektionen eftersom den bröt mot den svenska skollagen genom att undervisa på engelska utan att ha tillstånd. Skolinspektionen har nu beslutat att skolan inte får anordna undervisning på engelska. Det gäller även Dibber International school Helsingborg som även den efter sommarlovet drog igång undervisning på engelska utan tillstånd och enligt ett liknande koncept.

– Det är klart att det är tråkigt. Men vi har fått godkänt på vår ansökan att undervisa på engelska i vår skola Dibber international school i Nacka. Så det stärker oss att fortsätta enligt samma plan, säger Sara Lundberg, skolchef för Dibber Sverige.

Att de började undervisa i höstas utan tillstånd var en ”jättemiss” som berodde på att de missade skicka in en ansökan, enligt Sara Lundberg.

Ni lockade vårdnadshavare och elever med en internationell profil som ni inte hade vare sig kompetens eller tillstånd för. Vad säger ni till dem i dag?

– Vi har alltid kommunicerat och haft intentionen att undervisa enligt den svenska läroplanen. Sedan har vi varit tydliga med att vi ska bli en så kallad ”candidate school” för IB. Nu har Skolinspektionen påpekat att vi har lyft fram IB-inriktningen i för stor utsträckning och då tar vi till oss det.

Skolinspektionen motiverar avslaget med att skolan inte uppfyller de krav som ställs på skolor som vill anordna delar av undervisningen på engelska.

Peter Letmark
peter.letmark@dn.se

BAKGRUND. ELVAÅRING FICK PANIKÅNGEST

Skolan hette tidigare Norrvikens skola men köptes för två år sedan upp av den stora norska friskolekoncernen Dibber som ville skapa en internationell profil.

Den döptes om till Dibber international Sollentuna. Syftet var att locka nya elevgrupper genom att följa både den svenska läroplanen och den internationell läroplan som kallas IB.

Föräldrar till elever har tidigare berättat för DN hur deras barn kom hem och mådde dåligt och tappade sitt självförtroende.
En elvaårig pojke fick till exempel en panikångestattack när han inte kunde göra sig förstådd på engelska, samtidigt som läraren hade förbjudit honom att prata svenska med sina klasskamrater.

BULLETIN LANSERAS I DAG. 22 december

Åtta miljoner i botten för ny högersinnad nättidning

Den nya nättidningen Bulletin lanseras i dag, tisdag. I botten finns ett startkapital på åtta miljoner kronor som har tagits in från ett antal olika investerare.
– Vi tror att vår kärnpublik kommer att vara välinformerade läsare som själva identifierar sig till höger, säger chefredaktören Paulina Neuding.
Lanseringen av nyhetssajten Bulletin har föregåtts av stor medieuppmärksamhet och en rad läckor framför allt om rekryteringen av skribenter. Olika uppgifter har också

förekommit om finansieringen. På måndagen, dagen före lanseringen, lade chefredaktören Paulina Neuding korten på bordet.
Det handlar om åtta miljoner kronor i startkapital som samlats in från ett antal investerare. En av dem är Gustaf Rentzhog, vd på Söderberg & Partners som sysslar med finansiell rådgivning. En annan är den svensk-iranske managementkonsulten Atta Tarki som driver en rekryteringsfirma i Kalifornien.
– De här personerna har gått in med pengar utifrån att det här är en vinstdrivande affär. Vi har gjort som man gör med startups inom techbranschen. Det är personer som vi känner eller som vi hört skulle vara intresserade, säger Paulina Neuding som tidigare har varit chefredaktör för det borgerliga magasinet Neo och nättidskriften Kvartal.
Bulletin kommer att ha en liberalkonservativ ledarsida med många välkända profiler. Det är bland andra Alice Teodorescu Måwe, tidigare Göteborgs-Posten, Ivar Arpi från Svenska Dagbladet och Per Gudmundson, fram till nyligen Kristdemokraternas presschef.
Paulina Neuding framhåller att Bulletin kommer att göra en strikt åtskillnad mellan åsikter och nyheter. Ett par reportrar har hittills rekryterats från Sveriges Radio till nyhetsredaktionen: Negar Josephi och Sara Chogrich. Chef för kulturdelen blir författaren Fredrik Ekelund Marisol M.
Tre personer kläckte idén om Bulletin, berättar Paulina Neuding. Förutom hon själv var det nationalekonomen Tino Sanandaji och entreprenörer Pontus Tholin.
Tino Sanandaji har gjort sig känd som debattör i migrationsfrågor. Pontus Tholin var redaktör för Sanandajis omstridda bok ”Massutmaningen”. Det är också Tholin som är registrerad som firmatecknare för Bulletin AB.
Även Thomas Gür, välkänd profil från Svenska Dagbladets ledarsida, kom tidigt in i projektet. Den här kvartetten sitter på merparten av aktierna. Övriga aktieposter innehar de externa investerarna.

Genom att vara en renodlat digital produkt som satsar på kvalitetsjournalistik och kan visa upp en stab av stjärnskribenter menar Paulina Neuding att Bulletin kan bli bärkraftig. Medarbetarnas stora följarskaror i sociala medier ser hon också som en avgörande styrka.
Hur ska ni tjäna pengar?
– Tanken är att sälja så många prenumerationer att det här kan bära sig. Och sedan förstås presstöd så småningom. Tills vidare ska vi försöka undvika annonser.
Vilka är de tänkta läsarna?
– Vi vill att alla som är intresserade av kvalitetsjournalistik ska läsa Bulletin. Främst tror vi att det blir de som har sina sympatier till höger. Dryga 40 procent av väljarkåren kan räknas dit, säger Paulina Neuding.

Hans Rosén
hans.rosen@dn.se

22 december

Pandemin svår för idrottare i riskgrupper

Paraidrottarna är vana att göra anpassningar i vardagen, oavsett om det är pandemi eller inte. Att tänka utanför boxen tillhör vardagen.
Men pandemin har slagit hårt mot utövarna, inte minst för de som befinner sig i riskgrupp och många är oroliga över den egna hälsan och Paralympics.
– Vi inom parasportsrörelsen hanterar många frågor som Sveriges olympiska kommitté inte håller på med, säger Åsa Llinares Norlin.
– Vi ställde om direkt och kanske hade vi ett försprång eftersom vi redan innan pandemin genomförde mycket digitalt, berättar Åsa

Llinares Norlin, ordförande i Parasport Sverige och vice ordförande i Europeiska paralympiska kommittén.
Hos paraidrottare finns det en vana att hela tiden tänka i andra banor. Om något inte funkar tänker man alltid ett steg längre. Llinares Norlin använder sina egna fysiska förutsättningar för att exemplifiera detta. Sedan födseln saknar Åsa Llinares Norlin en arm och ett ben. Det kallas dysmeli.
– Om inte jag kan göra något som kräver två händer tänker jag alltid ”hur ska jag göra detta med en hand?”. Det går alltid att hitta lösningar.
Hon tillägger lite skämtsamt:
– Nu får liksom alla känna på hur det är att ha en funktionsnedsättning. Att inte kunna göra det man vill, när man vill det, hur man vill och med vem man vill. Välkommen till vår värld.
Under november blev Llinares Norlin utsedd till vice ordförande i Europeiska paralympiska kommittén. Hennes engagemang för parasportsrörelsen lyser igenom.
– Jag drivs av frågor som handlar om funktionsnedsättning och allas rätt till fysisk aktivitet. Vi har fortfarande kvar i ett institutionstänk kring funktionsnedsättning i samhället. Det är sällan man talar om två olika kön, säger Llinares Norlin.
– Jag vill få bort tänket kring att funktionsnedsatta ses som en enda homogen massa. Jag vill få in det kvinnliga perspektivet i att ha en funktionsnedsättning och den särskilda utmaningen det innebär.
Objektifiering måste bort, enligt Llinares Norlin. Det handlar om att sluta se vad som inte funkar och vad som saknas hos individer.
– Vi är inte lika och ser inte likadana ut, men vi har alla samma behov. Det ska finnas samma förutsättningar för alla, sen är det upp till var och en vad man gör av det.
Pandemin påverkar paraidrottarna olika. De som tillhör riskgrupper är särskilt utsatta och för dessa slår pandemin extra hårt. Det kan handla om utövare med förlamningar som påverkar andningen eller utövare med nedsatt

lungkapacitet. För några har detta inneburit att man tvingats isolera sig i hemmet och enbart träna hemifrån.
– Pandemin påverkar utövarnas vardag och satsning. Några i riskgruppen har också siktet inställt mot Paralympics i Tokyo 2021. Hur ska man hantera en sådan satsning under pandemin, vems är ansvaret i det här? säger Llinares Norlin.
– Många av parasportens idrottare är generellt sett duktiga på att hålla sig undan för att inte ens bli sjuka normalt. De är till exempel vana att inte ta i handen. Det finns ett inbyggt distanseringstänk i den här gruppen jämfört med andra idrottare.
För många med funktionsnedsättning är också mycket av den sociala tillvaron kopplad till idrotten.
– Många kanske inte har ett socialt sammanhang annat än den träning man har med sin förening och då man inte får träna tillsammans uteblir det sociala. Vanliga ungar har fortfarande skolverksamheten kvar, där de träffar jämnåriga. Men för de med funktionsnedsättning ser den biten helt annorlunda ut.
Hon jämför pandemin med ett maratonlopp för att lägga tyngd på den stora utmaningen: Att orka hålla ut.
– Man vet hur långt ett maraton är och hur länge man behöver hålla på. Men med pandemin är det annorlunda. Här har man ingen aning när det slutar. Det blir svårt för både aktiva och ledare att förhålla sig till ovissheten.
Trots det menar Llinares Norlin att det inte finns någon större oro för pandemin hos parasportsutövare jämfört med andra idrottare.
– Utövarna känner nog mest osäkerhet kring Paralympics i Tokyo. Kommer spelen ens bli av? Spelen är flera av utövarnas stora mål och 2021 kanske blir deras sista chans. Om fyra år kan deras sjukdom sätta begränsningar.
– Sen har vi frågetecknen kring ett vaccin. Kommer det krävas att man är vaccinerad för att få delta? Kan jag som utövare ta vaccin? Vi

inom parasportsrörelsen hanterar många frågor som Sveriges olympiska kommitté inte håller på med.

Vad innebär ett framskjutet Paralympics för de aktiva och för förbundet?

– På förbundsnivå innebär det mer kostnader, det blir dyrare. Sen måste vi vidmakthålla ett intresse. Det blir tufft för utövarna att hålla motivationen uppe när de måste träna ensamma. Dessutom måste man se till att vara i form. Det är svårt när vissa paraidrotter kräver att man har fysisk kontakt under träningspassen, medan andra inte gör det.

– Förutsättningarna är likadana i hela världen, och visst kan man genomföra ett OS och ett Paralympics. Men hur rättvist blir det i slutändan?

Martin Hammar
martin.hammar@dn.se

FAKTA. SVENSK PARASPORT

Svenska parasportförbundet och Sveriges paralympiska kommitté (Parasport Sverige) är ett idrottsförbund som organiserar idrott för personer med rörelsenedsättning, synnedsättning samt för personer med intellektuella funktionsnedsättningar inom 14 olika idrotter. Förbundet leder också arbetet med Special Olympics, som är bredd- och motionsidrott för personer med intellektuella funktionsnedsättningar.

22 december

Johan Croneman: Grabbarna Grävs ogina angrepp på filmaren Henrik Evertsson får mig att baxna

Tio tunga skribenter kritiserade nyligen Henrik Evertssons prisbelönade film om Estonias förlisning. De påstod att han sprider konspirationsteorier. Nej, han har snarare gjort ett tankeväckande grundjobb som tidigare saknats.

Tio av Sveriges tyngsta journalister menar i ett DN Debatt-inlägg (17/12) att årets stora journalistpris har gått till en konspirationsteoretiker.

Grabbarna Gräv, med Janne Josefsson, Jan Guillou och Dan Josefsson i spetsen, påstår att Henrik Evertsson och dokumentärserien ”Estonia – fyndet som förändrar allt” bara är ett hopkok av konspirationsteorier. Det är inget märkvärdigt med hålet han hittat. Allt är redan klarlagt, här finns ingen anledning att misstro myndigheterna. Rubriken på deras ogina text var ”Stora journalistpriset ger tyngd åt konspirationsteorier” men borde ha varit: ”Vem fan är Henrik Evertsson?”

Det finns givetvis en del svagheter i Henrik Evertssons dokumentär över fem timmar

(tidningen Filter har slaktat hela serien utan pardon). Det var ett misstag att inte också redovisa det andra hål man hittat i skrovet och kanske var det ett misstag att lansera filmen med undertiteln ”Fyndet som förändrar allt”. Men som jag skrev redan i min första krönika om Evertssons film: Det mest uppseendeväckande med filmen är inte hålet han hittar, utan den mängd frågor som fortfarande är oredovisade kring Estonias förlisning (DN 3/11).

Riksdagsmannen Lars Ångström (MP) är en i riksdagens Estoniagrupp som är mycket kritisk till hur förlisningen hanterats av flera regeringar och framför allt av haverikommissionen – Grabbarna Gräv menar att Lars Ångström är en av flera konspirationsteoretiker som ges för mycket utrymme. Det är en rätt vågad utsaga om en i vida kretsar mycket aktad riksdagsledamot. Henrik Evertsson redovisar för flera möjliga scenarier bakom haveriet, självklart ges det tidigare oupptäckta hålet i skrovet stor uppmärksamhet.

Det hade varit mycket intressant att veta hur exempelvis Janne Josefsson hade reagerat om han själv gjort samma fynd. Hade han verkligen tyckt att det inte var särskilt märkvärdigt – och avfärdat det som en skada med största sannolikhet orsakad av Estonias bottenstötning? Det är ju möjligt att det förhåller sig på det sättet, men är det inte värt att undersöka? Och diskutera?

Hela det politiska efterspelet, mischmaschet kring bärgning eller inte bärgning, ta upp kropparna eller inte, och idiotin med att täcka över fartyget med betong, ja, allt har bidragit till att skapa ny förvirring – man har inte undersökt skrovet, man har inte undersökt lasten, man har inte hört alla vittnen (26 år efter olyckan).

Som bland annat Inga-Britt Ahlenius skriver i ett svar till de tio på DN-debatt: ”Det är brister i haveriutredningen som ligger bakom konspirationsteorierna”, inget annat.

I sin text hävdar dessutom de tio journalistprisvinnarna att Henrik Evertsson på ett vilseledande sätt använder sig av ”suggestivt klipparbete och urval av berättelser” när han redovisar sin historia.
Man baxnar särskilt inför den ”anklagelsen”: Skulle inte Janne Josefsson ha använt sig av klippning och dramaturgiska trix i sina reportage för att förstärka den egna tesen? Eller Dan Josefsson, i hans ”Fallet Kevin”, där drönarbilder, musik, klipp och foto självklart bidrar till att föra både fallet och berättandet framåt.
Eller som när Jan Guillou i ett mycket spektakulärt tv-inslag 1983, om natten, sätter sig i en Plymouth Fury för att köra samma sträcka som eventuellt den morddömde Keith Cederholm måste ha gjort om mordanklagelserna mot honom skulle stämma.
Alla journalister väljer delar av verkligheten, berättar på ett sätt som också ska intressera och fånga tittare och läsare – det har gjorts i alla tider, det har gjorts av alla de tio debattörerna, och det gör givetvis också Henrik Evertsson i sin Estoniadokumentär.
Han har framför allt gjort grundjobbet. Det som ingen av oss andra har gjort.

Johan Croneman
johancroneman@gmail.com

KB ska satsa på minoritetsbibliotek

Bibliotek. Kungliga biblioteket (KB) får i uppdrag att satsa på de nationella minoriteternas bibliotek. Uppdraget följer ett förslag till nationell biblioteksstrategi, som KB överlämnade till regeringen förra året.
Uppdraget innefattar Judiska biblioteket (jiddisch), Finlandsinstitutets bibliotek (finska), Nordkalottbiblioteket (meänkieli) samt Samernas bibliotek. KB ska också se över hur man kan etablera biblioteksverksamhet för romani chib, som i dag saknas.
Biblioteken ska fungera som stöd för landets kommuner och främja böcker och andra medier på de nationella minoritetsspråken, särskilt litteratur för barn och unga.
TT. 2 december

22 december

20 år sedan rånet. Så stals mästerverken framför museibesökarnas ögon

På tisdagen är det 20 år sedan Nationalmuseum utsattes för en spektakulär kupp. Beväpnade män stal ovärderliga målningar mitt framför besökare och vakter innan de flydde därifrån med båt. Jakten på rånarna och de stulna verken hade många turer och tog flera år.

Klockan är några minuter före 17 den 22 december 2000 när tre personer tar sig in genom entrén på Nationalmuseum i Stockholm. Två av dem rusar upp till gallerierna. Kvar i foajén står en maskerad man beväpnad med k-

pist. Men han är inte ensam, i entrén finns flera besökare som precis skulle lämna det stängande museet, bland dem ett litet barn.
– Han håller besökarna i schack, inklusive väktare som finns på museet, säger kriminalkommissarie Magnus Osvald, vid Nationella operativa avdelningen som 2000 var operativ handläggare för kuppen mot Nationalmuseum.
Bara några minuter hinner gå innan de två männen som rusat upp för de massiva trapporna är tillbaka i entrén. De är beväpnade med var sin pistol och har fått med sig tre konstverk som värderas till hundratals miljoner kronor.
De tre maskerade personerna springer ut genom Nationalmuseums entré, tar vänster mot Skeppsholmen men innan bron springer de vänster ut längs Museikajen. Där väntar en flyktbåt som de flyr i väg med över vattnet.
– De tjoar och tjimmar, som om de är jävligt nöjda med vad de har gjort. Sen försvinner de ut i mörkret på Stockholms vatten, säger Magnus Osvald.
Strax före det väpnade rånet, som kommer att gå till historien för dess unika byte och polisens jakt för att återföra tavlorna, sätts två bilar i brand på Blasieholmen där museet ligger. En vid korsningen utanför Grand Hotel, en annan vid Strand Hotel på andra sidan holmen. På så sätt har vägarna till museet blockerats.
Räddningstjänst och polis larmas till platsen på grund av bilbränderna, men snart ska det gå upp för dem att något mycket värre inträffat på platsen.
Under kuppen mot Nationalmuseum får rånarna med sig tre tavlor, alla var för sig värderade till mångmiljonbelopp. Två av den franske målaren Auguste Renoir, ”Konversation” och ”Ung parisiska”, samt ett självporträtt av den holländske 1600-talsmästaren Rembrandt.
– Det absolut mest spektakulära verket är naturligtvis Rembrandts ”Självporträtt”. Det beror på att det är ett av de tidigare kända

självporträtten av honom, säger Magnus Olausson, chef för Nationalmuseums samlingar. Tavlan är 15,5 centimeter hög och 12,2 centimeter bred, knappt större än ett vykort. Den är målad på en förgylld kopparplåt och har signerats av konstnären 1630.

– Den är en viktig pusselbit, det är en av fem målningar som Rembrandt gjorde på koppar, varav tre stycken hade guldgrund. Så den är rankad högst av de stulna målningarna.

De två Renoirverken tillhör fransmannens guldålder men anses inte tillhöra hans mest betydelsefylla verk. De är målade under 1870-talet och trots att de är större än Rembrandttavlan är de mindre än majoriteten av museets verk. ”Ung parisiska” är 40 centimeter hög och 32 centimeter bred, ”Konversation” är 45 gånger 38 centimeter.

– De är lite mindre till formatet så det var väl därför tjuvarna passade på och stjäla dem också. Ur konsthistorisk synpunkt är de inte lika betydande om man viktar dem mot Rembrandt naturligtvis, säger Magnus Olausson.

Nationalmuseum uttalar sig inte om konstens värde och genom åren har flera olika värderingar gjorts av verken. I samband med rånet försökte polisen få en uppgift om vad de var värda.

– Renoirmålningarna värderades mellan 35 och 50 miljoner kronor styck. Självporträttet av Rembrandt värderades mellan 250 och 300 miljoner, men samtidigt det är ett ovärderligt verk. Det går inte att sätta ett pris för det finns ingen marknad, säger polisen Magnus Osvald.

När rånarna flyr från museet sker det inte obemärkt. Nere vid pontonbryggan där flyktbåten ligger ser ett vittne dem försvinna i väg och han bestämmer sig för att ta upp jakten på de flyende gärningsmännen.

– Han har en gummibåt på pontonen som han sjösätter och kör iväg med. Han känner också en kille som kör Djurgårdsfärjan så han kontaktar sjökaptenen och frågar om han sett någon båt passera. Med tanke på att det är 22 december, becksvart, strax efter klockan fem är det inte så mycket båtar ute, säger Magnus Osvald.

Sjökaptenen berättar att han precis sett en båt utan lanternor på väg mot Danvikstull. Mannen styr gummibåten i samma riktning och fortsätter in på Hammarby sjö. I närheten av Skanstullsbron hittar han en mindre motorbåt slarvigt förtöjd.
– Han åker fram och känner på motorn som är en utombordare, han känner att motorn är varm. Då förstår han att det är flyktbåten.
Polis larmas till platsen och efter dem kommer journalister och fotografer som hört meddelandet på polisradion. En av dem är Dagens Nyheters fotograf Lars Epstein som tar ett foto av flyktbåten. Ett foto som på lördagen 23 december publiceras på DN:s förstasida.
– Det är en väldigt, väldigt viktigt ingång till vårt ärende, säger Magnus Osvald.
Fotografiet gör att båtens förre ägare hör av sig till polisen och berättar att han bara dagen före rånet sålde båten. Köparen lämnar ett fingerat namn och personnummer, men han uppger sitt riktiga telefonnummer. Från honom kommer polisen senare att kunna ringa in den krets som planerat och utfört rånet.
Fem dagar efter rånet, 28 december 2000, kontaktas en advokat i Stockholm av en person som påstår sig veta var tavlorna finns. Mannen uppger att museet kan få tillbaka de stulna tavlorna, för 30 miljoner kronor.
Leif Jennekvist, chef för länskriminalen i Stockholm, får träffa advokaten och se polaroidfoton av tavlorna bredvid aktuella dagstidningar, för att visa datumet när fotografierna tagits.
– Det var både fram och baksida, så de verkar ha tavlorna, säger Magnus Osvald.
Advokaten kräver att få behålla fotografierna och Jennekvist gör klart att någon utbetalning inte kommer att göras för att få tillbaka verken.
Polisens spaningsinsatser och hemliga telefonavlyssning snävar ytterligare in kretsen av misstänkta och mycket pekar på personer med kopplingar till Asptunaanstalten, söder om Stockholm. En av de huvudmisstänkta har

tidigare i december inte återvänt till anstalten efter en permission och befinner sig på fri fot.
– Han har jobbat på bank, haft konto på Bukowskis och köpt antikviteter för hyfsat med pengar. Han är på rymmen så vi kartlägger honom.
Mannen har haft flera kontakter med en person på anstalten som efter rånet beviljas permission för att polisen vill undersöka de två personernas koppling närmre.
– De träffas på en tvärgata på Kungsholmen. Vi kan se att de argumenterar väldigt mycket och verkar vara irriterande på varandra men vi kan inte höra vad de säger.
När de skiljs åt går den ena mannen, han som inte återvänt från permissionen, ner i tunnelbanan och grips där av polis. I sin väska har han bland annat polaroidbilderna på konstverken. Fotografierna har Jennekvists fingeravtryck på sig och kan därför knytas till advokatens möte med chefen för länskriminalen. Den andra mannen återvänder till Asptuna och grips så småningom han med, dessutom grips ytterligare tre personer.
Anthony Amore är säkerhetschef på Isabella Stewart Gardner museum i Boston. Där arbetar han bland annat med att försöka återföra tavlor som stals från museet år 1990 i en uppmärksammad kupp. Han har också skrivit en bok om stölder av Rembrandtverk, där just rånet mot Nationalmuseum avhandlas.
– Museets säkerhet var inte undermålig.
Nyckeln till att de lyckades utföra kuppen var att de begick den medan museet fortfarande var öppet, på så sätt slapp de ta sig in i en fullt säkrad byggnad. Självklart var det användandet av vapen som gjorde att alla som befann sig på museet löd rånarnas order, skriver Anthony Amore i ett mejl till DN.
På den tiden fanns inte kameraövervakning på museet i den utsträckning som vi är vana vid på offentliga platser i dag.
– Säkerheten har förändrats drastiskt sedan 2000, särskilt vad det gäller teknologin, säger

Anthony Amore och nämner just utbredd kameraövervakning som en viktig utveckling. Polisen får under början av 2001 veta att en av tavlorna, Renoirs ”Konversation”, finns till försäljning på den kriminella marknaden. Det resulterar i en operation där en polis utger sig för att vara en konstkännare och möter upp två personer på ett kafé på Odengatan.

– De går in på herrtoaletten, han förevisas tavlan och han förstår att det är den äkta ”Konversation”. Han säger till gärningsmännen att han ska kontakta köparen för pengar, han skulle bara se äktheten på tavlan, säger polisen Magnus Osvald.

När männen lämnar kaféet grips de med tavlan på sig och ett av de stulna verken kan återföras till Nationalmuseum.

I maj 2001 åtalas ett tiotal personer för inblandning i rånet och kringliggande brottsligheten. Åtta personer döms för inblandning i rånet och försöken att sälja tillbaka tavlorna. Senare samma år prövas fallet i hovrätten, där skärps straffet för en av männen från Asptunaanstalten som pekats ut som hjärnan bakom kuppen. Advokaten som visade polaroidfotona av tavlorna för polisen frias av rätten.

Flera år går utan att Rembrandts självporträtt och Renoirs ”Ung parisiska” återfinns, hoppet om att de ska återföras till Nationalmuseum börjar sina. Men så plötsligt i april 2005 kontaktas polisen Magnus Osvald av den amerikanska federala polisen FBI, de vill komma på ett möte i Sverige.

– De ville komma och diskutera personer och intressanta saker som kan ha koppling till Nationalmuseum, säger Magnus Osvald.

En man i 60-årsåldern har gripits för ett grovt narkotikabrott i Los Angeles.

– Han insåg när han greps för så mycket narkotika att han riskerade 30 års fängelse, han insåg att han då skulle han dö i fängelse och det ville han inte, säger Magnus Osvald.

Mannen bestämmer sig för att förhandla med polisen om en strafflindring. I ett kassaskåp i sin bostad har han Renoirs sedan länge

försvunna ”Ung parisiska”. FBI säkrar konstverket, men mannen säger också att han kan få tillbaka Rembrandts unika självporträtt som också stals i kuppen. FBI, den svenska polisen och flera andra aktörer börjar samarbeta för att mästerverket ska återskaffas. Ett möte i Köpenhamn planeras, mannen i 60-årsåldern reser dit under bevakning av FBI. Från Sverige reser tre män ner för att sälja tavlan till en köpare som mannen från USA fixat. 15 september 2005 ses mannen från USA, en av männen från Sverige och en FBI-agent som utger sig för att vara köparen på ett hotellrum.

Agenten granskar konstverket som förevisas honom och när han förstår att det är den försvunna tavlan ger han signalen ”done deal”. Polis stormar rummet och griper svensken som genomfört resan ner för affären. Dessutom grips de två svenskarna han rest med till Danmark, och ytterligare en man som tagit tåget före dem till Köpenhamn med paketet som innehöll tavlan.

– Mästerverk som de från Nationalmuseum är för igenkännbara och dyra att sälja som stöldgods. Det är därför den enda köparen de kunde hitta för Rembrandten visade sig vara en FBI-agent, säger säkerhetschefen Anthony Amore.

De tre männen som rest till Köpenhamn tillsammans döms för häleri, men mannen som transporterat tavlan frias eftersom det inte går att bevisa att han känt till paketets innehåll. Straffen lindras av hovrätten, som menar att de tre männen utsatts för en brottsprovokation och fallet går hela vägen till Högsta domstolen som friar dem helt.

– Vi anså ju inte att det var en brottsprovokation, men det viktigaste för oss var att säkra tavlorna. Om de förstör den här konsten är den förstörd för all framtid, säger Magnus Osvald.

21 september 2005 har en grupp specialinbjudna gäster samlats på Nationalmuseum för en premiärvisning av den nya utställningen ”Holländsk guldålder”. Mitt

under presentationen tågar polisen Magnus Osvald in, med sig har han Rembrandts självporträtt.
– När jag kom in med tavlan blev det knäpptyst i salen, man hade kunnat höra knappnål falla. Sen blev det ett sus och jubel. De blev jätteglada allihopa, det var en kul avslutning, säger han.

Agnes Laurell
agnes.laurell@dn.se

22 december

Operan gjorde sig redo för storverket – då knackade smittan på dörren

Göteborgsoperan stod med ett av världens största verk i sina händer, ett premiärdatum som närmade sig – och en pandemi stormandes utanför portarna. Orkesterdiket byggdes ut i rekordfart och allt såg ut att gå vägen.
Då inträffade det som inte fick ske.

– Det ska vara 1,60 meter nu mellan musikernas nästippar, säger Helga Hencz, violinist och ett av tre skyddsombud i Göteborgsoperans orkester.
Hon ser sig omkring på kollegornas tomma stolar.
De fem främsta stolsraderna bakom orkesterdiket har bänts upp för att ge tillräckligt mycket plats åt orkestern som ska spela in Richard Wagners ”Siegfried” – tredje och näst sista delen i mastodontverket Nibelungens ring. Golvet i diket har höjts upp för att musikerna lättare ska se dirigenten som står längre bort än vanligt.
– Jag tycker det är jättetråkigt att sitta långt från mina kollegor. Jag saknar att känna av deras energi. Det hjälper en mycket när man spelar Wagner, säger Helga Hencz.
Ett vanligt år spelas drygt 50 uppsättningar av Wagner världen över – om man räknar lågt. Men 2020 är ju de inställda uppsättningarnas år och någon Wagner på scen har det inte blivit. Men när DN besöker Göteborgsoperan i början av december lever ännu drömmen. Planen – så som den fortfarande ser ut när DN är på plats – är att spela in ”Siegfrieds” tre akter i tre olika omgångar, för att därefter redigera ihop hela verket till en fem timmar lång föreställning som ska sändas ut med start i slutet av december. Så kommer det dock inte att bli.

***

Efter månader av coronapandemi gjorde sig Göteborgsoperan redo att öppna för 300 personer i början av hösten. Men i stället för att slå upp portarna tvingades man i november låsa dem än mer. Då sattes publiktaket till max åtta personer. Samtliga medarbetare skickades hem, arbetsbefriade. Ett 23 sidor långt dokument författades där det står vem som får komma in i lokalerna. Det finns totalt 1 117 rum. Inga ensembler får blandas.
Under våren hade Göteborgsoperan mest satsat på digital produktion. Till hösten var det *en* produktion som fick mest fokus: färdigställandet och framförandet av ”Siegfried”.

– Man flyttar inte bara fram Wagner, konstaterar Henning Ruhe medan han ledigt rör sig över den lilla scenen.
Han är konstnärlig chef för opera och drama på Göteborgsoperan och ska ytterligare några dagar få lov att leva i tron att Siegfried ska bli av enligt planerna. När Henning Ruhe tar emot DN inne på operan ligger katastrofen fortfarande i framtiden.
– Vi får streama ut ”Siegfried” till vår publik. Pandemin har tvingat oss att tänka kreativt. Jag tror att det kommer gå jättebra, säger han.
Produktionen har flera gånger fått hitta lösningar på problem man aldrig tidigare har haft. Hur lämnar man till exempel över ett svärd på ett coronasäkert sätt? (Svar: Den ena personen lägger svärdet på bordet, den andre går förbi och plockar upp det. Många av de på scenen har också handskar.)
Den 14 december är olyckan framme. Då står det klart att nästan halva kören på Göteborgsoperan har smittats med covid-19.
Det finns ingen kör i ”Siegfried”, men ändå innebär det ett stopp för Wagnerproduktionen. Orkestern får inte längre träffas i det ombyggda orkesterdiket. Ny plan: De befintliga inspelningarna av ”Siegfried” ska klistras ihop till en slutgiltig variant.
Stephen Langridge är regissören bakom ”Siegfried”, och befinner sig i England när DN når honom. Han talar övertygande om hur flexibel man alltid är i kulturbranschen, och tvingats bli ännu mer under pandemin.
– Det är alltid budgeten, eller tiden, eller andra faktorer som begränsar en. Som regissör får man spela enligt spelets regler, även i coronatider. Det gäller att hitta lösningar, att vara flexibel.
– Men visst, jag svor lite för mig själv när beskedet om körens smitta kom, och vi inte fick filma igen. Fast nu tror jag att vi har en version av Siegfried som är redo att skickas ut till publiken till helgen, säger han.
Men inte heller det kommer att bli verklighet.
***

Christina Björklund är vd på Göteborgsoperan. Hon har kallat 2020 för ett ”förfärligt år” och restriktionerna som stramades åt i höstas för ”mörkret 2.0”.
När vi träffas har gräsligheterna nått en ny nivå. Knappt två dygn innan ”Siegfried” ska sändas ställs allt in.
Orsakerna är flera, enligt Göteborgsoperans ledning. Bland annat måste det inspelade materialet redigeras ytterligare.
– Det är ju jättetråkigt så klart. Men vi hade inget val. Och det kommer ju att komma en vår där vi kan sända den. I januari, februari eller mars förhoppningsvis, säger Christina Björklund.
Göteborgsoperan är till 70 procent finansierad med skattemedel, via ägaren Västra Götalandsregionen. Resten kommer från exempelvis biljettintäkter.
Hur ser du på att skattemedel går till att hålla i gång ett operahus som inte har några föreställningar?
– Jag kan garantera alla skattebetalare att vi inte har legat på sofflocket och väntat, utan jobbar stenhårt med våra röster, kroppar och instrument och annat för att vara redo när vi öppnar igen. Om folk inte får repetera så tappar de i kvalitet.
Under våren sände operan cirka 100 filmer på sin sajt. Filmerna från endast sajten nådde sammantaget runt 80 000 visningar, och Christina Björklund påpekar att den siffran är ”betydligt högre” om man räknar in all trafik från sändningar i sociala medier. Hon är nöjd med resultatet. Våren kallar hon för ”lärorik” när det kommer till den digitala produktionen.
– Vi förberedde oss för ett sprintlopp i våras, och samlade all vår energi och kraft för att säkra upp och göra allt rätt i våras. Nu visade det sig att det var ett maraton vi springer.

Helena Jönsson

SVENSKA SCENER OCH CORONARESTRIKTIONER.
Den 11 mars beslutade regeringen att sammankomster med fler än 500 personer skulle förbjudas.

Den 29 mars sänktes maxantalet till 50 personer.
Den 24 november förbjöds sammankomster med fler än åtta deltagare.
Göteborgsoperan var den enda operan i hela Sverige som slutade spela inför publik i salongerna i mars när restriktionerna sattes till max 50 personer i publiken.

22 december

Vi måste prioritera. Gustavsbergs stolta kulturhistoria bygger på privata initiativ

”Hur mycket de uteblivna kulturupplevelserna kommer att kosta i längden är det däremot ingen som har räknat på”, skriver Annica Kvint i en artikel om kommunens

konkurrensutsättning av Gustavsbergs konsthall (DN 11/12).
Artikeln är en i raden som utan att fördjupa sig i Värmdö kommuns tillgänglighet av konst och kultur kritiserar vårt beslut och indirekt utmålar oss som kulturfientliga.
Driftkostnaderna på tre miljoner kronor årligen marginaliseras till förmån för det välbefinnande som konst bidrar till. Att konst och kultur ofta förskönar tillvaron behöver jag inte övertygas om, men för oss gäller det att fokusera och fördela våra gemensamma välfärdsresurser.
Vi både värnar om och är stolta över den kulturhistoria som Gustavsberg bär med sig. En historia som bygger på eldsjälar och företagare, inte på kommunal verksamhet skapad av tjänstemän och politiker. Tack vare platsens historia har vi i dag närmare 100 konstnärer verksamma i Gustavsberg. De skapar i nyrenoverade fastigheter som för bara några år sedan återgick i privat regi.
Alldeles intill finns även Gustavsbergs Porslinsmuseum som nyligen öppnat sina portar och därigenom har Nationalmuseum en filial på Värmdö. Ett direktresultat av det lokala engagemanget som bekostats och möjliggjorts av Värmdö kommun.
Ytterligare en gigantisk byggnad, Gustavsbergs gamla porslinsfabrik, i samma område står redo för ytterligare kulturinslag i en del av ytan. Vi ser framför oss att en del av fastigheten återuppstår i form av ett kulturhus och därmed också en ny era.
Ingen har väl heller gått miste om Artipelag och dess fantastiska konsthall trots att den drivs av en privat aktör?
Vi är en kommun med begränsade resurser. För att relatera till summan av tre miljoner kan jag upplysa artikelförfattaren att det motsvarar lika mycket pengar som exempelvis Gustavsbergs musik & balett, Värmdö scenskola, Värmdö IF och Värmdö ridklubb tillsammans får i föreningsstöd. Verksamheter som vänder sig till unga.
I vårt uppdrag att förvalta kommuninvånarnas välfärdsresurser ingår uppgiften att även sålla

bort. Kulturhuset som vi vill förverkliga kommer att kräva betydande ökade driftkostnader. Många bäckar små, bildar en å, det handlar om prioriteringar. Det är inte mer komplicerat än så.
Deshira Flankör

Svar direkt: Värmdö kommun säljer ut kulturarvet

”Vi både värnar om och är stolta över den kulturhistoria som Gustavsberg bär med sig”, skriver Värmdö kommunstyrelses ordförande Deshira Flankör (M) apropå att kommunen vill ta sin hand ifrån Gustavsbergs konsthall. Jag har svårt att få den ekvationen att gå ihop.
Om kommunen verkligen förstod konsthantverkets betydelse för Gustavsberg och ville skapa förutsättningar för en privat aktör att ta över skulle man väl knappast hota med nedläggning redan till sommaren?
Gustavsbergs historia som ett centrum för konsthantverk har byggt på ett samarbete

mellan företagare och politiker och en samsyn kring att kultur är något som berikar medborgarna och ingår i välfärden. Deshira Flankör tycks tro att det räcker med att döpa gator med bostadsrätter till Chamottevägen och Stig Lindbergs väg.
Bit för bit säljer nu kommunen ut bygdens kulturarv till högstbjudande. Hur ska man kunna se det som något annat än kulturfientligt?
Annica Kvint
kultur@dn.se. 22 december

Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknads-departementet och näringsdepartementet

Sida	Inrikes ariklar i kapitel 3:
437	Riksdagen och politiska partier
462	Statsrådsberedningen och statsministern
471	Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.
486	Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet
506	Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
513	Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
600	Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
659	Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.
676	Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
681	De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.
697	Myndigheter - 716

Arbetsmarknads-departementet

Arbetsmarknadsdepartementet ansvarar för frågor och ärenden som rör arbetsmarknad, arbetsrätt och arbetsmiljö. Departementet ansvarar också för arbetet för ökad jämställdhet mellan kvinnor och män och mänskliga rättigheter på nationell nivå. Dessutom ansvarar departementet för arbetet för integration, mot segregation, rasism och diskriminering samt för att stärka hbtq-personers och barns rättigheter.

Områden

Områden

- **Arbete mot segregation**
- **Arbetsmarknad**
- **Arbetsrätt och arbetsmiljö**
- **Barnets rättigheter**
- **Demokrati och mänskliga rättigheter**
- **Jämställdhet**
- **Nyanländas etablering**

Om Arbetsmarknadsdepartementet

Relaterad navigering

- **Arbetsmarknadsdepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Organisation**
- **Kontakt**

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Eva Nordmark
Arbetsmarknadsminister

Åsa Lindhagen
Jämställdhetsminister samt minister med ansvar för arbetet mot diskriminering och segregation
Genvägar

Genvägar

- Följ Arbetsmarknadsdepartementet på Twitter
- Prenumerera på nyhetsbrev om regeringens arbetsmarknadspolitik
- Prenumerera på nyhetsbrev om regeringens jämställdhetspolitik
- Reformering av Arbetsförmedlingen
- En arbetsmiljöstrategi för det moderna arbetslivet 2016-2020
- Arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck
- Samlat grepp mot rasism och hatbrott
- Ordning och reda på arbetsmarknaden

Aktuellt från Arbetsmarknadsdepartementet

Eva Nordmark

Arbetsmarknadsminister
Arbetsmarknadsdepartementet
"Alla som kan arbeta ska arbeta. Det är grunden för vår gemensamma välfärd. När arbetslivet förändras gör vi en nystart i arbetsmarknadspolitiken. Regeringen fortsätter föra en politik för fler jobb och nya satsningar på kompetensutveckling. Vi bygger ett tryggare arbetsliv med goda utvecklingsmöjligheter. Så möter vi framtiden tillsammans."

Eva Nordmarks områden

- **Arbetsmarknad**
- **Arbetsrätt och arbetsmiljö**
- **Nyanländas etablering**

SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.
SW . 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet.

Åsa Lindhagen

Jämställdhetsminister samt minister med ansvar för arbetet mot diskriminering och segregation
Arbetsmarknadsdepartementet
"Vi kan aldrig acceptera att människor inte har makten över sina egna liv. Regeringen jobbar för ökad jämställdhet på alla nivåer, att stärka barns rättigheter, att bekämpa våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Vi står tydligt upp för alla människors lika värde."

Åsa Lindhagens områden

- Arbete mot segregation
- Barnets rättigheter
- Demokrati och mänskliga rättigheter
- Jämställdhet
- Nyanländas etablering

SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.

Näringsdepartementet

Näringsdepartementet har ansvar för frågor som rör bolag med statligt ägande, näringsliv, innovation, landsbygd, livsmedel och regional utveckling.
Områden

Områden

- Bolag med statligt ägande
- Innovation
- Landsbygd, livsmedel och areella näringar
- Näringspolitik
- Regional utveckling

Om Näringsdepartementet

Relaterad navigering

- Näringsdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Kontakt

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Ibrahim Baylan
Näringsminister

Jennie Nilsson
Landsbygdsminister

Genvägar

Genvägar

- Information in English from the Ministry of Enterprise and Innovation
- Regeringens strategiska samverkansprogram
- En livsmedelsstrategi för jobb och hållbar tillväxt i hela landet
- Ett nationellt skogsprogram för Sverige

Aktuellt från Näringsdepartementet

Ibrahim Baylan

Näringsminister
Näringsdepartementet

Ibrahim Baylans områden

- Bolag med statligt ägande
- Innovation
- Näringspolitik

SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.
SW 66/68 Tillverkning av varor.
SW 66 Tillverkning av kemivaror od.
SW 67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
SW 68 Tillverkning av komplexvaror.
SW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.
SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.
SW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.
SW 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)

Jennie Nilsson

Landsbygdsminister
Näringsdepartementet

Jennie Nilssons områden

- Landsbygd, livsmedel och areella näringar
- Regional tillväxt

ARBETSMILJÖ. 20 december

Manliga chefer är mer negativa till depression

Är du deprimerad och har en manlig chef? Då är risken stor att han kommer säga: Ta dig i kragen och ryck upp dig.

Dubbelt så stor andel manliga chefer som kvinnliga har nämligen negativa attityder till depression, visar en studie från Göteborgs universitet.

Genom en webbenkät fick 2 663 chefer svara på i vilken grad de instämde i tolv olika påståenden, i elva fall av tolv såg man skillnader mellan män och kvinnor. Männen tenderar, enligt svaren, i högre grad än kvinnor att känna sig osäkra tillsammans med medarbetare med depression. Männen anser i högre grad att dessa medarbetare är en börda för arbetsplatsen och de manliga cheferna instämde i högre grad än kvinnorna med påståendet att de inte skulle anställa någon som de visste hade haft depression.

Den enda påstående som manliga och kvinnliga chefer svarat likadant på är att det är stressande med deprimerade medarbetare.

Sammanfattningsvis visade resultatet att 24 procent av de manliga chefer som tillfrågats hade negativa attityder till depression. Motsvarande siffra för de kvinnliga cheferna som tillfrågats var 12 procent.

– Vi ser det inte som konstigt att män har mer negativa attityder till depression än kvinnor, för det har män i samhället generellt. Men när det gäller chefer som har ansvaret för att möta dessa medarbetar hade vi kanske inte tänkt oss att skillnaderna skulle kvarstå efter att vi kontrollerat så många andra variabler, det gjorde oss något förvånade, säger Monica Bertilsson, universitetslektor i folkhälsovetenskap vid Göteborgs universitet och projektansvarig för studien.

TT

21 december

Svensk Handel: Finns inget förbud mot mellandagsrea

Regeringen och Folkhälsomyndigheten uppmanar handeln att ställa in årets mellandagsrea. Men branschorganisationen Svensk Handel håller inte med.
Samtidigt är flera julhandlare DN pratat med positiva till en inställd rea.
– Så länge rean är tillåten på nätet tycker jag det är bra, säger Selma Umut, 35.

”För att minska trängseln i handeln uppmanar Folkhälsomyndigheten alla fysiska butiker att avstå från den traditionella mellandagsrean i år”, skriver Folkhälsomyndigheten på sin hemsida.

”Vi konstaterar att det fortfarande är påfallande många människor som vistas på större handelsplatser trots starka rekommendationer av avstå ifrån detta”, säger Johan Carlson, Folkhälsomyndighetens generaldirektör, i ett uttalande på sajten.

Under söndagen pratade DN med julhandlare på Drottninggatan i Stockholm om beskedet, som för många var välkommet.

– Det är ett bra sätt att undvika trängsel i butikerna. Men det kan man så klart göra på andra sätt också, som kösystem. Så länge rean är tillåten på nätet tycker jag det är bra, säger Selma Umut, 35.

Även Åsa Behrendtz Lenneryd, 49, tycker att uppmaningen är bra.

– Det behövs åtgärder när läget ser ut som det gör med smittspridningen. Det blir alltid så mycket hets under mellandagsrean och det är inte bra i det här läget, säger hon.

Själv kommer hon att hålla sig hemma.

– Jag försöker att undvika butiker, och inte minst när det är trångt, säger Åsa Behrendtz Lenneryd.

Men Svensk Handel följer inte uppmaningen och beskriver beskeden som ”inte helt tydliga och enkla att tolka”.

Branschorganisationen konstaterar i sina uppdaterade rekommendationer att det inte finns något förbud mot mellandagsrea.

”Det finns ingen risk för sanktioner för de företag som har mellandagsrea”, skriver Svensk Handel.

Däremot uppges att handlarna ansvarar för att visa att åtgärder har vidtagits så att rean kan ske på ett säkert sätt, och att det inte ska förekomma trängsel eller risk för ökad trängsel.

Svensk Handel rekommenderar därför handlarna att bland annat dra ned på marknadsföringen inför

mellandagsrean och uppmana kunder att komma ensamma, och möblera så att trängsel inte uppstår.
– Våra medlemmar behöver få sälja under den här perioden. Fokus borde ligga på att stoppa trängsel, säger Svensk Handels näringspolitiska chef Mats Hedenström till SVT Nyheter.
Anders Burström, 50, håller med om att det viktigaste är att stoppa trängsel.
Han tycker däremot inte att det rätt att säga åt butikerna att ställa in rean.
– Varför ska man säga åt butikerna att ställa in när det är fullt med folk i kollektivtrafiken samtidigt? Butikerna måste ju också överleva och det blir ett stort tapp för dem.
När julfirandet är över tror Daniel Zysk, 42, att mellandagsrean blir av precis som vanligt, trots regeringens uppmaning.
– Butikerna borde hålla stängt. Situationen med smittspridningen just nu är jätteallvarlig. Men jag tror att de tänker på sina vinster, och det är väl inte så konstigt.
Samtliga DN har pratat med säger att de inte kommer att gå på mellandagsrean. De gäller även Maria Aguilar, 33, som tror att det kommer att bli för mycket trängsel.
Samtidigt vill hon inte missa butikernas erbjudanden.
– Jag vill ju handla. Om de ska stänga rean i butikerna vill jag ha fri frakt online, säger hon.
I stället för att ställa in rean tycker hon att butikerna skulle kunna ta ett större ansvar, med begränsat besöksantal och personal som ser till att kunderna håller avstånd.
– Det gör vissa redan, men de kan bli mycket bättre, säger hon.
Gustav Olsson
gustav.olsson@dn.se

21 december

Oppositionen kritisk till ny bolagsförsäljning

Solna stad säljer aktierna i exploateringsbolaget Råsta holding för 100 miljoner kronor. Kommunstyrelsens ordförande Pehr Granfalk (M) anser att det är en god affär.

Oppositionen rasar och menar att Solna nu skänker bort ”hundratals miljoner” till ett privat bolag. Beslut om affären fattas i dag, måndag.

Råsta holding AB bildades för att utveckla den infrastruktur som omger Arenastaden – inklusive Nationalarenan och Mall of Scandinavia. 75 procent av aktierna har ägts av fastighetsbolaget Fabege, genom ett dotterbolag.

Bolaget är ett av tre som Solna stad varit delägare i under bygget av stadsdelen. Övriga två – Arenabolaget AB och Sweden Arena Management AB – har man redan sålt av. Även de försäljningarna väckte politiskt tumult i den borgerligt styrda kommunen.

– När Friends Arena-affärerna började sa moderaterna att det inte skulle kosta Solnaborna en krona. Nu, 13 år senare, vet vi att dessa herrars arenadrömmar kostade Solnaborna över en miljard skattekronor, säger Sara Kukka-Salam, oppositionsråd för (S) i Solna, i ett pressmeddelande inför det beslut som ska fattas i kommunfullmäktige på måndagskvällen.

Oppositionen menar att marken som holdingbolaget äger undervärderats och att affären innebär att man nu skänker bort värdet. Socialdemokraterna kommer därför att rösta nej och säger sig inte vilja ta ansvar för någonting av det som skett när området växt fram.

– Alla affärer som gjorts är mycket komplexa. Vi ser en 13 år lång affär som präglats av hemlighetsmakeri, mutskandaler och stora ekonomiska förluster, säger Sara Kukka-Salam, som tidigare pekat på att fastighetsbolaget Fabege fått rätt att bygga kontor på simhallen, en ny skola och hundratals bostäder i kommunen som ett slags kompensation för att Solna stad sålde sina aktier i Arenabolaget för fyra kronor 2016.

Pehr Granfalk (M) menar dock att oppositionen fått det mesta om bakfoten.

– I det här fallet har det gjorts en rimlig värdering av markens värde. Holdingsbolaget har slutfört sitt jobb och det finns ingen anledning att vi står kvar som ägare.

– Solnaborna har fått tillbaka infrastruktur för miljontals kronor, ökade skatteintäkter och en lång rad arbetstillfällen, säger han.

Oppositionen har vid flera tillfällen krävt att en haverikommission ska utreda vad som hänt sedan 2007.
– Det är kantat av mutskandaler och stora förluster och ännu har ingenting redovisats för kommunfullmäktige. Det är inte demokratiskt, säger Sara Kukka-Salam.
Ulrika By
ulrika.by@dn.se

22 december

Kraftig ökning av antalet arbetsmiljöärenden i år

Coronapandemin har fått ärendena att välla in till Arbetsmiljöverket. Det har hittills i år varit fler skyddsombudsstopp kopplade till smittrisk på arbetsplatsen än vad det är totalt ett vanligt år, visar DN:s genomgång.
– Det är en kraftig ökning, konstaterar Erna Zelmin-Ekenhem, generaldirektör på Arbetsmiljöverket.
Viruset har skapat en ny faktor som de flesta arbetsgivare inte behövt tänka på i sitt arbetsmiljöarbete innan – risken för smitta. Att det är en ovan aspekt att ta hänsyn till som

arbetsgivare visar sig också i Arbetsmiljöverkets statistik.
– Om vi tittar på inflödet så ser vi att här är något som hänt 2020, och det är väl inte någon högoddsare att gissa på vilket sambandet är, säger Arbetsmiljöverkets generaldirektör Erna Zelmin-Ekenhem.
Så här långt i år har myndigheten tagit emot 4 729 coronarelaterade tillbudsanmälningar. Det är fall där arbetsgivare anmält att en eller flera arbetstagare exponerats för viruset i sitt arbete, till exempel genom att utföra arbetsuppgifter nära en smittad utan att ha möjlighet till distansering eller annat skydd.
I 196 fall har skyddsombud på arbetsplatser runtom i landet upptäckt risker så allvarliga att de begärt att Arbetsmiljöverket ingriper.
99 gånger har skyddsombud sett så allvarliga risker för coronasmitta på arbetsplatsen att man begärt så kallat skyddsombudsstopp. Det får ett skyddsombud bara göra om medarbetarnas liv eller hälsa är i omedelbar och allvarlig fara, enligt Arbetsmiljölagen.
– Vi pratar inte om att det är någon maskin som varit trasig utan här har ju varit stor oro för någonting som man blir sjuk och till och med kan dö av. Det är inte konstigt att det skapats oro och att det dragits i bromsen då, säger Erna Zelmin-Ekenhem.
Som jämförelse begärdes totalt 83 skyddsombudsstopp förra året.
– Det är en kraftig ökning, konstaterar Erna Zelmin-Ekenhem och fortsätter:
– Vi har också sett att anmälningar av arbetssjukdomar och annat som är covid-relaterat har ökat väldigt mycket och det måste vi naturligtvis analysera mer noggrant framöver.
Utöver alla ärenden hos Arbetsmiljöverket så pågår också tre åklagarledda förundersökningar om arbetsmiljöbrott just nu med koppling till pandemin.
Enligt Åklagarmyndighetens riksenhet för arbetsmiljöbrott har det upprättats totalt nio polisanmälningar om coronarelaterade arbetsmiljöbrott under året. Men tre av dem

togs aldrig upp av åklagare och tre ledde till förundersökning som sedan lagts ner.
– Det vi har normalt sett är ju skador eller dödsfall på arbetsplatserna genom till exempel fall- eller klämolyckor. Här handlar det bland annat om anmälningar om att arbetstagare avlidit till följd av smitta som man menar orsakats på arbetsplatsen, säger chefsåklagare Karin Falk Strand.
De avslutade förundersökningarna har lagts ner när åklagaren kommit fram till att det inte gått att styrka att personen faktiskt smittats på arbetsplatsen. Det är den stora utmaningen i den här typen av ärenden, menar Karin Falk Strand.
– Det är jättesvårt att göra när man har en samhällsspridning som vi har i dag, att säga var smittan kommit ifrån, säger hon.
Åtminstone två av de tre pågående förundersökningarna handlar om äldreboenden.
Även vad gäller begäran om ingripande från Arbetsmiljöverket och skyddsombudsstopp är det vård- och omsorg för äldre som ligger i topp, tillsammans med transporttjänster som kollektivtrafik eller taxi.
Erna Zelmin Ekenhem lyfter att det inom omsorgen var problem med arbetsmiljön redan innan pandemin.
– Vi har under många år kunnat se att det är ganska stor omsättning på personal. Med det sagt betyder det inte att de som kommer in inte gör sitt jobb, men det är svårt att få kontinuitet i rutiner och har man inte ett bra arbetsmiljöarbete på plats är man inte bra rustad för att möta en kris som den vi har nu, förklarar hon.
Finns det anledning att kritisera arbetsgivarna eller är man ursäktat av omständigheterna?
– Det är som så många gånger att sanningen ligger någonstans mittemellan. Många arbetsgivare har gjort sitt yttersta för att förstå och för att eliminera och minimera risker, och det har fungerat någorlunda sett till förutsättningarna.

– Men sedan ser vi också att det finns brister som oroar oss väldigt mycket, och det ser vi inte minst inom vården och inom omsorgen, säger Erna Zelmin Ekenhem.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se

FAKTA. SKYDDSOMBUD FÅR AVBRYTA ARBETET

Det har under året upprättats totalt 4 729 tillbudsanmälningar med koppling till coronaviruset under året. Det kan till exempel handla om att anställda exponerats för smitta i sitt arbete.

Vid 196 tillfällen har skyddsombud begärt att Arbetsmiljöverket vidtar åtgärder mot en arbetsgivare, och i 99 fall har skyddsombud - begärt så kallat skyddsombudsstopp på arbetsplatsen.

Skyddsombudsstopp regleras i arbetsmiljölagen 6 kap. 7§ och innebär att ett skyddsombud får - avbryta pågående arbete om arbetet hotar någons liv eller hälsa.

Den fara som hotar ska vara både allvarlig och omedelbar för att arbetet ska få stoppas av skyddsombudet.

Källa: Arbetsmiljöverket

Sandviks sparprogram dyrare än beräknat

Kostnaden för verkstadskoncernen Sandviks besparingsåtgärder uppgår till 2,8 miljarder kronor, enligt ett pressmeddelande från bolaget. Tidigare bedömdes kostnaderna bli 2,3 miljarder kronor.

De åtgärder som Sandvik har gjort för att effektivisera verksamheten väntas ge en besparing på 1,3 miljarder kronor per år. Under 2021 beräknas en stor del av besparingarna ge utfall.

Av de totala kostnaderna uppges 2,1 miljarder kronor till stor del vara relaterat till personalneddragningar om cirka 1 800 personer.

TT. 22 december

Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

Kommentarer kan ingå i de andra områdena

Sida	Inrikes ariklar i kapitel 3:
437	Riksdagen och politiska partier
462	Statsrådsberedningen och statsministern
471	Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.
486	Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet
506	Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
513	Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
600	Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
659	Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.
676	Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
681	De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.
697	Myndigheter - 716

Finansdepartementet

Finansdepartementet ansvarar för frågor som rör statens ekonomi. Det handlar om samordning av statens budget, prognoser och analyser, skattefrågor samt styrning och förvaltning av statens verksamhet. Dessutom ansvarar departementet för frågor som rör finansmarknad, bostäder och samhällsplanering samt konsumentlagstiftning.

Områden

Områden

- Bostäder och samhällsplanering
- Ekonomisk politik
- Finansmarknad
- Kommuner och regioner
- Konsumentpolitik
- Offentlig upphandling
- Skatt och tull
- Spelpolitik
- Statlig förvaltning

Om Finansdepartementet

Relaterad navigering

- Finansdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Organisation
- Kontakt

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Magdalena Andersson
Finansminister
Lena Micko
Civilminister
Per Bolund
Finansmarknads- och bostadsminister, biträdande finansminister

Genvägar

Genvägar

- Statens budget
- Prognoser för den ekonomiska utvecklingen
- Ekonomiska åtgärder för 2020 till följd av virusutbrottet
- För företagare med anledning av covid-19

Aktuellt från Finansdepartementet

Magdalena Andersson

Finansminister
Finansdepartementet
"Att tillväxten skapas på ett sätt som är socialt och ekologiskt hållbart och fördelas rättvist är en av vår tids ödesfrågor, men också en fråga där Sverige har goda möjligheter att ligga i framkant".

Magdalena Anderssons områden

- Ekonomisk politik
- Skatt och tull

SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d. (Tull)
SW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.

Lena Micko

SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.

Civilminister
Finansdepartementet
”Som civilminister är en av mina viktigaste uppgifter att se till att kommuner och regioner har de förutsättningar de behöver för att klara sina uppgifter, inte minst att kunna erbjuda medborgarna en god och tillgänglig välfärd. För ett Sverige som håller ihop är det också viktigt med en statlig närvaro över hela landet”

Lena Mickos områden

- Kommuner och regioner
- Konsumentpolitik
- Offentlig upphandling
- Statlig förvaltning

Per Bolund

Finansmarknads- och bostadsminister, biträdande finansminister
Finansdepartementet
”Jag är en oroad optimist. Vår generations viktigaste uppdrag är att skapa ett samhälle som håller även för de som ska leva långt efter oss. Därför arbetar jag för finansiell stabilitet och ett stabilt bostadsbyggande. Ekonomin ska gynna den som fattar klimatsmarta val.”

Per Bolunds områden

- Bostäder och samhällsplanering
- Finansmarknad

SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.

SW 71 Övergripande formgivning/planering av fysiska miljöer.
SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.Länsstyrelser hör till regeringen

De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.

Kommentarer kan ingå i de andra områdena

Sida	Inrikes ariklar i kapitel 3:
437	Riksdagen och politiska partier
462	Statsrådsberedningen och statsministern
471	Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.
486	Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet
506	Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi
513	Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem
600	Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.
659	Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.
676	Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.
681	De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.
697	Myndigheter - 716

Länsstyrelserna

Uppdaterad 05 februari 2015

Sverige är indelat i 21 län som alla har en länsstyrelse och en landshövding. Länsstyrelsen är en statlig samordnande myndighet, en servicemyndighet, en överklagandeinstans och med tillsynsansvar. Länsstyrelsen står som garant för att de av regeringen beslutade nationella målen genomförs.

Länsstyrelsernas webbplats

- **Facebook** **Twitter**
- **LinkedIn** **E-post**

Sidan är uppmärkt med följande kategorier:

- **Finansdepartementet**
- **Statlig förvaltnin**
-

De 21 Regionerna

De 290 Kommunerna

Regeringens ministrar styr inte kommuner och regioner men har något inflytande genom länsstyrelserna. Det inflytandet är oklart. Regeringen har inflytande över kommuner och regioner genom statliga myndigheter men myndigheterna är självständiga och regeringen styr dem bara genom allmänna instruktioner.

Därför behövs ett område för länsstyrelsers, kommuners och regioners verksamheter.

Frånhttp://wimnell.com/omr36-39zzzzzq14-15.pdf

Under regeringen lyder Landshövdingar med Länsstyrelser.

Här från Sven Wimnell 1 maj 2019:
Människornas verksamheter och grunderna för planering av framtiden för världen och Sverige.
http://wimnell.com/omr40zp.pdf

Länsstyrelserna

Sverige är indelat i 21 län som alla har en länsstyrelse och en landshövding. Länsstyrelsen är en statlig samordnande myndighet, en servicemyndighet, en överklagandeinstans och med tillsynsansvar. Länsstyrelsen står som garant för att de av regeringen beslutade nationella målen genomförs.
Länsstyrelsernas webbplats

Publicerad 17 december 2014 · Uppdaterad 05 februari 2015

Länsstyrelsen Blekinge län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa våra senaste nyheter Läsa mer om oss Besöka ett naturreservat Våra remisser Ring rätt telefonnummer vid kriser

Dalarnas län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Kontakta oss Sök i Länsstyrelsens diarium Hitta publikationer
Hitta ett naturreservat Läs om landshövding och länsledning

Gotlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Få utflyktstips Kontakta oss Anmäla bristande djurhållning Ansöka om stöd i Landsbygdsprogrammet Jobba hos oss

Gävleborgs län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Anmäla bristande djurhållning Söka solcellsstöd Titta i vårt diarium Veta mer om motortrafik i naturen Veta mer om hotade arter (ÅGP) Läsa våra nyheter

Hallands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa våra nyheter Söka jobb Söka stöd till solceller Läsa våra kungörelser Kontakta oss Ansöka om strandskyddsdispens Anmäl för miljöprövning av vattenkraft

Jämtlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Jobba hos oss Evenemang på gång Kungörelser Aktuella jaktbeslut och domar Komplettering eller yttrande i ärende

Jönköpings län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Jobba hos oss Evenemang på gång Kungörelser Aktuella jaktbeslut och domar Komplettering eller yttrande i ärende

Kalmar län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa nyheter Kontakta oss Anmäla att djur far illa Söka karta eller geotjänster Läsa fiskeregler Ansöka om medborgarskap Publikationer

Kronobergs län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Anmäla vattenkraft till miljöprövning Ta del av kungörelser Anmälan om vattenverksamhet Söka stöd till solceller Kolla lediga jobb

Norrbottens län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Jobba hos oss Veta mer om årets älgjakt Söka i diariet Läsa våra senaste nyheter Veta mer om landshövdingen

Skåne län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Söka solcellsstöd Överklaga kommuns beslut Ansöka om tillstånd för djurverksamhet Söka stiftelser och stipendier Ansöka om medborgarskap

Stockholms län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Registrera stiftelse Anmäla att djur far illa Kontakta Länsstyrelsen Jobba hos oss

Södermanlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa våra senaste nyheter Jobba hos oss Veta mer om Länsstyrelsen Anmäla vattenverksamhet Ansöka om tillstånd för djurverksamhet Ansöka om förprövning av djurstallar

Uppsala län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa nyheter Söka jobb Läsa kungörelser Skaffa en digital brevlåda Söka stöd för naturvård Överklaga kommunens beslut Hyra boende i naturreservat

Värmlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Se om vi har lediga tjänster Läsa om nya regler för vattenkraft 2019 Hitta ett naturreservat Läsa nyheter Söka energistöd Delta i Regional samverkanskurs - RSK - 2019

Västerbottens län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Anmäla bristande djurhållning Anmäla vattenkraft till nationell plan för miljöprövning Söka i Länsstyrelsens diarium Läsa våra nyheter Ladda ner en publikation Jobba hos oss

Västernorrlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Besöka ett naturreservat Läsa våra publikationer Hitta en författning Söka i vårt diarium

Västra Götalands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa våra nyheter Kolla status på vattnet och musslor i Västerhavet Ansöka om medborgarskap Registrera stiftelse Jobba hos oss Komplettera ditt ärende Söka i våra karttjänster och geodata

Örebro län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa nyheter Kontakta oss Söka jobb Ladda ner en publikation Använda karttjänster och geodata Hitta naturreservat eller kulturmiljö

Östergötlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Ansöka om bidrag för vård av kulturhistoriska miljöer Ansöka om bidrag till solceller Hitta en vigselförrättare Söka stiftelser i vår stiftelsedatabas Samråd för ändring i naturmiljön

Kommuner och landsting (regioner)

Kommunallag (2017:725)

Svensk författningssamling 2017:725
SFS nr: 2017:725
Departement/myndighet: Finansdepartementet K
Utfärdad: 2017-06-22
Ändringsregister: SFSR (Lagrummet)
Källa: Regeringskansliet / Lagrummet.se

SFS-nummer · 2017:725 · Visa fulltext

Innehåll:

- 1 kap. Grunderna för den kommunala verksamheten
- 2 kap. Kommunala angelägenheter
- 3 kap. Kommunernas och landstingens organisation och
- 4 kap. Förtroendevalda
- 5 kap. Fullmäktige
- 6 kap. Styrelsen och övriga nämnder
- 7 kap. Anställda
- 8 kap. Delaktighet och insyn
- 9 kap. Kommunal samverkan
- 10 kap. Överlämnande av kommunala angelägenheter
- 11 kap. Ekonomisk förvaltning
- 12 kap. Revision
- 13 kap. Laglighetsprövning
- Övergångsbestämmelser

Sven Wimnell 9+16+26 maj 2016:

Sveriges 6 regioner. Länsstyrelser, landsting och kommuner. Invånare 2005 och 2013. Antalet bostäder 2010. Länkar till deras hemsidor på internet 6 maj 2016 med uppgifter om allt de vill visa upp.

http://wimnell.com/omr36-39zzzq.pdf

Innehåll:

Sida

3 **Sveriges regioner.**

10 **Länsstyrelser, landsting och kommuner. Invånare 2005 och 2013. Antalet bostäder 2010. Länkar till deras hemsidor på internet 6 maj 2016 med uppgifter om allt de vill visa upp**.
Kompletteringar har skett den 14 och 16 maj 2016:
För varje län har lagts till:
* Skattesatser 2016 i kommuner, län riket. Uppgifter från SCB.
* Sammanräknad förvärvsinkomst per kommun år 2014 för kvinnor och män. Uppgifter från SCB.
* Samtliga förväntade påbörjade bostäder genom nybyggnad, Uppgifter från boverkets intervjuundersökningar presenterade i maj 2016.
* Antal förvärvsarbetande (dagbefolkning) efter sektor och kommun År 2014. Uppgifter från SCB.
* Svenskt Näringslivs hemsidor för länen.
* Arbetsförmedlingarna i länen.
* Handelsbanken

11 1) Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län.

29 2) Dalarnas, Gävleborgs, Södermanlands, Uppsala, Västmanlands och Örebro län.

55 3) Östergötlands, Jönköpings, Kalmar och Kronobergs län.

74 4) Gotlands och Stockholms län.

84 5) Hallands, Värmlands och Västra Götalands län.

106 6) Blekinge och Skåne län.

119 **Detaljer om kommunerna. Folkmängd per tätort och småort per kommun 2005 (enligt SCB)**

121 1) Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län.

144 2) Dalarnas, Gävleborgs, Södermanlands, Uppsala, Västmanlands och Örebro län.

177 3) Östergötlands, Jönköpings, Kalmar och Kronobergs län.

200 4) Gotlands och Stockholms län.

212 5) Hallands, Värmlands och Västra Götalands län.

246 6) Blekinge och Skåne län.

267 **Pressinbjudan: Indelningskommittén presenterar diskussionsunderlag angående Sveriges framtida regionala indelning.**

277 **Några kommentarer den 14 maj 2016.**

280 **Innehållet i hemsidor hos boverket, naturvårdsverket och socialstyrelsen samt arbetsuppgifter för den nya regeringen.**

293 **Människor påverkas hela livet av fysiska och sociala miljöer de vistas i.**

294 Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter.

297 Utvecklingens krafter

298 Systemet för mänskliga verksamheter

301 Den fundamentala påverkanskedjan

303 Sven Wimnells hemsida på Internet: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ?

305 Något om välfärd och näringsliv. 26 maj 2016.

307 Näringslivet.

308 Svenskt Näringaliv

317 Arbetsförmedlingen

324 Handelsbanken

Från SKR.se 28 dec 2019

Sveriges kommuner och regioner

Meny

Arbetsgivare, kollektivavtal

Demokrati, ledning, styrning

Ekonomi, juridik, statistik

Hälsa, sjukvård

Integration, social omsorg

Näringsliv, arbete, digitalisering

Samhällsplanering, infrastruktur

Skola, kultur, fritid

Förskola, grund- och gymnasieskola

Kultur, fritid

Om SKR

- Lediga jobb Remisser Styrelsehandlingar och beslut Styrelse och beredningar Kansliorganisation Om SKR

Mer från SKR

- Kurser och konferenser Rapporter och skrifter Cirkulär Webbsändningar Nyhetsbrev Press Lärande exempel Bloggar

Kommuner, regioner

- Kort om kommuner och regioner Kommuner, lista Fakta kommuner och regioner Regioner, lista

Hjälp

English pages
Lättlästa sidor
Webbkarta
A-Ö index

Webbhandboken

I webbhandboken samlar vi alla riktlinjer, instruktioner och annat som krävs för att kunna göra ett bra jobb med sidorna på SKR:s webbplatser.
Sök i webbhandboken
Om webbhandboken

Om SKR

SKR är en arbetsgivar- och intresseorganisation. Vi är en medlems-organisation för alla kommuner och regioner.

SKR:s uppgift är att stödja och bidra till att utveckla kommuner och regioners verksamhet. Vi fungerar som ett nätverk för kunskapsutbyte och samordning. I vår roll ingår att ge service och professionell rådgivning till tjänstepersoner och förtroendevalda i kommuner och regioner inom alla de frågor som kommuner och regioner är verksamma inom. Vi erbjuder även kurser och konferenser inom många ämnen.
SKR:s medlemmar

Sveriges största arbetsgivarorganisation
SKR är arbetsgivarorganisation för alla kommuner och regioner. De är tillsammans arbetsgivare för mer än en miljon människor. SKR har till uppgift att teckna centrala kollektivavtal om lön och allmänna anställningsvillkor.
Arbetsgivarfrågor

Det går att göra skillnad
SKR:s ambition är att ligga steget före och belysa viktiga omvärldsförändringar. På så vis kan vi påverka utvecklingen i den riktning som ger störst nytta för våra medlemmar, och som i förlängningen bäst gynnar allmänheten. Genom intressebevakning arbetar vi för att påverka beslutsfattare såväl nationellt som internationellt.
Internationellt
Lättläst information om Sveriges Kommuner och Regioner

Fakta om kommuner och regioner

Antal kommuner och regioner
Det finns 290 kommuner och 21 regioner i Sverige. Gotlands kommun räknas in både under kommuner och regioner. Gotland är kommun med landstingsuppgifter och regionalt utvecklingsansvar och har också rätt att kalla sig region.

Så styrs regionerna
Regionerna styrs av politiker som valts direkt av länets invånare. Det betyder att medborgarna har stora möjligheter att påverka och kontrollera hur regionerna utför sina uppdrag.
Så styrs regionerna

Så styrs kommunerna
Kommunerna ansvarar för en stor del av den samhällsservice som finns där vi bor. Bland de viktigaste uppgifterna är förskola, skola, socialtjänst och äldreomsorg. Kommunerna styrs av politiker som valts direkt av medborgarna. Det betyder att medborgarna har stora möjligheter att påverka och kontrollera hur kommuner utför sina uppdrag.
Så styrs kommunerna

Kommungruppsindelning
Sveriges Kommuner och Landstings kommungruppsindelning 2017. Här finns en beskrivning av den reviderade kommungruppsindelning som gäller från 1 januari 2017.
Kommungruppsindelning
Läns- och kommunregister

Här finner du en lista över alla län och vilka kommuner de innefattar samt en lista med landets alla kommunkoder och en karta över Sveriges kommuner.
Länsregister
Kommunkoder
Kommunindelning, karta från SCB (PDF, nytt fönster)

Kostnader och intäkter för kommuner och regioner
Vi har sammanställt statistik kring hur kommunernas och regionernas kostnader och intäkter är fördelade. Du finner bland annat tabeller med övergripande uppgifter om kommunernas och landstingens resultat, de siffror som diagrammen bygger på samt utvecklingen av statsbidragen.
Fakta om kommunernas och regionernas kostnader och intäkter

Antal anställda i kommuner och regioner
Sveriges kommuner och regioner är tillsammans arbetsgivare för mer än en miljon människor. Mer exaka och uppdaterade uppgifter hittar du på våra statistik-sidor.
Personalstatistik

Rena fakta om kommuner och regioner
Det finns många föreställningar och uppfattningar om kommuner och regioner och den verksamhet som de ansvarar för.
Många gånger är uppfattningarna korrekta och relevanta och bidrar till att förbättra våra välfärdstjänster. Andra gånger baseras de på bristfällig fakta, onyanserade resonemang och oproportionerliga slutsatser. Orsaker och verkan, resultat och resursfördelning – det är inte alltid det låter sig förklaras i korta, slagkraftiga rubriker.
Vi har därför tagit fram en skrift där vi samlat fakta om kommuner och regioner i ett försök att ge hela bilden, eller den bild som sällan visas.
Välfärden i siffror

Läs vidare
Därför är självstyrelse bra
Styra Sverige, så fungerar det
Lista på kommuner som återtagit benämningen stad
Stads- och kommunhistoriska institutet
Kartor, SCB:s webbplats

Informationsansvarig
- **Björn Kullander Handläggare**

Sveriges Kommuner och RegionerSKR är en medlems- och arbetsgivarorganisation för landets alla kommuner och regioner. Vi är en politiskt styrd organisation och vår styrelse består av förtroende-valda från kommuner och regioner. Sveriges Kommuner och Regioner hette tidigare Sveriges Kommuner och Landsting (SKL).

Kontakta SKR
Adress och övrig kontaktinformation
08-452 70 00
info@skr.se

Kommungruppsindelning 2017

Här är en beskrivning av SKLs kommungruppsindelning 2017 som gäller från den 1 januari 2017. Det är en omarbetning av den tidigare kommungruppsindelningen från 2011.

Kommungruppsindelningen används för att underlätta jämförelser och analyser i olika statistiska sammanhang och är utarbetad på Statistiksektionen, SKL.

Indelningen består av totalt nio grupper fördelade på tre huvudgrupper, där kommunerna grupperats utifrån vissa kriterier som tätortsstorlek, närhet till större tätort och pendlingsmönster. Dataunderlaget är hämtat från SCB:s olika databaser.

Förändringar jämfört med tidigare indelning
Huvudprincipen för den nya indelningen har varit storlek på tätorten, närhet till större tätort och pendlingsmönster. Grupperna storstad och större städer bygger nu på antal invånare i den största tätorten i kommunen istället för som tidigare, invånarantalet i hela kommunen.

En ny grupp, mindre stad/tätort, har tillkommit och pendlingsmönstren i omkringliggande kommuner har fått ökad betydelse. Grupperna varuproducerande kommuner och kommuner i tätbefolkad respektive glesbefolkad region har utgått. Gruppen turism-och besöksnärings-kommuner finns kvar, men med förändrad definition.

Beskrivning av grupperna
För en mer utförlig och detaljerad beskrivning, se publikationen Kommungruppsindelning 2017.

A. Storstäder och storstadsnära kommuner
A1. **Storstäder** - kommuner med minst 200 000 invånare varav minst 200 000 invånare i den största tätorten.

A2. **Pendlingskommun nära storstad** - kommuner där minst 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en storstad eller storstadsnära kommun.

B. Större städer och kommuner nära större stad
B3. Större stad - kommuner med minst 50 000 invånare varav minst 40 000 invånare i den största tätorten.
B4. Pendlingskommun nära större stad - kommuner där minst 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en större stad.
B5. Lågpendlingskommun nära större stad - kommuner där mindre än 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en större stad.

C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner
C6. Mindre stad/tätort - kommuner med minst 15 000 men mindre än 40 000 invånare i den största tätorten.
C7. Pendlingskommun nära mindre stad/tätort - kommuner där minst 30 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i annan mindre ort och/eller där minst 30 procent av den sysselsatta dagbefolkningen bor i annan kommun.
C8. Landsbygdskommun - kommuner med mindre än 15 000 invånare i den största tätorten, lågt pendlingsmönster (mindre än 30 procent).
C9. Landsbygdskommun med besöksnäring - landsbygdskommun med minst två kriterier för besöksnäring, dvs antal gästnätter, omsättning inom detaljhandel/ hotell/ restaurang i förhållande till invånarantalet.

Översiktstabell och lista på indelning 2017 (Excel, nytt fönster)
Classification of Swedish municipalities 2017 (engelsk översättning) (PDF, nytt fönster)

Publikationer
Kommungruppsindelning 2017 (PDF, nytt fönster)

https://skr.se/tjanster/omwebbplatsen/omkakor/webbkarta.16.html

Webbkartan visar alla sidor som finns på webbplatsen.

Myndigheter

Utredningar: sök under deparementen

Under regeringen lyder Myndigheter

Här från Sven Wimnell 1 maj 2019:
Människornas verksamheter och grunderna för planering av framtiden för världen och Sverige.
http://wimnell.com/omr40zp.pdf

Genom att klicka får man veta vad de gör. De sysslar med gemensamma problem och privata problem

Statsrådsberedningen

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/statsradsberedningen/

Myndigheter

- **Svenska institutet för europapolitiska studier (Sieps)**
  18 december 2014 från Statsrådsberedningen

- **Harpsundsnämnden**
  18 december 2014 från Statsrådsberedningen

Utrikesdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/utrikesdepartementet/

Myndigheter

- **Business Sweden**
  02 september 2015 från Utrikesdepartementet

- **Sweden House**
  10 augusti 2015 från Utrikesdepartementet

- **Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll, SWEDAC**
  26 maj 2015 från Utrikesdepartementet

- **Nordiska Afrikainstitutet**
  09 februari 2015 från Utrikesdepartementet

- **Svenska institutet, SI**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet

- **Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete, Sida**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet

- **Kommerskollegium**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet

- **Exportkreditnämnden (EKN)**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet

- **Folke Bernadotteakademin**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet

Justitiedepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/justitiedepartementet/

Myndigheter

- **Revisorsinspektionen (RI)**
  19 april 2017 från Justitiedepartementet
- **Polismyndigheten**
  11 februari 2015 från Justitiedepartementet
- **Inspektionen för strategiska produkter, ISP**
  06 februari 2015 från Justitiedepartementet
- **Stiftelsen Gällöfsta utbildningscentrum**
  05 februari 2015 från Justitiedepartementet
- **Justitiekanslern (JK)**
  05 februari 2015 från Justitiedepartementet
- **Statens haverikommission (SHK)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet
- **Sveriges Domstolar**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet
- **Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet
- **Rättshjälpsmyndigheten**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet
- **Migrationsverket**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet
-
- **Kriminalvården**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet
- **Ekobrottsmyndigheten (EBM)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet
- **Domarnämnden**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet
- **Brottsoffermyndigheten (BrOM)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet
- **Brottsförebyggande rådet (Brå)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet
- **Åklagarmyndigheten**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet
- **Kustbevakningen (KBV)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet
- **Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)**
  02 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Säkerhetspolisen**
  05 januari 2015 från Justitiedepartementet

- **Rättsmedicinalverket (RMV)**
  05 januari 2015 från JustitiedepartementetMorgan Johansson
-
- **Gentekniknämnden**
  05 januari 2015 från Justitiedepartementet

- **Datainspektionen**
  05 januari 2015 från Justitiedepartementet

Försvarsdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/forsvarsdepartementet/

Myndigheter

- **Myndigheten för digital förvaltning**
  07 september 2018 från Finansdepartementet

- **Totalförsvarets rekryteringsmyndighet**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI)**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten (Siun)**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Försvarsunderrättelsedomstolen**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Försvarsmakten**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Försvarets radioanstalt (FRA)**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Försvarets materielverk (FMV)**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

Miljö- och energidepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/miljodepartementet/

Myndigheter

- **Stiftelsen Institutet för vatten- och luftvårdsforskning, SIVL**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **Stiftelsen för miljöstrategisk forskning, Mistra**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **Stiftelsen för Internationella institutet för industriell miljöekonomi vid Lunds universitet**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **De lokala säkerhetsnämnderna vid kärntekniska anläggningar**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **Svenska Miljöinstitutet AB, IVL**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, SMHI**
  02 februari 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **Kemikalieinspektionen, KemI**
  27 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **Energimyndigheten**
  27 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **Statens geotekniska institut (SGI)**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **Strålsäkerhetsmyndigheten**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **Oljekrisnämnden**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **Naturvårdsverket**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **Kärnavfallsfonden**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **Havs- och vattenmyndigheten, HaV**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande, Formas**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **Energimarknadsinspektionen**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **Elsäkerhetsverket**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet
- **Statens va-nämnd**
  19 december 2014 från Miljö- och energidepartementet
- **Svenska kraftnät**
  08 december 2014 från Miljö- och energidepartementet

Socialdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/socialdepartementet/

Myndigheter

- **Jämställdhetsmyndigheten**
  21 mars 2018 från Socialdepartementet

- **Myndigheten för vård- och omsorgsanalys**
  06 februari 2015 från Socialdepartementet

- **Läkemedelsverket (LV)**
  06 februari 2015 från Socialdepartementet

- **Stiftelsen WHO Collaborating Centre for International Drug Monitoring**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Provinsialläkarstiftelsen**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Systembolaget Aktiebolag**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Apotek Produktion & Laboratorier AB (APL)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Statens institutionsstyrelse (SiS)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Pensionsmyndigheten**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Myndigheten för delaktighet**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd (HSAN)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Försäkringskassan**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (FORTE)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Folkhälsomyndigheten**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

E-hälsomyndigheten
19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Barnombudsmannen (BO)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Arvsfonden**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Alkoholsortimentsnämnden**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Inspektionen för vård och omsorg (IVO)**
  18 december 2014 från Socialdepartementet

Utbildningsdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/utbildningsdepartementet/

Myndigheter

- **Etikprövningsmyndigheten**
  24 januari 2019 från Utbildningsdepartementet

- **Karlstads universitet**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Högskolan i Skövde**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Högskolan i Halmstad**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Högskolan i Borås**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Högskolan Dalarna**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Göteborgs universitet**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Gymnastik- och idrottshögskolan (GIH)**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Försvarshögskolan**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Centrala studiestödsnämnden (CSN)**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Blekinge tekniska högskola (BTH)**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Överklagandenämnden för högskolan**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS)**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Örebro universitet**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Vetenskapsrådet**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Uppsala universitet**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Universitetskanslersämbetet (UKÄ)**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Universitets- och högskolerådet (UHR)**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Södertörns högskola**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Stockholms universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Stockholms konstnärliga högskola (SKH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Statens skolverk**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Statens skolinspektion**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Skolforskningsinstitutet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Sameskolstyrelsen**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Rymdstyrelsen**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Polarforskningssekretariatet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Mälardalens högskola (MDH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Mittuniversitetet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Malmö universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Lunds universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Luleå tekniska universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Linnéuniversitetet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Linköpings universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Kungl. Tekniska högskolan (KTH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Kungl. Musikhögskolan i Stockholm (KMH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Kungl. Konsthögskolan**
  13 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Kungl. biblioteket (KB)**
  13 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Konstfack**
  12 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Karolinska institutet (KI)**
  12 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Institutet för rymdfysik**
  11 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Högskolan Väst**
  11 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Högskolan i Kristianstad (HKR)**
  11 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Umeå universitet**
  05 februari 2015 från Utbildningsdepartementet

- **Skolväsendets överklagandenämnd**
  05 februari 2015 från Utbildningsdepartementet

Kulturdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/kulturdepartementet/

Myndigheter

- **Nationalmuseum**
  02 januari 2018 från Kulturdepartementet
- **Delegationen mot segregation**
  02 januari 2018 från Kulturdepartementet
- **Myndigheten för stöd till trossamfund**
  01 juli 2017 från Kulturdepartementet
- **Sveriges Fängelsemuseum**
  02 januari 2017 från Kulturdepartementet
- **Nämnden för hemslöjdsfrågor**
  21 november 2016 från Kulturdepartementet
- **Myndigheten för press, radio och tv**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Myndigheten för tillgängliga medier**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Statens musikverk**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Statens konstråd**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Statens försvarshistoriska museer**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Riksantikvarieämbetet**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Naturhistoriska riksmuseet**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Myndigheten för kulturanalys**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Moderna museet**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Konstnärsnämnden**
  24 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Institutet för språk och folkminnen**
  24 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Forum för levande historia**
  24 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Svenska Artisters och Musikers Intresseförening (SAMI)**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Dansmuseifonden**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Sveriges Radio**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Nordicom**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Riksteatern**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Valmyndigheten**
  05 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Zornsamlingarna**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet
- **Stiftelsen Thielska galleriet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet
- **Stiftelsen Tekniska museet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet
- **Stiftelsen Strindbergsmuseet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet
- **Stiftelsen Skansen**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet
- **Stiftelsen Nordiska museet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet
- **Stiftelsen Föremålsvård i Kiruna**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet
- **Stiftelsen Carl och Olga Milles Lidingöhem**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet
- **Stiftelsen Arbetets museum**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet
- **Riksförbundet Sveriges museer**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet
- **Nobelmuseet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet
- **Judiska museet i Stockholm**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet
- **Áttje, Svenskt fjäll- och samemuseum**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet
- **Voksenåsen AS**
  21 januari 2015 från Kulturdepartementet
- **Stiftelsen Drottningholms Slottsteater**
  21 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Kungliga Operan AB (Operan)**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Föreningen Svensk Form**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Diskrimineringsombudsmannen, DO**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Utbildningsradion**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Sveriges Television**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Sveriges författarfond**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå (STIM)**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Svenska Filminstitutet**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Dansens Hus**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Statens museer för världskultur**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Statens medieråd**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Statens maritima museer**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet
- **Statens kulturråd**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Statens historiska museer**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Statens centrum för arkitektur och design**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Sametinget**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Röhsska museet i Göteborg**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Riksarkivet**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Nämnden mot diskriminering**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Kungliga Dramatiska teatern AB (Dramaten)**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Bildkonst Upphovsrätt i Sveriges (BUS)**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Sveriges Författarförbund**
  11 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Bildmuseet i Umeå**
  11 december 2014 från Kulturdepartementet

Arbetsmarknadsdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/arbetsmarknadsdepartementet/

Myndigheter

- **Myndigheten för arbetsmiljökunskap**
  16 augusti 2018 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Arbetsmiljöverket**
  07 mars 2016 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar, SNAU**
  15 oktober 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Arbetsdomstolen**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Svenska ILO-kommittén**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Svenska ESF-rådet, Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Nämnden för styrelserepresentationsfrågor**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, IFAU**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, IAF**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Arbetsförmedlingen**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Medlingsinstitutet**
  03 december 2014 från Arbetsmarknadsdepartementet

Näringsdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/naringsdepartementet/

Myndigheter

- **Teracom Group AB (Teracom)**
  22 november 2017 från Näringsdepartementet
- **European company for the financing of railroad rolling stock (EUROFIMA)**
  09 april 2015 från Näringsdepartementet
- **Stiftelsen Norrlandsfonden (Norrlandsfonden)**
  09 april 2015 från Näringsdepartementet
- **Stiftelsen Industrifonden (Industrifonden)**
  09 april 2015 från Näringsdepartementet
- **Centrala djurförsöksetiska nämnden**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Skogsstyrelsen**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA)**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Livsmedelsverket (SLV)**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Statens jordbruksverk (SJV)**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Sveriges lantbruksuniversitet (SLU)**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Lernia AB (Lernia)**
  05 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Orio AB (Orio)**
  05 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Verket för innovationssystem (Vinnova)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Vattenfall AB (Vattenfall)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Vasallen AB (Vasallen)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **V.S. VisitSweden AB (VisitSweden)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Transportstyrelsen**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Trafikverket**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Trafikanalys**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Tillväxtverket**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **TeliaSonera Aktiebolag (TeliaSonera)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Svevia AB (publ) (Svevia)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Sveriges geologiska undersökning (SGU)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB AB (Svedab)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Svenska skeppshypotekskassan (Svenska Skeppshypotek)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Svenska rymdaktiebolaget (SSC)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Swedfund International AB (Swedfund)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Swedesurvey Aktiebolag (Swedesurvey)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Swedavia AB (Swedavia)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Sveaskog AB (Sveaskog)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Statens Bostadsomvandling AB (Sbo)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Specialfastigheter Sverige Aktiebolag (Specialfastigheter)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **SOS Alarm Sverige AB (SOS Alarm)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Sjöfartsverket**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **SJ AB (SJ)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **SBAB Bank AB (publ) (SBAB)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **SAS AB (SAS)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Samhall Aktiebolag (Samhall)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **RISE Research Institutes of Sweden AB (RISE)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **PostNord AB (PostNord)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Post- och telestyrelsen (PTS)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Patentombudsnämnden**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Patent- och registreringsverket (PRV)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Myndigheten för tillväxtpolitiska analyser och utvärderingar (Tillväxtanalys)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Metria AB (Metria)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag (LKAB)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Luftfartsverket (LFV)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Konkurrensverket (KKV)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Jernhusen AB (Jernhusen)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Inlandsinnovation AB (Inlandsinnovation)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Infranord AB (Infranord)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Green Cargo AB (Green Cargo)**
  04 februari 2015 från
- **Fouriertransform Aktiebolag (Fouriertransform)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Bolagsverket**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Arlandabanan Infrastructure AB (Arlandabanan)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Apoteksgruppen i Sverige Holding AB (Apoteksgruppen)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Apoteket AB (Apoteket)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **ALMI Företagspartner AB (ALMI)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
-

- **Aktiebolaget Svensk Exportkredit (SEK)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Aktiebolaget Svensk Bilprovning**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Aktiebolaget Bostadsgaranti (AB Bostadsgaranti)**
  03 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Akademiska Hus Aktiebolag (Akademiska Hus)**
  03 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **AB Svenska Spel (Svenska spel)**
  03 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **AB Göta kanalbolag (Götakanal)**
  03 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Styrelsen för samefonden**
  19 december 2014 från Näringsdepartementet
- **Lantmäteriet**
  19 december 2014 från Näringsdepartementet
- **Boverket**
  19 december 2014 från Näringsdepartementet

Finansdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/finansdepartementet/

Myndigheter

- **Myndigheten för digital förvaltning**
  07 september 2018 från Finansdepartementet
- **Upphandlingsmyndigheten**
  25 november 2015 från Finansdepartementet
- **Trygghetsstiftelsen**
  25 juni 2015 från Finansdepartementet
- **Miljömärkning Sverige AB (Miljömärkning Sverige)**
  19 maj 2015 från Finansdepartementet
- **Statistiska centralbyrån**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Statens skaderegleringsnämnd**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Statens Personadressregisternämnd**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Resegarantinämnden**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Kammarkollegiet**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Fastighetsmäklarinspektionen**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Allmänna reklamationsnämnden (ARN)**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Första AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Stipendiestiftelsen för studier av japanskt näringsliv**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Tredje AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Tullverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Sparbankernas säkerhetskassa**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Skatteverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Skatterättsnämnden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Sjätte AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Sjunde AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Riksgälden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Prövningsnämnden för stöd till kreditinstitut**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Länsstyrelserna**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Lotteriinspektionen**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Krigsförsäkringsnämnden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Konsumentverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Kronofogdemyndigheten**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Konjunkturinstitutet**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Forskarskattenämnden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Fjärde AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
-
- **Finanspolitiska rådet**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Finansinspektionen**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Ekonomistyrningsverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Bokföringsnämnden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Arbetsgivarverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Andra AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Statskontoret**
  19 december 2014 från Finansdepartementet
- **Statens överklagandenämnd**
  19 december 2014 från Finansdepartementet
- **Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd**
  19 december 2014 från Finansdepartementet
- **Statens servicecenter**
  19 december 2014 från Finansdepartementet
- **Statens fastighetsverk (SFV)**
  19 december 2014 från Finansdepartementet
- **Statens ansvarsnämnd**
  19 december 2014 från Finansdepartementet
- **Fortifikationsverket**
  19 december 2014 från Finansdepartementet
- **Statens tjänstepensionsverk (SPV)**
  18 december 2014 från Finansdepartementet
- **Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor**
  18 december 2014 från Finansdepartementet
- **Offentliga sektorns särskilda nämnd**
-
-
-
-
-